

VILNIAUS DAILĖS AKADEMIJA
LIETUVOS KULTŪROS TYRIMŲ INSTITUTAS
LIETUVOS MUZIKOS IR TEATRO AKADEMIJA

VILNIUS ACADEMY OF ARTS
LITHUANIAN CULTURE RESEARCH INSTITUTE
LITHUANIAN ACADEMY OF MUSIC AND THEATRE

Eglė Bagušinskaitė

**BALDŲ GAMYBA VILNIUJE XIX A. II PUSĖJE – XX A. PRADŽIOJE:
TARP AMATŲ IR PRAMONĖS**

**MANUFACTURE OF FURNITURE IN VILNIUS FROM THE SECOND
HALF OF THE 19TH CENTURY TO THE BEGINNING OF THE 20TH
CENTURY: CRAFT AND INDUSTRY**

Daktaro disertacija
Doctoral Dissertation

Humanitariniai mokslai, Menotyra (H 003)
Meno istorija (H310)

Humanities, Art History and Theory (H 003)
Art History (H310)

Vilnius, 2021

Disertacija rengta Vilniaus dailės akademijoje 2016–2020 metais

MOKSLINĖ VADOVĖ:

Dr. Dalia Klajumienė

Vilniaus dailės akademija, humanitariniai mokslai, menotyra H 003

Disertacija ginama Vilniaus dailės akademijos, Lietuvos kultūros tyrimų instituto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos jungtinėje Menotyros mokslo krypties taryboje:

PIRMININKĖ:

Prof. dr. (hp) Aleksandra Aleksandravičiūtė

Vilniaus dailės akademija, humanitariniai mokslai, menotyra H 003

NARIAI:

Prof. dr. Marija Drėmaitė

Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, menotyra H 003

Prof. dr. Silvija Grosa

Latvijos dailės akademija, humanitariniai mokslai, menotyra H 003

Vyresnioji m. d., dr. Lijana Natalevičienė

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, humanitariniai mokslai, menotyra H 003

Vyresnioji m. d., dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimiienė

Lietuvos kultūros tyrimų institutas, humanitariniai mokslai, menotyra H 003

Disertacija ginama viešame Vilniaus dailės akademijos, Lietuvos kultūros tyrimų instituto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos jungtinės Menotyros mokslo krypties tarybos posėdyje

2021 m. spalio 1 d. 14 val. Vilniaus dailės akademijos Prof. Felikso Daukanto / 112 aud. (Maironio g. 3, 01124-Vilnius).

Su disertacija galima susipažinti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo, Vilniaus dailės akademijos, Lietuvos kultūros tyrimų instituto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos bibliotekose.

The dissertation was prepared at Vilnius Academy of Arts during the period of 2016–2020

SCIENTIFIC SUPERVISOR:

Dr. Dalia Klajumienė

Vilnius Academy of Arts, Humanities, Art History and Theory, H 003

The Dissertation will be defended in front of the Joint Academic Board of Art History and Theory of Vilnius Academy of Arts, Lithuanian Culture Research Institute and Lithuanian Academy of Music and Theatre:

CHAIRPERSON:

Prof. dr. (hp) Aleksandra Aleksandravičiūtė

Vilnius Academy of Arts, Humanities, Art History and Theory, H 003

MEMBERS:

Prof. dr. Marija Drėmaitė

Vilnius University, Humanities, Art History and Theory, H 003

Prof. dr. Silvija Grosa

Art Academy of Latvia, Faculty of Art Science (Latvia), Humanities, Art History and Theory, H 003

Dr. Lijana Natalevičienė

Lithuanian Culture Research Institute, Humanities, Art History and Theory, H 003

Dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė

Lithuanian Culture Research Institute, Humanities, Art History and Theory, H 003

The public defence of the dissertation will be held in front of the Joint Academic Board of Art History and Theory of Vilnius Academy of Arts, Lithuanian Culture Research Institute and Lithuanian Academy of Music and Theatre on October 1, 2021, 2 p.m., at Vilnius Academy of Arts, Prof. Feliksas Daukantas / 112 auditorium (Maironio str. 3, 01124, Vilnius)

The dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, and the libraries of Vilnius Academy of Arts, Lithuanian Culture Research Institute and Lithuanian Academy of Music and Theatre.

TURINYS

IVADAS / 6

I. STALIŲ AMATO RAIDĄ, JŲ UGDYMAS IR GAMINIAI / 20

- I.1. Cechų sistemos specifika ir vidinė konkurencija / 20
- I.2. Amatininkų rengimas cechuose XIX a. viduryje – 1893 m. / 26
- I.3. Amatininkų ugdymas už cechų ribų XIX a. viduryje – 1914 m. / 40

II. BALDININKŲ AMATININKŲ VEIKLA IR JŲ GAMINIŲ ĮVAIROVĖ / 50

- II.1. Staliai, staliai-kėdžių gamintojai, jų veikla ir gaminiai / 50
- II.2. Baldų apmušėjų-dekoratorių veikla / 62
- II.3. Amatininkų dirbiniai pramonės ir amatų parodose / 66

III. BALDŲ PRAMONĖS ATSIDARIMAS IR PLĖTRA XIX A. PABAIGOJE – XX A. PRADŽIOJE / 79

- III.1. Pramoninės baldų gamybos užuomazgos Vilniuje / 79
- III.2. Lenktųjų (Vienos) baldų specifika, fabrikų steigimasis ir jų produkcija / 85
- III.3. Metalinių baldų gamyba ir produkcija / 97
- III.4. Bambukinių baldų gamyba ir produkcija / 105

IV. KOMERCIJOS IR SKLAIDOS ASPEKTAI / 111

- IV.1. Naudotų baldų pardavimas / 111
- IV.2. Prekyba ir baldų importas / 117
- IV.3. Konkursai: Miesto salės atvejis / 124

IŠVADOS / 137

SANTRUMPOS / 141

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA / 142

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS / 153

ILIUSTRACIJOS / 163

PRIEDAI / 204

- 1 priedas. 1849–1873 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho mokinių sutarčių su meistras sąrašas / 205
- 2 priedas. 1873–1893 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho mokinių sutarčių su meistras sąrašas / 219
- 3 priedas. 1875–1893 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas / 242
- 4 priedas. 1880–1892 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas / 245
- 5 priedas. 1892–1893 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas / 258
- 6 priedas. 1844–1875 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho meistrų sąrašas / 259
- 7 priedas. 1850–1881 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho meistrų sąrašas / 262
- 8 priedas. 1882–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho meistrų sąrašas / 267
- 9 priedas. 1889–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho mokinių sutarčių su meistras sąrašas / 269
- 10 priedas. 1852–1886 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas / 273
- 11 priedas. 1881–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas / 282
- 12 priedas. 1883–1892 m. Vilniaus apmušėjų (žydų) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas / 283
- 13 priedas. XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų parduotuvių Vilniuje / 285
- 14 priedas. XIX a. II pusės – XX a. pradžios Rusijos imperijos ir užsienio baldų gamintojų produkcijos pasiūla Vilniuje / 292

SUMMARY / 295

SANTRAUKA / 315

MOKSLINIŲ DARBŲ SĄRAŠAS / LIST OF RESEARCH WORKS / 333

APIE AUTORĘ / ON THE AUTHOR / 335

IVADAS

Disertacijos aktualumas ir problema

„*Tai ne kėdė*“ – provokuojančiu teiginiu prasideda materialiosios kultūros tyrėjų sukurtas vaizdo įrašas¹, kuriame rodomos plačios dirbinio interpretacijų galimybės – nuo medžio iki galios simbolio. Iš tiesų, į baldus galime žvelgti per keletą prizmių: kaip į utilitarinius objektus, tenkinančius mūsų poreikius – atsisėsti, atsigulti, pasidėti daiktus, drabužius, t. y. juos suvokti siaurąja prasme – tik kaip atliekančius praktinę funkciją, ir plačiąja prasme – kaip į kūrinius, atspindinčius konkrečią epochą, joje vyravusią pasaulėžiūrą, atskleidžiančius visuomenės raidos, amatų ir pramonės vystymosi, naujų technologijų atsiradimo aspektus, rodančius savininkų socialinį statusą, turtinę padėtį, gyvensenos įpročius, estetinį skonį. Kad galėtume šiuos reiškinius plačiau nušviesti, turime būti susipažinę tiek su pačiais dirbiniais, tiek su kontekstu – aplinka ir sąlygomis, kuriose toks daiktas ar jo modelis galėjo būti sukurtas ar pagamintas. Tačiau, kalbant apie XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybą Vilniuje, nė vienas iš minėtų dmenų faktiškai netyrinėtas.

Taikomosios dailės kūrinių tyrimų atskaitos tašku laikoma atribucija, tačiau atributuotų dirbinių beveik neturime. Norint dirbinius atpažinti ir priskirti konkrečiam gamintojui, pirmiausia turime pasikloti pamatą, t. y. išsiaiškinti paties gamybos proceso galimybes ir principus, juos sąlygojusius veiksnius. Aptariamam laikui susiduriame su skirtingu gamybos organizavimu – amatininkiškuoju ir pramoniniu, kurie lėmė skirtingo galutinio produkto – baldo – atsiradimą. Būtent šiame dvilypume ir glūdi problema – amatininkiškosios ir pramoninės baldų gamybos raida, jų skirtis ir tarpusavio santykis, – ją savo moksliniame darbe ir noriu atskleisti. Pačią temos problemą galėtume suformuluoti tokiu klausimu: ar atliepant XIX a. II pusės modernėjančios visuomenės poreikius, technologinę pažangą buvo persiorientuota nuo rankų darbu paremtos gamybos į pramoninę, t. y. ar patys amatininkai ilgainiui ėmėsi steigti didesnes įmones, kurias galima būtų įvardinti nebe dirbtuvėmis, bet fabrikais, o gal fabrikinė baldų pramonė kūrėsi kitais pagrindais ir lygia greta egzistavo dvi atskiros pramonės rūšys?

Lietuvos istoriografijos kontekste šis baldų gamybos tyrimas aktualus, kadangi išplečia žinias apie XIX a. II pusės – XX a. pradžios amatų vystymosi ir jų modernėjimo procesus, fabrikinės produkcijos atsiradimą ir plitimą, atskleidžia ekonominių ir socialinių pokyčių, modernizacijos įtaką baldų gamybai ir dizainui. Aptariamojo laikotarpio taikomosios dailės paveldas, ypač pramoninis, ilgą laiką nebuvo laikomas dailės istorijos

1 Internetinė prieiga: <https://projects.iq.harvard.edu/laurelx/not-chair-her-tangible-things-teaching-fellows> [žiūrėta 2021 03 10].

tyrimo objektu, masiniai dirbiniai nebuvo vertinami ir meniniu požiūriu, daugelis iš jų negrįžtamai prarasti – išlikusių dirbinių žinome nedaug. Tad darbas tampa aktualus ne tik faktiniu naujumu, bet ir kultūrologiniu aspektu, praturtina ne tik Vilniaus miesto, bet ir platesnio regiono kasdieninio gyvenimo, gyvenamosios aplinkos tyrimus.

Chronologinės ribos

Disertacijoje nagrinėjamas XIX a. II pusės – XX a. pradžios laikotarpis, 1861–1914 m. laikomi atskaitos metais. Caro administracijos vykdytos reformos, siekiant paspartinti Rusijos imperijos ekonominę raidą, baudžios panaikinimas 1861 m. lėmė kapitalistinių santykių spartėjimą, intensyvesnę gamybą, pramonės ir prekybos augimą, didesnę pramoninių prekių paklausą. Šiuo laikotarpiu taip pat siekta modernizuoti amatininkystę, orientuotasi į modernaus, išsilavinusio, savo darbą išmanančio amatininko ugdymą. Tyrimas baigiamas 1914 m., kai Lietuvos teritoriją pasiekę I pasaulinio karo veiksmai nutraukė pramonės ir amatų vystymąsi, gamybos procesus.

Geografinės ribos

Disertacijoje pasirinkta aptarti baldų gamybos raidą Vilniuje, kadangi tai buvo didžiausias Rusijos imperijos Vakarų gubernijų centras, stambiausias ekonominis, administracinis ir prekybos centras, kuriame amatai ir pramonė buvo labiausiai išvystyti, ryškiausiai matoma modernizacijos įtaka. Remiantis Vilniaus analize, geriausiai galima parodyti ir bendresnius amatų ir pramonės vystymosi procesus Vilniaus ir Kauno gubernijose.

Darbo tikslas – ištirti XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos raidą Vilniaus mieste, išskiriant amatininkiškosios ir pramoninės gamybos segmentus.

Uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kaip vystėsi baldų gamyba Vilniaus mieste, kokiais pagrindais kūrėsi baldų amatų ir fabrių pramonė, kokiais kriterijais remiantis galima jas identifikuoti ir atskirti.
2. Ištirti baldų gamybą amatininkystės rėmuose, įvardinti baldus gaminusius amatininkus, jų ugdymą ir profesinių žinių įgijimą, veiklą, dalyvavimą parodose ir gamintus baldus.
3. Pristatyti baldų pramonės atsiradimą ir plėtrą: fabrių steigimąsi, perimtas praktikas, gamintų baldų pobūdį, gamybos apimtį ir išlikusius baldų pavyzdžius.
4. Išanalizuoti baldų prekybą ir jos būdus Vilniaus mieste: amatininkų ir fabrių gaminius nuo mugių iki parduotuvinės prekybos, aptarti baldų importą, jų rūšis, taip pat prekybą naudotais baldais tarp vilniečių.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Baldų gamybos plėtrą ir intensyvumą galima skirti į dvi dalis – nuo baudžiavos iki cechų panaikinimo (1861–1893 m.) ir po cechų panaikinimo (1893–1914 m.). Pirmajame etape dominavo amatininkiškoji gamyba, antrajame lygiagrečiai buvo plėtojama amatininkiškoji ir fabrikinė baldų pramonė.
2. Baldus gaminusių amatininkų švietime ir ugdyme iki XIX a. pabaigos vyravo cechų sistema, o amatų mokyklose, įvairiuose kursuose profesinių įgūdžių įgydavo tik nedidelė amatininkų dalis. Tačiau jie rengti pagal tuo laiku pažangią ugdymo sistemą, o tai, kad ir netiesiogiai, leido keisti požiūrį į baldų gamybą, skatino jos atsinaujinimą.
3. XIX a. pabaigoje baldų fabrikai Vilniuje kūrėsi „nuo nulio“ – tai nebuvo amatininkų dirbtuvių persiorientavimas ir gamybos reorganizavimas. Buvo statomos naujos pramonės įmonės, kurias steigė pirkliai, perimdami europines baldų gamybos patirtis. Ryškiausias vietinės fabrikinės produkcijos pavyzdys – lenktieji (Vienos) baldai.

Tyrimo metodai

Disertacijoje taikytas metodų kompleksas. Socialinė meno istorija pasitelkta siekiant nustatyti ir išanalizuoti ekonominius, socialinius veiksnus, lėmusius skirtingų baldų tipų atsiradimą ir jų funkcionavimą visuomenėje. Remiantis šiuo metodu parodomas baldus gaminusių amatininkų socialinis statusas, ryšiai su užsakovais, baldų rinkos ypatumai, mados ir jų plitimas, amatininkų ir fabrikų veiklą reguliuojančių institucijų bei organizacijų raida.

Nagrinėjant informaciją apie baldus rašytiniuose ir ikonografiniuose šaltiniuose, pasitelkta teorinė rekonstrukcija. Itin svarbus empirinių duomenų rinkimas ir analizavimas. Formalioji analizė taikyta nustatant baldų autorius – identifikuojant baldus pagaminusius amatininkus ir fabrikus, patikslinant baldų sukūrimo laiką ir vietovę. Lyginamasis metodas naudotas gretinant skirtingų fabrikų, dirbtuvių produkciją tiek Europoje, tiek Lietuvoje. Parodant kolektyvinę baldus gaminusių amatininkų biografiją – profesinę karjerą, socialinę, teritorinę kilmę, atskleidžiant tarpusavio giminystės ryšius, iš dalies taikomas prozopografinis metodas.

Darbo naujumas

Ši disertacija – pirmasis mokslinis darbas, skirtas išsamiam XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos istorijos tyrimui, apimančiam amatininkų ir pramoninę gamybą Vilniaus mieste. Lietuvos istoriografijoje iki šiol nebuvo detalaus ir nuoseklaus žvilgsnio, analizuojančio baldus gaminusių amatininkų veiklą, ugdymą, jų dirbinius bei vietinės fabrikinės baldų produkcijos atsiradimą ir pobūdį. Pastebėtina, kad vis dar

trūksta interjerų istorijos tyrimų. Metodologine prasme darbas reikšmingas tuo, jog baldų gamyba tirama kompleksiskai, baldai analizuojami kaip platesnio materialiosios kultūros reiškinių dalis. Tyrime atskleidžiami iki šiol nenagrinėti komercijos – prekybos ir importo aspektai, apibūdinamos gaminių rūšys, pristatomi naujai identifikuoti ir atributuoti dirbiniai. Disertacijos tekste ir prieduose pateikiama daug naujos faktografinės medžiagos. Reikia paminėti, jog dėl faktinės medžiagos apie Vilniaus baldų gamintojus gausos, darbe nebus skiriama dėmesio vilniškių meistrų darbo lyginimui su kitų Rusijos imperijos miestų ar regionų meistrais. Išsamesnė kontekstinė medžiaga bus pateikta tik kalbant apie fabrikinę gamybą, ypač apie lenktuosius (Vienos) baldus.

Empirinės medžiagos gausa, teksto faktografiškumas – sąmoningas pasirinkimas, kadangi nemažai duomenų skelbiama pirmą kartą, o jiems surasti ir apdoroti reikėjo įdėti nemažai darbo. Iš surinktų faktų gausos atrinkti ir darbe pateikti duomenys tapo vaizdžiomis iliustracijomis, kurios parodo autorės interpretacines įžvalgas. Tam, kad empiriniai duomenys netaptų vien disertantės požiūrio išraiška, didžioji jų dalis sudėta į gausius darbo priedus, leidžiančius pamatyti įvairialypę analizuojamos temos panoramą. Remiantis naujais faktais pagrindžiami ir iliustruojami ne tik tekste analizuojami reiškiniai, tačiau ir padedamas pagrindas tolesniems šios temos tyrimams.

Šaltiniai

Archyviniai šaltiniai. Siekiant parodyti daugiabriaunį Vilniaus baldų gamybos pobūdį, pasitelktos skirtingos šaltinių grupės. Baldininkystės amato vystymąsi, baldų gamyba užsiėmusių amatininkų cechus, jų organizacinę struktūrą, veiklą, narius iki XIX a. pabaigos (1893 m.) atskleidžia Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau LVIA) saugomos Vilniaus miesto stalių cecho knygos (f. 965). Jose surašyti stalių, stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų cechų meistrai, pameistrai ir mokiniai (krikščionys ir žydai). Šis šaltinis leidžia įvardyti baldus gaminusius amatininkus, sužinoti jų kilmę, socialinę padėtį, giminystės ryšius, parodyti profesinį kelią nuo mokinio iki meistro, nustatyti veiklos metus. Medžiagą papildė Vilniaus supaprastintos amatų valdybos² fonde (f. 939) saugomi dokumentai, liudijantys apie cechų įsteigimą ir veiklą, nesutarimus tarp amatininkų, nuostatų pažeidimus, įvairias nuobaudas, užsakymų neįvykdymo ir baldų sugadinimo bylos.

XIX a. pabaigos – XX a. pradžios baldų fabrikų kūrimosi aplinkybes Vilniuje atskleidžia LVIA saugoma Vilniaus gubernijos valdybos Statybos skyriaus (f. 382) ir Vilniaus miesto valdybos (f. 938) medžiaga. Bylose užfiksuota fabrikų steigimosi dokumentacija – prašymai įkurti fabrikus, jų brėžiniai, susirašinėjimai įvairiais klausimais. Informaciją apie

2 1852–1893 m. veikusi Vilniaus bendroji amatų valdyba (*Виленская общая ремесленная управа*), 1893 m. buvo reorganizuota į Vilniaus supaprastintą amatų valdybą (*Виленская упрощенная ремесленная управа*), kuri 1903 m. buvo panaikinta.

baldų fabrikų veiklą papildė Rusijos valstybės istorijos archyve Sankt Peterburge (toliau RVIA) (f. 23) esanti Vilniaus gubernijos fabrikų inspekcijos medžiaga, kurioje užfiksuoti gubernijoje veikiančios fabrikos, jų energijos šaltiniai, gamybos pajėgumai, darbuotojų skaičius ir darbo pažeidimai. Ši svarbi medžiaga parodo vidinę fabrikų struktūrą – darbo santykių organizavimą ir nusižengimus galiojančiai tvarkai.

Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau VUB RS) Vilniaus viešosios bibliotekos ir Senienų muziejaus fonde (f. 46) tarp įvairių dokumentų rasta duomenų apie bibliotekai reikalingos įrangos ir baldų užsakymus, juos gaminusius amatininkus. Kultūros paveldo centro archyve (toliau KPCA) (f. 40) esantys baldų restauravimo pasai suteikia svarbios informacijos apie konkretaus Vilniaus meistro dirbinius bei jų ženklinimą.

Publikuoti šaltiniai. Svarbiausias ištekliai – XIX a. II pusės – XX a. pradžios leidiniai: periodinė spauda³, kalendoriai⁴, adresų knygos⁵, vadovai po Vilniaus miestą⁶.

3 *Виленскій вестникъ / Kuryer Wileński; Kurier Litewski; Северо-западное слово; Gazeta Wileńska; Gazeta codzienna; Северо-западный голос; Dziennik Wileński; Vilniaus šviesa.*

4 *Торгово-промышленный адрес-календарь на 1900 високосный годъ, Вильна: Бр. Д. и Х. Яловцеры, 1899; Торгово-промышленный адресь-календарь Граца на 1894, Вильна: Типография А. И. Зака, 1893; Kalendarz ilustrowany „Kurjera litewskiego“ na rok 1909, Wilno: nakładem „Kuriera Litewskiego“, 1908; Kalendarz ilustrowany „Kurjera litewskiego“ na rok 1910, Wilno: nakładem „Kuriera Litewskiego“, 1909; Kalendarz wileński informacyjny na rok 1910, w Wilnie: wydawnictwo księgarni Józefa Zawadzkiego, 1909; Kalendarz wileński informacyjny na rok 1912, w Wilnie: wydawnictwo księgarni Józefa Zawadzkiego, 1911.*

5 *Вся Вильна. Полная адресная книга города Вильны, Вильна: издание Х. Б. Граца, тип. А. Зака, 1896 [toliau Вся Вильна, 1896]; Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1909 годъ, Вильна: Вся Вильна, 1909 [toliau Вся Вильна, 1909]; Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1911 годъ, Вильна: Вся Вильна, 1911 [toliau Вся Вильна, 1911]; Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1912 годъ, Вильна: Вся Вильна, 1912 [toliau Вся Вильна, 1912]; Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1913 годъ, Вильна: Вся Вильна, 1913 [toliau Вся Вильна, 1913]; Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1914 годъ, Вильна: Вся Вильна, 1914 [toliau Вся Вильна, 1914]; Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1915 годъ, Вильна: Вся Вильна, 1915 [toliau Вся Вильна, 1915]. Справочная книжка о телефонном сообщении г. Вильны на 1910 год и Иллюстрированный Спутник-справочник по гор. Вильне, сост. и ред. А. И. Поповым, издание И. И. Луцкевича, Вильно: Типография М. Кухты, 1910 [toliau Справочная книжка, 1910]; Справочная книжка о телефонномъ сообщен. г. Вильны и справочникъ на 1911 годъ, Вильна, 1911 [toliau Справочная книжка, 1911]; Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны и справочникъ на 1912 годъ, Вильна, 1912 [toliau Справочная книжка, 1912]; Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны и справочникъ на 1913 годъ, Вильна, 1913 [toliau Справочная книжка, 1913]; Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны на 1915 годъ, Вильна: Тип. М. А. Дворжеца, 1915 [toliau Справочная книжка, 1915]; Памятная книжка Виленской губернии на 1913 годъ, Вильна: Виленская губернская типография, 1913 [toliau Памятная книжка, 1913].*

6 Александр Виноградов, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2-х частях,*

Iš juose paskelbtų įvairaus pobūdžio reklamų galima sužinoti, koku metu Vilniuje atsirado ir išpopuliarėjo vieno ar kito tipo baldai, atsekti parduotuvių veiklos metus, jų lokalizaciją ir savininkus. Žinių apie vilniečių parduodamus baldus taip pat randama laikraščiuose išspausdintuose pavieniuose asmeniniuose skelbimuose apie parduodamą turtą ir varžytines. Žinutės lakoniškos, tačiau gana iškalbingos, nusakančios baldų paskirtį, pagaminimo vietą, naudotas medžiagas. Tai specifinio pobūdžio šaltiniai, kuriuose užfiksuota informacija perteikia autentišką Vilniaus miestiečių būstuose naudotų baldų vaizdą, sužinome, kokiais baldais buvo apstatomos skirtingos namų erdvės.

Žinios apie baldų pyrimo amata, tam tinkamas žaliavas, jų apdorojimą pateikiamos 1903 m. išleistoje Antano Macijausko mokomojoje knygutėje „Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pinamieji daiktai“⁷.

Praeities vaizdo rekonstrukcijai pasitelkti ir ikonografiniai šaltiniai – interjerų, parodų vaizdai, užfiksuoti fotoateljė baldai. Remiantis fotografijomis patikslintas kai kurių baldų atsiradimo Vilniuje datavimas, parodomas skirtingų erdvių apstatymo baldais tendencijos.

Kaip atskirą grupę būtina išskirti daiktinius šaltinius – muziejuose, viešosiose ir privačiose erdvėse esančius XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldus. Nors ir ne itin gausus, išlikęs šio laikotarpio baldų paveldas papildoma rašytinių šaltinių teikiamą informaciją.

Katalogai. Baldų sklaidai itin svarbūs įvairių gamintojų – tiek vietos, tiek užsienio – katalogai cirkuliavo ir Vilniaus mieste. Deja, turime nedaug išlikusių jų pavyzdžių. Kartais jie randami visiškai atsitiktinai. Pavyzdžiui, vienoje su baldų gamyba nesusijusioje LVIA byloje kaip aplankalas panaudotas vienos garsiausių ir didžiausių Varšuvos metalinių dirbinių fabriko „Wł. Gostyński i S-ka“ 1910 m. baldų katalogo fragmentas⁸, rodantis metalinių baldų tipus. VUB RS saugomas JAV įmonės „Derby Desk Company“ 1912–1913 m. kontoroms, bibliotekoms tinkamų baldų ir įrangos prekybos reklaminis katalogas⁹, kuriame pateiktas baldų iliustracijas lyginant su išlikusiais pavyzdžiais galima patikslinti jų atribucijas, išplėsti importuotų baldų geografiją. 1912 m. Vilniuje veikusių tekinimo-staliaus darbų klasių mokinių priimamų užsakymų katalogas¹⁰ su kainininku rodo vietinių amatininkų gamintų dirbinių asortimentą, katalogų svarbą vietiniams vartotojams pristatant ne tik fabrikinius, bet ir amatininkų dirbinius.

Вильна: Штаб Виленского военного округа, 1904; Idem, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2-х частях*, 2-е изд., Вильна: Книжный магазин А. Д. Ицковича, 1908.

7 Antanas Macijauskas, *Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pinamieji daiktai*, Tilžė, 1903.

8 Lietuvos valstybės istorijos archyvas (toliau LVIA), f. 641, ap. 2, b. 30. Už nuorodą dėkoju Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto magistrantei Elžbietai Šilobrit.

9 Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau VUB RS), f. 47, b. 259 (Bibliotekoms tinkamų baldų ir įrangos prekybos reklaminiai katalogai, kainininkai).

10 *Каталог изделий мастерских класса ручного труда Виленской 1-й гимназии*, Вильна: Типогр. Русский почин, 1912.

Kita grupė – XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusių parodų leidiniai. Tai informatyvus šaltinis, pristatantis parodų dalyvius bei jų gamintų baldų pobūdį¹¹.

Literatūra. Baldininkystės istorijai skirtų publikacijų gausu. Tradiciniai leidiniai dažniausiai apima konkrečios šalies¹², laikotarpio¹³ ar stiliaus, taip pat pavienių kūrėjų autorinius baldus. Nemaža koncentruotų darbų, kuriuose glaustai aptariama baldų istorija nuo seniausių laikų iki mūsų dienų¹⁴. Reikšmingi įvairiuose muziejuose sukaupytų baldų kolekcijoms, eksponatams pristatyti¹⁵ bei interjerų istoriją paliečiantys veikalai¹⁶.

Tačiau kalbant apie XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos ir dizaino raidos aspektus, aktualūs platesnį vaizdą – sociokultūrinį ir ekonominį kontekstą, mechanizacijos, unifikacijos, gamyboje diegtos mokslinės vadybos, masinės produkcijos įsigalėjimo ir komercializacijos reiškinius nušviečiantys darbai. Epochines slinktis ir naujus procesus nubrėžia architektūros istoriko Adriano Forty¹⁷ veikalas, kuriame nagrinėjami industrializacijos, perėjimo nuo rankinio prie mašininio darbo, gamybos standartizacijos, visuomenės raidos pokyčių atspindžiai ir įtaka baldų gamybai bei jų dizainui.

Karlo Mango monografijoje¹⁸ vedamos paralelės tarp baldų raidos ir architektūros bei technologijų vystymosi, baldai suprantami kaip indikatorius, rodantis socialinius

11 *Каталог выставки в г. Вильне 1888 г.*, Вильна: Тип. А. Г. Сыркин, 1888; *Программа Сельскохозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1889; *Программа Сельскохозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1891; *Программа Сельскохозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1899; *Каталог выставки в г. Вильне 1895 г.*, Вильна: Тип. А. Г. Сыркин, 1895; *Каталог мебели и ткацких изделий на Виленской выставке 1900 года*, Вильна: Тип. Завадский, 1900; *Каталогъ первой Виленской сельскохозяйственной и кустарно-промышленной выставки: съ 30 августа по 8 сентября*, Вильна: 1902; *Księga pamiątkowa wystawy urządzeń mieszkań i ogrodniczej*, Wilno: Drukarnia J. Zawadzkiego, 1909; Pirmoji rajoninė Lietuvos ir Gudijos gubernijų smulkiosios pramonės ir liaudies dirbinių 1913 m. paroda Vilniuje = Przedmioty, przyjmowane na 1-ą Krajową Wystawę Przemysłu Drobego i Sztuki Ludowej Litwy i Białej Rusi, Vilnius, 1913.

12 Ираида Ботт, Мария Канева, *Русская мебель. История, стили, мастера*, Санкт-Петербург: Искусство-СПБ, 2003.

13 Elizabeth Aslin, *Nineteenth Century English Furniture*, London: Faber & Faber, 1962.

14 Judith Miller, *Furniture. World Styles from Classical to Contemporary*, London: Dorling Kindersley, 2010; Edward Lucie-Smith, *Furniture: A Concise History*, London: Thames & Hudson, 2005 ir kt.

15 Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku, Białymstok: Muzeum Podlaskie w Białymstoku*, 2018; *Петербургский модерн: из собрания Государственного музея истории Санкт-Петербурга: альбом-каталог*, Санкт-Петербург: ГМИ, 2012.

16 Ольга Стругова, *Мебель в Русском интерьере конца XIX – начала XX веков*, Москва: Издательский Дом Руденцовых, 2005.

17 Adrian Forty, *Objects of Desire. Design and Society Since 1750*, London: Thames and Hudson, 1995.

18 Karl Mang, *History of Modern Furniture*, New York: Harry N. Abrams, Inc., Publishers, 1979.

pokryćius visuomenėje. Davidas Raizmanas *Modernaus dizaino istorijoje*¹⁹ atskleidžia taikomosios dailės svarbos augimą XIX a. II pusėje, meno ir amatų judėjimo, architektų ir dailininkų įsitraukimą į interjero dizaino kūrimą, akcentuodamas taikomosios ir vizualiosios dailės integraciją, to meto siekį skatinti į viduriniąją klasę orientuotą masinės produkcijos dirbinių gamybą ir prekybą.

Kalbant apie konkrečius masinės gamybos baldams skirtus leidinius, istoriografijoje daugiausiai dėmesio skirta lenktiesiems, kitaip dar vadinamiems *Vienos* baldams²⁰, o baldai iš kitų medžiagų ir jų gamyba pristatomi lakoniškai²¹. Iš buvusioje Rusijos imperijoje įkurtų lenktųjų baldų fabrikų išsamiausiai analizuotas dabartinės Lenkijos teritorijoje veikusių baldų fabrikų kūrimasis²², jų produkcija ir prekyba²³, taip pat leisti

19 David Raizman, *History of Modern Design*, New Jersey: Prentice Hall Inc., 2004.

20 *Принцип Тонета: мебель из гнутой древесины и стальных трубок: всероссийский музей декоративно-прикладного и народного искусства, Москва. Составители каталога: Клаус Пезе, Урсула Петерс*, Nurnberg: Verlagdes Germanischen National museums, 1991 [toliau *Принцип Тонета*]; *Bent Wood and Metal Furniture: 1850–1946*, edited by Derek E. Ostergard, New York: The American Federation of Arts, 1987; Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *Viennese Chairs: A Case Study for Modern Industrialization*, in: *The Journal of Economic History*, t. 59, No. 1 (Mar., 1999), p. 143–166; Maja Lozar Štamcar, *Bentwood Furniture Manufacture in Slovenia*, in: *Furniture History*, t. 28 (1992), p. 188–199; Генрих Гацпура, *Мебель Тонета. Изделии фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, Москва, 2001; Idem, *Венская мебель Якова & Иосифа Конг. История известнейшей фирмы эпохи модерна и каталог ее изделий поставлявшихся на рынок Царской России*, Москва, 2008.

21 Stefan Mieleszkiewicz, *Europejskie stolarstwo i meblarstwo przełomu XIX i XX wieku*, in: *Pamiętnik Sztuk Pięknych / Fine Arts Diary: Fin de Siècle Odnaleziony Mozaika Przełomu Wieków / Fin de Siècle Rediscovered a Mosaic of the turn of the Century*, Toruń, 2015, p. 371–381.

22 Izidor Grzeluk, „Wojciechów“ pierwsza Polska fabryka mebli giętych, in: *Design: wiadomości Instytutu Wzornictwa Przemysłowego*, 1992, Nr. 4, p. 28–36; Stefan Mieleszkiewicz, *Polskie fabryki mebli giętych z drewna i rur stalowych*, in: *Design: wiadomości Instytutu Wzornictwa Przemysłowego*, 1992, Nr. 3, p. 16–22; Idem, *Wytwórnice mebli giętych działające w Polsce* w XIX i I połowie XX wieku*, in: *Przemysł drzewny*, Warszawa, 1996, Nr. 3, p. 1–5; Wiesław Tarnas, *Fabryka Mebli Giętych „Wojciechów“ w Wojciechowie w dobrach Książczyń Aureliusza hr. Poletyły*, in: *Rocznik Chełmski*, t. 7, Chełm, 2002, p. 133–142; Joanna Wojciechowska-Kucięba, *Pierwsze Polskie Fabryki Mebli Giętych*, in: *Kresy Południowo-Wschodnie: rocznik Przemyskiego Centrum Kultury i Nauki „Zamek”*, Rok III/IV, s. 1, 2005/6, p. 167–172; Idem, *Polskie meble gięte*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2012.

23 Jacek Salwiński, *Fabryczna produkcja mebli w Krakowie od końca XIX do połowy XX wieku*, in: *Krzysztofory: zeszyty naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*, red. Józef Mitkowski, Kraków: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, t. 18, 1991, p. 111–124; Waldemar Karolczak, *Poznańskie magazyny mebli i ich oferta na przełomie XIX/XX wieku*, in: *Kronika Miasta Poznania: Dawne domy i mieszkania*, t. 4, Poznań: KMP, 1999, p. 76–92.

apžvalginiai proginiai leidiniai, skirti baldų fabrikų įkūrimo jubiliejams paminėti²⁴.

Būtina išskirti dar vienam baldų tipui – pintiems baldams skirtą Annos Feliks monografiją, kurioje išsamiai pristatoma šių baldų gamybos raida, pavyzdžiai ir funkcionavimas Lenkijoje²⁵. Pinti baldai tyrinėjamu laikotarpiu išgyveno savotišką renesansą, jų gamybos analizė atskleidžia ne tik konkrečios baldų rūšies gamybos aktualijas, bet ir parodo platesnį socioekonominį kontekstą.

Tyrimų situacija Lietuvoje. Nors XIX a. II pusės vaizduojamoji dailė, anot ją tyrinėjančių mokslininkų, iš pirmo žvilgsnio savo apimtimi ir estetinė verte gali nuvilti²⁶, tačiau jau sulaukė dailėtyrininkų dėmesio, o kalbant apie šio laikotarpio taikomąją dailę, jos ypatybes, išlikimo ir ištirtumo laipsnį, vis dar išlieka ryški spraga. Tadas Adomonis, domėjęsis XIX a. II pusės dirbiniais, dar 1973 m. rašė, kad to meto taikomoji dailė svetur ir pas mus mažai vertinta²⁷, – šis pastebėjimas tebeaktualus ir mūsų dienomis. Greičiausiai tokią intereso stoką lėmė ilgai vyravęs požiūris, jog išplitę masinės produkcijos gaminiai – tipiniai to meto kūriniai, stokoję meninės raiškos. Rankų darbo dirbiniai dėl stilių kartojimo, eklektiškumo, anonimiškumo didesnio susidomėjimo taip pat nesulaukė.

Ieškant atspirties taškų, pirmiausiai atkreiptinas dėmesys į bendrą Vilniaus baldininkystės tyrimų būklę. Jie fragmentiški, iki šiol nėra integralių šios srities darbų. Negausiose publikacijose orientuojamasi į ankstyvesnius laikotarpius²⁸, taip pat dažnai apsiribojama muziejuose esančių baldų aptarimu, pirmenybę teikiant seniausiems eksponatams. Visgi Vilniaus amatininkų gaminti baldai dėl savitų bruožų jau anksčiau yra patraukę mokslininkų dėmesį. Šių tyrimų pradininku laikomas Stepono Batoro universiteto profesorius Stefanus Narėmskis (1892–1966), nagrinėjęs vadinamosios

24 100-lecie przemysłu mebli giętych w Radomsku, Radomsko: Zakłady Przemysłu Meblarskiego, 1984; 100 lat Fabryk Mebli Giętych w Jasienicy, Jasienica: BFM, 1985; Zbigniew Klotzke, 100-lecie Gościńskie Fabryki Mebli, Gościcino: KLOSE, 1999; 125 lat Bydgoskie Meble, Bydgoszcz: Agencja Promocyjno-Wydawnicza Unigraf, 2009; Bialskie Fabryki Mebli w Białej Podlaskiej 1869–1989 (Historia, tradycje, współczesność), Biała Podlaska: BFM, 1989.

25 Anna Feliks, *Meble plecione w Polsce 1864–1939*, Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 2018.

26 Jolita Mulevičiūtė, *Besotis žvilgsnis: Lietuvos dailė ir vizualioji kultūra 1865–1914*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012, p. 10.

27 Tadas Adomonis, Lietuvos taikomoji-dekoratyvinė dailė XIX a. antrojoje pusėje, in: *Menotyra*, t. 4, Vilnius: Mintis, 1973, p. 85.

28 Pavyzdžiui, Stasio Samalavičiaus straipsnyje, skirtame XVII–XVIII a. Vilniaus miestiečio buto apstatymo rekonstrukcijai, išskiriamos baldų grupės, aptariamais istoriniuose šaltiniuose vartoti terminai, pateikiamos muziejuje saugomų to laikotarpio eksponatų iliustracijos, hipotetiškai atspindinčios šaltiniuose užfiksuotus baldus. Stasys Samalavičius, Vilniaus miestiečio buto atributika XVII–XVIII amžių šaltiniuose, in: *Architektūros paminklai*, t. 5, Vilnius: Mokslas, 1979, p. 3–18.

Vilniaus mokyklos baldų bruožus, įvardinęs XVIII–XIX a. I pusės vilniškiams baldams būdingus vietos tradicijų atspindžius, pateikęs baldų bei jų puošybos detalių piešinių²⁹. Mokslininko pasekėjas Stefanas Mielešzkiewiczus, tyręs klasicizmo ir bydermejerio stiliaus baldus, taip pat gilinosi į vilniškių baldų atributavimo problemas³⁰. Terminas *Vilniaus mokyklos baldai* iki šių dienų nėra tiksliai apibrėžtas ir išaiškintas. Minėti autoriai Vilniaus vardą pasitelkia stilistinio išskirtinumo tikslais, kadangi *Vilniaus tipo* baldų gamybos geografija buvo platesnė, apėmė ne tik Vilniaus miestą ir guberniją, bet ir Gardino, Minsko gubernijas³¹. Klasicizmo stiliaus baldai glaustai pristatomi ir Lietuvos dailės istorijos tome³², bydermejerio baldai bei jų savitumai Lietuvoje, tarp jų ir Vilniaus stalių cecho meistrų gaminti dirbiniai aptarti Valentino Cibulsko straipsnyje³³.

Remiantis minėtais tyrimais galima susidaryti bent fragmentišką vaizdą apie anks-tesnio laikotarpio baldų gamybos plėtotę Vilniuje, o XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldai beveik netyrinėti. Baldininkystės raida bendrais bruožais aptarta minėtame Adomonio straipsnyje ir Lietuvos dailės istorijos sintezėje³⁴. Taip pat galima paminėti apžvalginį šios disertacijos autorės straipsnį, parengtą magistro baigiamojo darbo pagrindu³⁵. Todėl norint atskleisti visapusiškesnį baldų gamybos vaizdą, apimant tiek amatų, tiek pramonės vystymosi, cechų sistemos funkcionavimo, naujų technologijų atsiradimo, komercializacijos, gyvenamosios aplinkos modernėjimo aspektus, remtasi skirtingų sričių mokslininkų – istorikų, dailėtyrininkų, kultūrologų darbais, kuriuose analizuojami skirtingi problemos aspektai.

Iš baldus gaminusių amatininkų veiklos istoriografijoje plačiau nagrinėta tik XIX a. I pusės Vilniaus krikščionių stalių organizacinė struktūra, kurioje atskleidžiami kolektyvinės biografijos elementai – religinis ir visuomeninis gyvenimas, profesinė karjera,

29 Izydor Grzeluk, Stefana Narębskiego „Uwagi o meblarstwie wileńskim“, in: *Kwartalnik historii kultury materialnej*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1996, Nr. 4, p. 415–429.

30 Stefan Mielešzkiewicz, Vilniaus baldai, in: *Vilniaus klasicizmas: parodos katalogas*, Vilnius: Baltos lankos, 2000, p. 300–313; Idem, Między Warszawą, Wilnem a Petersburgem. Krześlarstwo na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej pod zaborem rosyjskim w 1. Połowie XIX wieku, in: *W kręgu sztuki przedmiotu: studia ofiarowane profesor Irenie Huml przez przyjaciół, kolegów i uczniów*, Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2011, p. 88–110.

31 Stefan Mielešzkiewicz, Vilniaus baldai, in: *Vilniaus klasicizmas: parodos katalogas*, p. 300.

32 Tadas Adomonis, Nijolė Adomonytė, *Lietuvos dailės ir architektūros istorija*, t. 2, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997, p. 259–265.

33 Valentinas Cibulskas, Bydermejerio stiliaus baldai Lietuvoje, in: *Menotyra*, t. 15, Vilnius: Mintis, 1987, p. 138–153.

34 *Lietuvos dailės istorija*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002, p. 254–255, 296–297.

35 Eglė Bagušinskaitė, Baldų gamyba, prekyba ir produkcija Vilniuje XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje, in: *Kultūros paminklai*, Vilnius: Savastis, 2015, Nr. 19, p. 93–118.

socialinė, šeiminė padėtis, teritorinė kilmė ir kt.³⁶. Kitų XIX amžiuje baldų gamyba užsiėmusių cechų ir jų amatininkų (tiek krikščionių, tiek žydų) veikla, narių sudėtis – netyrinėta.

Bendra cechų sistemos padėtis XIX amžiuje glaustai aptarta Vilniaus miesto³⁷ ir Lietuvos istorijos³⁸ leidiniuose. Nuo XIX a. vidurio cechų valdymą visiškai integravus į Rusijos imperijos teisinę sistemą, aktualūs cechų biurokratijos klausimai – senąsias cechų privilegijas ir statusus pakeitusių Rusijos imperijos įstatymų, reglamentuojančių amatininkų cechų veikimą, įtaka kasdieniam gyvenimui, cechų savivaldos dinamika, ūkinio funkcionavimo kaita – išsamiai pristatomi Virgilijaus Pugačiausko straipsnyje³⁹.

Istoriko Vytauto Merkio straipsnių serijoje, skirtoje Vilniaus cechų raidai XIX amžiuje, paliečiami disertacijos temai labai aktualūs, tačiau mažai tyrinėti klausimai – cechų skaičiaus dinamika, priežastys, lėmusios senųjų cechų nykimą ir naujų kūrimąsi⁴⁰; cechų amatininkų skaičius ir jų kilmė⁴¹; cechų ir kapitalistinių pramonės įmonių susidūrimai⁴²; kapitalizmo raida ir amatininkų diferenciacija Vilniaus cechuose XIX amžiuje⁴³. Tačiau publikacijose iškelti probleminiai amatininkų ir pramoninės gamybos sandūros, konkurencinių kovų aspektai didesnio mokslininkų dėmesio nesulaukė ir nebuvo išplėtoti.

Su tyrimu tiesiogiai susiję gamybos organizavimo transformacijos, kapitalistinių santykių vystymosi, pramonės ir prekybos augimo, produkcijos platinimo klausimai taip pat nefigūruoja tyrėjų akiratyje. Remtasi Lietuvos pramonės raidos klausimus nušviečiančia sovietmečiu išleista kolektyvine monografija⁴⁴, Merkio darbais, skirtais XX a. pradžios Vilniaus fabrikinei bei amatų pramonei⁴⁵ ir Vilniaus darbininkų

36 Virgilijus Pugačiauskas, Vilniaus „krikščionių“ medžio apdirbimo cechai XIX a. I pusėje: organizacinė struktūra, gamybos pobūdis, kolektyvinė biografija, in: *Lituanistica*, t. 54, Nr. 3 (75), Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2008, p. 12–26.

37 Juozas Jurginis, Vytautas Merkys, Adolfas Tautavičius, *Vilniaus miesto istorija nuo seniausių laikų iki Spalio revoliucijos*, Vilnius: Mintis, 1968, p. 200–201.

38 Tamara Bairašauskaitė, Zita Medišauskienė, Rimantas Miknys, *Lietuvos istorija. Devynioliktas amžius: visuomenė ir valdžia*, t. 8, d. 1, Vilnius: Baltos lankos, 2011, p. 364–365.

39 Virgilijus Pugačiauskas, Vilniaus amatininkų cechų „biurokratija“ XIX a.: struktūra, funkcijos, tradicijos, in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2014/1, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2015, p. 47–66.

40 Vytautas Merkys, Vilniaus amatininkų cechų skaičiaus dinamika XIX amžiuje, in: *Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai (toliau – MAD)*, serija A, t. 1 (10), 1961, p. 49–59.

41 Vytautas Merkys, Vilniaus cechų amatininkų skaičius ir jų kilmė 1795–1893 metais, in: *MAD*, serija A, t. 2 (11), 1961, p. 145–167.

42 Vytautas Merkys, Vilniaus amatininkų cechai ir stambusis kapitalas XIX a., in: *MAD*, serija A, t. 1 (12), 1962, p. 115–131.

43 Vytautas Merkys, Kapitalizmo raida ir amatininkų diferenciacija Vilniaus cechuose XIX a., in: *MAD*, serija A, t. 1 (14), 1963, p. 115–132.

44 Kazimieras Meškauskas, Vytautas Puronas, Malvina Meškauskienė, Juozas Jurginis, *Lietuvos pramonė ikisocialistiniu laikotarpiu*, Vilnius: Mintis, 1976.

45 Vytautas Merkys, Vilniaus fabrikinė bei amatų pramonė ir prekyba 1900–1904 metais, in: *MAD*, serija A, t. 1, 1958, p. 149–170.

streikams⁴⁶. Antanas Tyla nagrinėjo Lietuvos pramonės buržuazijos formavimosi klausimus, pirklių vaidmenį steigiant naujas įmones – prekybinio kapitalo nukreipimą į pramonę⁴⁷. Alternatyva minėtiems sovietmečiu publikuotiems darbams – Aelitos Ambrulevičiūtės monografija⁴⁸, kurioje pateikiamas išsamus pirklių veiklos vaizdas, įstatymų, reglamentuojančių šią veiklą, kaita ir įtaka renkantis verslo veiklos kryptis, pirklių indėlis pramonės vystymuisi ir visuomenės modernėjimui.

Darbai ne mažiau svarbios temos – XIX a. II pusės lietuviškosios amatininkystės realijos, politinės, socialinės ir ekonominės prielaidos amatų modernizacijai – atskleistos Jolitos Mulevičiūtės⁴⁹ ir Lijanos Štavičiūtės⁵⁰ darbuose. Per piešimo mokymo prizmę vykdyta Rusijos imperijos socialinė politika⁵¹, estetiškas būsimų amatininkų lavinimas, siekis gerinti techninius įgūdžius, kelti dirbinių kokybę diegiant modernius amatininkų rengimo principus, parodomas *Vilniaus piešimo mokyklos* veiklos fone⁵². Šiai mokyklai pasukus vizualiosios dailės ugdymo keliu, disertacijos autorei rūpimi amatų ir specialiojo mokymo klausimai nagrinėti Arnoldo Endzino⁵³, Olgos Mastianicos⁵⁴ ir Rimos Rutkauskienės darbuose⁵⁵.

Laimos Laučkaitės tyrimuose, skirtuose XX a. pradžios Vilniaus meniniam gyvenimui, aptariamos mieste vykusios parodos, modernio apraiškos vietinėje baldininkystėje⁵⁶. Meno,

46 Vytautas Merkys, Vilniaus darbininkų streikai 1895–1900 metais, in: *MAD*, serija A, t. 1 (6), 1959, p. 169–190.

47 Antanas Tyla, Lietuvos pramonės buržuazijos formavimosi XIX a. antroje pusėje klausimu, in: *MAD*, serija A, t. 2 (9), 1960, p. 105–117.

48 Aelita Ambrulevičiūtė, *Vilniaus pirkliai XIX amžiuje: statusas, veikla, galimybės*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016.

49 Jolita Mulevičiūtė, Moderniojo amatininko idėja pobaudžiavinėje Lietuvoje, in: *Kultūrologija*, kn. 9, Lietuvos menas permainų laikais, sud. Aleksandra Aleksandravičiūtė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2002, p. 226–252.

50 Lijana Štavičiūtė, Amatų sąjūdis XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvoje: tautinis aspektas, in: *Meno istorija ir kritika. Menas ir tapatumas*, t. 4, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2008, Nr. 4, p. 88–100.

51 Jolita Mulevičiūtė, Piešimo mokymas ir socialinė Rusijos imperijos politika: Lietuvos atvejis, in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2018/1, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2018, p. 49–78.

52 Jolanta Širkaitė, *Vilniaus piešimo mokykla 1866–1915*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2018.

53 Arnoldas Endzinas, Amatų mokymo klausimai Lietuvoje XIX a. viduryje, in: *MAD*, 1964, p. 95–108; Idem, *Specialiojo mokslo raidos Lietuvoje bruožai*, Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1974.

54 Olga Mastianica, Profesinis lavinimas Lietuvoje XX a. pradžioje: tarp visuomenės poreikių ir žmogaus galimybių, in: *Istorija*, 2016, t. 101, Nr. 1, p. 48–68.

55 Rima Rutkauskienė, Nemokamos techninio piešimo ir braižybos klasės Vilniuje, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*. t. 29: *Vilnius kaip dailės mokymo ir sklaidos centras*, sud. Vidmantas Jankauskas, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003, p. 85–94.

56 Laima Laučkaitė, *Vilniaus dailė XX a. pradžioje*, Vilnius: Baltos lankos, 2002; Idem, Vilniaus mecenatas Juozapas Montvila, in: *Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis*, sud. Alma Lapinskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 146–151.

amatų ir pramonės dirbinių parodos Vilniuje pristatomos Dalios Klajumienės monografijoje⁵⁷, o baldų eksponavimas jose nagrinėtas disertacijos autorės straipsnyje⁵⁸.

Aptariant baldų sklaidos, prekybos būdus, naudotasi Ambrulevičiūtės darbais, kuriuose išsamiai pristatomas prekybos organizavimas⁵⁹, verslo raida, pirklių ekonominė veikla⁶⁰, parduotuvinė prekyba įvairiais gaminiais⁶¹ ir vartotojiškos visuomenės užuomazgos Lietuvoje XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje⁶².

Žinias apie išlikusius dirbinius muziejuose praturtina išleisti įvairaus pobūdžio katalogai. Pavieniai baldai ar jų rinkiniai aprašyti keliuose leidiniuose: Lietuvos nacionaliniame muziejuje (toliau LNM) saugomi eksponatai, pateikus jų iliustracijas, aptarti Onos Mažeikienės sudarytame XVII–XX a. I pusės baldų kataloge⁶³, Dalius Baltranas aprašė baldus, saugomus Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (toliau LNDM) rinkiniuose⁶⁴.

Taip pat naudotasi dailės⁶⁵ ir specialiais baldų žodynais⁶⁶.

57 Dalia Klajumienė, *Vilniaus gyvenamųjų namų interjerų dekoru elementai nuo klasicizmo iki modernio*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2015.

58 Eglė Bagušinskaitė, Vilniaus baldininkystė XIX a. II pusėje – XX a. pr.: ugdymas ir parodos, in: *Menotyra*, 2017, t. 24, Nr. 1, p. 55–78.

59 Aelita Ambrulevičiūtė, *Mažmeninė prekyba Vilniaus, Kauno ir Gardino gubernijose 1861–1914 m. (tinklas, plėtra, modernėjimas). Daktaro disertacija* (vad. dr. Darius Staliūnas), Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2010; Idem, Mugės ir jų vaidmuo prekybos struktūroje Vilniaus ir Kauno gubernijose 1861–1914 metais, in: *Lietuvos istorijos studijos*, 2007, t. 19, p. 24–40; Idem, Stacionarios mažmeninės prekybos tinklo plėtra Vilniuje ir Vilniaus apskrityje 1861–1904 metais, in: *Lietuvos istorijos studijos*, 2008, t. 22, p. 74–87; Idem, Vidaus prekybos tinklo raida lietuviškose gubernijose 1861–1914 metais: išvežiojamoji ir išnešiojamoji prekyba, in: *Lietuvos istorijos studijos*, 2009, t. 24, p. 50–62.

60 Aelita Ambrulevičiūtė, *Vilniaus pirkliai žydai 1801–1861 metai (sąrašas)*, Vilnius: Žydų kultūros ir informacijos centras, Vilnius, 2012.

61 Aelita Ambrulevičiūtė, *Kur ir ką pirko vilniečiai XIX amžiuje? Pasivaikščiojimas Vokiečių gatve*, internetinė prieiga: <http://jewishcenter.lt/informacijos-centras/vilnius-kur-ir-ka-pirko-vilniečiai-xix-amziuje-pasivaiksciojimas-vokieciu-gatve/> [žiūrėta 2020 01 06]; Idem, *Prabilę namai: XIX a. Vokiečių gatvės eskizai*, Vilnius: Aukso žuvis, 2015.

62 Aelita Ambrulevičiūtė, Vartotojų visuomenės užuomazgos Lietuvoje (XIX a. antra pusė–XX a. pradžia), in: *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2013/2 (33), p. 134–158.

63 Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*. LTSR istorijos ir etnografijos muziejaus leidinys, Vilnius, 1986.

64 Dalius Baltranas, Senųjų baldų paroda, in: *Lietuvos dailės muziejus. Metraštis*, t. 5, Vilnius, 2002, p. 453–481.

65 *Dailės žodynas*, red. Jolita Mulevičiūtė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999.

66 Charles Boyce, *The Wordsworth Dictionary of Furniture*, Hertfordshire: Wordsworth, 1996; Izydor Grzeluk, *Słownik terminologiczny mebli*, Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN, 2000.

Darbo struktūra

Disertaciją sudaro įvadas, keturios dėstymo dalys, išvados ir priedai, darbas iliustruotas baldų pavyzdžiais, ikonografinė medžiaga.

Pirmojoje dalyje analizuojamas baldų gamybos amato vystymasis Vilniaus mieste nuo XIX a. vidurio iki XX a. pradžios. Pradedama nuo bendros baldų gamybos procese dalyvavusių cechų įsteigimo ir jų raidos apžvalgos, baldų gamybai reikalingų profesinių igūdžių įgijimo ir jų tobulinimo. Įvardijami baldų gamyba ir dekoravimu vertęsi asmenys – staliai, staliai-kėdžių gamintojai, baldų apmušėjai (krikščionys ir žydai). Aptariamas vilniečių įtraukimas ir skatinimas užsiimti amatais, jų švietimas, mokinių ugdymas amatų mokyklose bei įvairiuose kursuose.

Antrojoje dalyje parodoma baldininkų amatininkų veikla ir jų gaminių įvairovė, pristatomi Vilniuje gaminti baldų pavyzdžiai, keliamos jų identifikavimo ir autorystės problemos. Aptariama baldų apmušėjų-dekoratorių veikla, jų teiktos paslaugos, įvardijami žymiausi meistrai. Pateikiama XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusių parodų analizė, vietinių gamintojų dalyvavimas jose, demonstruotų baldų pobūdis.

Trečiojoje dalyje atskleidžiamos pramoninės baldų gamybos užuomazgos Vilniaus mieste XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Pristatomas baldų pramonės vystymasis – fabrikų steigimasis, jų veikla, gaminta produkcija. Aptariamos baldų gamyboje naudotos medžiagos, įdiegtos naujos apdirbimo technologijos. Parodomas naujų medžiagų poveikis baldų dizainui ir gamybai – tendencijos, įtakos, savitumai. Pristatomi išlikę pavyzdžiai, pateikiama ikonografinė medžiaga.

Ketvirtojoje dalyje nagrinėjama, kaip veikiama modernizacijos procesų vystėsi prekyba baldais, kas sąlygojo prekybos organizavimą, kaip ji keitėsi. Apžvelgiamos baldų prekyvietės, prekyba baldais tarp Vilniaus miesto gyventojų, importas, asortimentas ir mados. Per Miesto salės (dab. Filharmonija) apstatymo baldais atvejo analizę atskleidžiamos kontaktų su fabrikinės produkcijos baldų gamintojais užmezgimo, užsakymo įgyvendinimo, baldų komplektavimo, transportavimo aplinkybės. Parodoma serijinės gamybos baldų sklaida, baldų katalogų reikšmė.

I. STALIŲ AMATO RAIDĄ, JŲ UGDYMAS IR GAMINIAI

Netolygus pramonės vystymasis Vakarų Europoje ir Rusijos imperijoje XIX amžiuje lėmė skirtingą gamybos organizavimą ir produkcijos pobūdį, požiūrį į pramoninius dirbinius. Kai Vakaruose nepasitenkinimas žemo estetinio lygio masiniais gaminiais sukėlė žavėjimąsi tradiciniu liaudies menu, amatais bei juos pagimdžiusiomis socialinėmis struktūromis – viduramžių amatininkų cechais, dirbtuvėmis, gildijomis⁶⁷, o to išraiška Didžiojoje Britanijoje tapo Meno ir amatų sąjūdis (*Arts and Crafts Movement*), Rusijos imperijoje buvo susiklosčiusi priešinga padėtis. Čia iki pat XIX a. pabaigos⁶⁸ gyvavo cechų sistema, vartotojus aprūpindavusi amatininkų rankų darbo gaminiais.

Kyla nemažai klausimų, kaip ši sankloda funkcionavo ir veikė baldų gamybos sritį. Todėl norėdami geriau parodyti tyrinėjamo laikotarpio baldininkystės Vilniaus mieste savitumą, turime pradėti nuo tuo metu šią gamybą reglamentavusios sistemos, t. y. nuo cechų.

I.1. Cechų sistemos specifika ir vidinė konkurencija

Visi Vilniaus cechai oficialiai buvo panaikinti tik 1893 m., o iki tol juose egzistavusi griežta struktūra sąlygojo amatininkų ruošimą, dirbinių pobūdį, jų realizavimą, bendravimą su užsakovais. Cechų veikla, kaip matysime iš analizės, baldų gamintojų atveju buvo ganėtinai komplikuota. Dėl šios priežasties, norėdami geriau suprasti galutinio produkto – baldo – atsiradimą ir funkcionavimą, pirmiausia turime išsiaiškinti gamybos galimybes ir įvairius sunkumus, lėmusius tam tikras sąlygas vietos meistrams plėtoti tiek technologinio, tiek komercinio potencialo lygį.

Analizę turime pradėti nuo svarbaus pastebėjimo, kad baldus gaminę amatininkai Vilniuje XIX amžiuje neturėjo vieno – *baldininkų* – cecho. Vilniaus mieste baldų gamyba, jų dekoravimu užsiėmę amatininkai priklausė stalių (krikščionių), kėdžių gamintojų (krikščionių), stalių-kėdžių gamintojų (žydų), baldų apmušėjų (žydų) cechams. Be to, dėl medžiaginės įvairovės (mediniai, metaliniai baldai) baldus gamino įvairių specializacijų meistrai. Toks cechų skirstymasis rodo tiek baldų gamybos proceso nevienalytiškumą, sudėtingumą, tiek nuolatinę meistrų konkurenciją cechų sistemoje, kuri kartais veikė kaip skatinantis veiksnys, bet dažnai dėl nuolatinių teisinių ir kitokio pobūdžio ginčų tik trukdė.

67 Laima Laučkaitė, *Vilniaus dailė XX a. pradžioje*, p. 121.

68 Kai kuriuose miestuose cechai, amatų valdybos veikė dar ir XX a. pradžioje, pavyzdžiui, Sankt Peterburge, Maskvoje. Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechų skaičiaus dinamika XIX amžiuje*, p. 68.

Tam, kad būtų aiškesnė XIX amžiuje baldus gaminusių amatininkų situacija, trumpai pateiksime svarbiausius istorinius faktus nuo XVI a. II pusės. 1562 m. Vilniuje įsikūrė bendras baldų, šikšnių, pakinktų dirbėjų ir stalių cechas⁶⁹, vėliau staliai atsiskyrė ir 1579 m. kartu su šautuvų apsodinininkais įsteigė atskirą junginį⁷⁰, o 1664 m. privilegija buvo oficialiai įteisintas drožėjų, tekintojų ir vargondirbių priklausymas stalių cechui⁷¹. Tiek drožėjai ir tekintojai, tiek vargondirbiai dirbo su medžiu susijusius darbus, naudodavosi stalių pameistrių pagalba, o tai nuolat sukeldavo jų tarpusavio konfliktų⁷².

1742 ir 1744 m. stalių cecho statutuose buvo patvirtintos kasdieninė ūkinę ir visuomeninę gyvenimą reguliuojančios nuostatos. Dokumentai užtikrino monopolines gamybos ir prekybos teises, neleido cechui nepriklausiusiems amatininkams („*partacziams*“ – lenk. *partacz*) laisvai verstis amatu Vilniaus mieste, draudė kitiems amatininkams gaminti stalių kompetencijai priskiriamus dirbinius, pavyzdžiui, stikliams gaminti langų rėmus, o dailidėms leista užsiimti tik paprastų karstų ir kitų paprastų medinių dirbinių gamyba. Taip pat jiems užginta tiek viešai, tiek privačiai pardavinėti stalių gaminius – stalus, kėdes, skrynias, langų ir paveikslų rėmus, šaukštus, spintas ir karstus. To nesilaikius jie turėjo būti konfiskuoti ir atiduoti katalikiškoms špitolėms⁷³. Buvo deklaruotas griežtas darbų pasidalijimas tarp drožėjų ir stalių. Vienas jo punktų nurodo, kad nei staliai, nei drožėjai negali turėti dviejų profesijų. Lieka neaišku, ar staliams buvo leidžiama daryti tik paprastus baldus, ar ir drožyba puoštus⁷⁴.

Statutuose buvo numatyta profesinių įgūdžių įgijimo, meistrų rinkimo, altoriaus išlaikymo ir kita tvarka – tai išsamiai aptarta minėtame Pugačiausko straipsnyje⁷⁵. Cecho antspaude vaizduojami stalių naudoti įrankiai – apačioje, ko gero, kampainis, viršuje – vyns (1 il.).

Apie vieną dirbinį – kėdes – gaminusio kėdžių (krikščionių) meistrų cecho narius ir jų veiklą beveik nežinoma. Merkys, remdamasis archyviniais šaltiniais, nurodo, jog

69 *Akty cechów wileńskich 1495–1759*, zebrał i przygotował do druku Henryk Łowmiański przy współudziale Marii Łowmiańskiej i Stanisława Kościółkowskiego, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2006, p. 60–62.

70 *Ibid.*, p. 78.

71 Lina Balaišytė, Drožėjai XVIII a. Vilniaus bendruomenėje, in: *Menotyra*, Nr. 4 (17), 1999, p. 14, 17.

72 Rimantas Gučas, Apie baroko laikotarpio vargondirbystę Lietuvoje: instrumentas ir prospektas, in: *Menotyra*, t. 24, Nr. 3, 2017, p. 174–175.

73 Уставъ цеха Виленскихъ столяровъ, ложевниковъ и рещиковъ, 1742 in: *Акты издаваемые Виленскою Археографическою Комиссиею. Акты Виленского магистрата и магдебургии*, t. 10, Вильна: Тип. А. Г. Сыркина, 1879, p. 135–139; Уставъ Виленскаго столярскаго цеха, 1744, in: *Ibid.*, p. 153–157.

74 Lina Balaišytė, *op. cit.*, p. 15–16.

75 Virgilijus Pugačiauskas, Vilniaus „krikščionių“ medžio apdirbimo cechai XIX a. I pusėje: organizacinė struktūra, gamybos pobūdis, kolektyvinė biografija, p. 17–21.

Vilniuje 1795–1800 m. šalia kitų medžio darbais ir baldų gamyba užsiėmusių cechų (stalių, dailidžių, račių, kubilių, tekintojų) veikė ir kėdžių meistrų cechas⁷⁶. Vėliau minima, jog 1857–1865 m. kėdžių gamintojų, tekintojų ir stalių (krikščionių) cechai susijungė⁷⁷. 1865 m. dokumente šis 1857 m. stalių ir kėdžių meistrų junginys įvardintas stalių-kėdžių gamintojų cechu (*столярно-креслярный цех*)⁷⁸. Galbūt kėdžių gamintojai šiame junginyje išlaikė tam tikrą autonomiją, kadangi jų cecho antspaudas su stilizuota kėde centre užfiksuotas net 1887 metais⁷⁹ (2 il.).

Šis trumpas stalių (krikščionių) nuostatų ir kėdžių (krikščionių) gamintojų cecho pristatymas rodo, kad baldus gaminusiems meistrams nuolat tekdavo konkuruoti tiek pačioje korporacijoje, tiek su gretutinių cechų atstovais arba su cechams nepriklausiais amatininkais dėl dirbinių, rinkos ar užsakovų dėmesio. Ta kova truko iki pat XIX a. pabaigos, t. y. iki cechų sistemos panaikinimo.

Tačiau jau XIX a. I pusėje amatininkai įgijo naujus konkurentus – besikuriančius žydų cechus, taip pat pirklius, tiekiančius amatininkams žaliavą ir parduodančius pagamintas prekes⁸⁰. Kaip rodo archyviniai dokumentai ir XIX amžiaus cechų tyrimai, be krikščionių susivienijimų, XIX amžiuje Vilniuje kūrėsi ir veikė žydų cechai. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje žydų tautybės amatininkams nebuvo leista kurti savo amatininkiskų junginių, todėl ir pirmaisiais metais Lietuvą prijungus prie Rusijos imperijos jų nebuvo. Rusijos imperijoje žydams kurti cechus buvo leista tik po 1804 m., o Lietuvoje jie ėmė steigtis nuo 1811 m., kuomet čia buvo pritaikyti Imperijos įstatymai⁸¹. Tačiau tik XIX a. viduryje amatininkams galutinai įsigaliojo Imperijos teisė. 1852 m. buvo išleistas naujas įstatymas, aiškinęs cechų amatininkų valdymo klausimą. Juo vadovaujantis Vilniuje, kaip ir kituose stambiuose Rusijos imperijos miestuose, turėjo būti sudaryta atskira amatininkų valdymo įstaiga – Bendroji amatų valdyba. Buvo pripažinta, jog cechų steigimas, naikinimas ir valdymas priklauso miesto dūmai, o magistratui lieka teismo klausimai⁸². Tačiau ilgaamžė stalių (krikščionių) cecho valdymo struktūra, kaip ir kitų Vilniaus cechų, praktiškai beveik nepasikeitė, kadangi šis įstatymas neprieštaravo suteiktų privilegijų ir statutų nuostatomis, o cecho nariai kasdieninėje veikloje dažniausiai laikėsi senųjų tradicijų⁸³.

76 Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechų skaičiaus dinamika XIX amžiuje*, p. 52.

77 *Ibid.*, p. 55.

78 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 43, l. 1.

79 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 36, l. 13v.

80 Virgilijus Pugačiauskas, *op. cit.*, p. 16.

81 Juozas Jurginis, Vytautas Merkys, Adolfas Tautavičius, *Vilniaus miesto istorija nuo seniausių laikų iki Spalio revoliucijos*, p. 200–201.

82 *Ibid.*, p. 200–201.

83 Virgilijus Pugačiauskas, *op. cit.*, p. 13–14.

1813 m. tarp naujai įsikūrusių žydų amatininkų cechų paminėtas ir kėdžių meistrų, tačiau tuo metu įkurti cechai išsilaikė neilgai, spėjama, jog jie galėjo būti uždaryti dėl krikščionių cechams keliamos konkurencijos⁸⁴. Vilniaus gubernijos valdybai numačius, jog šalia veikiančių krikščionių susivienijimų gali kurtis to paties amato žydų cechai, šių iki XIX a. vidurio smarkiai padaugėjo. 1838 m. buvo įsteigtas žydų stalių-kėdžių meistrų cechas⁸⁵, jo antspaude ir nurodyta ši data bei pavaizduoti amatininkų gaminti dirbiniai – komoda su kėde (3 il.).

Kaip minėta, mieste vyko konkurencinė kova tarp susivienijimams priklausiusių ir nepriklausiusių amatininkų. Jau 1838 m. stalių-kėdžių gamintojų cecho meistrai uždarė necechinio staliaus dirbtuvę, atėmė tris varstotus (staliaus darbastalius), kitus įrankius ir nusprendė parduoti juos iš varžytinių. Stalių-kėdžių meistrų cechas savo nutarimuose pabrėžė, kad be cechų leidimo „savo prasimaitinimui“ joks amatininkas dirbti negali⁸⁶. Cechai kovojo ne tik prieš gamybą užsiėmusiuosius, bet ir prieš žaliavas supirkinėjusius pirklius. Pavyzdžiui, 1882 m. dėl vietos prekybininkų konkurencijos įsigyjant miško medžiagą Vilniaus miesto dūmai skundėsi stalių ir stalių-kėdžių gamintojų cechų meistrui. Jie nedrįso prašyti visiškai uždrausti tiems prekybininkams rinkoje supirkinėti miško medžiagą, bet norėjo, kad cechams būtų suteikta išimtinė teisė rinkoje įsigyti tokią medžiagą iki 12 val. dienos, o vėliau prekyba galinti vykti be apribojimų⁸⁷.

Baldų gamybos procese dalyvavo dar vienos specializacijos amatininkai – apmušėjai. Toliau steigiantis naujiems žydų amatininkų junginiams, 1878 m. lapkričio 30 d. Vilniaus bendroji amatų valdyba leido baldų apmušėjams atsiskirti nuo žydų stalių-kėdžių gamintojų cecho ir įsteigti atskirą susivienijimą. Nurodyta atsiskyrimo priežastis – cecho įvairių specialybių meistrų tarpusavio konkurencija. Stalių-kėdžių gamintojų cechas apmušėjų cechų steigimą užprotestavo ir 1879 m. pabaigoje išsiriūpino, kad šis būtų panaikintas, o jo meistrai vėl būtų prijungti prie senojo cecho⁸⁸. Dokumente šis sprendimas grindžiamas tuo, jog apmušimo amatas pagal prigimtį ir gaminius neatskiriamas nuo stalių-krėslų gamintojų įgūdžių, kaip ir baldų gamyba be apmušalų laikoma dar ne visai baigta, o baldai neparengti naudoti, kad apmušimo meistras susideda iš stalių-krėslų dirbėjų cecho; apmušėjų atsiskyrimas galimas tik išaugus meistrų skaičiui, tačiau jų skaičius nežymus, kai kurie iš jų apleidę apmušimo

84 Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 56–57.

85 Virgilijus Pugačiauskas, *op. cit.*, p. 16–17; Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 59; Valentinas Cibulskas, *Bydermejerio stiliaus baldai Lietuvoje*, p. 142.

86 Juozas Jurginis, Vytautas Merkys, Adolfas Tautavičius, *op. cit.*, p. 208.

87 Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechai ir stambusis kapitalas XIX a.*, p. 123.

88 Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechų skaičiaus dinamika XIX amžiuje*, p. 63.

amatą, be to, ši skaičių sudaro ne tik apmušėjai žydai, bet priskaičiuojami ir krikščionys, ir t. t.⁸⁹ Nors apie atskirą krikščionių apmušėjų cecho egzistavimą duomenų nėra, tačiau ši žinutė bei XIX a. pabaigos meistrų ir mokinių sutartys rodo, jog stalių ceche taip pat buvo specializuojamasi šioje srityje. Kaip matysime, krikščionys ir žydai apmušėjai buvo susiję. 1885 m. naudotas bendras Vilniaus žydų stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų susivienijimo antspaudas (4 il.), bet tais pačiais metais aptinkame ir vien tik apmušėjų cecho antspaudą, papuoštą šios profesijos atributais – ištaiginga draperija ir minkštakrėsliai (5 il.).

1885 m. Vilniaus gubernijos valdyba išleido įsaką Vilniaus bendrajai amatų valdybai, pagal kurį visi atskiri žydų amatininkų cechai turėjo būti prijungti prie krikščionių. Prie stalių (krikščionių) buvo prijungti žydų stalių-kėdžių gamintojų, stiklių, tekintojų ir skėtininkų cechai; prie baldų apmušėjų – čiužinių meistrų cechas⁹⁰. Žydai baldų drožėjai (*резчики мебели*) 1886 m. bandė susikurti atskirą cechą, tačiau jie buvo prijungti prie skulptorių-auksintojų cecho⁹¹. Gausus stalių cechas 1892 m. prisijungė žydų baldų apmušėjų cechą ir gavo teisę verstis pelningu baldų apmušimo amatu⁹². 1893 m. byloje vyresnieji apmušėjų ir čiužinių cecho meistrai Ivanas Mejeris (*Иван Мейер*), Notelis Vaisbordas (*Нотель Вайсборд*) ir Chaimas Ruseckis (Rušackis) (*Хаим Рысецкий*) skundėsi dėl Vilniaus bendrosios amatų valdybos sprendimo prijungti jų cechą prie stalių. Anot apmušėjų, prijungimo priežastis – klaidingas manymas, jog pagrindinis apmušėjų darbas apima stalių kompetencijai priskiriamus darbus ir todėl apmušėjai sudaro didelę konkurenciją staliams meistrams⁹³. Baldų apmušėjai, gindami savo poziciją, atkreipė dėmesį, jog jų darbo specifika buvo kitokia nei stalių, t. y. apmušimo darbai. Tačiau Vilniaus stalių cecho meistrai – 27 asmenys dar 1887 m. norėjo prisijungti apmušėjų cechą, atsižvelgdami į tai, kad šio cecho (t. y. apmušėjų) veikla neįmanoma be staliaus amato išmanymo. Apmušėjų cecho meistrai prašė atkreipti dėmesį, jog jų cechas egzistuoja seniai. Prašoma atsižvelgti į tai, kad savarankiškas apmušėjų ir čiužinių cechas veikia nuo 1874 m.⁹⁴, o Vilniuje šiuo amatu užsiima 22 meistrai, ir pati Amatų valdyba 1887 m. pripažino, jog apmušėjų cecho egzistavimas naudingas amatų pramonei ir kad nuo to laiko stalių, apmušėjų ir čiužinių cechų padėtis nepatyrė jokių ypatingų pasikeitimų, kurie reikalaudų šių amatų cechų

89 LVIA, f. 939, ap. 2, b. 6, l. 18–19v.

90 Žydų čiužinių meistrų (*тюфячный*) cechas įsikūrė 1848–1849 m. Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 59, 65.

91 Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 67; LVIA, f. 939, ap. 1, b. 37, l. 31.

92 *Ibid.*, p. 68.

93 LVIA, f. 939, ap. 2, b. 304, l. 8–8v.

94 Šiame dokumente nurodyta ankstesnė apmušėjų cecho įsteigimo data – 1874 m., o anksčiau minėti 1878 metai.

sujungimo į vieną⁹⁵. Taigi, šią ne kartą iškilusią opią problemą, skatinusią konkurenciją tarp giminingų cechų meistrų, lėmė baldų, kurių gamyboje buvo reikalingos tiek stalių, tiek apmušėjų žinios, specifiška. Kiek stalių ir baldų apmušėjų darbai ir gaminiai buvo tarpusavyje susiję, kokios tarp jų ribos, konkrečiau aptarsime poskyriuose, skirtuose šių profesijų amatininkų praktinei veiklai. Beje, amatininkams, besivertusiems apmušimo amatu, konkurenciją kėlė ne tik staliai, bet ir pirkliai. 1883 m. užfiksuotas atvejis, kai 19 baldų apmušimo meistrų Bendrajai amatų valdybai skundėsi, kad pirkliai į Vilnių iš kitų miestų ir net iš užsienio vežė nebaigtus gaminti baldus ir atiduodavo juos stalių cecho meistrams užbaigti – atlikti apmušimo darbus⁹⁶.

Būtina paminėti, jog baldų gamyboje savo nišą turėjo ir metalo apdirbimo meistrai, t. y. šaltkalviai. Jiems jau pagal 1751 m. Vilniaus burmistro žinybos parengtą dekretą buvo priskiriamas kelioninių lovų, sofų, sudedamųjų geležinių stalų ir krėslų darymas, sudedamųjų stalų ir stalelių apkaustymas, taip pat skrynių, skrynelių, kanapų, sofų, taburečių korpusų apkaustymas šlifuotomis ir ornamentuotomis detalėmis⁹⁷.

Kaip matome, baldų gamyba užsiėmusių cechų struktūra, veikla ir produkcija buvo daugiasluoksni ir sudėtinga, cechai ne kartą jungėsi ir skilo. Nuolatinę amatininkų tarpusavio konkurenciją lėmė gana platus teiktų paslaugų ir dirbinių asortimentas. Vien tik pačių baldų konstrukcijos ir apipavidalinimo ypatybės, medžiagiškumas reikalavo kelių tarpusavyje susijusių specialybių atstovų – stalių ir apmušėjų įdirbio. Nors stalių cechas buvo vienas gausiausių Vilniaus mieste ir turėjo stiprias pozicijas, tačiau dėl XIX a. pabaigoje vykdytos pramonės plėtros, efektyvesnės gamybos poreikio, importo ir kitų veiksnių cechų sistema, neatitinkanti laikotarpio realijų, buvo pasmerkta. Naujai besikuriančios pramonės įmonės, pirkliai bei smulkesni prekybininkai, prekiaujantys necechine produkcija ir žaliavomis, taip pat vykdoma caro valdžios politika, palankesnė stambiajai pramonei, lėmė cechų nykimą XIX amžiuje⁹⁸. 1893 m. kovo 18 d. Vilniaus gubernijos valdybos įsaku visi tuo metu egzistavę 29 Vilniaus cechai buvo panaikinti. Amatininkams prižiūrėti liko Supaprastinta amatų valdyba, o 1903 m. ir ji buvo uždaryta⁹⁹.

95 LVIA, f. 939, ap. 2, b. 304, l. 8v.–9v.

96 Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechai ir stambusis kapitalas XIX a.*, p. 128.

97 Giedrė Gaidelytė, Meninė kalvystė ir/ar šaltkalvystė XVI–XIX a. Lietuvoje. Terminijos tikslinimas Vilniaus amatininkų veiklos ir produkcijos pavyzdžiu, in: *Kultūros paminklai*, t. 16, Vilnius: Savastis, 2011, p. 52.

98 Plačiau žr. Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 115–130.

99 Juozas Jurginis, Vytautas Merkys, Adolfas Tautavičius, *op. cit.*, p. 281.

I.2. Amatininkų rengimas cechuose XIX a. viduryje – 1893 m.

Tiriant amatininkų veiklą baldų gamybos srityje, labai svarbu paanalizuoti, kaip cechuose buvo ugdomi specialistai: kokių įgūdžių įgydavo, kiek laiko trukdavo mokslai, ar įgijus bazinių amato žinių vėliau buvo specializuojamasi siauresnėje srityje ir t. t. Tai svarbu ne tik norint suprasti ugdymo sistemos struktūrą, bet ir bandant suvokti, kokio meninio ir (ar) techninio sudėtingumo gaminius pajėgdavo atlikti cechų tradicijoje mokslus pabaigę jaunuoliai.

Kaip rodo istorikų atlikti tyrimai ir disertacijos autorės analizuoti archyviniai dokumentai, pasirinkto amato įvaldymas buvo labai aiškiai struktūruotas, grįstas hierarchine sistema. Ilgas ir lėtas amatininko augimas nuo mokinio iki meistro, individualus mokymas leido parengti neblogą vienos ar kitos srities specialistą. Tačiau kalbant apie itin dinamišką laikotarpį, kai plėtojosi ne tik pramonė, bet augo dėmesys ir amatininkystei, kyla pagrįstas susidomėjimas, ar cechų amatininkų ugdymo procese galima užčiuopti bent menkiausių užuominų, pokyčių, rodančių siekį tobulinti profesinius įgūdžius keliant kvalifikaciją ir dirbinių kokybę?

Šių prielaidų (ne)pagrįstumą parodys amatininkų rengimo pačiuose cechuose analizė. Bendrai įgūdžių ir amato įgijimo tvarkai atskleisti naudotasi itin gausia šaltinių baze – minėtomis stalių (krikščionių), stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų (žydų) mokinių, pameistrių ir meistrų knygomis, kuriose užfiksuota informacija apie mokslo trukmę, narių teritorinę kilmę, socialinę padėtį, giminystės ryšius.

Vilniaus cechus tyrinėję istorikai yra atskleidę, jog ruošiant amatininkus laikytasi įprastos amato paslapčių įvaldymo ir profesinės karjeros vystymo schemos. Pirmiausia suinteresuotas asmuo tapdavo mokiniu, vėliau – pameistriu, o aukščiausią profesionalumo laipsnį pasiekęs amatininkas įgydavo meistro vardą. Mokinys su meistru pasirašydavo sutartį, kurioje buvo nurodoma mokslo trukmė ir išlaikymo sąlygos. Pasimokęs sutartą laiką, jis meistrams pristatydavo savo bandomąjį gaminį, būdavo atestuojamas ir įrašomas į pameistrus. Mokslus tęsdavo dar vienerius metus¹⁰⁰, po įvairių procedūrinių veiksmų bei atlikęs kvalifikacinį darbą – spintą, ištraukiamą stalą ir šaškes, pameistrys tapdavo meistru¹⁰¹. Aptariamam laikotarpiu šios sekos buvo laikomasi, tačiau,

100 Kitur nurodoma, jog iš mokinių į pameistrus perėję amatininkai pagal amatų įstatymus turėjo išstarnauti pas meistrus ne mažiau kaip trejus metus ir tik po to galėjo stoti į meistrus. Vytautas Merkys, *Kapitalizmo raida ir amatininkų diferenciacija Vilniaus cechuose XIX a.*, p. 130.

101 Pameistriui, siekiančiam tapti meistru, reikėjo atitikti daug įvairių reikalavimų ir pateikti atitinkamus dokumentus, kaip antai turėti „tinkamą kilmės įrodymą“ (*testimonium legitimi ortus*) ir deramo „profesinio pasiruošimo lapą“, pasirūpinti cecho meistrų leidimu, sumokėti 3 auksinų mokestį. Plačiau žr. Virgilijus Pugačiauskas, *op. cit.*, p. 18–21. 1799 m. Cechų statute numatytas

palyginus XIX a. vidurio ir pabaigos duomenis, matyti, kad kai kurie parametrai kito. Norint parodyti amatininkų rengimo pačiuose cechuose eigą, pasirinkta susisteminti duomenis sudarant amatininkų karjeros sąrašus ir juos pateikti prieduose. Informacija suskirstyta pagal cechų knygas, kad būtų matyti ugdymo pakopiškumas (mokinys – pameistris – meistras), apimant tiek krikščionių, tiek žydų cechams priklausiusius narius. Sudaryti šie sąrašai: stalių krikščionių 1849–1873 m.¹⁰² ir 1873–1893 m.¹⁰³ mokinių, 1875–1893 m.¹⁰⁴, 1880–1892 m.¹⁰⁵ ir 1892–1893 m.¹⁰⁶ pameistrių bei 1844–1875 m. meistrų¹⁰⁷; žydų stalių-kėdžių gamintojų cecho 1850–1881 m.¹⁰⁸ ir 1882–1893 m.¹⁰⁹ meistrų, 1889–1893 m. mokinių¹¹⁰, 1852–1886 m.¹¹¹ ir 1881–1893 m.¹¹² pameistrių; apmušėjų cecho 1883–1892 m. pameistrių¹¹³.

Stalių (krikščionių) cecho duomenys analizuojami laikantis ugdymo pakopiškumo principo, pradedant nuo mokinių sutarčių su meistras, vėliau einama prie pameistrių, galiausiai – meistrų sąrašo. Žydų stalių-kėdžių gamintojų cechų narių ruošimas aptariamas kiek kitokia tvarka – pradedama nuo meistrų, kadangi žinios apie juos ankstyviausios, o po to einama prie mokinių ir pameistrių rengimo. Apmušėjų ugdymą atskleisti sudėtingiau, kadangi jie buvo kitų cechų sudėtyje – pameistrių sąrašas sudarytas remiantis tik viena atskirai vesta knyga.

Parengtuose sąrašuose parodomas ne tik amatininkų edukacijos ir karjeros vystymosi kelias, bet ir narių skaičiaus dinamika. Jais remdamiesi galime atsekti tolesnę amatininkų veiklą panaikinus cechus. Tačiau būtina pažymėti, jog šie duomenys neapėmia ir nepateikia viso tikslaus minėtų cechų narių skaičiaus. Kitose knygose ir įvairiuose amatų valdybos dokumentuose taip pat gausu žinių apie amatininkus, tačiau visiems šioms duomenims surinkti ir apdoroti reikėtų atskiro tyrimo.

reikalavimas, kad pretendentas į meistrus būtų keletą metų buvęs stropus ir klusnus pameistris, „turėtų turto įsitaisyti dirbtuvę ir įsigyti tiek įrankių, kiek reikia jo paties ir nors vieno pameistrio nuolatiniam darbui“ ir kad būtų „gero elgesio bei laisvųjų luomo“. Taip pat buvo reikalaujami dideli stojamieji mokesčiai, bandomasis pavyzdinis darbas. Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 116.

102 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23.

103 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a.

104 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 48.

105 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62.

106 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 68.

107 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47.

108 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24.

109 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 67.

110 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 85.

111 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 26.

112 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 68.

113 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 70.

Kaip matyti iš turimos medžiagos, **stalių (krikščionių) cech**as buvo didžiausias iš medžio apdirbimo cechų. Remdamasis nepilnais duomenimis, Merkys nurodo, jog 1848 m. jam priklausė 31 meistras, 50 pameistrių ir 89 mokiniai, o 1893 m. net 220 meistrų, 136 pameistrai ir 270 mokinių¹¹⁴.

Informacijos tolygumas ir tęstinumas mokinių ruošimo klausimu, bemaž pus-amžį – nuo XIX a. vidurio iki 1893 m. – apimantys duomenys, t. y. 1849–1873 m. ir 1873–1893 m. mokinių susitarimai su meistrais, leidžia užčiuopti ugdymo proceso tendencijas, sužinoti apie mokinių sudėties – jų socialinės padėties, geografinės kilmės pokyčius. Sutartys byloja, jog XIX a. trečiajame ketvirtyje didžiausią skaičių į cechą priimtų mokinių (iš viso 348) apylygiai sudarė bajorai ir miestiečiai, po jų – piliečiai (*граждане*)¹¹⁵, vienkiemininkai (*однодворы*)¹¹⁶. Panaikinus baudžiavą padaugėjo valstiečių, būta kareivių vaikų¹¹⁷, pasitaikydavo ir iš kitų gubernijų atvykusiųjų, tačiau dominavo Vilniaus ir gretimų apskričių gyventojai (žr. 1 priedą). XIX a. II pusėje bajoriškos kilmės asmenų gausa tarp stalių (krikščionių) cecho mokinių atliepė laikotarpio tendencijas – nuskurdusi bajorija, ieškodama išeičių pagerinti savo padėtį, rinkosi amatininkų profesijas, tarp jų ir staliaus. Perspektyviomis laikytos fotografija, tipografija, litografija, dirbtinių gėlių gamyba, dekoratyvinė lipdyba ir kt.¹¹⁸

Minėta, jog mokymosi laikas buvo nustatomas bendru suinteresuotų šalių – meistro ir mokinio arba meistro ir mokinio tėvo arba motinos sutarimu. 1849–1873 m. šis laikotarpis svyravo nuo 1 metų ir kelių mėnesių net iki 10 metų, tačiau dažniausiai tęsdavosi 4–7 metus. Būta atvejų, kai mokymosi laikas trukdavo tik kelias savaites ar kelis mėnesius, jeigu mokinyso amato buvo mokęsis anksčiau. Mokslų trukmė galėjo priklausyti ir nuo faktinio mokinio amžiaus. Jis buvo nurodomas retai, užfiksuoti keli atvejai, kai mokiniais tapo 14–28 metų jaunuoliai, taip pat būta labai jauno amžiaus mokinių – jie knygose įvardinti berniukais ir mažamečiais. Atrodytų, jog jų mokymosi

114 Vytautas Merkys, *Vilniaus cechų amatininkų skaičius ir jų kilmė 1795–1893 metais*, p. 149.

115 Iš nepripažintų bajorų susiformavusi specifinė miesto gyventojų grupė, Vakarų gubernijų miestuose egzistavusi nuo 1832 metų. Panaikinta 1868 m., kuomet visiems piliečiams liepta įsirašyti į miestiečius. Tamara Bairašauskaitė, Zita Medišauskienė, Rimantas Miknys, *Lietuvos istorija. Devynioliktas amžius: visuomenė ir valdžia*, p. 367.

116 Kaip ir piliečiai, neįrodę bajorystės asmenys pagal gyvenamąją vietą kaime buvo įrašyti vienkiemininkais, o nuo 1868 m. – valstiečiais. Tamara Bairašauskaitė, Luominės paradigmos konfigūracija: buvusi šlėkta Vilniuje (1832–1873 m.), in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2017/1, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2008, p. 23.

117 Tarpinį sluoksnį tarp Vilniaus cechų amatininkų, kilusių iš valstiečių ir miestiečių bei miestelėnų, sudarė kilusieji iš kareivių sluoksnio. Prie jo buvo priskiriami atitarnavę rekrutai, jų žmonos ir vaikai. Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 160.

118 Jolita Mulevičiūtė, *Moderniojo amatininko idėja pobaudžiavinėje Lietuvoje*, p. 238.

laikas turėtų būti gerokai ilgesnis nei vyresnių jaunuolių, tačiau sutartys rodo, jog buvo panašus, t. y. 2–7 metai.

XIX a. viduryje daug dėmesio skirta mokinio išlaikymo sąlygoms, tartasi dėl drabužių ir avalynės. Kai kurių bajoriškos kilmės mokinių išlaikymą meistras dalindavo su tėvais, ko nepasitaikydavo XIX a. pabaigoje. Į mokinių ir meistrų susitarimus pažvelgsime per konkrečius pavyzdžius – iliustracijoms atrinkome tuos, kurių ugdymo pakopiškumas (mokinys – pameistrys – meistras) yra patvirtintas dokumentais su nuorodomis į jų kvalifikaciją. Be to, tai tie asmenys, apie kuriuos rasta kiek daugiau informacijos ir ieškant faktų apie vėlesnę baldų gamybą Vilniaus mieste. Pavyzdžiui, 1850 m. stalių cecho meistras Jurijus Maškovskis (*Юрий Машковский*) sudarė sutartis su dviem bajorais broliais Josifu (*Иосиф Карчмаржевский*) ir Romualdu (*Ромуальд Карчмаржевский*) Karčmarževskiais bei jų tėvu Aleksandru. Josifo numatyta mokslo trukmė buvo 5 metai, per kuriuos mokinio tėvas įsipareigojo aprūpinti sūnų drabužiais, o pakėlus į pameistrius ši pareiga teko meistrui. Romualdas mokiniu turėjo išbūti 7 metus, iš kurių 3 metus apranga turėjo rūpintis mokinio tėvas, o likusius 4 metus ir pakėlus į pameistrius rūpestis apranga ir išlaikymu priklausė meistrui. Nuo 1855 m. Romualdas Karčmarzevskis tęsė savo mokslus pas kitą meistrą – Ivaną Karpušką (*Иван Карпушко*), kur po 3 metų turėjo būti perkeltas į pameistrius. Mokinys šiam meistrui turėjo būti paklusnus, pagarbus ir ištikimas¹¹⁹. 1858 m. jis įrašytas į pameistrius¹²⁰, 1862 m. tapo meistru¹²¹. Šiuo atveju staliaus amato įvaldymas nuo mokinio iki meistro truko 12 metų.

Kai kurie XIX a. 6–7 dešimtmetyje į stalių cecho mokinius įrašyti asmenys amatu vertėsi kelis dešimtmečius, keletą iš jų pavardės aptinkamos net XIX a. pabaigoje. Tapę meistrais šie amatininkai per ilgus darbo metus išugdė daugybę mokinių ir pameistrių. Toliau pristatysime keletą pavardžių. Bajorų kilmės, katalikų tikėjimo 28 metų Aleksandras Žebrovskis (*Александр Жебровский*) 1854 m. buvo priimtas mokiniu pas meistrą Ivaną Karpušką, tačiau tais pačiais metais savanorišku sutikimu perėjo pas meistrą Konstantiną Ramazevičių (*Константин Рамазевич*)¹²², pasimokęs 2 metus, 1856 m. įrašytas į pameistrius¹²³, o 1859 m. tapo meistru¹²⁴. Šiuo atveju mokymosi laikas buvo gerokai trumpesnis – amatininkui pasiekti profesines aukštumas truko 5 metus.

119 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 3.

120 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 15v.

121 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1.

122 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 23.

123 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 10.

124 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1.

1852 m. lapkričio 16 d. įrašant 23 metų amžiaus Jeronimą Ramazevičių (*Героним Рамазевич*) į mokinių sąrašą pas meistrą Martyną Milerį (*Marcin Müller, Martinus Miler*) minima, jog mokinyš jau prasimokė 1 metus ir 6 savaites¹²⁵ ir tą pačią dieną buvo įrašytas į pameistrių knygą¹²⁶. Po 10 metų, t. y. 1862 m., šis amatininkas tapo meistru¹²⁷. Mokiniui pradinių žinių suteikęs meistras Martynas Mileris buvo žymiausias XIX a. I pusės Vilniaus *stalius-mechanikas*, itin sudėtingų baldų su įvairiausiais mechanizmais kūrėjas, to meto spaudoje netgi vadintas mechaniku-poetu¹²⁸. Žodžių junginiai *staliaus-mechaniko* arba *stalių-mechanikų cecho* aptinkami ir vėlesniuose šaltiniuose, pabrėžiant stalių kompetenciją gaminant mechanikos žinių reikalaujančius dirbinius – laikrodžius, stalus, komodas su gausybe stalčių ir užraktų.

Vilniaus miestietis Ferdinandas Undrevičius (*Фердинанд Ундревич*) nuo 1854 m. vienerius metus staliaus amato mokėsi pas savo brolių, meistrą Ignatijų Undrevičių (*Игнатий Ундревич*)¹²⁹, 1855 m. tapo pameistriu¹³⁰, o 1867 m. – meistru¹³¹. Taigi, mokslai truko 13 metų.

Konstantinas Grinevičius (*Константин Гриневич*) staliaus amato mokėsi 16 metų – 1854 m. pasirašė 6 metų sutartį su cecho meistro našle Teofilija Zaborovska (*Теофилия Заборовска*)¹³², tačiau pameistriu tapo gerokai vėliau, nei numatyta sutartyje, – tik 1870 m.¹³³, tais pačiais metais buvo įrašytas ir į meistrų sąrašą¹³⁴. Sutartyse užfiksuotas ne vienas atvejis, kai mokinių priimdavo našlės – Stalių cecho statute buvo numatyta galimybė meistrų našlėms užsiimti amatu, o cechą turėjo joms padėti – paskirti gerą pameistrį. Tokias pat galimybes našlėms suteikė ir Rusijos įstatymas¹³⁵.

Trakų miestietis Kazimiras Ivanovskis (*Казимир Ивановский*) mokėsi net 17 metų – 1856 m. įrašytas mokiniu¹³⁶ pas meistrą Karolį Mosaką (*Карль Мосак*)¹³⁷,

125 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 14.

126 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 1v.

127 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1.

128 Vladas Drėma, *Vilniaus amatininkai XVI–XIX a.*, p. 748–751. 1850 m. Mileris turėjo savo dirbtuvę Uosto gatvėje, padarė komodą su 125 įtaisais, in: Valentinas Cibulskas, *Bydermejerio stiliaus baldai Lietuvoje*, p. 142–143.

129 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 23v.

130 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 8v.

131 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1.

132 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 21v.

133 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 62.

134 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1v.

135 Virgilijus Pugačiauskas, *op. cit.*, p. 19.

136 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 26v.

137 Stalių cecho meistras Mosakas (*Carl / Karol Mossak, Mossag, Mossag, Mosach*) į Vilnių buvo atvykęs iš Prūsijos karalystės, apie jo veiklą ceche žinoma dar XIX a. 7 dešimtmečio pradžioje. Vladas Drėma, *op. cit.*, p. 769–770.

1863 m., pristatęs bandomąjį gaminį – moterišką staliuką, tapo pameistriu¹³⁸, o 1873 m. buvo įrašytas į meistrus¹³⁹.

Visgi ekonominiai ir socialiniai krašto procesai ir į tokią per šimtmečius susiformavusią amatininkų ugdymo sistemą įnešė pokyčių. Sugretinus 1849–1873 m. (žr. 1 priedą) ir 1873–1893 m. (žr. 2 priedą) mokinių ir meistrų sutarčių įrašus, pastebimas mokinių skaičiaus augimas – nuo 348 iki 549. Galbūt su išaugusiu narių skaičiumi galime sieti mokslo metų trumpėjimą, kas ypač ryšku paskutiniame XIX a. ketvirtyje. Palyginus prieduose pateiktus duomenis matyti, kad mokslo laikas akivaizdžiai glaustesnis, nemaža atvejų, kuomet specialistas buvo išugdomas per kelis mėnesius ar vienus metus. Meistrai vienu metu laikydavo didelį mokinių ir pameistrių skaičių – tiek naujai priimtų, tiek iš ankstesnių metų, jis nebuvo ribojamas. Ar dėl trumpesnių mokslo metų nukentėjo profesinis meistriškumas, sudėtinga atsakyti. Deja, bet knygoje įrašyta tik bendra frazė apie *staliaus amato mokymąsi*, nedetalizuota, kokių žinių ir įgūdžių įgydavo mokinys, nuo ko prasidėdavo supažindinimas su amatu. Rastos tik kelios abstrakčios užuominos, pavyzdžiui, 1884 m. mokinio Vilniaus miestiečio Viktoro Novickio (*Виктор Казимиров Новицкий*) susitarime su meistru Stanislavu Novickiu (*Станислав Новицкий*) iš numatytos 7 metų mokslo trukmės 3 metai buvo skirti auklėjimui (*воспитание*), o likę 4 – staliaus amato mokymui (*обучение*)¹⁴⁰.

Be mokslo metų trumpėjimo, taip pat pastebima mokinių sudėties kaita – tarp mokinių ženkliai padidėjo valstiečių skaičius. 1849–1873 m. iš 348 mokinių staliaus amato mokėsi ~19 valstiečių, o 1873–1893 m. iš 549 mokinių jų skaičius buvo išaugęs iki ~187¹⁴¹.

Neturėdami išsamesnių žinių apie mokinių edukacijos procesą ir jo sudedamąsias dalis, negalime daryti platesnių apibendrinimų apie pokyčius rengiant amatininkus pačiuose cechuose nuo XIX a. vidurio iki amžiaus pabaigos. Tačiau didžiausia naujove galime įvardinti ankstesnėse sutartyse neužfiksuotos specializacijos, t. y. baldų apmušėjo amato

138 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 28.

139 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1v.

140 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 63. Panaši situacija buvo ir kituose cechuose, pavyzdžiui, kalvių. XIX a. II pusėje, esant ilgam mokymosi laikui, taip pat „auklėjimo ir išbandymo“ laikui, kalvių mokiniai negreit buvo mokomi amato. Iš pradžių metus dvejus pūsavo duple, mušdavo didžiuoju kūju ir atlikdavo įvairius meistro šeimos pavedimus. Kalvystės mokymą meistras paprastai atidėdavo vėlesniam laikui, galimas daiktas, dėl to, kad, greitai įgijęs profesinių žinių ir kalimo įgūdžių, mokinys nepasitrauktų arba neaplenktų paties mokytojo. Antanas Stravinskas, Kalvystės mokymasis Lietuvoje (XIX a. antroji pusė – XX a. ketvirtasis dešimtmetis), in: *Lietuvos istorijos metraštis. 1976 metai*, Vilnius: Mokslas, 1977, p. 62.

141 Skaičiai apytiksliai, pateikti siekiant parodyti proporcingumą, kadangi ne visur nurodyta mokinio kilmė, o kai kurių įrašų nepavyko įskaityti.

(*обойного ремесла*) specialistų ruošimą stalių ceche nuo XIX a. 9 dešimtmečio. Įvardinsi-me šiuos mokinius, nes pavardes paminėti svarbu sekant tolesnę jų ugdymo eigą ir veiklą. 1882 m. baldų apmušimo meistras Ksaverijus Sadovskis (*Ксаверий Садовский*) priėmė 3 mokinius: Rukainių valsčiaus valstietį Ignacijų Skrendzevskį (*Игнатий Скрэндзевский*) – 5 metų laikotarpiui; bajorą Marijaną Rudaminą (*Марьян Рудомино*) – 4½ metų; Trakų apskrities Liudvinavo valsčiaus valstietį Piotrą Urliuką (*Петр Урлюк*) – 5 metams¹⁴². 1883 m. meistras Albertas Kogutas (*Альберт / Адальберт Когут*) priėmė 2 mokinius: Mitavos miestietį Julijų Geidingerį (*Юлиус Гейдингер*) – 1 metams ir 6 savaitėms; Ašmenos apskrities Subatninkų valsčiaus valstietį Vikentijų Beganskį (*Викентий Беганский*) – 1 metams¹⁴³; 1885 m. – septyniolikmetį Prancūzijos pilietį Liudviką Diumoną / Diumondą (*Людвик Дюмон / Дюмонд*) – 3 metų laikotarpiui¹⁴⁴. Nors pateikti faktai aiškiai rodo, jog XIX a. pabaigoje stalių (krikščionių) ceche taip pat buvo specializuojamasi baldų apmušimo srityje, tačiau, kaip matome, apmušėjų rengimas nebuvo išplėtotas – per pusę amžiaus tik 6 mokiniai (*žr. 2 priedą*). Ne mažiau svarbi detalė, jog pameistrių sutartyse su meistrais nė karto nepaminėta apmušėjo specializacija ir minėtų pavardžių tęsiant mokslus pameistrio pozicijoje stalių (krikščionių) knygose neužfiksuota.

Minėta, jog mokiny, pristatęs savo bandomąjį darbą, tapdavo pameistriu. Kaip rodo cecho pameistrių knygos, dažniausiai pristatyti gaminiai – skirtingų rūšių obliai¹⁴⁵: oblius (*рубанок*), stalių oblius (*столярный рубанок*), oblius-leistuvus (*фуганок*), zenzubelis (*зензубель*), šlichttubelis (*шлихтубель / шихтгубель / шихтгебель*), falcgebelis (*фальцгебель*)¹⁴⁶, stalių įrankis karnizų gamybai, taip pat dar vienas įran-kis – gulsčiukas (*рейсмус / рейсмас*) (*žr. 3–5 priedus*). Galbūt tai buvo minimaliai įgūdžių iš mokinių pareikalavę dirbiniai, taip pat galėjo būti savo rankomis pasidirbinti įrankiai tolesnei veiklai. Kadangi kituose šaltiniuose beveik nerandame žinių apie specialių įrankių, skirtų įvairiems staliaus darbams atlikti, naudojimą, ši informacija su originaliais pavadinimais iš dalies užpildo minėtą spragą.

142 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 42–43.

143 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 49v.

144 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 64v.–65.

145 Apie įvairias oblių rūšis ir pavadinimus plačiau *žr.* <https://rolexforum.ru/lt/vidy-i-sekrety-sa-mostoyatelnogo-izgotovleniya-ruchnogo-rubanka.html> [žiūrėta 2021 03 01].

146 Sudėtinga šaltiniuose aptinkamas oblių rūšis taisyklingai įvardinti, galime remtis tik keletu atvejų, kai paminėtos oblių rūšys. Pavyzdžiui, tarp Lietuvos nacionalinio muziejaus Trobesių statytojų įrankių rinkiniui priklausančių staliaus Kostanto Gabrėno (1877–1953) įrankių fiksuoti 22 obliai, kurie įvardinti: oblius, oblius-karnizas, oblius-leistuvus, pateiktos jų iliustracijos. Laima Lapėnaitė, Trobesių statytojų įrankių rinkinys Lietuvos nacionaliniame muziejuje, in: *Etnografija: metraštis*, 4–10, sud. Birutė Kulnytė, Elvyda Lazauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2003, p. 9, 31–35.

Tačiau XIX a. pabaigoje nemaža atvejų, kai atestacijos metu mokiniai pristatydavo ir savo pagamintus baldus. Pavyzdžiui, 1880 m. bajoras Leonardas Korkucis (*Леонард Коркуц*) pagamino spintelę iš ąžuolo medienos¹⁴⁷, Aloyzas Jakubovskis (*Алоиз Якубовский*) – staliuką iš riešutmedžio¹⁴⁸, o bajoras Vaclavas Semenovičius (*Вацлав Семенович*) – drabužių spintą iš uosio¹⁴⁹. Valstietis Vladislavas Baranovas (*Владислав Баранов*) 1888 m. pristatė lovą iš riešutmedžio¹⁵⁰, Osipas Mozalevskis (*Осип Мозалевский*), valstietis iš Ašmenos apskrities, 1893 m. pagamino ąžuolinę kėdę¹⁵¹. Valstietis Boleslavas Suchockis (*Болеслав Сухочский*) 1891 m. padarė etažerę iš keturių lentų¹⁵², Antonas Baltrūnas (*Антон Бальтрун*) – komodą¹⁵³ ir t. t. Galbūt nuo mokinių gabumų ir amato įvaldymo lygio priklausydavo, kokį darbą jie pasirinkdavo pristatyti. Kaip matome, mokiniai gebėjo pagaminti nesudėtingus baldus. Būta ir smulkesnių, tačiau nemenko kruopštumo ir net drožėjų sugebėjimų reikalavusių dirbinių – Piotro Undrevičiaus (*Петр Ундревич*) 1886 m. atsiskaitomasis darbas buvo cukrinė¹⁵⁴, miestietis Ivanas Kozlovskis (*Иван Козловский*) 1888 m. pristatė du karnizus¹⁵⁵ (žr. 4–5 priedus).

Sugretinus mokinių (žr. 1–2 priedus) ir pameistrių sąrašus (žr. 3–5 priedus), galima atsekti mokinius, kurie sėkmingai įveikė pirmąjį mokslų etapą ir tapo pameistrais. Nors jų būta nemažai, tačiau Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų pameistrių valdyba savo 1884 m. raporte Bendrajai amatų valdybai pabrėžė, kad jų ceche tik trečdalis mokinių, baigusių mokynystės laiką, yra pakeliami pameistrais¹⁵⁶. Pameistrių gausa – nuo 1875 iki 1893 m. priskaičiuojama ~ 376 narių (vien 1880–1892 m. – 306) – rodo ne tik tvirtas stalių cecho pozicijas miesto ūkiniame gyvenime, bet ir sudėtingą jų kelią siekiant meistro vardo. Cecho pameistrių valdybos 1884 m. skunde sakoma, kad meistrai ir seniūnai „iš visų jėgų stengiasi, kad vargšai pameistrai visą savo gyvenimą praleistų jų priklausomybėje“¹⁵⁷.

Įvairūs šaltiniai paliudija, jog meistro vardą įgiję amatininkai staliaus amatu versdavosi ilgus metus, išlaikydami tam tikrą sudėties branduolį. Tos pačios pavardės

147 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 5.

148 *Ibid.*

149 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 6v.

150 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 63–63v.

151 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 88, l. 6v.–7.

152 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 96–96v.

153 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 101v.

154 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 50v.

155 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 70v.

156 Vytautas Merkys, *Kapitalizmo raida ir amatininkų diferenciacija Vilniaus cechuose XIX a.*, p. 130.

157 *Ibid.*, p. 130–131.

kartojasi sutartyse su mokiniais ir pameistrais, figūruoja baldų užsakymų bylose. 1875 m. meistrų sąrašė išvardinti ne tik 34 šį statusą turėję asmenys, bet ir metai, kada jie tapo meistrais – nuo 1844 iki 1875 metų¹⁵⁸ (žr. 6 priedą). Nors vėliau dirbusių meistrų gretas papildydavo buvę ugdytiniai, tačiau atsinaujinimas vyko lėtai¹⁵⁹. Pastebėtina, jog pameistrams pasiekti meistro statusą užtrukdavo žymiai ilgiau, nei nurodyta amatų įstatymuose. Pateikti pavyzdžiai rodo, kad laikotarpis svyravo nuo 3 iki 12 metų. Nežinoma, kokios konkrečios priežastys individualiais atvejais lėmė tokį netolygumą, tačiau jau minėta, jog kliūčių būta nemažai. Teigiama, jog Vilniaus cechai, ribodami meistrų skaičių, siekė pašalinti konkurenciją ir išlaikyti monopolinę padėtį gamyboje. Be to, meistrai, varžydami pameistrių stojimą į meistrus, siekė gausinti jų skaičių, piginti darbo jėgą¹⁶⁰. Tai šiek tiek primena situaciją, kuri buvo tose Europos šalyse (pavyzdžiui, Prūsijoje), kur XIX a. – XX a. pradžioje vyravo fabrikų pramonė. Kokios nors specializacijos meistrui amatininkui tapus fabriko savininku, jo įmonėje dirbdavo amato šiek tiek pramokę mokiniai ir pameistrai. Iš jų tik pavieniai, patys gabiausi ir iniciatyviausi, sugebėdavo išaugti į gamybos pamainos vyresniuosius ar netgi tapti fabrikantais¹⁶¹. Analizuodami Vilniaus atvejį, galime daryti pirminę prielaidą, kad Europoje vis labiau įsigalintys industrializacijos sąlygoti gamybos santykiai, kad ir netiesiogiai, taip pat veikė pavienių kraštų amatininkų cechuose nusistovėjusias tradicijas. Meistro vardą gavę amatininkai galėjo jaustis savotiškais „fabrikantais“, o jų mokiniai ir pameistrai – tarsi „amatų pramonės“ darbininkais.

Stalių (krikščionių) protokolų knygoje užfiksuota, kokius dirbinius turėjo pagaminti pameistrai, norintys vadintis meistro vardu. Pavyzdžiui, 1880 m. Aleksandras Juchnevičius (*Александр Юхневич*), Mateušas Kalinovskis (*Матеуш Калиновский*), Piotras Kondratovičius (*Петр Кондратович*) stalių cecho susirinkimuose pristatė po nedidelį brėžinį, kuriuose buvo pavaizduota komoda iš „užsienietiškos medienos“.

158 Nenurodytos tik dviejų pirmųjų amatininkų tapimo meistrais datos. LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47.

159 Atskirai vėlesnių metų meistrų sąrašai nebuvo sudaryti, kadangi visos pavardės randamos mokinių ir pameistrių sąrašuose.

160 Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 119.

161 Tokią tendenciją yra pastebėjusi Dalia Klajumienė, tyrinėjanti XIX–XX a. I pusės koklių gamybą. Čia svarbūs jos tyrimai, apimantys amatininkiskąjį ir fabrikų lygmenis Rytų Prūsijos teritorijoje. Plačiau žr. Dalia Klajumienė, Koklių pasiūla ir gamintojai Klaipėdos krašte XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pirmojoje pusėje, in: *Archeologia urbana*, Klaipėdos universitetas, 2021, [rengiama spaudai]; Idem, Istoriniai duomenys apie koklių gamintojus šiaurinėje Rytų Prūsijoje XIX a. – XX a. pirmojoje pusėje, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 104: *Architektūrinė keramika: apdailos medžiagos, funkcinė įranga, meno kūriniai*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2022, [rengiama spaudai].

Meistrams (trims ekspertams) brėžinius patvirtinus, kiekvienas numatytu laiku turėjo pristatyti savo dirbinį¹⁶². Ekspertams juos apžiūrėjus ir palankiai įvertinus, pameistriams buvo suteiktas meistro vardas¹⁶³.

Gilinantis į amatininkų rengimą cechuose, išryškėjo dar vienas įdomus aspektas – profesinės dinastijos. Tarp pateiktų pavyzdžių matėme, kad sūnūs tapdavo tėvo arba jaunesnieji broliai vyresniųjų mokiniais ir pameistrais. Tuomet mokymasis galėjo priklausyti ir nuo įvairių šeiminių, paveldėjimo, turto atidalijimo aplinkybių. Keli ryškesni pavyzdžiai – Undrevičių ir Ivaškevičių šeimos. Pas meistrą Ignatijų Undrevičių¹⁶⁴ nuo 1854 m. mokėsi brolis Ferdinandas¹⁶⁵, 1855 m. tapo pameistriu¹⁶⁶, o meistru – 1867 metais¹⁶⁷. Jo sūnus, aštuoniolikmetis Piotras Undrevičius, 1886 m. rugpjūčio 11 d. tapo mokiniu¹⁶⁸, o gruodžio 19 d. – pameistriu¹⁶⁹.

Du meistro Anupro Ivaškevičiaus (*Онупр Ивашкевич*) sūnūs mokėsi pas jį – Antonas 1883 m. lapkričio 6 d. įsirašė mokiniu 3 mėnesiams¹⁷⁰, tačiau pameistriu tapo anksčiau – gruodžio 4 d.¹⁷¹, kitas sūnus Aleksandras mokiniu tapo 1884 m. rugpjūčio 25 d. „žiniai“, t. y. įsirašymas buvo tik formalumas, kadangi staliaus amato mokėsi nuo vaikystės¹⁷², ir tą pačią dieną buvo įrašytas į pameistrių knygą¹⁷³. Broliai Ivaškevičiai buvo aktyvūs XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Vilniaus parodų dalyviai, meistras Antonas Ivaškevičius, eidamas 66 metus mirė Vilniuje 1925 m.¹⁷⁴, o Aleksandras Ivaškevičius minimas ir 1937 m. Vilniuje vykusioje specializuotoje parodoje *Gyvenamasis interjeras*¹⁷⁵, tačiau dėl ilgo laiko tarpo nežinia, ar tai buvo tas pats asmuo.

Taigi, giminystės ryšiai daugiausiai įtakos turėjo būtent mokslo laikui – jis buvo žymiai trumpesnis arba tik formalus. Tačiau laikantis visų procedūrų, meistrų sūnūs vis tiek oficialiai turėjo pereiti visas mokymosi pakopas. Pavyzdžiui, meistro Pavelo

162 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 55, l. 2–2v.

163 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 55, l. 4, 5, 19.

164 Pats Ignotas Undrevičius meistru tapo 1851 metais. LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1.

165 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 23v.

166 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 8v.

167 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47, l. 1.

168 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 74–74v.

169 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 50v.

170 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 51v.

171 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 27v.

172 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 61.

173 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 33.

174 *Dziennik Wileński*, Nr. 7, 1925. *Meistras palaidotas Bernardinų kapinėse*.

175 *Aistė Dičkalnytė, Baldininkystė Lietuvoje 1918–1940 m.: unikalaus ir pramoninio dizaino sąveika. Daktaro disertacija* (vadovė dr. Dalia Klajumienė), Vilnius: Vilniaus dailės akademija, Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2018, p. 102.

(Pavlo) Golščucho (*Павель Гольшух*) sūnūs, argumentuodami, jog staliaus amato pas tėvą mokėsi nuo vaikystės, mokiniiais įsirašė tik vienai savaitei – Piotras 1883 m. spalio 30 d. tapo mokiniu¹⁷⁶, pameistriu – lapkričio 5 d.¹⁷⁷, Vladislavas 1883 m. lapkričio 6 d. tapo mokiniu¹⁷⁸ ir lygiai po savaitės, lapkričio 12 d., buvo įrašytas į pameistrių knygą¹⁷⁹. Trečiasis sūnus Vikentijus Golščuchas (*Викентий Гольшух*), meistro Antono Poplavskio mokiny, pameistriu tapo 1877 m.¹⁸⁰, o meistru – 1881 metais.¹⁸¹

Meistro Stanislavo Novickio (*Станислав Новицкий*) sūnus Kazimiras 1884 m. gruodžio 2 d. taip pat buvo įrašytas į mokinius „žiniai“, kadangi pas tėvą mokėsi nuo vaikystės¹⁸², ir tą pačią dieną tapo pameistriu¹⁸³. Tai, kad sūnūs neretai perimdavo staliaus profesiją iš tėvų, liudija ir daugiau pavyzdžių – meistro Norberto Veržnickio sūnus Feliksas pameistris nuo 1889 m.¹⁸⁴, meistro Narcizo Frono / Frano (*Нарциз Фрон / Фран*) sūnūs – Eustafijus pameistriu tapo 1891 m.¹⁸⁵, Osipas – 1892 metais¹⁸⁶.

Užsiminta, jog laikyti mokinius bei pameistrius galėjo ir meistrų našlės. XIX a. II pusėje staliaus amatu vertėsi nemažai jų – Teresa Podgaiska (*Тересса Подгайска*)¹⁸⁷, mokiniu laikiusi ir savo sūnų Pavelą¹⁸⁸, Teofilija Zaborovska (*Теофилия Заборовска*)¹⁸⁹, Lechovičienė (*Леховичова*)¹⁹⁰, Navrocka (*Навроцкая*)¹⁹¹, Teklė Ramazevičienė (*Текла Рамазевичева*)¹⁹², Jekaterina Grinevičienė (*Екатерина Гриневичова*)¹⁹³, Apolonija Olechnovičienė (*Апполония Олехновичева*)¹⁹⁴, Paulina Ivaškevičienė (*Паулина Ивашкевичова*)¹⁹⁵, Lėja Broides (*Лея Бройдес*)¹⁹⁶ ir kt.

176 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 50v.

177 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 25v.

178 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 52.

179 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 26v.–27.

180 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 48, l. 2.

181 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 55, l. 27v.–28.

182 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 64.

183 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 35v.

184 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 75v.

185 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 98.

186 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 107.

187 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 14v.

188 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 54v.

189 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 21v.

190 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 35v., 45v.

191 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 5v.

192 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 12, 26; b. 45a, l. 18v.

193 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 37, 76.

194 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 49v.

195 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 91, 95v.–96.

196 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 26, l. 28–28v.

Toliau pažvelgsime į **žydų stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų** cechus. Kadangi tai buvo naujesni profesiniai dariniai, tyrinėjant kyla lyginamųjų klausimų: gal juose ugdymo tvarka buvo kitokia nei krikščionių cechuose? Ar būta kitų profesinių skirtumų, jeigu taip, kokių?

Kaip minėta, žydų amatininkų rengimą aptarsime kiek kitokia tvarka, t. y. pradėsime nuo meistrų, kadangi žinios apie juos ankstyviausios. Nors žydų stalių-kėdžių gamintojų susivienijimas įsikūrė tik 1838 m., XIX a. viduryje ceche būta daug narių, gerai išmanusių amatą. Kad tokių asmenų būta nemažai, rodo meistrų knyga, į kurią vien 1850 m. iš senosios knygos buvo „perrašyti“ 28 meistrai¹⁹⁷ (žr. 7 priedą). Nurodytas vyresnis meistrų amžius – nuo 29 iki 67 metų – liudija, kad šiuo amatu jie vertėsi gerokai anksčiau¹⁹⁸. Įdomu tai, jog XIX a. 6 dešimtmetyje knygoje pažymėti keli atvejai apie meistrų egzaminavimą (*сдавший урок*) krikščionių ceche. Tokią praktiką paaiškina krikščionių noras, nebegalint sulaikyti žydų cechų kūrimosi, smarkiai apriboti jų meistrų skaičių, kad žydai amatininkai į naujai kuriamus cechus galėtų patekti tik po „krikščionių“ cechų vyresniųjų suruoštų egzaminų¹⁹⁹.

Lyginant su amatininkų ugdymu krikščionių ceche, į akis krenta pagrindinis skirtumas, jog jau XIX a. viduryje tarp žydų cecho meistrų pastebima amato specializacija. Vieni amatininkai užsiėmė stalių darbais ir baldų gamyba, kiti – tik baldų apmušimo amatu. Minėtos meistrų knygos parašėse šalia meistrų pavardžių pažymėta, kuris iš jų buvo apmušėjas (*обойщик*). 1858 m. minimi trys apmušėjai: Leizeris Tatarskis (*Лейзер Татарский*), Naugarduko miestietis Šmuelis Baksas (*Шмуель Бакс*) ir Chaimas Rušackis / Rusackis (*Хаим Рушацкий*)²⁰⁰, 1864 m. dar du meistrai apmušėjai: Mauša Šlosbergas (*Мовша Шлюсберг*, mirė 1871 m.)²⁰¹ ir Girša Zdankis (*Гирша Зданкий*)²⁰². Tačiau didžiausias apmušėjų skaičius tarp cecho meistrų fiksuojamas XIX a. pabaigoje – 8 dešimtmetyje dirbo 9 meistrai, o 9 dešimtmetyje – 11²⁰³ (žr. 8 priedą). Taigi, meistrų gausa nurodytu metu koreliuoja su minėtu apmušėjų ketinimu 1878 m. kurti savo atskirą cechą.

197 1–28 sąrašo pozicijose pateikiamos dvi tapimo meistrų datos: pirma rodo tapimo meistrų metus, antra – meistro perrašymo į naują knygą datą.

198 Tarp meistrų netgi pasitaiko pavardžių, kilusių iš profesijos, pavyzdžiui, Stoliaris (rus. *столяр*, lenk. *stolarz* – stalius); Stulmacheris (vok. *stuhl* – kėdė / *macher* – darytojas); Plotnikas (rus. *плотник* – dailidė).

199 Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechų skaičiaus dinamika XIX amžiuje*, p. 59.

200 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 22, 24.

201 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 28.

202 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 29v.

203 Papildomų žinių apie apmušėjų veiklą teikia 1883–1893 m. išlaidų ir pajamų knygos. Vienoje iš jų 1883 m. minimi 9 apmušėjų cecho meistrai, in: LVIA, f. 965, ap. 1, b. 72, l. 1v.

Nepertraukiami meistrų įrašymo duomenys nuo 1850 iki 1893 m. rodo, jog bendras meistrų skaičius stalių-kėdžių gamintojų ceche buvo 203 nariai. Pastebėtina meistrų (taip pat mokinių bei pameistrių) geografinės kilmės įvairovė – nors dominavo Vilniaus miestiečiai, tačiau buvo nemažai narių, kilusių iš mažesnių, daugiausiai Vilniaus gubernijai priklausiusių miestelių.

Grįžtant prie ugdymo proceso pirmosios grandies, t. y. mokinių, matome, kad jie taip pat sudarydavo sutartis su meistrais, jose buvo numatytos išlaikymo sąlygos bei uždardis kiekvienais mokslo metais. Deja, negalime pasakyti, kiek mokslai trukdavo amžiaus viduryje, tačiau XIX a. pabaigos duomenimis, dažniausiai tęsdavosi 3–4 metus (žr. 9 priedą). Kaip ir tarp krikščionių, čia taip pat pasitaikydavo atvejų, kai meistras mokiniu priimdavo savo sūnų. Pavyzdžiui, 1889 m. pas meistrą Noachą Fainą (*Ноах Файн*) 5 metų trukmės mokslus pradėjo jo sūnus Šmuila²⁰⁴, 1890 m. Joselis Kolotuchesas (*Иосель Колотухес*) užsirašė 3 metų mokslams pas tėvą Leibą²⁰⁵.

Antrasis lygmuo – pameistrių ruošimas vyko įprasta tvarka, tačiau sutartyse su meistrais, priešingai nei mokinių atveju, buvo pažymima, kokio amato jie mokėsi. Šalia staliaus-kėdžių dirbėjo, apmušėjo minimas ir baldų gamybos ar dirbinių amatas. Nors žydų pameistrių skaičius nebuvo toks gausus kaip krikščionių, 1852–1893 m. priskaičiuojamas 271 narys (tarp krikščionių 1875–1893 m. – 376 pameistrai), tačiau matome, kad šių specializacijos spektras buvo platesnis (žr. 10, 11 priedus).

Tarp cechų dokumentų galima pamatyti išlikusių sėkmingai mokslus baigusiems pameistrams išduotų liudijimų ar atestatų. Pavyzdžiui, 1879 m. Vilniaus miestiečio Maušos Berzoikos (*Мовша Берзойко*) atestate nurodyta, kad jis užbaigė visą mokymosi laiką pas meistrą Giršą Galcbergą (*Гирша Галцберг*) ir buvo pripažintas *baldų gaminių* pameistriu²⁰⁶ (6 il.). 1885 m. miestiečiui Jankeliui Sarachanui (*Янкель Сарахан*), baigusiam mokslus pas savo tėvą, buvo suteiktas staliaus-kėdžių gamintojo pameistrio vardas²⁰⁷ (7 il.).

Nors, kaip matome iš žydų meistrų sąrašo, **baldų apmušėjai** šiam amatui reikalingas kompetencijas žydų stalių-kėdžių gamintojų ceche turėjo jau XIX a. viduryje, iki amžiaus pabaigos užfiksuoti 26 meistro vardą turėję apmušėjai (žr. 7, 8 priedus), tačiau nuolatiniai ginčai su staliais ir apmušėjų bandymas atsiskirti rodo, jog ši specializacija reikalavo tam tikrų specifinių įgūdžių. Išlikusioje atskiroje XIX a. pabaigos apmušėjų pameistrių sutarčių su meistrais knygoje užfiksuoti 34 šio amato mokęsi asmenys (žr. 12 priedą).

204 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 85, l. 10.

205 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 85, l. 18v.

206 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 197.

207 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. (nenumeruotas)

Užsiminta, jog įgyjant baldų apmušimo specializaciją atsiskleidžia žydų ir krikščionių amatininkų ugdymo ir veiklos sąlyčio taškai. Išskirtinis minėto meistro **Ksaverijaus Sadovskio** ir jo mokinių atvejis. Pats Sadovskis, atvykęs iš Varšuvos pameistris apmušėjas (*manuęp*), 1882 m. kreipėsi į Vilniaus stalių (krikščionių) cechą su prašymu įrašyti jį į meistrus²⁰⁸. Cecho meistrai susirinkime nusprendė, jog neegzistuojant atskiram krikščionių apmušėjų cechui, o veikiant tik žydų apmušėjų junginiui, nesukėlus žalos staliaus amato meistrams, t. y. neužsiimant stalių darbais, nesinaudojant stalių pameistrių pagalba, pristačius du brėžinius, o vėliau meistrams įvertinus atsiskaitomąjį darbą – sofą, dengtą atlasu, minėtas asmuo buvo įrašytas į Vilniaus stalių (krikščionių) cechą apmušimo amato meistru²⁰⁹. Jau tais pačiais metais meistru tapęs Sadovskis priėmė 3 anksčiau įvardintus mokinius (žr. 2 priedą). Kalbame apie asmenis, kurie apmušėjo specializacijos pagrindus įgijo stalių krikščionių ceche, o antrosios pakopos – pameistris mokslus tęsė žydų apmušėjų ceche²¹⁰ (žr. 12 priedą). Prisimenant, jog stalių (krikščionių) ceche nebuvo užfiksuota nė vieno apmušėjo amatą pasirinkusio pameistris, tikėtina, jog mokiniai, norėdami tęsti mokslus, galėjo pasirinkti žydų apmušėjų cechą, kuriame buvo šios srities specialistų koncentracija²¹¹.

Nedaug turime konkrečių žinių apie apmušėjų ruošimą, jo sudedamąsias dalis. Iš 1893 m. Anykščių miestiečio pameistris Zarucho Galino (*Зарух Галин*) kreipimosi į Bendrąją Vilniaus amatų valdybą dėl įrašymo į meistrus sužinome apie anksčiau jo pristatytą baigiamąjį darbą – markizę²¹² su pritvirtintais šonais (*маркизу состечанными бортами*), dengtą atlasu²¹³.

Kaip matome, žydų stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų cechų narių ruošimo ir profesinės karjeros kelias klostėsi įprasta, jau aptarta krikščionių ceche buvusia tvarka. Analogiškai pildytose knygos nurodytos tapimo meistrų, įrašymo į mokinius, pameistris datos, jų teritorinė kilmė, amžius ir kt. Remiantis cechų knygomis galima atsekti amatininkų veiklos metus, o aptikus meistrų pavardes kituose šaltiniuose, papildyti

208 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 55, l. 39v.

209 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 55, l. 42–43.

210 Keturi anksčiau išvardinti stalių (krikščionių) mokiniai buvo įrašyti į Vilniaus apmušėjų (žydų) pameistrių knygą: trys – 1887 m., ketvirtasis – 1892 m.

211 Tokią nevienalytę konfesinę ir socialinę šio cecho sudėtį paaiškintų ir XIX a. 9 dešimtmečio viduryje vykęs žydų cechų jungimas prie krikščionių, tačiau kitose cechų narių knygose panašios situacijos neaptinkame. Nepaisant visų struktūrinių permainų, žydų amatininkams cecho knygos: pajamų–išlaidų, meistrų, pameistrių, mokinių įrašymų, buvo atskiros, bet kontroliuojamos bendrų vyresniųjų. Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechų skaičiaus dinamika XIX amžiuje*, p. 65.

212 Markizė [pranc. *marquise*]: 2. standaus audinio lango užuolaida arba stogelis virš parduotuvės vitrinos, kavinės terasos, prekybos paviljono ir pan. apsaugo nuo lietaus. *Dailės žodynas*, p. 259.

213 LVIA, f. 965, b. 80, l. 218–218v.

duomenimis apie gamintų baldų pobūdį, atliktus užsakymus ir kitus darbus. Tačiau būta ir skirtumų – ankstyva specializacija baldų apmušimo darbuose, trumpesnė mokslų trukmė, margsnė narių kilmės geografinė erdvė.

Apibendrinant tiek krikščionių, tiek žydų skirtingų specialybių amatininkų ruošimą cechuose, akivaizdu, jog buvo vadovaujamasi nusistovėjusia hierarchine sistema „mokiny – pameistrų – meistras“. Amatininko rengimas užtrukdavo ilgus metus, bet nors šaltinių gausu, paties ugdymo sudedamųjų dalių detalizuoti negalime, tačiau nepertraukiamai vykęs procesas leidžia daryti kelias prielaidas. Pirmiausia, stabilus cechų narių skaičiaus augimas rodo stipriai įsisknijusią amatininkų rengimo sistemą, kuri, nors ir anachronistinio pobūdžio, buvo gyvybinga. Vadinasi, įgyti įgūdžiai ir kvalifikacija, gaminti dirbiniai leido amatininkams išlikti konkurencingiems. Ruošiamų specialistų poreikį turėjo palaikyti rinka, kurioje teiktos paslaugos ir gaminiai buvo paklausūs. Galime pasiremti Merkio įžvalga, jog Vilniaus, kaip ir daugelio kitų Rusijos imperijos miestų, cechų amatininkų gausėjimą skatino vidaus rinkos, kuriai patenkinti neužteko pigios fabrikinės pramonės produkcijos, plėtėjimas²¹⁴. Šio teiginio pagrįstumas išryškės analizuojant amatininkų veiklą ir jų gaminių įvairovę bei baldų fabrikų steigimąsi ir produkciją, jos mastą.

Nors amatininkų rengimas cechų sistemoje buvo nusistovėjęs, tačiau jau XIX a. viduryje pradėta ieškoti alternatyvių švietimo būdų už cechų ribų. Juos, remdamasi tiek išaiškintais naujais archyviniais šaltiniais, tiek reaguodama į ankstesnes šios temos publikacijas, toliau ir pristatysiu.

I.3. Amatininkų ugdymas už cechų ribų XIX a. viduryje – 1914 m.

Rusijos imperijos technologinis, amatų ir pramonės atsilikimas XIX a. reikalavo imtis priemonių jam įveikti. Po baudžiavos panaikinimo sprendžiant politines, socialines ir ekonomines problemas, buvo susirūpinta amatų ir pramonės vystymu. Išaugus samdomosios darbo jėgos pasiūlai, gyventojai buvo skatinami užsiimti amatais, tačiau dideliu iššūkiu tapo profesinių įgūdžių ir žinių stoka²¹⁵. Jau 1866 m. nuostatais Rusijos imperijoje pripažinus amatų gamybos laisvę, imta daugiau dėmesio kreipti į rankų darbo, amatų, sodininkystės, daržininkystės mokymą parapinėse mokyklose. Praktiškai reglamentavus buvusio baudžiauninko padėtį, susidomėjimas amatų specialiuoju mokymusi vis labiau augo. Jis plito ir didesniuose miestuose, kur ypač klestėjo staliaus ir kurpiaus amatai²¹⁶. Glaustai tariant, išaugęs dėmesys amatams, techniniam lavinimui buvo orientuotas į kelis tikslus – užimti gyventojus ir juos aprūpinti pragyvenimo

214 Vytautas Merkys, *Vilniaus cechų amatininkų skaičius ir jų kilmė 1795–1893 metais*, p. 152.

215 Plačiau žr. Jolita Mulevičiūtė, *Moderniojo amatininko idėja pobaudžiavinėje Lietuvoje*, p. 226–230.

216 Arnoldas Endzinas, *Specialiojo mokslo raidos Lietuvoje bruožai*, p. 129–133.

šaltiniu, taip pat prisidėti prie gamybos modernizavimo, kelti produkcijos kokybės lygį, gaminių konkurencingumą.

Amatininkų profesinio lavinimo ir mokymosi raidą nuo XIX a. vidurio galima skirti į dvi kryptis. Pirmoji jau aptarta – pasirinktam amatui reikalingų įgūdžių įgijimas cechuose. Kaip parodė ankstesnė analizė, ši viduramžiška mokymo sistema Vilniuje buvo įsitvirtinusi. Tačiau besivystančios ekonomikos poreikiai, pramonės, mašininės gamybos plėtra, o svarbiausia, cechų negebėjimas paruošti darbuotojų naujoms gamybos sritims, lėmė alternatyvių amatininkų švietimo formų, poreikį. Be to, gamybinės veiklos darbo įgūdžiams įgyti nebereikėjo tokio ilgo ir kruopštaus paruošimo, koks buvo amatininkų cechuose²¹⁷.

Prie tokių naujovių galima priskirti būsimų amatininkų ugdymą amatų mokyklose, įvairiuose kursuose, nes tai leido per trumpesnę laiką parengti daugiau amatų išmanančių jaunuolių, galėjusių įsilieti į vis sparčiau augančių miestų ir juose besikuriančių pramonės (Vilniaus atveju – besispecializuojančių taikomosios dailės srityje) įmonių darbininkų gretas. Tokią edukaciją galime įvardinti *antrąja* kryptimi. Dėmesys specializuotam mokymui Vilniuje išryškėjo gana anksti. Kaip rodo 1866 m. įkurtos *Vilniaus piešimo mokyklos* atvejis, pagal veiklos pradžios metus šią mokyklą reikėtų laikyti trečiuoju specializuotu taikomosios dailės ugdymo židiniu Rusijos imperijoje²¹⁸. Šios institucijos įsteigimas ir veikla rodo Vilniaus išskirtinumą iš kitų regionų ir gubernijų dėl valstybinės taikomosios dailės srities politikos. Mokyklos novatoriškumas bei reikšmingumas pagrindžiamas ir statistiškai – Ivanui Trutnevui (1827–1912) patikėta mokykla buvo pirmoji ir kurį laiką vienintelė tokio užmojo taikomosios dailės mokymo įstaiga periferijoje²¹⁹. Reikia pastebėti, kad mokinius siekta ruošti gamybos įmonėms – fabrikams, dirbtuvėms, tačiau ilgainiui paaiškėjo, kad dėl menkai išvystytos pramonės jų ugdymas nepasiteisino.

Naująją mokyklą, išsamiai aptartą Širkaitės monografijoje, sudarė du skyriai: Amatų-piešimo ir Tapybos mokykla. Pirmaisiais metais mokykla taip ir vadinosi – *Vilniaus amatų mokykla ir tapybos klasės*. Tarp dešimties Amatų-piešimo dėstymo programą sudariusių punktų numatytas amatų (dailidės, staliaus, tekintojų, kalinėtojų, juvelyrų darbų, dirbinių iš medvilnės, metalo, porceliano, apmušalų ir baldų gamyba, stiklo pramonė)

217 Arnoldas Endzinas, *Amatų mokymo klausimai Lietuvoje XIX a. viduryje*, p. 96.

218 Jolita Mulevičiūtė, *Piešimo mokymas ir socialinė Rusijos imperijos politika: Lietuvos atvejis*, p. 52–55.

219 1870 m. Vidaus reikalų ministerijos apklausoje jokių privačių ar visuomeninių mokyklų nerasta ne tik daugumoje rusiškų regionų, bet ir Lomžos, Radomo, Kelcų, Piotrkovo, Plocko, Gardino, Suvalkų, Kuršo ir kitose vakarinėse gubernijose. Estetinis amatų ir pramonės darbuotojų lavinimas Rusijos imperijoje buvo dar tik pradedamas plėtoti ir smarkiai atsiliko nuo kitų šalių lygio. *Ibid.*, p. 54–55.

dirbinių kūrimas arba projektai²²⁰. Buvusių Tapybos klasės auklėtinių veikla ir karjera, kūriniai istoriografijoje išsamiai pristatyti, tačiau apie Amatų-piešimo skyriuje ruoštus taikomojo ir dekoratyvinio meno kūrėjus bei jų dirbinius beveik nieko nežinoma. 1892 m. šioje klasėje mokėsi 40 mokinių – tai buvo pradinių mokyklų mokiniai ir amatininkų vaikai, daugiausiai miestiečių vaikų – 28, bajorų kilmės – 8, pirklių – 1, šventikų – 2²²¹.

XIX a. pabaigoje nusprendus reformuoti *Vilniaus piešimo mokyklą*, buvo atsisakyta Amatų-piešimo skyriaus, pagrindžiant, jog paruošti piešėjai gamybai neduoda ženklių rezultatų. Trutnevas rašė, jog *Vilniuje nėra jokių fabrikų ir gamyklų ar kokių nors didelių dirbtuvių, kurioms jų reikėtų. Tiktai esančios mieste nedidelės amatininkų dirbtuvėlės siunčia niekingą mokinių kontingentą*²²² (paryškinta – E. B.). Taigi, užuot gausinusi išsilavinusių krašto amatininkų bei pramonės darbininkų pajėgas ir skatinusi ekonominio gyvenimo plėtrą, *Vilniaus piešimo mokykla* netruko susitelkti į „grynąją“ dailę²²³.

Vis dėlto poreikio kelti amatininkų išprusimo lygį ir gerinti dirbinių kokybę būta. Trutnevo deklaruotą mokyklos nereikalingumą paneigė visuomenininkas ir mecenatas Juozapas Montvila (1850–1911), rūpinęsis amatų tobulinimu, gaminių kokybės kėlimu, parodų rengimu. 1892 m. Sankt-Peterburgo laikraštyje pasirodžiusiame anoniminiame straipsnyje buvo teigiama: *Vilniuje esančios nedidelės raizytojų, litografų, lipdytojų, kaligrafų, auksuotojų, stalių ir pan. dirbtuvėlės lig šiol beveik nesirūpino meniškumo klausimais, dirbo pagal gatavus pavyzdžius. P. Montvilai akivaizdžiai norisi, kad vietos amatų pramonė pasikeistų į gerąją pusę, kad Trutnevo mokykla atneštų naudą vietos pramonei*²²⁴. Amatų-piešimo skyrius buvo reformuotas į *Nemokamas sekmadienines Techninio piešimo ir braižybos klases*, atidarytas 1893 m. gruodžio 5 dieną. Mokymas klasėse buvo dalijamas į du kursus: pirmasis – bendras piešimo ir braižybos (parengiamasis kursas visiems) truko dvejus metus, čia mokiniai susipažindavo su piešimo ir braižybos būdais; antrasis – specialus kursas, suskirstytas pagal specialybes: staliai-baldžiai, drožinėtojai, šaltkalviai ir kt., jame pagrindinis dėmesys buvo skiriamas mokinių skoniu lavinti, jie buvo mokomi savarankiškai ir apgalvotai pasirinkti pavyzdžius savo gaminiams, juos meniškai atlikti²²⁵. Pažvelgus į šių klasių veiklos ataskaitas matyti, jog čia daugiausiai mokėsi staliai (1897 m. – 30; 1898 m. – 39), dažytojai, šaltkalviai, liejikai, kalviai ir kt., mažiau – skulptoriai, laikrodininkai, račiai, baldų apmušėjai (1897 m. – 5; 1898 m. – 4), siuvėjai ir kt.²²⁶

220 Jolanta Širkaitė, *Vilniaus piešimo mokykla 1866–1915*, p. 38–39.

221 *Ibid.*, p. 50.

222 *Ibid.*, p. 55.

223 Jolita Mulevičiūtė, *Piešimo mokymas ir socialinė Rusijos imperijos politika: Lietuvos atvejis*, p. 69.

224 Jolanta Širkaitė, *op. cit.*, p. 56.

225 Rima Rutkauskienė, *Nemokamos techninio piešimo ir braižybos klasės Vilniuje*, p. 87, 91.

226 *Отчетъ по бесплатному классу технического рисования и черчения для Виленскихъ ремесленниковъ за 1897 годъ*, Вильна: Типографія Вил. Св.-Дух. Братства, 1898, p. 5–6; *Отчетъ по*

Stalių-baldžių įgūdžiai buvo formuojami piešiant iš natūros atskiras baldų detales ir visus baldus, kopijuojant pavyzdinius stilingus baldus iš specialių baldų leidinių. Buvo braižomi vaizdai iš priekio ir iš šono, planai su pjūviais, taip pat atskiros natūralaus dydžio baldų detalės²²⁷. Medžio darbų derinimas su braižybos ir piešimo įgūdžiais leido kelti ne tik techninę, bet ir meninę mokinių kvalifikaciją, ugdyti stiliaus pajautą. Tai paliudija mokinių atlikti brėžiniai: spintų-bibliotekų, drabužių, kavinių, parduotuvių (vitrinos); stalų-geridonų – valgomojo, svetainės, rašomųjų; konsolių, sofų, krėslų, kėdžių, dekoratyvinių baldų, įvairių stilių durų (paradinių, įėjimo, vidinių) – gotikos, italų renesanso, prancūziško (Liudviko XIII, XIV, XV, XVI ir imperijos), vokiško, rusiško, arabiško-mauriško ir moderno stiliaus. Kai kuriuose brėžiniuose keičiant detales buvo perteikti perspektyviniai vaizdai²²⁸. Apie 30 mokinių ir mėgėjų lankė ir kasdienes rytines klasės pamokas²²⁹. Jose buvo mokomi dekoratyviai nupiešti Liudviko XIV stiliaus plafoną, apvadus iš gėlių, Pompėjos stiliaus bronzinį staliuką, rokoko stiliaus rėmą, Liudviko XV stiliaus sieninį laikrodį, baldus – spintas ir kitus daiktus²³⁰. Kaip matyti, *Techninio piešimo ir braižybos klasių* studijų programos dalykai vedė link to, kad jų mokinių gaminiai menine prasme smarkiai pranoko amatininkų mokinių galimybes. Kelti mokymo kokybę leido ir neblogo techninė bazė, profesinius leidinius kaupusi biblioteka. Mokymo įstaigos 1893–1895 m. baldų inventorių rodo, jog patalpos buvo aprūpintos gausia įranga²³¹, tačiau svarbiausia, jog paminėti leidiniai, kuriais naudojosi mokiniai: vokiškas baldų piešimo vadovas²³² ir albumo *Dekorative Vorbilder*²³³ 1894/5 m. I/XII egzempliorius²³⁴.

бесплатному классу технического рисования и черчения для Виленских ремесленников за 1898 годъ, Вильна: Типография М. А. Дворжеца, 1899, in: LVIA, f. 567, ap. 11, b. 2751, l. 53, 53v.

227 Rima Rutkauskienė, *op. cit.*, p. 89.

228 *Отчетъ по бесплатному классу технического рисования и черчения для Виленскихъ ремесленниковъ за 1898 годъ*, in: LVIA, f. 567, ap. 11, b. 2751, l. 58.

229 Rima Rutkauskienė, *op. cit.*, p. 90.

230 *Отчетъ по бесплатному классу технического рисования и черчения для Виленскихъ ремесленниковъ за 1898 годъ*, in: LVIA, f. 567, ap. 11, b. 2751, l. 56.

231 Mokykliniais suolais su atlošiamu viršumi („dangčiu“), su rėmais brėžiniams ir spynomis, taburetėmis, staliukais, stovais ir lentynomis, molbertais, mokyklinėmis lentomis, spintomis, vitrinomis, įvairiomis smulkiosiomis priemonėmis, reikalingomis piešimui ir braižybai, gipso lipdiniais ir t. t. in: LVIA, f. 1264, ap. 1, b. 109, l. 1v–7v.

232 *Möbel[...]* (viso pavadinimo nepavyko įskaityti).

233 Leidinys *Dekorative Vorbilder Eine Sammlung von Figürlichen Darstellungen (Dekoravimo pavyzdžiai. Formų rinkinys)* pradėtas leisti nuo 1890 m. Štutgarte, Hoffmano leidykloje. Tai ornamentų pavyzdžių eksponavęs albumas, kuriame buvo siūloma taikomosios dailės dirbinių, architektūros ir interjero puošybos idėjų. Dalia Klajumienė, *Vilniaus gyvenamųjų namų interjerų dekorų elementai nuo klasicizmo iki modernio*, p. 55–56.

234 LVIA, f. 1264, ap. 1, b. 109, l. 2v, 7.

Mokinių gaminių kokybė leido jiems pasirodyti ir viešumoje. Ypač svarbus dalyvavimas XIX a. II pusėje periodiškai vykusiose žemės ūkio ir amatų parodose, kur apsilankęs didelis skaičius žmonių galėjo pamatyti ir palyginti įvairių gamintojų produkciją. 1897 m. gegužės mėnesį mokinių darbai buvo eksponuoti Žemės ūkio parodoje Vilniuje. Čia buvo rodomi įvairių amatininkų – stalių, baldžių, kalvių, dąžytojų ir kt. piešiniai ir brėžiniai²³⁵.

1904 m. šios klasės buvo pertvarkytos į *Piešimo klases* amatininkams rengti, jų veikla nutrūko I pasaulinio karo metais²³⁶. Įvertinus tiek *Vilniaus piešimo mokyklos*, tiek veikusių klasių įtaką amatininkų ruošimui, taikomosios dailės žinių pritaikymui gamyboje, gaminių kokybės kėlimui, galima teigti, jog ugdymo įstaigos veikė taikydamos pažangius metodus, tačiau XIX a. II pusėje dėl mieste neišvystytos fabrikinės gamybos absolventų žinios negalėjo būti tinkamai pritaikytos ir duoti labiau apčiuopiamų rezultatų iki pat XX a. pradžios. Tą liudija ir žinių apie tolesnę profesinę auklėtinių veiklą trūkumas, žymesnių taikomosios dailės kūrėjų pavardžių neiškilimas, bendradarbiavimo su pramonės šakomis pavyzdžių nebuvimas. Tiesa, reikia paminėti, jog techninio piešimo žinios sėkmingiau skleistos kitose pramoninėse Rusijos imperijos vietovėse, t. y. ten, kur atsirasdavo galimybių meninį lavinimą tiesiogiai susieti su gamyba²³⁷.

Dėmesys amatams rodytas ir kitose mokyklose. Pavyzdžiui, 1879 m. Vilniaus geležinkeliečių mokyklos dirbtuvėse buvo papildomai mokoma staliaus, šaltkalvio, šaltkalvio-surinkėjo, statybininko, dailidės darbų²³⁸. Tačiau esminės reformos profesinio rengimo srityje prasidėjo tik XIX a. 9 dešimtmetyje. Šios pertvarkos, svarbios amatininkų ugdymui, išsamiai aptartos minėtame Mastianicos straipsnyje. Tuomet buvo suformuota ištisa kruopščiai apibrėžta mokymo įstaigų sistema nuo žemiausių iki aukščiausių, kuriose buvo mokoma nuo pačių paprasčiausių dalykų iki sudėtingiausių – ruošiant inžinierius ir meistrus fabrikams. 1884 m. Techninio ir profesinio rengimo skyrius parengė *Bendrojo pramoninio švietimo Rusijos imperijoje projektą*, o 1889 m. – vidurinių ir žemesnių techninių bei amatų mokyklų veiklos planą. Minėtame projekte 1888 m. buvo numatyta steigti trijų tipų profesines mokyklas: vidurines technines, žemesniąsias technines ir amatų mokyklas. Į mums aktualias amatų mokyklas buvo priimami berniukai, baigę dviejų klasių pradinę mokyklą. Šių mokyklų absolventai jau buvo aukštos kvalifikacijos darbininkai, kurie vėliau galėjo eiti meistro pareigas²³⁹.

235 Rima Rutkauskienė, *op. cit.*, p. 92.

236 *Ibid.*, p. 93.

237 Jolita Mulevičiūtė, *op. cit.*, p. 71.

238 Olga Mastianica, *Profesinis lavinimas Lietuvoje XX a. pradžioje: tarp visuomenės poreikių ir žmogaus galimybių*, p. 54.

239 *Ibid.*, p. 49.

1895 m. Rusijos imperijoje atsirado naujo tipo profesinių mokyklų – amatų mokinių mokyklų (*школы ремесленных учеников*), žemesniųjų amatų mokyklų, amatų ir techninių dirbtuvių. Nuo 1903 m. pradėtos steigti amatų klasės ir skyriai prie valstybinių pradinių mokyklų. Paprastai šiose mokymo įstaigose buvo suteikiama staliaus, šaltkalvio, batsiuvio ir siuvėjo kvalifikacija²⁴⁰.

1897 m. prie Vilniaus realinės mokyklos buvo įsteigti vakariniai kursai amatininkams²⁴¹, o 1902 m. prie Vilniaus pirmos berniukų gimnazijos buvo įkurta darbų klasė, prie jos įsteigtos fizikos-chemijos, tekinimo-staliaus darbų, kartonažo-įrišimo klasės. Švietimo ministerijai leidus, tekinimo-staliaus darbų klasė nuo 1910 m. priiminėjo užsakymus. 1912 m. išleistame priimamų užsakymų kataloge išvardinti kuo įvairiausi įrenginiai ir įrankiai klasėms, tarp jų paminėti ir baldai – sulankstomi metaliniai piupitrai, pakeliami staliukai²⁴².

XX a. pradžioje profesiniu lavinimu aktyviau pradėjo rūpintis miestų savivaldos institucijos, visuomeninės organizacijos, inteligentijos, buržuazijos atstovai. Išaugęs dėmesys taikomajai dailei skatino kurtis ir kitas panašaus pobūdžio mokyklas. 1908 m. įsteigtoje žydų amatų mokykloje (*Виленское еврейское ремесленное училище*) buvo mokoma šaltkalvio-kalvio, šaltkalvio-baldžiaus ir medžio drožybos amatų²⁴³. Reklaminiame skelbime nurodoma, jog stalių-baldžių dirbtuvėje buvo gaminami meniški-stilingi baldai (*художественно-стильной мебели*) pagal naujus piešinius bei savo eskizus. Meninės drožybos dirbtuvėje buvo atliekami visų rūšių drožybos darbai baldams, gaminami įvairūs drožinėti dirbiniai – rėmai, lentynos, širmos ir t. t. Prie mokyklos nuolat veikė mokinių dirbinių paroda²⁴⁴.

Prie amatininkų ruošimo, baldų gamintojų rengimo nemažai prisidėjo įvairios žydų draugijos. 1905 m. Vilniaus dailiosios pramonės draugija įsteigė Marko Antokolskio piešimo mokyklą, prieinamą žydų kilmės amatininkams. Per 5 mokyklos veiklos metus tarp kitų specialybių ją baigė 22 staliai, 4 baldų apmušėjai²⁴⁵.

1906 m. pradėjo veikti dar vienos žydų draugijos „*Pomoc w Pracy*“ kursai staliams (*Wzorowy Szkolny Zakład Stolarski Żydowskiego Towarz. „Pomoc w Pracy“, urządzony przy Instruktorskich Kursach dla Stolarzy, otwarty w r. 1906.*), kurių tikslas – suteikti jaunimui galimybę lavintis teoriškai ir praktiškai. Kursai buvo padalinti į dvi dalis: stalių-baldžių ir stalių-statybininkų (gaminančių langus, duris, grindis, piliastrus ir t. t.). Abiejų grupių programos turinį sudarė pagrindinės žinios apie matmenis, dydį, apimtį,

²⁴⁰ *Ibid.*

²⁴¹ *Ibid.*, p. 57.

²⁴² *Каталог изделий мастерских класса ручного труда Виленской 1-й гимназии*, p. 4, 6.

²⁴³ Olga Mastianica, *op. cit.*, p. 53.

²⁴⁴ *Вся Вильна*, 1911, skelbimo Nr. 112.

²⁴⁵ Olga Mastianica, *op. cit.*, p. 57.

skales ir jų principus, piešimo pagrindai; geometrijos pagrindai; žinios apie medienos savybes, gamybą ir laikymą sandėliuose, taip pat apie jos deformaciją, puvimą, džiavinimą, rūšiovimą ir t. t. Buvo mokoma naudotis įvairiais įrankiais – matavimo, piešimo, tašymo, skaptavimo ir kt. Papildomai staliai-baldžiai mokyti faneravimo, medžio gruntuavimo ir dažymo, medinio paviršiaus apdirbimo, poliravimo ir politūravimo, lakavimo, vaškavimo, įvairių medžio rūšių imitavimo, inkrustacijos, medžio raižymo, darbo vertės apskaičiavimo, baldų stilių ir būstų apstatymo. Mokymosi trukmė priklausė nuo ankstesnio mokinių pasirengimo, tačiau truko ne mažiau nei du semestrus netgi pasimokiusiems (baigusiesiems amatų mokyklas)²⁴⁶. Išsami mokymosi programa atskleidžia, kokių žinių turėdavo įgyti baldų gamyba užsiimsiantys amatininkai, išvardinti konkretūs įgūdžiai, kuriuos turi turėti profesionalūs staliai. Tai aktuali informacija, kadangi aptariant amatininkų ruošimą cechuose tokių žinių stokojama. Atkreiptinas dėmesys ir į stalių išskyrimą į du profilius – stalius-baldžius ir stalius-statybininkus. Šalia šių kursų 1907 m. buvo atidaryta pavyzdinė stalių dirbtuvė, kurioje buvo priimami visų rūšių užsakymai stilingiems baldams, o sandėlyje visada buvo pagamintų baldų²⁴⁷.

Amatininkų ruošimu rūpinosi ne tik žydų, bet ir krikščioniškos organizacijos. Vilniaus vaikų globos draugijos įstatuose buvo numatyta specialiose mokyklose arba amatininkų šeimose amato mokyti našlaičius. 1903 m. draugijos lėšomis berniukai mokėsi staliaus, dažytojo, batsiuvio, baldų apmušėjo, siuvėjo darbų, mergaitės – siuvimo²⁴⁸. Šalia 1891 m. įkurtos Vilniaus amatininkų dirbinių mugės, vėliau pramintos „Bazaru“, 1907 m. vietiniai medžio meistrai įkūrė profesinę stalių krikščionių draugiją, rėmusią savo narių ir jų šeimų narių dorovinius, ekonominius ir materialinius santykius ir savitarpio pagalbą²⁴⁹. Draugija miestiečiams siūlė gausų baldų asortimentą ir priėmė užsakymus staliaus ir baldų apmušėjo-dekoratoriaus darbams²⁵⁰.

Draugija „Santūrumas ir darbas“ (*Воздержанность и Трудъ / Powściągliwość i Praca*), 1913 m. įsteigė techninės braižybos ir piešimo klases amatininkams²⁵¹. Panašaus pobūdžio dirbtuves taip pat turėjo draugija „Geranoriškas skatikas“ (*Доброхотная конейка*), jose buvo mokoma staliaus, kalvio, baldų apmušimo darbų²⁵².

Be XIX a. II pusėje įsteigtų mokymo įstaigų, kuriose, kaip matyti iš pateiktos analizės, baldų gamintojams buvo skiriamas nemažas dėmesys, reikia atkreipti dėmesį

246 *Księga pamiątkowa wystawy urzędzeń mieszkań i ogrodniczej*, p. 81.

247 *Справочная книжка*, 1912, skelbimo Nr. 56.

248 Olga Mastianica, *op. cit.*, p. 58.

249 *Уставъ Виленскаго Общества столяровъ-христианъ*. Вильна: Тип. Znicz, 1907, p. 1.

250 *Księga pamiątkowa wystawy urzędzeń mieszkań i ogrodniczej*, p. 67.

251 Laima Laučkaitė, *Vilniaus dailė XX a. pradžioje*, p. 124.

252 Olga Mastianica, *op. cit.*, p. 58.

į specializuotus leidinius, kurie švietė ir skatino plėtoti amatus naujomis sąlygomis, mažai besusijusiomis su senąja cechų sistema. Mūsų regione vienas ryškiausių tokių leidinių pavyzdžių – knygelė, aptarianti pintų baldų gamybą „Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pintieji daiktai“, išleista 1903 metais. Leidinyje pateiktos žinios apie pintų baldų gamybos amato įvaldymą, tinkamas pynimui žaliavas, jų apdorojimą. Būtent pintų baldų gamyba, pynimo amato mokymas siejamas jau ne su atgyvenusia cechų sistema, o alternatyviais amatininkų ruošimo ir švietimo būdais XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje.

Knygutės prakalboje teigiama:

Pinimas rėčkų – yra tai akyvas ir naudingas amatas; juo gali užsiimti ne tik suaugusieji žmonės, bet ir vaikai, pusberniai. Valdžia svetur užturi šitą amatą (ypač tuo atsižymi Vokietija), kadangi jis suteikia didelę naudą žmonėms, duoda jiems tikrą, gerą uždarbį ir kartu su tuo neatitraukia jų nuo žemės²⁵³.

Nors čia tarsi kreipiamas dėmesys į provincijos gyventojus, tačiau baldų pynimo amatu buvo skatinami užsiimti ir miestų gyventojai, t. y. ir Vilniaus miestiečiai, taip užsitikrinant jų užimtumą ir papildomą pajamų šaltinį. Tačiau specialių pynėjus ruošiančių mokyklų įkurta nebuvo, o Lenkijoje pirmoji tokio pobūdžio mokykla atidaryta dar 1874 m. Šciejovicų kaime (*Ściejowice*) netoli Krokuvos²⁵⁴.

Įprasta manyti, jog pinti baldai išlaikydavo savo natūralią faktūrą, spalvą, nebuvo dažomi ar kitaip dekoruojami. Tačiau jie galėjo būti polichromuojami įvairiomis spalvomis, auksuojami, sidabruojami. Macijausko knygutėje pateikiami baldų iš karklinių vytelių pavyzdžiai savo išvaizda neprimena paprastų, grubių formų dirbinių. Tai dailūs baldai, gausiai puošti įvairiais ornamentais, pagražintais juodos ir bronzinės spalvos laku (8 il.). Šie baldai buvo naudojami tiek viduje, tiek lauke, Vakarų Europoje savo dailia išvaizda dažnai puošdavo ir miestiečių būstų interjerus. Vilniuje jie taip pat buvo naudojami, pavyzdžiui, šalia esančio Markučių dvaro verandoje (dabar Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus) buvo nemažai pintų baldų – muziejuje iki šių dienų išlikęs supamasis krėslas (9, 10 il.).

Dar vienas nuo XIX a. II pusės išryškėjęs aspektas, susijęs tiek su baldų gamybos mokymu, tiek su darbu, kaip auklėjamosios priemonės, taikymu, matomas per amatų dirbtuvių diegimą įkalinimo įstaigose. Čia pritiko daug brangių žaliavų nereikalaujanti veikla, todėl jau minėtas baldų pynimas buvo tinkamas iki tol su amatine gamyba menkai susijusioms visuomenės grupėms. XIX a. pabaigoje amatus diegiant Rusijos imperijos kalėjimuose ir pataisos namuose, daugiausia praktikuoti metalo ir medžio darbai bei įvairios pynimo rūšys. Nuo 1891 m. Vilniaus pataisos skyriaus dirbiniai eksponuoti

253 Antanas Macijauskas, *Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pinamieji daiktai*, p. 1.

254 Anna Feliks, *Meble plecione w Polsce 1864–1939*, p. 81–82.

žemės ūkio ir pramonės parodose. Čia rodyti bausmę atliekančių asmenų gaminiai iš medžio, vytelių ir popieriaus, baldai, kilimai, dembliai, lino audiniai²⁵⁵. Rinktis pynimo amatą skatino ir tarp gyventojų išaugęs pintų dirbinių, baldų populiarumas.

Prie mūsų aptariamo laikotarpio – XIX a. pabaigos – XX a. pradžios baldų gamintojų žinių ir kvalifikacijos įgijimo naujovių galime priskirti profesijai reikalingų praktinių žinių gavimą tiesiogiai dirbant užsienio ar vietos įmonėse, fabrikuose. Ši tema istoriografijoje netyrinėta, tačiau labai aktuali, ypač kalbant apie pramoninę gamybą. Kad galėtum sėkmingai taikyti modernias gamybos technologijas ir naujas medžiagas, reikėjo būti gerai susipažinusiam su gamybos procesais, turėti specifinių žinių. Verta detaliau aptarti konkretų atvejį, kuris tiesiogiai kiek nutolęs nuo baldus gaminusių amatininkų ruošimo, tačiau perteikia bendrus principus, kuriais galėjo vadovautis ir staliai. Minėta, jog XIX a. pabaigoje prie stalių cecho buvo prijungtas ir stiklių cechas, o vienas iš jų kompetencijai priklausiusių dirbinių – veidrodžiai. 1889 m. į stalių cecho valdybą kreipėsi Vilniaus apskrities Paberžės miestietis Samuelis Reizenbergas (*Самуель Рейзенберг*) dėl stiklių cecho meistro vardo suteikimo²⁵⁶ ir pristatė 1887 m. išduotą atestatą iš Varšuvos S. Wildenbergo veidrodžių fabriko (*Fabryka Luster S. Wildenberg w Warszawie*). Jame patvirtinama, jog Reizenbergas šiame fabrike išbuvo 3 metų mokymosi laiką, pasitobulino daryti veidrodžių mechanizmus taip, jog tapo geru šios srities specialistu, ir turi visišką galimybę atidaryti pats, be kito mechaniko-specialisto pagalbos, veidrodžių gamybos įmonę²⁵⁷. Prašymas buvo patenktas ir 1889 m. Reizenbergas buvo įrašytas į stiklių cecho meistrų knygą²⁵⁸, o vėliau – 1896 m. minimas ir jo įkurtas veidrodžių fabrikas Vilniuje²⁵⁹. Matome kompleksinę situaciją, kurioje naujų žinių įgijimas fabrike sumišęs su cechine sistema. Reizenbergas tapo meistru įgijęs praktinės patirties veidrodžių fabrike, o ne tradiciškai hierarchizuotai mokydamasis ceche.

Panašaus pobūdžio prašymo Vilniaus stalių cecho valdyba sulaukė 1892 m. iš Paberžės miestiečio Samsono Plotniko (*Шамсон Плотник*). Jis teigė, jog nuo 1868 m. 5 metus mokėsi staliaus amato pas Vilniaus meistrą Rachmielį Milperą (*Рахмиель Мильпер*) ir šiuo amatu užsiima jau 22 metus, gali pristatyti liudijimus ir prašo ekspertų egzaminavimo, kad būtų įrašytas į staliaus ir dailidės amato meistrus²⁶⁰. Vieną iš

255 Jolita Mulevičiūtė, *Moderniojo amatininko idėja pobaudžiavinėje Lietuvoje*, p. 240–241.

256 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 80.

257 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 81.

258 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 22, l. 21v.

259 Indrė Užutaitė, *Veidrodžis XVII a.–XX a. pradžios Lietuvoje – kultūros istorijos šaltinis. Daktaro disertacija* (vadovė dr. Dalia Klajumienė), Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2016, 96–98.

260 LVIA, f. 965, b. 80, l. 209, 209v.

liudijimų apie baigtus mokslus išdavė minėtas stalių cecho meistras Milperas²⁶¹, kitą – M. Epšteino alaus varyklos Vilniuje savininkas. Liudijime patvirtinama, jog Plotnikas varykloje užsiėmė savarankiškais specialiais staliaus, tekintojo ir dailidės darbais nuo 1878 m., gerai išmanė savo amatą²⁶². Tokį pat patvirtinimą amatininkui išdavė ir pirkėlė Ana Krever (*Анна Кревер*), patvirtindama, jog jis geras staliaus darbų meistras, jos namuose užsiėmęs staliaus-dailidės darbais pastaruosius 15 metų²⁶³. Prašymas buvo patenkintas ir Plotnikas buvo įrašytas į stalių-kėdžių gamintojų meistrų knygą²⁶⁴.

Nors kalbame apie amatininkų ugdymą už cecho ribų, abiejuose atvejuose susipynusi praktinė veikla įmonėse su siekiu tapti cechų meistrais. Panaikinus cechus amatininkams nereikėjo įrodinėti savo kompetencijos įsirašant į meistrus, tačiau tinkama kvalifikacija taip pat buvo grindžiama gamybos įmonėse įgytomis žiniomis ir patirtimi. Pavyzdžiui, 1914 m. Feliksas Pavlovskis (*Феликс Павловский*) prašyme, skirtame Montvilos įkurtai Vaikų globos draugijai, siūlė savo kandidatūrą eiti instruktoriaus pareigas Amatų mokyklos stalių skyriuje. Teigė, jog jo dėka mokiniai įgautų tvirtą supratimą apie staliaus amatą, ir prie prašymo pridėjo du liudijimus: pirmasis – apie tvarkingai vykdytas jam patikėtas pareigas valdant savo nuosavą dirbtuvę Varšuvoje; antrasis – apie pastaruosius 4 metus, praleistus Gilelso ir Šifelio lenktųjų baldų fabrike Vilniuje, vadovaujant Stalių amato skyriui²⁶⁵. Ši aplinkybė ypač svarbi, kadangi parodo patirties įgijimą ir vietiniame baldų fabrike.

Kaip matome, alternatyviai amatininkai pradėti ruošti dar veikiant cechų sistemai. Nors ši alternatyva, Vilniuje nesant fabrikinės gamybos, XIX a. II pusėje dar negalėjo duoti lauktų rezultatų, tačiau parodo, kad modernizacijos atgarsiai miesto amatininkystę tikrai veikė ir keitė. Galima teigti, kad vis gausėjančios ir įvairėjančios ugdymo įstaigos bei jų absolventai, kad ir netiesiogiai, kūrė prielaidas atsirasti fabrikinei gamybai XIX a. pabaigoje. Visgi pastebėtina, kad XIX a. II pusėje Vilniaus cechinėje sistemoje parengtų amatininkų skaičius ženkliai lenkė alternatyvių mokyklų ugdytinių skaičių, todėl šį periodą vis dar galime matyti kaip cechų tradicijos laiką. Amatininkų svarbą miesto ūkiniame gyvenime liudija ir jų dirbinių, teiktų paslaugų paklausa ir poreikis, kuriuos plačiau ir aptarsime.

261 LVIA, f. 965, b. 80, l. 208.

262 LVIA, f. 965, b. 80, l. 210.

263 LVIA, f. 965, b. 80, l. 211.

264 LVIA, f. 965, b. 67, l. 12v.

265 LVIA, f. 1264, ap. 1, b. 4a, l. 4, 4v.

II. BALDININKŲ AMATININKŲ VEIKLA IR JŲ GAMINIŲ ĮVAIROVĖ

Kiekviena epocha taikomosios dailės istorijoje palieka žymiausių savo atstovų pavardes. Tačiau ką galime pasakyti apie XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje Vilniuje baldus gaminusius meistrus, kiek turime atributuotų jų dirbinių? Informacija apie amatininkus – stalius, kėdžių meistrus, baldų apmušėjus, jų dirbtuves ir gamintus baldus itin fragmentiška. XVIII–XIX a. I pusės baldus pagal tam tikrus kriterijus – naudotas medžiagas, konstrukcijas, jų formą ir dekorą – galima atpažinti ir priskirti prie vilniškių, o tyrinėjant vėlesnio laikotarpio dirbinius atpažįstami tam tikri pasikartojantys dekorų elementai, medžiagos, baldų formos. Tik dar trūksta duomenų, lyginamųjų tyrimų, kuriais remiantis vienus ar kitus baldus galėtume priskirti prie Vilniaus meistrų gaminių ar kalbėti apie savarankišką, originalią senųjų vietos tradicijų raišką atspindinčią Vilniaus baldininkystės mokyklą.

II.1. Staliai, staliai-kėdžių gamintojai, jų veikla ir gaminiai

Sudaryti amatininkų sąrašai rodo, jog staliaus profesiją buvo įgiję daug asmenų, tačiau nežinome, kiek jų vertėsi šia veikla ir kiek iš jų gamino baldus, kiek užsiėmė kitais staliaus kompetencijai priskiriamais darbais, labiau susijusiais su statybomis ir pastatų apdaila. Susiduriame su nemenku iššūkiu – nors galime įvardinti amatininkus, tačiau sudėtinga atsekti ir identifikuoti jų gaminius. Šią problemą mėginta spręsti pasitelkus kompleksinę prieigą – rašytinių šaltinių teikiamą informaciją gretinti su išlikusiais baldais, tokiu būdu kai kuriuos dirbinius galime hipotetiškai priskirti konkrečiam gamintojui. Būtina sąlyga, kad būtų išlikę ir rašytiniai, ir daiktiniai šaltiniai, tačiau tokių atvejų tik vienetai, o kitais atvejais turime arba vienus, arba kitus.

Pirmiausia ir pristatysime tuos atvejus, kai galime remtis dvejopais šaltiniais, tada pereisime prie atributuotų konkrečių vietinių meistrų gamintų baldų. Vėliau, pateikdami išlikusius, hipotetiškai vilniškiams meistrams priskiriamus baldų pavyzdžius, analizuosime Vilniuje gamintiems ir (ar) naudotiems baldams būdingus bruožus, lygindami su kitų šalių muziejuose esančiais egzemplioriais. Galiausiai, remiantis archyviniais šaltiniais pateiksime keletą teorinės rekonstrukcijos pavyzdžių.

Vienas ankstyviausių ir informatyviausių pavyzdžių, kai galime remtis ir rašytiniais šaltiniais, ir išlikusiais dirbiniais, – Vilniaus viešosios bibliotekos apstatymo baldais atvejis. 1865 m. reorganizavus Senienų muziejų ir 1867 m. įsteigus Vilniaus viešąją biblioteką, jai buvo užsakomi nauji baldai, o senieji taisomi. 1867 m. buvo susitarta su žydų tautybės staliu **Lichtmacheriu** (*с столяром евреем Лихтмахером*) dėl

knygų spintų taisymo²⁶⁶. Naujų baldų skaičius turėjo būti numatytas pasiūlius eskizinį piešinį. Baldai turėjo būti ne brangesni, nei jau buvę bibliotekoje²⁶⁷. Spintas taisęs amatininkas **Mejeris Lichtmacheris** (*Меер Лухтмахер*) buvo žydų stalių-krėslų dirbėjų cecho meistras, juo tapęs 1858 m.²⁶⁸, turime duomenų apie jo veiklą net XIX a. 8 dešimtmetyje²⁶⁹.

Pagrindiniais didžiosios salės apstatymo baldais darbai rūpinosi tuometis bibliotekos vadovas Aleksejus Vladimirovas (1830–1905), šias pareigas ėjęs 1866–1871 metais²⁷⁰. 1867 m. pas Vilniaus stalių (krikščionių) cecho narius – jau anksčiau minėtą **Ignatijų Undrevičių** ir **Stepanovičių** (*Степанович*) buvo užsakyta 11 spintų (10 spintų, kainavusių po 35 rublius, ir 1 didelė spinta už 75 rublius) ir 11 vitrinų su palangės spintomis (kainavusių po 30 rublių) iš uosio medienos²⁷¹. Pas stalių Undrevičių dėl baldų gamybos kelis kartus kreiptasi ir vėliau: buvo užsakytos 7 spintos ir 7 vitrinos su palangės spintomis, kainavusios 495 rublius²⁷²; 5 didelės naujos spintos, 5 didelės ir 4 mažos vitrinos už 255 rublius²⁷³.

Įvertinus amatininko atliktų baldų kokybę ir pigumą, paprašyta papildomai pagaminti 45 aršinių²⁷⁴ ilgio spintų ir vitrinų didžiajai salei iš vaškuotos uosio medienos su pintu tinkleliu iš vario ir vitrinas su stiklais pagal ankstesnį piešinį²⁷⁵. Taip pat meistrui buvo pavesta už vitrinų įrengti vietas biustams. Visi šie darbai atsiėjo 490 rublių²⁷⁶. 1868 m. buvo nurodyta pagaminti dar daugiau spintų bibliotekai²⁷⁷. Tai svarbūs faktai, atskleidžiantys konkretaus vietinio meistro indėlį gaminant bibliotekai reikalingus baldus. Įdomu tai, jog 1904 m. nuotraukoje, kurioje užfiksuotas didžiosios salės interjeras, galima pastebėti ant vitrinų išorinės pusės knygas

266 VUB RS, f. 46–33, l. 11v.

267 VUB RS, f. 46–32, l. 62, 62v.

268 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 23.

269 1877 m. meistras savo mokiniui Ševeliui Briuchanskiui (*Шевель Брюханский*) pasibaigus mokslo laikui išdavė kvitą. LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 223, 223v.

270 Stanisław Lisowski, *Uniwersytecka Biblioteka Publiczna w Wilnie za czasów rosyjskich*, Wilno: Zakłady graficzne „Znicz“, 1932, p. 7.

271 VUB RS, f. 46–32, l. 96, 96v.

272 VUB RS, f. 46–32, l. 112, 112v.

273 VUB RS, f. 46–32, l. 188, 188v.

274 1 aršinas – 71,12 cm.

275 „Władimirow zajął się przedewszystkiem umeblowaniem wielkiej sali, dawniej Auli Uniwersyteckiej. Wykonano szafy z siatkami miedzianemi i gabloty z komodami z drzewa jesionowego“, in: Stanisław Lisowski, *Uniwersytecka Biblioteka Publiczna w Wilnie za czasów rosyjskich*, 1932, p. 7.

276 Stalius dar pridėjo 10 senų (bibliotekai nereikalingų) uosinių suoliukų po 4 rublius už kiekvieną. VUB RS, f. 46–32, l. 155, 155v.

277 VUB RS, f. 46–33, l. 34v.

dengiantį metalinį tinklą – galbūt tai leistų manyti, jog šie baldai buvo pagaminti minėto meistro (11 il.).

Iki šių dienų Vilniaus universiteto bibliotekoje išliko nemažai įvairių knygų spintų, vitrinų, lentynų, pagamintų XIX a. II pusėje. Pats vertingiausias istorizmo stiliaus baldų pavyzdys – Pranciškaus Smuglevičiaus salėje esantis komplektas, išsiskiriantis savo ansamblišku, darnia kompozicija. Tai retas Lietuvoje specialios paskirties baldų komplektas, derintas su interjero dekoru²⁷⁸. Šių baldų projekto autorius ir atlikėjai dar nenustatyti, tačiau jų užsakymą ir gamybą galima sieti su minėtu Vilniaus viešosios bibliotekos įsteigimu bei 1867 m. dailininko Vasilijaus Griaznovo (1836–1919) atliktais neobizantinio stiliaus salės dekoravimo darbais²⁷⁹. 1879 m. pasirodžiusiame Senienų muziejaus kataloge minima, jog dailininkas 1872 m. suprojektavo specialias vitrinas, kuriose buvo eksponuojama pertvarkyto muziejaus ekspozicija²⁸⁰, tačiau didžiosios salės baldų komplekto projekto autorystės klausimas išlieka atviras ir reikalauja tolesnio specialaus tyrimo.

Pagrindinis salės akcentas – beveik per visą patalpos ilgį besitęsiantis ilgas, 14 kojų turintis pušinis stalas, prie jo išsidėsčiusios 29 vienodos kėdės ir 2 krėslai, kuriuos iš šonų įrėmina dvi gablotės²⁸¹. 1889 m. nuotraukoje užfiksuotas baldų komplektas išliko iki mūsų dienų, pakeistos tik salės gilumoje buvusios spintos – dabar esančios paprastų formų, ne tokios puošnios kaip ankstesnės. Taip pat iškeltos tarpulanguose stovėjusios spintos bei 4 aukšti prie komplekto priderinti žibintai (12 il.).

Baldų konstrukcinės dalys ir puošybos detalės – stilizuotų neogotikinių ir neobizantinių formų. Ažuolinės kėdės – aiškios konstrukcijos, grakščių išilgintų formų, atkaltės, kurių vidus išpintas smulkiu tinklu iš rotango, įrėmintos profiliuotomis smailiabokštėmis kolonėlėmis, jas viršuje jungia smailiaarkis archivoltas. Krėslai puošnesni, jų pasostės dekoruotos žvaigždutėmis, porankiai stilizuoti akanto lapų motyvu, atkaltės taip pat išpintos (13 il.). Galima numanyti, jog pasirinkta viešosios bibliotekos interjero ir baldų apipavidalinimo stilistika neatsitiktinė – neobizantinė išraiška sietina su šios įstaigos paskirtimi – rusų kultūros ir rusifikacijos sklaida²⁸². Pavyzdžiui, Sankt

278 *Lietuvos TSR istorijos ir kultūros Paminklų sąvadas*, t. 1. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1988, p. 545–546.

279 *Lietuvos dailininkų žodynas*, t. 2: 1795–1918, sud. Jolanta Širkaitė, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012, p. 147–148.

280 *Каталог предметов Музея древностей, состоящего при Виленской публичной библиотеке*, составил Ф. Добрянский, Вильна: печатано в Типографии О. С. Блюмовича, 1879, p. 7.

281 1979 m. baldų komplektas buvo restauruotas. Jadvyga Verksnienė, *Kultūros vertybės pagrindinis dosjė*, K231KP, 2002, Kultūros paveldo centro Kilnojamųjų objektų skyriaus archyvas (toliau KPC KOSA).

282 Oficialiame bibliotekos atidaryme 1867 m. viešėjo caras Aleksandras II, šis vizitas pavaizduotas Ivano Trutnevo paveiksle „Caro Aleksandro II apsilankymas Vilniaus viešojoje bibliotekoje“, 1909 m., in: Jolanta Širkaitė, *Vilniaus piešimo mokykla 1866–1915*, p. 93.

Peterburge ir Maskvoje bibliotekos ir kabinetai iki pat XX a. pradžios buvo apstatomi neogotikos stiliaus baldais, tęsiant XVIII a. II pusėje susiklosčiusias anglomanijos tradicijas²⁸³. Puikus to pavyzdys – Nikolajaus II biblioteka Žiemos rūmuose, įrengta XIX a. pabaigoje.

Sudėtinga pasakyti, kurios vitrinos galėjo būti projektuotos minėto dailininko Griaznovo. Iki mūsų dienų išlikę dviejų tipų pavyzdžiai, kuriuose, kaip rodo ikonografinė medžiaga, buvo eksponuota pertvarkyto muziejaus ekspozicija (14 il.). Pirmosios – ištaigingesnės, į tvirtą vienakoję atramą besiremiančios aštuonkampės įstiklintos vitrinos²⁸⁴ puikiai pritaikytos eksponatams rodyti ir apžiūrėti iš visų pusių²⁸⁵ (15 il.). Antrosios – staliuko tipo su iškelta kiek nuožulnia įstiklinta plokštuma, kurių puošniausia dalis – kojų viršų tarsi žiedlapiais gaubiančios ištektintos detalės²⁸⁶ (16 il.). Šis dekoras elementas, kaip matysime, gana dažnas XIX a. II pusės baldų puošyboje.

Tikslesnei baldų atribucijai pasitarnautų konkretūs vietinių meistrų gamintų baldų pavyzdžiai, tačiau tokių dirbinių turime mažai. Kol kas žinomi tik keli atvejai apie Vilniuje gamintus baldus su meistrų signatūromis, juos plačiau ir aptarsime. Informaciniuose šaltiniuose minima, jog Markučių dvare esantys baldai buvo padirbinti vietinių meistrų XIX a. pabaigoje iš ąžuolo medienos pagal specialų užsakymą²⁸⁷, tačiau niekur neįvardinta, kokių meistrų ar kokioje dirbtuvėje. 1868 m. inžinieriaus Aleksėjaus Melnikovo pastatytame ir 1875 m. dukrai Varvarai kaip kraitis dovanotame dvare²⁸⁸, išlaikiusiame autentišką interjerą, gausu baldų – tiek įvežtinių, tiek vietinės gamybos. Nemaža jų dalis XX a. 9 dešimtmetyje buvo restauruoti, restauravimo bylose užfiksuotas labai svarbus faktas apie konkretų Vilniaus meistrą, radus jo spaudą. Restauratoriai mini, jog vienos iš spintų durų vidinėje pusėje buvo **R. Boguslavskio** dirbtuvės ženklas²⁸⁹. Muziejaus nurodytą baldų pagaminimo datą – 1884 metus, galima sieti su 1883 m. Vilniuje įvykusiomis Varvaros ir Grigorijaus Puškino vedybomis²⁹⁰. Nors sutuoktiniai čia visam laikui persikėlė tik 1899 m., tačiau dar gyvendami Michailovskoje (Pskovo gubernijoje) Puškinai užsakė Vilniaus meistrams pagaminti

283 Ираида Ботт, *Петербургская мебель эпохи историзма. К вопросу о неостилиях*, p. 69–70.

284 Panašaus tipo, tik žymiai prašmatnesnės vitrinos buvo sukurtos 1852 m. atidarytam imperatoriškajam muziejui Sankt Peterburge. *История Эрмитажа в зеркале витрин*, каталог выставки Т. Б. Семенова, Санкт Петербург: Издательство Государственного Эрмитажа, 2014, p. 15, 52–55.

285 Vilniaus universiteto Geologijos muziejuje saugomos dvi tokio tipo vitrinos.

286 Dalis vitrinų naudojamos Vilniaus universiteto Geologijos muziejuje, kitos – LNM.

287 Internetinė prieiga: www.vilniausmuziejai.lt/a_puskinas/memorialine_ekspozicija/index.htm [žiūrėta 2020 03 23].

288 Rimgaudas Ryliškis, *Grigorijus ir Varvara Puškinai*, Vilnius: IN VIA, 2-asis leidimas, 2009, p. 8.

289 KPCA, f. 40, ap. 1, b. 454, l. 1-1v; f. 40, ap. 1, b. 455, l. 6.

290 Rimgaudas Ryliškis, *op. cit.*, p. 5.

baldus savo sodybai Markučiuose²⁹¹. Informacijos apie minėtą meistrą ieškota stalių cecho knygose. Vilniaus stalių (krikščionių) mokinių sutarčių su meistrais sąrašuose užfiksuota, jog 1875 m. meistras Ivanas Adamovičius (*Иван Адамович*) mokiniu dvejų metų laikotarpiui priėmė Henriką Boguslavskį (*Генрик Богуславский*)²⁹². Šis XIX a. pabaigoje minimas jau kaip meistras, įrašęs savo mokinius į pameistrius²⁹³. Kadangi meistro vardo inicialai restauratorių pateiktuose duomenyse ir cechų knygose skiriasi, negalime tvirtinti, jog tai tas pats asmuo. Deja, restauravimo bylose nėra dirbtuvės spaudo fotografijos, o natūroje apžiūrint spintas jo nepavyko užtikti (galbūt restauruojant spaudas buvo uždengtas). 1912–1915 m. Vilniaus informaciniuose leidiniuose minima staliaus M. Boguslavskio dirbtuvė²⁹⁴, tačiau neatitinkant vardo inicialams negalime iki galo būti tikri, jog čia minimas mums rūpimas asmuo.

Boguslavskio dirbtuvei priskiriamą ąžuolinį baldų komplektą, kurio nemažą dalį baldų puošia Varvaros Puškinos inicialai „В П“ ir Puškinų giminės herbas, sudaro spintos²⁹⁵, rašomasis stalas su anstatu, krėslai, staliukai, veidrodžiai, lova, etažerės, pakabinamos lentynėlės, laikrodis ir netgi skaitliukas (17–27 il.). Minėto meistro dirbtuvėse galėjo būti pagaminti ne tik korpusiniai baldai ir stalai, nes įvijos kolonėlės kartojasi ir minkštųjų baldų – fotelių, sofų kojų apdailoje, juos taip pat galima laikyti komplekto dalimi²⁹⁶ (28–29 il.). Sėdimųjų baldų formos ir išvaizda atliepia laikotarpio madas ir tendencijas, pora panašių fotelių, pagamintų apie 1860–1880 m., saugoma Balstogės Palenkės muziejuje²⁹⁷. Kataloge nurodyta pagaminimo vieta – Rusijos imperijai po padalijimų priklausiusios žemės²⁹⁸ (30 il.).

Markučių dvarui pagal užsakymą pagaminti masyvių formų baldai ne tik liudija vietinės dirbtuvės meistrystę, bet ir atskleidžia savininkų skonį, pabrėžia jų socialinę padėtį. Neobarokinis-neobizantinis baldų komplektas orientuotas į prašmatnų rusiškų gubernijų gyventojų skonį. Be aiškiai išreikštų herbų ir inicialų, konstrukcijų, baldus

291 Internetinė prieiga: http://www.vilniausmuziejai.lt/a_puskinas/memorialine_ekspozicija/index.htm [žiūrėta 2020 03 23].

292 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 5v.

293 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62, l. 107v.; f. 965, ap. 1, b. 88, l. 6, 6v.

294 *Вся Вильна*, 1912, p. 231; 1915, p. 315.

295 Muziejuje yra penkios spintos su viršuje akcentuota centrine ašimi, vainikuota Puškinų giminės herbu – karūna su spinduliais, ir ant durelių išraižytais inicialais. Ikonografinė medžiaga rodo, kad Puškinos miegamajame stovėjo lova, kurios atkaltė taip pat buvo puošta herbu, tačiau ji iki mūsų dienų neišliko.

296 Interjere naudota ir daugiau minkštųjų baldų – gelsvu pliušu aptraukti foteliai ir sofa, tačiau jų formos, tekintos kojos skiriasi nuo aptartųjų, galbūt jie buvo pagaminti kitų meistrų.

297 Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 74.

298 „*Ziemie polskie zaboru rosyjskiego*“.

vienija panašios atsikartojančios detalės – tekintos su kaneliūromis arba įvijos kolonėlės (kojos), bokšteliai, gėlių žiedai, jau ankstesnių baldų puošyboje pastebėtas kojas tarsi žiedlapiais gaubiantis motyvas.

Dvaro interjeras buvo gausiai apstatytas įvairių tipų baldais, kai kuriuos iš jų taip pat galime priskirti čionykščiams staliams, pavyzdžiui, neįmantrių formų nedidelę spintą, dekoruotą drožinėtomis riestėmis (31 il.), paprasto, kiek gruboko darbo suolą ir kėdes, kurių atkaltės skaidytos tekintais tašeliais (32–33 il.).

Dar vienas žinomas signuotas vilniškio meistro baldas – spinta, pagaminta **Teofilio Juodvalkio** (34–35 il.). Jis, Kauno gubernijos Tauragnų valsčiaus valstietis, 1892 m. buvo priimtas į Vilniaus stalių (krikščionių) cechą mokiniu 4 metų laikotarpiui²⁹⁹, tačiau panaikinus cechų sistemą mokslus turėjo tęsti kitur. Žinoma, jog buvo aktyvus Vilniaus visuomeninio gyvenimo veikėjas, mirė 1929 metais³⁰⁰. Po jo mirties šią itin lakoniškų formų ąžuolinę knygų spintą su suveriamomis įsprūdinėmis durelėmis, atvira viršutine lentynėle su tekintomis kolonėlėmis įsigijo Marija ir Jurgis Šlapeliai³⁰¹. Apie kitus šio staliaus gamintus baldus žinių neturime.

Tokios fragmentiškos žinios ir pavieniai baldų pavyzdžiai rodo keblią situaciją tiriant pasirinkto laikotarpio baldų gamybos istoriją Vilniuje. Beveik neturint atributuotų dirbinių, sudėtinga nustatyti autorystę ir priskirti konkrečius baldus vietiniams meistrams. Tačiau, renkant informaciją apie išlikusius XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldus, susikaupė panašių baldų pavyzdžių, kuriuos galėtume priskirti Vilniaus stalių dirbtuvėms, tiesa, kol kas dar nenustatytoms. Tai išskirtinai korpusiniai baldai – identiškos konstrukcijos spintos, skiriasi tik jų durų drožinėtas dekoras. Vienos grupės spintų durys puoštos liūtų galvomis ir jas supančiu augaliniu ornamentu, kitos dekoruotos gausesniais simboliais: knyga, plunksna, pergamentu ir gaubliu, kuriuos taip pat įrėmina augalinis motyvas. Pirmosios grupės pavyzdžių – tiek išlikusių spintų, tiek ikonografinės medžiagos randame daugiau, antrosios – kelis vienetus.

Iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje esanti spinta, dekoruota augaliniu ornamentu su drožinėtomis liūtų galvomis, yra išskirtinis, vienietinis baldas (36 il.). Tačiau liūtų galvomis dekoruota spinta saugoma ir Nalšios muziejuje Švenčionyse³⁰² (37 il.), o privačiuose namuose Vilniuje

299 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 150–150v.

300 *Vilniaus šviesa*, Nr. 7–10, 1929. Teofilis Juodvalkis palaidotas Rasų kapinėse.

301 *Marijos ir Jurgio Šlapelių archyvas*, parengė Vladas Žukas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, p. 64; *Marijos ir Jurgio Šlapelių palikimo perdavimo aktas Marijos ir Jurgio Šlapelių namui-muziejui*, sud. Ona Mažeikienė, Vilnius, 1993, p. 2.

302 1936 m. spinta buvo pirktą kraičiui Švenčionyse iš prekybininko Leizerio. *Nalšios muziejaus gaunamų eksponatų knyga*, 1973–1975, p. 248.

naudotos dar 3 tokios spintos (38–40 il.). Spintas sieja vienodos formos ir konstrukcijos dekoratyviniai elementai – tekintos kolonėlės šonuose, viršutinis karnizas, skaidytas stulpeliais. Prielaidą, jog tokia puošyba dekoruotos spintos galėjo būti gaminamos Vilniuje, patvirtintų ir ant namų laukųjų durų aptinkami tokie patys drožiniai³⁰³ (41 il.).

Nalšios muziejuje saugoma antrai grupei priklausanti knygoms skirta spinta (42 il.). Anot įrašo inventorinėje eksponatų knygoje, 1914 m. vokiečių kariai spintą paėmė iš bažnyčios (nenurodyta, iš kurios), ja naudojosi karininkas³⁰⁴. Ant durų išdrožinėti mokslo simboliai – knyga, plunksna, pergamentas ir gaublys sufleruoja, kad spinta galėjo stovėti zakristijoje arba raštinėje. Beveik identiškos šiai spinta ir spintelė, puoštos tokiais pačiais simboliais, saugomos LNDM (43–44 il.). Formos, konstrukcijos elementai – panašūs ne tik tarpusavyje, tačiau dera ir prie anksčiau aptartos spintų grupės. Preliminariai galima teigti, kad tiek vienos, tiek kitos grupės spintos buvo pagamintos Vilniaus stalių dirbtuvėse XIX a. pabaigoje. Tarp Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomų nežinomo autoriaus XIX a. pabaigos – XX a. pradžios baldų projektų³⁰⁵ galime pamatyti panašių konstrukcijų spintų eskizų (45 il.).

Gana subtiliai XIX a. neostilių kontekste atrodo Vrublevskių bibliotekoje, įsikūrusioje grafų Klementinos ir Jono Leono Tiškevičių rūmuose³⁰⁶, pastatytuose 1888 m., išlikęs baldų komplektas, greičiausiai, menantis Tiškevičių laikus. Jis susideda iš lakoniško silueto, tiesių linijų stalo, 4 kėdžių³⁰⁷ ir 2 suolų (il. 46–47). Grakščios kėdžių ir suolų atkaltės suskaidytos į dvi dalis – apatinę, siauresnę liniją skaido trumpesni tekinti tašeliai, viršutinę – ilgesni. Linijos dekoruotos iškiliais pusrutuliais, atramų galus užbaigia bokšteliai. Kaip matome, tekintos detalės, puošybos elementai panašūs į esančius jau aptartų, tikriausiai Vilniuje pagamintų baldų dekore. Bibliotekos interjero fotografijose užfiksuoti ne tik šie (48 il.), bet ir kiti tipologiškai išsiskiriantys baldai

303 Pavyzdžiui, XIX a. pabaigoje statyto namo Jono Basanavičiaus gatvėje durys puoštos beveik identiškomis liūtų galvomis ir augaliniais motyvais.

304 *Nalšios muziejaus gaunamų eksponatų knyga*, p. 246.

305 Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau LMAVB RS), f. 229, b. 192, 193.

306 Rūmų pavidėtojiui Alfredui Tiškevičiui su šeima išvykus į Paryžių, likęs turtas buvo išparduotas – 1924 m. rūmų turto pardavimo sutartyje didžiąją dalį parduodamų daiktų sudarė baldai: spintos, etažerės, minkštųjų baldų komplektai, stalai, kėdės, širmos, veidrodžiai ir t. t. Aistė Bimbirytė-Mackevičienė, *Klementina Tiškevičienė iš Potockių: viešas ir privatus aristokratės gyvenimas XIX a. II p. – XX a. pr. (Vilniaus rezidencijos atvejis)*, Baigiamasis darbas menotyros magistro laipsniui įgyti, Vilnius, 2012, p. 74–75, 118–119.

307 Vienos kėdės pasostės apačioje priklijuotas popieriaus lapelis su įrašu: „X. Ellert“. Galbūt šiais baldais naudojosi kunigas kanauninkas, Šv. Jono parapijos klebonas Julius Elertas (*Juliusz Ellert*, 1866–1925).

šiuo metu saugomi LNM³⁰⁸. Tai baldų komplekto, kurį sudaro kanapa, krėslai (2 vnt.) ir kėdutės-taburetės (4 vnt.), dalis (49 il.). Žvelgdami į Jano Bułhako (1876–1950) fotografijas matome, jog 1912–1913 m. šie baldai buvo naudojami bibliotekos fundatoriaus Tado Vrublevskio (1858–1925) bute Universiteto gatvėje (50 il.), o vėliau perkelti į biblioteką (51 il.). Baldai netradicinės išvaizdos – kanapos atkaltės viršus puoštas trimis drožinėtais kankorėžiais, priekinės kojos, pasostės ir atkaltės rėmai drožinėti imituojant suvytas medžio šakas, o krėslų ir kėdučių-taburečių atkaltes atstoja briedžio ragai. XIX a. II pusėje medžiotojų baldų komplektai buvo populiarūs dvaruose, rečiau pasitaikydavo miestiečių būstuose. Tačiau panašūs dekorų elementai – dantukai, kankorėžiai dažnai naudoti XIX a. baldų puošyboje. Kankorėžiais puoštos sofų, kėdžių atkaltės, staliukų pakojos, užmaskuojant konstrukcines jungtis. Pavyzdžiui, Skaisčiausios Dievo Motinos cerkvėje esančios ir memorialinę vertę turinčios sofos³⁰⁹, tikėtina, pagamintos Vilniuje, atkaltės galuose būta pumpurų, porankiai tekinti ir drožinėti, plokštumos pagražintos drožinėtais augaliniais motyvais (52 il.).

Mėginant identifikuoti daugiau dirbinių bei atpažinti Vilniuje naudotiems ir (ar) gamintiems baldams būdingus bruožus, atkreiptas dėmesys į LNM rinkinyje esančias kėdes. Pasikartojantys elementai – tokios pačios konstrukcinės kojų dalys, tekintos detalės, atkalčių ir pasosčių forma, pasitaikantis nendrių, rotango pluošto naudojimas leistų kalbėti apie vietinę šių dirbinių kilmę (53–56 il.). Tačiau apie platesnį tokių eklektiškų bruožų baldų išplitimo ir (ar) gamybos arealą, apimančią ne tik Vilniaus miesto ar gubernijos teritorijas, liudija daugiau egzempliorių. Pavyzdžiui, Varšuvos nacionaliniame³¹⁰ (57 il.) ir Balstogės Palenkės³¹¹ (58 il.) muziejuose esančių XIX a. pabaiga datuojamų kėdžių konstrukcijos ir dekoras atkartoja aptartus LNM kėdžių elementus.

LNM saugomas minkštąsias kėdes taip pat vienija panašios konstrukcinės detalės – ovalios, profiliuotos priekinės ir stačiakampio skersinio pjūvio užpakalinės kojos, atkaltes puošia architektūriniai elementai – kolonėlės, bokšteliai (59–60 il.). Vienos pusminkštės kėdės atkaltė netgi dekoruota drožinėtu Tiškevičių giminės herbu „Leliva“, galima spėti, kad baldą galėjo pagaminti ir vietiniai meistrai (61 il.).

Ne kartą minėtos kėdžių kojų viršų tarsi žiedlapiais gaubiančios ištektos detalės naudotos ir staliukų kojų puošyboje. Panašiai dekoruotus staliukus galima išvysti Tado

308 Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 24, 121–122.

309 Ant atkaltės pritvirtinta metalinė lentelė su įrašu, jog ant šios sofos 1868 m. lapkričio 23 d. mirė Lietuvos metropolitas Josifas Semaška (1798–1868).

310 Internetinė prieiga: <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/katalog/459437> [žiūrėta 2021 07 15]. Įdomu tai, jog Varšuvoje saugomų kėdžių sukūrimo ar radimo vieta nurodyta Lvovas.

311 Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 102.

Ivanausko Obelynės sodyboje-memorialiniame muziejuje³¹² (62 il.), LNM (63–64 il.). Pasikartojantis motyvas, panašios konstrukcijos leistų šiuos baldus priskirti vietiniams amatininkams, nors tokios formos, kaip rodo pavyzdžiai, buvo išplitusios ir platesniame areale bei naudotos apipavidalinant skirtingus baldų tipus. Pavyzdžiui, apibūdintomis detalėmis dekoruotos minkštųjų baldų komplekto, esančio M. K. Čiurlionio namuose-muziejuje Vilniuje, kanapos ir 3 kėdžių priekinės kojos bei atkaltes įrėminančios kolonėlės (65 il.). Tapatus šiam baldų komplektas, susidedantis iš kanapos, 2 krėslų, 6 kėdžių, staliuko ir 2 geridonų³¹³, saugomas minėtame Balstogės Palenkės muziejuje (66–67 il.). Komplektas datuojamas XIX a. pabaiga, kataloge nurodyta pagaminimo vieta – Rusijos imperijai po padalijimų priklausiusios žemės³¹⁴. Abiejų komplektų minkštųjų baldų atkalčių viršuje esantis drožinėtas augalinis dekoras beveik identiškas, skiriasi tik kolonėlės – Balstogės Palenkės muziejaus baldų paprastesnės, be tekintų žiedlapių, tačiau šis motyvas naudotas sėdimųjų baldų ir staliuko kojų puošyboje. Atkreiptinas dėmesys, jog staliukas išvaizda tapatus saugomiems LNM (63–64 il.), skiriasi tik pakuojų konstrukcija arba jos nėra. Todėl galima kelti prielaidą, kad šie baldai galėjo būti pagaminti tame pačiame mieste ar galbūt netgi toje pačioje dirbtuvėje. Geridonų konstrukcijos centrą vainikuojantys tekinti, profiliuoti ir drožinėti bokšteliai, dažnai naudoti aptariamo laikotarpio įvairios paskirties stovų, staliukų dekore. Panašius dirbinius galėjo gaminti ir Vilniaus amatininkai – tai rodo išlikę skirtingi pavyzdžiai (68–70 il.).

Ikonografinė medžiaga liudija ir apie aptartų baldų naudojimą vilniečių būstuose. Pažvelgę į fotografo Stanisłavo Filiberto Fleury (*Stanisław Filibert Fleury*, 1858–1915) namų interjerą, galime išvysti labai panašių formų stovą bei minkštųjų baldų komplektą, primenantį LNM ir Palenkės muziejuose esančiuosius (71 il.). Gydytojo, istoriko Vladisłovo Zahorskiego (*Władysław Zahorski*, 1858–1927) buto Dvorcova gatvėje (dabar Uniwersytetu g.) svetainė taip pat buvo apstatyta panašiu minkštųjų baldų komplektu (72 il.).

Kiek keblesnė situacija su pasitaikančiais panašaus tipo staliukais ne tik dėl autorystės, bet ir nustatant pagaminimo vietą. Tai, jog šio tipo stalai XIX a. II pusėje buvo naudoti Vilniaus mieste, rodo aptikti analogai, tačiau vieni iš jų atvežti iš kitų Rusijos imperijos miestų, kiti, paprastesnių formų, galbūt galėjo būti pagaminti vietinių meistrų dirbtuvėse. Štai dekoratyvių formų staliukas, naudotas Markučių

312 Nurodyta staliuko pagaminimo vieta – Vilnius (?), tačiau nepagrįsta, kuo remiantis buvo nustatyta. Jadvyga Verksnienė, *Kultūros vertybės pagrindinis dosjė*, K1071K, 2007, KPCA KOSA.

313 Geridonas [pranc. *queridon*] – 1. Aukštas stovas su apskritu, padėklą primenančiu viršumi ir trimis lenktomis kojomis. 2. Nedidelis, lengvas stalelis su apskritu ar stačiakampiu viršumi ir trimis (rečiau keturiomis) kojomis, sujungtomis į vieną atramą. *Dailės žodynas*, p. 137.

314 Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 101.

dvare, greičiausiai atvežtinis³¹⁵ (73 il.). Staliukas išsiskiria kiek netipiška detale – vietoj įprasto vieno lenktų formų keturkojo pagrindo, kurio centrą vainikuoja tekintas, profiliuotas bokštelis, šiame variante matome dvigubas kojas ir du bokštelių. Tokie rokokinių formų, eklektiški dirbiniai XIX amžiuje buvo populiariūs Rusijos imperijos interjeruose. XIX a. viduryje jie apibūdinti „antrojo“, o pabaigoje – „trečiojo“ rokoko stiliaus terminais³¹⁶. Svarbu paminėti, jog panašaus modelio stalus galime išvysti Valsybiniam Sankt Peterburgo istorijos (74 il.) bei Nalšios muziejuose (75 il.). Įdomu tai, jog pastarajame muziejuje saugomas staliukas, pasak įrašo inventorinėje knygoje, buvo pagamintas XIX a. pabaigoje Sankt Peterburge, meistro, pavarde Tur, dirbtuvėse³¹⁷, ir naudotas Medišionių dvare³¹⁸.

Vietiniai baldų dirbėjai galėjo perimti minėtas tendencijas ir gaminti baldus remdamiesi išplitusiais pavyzdžiais. LNM, Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialiniame bute-muziejuje Vilniuje saugomi panašūs, tačiau paprastesnių formų ir ne tokios puošnios apdailos staliukai³¹⁹ (76–77 il.), o analogiškas šiems – Balstogės Palenkės muziejuje (78 il.). Į šį muziejų baldas buvo atvežtas iš Vilniaus – tai liudija stalviršio apačioje priklijuota geležinkelio atkarpos Vilnius–Balstogė etiketė³²⁰. Galbūt jis buvo pagamintas vilniškių stalių? Charakteringą detalę – stalų kojas apačioje jungiančias lenktas pakojas, einančias nuo kiekvienos kojos į centrą, ir jas vainikuojančias jungtis galima išvysti nemažos dalies XIX a. II puse datuojamų stalų, staliukų konstrukcijose.

Dėl mažai atributuotų dirbinių sudėtinga atsakyti, kokiais išskirtiniais bruožais pasižymėjo Vilniuje gaminti baldai, tačiau tam tikros anksčiau aptartos baldų konstrukcijos ir formos, nuolat pasikartojantys elementai – tekintos detalės, tašeliai ir bokšteliai,

315 Stalviršio apačioje išdegtas sunkiai įskaitomas įrašas: „.....ХАРИТОНОВ...“. Apatinė staliuko dalis pagaminta iš beržo, viršus iš pušies, faneruotas riešutmedžiu. Staliukas 1985 m. restauruotas, rest. K. Narkevičiaus, KPCA, f. 40, ap. 1, b. 466, 467.

316 Наталья Гусева, *Русская мебель в стиле «второго» и «третьего» рококо*, Москва: Трилистник, 2003, p. 3.

317 Iš tiesų, Imperijos sostinėje nuo 1810 m. veikė Andrėjaus Turo (*Андрей Иванович Тур*, 1786–?) ir jo sūnaus Karolio (*Карл Андреевич Тур*, 1817–?) baldų fabrikas, kuriame 1860 m. pradžioje buvo naudojamas rankų darbas, dirbo 600 darbininkų, produkcija buvo realizuojama Rusijos imperijos ir užsienio rinkose. Tačiau nuo 1870 m. pradžios fabrikas nebeminimas. Vadinas, Nalšios muziejuje esantis staliukas pagamintas iki tų metų, o ne XIX a. pabaigoje, kaip nurodyta inventorinėje knygoje. Ираида Ботт, Мария Канева, *Русская мебель. История, стили, мастера*, p. 469–470.

318 *Nalšios muziejaus gaunamų eksponatų knyga*, 342.

319 Lietuvoje aptinkame ir daugiau šio tipo staliukų pavyzdžių – 1863 m. sukilimo muziejuje Paberžėje saugomas kunigo Antano Mackevičiaus staliukas; panašus staliukas naudotas Biržų evangelikų reformatų bažnyčioje.

320 Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *op. cit.*, p. 55.

pintos atkaltės ir (ar) pasostės, saviti gėlių žiedai, augaliniai ornamentai – leistų kalbėti apie vietinę dirbinių kilmę. Šiuo atveju itin praverstų restauratorių įžvalgos ir gamyboje naudotos medienos nustatymas. Kaip iš pateiktų pavyzdžių matėme, vietiniai meistrai dažnai rinkdavosi ąžuolo medieną. Nors kai kuriuos baldus pagal pasikartojančius puošybos elementus hipotetiškai priskyrėme Vilniaus meistrų dirbtuvėms, tačiau kitų šalių muziejuose aptikti analogai rodo, kad panašios išvaizdos baldų gamybos arealas buvo platesnis, neapsiribojo Vilniaus miestu ar gubernija. Teigiama, jog taikomojoje dekoratyvinėje dailėje iš praeities stilių Lietuvoje daugiausia buvo kultivuojamas baroko ir rokoko stiliaus kartojimas³²¹, tačiau išlikę baldų pavyzdžiai rodo ir eklektikos įsitvirtinimą.

Nors nemažai informacijos apie įvairių Vilniaus viešųjų įstaigų apstatymą baldais, juos gaminusius meistrus randame archyvinuose šaltiniuose³²² – sužinome apie jų pobūdį, gamyboje naudotas medžiagas, kainas, tačiau neturime pačių išlikusių dirbinių, todėl galima tik teorinė rekonstrukcija. Pateiksime keletą tokių pavyzdžių.

1876 m. įrengiant Našlaičių teismo interjerą³²³ staliui **Morduchui Imbrickiui** (*Мордох Имбрицкий*) už 1877 m. atliktus darbus: pagamintą naują (*присутственный*) poliruotą stalą su tekintomis kojomis, penkiais stalčiais su užraktais sumokėta 12 rublių, už naują paprastą stalą su keturiais stalčiais ir tokias pačias užraktais, nudažytą aliejiniiais dažais, stovėsiantį kanceliarijoje, – 7 rubliai, už seno kanceliarinio stalo pataisymą, įstatant vieną naują užraktą į stalčių, – 6 rubliai. Už senos, susidėvėjusios lentynos pataisymą kanceliarijoje, įstačius 8 naujas nuosavas lentas, ir naujos sijos įstatymą ties krosnimi meistrai buvo sumokėta 13 rublių ir 50 kapeikų. Už naujus 16 aršinių ilgio karnizus ir lentos įstatymą po vienu laiptu gauti 2 rubliai ir 40 kapeikų. Meistrai už visus darbus buvo sumokėta 40 rublių 90 kapeikų³²⁴. Kaip matome, stalius ne tik gamino naujus ir taisė senus baldus, tačiau atliko ir kitus staliaus kompetencijai priskiriamus darbus. Archyviniai dokumentai rodo, kad Našlaičių teismo interjero apstatymu ir baldais rūpinęsis stalius Morduchas Imbrickis, būdamas 22 metų, įstojo

321 Tadas Adomonis, *Lietuvos taikomoji-dekoratyvinė dailė XIX a. antrojoje pusėje*, p. 86.

322 Nemažai bylų, liečiančių įvairių įstaigų apstatymo baldais klausimus, priklausiusių LVIA fondui 938, išimtos. Lietuvos TSR vidaus reikalų ministerijos Archyvų skyriaus nurodymu, 1948 m. dalis fondo dokumentų buvo atiduota į makulatūrą. Internetinė prieiga: eais-pub.archyvai.lt/eais/faces/pages/forms/search/F3001.jspx [žiūrėta 2021 07 22].

323 Numatyti darbai buvo šie: 1) nudažyti kambarį (*присутственной комнаты*) (kamerą); 2) įsigyti stalą nariams susodinti; 3) šiam stalui įsigyti tokios gelumbės, kaip sekretorės stalui; 4) 4 rašalines; 5) veidrodį; 6) imperatoriaus portretą; 7) sieninį laikrodį; 8) dėžutę pinigams; 9) 10 kėdžių. Kambariye, kuriame įsikurs kanceliarija, numatyta: 1) išdažyti kambarį; 2) pataisyti du stalus ir įsigyti vieną naują; 3) pataisyti 5 kėdes; taip pat numatyti kiti darbai – įstatyti naujas duris, išardyti seną krosnį ir pastatyti naują, olandišką. LVIA, f. 938, ap. 7, b. 175, l. 1–10.

324 LVIA, f. 938, ap. 7, b. 175, l. 11–12v, 16–16v, 20–21.

į žydų-krėslų gamintojų cechą, o sulaukęs 33 metų amžiaus 1860 m. tapo šio cecho meistru³²⁵.

Tačiau aptartas Našlaičių teismo patalpų apstatymas nebuvo pakankamas – 1880 m. Vilniaus miesto valdyba buvo informuota apie baldų trūkumą ir poreikį taisyti senuosius. Prašyme išvardinti reikalingi baldai: 1) veidrodis, kadangi senasis, skaičiuojantis dešimtis metų, nebetiko šioms patalpoms; 2) spintos byloms, nes senosios dėl dažno stumdymo sulaužytos, o dėl senos konstrukcijos labai neskoningos; 3) išskyrus buvusį stalą, daugiau nė vienas stalas teisme nebuvo uždengtas gelumbe³²⁶. Tačiau byloje nėra informacijos, pas kokį meistrą buvo užsakyta pagaminti trūkstantus baldus.

Ne kartą minėtam staliui **Antonui Ivaškevičiui** 1895 m. buvo pavesta pagaminti baldus ir jų apmušalus Vilniaus miesto dūmos salei. Užsakytos 48 ažuolinės kėdės ir 4 tokie pat krėslai, už kuriuos įsipareigota sumokėti 500 rublių³²⁷. Stalius baldus pasižadėjo pagaminti per 5 mėnesius, pavyzdžiai ir medžiagos – meistro, krėslai turėjo būti platesni, su porankiais ir aukštesnėmis atkaltėmis iš pačios sausiausios ažuolo medienos, apmušti³²⁸. Kėdžių ir krėslų pasosčių bei atkalčių apmušimas oda pareikalavo dar 400 rublių³²⁹, šį darbą įgyvendinti 1896 m. užsiėmė apmušėjas-dekoratorius **Abraomas Sviadoščius** (*Абрам Свядош*), siūlęs įvairiausius medžiagų variantus³³⁰. Jis buvo Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho apmušimo meistras, juo tapęs 1882 metais³³¹. Savo paslaugas, medžiagas, spyruokles siūlė ir antrosios gildijos pirklys **Šalomas Vilenkinas**, turėjęs vieną didžiausių apmušalų parduotuvių Vilniaus mieste³³² (žr. 13 priedą). Jam šis užsakymas ir buvo atiduotas. Šiame atvejuje matome skirtingų subjektų interesų susidūrimą, komercinio aspekto – pirklio pranašumą sudarant sandorį.

Tačiau, kaip matome, Vilniaus stalių gaminti baldai išliko aktualūs. Gaminamos produkcijos ir teikiamų paslaugų nuolatinis poreikis leido išsilaikyti ir toliau gyvuoti amatininkų dirbtuvėms. Tradicinės išvaizdos ir iš įprastų medžiagų (įvairios rūšies medienos) pagamintų baldų paklausa neišnyko, nors pramoniniu būdu pagaminti

325 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 25.

326 Vidutinio dydžio veidrodis buvo įkainotas 30 rublių, dvi naujos spintos iš pušies, uosio spalvos – 36 rubliais, už dviejų mažų spintų taisymą numatyta 10 rublių, už didelio uosinio stalo taisymą – 5 rubliai, 7 aršinių ilgio klijuotės, reikalingos dviem stalams uždengti, numatyta kaina – 8 rubliai 40 kapeikų, bendra suma – 87 rubliai ir 40 kapeikų. LVIA, f. 938, ap. 7, b. 1023, l. 1–2.

327 LVIA, f. 938, ap. 9, b. 740, l. 1.

328 LVIA, f. 938, ap. 9, b. 740, l. 2.

329 LVIA, f. 938, ap. 9, b. 740, l. 4.

330 LVIA, f. 938, ap. 9, b. 740, l. 6, 6v.

331 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 67, l. 1.

332 LVIA, f. 938, ap. 9, b. 740, l. 7.

dirbiniai ir išplito. Galimos kelios to prielaidos: tiek importuotų, tiek vėliau vietinių gamintojų masinės produkcijos baldų stoka tenkinant vietos poreikius (Vilniaus miesto gyventojų skaičiaus augimas, statybų gausa), taip pat vyravusių madų, atitinkamos išvaizdos baldų, liudijusių socialinį statusą, gyvenseną, turtinę padėtį, poreikis. Ambrulevičiūtė, tyrusi Lietuvos vartotojiškos visuomenės apraiškas, pažymi, kad iki XIX–XX a. sandūros vis dar buvo stipri socialinių sluoksnių atskirtis ir individų skonis bei poreikiai formavosi socialiniuose sluoksniuose (grupėse). Aukštesniems visuomenės sluoksniams buvo privalu naudoti statusą atitinkančias prekes, o puošnumas ir prabanga jiems buvo svarbus socialinio statuso ženklas³³³. Baldų dirbimu užsiėmę amatininkai dėl kruopštaus rankų darbo reikalavusios gamybos specifikos išliko konkurencingi. Pravartu atkreipti dėmesį į baldų naudojimo tendencijas – iki XIX a. pabaigos korpusiniai baldai (spintos, komodos ir kt.) dažniausiai būdavo gaminami „amžiams“ ir mažiau pasiturintys gyventojai juos pirkto „visam gyvenimui“. Dėl šių prekių gamybos ir vartojimo specifikos (baldai, ypač korpusiniai, buvo keičiami retai) nebuvo poreikio keisti baldus atsižvelgiant į madą³³⁴. Tas pats pasakytina apie kitą baldų grupę – stalus, ypač valgomuosius, kurie dažniausiai būdavo tvirtos konstrukcijos, iš patvarių medžiagų, masyvūs, ilgaamžiai, tarnaudavę ne vienai giminės kartai. Karkasiniai baldai (t. y. sėdimieji – kėdės, krėslai, taburetės, foteliai, kanapos, sofas ir t. t.) susidėvėdavo greičiausiai, dažnai reikėdavo atnaujinti ar pakeisti apmušalus. Todėl itin išsaugo baldų apmušėjų-dekoratorių paslaugų poreikis, jų veiklą plačiau ir pristatysime.

II.2. Baldų apmušėjų-dekoratorių veikla

Apie baldų apmušėjų-dekoratorių veiklą Vilniuje žinoma nedaug, istoriografijoje jiems dėmesio nebuvo skirta. Analizuojant amatininkų ugdymą cechuose buvo atskleista, jog jau XIX a. viduryje apmušimo amato meistrai buvo išskiriami žydų stalių-kėdžių gamintojų ceche, o XIX a. pabaigoje mokinių lygmeniu ugdyti ir tarp stalių krikščionių.

XIX a. išaugus minkštųjų baldų populiarumui ir atsiradus daugiau galimybių jų įsigyti, buvo išplėtota baldų apmušimo, apmušalų parinkimo ir atnaujinimo paslauga, augo tokių specialistų poreikis. Su cechų amatininkų veikla susijusiuose archyvuose šaltiniuose rusų kalba baldų apmušėjai įvardinami terminu *обошук*. Kitas pasitaikantis įvardinimas sietinas su lenkiška tradicija – *manuŲep / tapicer*. XIX a. viduryje aptinkamas dvigubas pavadinimas *apmušėjas-dekoratorius (tapicer-dekurator)* sietinas

333 Aelita Ambrulevičiūtė, Vartotojų visuomenės užuomazgos Lietuvoje (XIX a. antra pusė–XX a. pradžia), in: *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2013/2(33), p. 138. Internetinė prieiga: <http://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/viewFile/3806/2674> [žiūrėta 2020 09 05].

334 Aelita Ambrulevičiūtė, *Prabilę namai: XIX a. Vokiečių gatvės eskizai*, Vilnius: Aukso žuvis, 2015, p. 155.

su teiktomis platesnio spektro paslaugomis. Vilniečiai, norėdami pakeisti susidėvėjusius baldų apmušalus ar įsigydami naujus baldus, galėjo konsultuotis su baldų apmušėjais-dekoratoriais, kurie, atsižvelgę į užsakovų norus, parinkdavo tinkamus audinius, paprastai derintus prie sienų puošybos ir langų bei durų angas drapiravusių portjerų. Toks veiklos keliafunkciškumas leido jiems, atrodytų, užsiimant siauru baldų apmušimo amatu, išsilaikyti rinkoje. Šių meistrų paslaugos buvo siūlomos ir atliekamos stalių, baldų apmušėjų-dekoratorių dirbtuvėse ir baldais prekiavusiose parduotuvėse.

Vienas ankstyviausių specialisto, nesusijusio su cechų sistema, paminėjimų užfiksuotas 1861 m. skelbiant audinių ir anglišių kėdžių, vadinamų *Prince of Wales*³³⁵, išpardavimą. Minima A. Williamso Fahntos (kitur Tahntos) apmušalų parduotuvė Didžiojoje gatvėje, pridedant, jog šis asmuo yra apmušėjas ir dekoratorius (*tapicer i dekorator*)³³⁶. Platesnę jo veiklos sritį rodo teikta ne tik baldų, bet ir sienų apmušalų pardavimo ir apmušimo paslauga³³⁷.

Vilniuje šios srities specialistų koncentracija ir branduolys aptariamam laikotarpiui buvo sutelktas žydų amatininkų aplinkoje. Ankstyva specializacija lėmė išitvirtinimą – neretas atvejais, kuomet amatininkai, apmušimo amato pradmenis įgiję cechų sistemoje, šia veikla vertėsi iki I pasaulinio karo. Pavyzdžiui, apmušimo meistras 1881 m. tapusio³³⁸ Morducho Kreizo (*Мордых Креѣз*) specialioje baldų apmušalų ir dekoracijų parduotuvėje ir dirbtuvėje buvo gausus skirtingų minkštųjų naujausio fasono baldų pasirinkimas svetainėms, kabinetams, buduarams ir miegamiesiems apstatyti, spyruoklinių ir minkštųjų čiužinių, tikrų turkiškų otomanių³³⁹, siūloma apartamentų įrengimo paslauga, taip pat priimami užsakymai dekoratyviems durų ir langų darbams, kambarių apdailai, įvairioms užuolaidoms ir markizėms, lubų ir sienų apmušalams. Visi užsakymai buvo įgyvendinami nuosavoje dirbtuvėje iš pačių geriausių medžiagų asmeniškai prižiūrint³⁴⁰ (79 il.).

335 Šias kėdes pradėjo gaminti garsus XVIII a. II pusės Didžiosios Britanijos neoklasikinių baldų gamintojas George'as Hepplewhite'as (mirė 1786 m.). Minėtosios kėdės taip buvo pavadintos dėl išskirtinės atkaltės formos, kurios puošyboje naudojamas Vello princo herbo motyvas – 3 plunksnos, apsuptos karūna. Baldai, pagaminti pagal jo projektus, XIX a. tapo itin madingi visoje Europoje. *Dailės žodynas*, p. 155.

336 *Kuryer Wilenski*, 1861, Nr. 86.

337 *Kuryer Wilenski*, 1861, Nr. 576.

338 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 36.

339 Otomanė [pranc. *ottomane* – turkiška], žema sofa ovalia pasoste, su neaukšta, viduryje iškilia atkalte, lenktais ranktūriais, šešiomis ar aštuoniomis žemomis kojėlėmis. XIX a. pradėtos gaminti su pagalvėlių pavidalo atkaltėmis ir velenėliais galuose (vad. *sultonės*), taip pat su 3 dalių atlošu (vad. *turkiškos*). Puošta drožtais bei auksuotais ornamentais. Pradėta gaminti Turkijoje. Europoje plito nuo XVII a. pabaigos; ypač populiari XVIII–XIX amžiuje.

340 *Вся Вильна*, 1896, p. 102.

1896 m. Vilniuje reklamavosi baldų apmušėjas-dekoratorius B. Gruntvagas (Б. Грунтвагин), skelbėsis, jog atvyko iš Paryžiaus (galbūt jame tobulinosi). Priėmė užsakymus visiems apmušimo ir dekoravimo darbams, taip pat skelbėsi esantis „fantastiškų“ baldų (*фантастической мебели*) gaminimo specialistas³⁴¹ (80 il.). Šiuos abu minėtus savarankiškai dirbusius asmenis siejo ankstesni ryšiai – 1886 m. minima, jog Naugarduko miestietis Bencelis Gruntvagas (*Бенцель Грунтваг*) nuo 1884 m. mokėsi pas Vilniaus apmušėjų cecho meistrą Kreizą, o sėkmingai baigęs mokslus tapo šio cecho pameistriu³⁴².

Nuo 1875 m. veikusioje tos pačios specialybės meistro Maušos Zakovičiaus (*Мовша Закович, Zakowicz*) baldų parduotuvėje buvo gausus baldų pasirinkimas, priimami užsakymai įvairiems dekoravimo ir apmušimo darbams, taip pat baldai pakuojami su garantija³⁴³ (81 il.). Zakovičius buvo Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho apmušimo meistras, juo tapęs 1878 m.³⁴⁴, o jo dirbtuvė minima dar 1915 metais³⁴⁵.

Vienas iš aktyviausiai mieste veikusių apmušėjų-dekoratorių – anksčiau pristatytas stalių (krikščionių) cecho meistras Ksaverijus Sadovskis, Vilniuje turėjęs baldų ir apmušalų parduotuvę, veikusią nuo 1886 metų. Joje buvo prekiaujama baldais ir apmušalais iš Sankt Peterburgo, Varšuvos ir užsienio, teikiamos ir baldų apmušalų atnaujinimo paslaugos³⁴⁶. 1893 m. Sadovskio *Varšuvos baldų ir apmušalų parduotuvės* paslaugų spektras buvo išsiplėtęs – pranešama apie nuosavas stalių, tekinimo, raižymo ir apmušalų dirbtuves. Skelbiama apie išskirtinai naują prancūziško stiliaus minkštųjų ir pusiau minkštųjų baldų, turkiško stiliaus minkštųjų baldų, šezlongų ir čiužinių gamybą, prekybą įvairiais gaminiais. Prekiauta baldų apmušalais – šilkiniais, pusšilkiniais, džiuto, vilnoniais ir popieriniais³⁴⁷. 1900 m. buvo pranešta apie nuosavose dirbtuvėse gamintus išskirtinai naujus turkiško stiliaus minkštuosius baldus, turkiškas otomanes, šezlongus ir čiužinius³⁴⁸ (žr. 13 priedą). Apie Sadovskio dirbtuvių veiklą žinoma dar 1915 m.³⁴⁹ (82 il.).

Sadovskio mokinio, į stalių (krikščionių) cechą 5 metų mokslo laikotarpiui priimto Rukainių valsčiaus valstiečio Ignatijaus Skrendzevskio (*Игнатий Скрендзевский*), 1887 m. tęsusio mokslus Vilniaus apmušėjų (žydų) cecho pameistro pozicijoje (žr. 2, 12 priedus), karjera ir veikla Vilniuje taip pat buvo sėkminga. Kaip matysime kitame posky-

341 *Ibid.*, p. 123.

342 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 70, l. 16.

343 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. (nenumuotas).

344 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24, l. 36.

345 *Вся Вильна*, 1915, p. 265.

346 *Виленскій вестникъ*, 1886, Nr. 79; *Сборник коммерческих объявлений*, Вильна: Типографія О. Блюмовича и М. Б. Жирмунскаго, 1888, p. 45.

347 *Торгово-промышленный адрес-календарь Граца на 1894, Вильна*, 1893, (reklama nenumuota).

348 *Торгово-промышленный адрес-календарь на Вильна*, Бр. Д. и Х. Яловцеры, 1900, p. 18.

349 *Вся Вильна*, 1915, p. 265.

ryje, tai buvo vienas aktyviausių XIX a. pabaigos – XX a. pradžios apmušėjų-dekoratorių, Vilniuje vykusių parodų dalyvių, pristačiusių minkštuosius baldus ir jų apmušalus. Reklamuodamas savo dirbtuvę ir atliekamus apmušimo-dekoravimo darbus, Skrendzevskis mini 1893 m. parodoje pelnytą apdovanojimą (83 il).

1886 m. Didžiojoje gatvėje veikė dar viena parduotuvė, kurioje daug dėmesio skirta baldų atnaujinimo darbams, minimas apmušalų meistras Julianas³⁵⁰. Galbūt omenyje turimas Julianas Sadovskis (*Юльян Садовский*), 1883 m. tapęs Vilniaus apmušėjų (žydų) cecho pameistriu³⁵¹. Skelbimuose minimi baldų apmušalams naudoti audiniai: pliušas, aksomas, šilkas, pusšilkis, vilnonis audinys; portrejoms – šenilė, aksomas. 1886–1914 m. šaltiniuose aptinkama apmušėjo-dekoratoriaus Jankelio Turgelio (*Янкель Тургель*) pavardė³⁵², jis nuo 1883 m. buvo apmušimo meistras³⁵³.

Be cechų knygos užfiksuotų pavardžių, kitų žinių apie tokių meistrų veiklą išnyra pavienėse Vilniaus spaudos reklaminėse žinutėse, vėliau – pradėjus leisti pramonės ir prekybos sričių žinytus, leidinį „Visas Vilnius“ (*Вся Вильна*). XX a. pradžioje galima matyti šios specializacijos meistrų skaičiaus augimo tendenciją – 1909 m. minima 19 apmušėjų-dekoratorių³⁵⁴, 1915 m. – net 30 specialistų³⁵⁵. 1914 m. spaudoje savo paslaugas reklamavo netgi apmušėjas iš Lenkijos (*tapicer z Królestwa*), siūlęs baldų, čiužinių perdarymo, užuolaidų parinkimo ir uždėjimo paslaugas³⁵⁶.

Nors šių specialistų darbų pristatymas spaudos reklaminiuose skelbimuose gana lakoniškas – dažniausiai minimi „įvairūs dekoravimo ir apmušimo darbai“, tačiau reklamos pateikiamos ne tik minkštųjų baldų, bet ir įvairių draperijų iliustracijos rodo gana platų apmušėjų-dekoratorių interjero apipavidalinimo paslaugų spektrą. Matome įvairias miestietiško būsto interjero dekoravimo paslaugas – nuo baldų iki bendro patalpos vaizdo komponavimo, spalvų ir medžiagų faktūrų derinimo, apimant langus, duris ir sienas.

Retas autentiškas pavyzdys, leidžiantis pamatyti, kokiais audiniais vilniečiai apmušdavo minkštuosius baldus, išlikęs Marijos ir Jurgio Šlapelių name-muziejuje. 1905 m. įsigytos pirmosios Šlapelių sofos šoninėje atraminėje dalyje nurodyta, koks tais metais buvo apmušalas (dabartinis neautentiškas) (84 il.).

Apmušėjų-dekoratorių kompetencijai galime priskirti ne tik susidėvėjusių apmušalų keitimą, tačiau ir smulkesnių detalių taisymą – spyruoklių, minkštųjų dalių užpildų, ratukų,

350 *Виленскій вестникъ*, 1886, Nr. 106.

351 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 70, l. 4–4v.

352 *Виленскій вестникъ*, 1886, Nr. 94.

353 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 67, l. 2, 2v.

354 *Вся Вильна*, 1909, p. 73.

355 *Вся Вильна*, 1915, p. 264, 265.

356 *Gazeta codzienna*, 1914, Nr. 263, 283, 316.

nulūžusių, sulūžusių detalių pakeitimą ar pataisymą, medinių dalių atnaujinimą, dažymą. Kaip buvo organizuojama ši paslauga, rodo archyvinėje byloje užfiksuotas atvejis: 1887 m. miestietis Leonidas Žalobovas (Леонид Жалобов) į Vilniaus miesto amatų valdybą kreipėsi dėl apmušėjo Blocho (Блох) veiksmų. Ieškovas apmušėjo parduotuvėje susiderėjo dėl baldų iš beržo medienos, faneruotų riešutmedžiu ir vaškuotų. Komplektą sudarė sofa, 2 krėslai, 6 kėdės ir ovalus stalas. Pirkėjas apmušėjo parduotuvėje išsirinko bordinės spalvos apmušalus baldams ir iš anksto susitarus, jog baldai bus kimšti jūržolėmis ir aptraukti drobe, paliko 10 rublių užstatą. Vėliau, užėjęs į parduotuvę ir sužinojęs, jog baldai paruošti, paprašė pristatyti į butą, kur jis būtų sumokėjęs likusius 50 rublių. Apžiūrėti baldų parduotuvėje iš arti (įdėmiai) jis negalėjo dėl tamsos (buvo 8 valanda vakaro) bei per daug ankštai stovėjusių baldų. Bloch (greičiausiai apmušėjo žmona) pareiškė, kad vilniečiui baldų nepristatys, kol nesumokės likusių 50 rublių, pagrįsdama tuo, jog tai būtų sukčiavimas iš pirkėjo pusės. Pirkėjas dėl nepatyrimo, o svarbiausia – neįtardamas apgavystės, sumokėjo visus pinigus. Tą patį vakarą 9 valandą į pirkėjo butą baldai buvo pristatyti, tačiau juos apžiūrėjus buvo nustatyta: 1) baldų karkasas buvo ne iš beržo, o iš pušies, 2) nevažkuotas, 3) drobe / medžiaga (paminkštinimas) neapmuštas, 4) po ta medžiaga ne jūržolės, bet užkrėstos ir dar sutrupintos senos karnos, 5) baldai dulkėti, 6) ištepti, 7) išklėję, 8) atkaltėse šiaudai, 9) apmušti atraizomis, 10) apmušti kai kur per aukštai, kai kur per žemai, 11) sumaišyti apmušalų raštai, 12) kampai neprikalti, o tik pridengti ir t. t. Susidariusią situaciją išaiškinti buvo pakviesti ekspertai – apmušėjų cecho meistrai Mauša Druskenikas ir Mauša Zakovičius, jie apžiūrėję baldus nustatė, jog tai nauji baldai, tačiau vidus prikimštas šiaudų ir senų karnų, mediena išskraipius ir t. t., bendrai imant – blogo vaizdo. Pats Blochas vėliau paliudijo, jog pardavė ne naujus, o jau panaudotus baldus³⁵⁷. Kaip šis įvykis klostėsi toliau, duomenų neturime.

Fragmentiški duomenys apie šios mažai žinomos specialistų grupės veiklą ir teiktas paslaugas rodo, kad baldų gamybai ir atnaujinimui bei vientisam interjero apipavidalinimui reikėjo specialių žinių ir įgūdžių. Minkštieji baldai – vertinamas ir prabangus pirkinys buvo tausojamas, susidėvėję audiniai keičiami, sulūžusios detalės taisomos.

II.3. Amatininkų dirbiniai pramonės ir amatų parodose

Europoje pradėjus plėtoti industrializacijai, iki tol žmonijos istorijoje neregėtą tempą ir mastą įgavus pramoninei gamybai, nuo XIX a. vidurio pradėtos organizuoti tarptautinės parodos, apibendrinusios įvykusius pokyčius. Rusijos imperijoje, be visą šalį aprėpusių parodų, nuo XIX a. vidurio imta rengti ir mažesnes, konkrečiam regionui aktualias ekspozicijas, kuriose galėjo lengviau dalyvauti ir smulkesni gamintojai³⁵⁸.

357 LVIA, f. 939, ap. 2, b. 336, l. 1, 1–3v.

358 Dalia Klajumienė, *Vilniaus gyvenamųjų namų interjerų dekoru elementai nuo klasicizmo iki moderno*, p. 93.

Įvairių parodų rengimo tradicija prigijo ir mūsų krašte. Lietuviškose gubernijose didumu išsiskyrė Vilniaus parodos, nuo 1885-ųjų vykusios kas vieneri–dveji metai, o namų pramonės skyriai nuo 1887 m. tapo nuolatine ekspozicijų dalimi³⁵⁹. Parodose šalia kitų dirbinių buvo eksponuoti ir Vilniaus gamintojų baldai. Iš parodų katalogų ir kitų informacinių leidinių galima sužinoti apie baldų gamintojus, jų rodytus dirbinius, pamatyti tam tikras tendencijas, dalyvių pasiskirstymą ir gaminių pobūdį – ar vyravo pavieniai amatininkai ir jų autoriniai darbai, ar būta ir vietinių fabrikinės baldų gamybos atstovų ir jų produkcijos. Be to, parodų kataloguose įamžintas dalyvių skaičius (nuo vos trijų meistrų prisistatymo 1888 m. iki 15-os stalių 1895 m., 19-os 1900 m. ir 24-ių 1909 m.) labai akivaizdžiai parodo, kad amatininkai XIX a. paskutiniais dešimtmečiais pajuto vis didėjančią konkurenciją ir suprato produkcijos ir savo dirbtuvių viešinimo svarbą.

Kiek plačiau paanalizuosime kiekvienos parodos baldų eksponatus. Pasižiūrėsime, ką apie to meto baldų meistrus, jų gamintos produkcijos paklausą ir pasiūlą mums byloja parodų katalogai. Šie leidiniai svarbūs tuo, kad lakoniški jų įrašai mums pasako apie vienu ar kitu metu ypač madingus ir paklausius baldus, jų stilių, medžiagiškumą. Parodose, skirtingai nei nuolat veikusiose parduotuvėse ar vykusiuose turguose, gamintojai stengdavosi išstatyti madingas naujoves, jomis pasididžiuoti, varžytis dėl apdovanojimų, kurie vėliau tapdavo laimėtojo gaminių kokybės garantu.

1888 m. parodoje Vilniuje pirmą kartą buvo demonstruoti stalių dirbiniai ir baldai (1885, 1887 m. parodose neužfiksuoti). Žinutės labai lakoniškos, vietiniai amatininkai demonstravo stalių gaminius, baldus, dekoracijas. Greičiausiai, omenyje turėti įvairūs apmušalai, portjerės, užuolaidos ar kiti baldams, sienoms ar net luboms apmušti skirti elementai.

1 lentelė. 1888 m. parodos dalyviai³⁶⁰

Nr.	Dalyvio vardas, pavardė	Ekspوناتai
1.	G. Adamovičius (<i>Г. Адамович</i>), Ivanas Stanislavovičius (<i>Иван Станиславович</i>)	Stalių dirbiniai
2.	G. Beilia (<i>Гг. Бейля</i>) ir Kogutas (<i>Когут</i>)	Nuosavos dirbtuvės stalių, tekintojų raižyti gaminiai ir apmušalai
3.	K. Sadovskis (<i>К. Садовский</i>)	Nuosavoje dirbtuvėje pagaminti baldai ir įvairios dekoracijos

Kaip matome, parodoje prisistatė nedidelis skaičius stalių ir baldų apmušėjų. Jie, kaip įprasta amatininkams, patys su keliais pagalbininkais atliko visą baldų gamybos procesą, todėl kaip svarbų parametą išskyrė, kad baldai pagaminti nuosavose dirbtuvėse.

Išskirtinis 1889, 1891, 1899 m. vykusių parodų bruožas, kad jų programose tik paminėta, jog tarp kitų gaminių buvo eksponuoti stalių ir dailidžių dirbiniai, įvairūs baldai,

359 Jolita Mulevičiūtė, *Moderniojo amatininko idėja pobaudžiavinėje Lietuvoje*, p. 236.

360 *Каталог выставки в г. Вильне 1888 г.*, Вильна: Тип. А. Г. Сыркин, 1888, p. 22–23.

pynės baldams, apmušalai ir dekoratyviniai darbai³⁶¹, tačiau jų gamintojai nebuvo įvardinti. Nepavyko išsiaiškinti, kodėl buvo apsispręsta taip anonimiškai pristatyti gaminius.

1893 m. parodoje dalyvavo žinomi Vilniaus stalių ir apmušėjų cecho nariai. Galima pastebėti, kad įmantresnius – tuo metu ypač madingus istoristinius baldus gamino ir parodose pristatinėjo meistrai apmušėjai-dekoratoriai, pavyzdžiui, Sadovskis ir Skrendzevskis svetainėms apstatyti siūlė Liudviko XV stiliaus baldus³⁶², Voltero krėslą³⁶³ ir kanapą. Kitų meistrų – brolių Ivaškevičių, Bereznickio, Juchnos baldai, kaip matyti iš pristatymo, galėjo būti skirti valgomiesiems ar kitoms patalpoms. Parodoje baldus demonstravo ir stalius Adamovičius, kuriam baldų gamyba nebuvo pagrindinis užsiėmimas. Jis gamino įvairius buitines reikmenis, karstus, parketą ir kt.³⁶⁴

2 lentelė. 1893 m. parodos dalyviai³⁶⁵

Nr.	Dalyvio vardas, pavardė	Ekspонатai
1.	Juzefas Šuleika (<i>Józef Szulejko</i>)	Įvairūs baldai
2.	Bereznickis (<i>Bereźnicki</i>)	Kredensas ir stalai
3.	Adamovičius (<i>Adamowicz</i>)	Kredensas ir stalai
4.	Broliai Ivaškevičiai (<i>bracia Iwaszkiewicz</i>)	Spinta, stalas ir kt.
5.	Juchna (<i>Juch-</i>)	Ažuolinis stalas
6.	K. Sadovskis (<i>K. Sadowski, tapicer i dekorator</i>)	Liudviko XV stiliaus ir kiti baldai
7.	Skrendzevskis (<i>Skrędzewski</i>)	Voltero krėslas ir kanapa

Gausesniu dalyvių ir ekspонатų skaičiumi pasižymėjo 1895 m. paroda, kurioje ir baldų įvairovė buvo didesnė. Nors informacijos apie baldų stilių, išvaizdą nėra (išskyrus gamyboje naudotą ažuolo medieną), galima numanyti, jog demonstruoti gaminiai galėjo turėti istorizmo, eklektikos bruožų. Nuo XIX a. vidurio vyravęs stilių pasikartojimas atsispindėjo ir baldų išvaizdoje, dažniausiai – įmantrus neobarokas, neorokokas, vėliau – ir masyvų

361 *Программа Сельско-хозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1889; *Программа Сельско-хозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1891; *Программа Сельско-хозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1899.

362 Liudviko XV stilius [pranc. *style Louis XV*] – XVIII a. II p. – III ketv. Prancūzijos architektūros, interjero įrangos ir taikomosios dekoratyvinės dailės stilius; rokoko atmaina. Baldai lenktų siluėtų, žemi, lengvi, placiomis minkštomis pasostėmis. Baldams naudota egzotiškų kraštų mediena, brangmedžio fanera, jie puošti intarsija, marketri, spalvotais lakais, Florencijos mozaika. *Dailės žodynas*, p. 249–250.

363 Voltero krėslas – Europoje ir JAV vartojamas pavadinimas, kuriuo įvardinami skirtingų tipų foteliai laisvalaikiui. Paprastai su žema minkšta pasoste ir aukšta atkalte, atlošta atgal, paplito nuo 1830 metų. Izidor Grzeluk, *Słownik terminologiczny mebli*, p. 34.

364 Dalia Klajumienė, tyrinėdama Vilniaus parketo gamintojus, tarp jų minėjo ir Ivaną Adamovičių. Plačiau žr. Dalia Klajumienė, *Vilniaus gyvenamųjų namų interjerų dekor elementai nuo klasicizmo iki moderno*, p. 524–525.

365 *Gazeta Warszawska*, 1893, Nr. 254. Už nuorodą dėkoju Dainiui Junevičiui.

charakterį ryškinusios neorenesansinės tendencijos. Parodoje rodyti minėto apmušėjo Sadovskio ir Šenbergo minkštieji bei siuvinėti baldai. Pintuosius baldus pristatė žydų amatininkų mokykla ir grafas Pliateris-Zybergas iš Kuršo gubernijos Šlosbergo dvaro. Kartu su europietiškomis dizaino tendencijomis XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje naujai aktualizuota pintųjų baldų gamyba reiškėsi ne tik Vilniuje. Išpopuliarėjus amatams, įvairias amatų dirbtuves – pynimo, audimo ir kt. savo dvaruose steigė pažangūs, šiuolaikiškai ūkininkaujantys dvarininkai. Pintųjų baldų naudojimas miestiečių bei provincijos gyventojų buityje – tiek interjeruose, tiek lauke – rodo šių baldų universalumą ir paklausą.

Šalia vietinių autorinių amatininkų gaminių parodoje aptinkami vienintelio pramoninės baldų gamybos atstovo Matiskevičiaus, atvykėlio iš gretimos Minsko gubernijos Bobruisko miesto, sulankstomi mediniai baldai. Apie tai, jog tai buvo fabrikinės gamybos produktai, parodoje neminima, tačiau 1894 m. Vilniaus spaudoje užfiksuota žinutė apie B. Matiskevičiaus gariniame fabrike gamintus specialius sulankstomus vasarnamių baldus, kurie pristatomi kaip labai pigūs ir tvirti, juos buvo galima įsigyti Vilniaus amatininkų dirbinių turguje³⁶⁶.

3 lentelė. 1895 m. parodos dalyviai³⁶⁷

Nr.	Dalyvio vardas, pavardė	Ekspوناتai
1.	S. Romazevičius (<i>С. Ромазевич</i>)	2 ažuoliniai bufetai
2.	A. Zanevskis (<i>А. Заневский</i>)	Knygų spinta
3.	O. Šuleika (<i>О. Шулейко</i>)	2 spintos, ažuolinis stalas
4.	Anupras (<i>Онуфрo</i>)	2 stalai
5.	A. Ivaškevičius (<i>А. Ивашкевич</i>)	Ažuolinė spintelė, 2 stalai, kėdė ir veidrodis
6.	Šotrovskis (<i>Шотровский</i>)	Rašomasis stalas
7.	Urbanovičius (<i>Урбанович</i>)	Bufetas
8.	Paschalskis (<i>Пасхальский</i>)	Žardinjerė
9.	Blažeičikas (<i>Блажейчик</i>) ³⁶⁸	Marmuriniai židiniai ir stalai
10.	K. Sadovskis (<i>К. Садовский</i>)	Minkštieji baldai
11.	Šenbergas (<i>Шенберг</i>)	Siuvinėti baldai
12.	Kreizas (<i>Крейз</i>)	Dekoratyviniai darbai
13.	Matiskevičius (<i>Матыскевич</i>)	Sulankstomi mediniai baldai
14.	Žydų amatininkų mokykla	Baldai iš medienos ir žilvičio (pinti)
15.	Grafas Pliater-Zyberg iš Kuršo gubernijos Šlosbergo dvaro (<i>Графа Плятер-Зиберг губерния Курляндск. Им. Шлесберг</i>)	Pintieji baldai

366 *Виленский вестник*, 1894, Nr. 121.

367 *Каталог выставки в г. Вильне 1895 г.*, Вильна: Тип. А. Г. Сыркин, 1895, p. 29, 30, 40, 41, 42, 43.

368 Skulptorius A. Blažeičikas buvo XIX a. pabaigos – XX a. pradžios akmens meistras, daugiausia dirbęs antkapių srityje. Už nuorodą dėkoju Daliai Klajumienei.

Panašios tendencijos tęsėsi ir XX a. pradžioje. XIX–XX a. sandūroje kartu su 1900 m. Paryžiuje vykusios pasaulinės parodos atgarsiais Vilnių pasiekė naujojo stiliaus – *art nouveau* idėjos. Su dirbiniais, atliktais remiantis naujausiais baldų pavyzdžiais, visuomenė buvo supažindinta Montvilos iniciatyva **1900 m. Vilniuje surengtoje baldų ir audinių parodoje**. Parodos katalogo įžangoje minima, kad meno ir pramonės pasaulyje atsirado nauja kryptis, siekianti meną sujungti su amatais ir pramone. Atsižvelgiant į šiuos pasikeitimus, kartu su kitų stilių buvo eksponuoti ir naujojo stiliaus dirbiniai. Pristatyti pavyzdžiai buvo suprojektuoti ne vietinių dailininkų, o paimti iš katalogų tokių firmų kaip „Maple“, „Octzman“, „Brühl“ ir kt., žurnalų „*Dekorative Kunst*“ (leidžiamas Miunchene) ir „*Innen-Dekoration*“ (leidžiamas Štutgarte)³⁶⁹.

Pristatyta daugiau nei 150 stalių gaminių, išdėstytų keturiose piešimo salėse ir padalytų į 21 atskirą grupę. Eksponuoti moderno, angliško, vokiško, Liudviko XV, Liudviko XVI³⁷⁰, *Boulle'io*³⁷¹, *Jacobo*³⁷² stiliaus baldų komplektai, sugrupuoti pagal funkcinių kambarių skirstymą – valgomojo, kabineto, miegamojo ir kitų namų erdvių baldai. Baldų komplektai gaminti vieno arba kelių meistrų, daugiausiai naudojant ąžuolo ir raudonmedžio medieną. Nors šioje parodoje tik trys komplektai buvo moderno stiliaus, tačiau svarbu, jog naujojo stiliaus idėjos buvo įgyvendintos Lietuvoje jau vietinių – vilniškių meistrų. Šio stiliaus baldai pasižymėjo lenktomis, vingriomis linijomis, gausiu augalinių motyvų, įvairių simbolių dekoru. Parodoje vyravo angliško stiliaus baldai, tačiau neaišku, kokia baldų išvaizda ir formos jį reprezentavo.

Greta ėmusio įsigalėti naujojo stiliaus demonstruoti istorizmo stiliaus baldai rodė išlikusį retrospektyvių tendencijų populiarumą. Konkrečioms erdvėms skirtų komplektus sudarančių baldų išvardijimas leidžia susidaryti apytikrą vaizdą apie XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje vilniečių namuose naudotus baldus, jų formas ir medžiagas, atskirų kambarių apstatymo baldais madas. Atkreiptinas dėmesys, jog dauguma šios parodos dalyvių – buvę cechų amatininkai. Ne kartą minėti broliai Ivaškevičiai ir kiti žinomi meistrai – Kšyštofas

369 *Каталог мебели и ткацких изделий на Виленской выставке 1900 года*, p. 4–5.

370 Liudviko XVI stilius [pranc. *style Louis XVI*], XVIII a. pab. Prancūzijos architektūros, interjero įrangos ir taikomosios dekoratyvinės dailės stilius; ankst. neoklasicizmas. Baldai tiesių linijų, konstruktyvių formų, pagaminti iš juodmedžio, raudonmedžio, citrinmedžio, dekoruoti fanera, porceliano plokštėmis, cizeliuotos ir auksuotos bronzos aplikė. *Dailės žodynas*, p. 250.

371 Baroko stiliaus prancūzų baldai, kurti XVII a. II pusėje – XVIII a. viduryje olandų kilmės Liudviko XIV rūmų dailininko ebenisto Charles'o André Boulle'io ir keturių jo sūnų. Masyvių proporcijų, neįmantrių tiesių linijų spintos, komodos, skrynios, stalai, laikrodžių stovai. Gausiai dekoruoti: puošti raudonmedžio, juodmedžio ir rausvojo medžio intarsija, pikė, meistriškai įvaldyta marketri technika, *Dailės žodynas*, p. 70.

372 Baldai, gaminti XVIII a. IV ketvirtyje – XIX a. I pusėje prancūzų baldų dailininko Georges'o Jacobo (1739–1814), jo sūnų ir anūkų. Baldai neoklasicistinių formų, konstruktyvūs, grakštūs, neįmantrių siluetaų, skoningai dekoruoti. *Dailės žodynas*, p. 171.

Rekecas, Antanas Bereznickis, Aleksandras Juškevičius, Jurijus Jukna. Šioje parodoje, skirtingai nuo ankstesnių, pasirodė tik vienas baldų apmušėjas-dekoratorius – Ignatijus Skrendzevskis. Nebuvo nė vieno fabrikinės baldų gamybos atstovo.

4 lentelė. 1900 m. parodos dalyviai³⁷³

Nr.	Dalyvio vardas, pavardė	Eksponuoti baldai
1.	Antonas Ivaškevičius (Антон Ивашкевич), Aleksandras Mereckis (Александр Мерецкий)	Moderno stiliaus valgomojo baldai: bufetas, stalas, 6 kėdės
2.	Janas Kobylanskis (И. Кобылянский); Liudvikas Voleišis (Людвик Волейш)	Moderno stiliaus kabineto baldai iš ąžuolo: rašomasis stalas, spinta, krėslas
3.	Kšyštofas Rekecas (К. Рекец)	Moderno stiliaus miegamojo baldai iš raudonmedžio: 2 lovos su čiužiniais, veidrodinė spintelė, buduario staliukas, praustuvas, 2 kėdės, 2 naktinės spintelės; angliško stiliaus valgomojo baldai iš ąžuolo: bufetas, stalas, 20 kėdžių, arbatos staliukas, padėklas
4.	Aleksandras Mereckis (Александр Мерецкий), Antonijus Bereznickis (Антоній Березницький)	Angliško stiliaus kabineto baldai iš raudonmedžio: sofa su veidrodžiu, stalas, du krėslai
5.	Antonas Mlodzianovskis (Антон Млодзяновский)	Angliško stiliaus valgomojo baldai iš ąžuolo: bufetas su veidrodžiu, stalas, 12 kėdžių, arbatinis staliukas, padėklas; moteriškam buduarui skirti baldai iš raudonmedžio – staliukas, sofutė, 2 kėdės, rašomasis staliukas
6.	Antonijus Kulickis (Антоній Кулицкий)	Angliško stiliaus miegamasis: 2 sofos, veidrodžio spintelė, praustuvas, 2 naktinės spintelės, 2 kėdės; veidrodinis su stalu, 2 kėdės
7.	Antonijus Pržitulskis (Антоній Пржитулський)	Angliško stiliaus miegamojo baldai iš raudonmedžio: veidrodinė spinta, lova, praustuvas; moteriškas rašomasis staliukas
8.	Ignatijus Skrendzevskis (Игнатій Скрендзевський)	Angliško stiliaus buduario baldai: sofa, 2 krėslai, 4 kėdės, kabinetinė sofa
9.	Antonijus Bereznickis (Антоній Березницький)	Boulle'io stiliaus moteriškam buduarui skirti baldai iš ąžuolo: spinta, staliukas, krėslas, veidrodinis, širma, 4 kėdės; kampinė spintelė iš raudonmedžio
10.	Feliksas Beimas (Феликс Бейм)	Liudviko XV stiliaus svetainės baldai: sofa, 4 kėdės, staliukas, širma
11.	Aleksandras Juškevičius (Александр Юшкевич)	Liudviko XVI stiliaus svetainės baldai: sofa, stalas, 2 krėslai, 6 kėdės

373 Каталог мебели и ткацких изделий на Виленской выставке 1900 года, p. 6–14.

12.	Antanas Ivaškevičius (Антон Ивашкевич)	Jacobo stiliaus kabineto baldai iš raudonmedžio: rašomasis stalas su krėslu, 2 tumbos, 2 žardinjerės, apvalus staliukas, šachmatais žaisti skirtas staliukas, staliukas ir 5 kėdės
13.	Aleksandras Ivaškevičius (Александр Ивашкевич)	Jacobo stiliaus kabineto baldai iš raudonmedžio: rašomasis stalas, kabinetinė spintelė, spinta, 2 žardinjerės, etažerė, tumbos, rėmai, krėslas
14.	Adomas Zanevskis (Адам Заневский)	Vokiško stiliaus moteriškam buduarui skirti baldai: rašomasis staliukas, sofutė, 4 kėdės; vokiško stiliaus miegamojo baldai: spinta, praustuvas, 2 spintelės, 2 kėdės, 3 karnizai, 2 lovos; 2 kabinetinės lentynėlės iš klevo
15.	Konstantinas Tumilovičius (Констатин Тумилович)	Rašomasis stalas iš ąžuolo, moteriškas rašomasis staliukas su kėdėmis iš riešutmedžio, 3 sulankstomi staliukai
16.	Aleksandras Novickis (Александр Новицкий)	Minkštieji kabineto baldai: sofa, 2 krėslai, 6 kėdės
17.	Virbšas (Вирбишо)	Valgomojo baldai iš ąžuolo: bufetas, stalas, 6 kėdės
18.	Jurijus Jukna (Юрий Юхно)	Rašomasis stalas
19.	Sigizmundas Packevičius (Сигизмунд Пацкевич)	Ekranai

Po kelerių metų – **1902 m.** vykusioje **pirmojoje Vilniaus žemės ūkio ir amatų parodoje** tarp įvairių dirbinių iš metalo – sietytų, vainikų, plūgų – buvo demonstruoti ir staliukai gėlėms. Šie dirbiniai buvo pagaminti Petro Vileišio *Mekaniškoje dirbtuvėje*, kurios specializacija – metalo apdirbimas³⁷⁴. Gamyba joje vyko nedideliais kiekiais, kartais pagal specialius individualius užsakymus, pavyzdžiui, detalės Vileišių rūmų interjerui.

Nors parodoje prisistačiusių baldus gaminusių amatininkų nebuvo, tačiau 1902 m. fotografo Fleury nuotraukose galima pamatyti lauke stovinčius įvairių tipų pintuosius baldus (85 il.). Deja, baldai nufotografuoti iš toli, o jų gamintojas kataloge nenurodytas.

Tais pačiais metais vykusioje amatų ir pramonės parodoje Sankt Peterburge užfiksuota didžiulė iš pintųjų baldų ir įvairių rakandų suformuota piramidė (86 il.). Dekoratyvūs pintieji baldai – įvairiausių formų ir tipų. Šių baldų demonstravimas XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Rusijos imperijoje vykusiose parodose rodo jų išplitimą ir populiarumą.

1909 m. suorganizuota Būsto reikmenų ir sodininkystės paroda buvo žymiai platesnė ir išsamesnė už aptartąsias, sulaukė didelio vilniečių susidomėjo. Joje siekta net tik supažindinti visuomenę su įvairių dirbtuvių, fabrių, pavienių meistrų gaminta

374 *Каталогъ первой Виленской сельско-хозяйственной и кустарно-промышленной выставки: съ 30 августа по 8 сентября, Вильна, 1902, р. 105.*

produkcija, bet ir pristatyti naują gyvenamojo būsto sampratą. Išleistas parodos katalogas su J. Montvilos, F. Hrynevičiaus, J. Monkevičiaus tekstais, siekiant plėsti ir lavinti gyventojų skonį. Kataloge esantis Monkevičiaus įvadinis straipsnis „Būsto estetika“ – tiesioginis Miuncheno moderno stiliaus kūrėjo Paulo Schultzes-Naumburgo 1899 m. Leipcige išleistos knygos „Būsto estetika“ vertimas į lenkų kalbą³⁷⁵. Taigi, matome vokiškų, austriškų naujojo stiliaus idėjų perėmimą ir jų sklaidą vietinėje aplinkoje.

Straipsnyje didžiausiu estetikos priešu įvardijamas netikras ištaigingumas, prietaisai, kad jeigu baldai nėra brangūs, tai bent jau turi būti padailinti ornamentais, gausiais drožiniais, inkrustacija, lipdiniais ir kitais priedais. Kita vertus, raginama nebijoti, kad greta esantys seni ir nauji baldai tarpusavyje harmoningai nederės. Jeigu buto apstatymas yra savaip charakteringas, juo išreiškiamas individualumas, tai tas savitas individualumas ir sukurs harmoniją.

Keliamas klausimas, ar viskas iš tiesų yra tikslinga, reikalinga ir gražu, nesvarstoma, kokie daiktai – seni ar nauji turi būti būstuose. Aukštinamas paprastumas, kuklumas, subtilus proporcijų išlaikymas, drąsus, tinkamas medžiagų išryškinimas. Teigiama, jog baldų užsakymas ar įsigijimas turi būti siejamas su tikrumu, sąmoningumu, patogumu. Nereikia įsigyti daiktų, kurie neturi jokios paskirties. Pabrėžiama, kad gyventojų būstuose tokių daiktų daugybė. Spintelės, etažerės, stovai, maži staliukai ir taburetės, ant kurių niekada nesėdime ir niekam nesiūlome atsisėsti, – visi šie mažiausios vertės dekoratyvumu pasižymintys daiktai užpildo kambarius, todėl neįmanoma juose dirbti be baimės, kad ko nors nenuverstum ir nesudaužytum. Iškeliama svarbiausia užduotis – estetiškai sukomplektuoti ir išskirstyti namuose naudojamus baldus. Jeigu būstai šiuo požiūriu bus be priekaištų, tai atrodys patraukliai ir gražiai. Primenama, kad baldai neturi būti pernelyg maži. Kiekviena erdvė paliks gerą įspūdį, jeigu keli dideli baldai aiškiai ir simetriškai ją padalins, o ne tada, kai erdvė bus užtvindyta margu menkniekių mišiniu. Skelbiamas naujojo stiliaus apstatymo baldais šūkis – daug laisvos erdvės, oro ir šviesos³⁷⁶.

1909 m. renginyje šalia pavienių amatininkų, tarp kurių nemažai ankstesnių parodų dalyvių, esama naujų narių – labdaringų draugijų, amatų mokyklų, kuriose pagal naują mokymosi, įgūdžių lavinimo sistemą amato pramokę mokiniai demonstravo savo gaminius.

375 Knyga taip pat buvo išversta į lenkų kalbą ir išleista 1904 ir 1908 metais. Plačiau žr. Dalia Klajumienė, *Vilniaus gyvenamųjų namų interjerų dekoru elementai nuo klasicizmo iki moderno*, p. 61.

376 *Księga pamiątkowa wystawy urzędzeń mieszkań i ogrodniczej*, p. 44–48.

5 lentelė. 1909 m. parodos dalyviai³⁷⁷

Nr.	Dalyvio vardas, pavardė	Eksponuoti baldai
1.	Janas Kobyliński (<i>Jan Kobyliński</i>) (kitur Kobyliński)	Moderno (angliško) stiliaus buduaro baldai, dekoruoti baltu jovaru, raudonmedžiu
2.	Ignacijus Skrendzevskis (<i>Ignacy Skrzędziejewski</i>)	Moderno (angliško) stiliaus baldų apmušalai
3.	Janas Klaras (<i>Jan Klar</i>)	Moderno (angliško) stiliaus miegamasis
4.	Stanislavas Matarevičius (<i>Stanisław Matarewicz</i>)	Moderno (vokiško) stiliaus ąžuolinis kabinetas, staliukas ir tualetas iš jovaro
5.	Žydų amatų mokykla (<i>ul. Nowa, d. Talmud-Tory</i>)	Moderno stiliaus pigus kabineto baldų komplektas: rašomasis stalas, fotelis, spinta knygoms, kanapa, staliukas, 2 krėslai; staliukas salonui, inkrustuotas žalvariu ir kriauklėmis, 2 inkrustuoti itališko stiliaus foteliai; kredensas, staliukas ir lentyna virtuvei ir kt.
6.	Kšyštofas Rekiecas (<i>Krzysztof Rekieć</i>)	Angliško stiliaus minkštieji baldai, miegamojo kambarys iš uosio; angliško stiliaus kabinetas iš raudonmedžio, vėlyvojo renesanso stiliaus ąžuolinės durys
7.	Michailas Ošurka (<i>Michał Oszurko</i>), stalių susivienijimo (Bazaro) atstovas	Modernizuoto romaninio stiliaus valgomojo kambarys
8.	Juzefas Tarasevičius (<i>Józef Tarasiewicz</i>)	Vokiško renesanso stiliaus valgomojo kambarys
9.	Vaikų globos draugija	Zakopanės stiliaus darbininkų kambario baldai
10.	Konstantinas Tumilovičius (<i>Tumiłowicz</i>)	Įrengiant pavyzdinį kambarį darbininkams , atliko staliaus darbus
11.	Š. Rogalskis (<i>Sz. Rogalski</i>)	Jacobo stiliaus staliukas iš riešutmedžio, 2 foteliai ir kėdė, veidrodis, 2 stulpeliai
12.	Antonijus Ivaškevičius (<i>Antoni Iwaszkiewicz</i>)	Imperinio stiliaus salono baldai ir Liudviko XVI stiliaus kabinetas iš raudonmedžio
13.	Aleksandras Ivaškevičius (<i>Aleksander Iwaszkiewicz</i>)	Imperinio stiliaus moteriško buduaro baldai
14.	Antonijus Młodzianovskis (<i>Antoni Młodzianowski</i>)	Imperinio stiliaus kabinetas
15.	J. Mažeika (<i>J. Możejko</i>)	Staliukas ir dvi kėdės
16.	Lebedienka (<i>Lebedienko</i>)	Moteriškas staliukas ir taburetė iš riešutmedžio

377 *Ibid.*, p. 74–109.

17.	Juzefas Hermanas (<i>Józef Herman</i>)	Moteriškam buduarui skirti baldai
18.	Š. Vilenkinas (<i>Sz. Wilenkin</i>)	Įrengti valgomojo ir miegamojo kambariai
19.	V. Cimermanas (<i>W. Zimmerman</i>)	Inkrustuotas komplektas – inkrustacija Cimermano, staliaus darbai – Tumilovičiaus
20.	Labdaringa draugija „ <i>Powściągliwość i Praca</i> “ („Santūrumas ir darbas“)	Baldai iš celiuliozės ir nendrių
21.	Žydiška draugija „Pomoc w Pracy“ („Pagalba darbe“)	Miegamojo baldai iš raudonmedžio ir kabineto baldai iš juodmedžio. 1) Įrengta virtuvė – kredensas, spintelė, staliukas, 2 kėdės ir lentynos; 2) įrengtas valgomasis – kredensas, otomanė, valgomasis stalas, 12 kėdžių, staliukas samovarui, staliukas, spintelė laikrodžiui; 3) kabinetas –bibliotekos spinta, otomanė, rašomasis stalas, 4 kėdės, fotelis, stalas prieš otomanę, dekoratyvinis staliukas, minkštas fotelis; 4) įrengtas miegamasis su 2 lovomis, 2 naktinėmis spintelėmis, 3 kėdėmis, paravanu
22.	Katalikiškoji amatų- auklėjamoji draugija „ <i>Dobroczynności</i> “ („Labdarybė“) iš Peterburgo ³⁷⁸	Ažuolinis kabinetas, kanapa, rašomasis stalas, spinta knygoms, fotelis, 2 kėdės, žalias ažuolinis staliukas su vitrina, ažuolinis bufetas su žaliais stiklais; ažuolinis baltas pusbufetas, 2 etažerės knygoms, 2 politūruotos naktinės spintelės iš riešutmedžio; ažuolinis staliukas samovarui, klauptas, politūruotos kėdės iš uosio, taburetė; komplektas kavai iš riešutmedžio (staliukas ir 3 kėdės), 2 ažuolinės spintos knygoms su žaliais stiklais, 2 maži sulankstomi prekystaliai, dėžutė iš raudonmedžio, du politūruoti staliukai, sieninė spinta
23.	Kanopacki i S-ka	Bambukiniai baldai
24.	Jastrzębskio ir Zenkovičiaus baldų parduotuvė (anksčiau Sadovskio) (<i>Jastrzębski i Zienkowicz.</i> <i>Magazyn mebli (dawn.</i> <i>Sadowskiego)</i>)	Baldai

Parodoje dėmesys buvo sutelktas į modernią amatininkystę, kokybišką rankų darbo baldininkystę, jos atgimimą, pasitelkus naująjį stilių. Baldų stilistikoje dominavo angliškas modernas – įamžintuose interjeruose galime išvysti kambarius, apstatytus tiesių, griežtų linijų, lakoniškų formų ir konstrukcijų baldais (87 il.), anot

378 Įkurta 1889 m., joje nepasiturintys jaunuoliai buvo mokomi amatų.

Laučkaitės, primenančiais škotų architekto, dizainerio Charleso Rennie Mackintosh³⁷⁹ (1868–1928) kūrinius³⁸⁰.

Dar vienas naujas reiškiny s parodoje – įrengto darbininkų kambario eksponavimas, atspindėjęs Montvilos siekį užtikrinti galimybę darbininkijai įsigyti būstus, turėti geresnes, higieniškesnes gyvenimo sąlygas. Pasirinktas Zakopanės stilius, kurio raida siejama su *Arts and Crafts* sąjūdžio idėjomis, sektiniais ir tinkamais demonstruoti moderno principais. Parodoje taip pat buvo eksponuoti pinti ir bambukiniai baldai. Šioje, kaip ir ankstesnėse parodose, nebuvo nė vieno fabrikinę baldų produkciją pristačiusio dalyvio, nors vietinės pramoninės baldų gamybos atstovų XX a. pradžioje Vilniuje jau buvo nemažai. Pavyzdžiui, tais pačiais 1909 m. vykusioje pramonės ir žemės ūkio parodoje Čenstachovoje savo gaminius demonstravo garsūs lenktųjų baldų fabrikai, tarp jų ir fabrikas „Wojciechów“³⁸¹.

1913 m. Pirmojoje rajoninėje Lietuvos ir Gudijos gubernijų smulkiosios pramonės ir liaudies dirbinių parodoje Vilniuje, kurios katalogas išleistas rusų, lenkų ir lietuvių kalbomis, buvo demonstruojami smulkiosios pramonės gaminiai, tarp jų mediniai dirbiniai: skrynios, suolai, „zoslanai“, stalai (skobniai), durys, langinės, spintos, indaujos, lovos; taip pat iš vytelių ir karklų pinti daiktai: kreičiukas (pintinukas), krebės (pinamos iš lazdyno, plėšų), baldai, tvertos tvoros ir kt.³⁸², tačiau konkretūs amatininkai nebuvo paminėti.

Netrukus užklupęs I pasaulinis karas sutrikdė parodų plėtotę, jų tradicijos atsinaujins tarpukario laikotarpiu, o jose dalyvaus netgi XX a. pradžios parodose prisistatę staliai. Vienas jų – 1892 m. stalių cecho mokiniu tapęs Ašmenos apskrities valstietis Michailas / Michalas Ošurka (*Михаилъ Ошурко* / Michał Oszurko)³⁸³. Stalių susivienijimo (Bazaro) atstovas, 1909 m. demonstravęs modernizuoto romaninio stiliaus valgomojo kambarį, 1924 m. parodoje *Menas ir amatai* eksponavo raudonmedžio svetainės baldus ir indaują, o 1937 m. specializuotoje parodoje *Gyvenamasis interjeras* – raudonmedžio svetainės komplektą. Turėjo daugiametę patirtį, ne veltui buvo

379 Apie 1890 m. Škotijoje C. R. Mackintoshas kartu su bendraminčiais įkūrė Glazgo ketveto grupę, su kuria pradėjo kurti naują, savitą estetinę pasaulį. Žinomiausias Mackintosho kūrinys – neįprastos išvaizdos kėdės su pailgintomis tiesių linijų atkaltėmis ir kvadratinėmis pasostėmis, itin išsiskiriančios iš kitų to meto projektuotų baldų. Karl Mang, *op. cit.*, p. 74–75.

380 Laima Laučkaitė, *Vilniaus dailė XX a. pradžioje*, p. 128.

381 Internetinė prieiga: http://www.wystawa1909.pl/?menu=pawilony&pawilon=pawilon_glowny [žiūrėta 2020 11 22]

382 Pirmoji rajoninė Lietuvos ir Gudijos gubernijų smulkiosios pramonės ir liaudies dirbinių paroda Vilniuje 1913 m. = Przedmioty, przyjmowane na 1-ą Krajową Wystawę Przemysłu Drobrego i Sztuki Ludowej Litwy i Białej Rusi, Vilnius, 1913.

383 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a, l. 150–150v.

laikomas vienu iš labiausiai pripažintų ir geriausiai vertinamų baldų gamybos meistrų XX a. 3 dešimtmetyje³⁸⁴.

XIX a. pabaigos – XX a. pradžios parodų analizė Vilniuje rodo, jog buvo kuriama pagal Europoje funkcionuojančius pavyzdžius. Apskritai imant, jeigu bendrai interjerų mados nevēlavo³⁸⁵, tai baldai, kurie buvo labai svarbi interjero visumos dalis, ėjo koja kojon su tomis madomis. Dalyvavimas parodose leido pasilygiuoti į kitas šalis ir patiems perimti naujoves. Kaip matome, parodose buvo eksponuoti ir moderno stiliaus baldai, tačiau jų ypatybės, paveldas Lietuvoje beveik netyrinėtas – tai galėjo lemti išlikusių dirbinių stoka, iškilių meistrų ar dirbtuvių nebuvimas.

Tokią padėtį puikiai iliustruoja 2001–2002 m. LNDM organizuota ir Vilniaus Radvilų rūmuose surengta paroda „Senųjų interjerų meniniai baldai. XVI–XIX a.“, kurioje moderno stilių reprezentavo tik vienas korpusinio baldo pavyzdys. Parodos apžvalginiam straipsnyje reziumuojama, jog Lietuvoje neišliko tokių etaloninių aukštos atlikimo kokybės moderno stiliaus baldų, kokius amžių sandūroje kūrė Vakarų Europos, kaimyninės Lenkijos, Rusijos, Latvijos ir kt. šalių baldžiai³⁸⁶. Iš tiesų, ne tik šio, bet ir kitų muziejų rinkiniuose reta šio stiliaus baldų, galime pateikti mažai pavyzdžių.

Radvilų rūmuose demonstruotas moderno stiliaus ąžuolinis bufetas, manoma, buvo sukurtas apie 1900–1905 m. profesionalių Vilniaus miesto arba provincijos meistrų³⁸⁷ (88 il.). Bufetas dviejų tarpsnių, asimetriškos kompozicijos, jo durelės puoštos stilizuotais augaliniais motyvais, viršutinis tarpsnis dekoruotas įvairiaspalvio stiklo vitražais. Vingriomis, viršuje banguojančiomis formomis ir augaliniais motyvais, kurie puošia ir dureles, pasižymi ir Čiurlionio namuose-muziejuje (89 il.) bei Signatarų namuose (90 il.) esančios knygų spintos.

Galbūt Rusijos imperijoje buvo remiamasi išplitusiais moderno stiliaus baldų pavyzdžiais ar brėžiniais, kadangi panašių formų, taip pat iš ąžuolo medienos pagamintas bufetas, signuotas meistro J. Reznickio (*Ю. Резницкий, J. Rzeźnicki*) spaudu, saugomas Balstogės Palenkės muziejuje³⁸⁸ (91 il.), panašūs dirbiniai eksponuojami ir Valstybiniame Sankt Peterburgo miesto istorijos muziejuje³⁸⁹ (92–93 il.). Šiuos baldus

384 Aistė Dičkalnytė, *Baldininkystė Lietuvoje 1918–1940 m.: unikalaus ir pramoninio dizaino sąveika. Daktaro disertacija*, p. 96, 102–103.

385 Tai savo monografijoje yra atskleidusi Dalia Klajumienė, plačiau žr. *Vilniaus gyvenamųjų namų interjerų dekoru elementai nuo klasicizmo iki modernio*.

386 Dalius Baltranas, *Senųjų baldų paroda*, p. 481.

387 *Ibid.*

388 Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *op. cit.*, p. 39.

389 *Петербургский модерн: из собрания Государственного музея истории Санкт-Петербурга: альбом-каталог*, p. 65–67.

vienija pasikartojančios konstrukcijos ir formos, augaliniai motyvai, vitražinis stiklas, gamyboje naudota ąžuolo mediena.

Savita išvaizda išsiskiria Ašmenos meistro darbo, apie 1900 m. pagamintas ąžuolinis bufetas³⁹⁰. Visų bufeto durelių plokštumos drožinėtos augaliniais motyvais, centrinę nišą ir šoninių spintelių viršų puošia grotelės. Šis baldas ne tokių dekoratyvių ir vingrių formų, visas korpusas nepaisant gausios drožybės gana statiškas, atspindintis provincijos meistro bandymą priimti naujojo stiliaus tendencijas baldininkystėje (94 il.).

Kaip rodo XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusių parodų apžvalga, jose buvo demonstruojami rankų darbo iš tradicinių medžiagų amatininkų gaminti baldai. Dauguma jose dalyvavusių baldų gamintojų – buvę cechų amatininkai, tęsę „sumodernintos“ cechinės amatininkystės tradicijas. Europietiškų dizaino tendencijų perėmimą ir įsitvirtinimą atspindėjo modernio stiliaus baldų eksponavimas. Tai, kad parodose nebuvo vietinių pramonininkų ir jų gamintų baldų asortimento, skatina svarstyti apie baldų pramonės vystymosi specifiką Vilniaus mieste.

390 Ona Mažeikienė, *op. cit.*, p. 25, 125.

III. BALDŲ PRAMONĖS ATSIKIDIMAS IR PLĖTRA XIX A. PABAIGOJE – XX A. PRADŽIOJE

Tiriant XIX a. II pusę – XX a. pradžios baldų gamybą Vilniaus mieste, aktualūs amatų ir pramonės vystymosi, jų konkurencijos ir (ar) koegzistavimo klausimai. Baldų gamyba Vilniuje rėmėsi tarsi į du polius – jau aptartą amatininkiskąjį ir pramoninį, kurie, kaip matysime, kartais tarpusavyje susipindavo. Šioje dalyje siekiama atskleisti baldų pramonės atsiradimą ir plėtrą, išskirti ir pristatyti fabrikinės produkcijos, skirtingų medžiagų baldų rūšis, jų įsitvirtinimą Vilniuje.

III.1. Pramoninės baldų gamybos užuomazgos Vilniuje

Pirmajame šio skyriaus poskyryje panagrinėsime, nuo kada galime kalbėti apie pramoninės baldų gamybos pradžią, kokiais pagrindais ji kūrėsi. Kelsime klausimą: ar patys amatininkai ėmėsi steigti didesnes įmones, ar fabrikinė baldų pramonė kūrėsi kitais pagrindais ir išliko dvi atskiros pramonės rūšys? Iš to, kaip matysime, kyla dar daugiau svarstymų: jeigu lieka dvilypė baldų gamyba, tai kada atsiranda aiški takoskyra tarp amatininkiskosios ir pramoninės gamybos? Kokie veiksniai šias dvi sritis jungė, o kokie skyrė? Ar skirtingos baldų gamintojų grupės tarpusavyje konkuravo, o gal bendradarbiavo? Klausimų kyla tikrai nemažai, todėl šiame darbo poskyryje, remiantis socialinės ir ekonominės istorijos tyrimais, daugiausia istorikų Merkio ir Ambrulevičiūtės darbais, bus ieškoma atsakymų, keliamos hipotezės bei parodomi dar ne iki galo aiškūs tyrimo aspektai.

Amatų ir pramonės vystymuisi didelės įtakos turėjo XIX a. 7 dešimtmetyje caro administracijos vykdytos reformos, iš kurių viena svarbiausių – baudžiavos panaikinimas, tapęs naujų ekonominių sąlygų klostymosi atspirtimi. Išnykę suvaržymai ir padidėjusi pigios darbo jėgos pasiūla ne tik skatino vietinius stambaus kapitalo savininkus verstis pramonine veikla, bet ir viliojo užsienio kapitalą³⁹¹. Pagrindine konkurenciją cechiniams amatininkams keliančia grupe, kaip liudija jau anksčiau minėti pavyzdžiai, tapo pirkliai, todėl pravartu pažvelgti į jų veiklą gamybos srityje. Žinoma, jog iki XIX a. vidurio gamyba vertėsi mažai šio sluoksnio narių, vartojimo prekių gamybos monopolijai turėjo cechai. Tačiau pirkliai jau pagal 1824 ir 1827 m. įstatymus galėjo turėti įvairius „fabrikus bei gamyklas, išskyrus degtinės varyklas“, taip pat „laikyti cechinius amatus“, bet pastaruoju atveju turėjo būti įstoję į atitinkamą cechą. Įstatymuose liko

391 Kazimieras Meškauskas, Vytautas Purnas, Malvina Meškauskienė, Juozas Jurginis, *Lietuvos pramonė ikisocialistiniu laikotarpiu*, p. 158.

neaiškiai apibrėžta „fabriko bei gamyklos“ sąvoka – ji, anot Merkio, matyt, apėmė manufaktūrines pramonės įmones bei stambesnes dirbtuves. Riba tarp „fabriko bei gamyklos“ ir cecho meistro arba necechinio amatininko dirbtuvės liko neišaiškinta, taip pat liko nežinoma, kaip griežtai laikantis įstatymų pirklys galėjo būti priimtas į cechą meistrų³⁹². Kaip matysime aptardami konkrečius atvejus, šis neapibrėžtumas išliko iki cechų veiklos pabaigos.

Ilgainiui, keičiantis ekonominės veiklos sąlygoms, pirkliai ėmė investuoti ir į gamybą. Kaip pastebi istorikas Merkys, gana aštri Vilniaus cechų organizacijos konfrontacija su pirkliais, kaip kapitalistinių pramonės įmonių savininkais, prasidėjo XIX a. 6 dešimtmetyje, dalis cechų, pavyzdžiui, vinių gamintojų, liejykų, odminių³⁹³, dėl stambesnėsios pramonės koncentracijos likvidavosi.

Analizuojant pirklių įsiliejimą į pramoninį procesą, svarbūs dokumentai – 1863 m. išleisti ir 1865 m. papildyti *Aukščiausiai patvirtinti prekybos ir kitų verslų mokesčių nuostatai*. Juose buvo detalai apibrėžtos prekybos kategorijos, pagal kurias nustatytos verslo veiklos galimybės pirkliams, priklausiusiems skirtingoms gildijoms³⁹⁴. Šie nuostatai ypač svarbūs tiriant pirklių praktinę veiklą, kai susiduriame su pirklių ir amatininkų konfrontacija dėl teisės užsiimti gamyba, pirklių įmonių skirtumais ir pranašumais lyginant su amatininkų turėtomis dirbtuvėmis. Pirmosios gildijos³⁹⁵ pirkliai galėjo steigti fabrikus, gamyklas bei amatininkų dirbtuves ir už kiekvieną įmonę turėjo sumokėti nustatytą mokesť tos apskrities gyvenvietėje, kur buvo išpirktas ir registruotas verslo liudijimas, o antrosios – laikyti fabrikus, gamyklas ir amatininkų dirbtuves neribojant skaičiaus ir už kiekvieną įmonę turėjo sumokėti nustatytą mokesť.

Smulkūs prekybininkai galėjo laikyti **amatininko dirbtuves ir nemašinuotus fabrikus su ne didesniu kaip 16 darbininkų skaičiumi**³⁹⁶ (paryškinta – E. B.). Tačiau

392 Vytautas Merkys, *Vilniaus amatininkų cechai ir stambūs kapitalas XIX a.*, p. 116.

393 *Ibid.*, p. 117, 120.

394 Aelita Ambrulevičiūtė, *Vilniaus pirkliai XIX amžiuje: statusas, veikla, galimybės*, p. 73.

395 Pagal Rusijos imperijos įstatymus pirkliai pagal turėto kapitalo dydį buvo suskirstyti į tris gildijas, kiekvienai gildijai buvo nustatytos skirtingos ekonominės veiklos galimybės. Stambiu verslu užsiimančios asmenys, besiverčiantys vidaus ir užsienio didmenine ir mažmenine prekyba bei kapitalo apyvartos apribojimų, galintys turėti parduotuves, steigti fabrikus ir gamyklas su daugiau kaip 32 darbininkais ir kt., priklausė pirmajai gildijai. Antrosios gildijos pirkliai turėjo tas pačias galimybes, bet be teisės laikyti draudimo įmones ir banko namus, buvo apribotas jų importas (negalėjo viršyti nustatytos apyvartos), kiekviename fabrike galėjo dirbti ne daugiau kaip 32 darbininkai ir kt. Trečioji gildija galėjo verstis tik vidaus prekyba įvairiomis vietoje supirktomis vietinės gamybos ir atvežtinėmis prekėmis ir kt., tačiau buvo panaikinta 1863 m., įpareigojant stambesnius komersantus pereiti į antrąją gildiją. 1898 m. privaloma registracija pirklių gildijoje buvo panaikinta. Aelita Ambrulevičiūtė, *Apie keletą XIX a. Vilniaus pirklių*, p. 74–45.

396 *Ibid.*, p. 74.

tyrėjui iškyla nemažai problemų norint tiksliau įvardyti gaminvietės statusą (amatininko dirbtuvė ar fabrikas), nes prie fabrikinės pramonės oficialioji fabriklų inspekcijos statistika priskyrė ir **amatų dirbtuves, turinčias 16 ir daugiau darbininkų**³⁹⁷ (paryškinta – E. B.). Vis dėlto, oficialiuose dokumentuose pirklių laikomos įmonės, iš esmės manufaktūros, turinčios garo mašiną, vadintos *fabrikais*. Deja, nežinoma, kokiais kriterijais vadovavosi valdininkai, klasifikuodami fabrikus, gamyklas ir dirbtuves, bet, pavyzdžiui, modernesnės, didesnės gamybos apimtys mechanizuotos tabako ir popieriaus įmonės vadintos fabrikais, o gaminusios žvakes – gamyklomis³⁹⁸. Susiduriame su šia painiava, kadangi, kaip pastebi Tyla, Vilniaus gubernijos statistikos komiteto pateiktuose duomenyse ir oficialiuose statistiniuose leidiniuose buvo suplakamos smulkių dirbtuvėlių, fabriklų ir pramonės įmonių sąvokos, o kartu ir duomenys³⁹⁹.

Siekdami nors kiek šių maišatį suvaldyti, pažvelkime, kaip naujas XIX a. pramoninės gamybos struktūras – fabrikus – apibrėžia žodynai ir pramonės bei pramoninio paveldo tyrinėtojai. Tarptautinių žodžių žodyne fabrikas – *fabrica* (lot. dirbtuvė) – apibrėžiamas kaip „didelė mechanizuota pramonės įmonė, gamykla“⁴⁰⁰. Pramoninio virsmo metu tai buvo nauja darbo ir erdvės organizavimo vieta, kurioje po vienu stogu sutelktos mašinos, energijos šaltinis ir darbininkai, paklusę disciplinai ir priežiūrai⁴⁰¹. Tačiau reikšmingi ne tik fiziniai parametrai, bet ir kiti aspektai – samdomas darbas, masinė gamyba, rūpestis darbininkų socialine gerove (būstų statyba ir jų įrengimas, mokyklų steigimas darbininkų vaikams, nemokama medicininė priežiūra ir kt.). Cechų amatininkai taip pat turėjo tam tikrą socialinių garantijų sistemą, tačiau, kaip matėme, ji buvo kitokia.

Pramonės įmonės Lietuvoje kūrėsi vangiai, mums rūpimo atskaitos taško – baudžiavos panaikinimo metais, t. y. 1861 m., Vilniaus apskrityje buvo 9 mašinizuoti fabrikai ir 6 mašinizuotos gamyklos, taip pat nemažai gamyklų ir dirbtuvių, kuriose mašinos nebuvo naudojamos: degtinės varyklos, alaus daryklos, plytinės, čerpių ir molio gaminių, muilo, žvakių gamybos, įvairių rūšių odos apdirbimo įmonės, stalių, tekintojų, plieno, muzikos instrumentų, ekipažų gamybos ir kitos dirbtuvės⁴⁰².

397 Vytautas Merkys, *Vilniaus fabrikinė bei amatų pramonė ir prekyba 1900–1904 metais*, p. 150.

398 Aelita Ambrulevičiūtė, *op. cit.*, p. 201.

399 Antanas Tyla, *Lietuvos pramonės buržuazijos formavimosi XIX a. antrojoje pusėje klausimu*, p. 105–106.

400 *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985, p. 149.

401 Marija Drėmaitė, Estetikos klausimas XIX a. pramonės architektūroje, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis, Istorinis naratyvas: problemos ir tyrinėjimai*, t. 30, sud. Neringa Markauskaitė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, p. 219.

402 Aelita Ambrulevičiūtė, Tatyana Voronič, Darius Žiemelis, *Modernėjantys Vilnius, Kaunas, Gardinas. Miestų plėtra ir sanitarinės infrastruktūros pokyčiai 1870–1914 metais*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019, p. 45.

Pramonės plėtra poreforminiais metais vyko lėtai, iki 1870-ųjų visa industrija augo labai nežymiai, 8–9 dešimtmečiais augimo tempai buvo dideli, tačiau tik po 1890-ųjų pramonė išaugo iki stambaus dydžio⁴⁰³.

Būtent nuo XIX a. 9 dešimtmečio pastebime pirklių investicijas į baldų gamybos sritį. Kapitalo nukreipimą ir išitraukimą į baldų gamybą, įmonės pobūdį ir įvardinimą šaltiniuose rodo 1886 m. pavyzdys. Atvejis įdomus tuo, jog jame užfiksuotas pirklio ir cechų sistemos susidūrimas. Situacija išdėstyta antrosios gildijos pirklio Konopackio ir meistro Ksaverijaus Sadovskio pareiškimė. Jame teigiama, jog prieš dvejus metus, t. y. 1884 m., buvo įkurtas stalių, tekintų ir drožinėtu gaminių *fabrikas* (*фабрика столярных, токарных и резных изделий*) Antakalnyje, name, turint teisę jį įkurti be cecho ir Bendrosios amatų valdybos leidimo. Tačiau minėtus asmenis pasiekė gandas, jog keletu amatų seniūnai grasino ateiti į fabriką ir surašyti protokolą, kad sustabdytų fabriko veiklą. Todėl savininkas pakartotinai prašė Bendrosios amatų valdybos išduoti patvirtinimą, jog jis, kaip pirklys, turi teisę laikyti šį fabriką be prašymo iš cecho⁴⁰⁴. Nors pareiškimė įmonė įvardinta *fabriku*, tačiau pagal nurodytą dirbinių pobūdį ir gamybos profilį (stalių, tekinti ir drožybos gaminiai) bei jam vadovauti pasikviesto meistro Sadovskio veiklą ir specializaciją greičiausiai tai buvo amatininkų dirbtuvė. Matyt, cechų meistrai, jausdami konkurenciją turėtam gamybos monopoliui, siekė uždaryti šį „fabriką“. Pareiškimė nedaug detalių apie įmonės pobūdį – minėta, jog veikė pirklio Konopackio name, nežinoma apie mechanizaciją, variklio naudojimą, darbininkų skaičių ir t. t. Minėtasis Sadovskis, kaip išsiaiškinome, buvo stalių (kriščionių) cecho meistras apmušėjas, ne kartą minėtas XIX a. pabaigos Vilniaus parodų dalyvis. Tokiais atvejais išryškėja abiejų sričių – tiek amatininkiškąją, tiek fabrikinę gamybą apimančio tyrimo ir abiejose srityse dirbusių asmenų įvardinimo svarba bei aktualumas, kad tikėtinas narių mobilumas iš vienos srities į kitą galėtų būti nesunkiai atsekamas. Matome pirklio ir amatininko bendradarbiavimą ne tik baldų gamyboje. Žinoma, jog Sadovskis ir Konopackis turėjo baldų ir apmušalų parduvę, kurioje buvo prekiauta tiek importuotais, tiek nuosavoje dirbtuvėje pagamintais baldais, teikiamos apmušalų atnaujinimo paslaugos⁴⁰⁵ (*žr. 13 priedą*). Taigi, pirklys investavo ne tik į prekybą, bet ir į gamybą – parduvę realizavo dirbtuvėje („fabrike“) pagamintus baldus.

Grįžtant prie amatininkiškosios ir pramoninės gamybos skirties, objektyvūs rodikliai – baldų gamyboje (ne)naudotos mašinos, technologijos, medžiagos, jų apdirbimo

403 Витаутас Меркис, *Развитие промышленности и формирование пролетариата Литвы в XIX в.*, p. 201–202.

404 LVIA, f. 939, ap. 2, b. 198, l. 532.

405 *Виленский вестникъ*, 1886, Nr. 79.

būdai – signalizuoja, kuriai kategorijai – amatų ar fabrių pramonei – galime priskirti tiek pačias įmones, tiek jose gamintus baldus. Galima remtis ir minėtu darbininkų skaičiumi, sąlygiškai iki 16 darbininkų turinčias įmones priskiriant dirbtuvėms, o daugiau negu 16 – fabrikams. Įsibėgėjus pramonės plėtrai, opiais tapę miestų taršos rodikliai bei įmonių grupavimas pagal poveikį aplinkai taip pat parodo įmonių pobūdį – amatininkiskąjį ar fabrikinį. Pavyzdžiui, 1892 m. Vidaus reikalų ministerijos cirkuliare, rūpinantis miestų oro ir vandens tarša, pagal kenksmingumą įmonės buvo suskirstytos į 4 grupes. Prie pirmosios grupės, t. y. nekenksmingų ir visose miesto dalyse galinčių kurti įmonių, priskirta ir rankų darbo baldų gamyba su ne daugiau nei 16 darbininkų. Antrosios grupės įmonės galėjo steigti visose miesto dalyse, išskyrus centrinę, prie jų buvo priskirta mašininė-stalių, fabrikinė baldų gamyba⁴⁰⁶.

Kaip minėta, pirklių veikla ir investicijos jau leidžia pradėti kalbėti apie pramoninės baldų gamybos užuomazgas Vilniaus mieste. Tačiau svarbu daryti skirtį ir lyginti pirklių veiklą gamyboje, kai veikė cechų sistema, ir vėliau – ją panaikinus. Nors buvo pateiktas tik vienas atvejis, parodantis skirtingų baldų gamyba užsiimančių grupių susidūrimą, galima daryti prielaidą, jog pirkliai, nors veikiant cechų sistemai ir užsiėmė baldų gamyba, tačiau ji nedaug kuo skyrėsi nuo amatininkų, t. y. realiai tai buvo dirbtuvės, kurių vienas iš vadovų buvo netgi cecho meistras, baldai gaminti iš medienos. Tai dar nebuvo fabrikinė, masinė gamyba, o cechų monopolis šioje srityje buvo gana stiprus, pramonė silpnai išsivysčiusi, pavieniai pirkliai negalėjo nukonkuruoti vietinių amatininkų.

O kaip baldų gamyba vystėsi panaikinus cechų sistemą? Svarbu suprasti, kokie veiksniai turėjo įtakos stambesnių baldų įmonių, fabrių kūrimuisi, išsiaiškinti, kas ėmėsi jų steigimo. Kaip parodė meno ir amatų parodų analizė, uždarius cechus buvę jų amatininkai savo veiklą tęsė laikydamiesi tradicinės amatininkystės principų, t. y. dirbtuvėse gamino rankų darbo įprastos išvaizdos baldus iš pažįstamų medžiagų – įvairių rūšių medienos. Mums aktualus tokiose dirbtuvėse dirbusių darbininkų skaičius, nurodytas 1909 m. parodos kataloge. Sužinome, jog skaičius svyravo nuo 5 iki 14 asmenų⁴⁰⁷, taigi, neviršijo 16 žmonių skaičiaus, t. y. įprastos ribos amatų pramonės

406 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 2930, l. 50, 55v.

407 Ignatijaus Skrendzevskio dirbtuvėje 1909 m. dirbo 5 darbininkai; Aleksandro Ivaškevičiaus dirbtuvė buvo įsikūrusi Pozawalna g. (dab. Pylimo g.), 1909 m. joje dirbo 8 darbininkai; Stanislovo Matarevičiaus nuo 1888 m. veikusioje dirbtuvėje 1909 m. dirbo 8 darbininkai; Jano Klaro dirbtuvė veikė nuo 1890 m., 1909 m. joje dirbo 9 asmenys; Antono Ivaškevičiaus baldų dirbtuvė buvo įsikūrusi Trakų g., 1909 m. joje dirbo 11 darbininkų; Jano Kobyliaus dirbtuvė buvo Tiltų g., įkurta 1886 m., 1909 m. joje dirbo 10 žmonių; Kšytofo Rekeco dirbtuvė veikė nuo 1892 m. Antakalnyje, 1909 m. joje dirbo 14 darbininkų; Antono Młodzianovskio dirbtuvė veikė nuo 1890 m., 1909 m. dirbo 14 asmenų; Juzefo Tarasevičiaus dirbtuvė veikė nuo 1900 m., 1909 m. joje dirbo

srityje. Kiti tyrėjai taip pat nurodo, jog XX a. pradžioje Vilniaus amatininkai dirbo mažose dirbtuvėlėse arba namie pagal komisininkų užsakymus. Šie komisininkai davė amatininkams žaliavas, o paskui ėmė gatavą produkciją ir ją realizavo⁴⁰⁸. Buvusių cechų amatininkų veikla panaikinus cechų sistemą akivaizdžiai rodo, jog savo gamybos jie netransformavo, nepertvarkė į pramoninę. Kitose srityse būta atvejų, kai turtingi cechų meistrai tapdavo pramonininkais, pavyzdžiui, mėsinių cecho meistras J. Menkė 1893 m. Vilniuje įsteigė nemažą odų fabriką⁴⁰⁹.

Tyrimą sunkina tai, kad sudėtinga tiksliai išsiaiškinti, kiek aptariamam metu Vilniuje veikė baldus gaminusių amatininkų dirbtuvių ir fabrikų. Turime Merkio pateiktus XIX a. pabaigos skaičius. Istorikas nurodė, kad 1895 m. Vilniaus gubernijoje priskaičiuojama 20 baldų įmonių, kuriose dirbo 262 darbininkai (toliau darbininkų skaičius nurodomas skliausteliuose – E. B.), 1896 m. – 1 (33), 1897 m. – 1 (15), 1898 m. – 26 (367), 1899 m. – 2 (35), 1900 m. – 9 (164). Remiantis kitais duomenimis, 1900 m. veikė 3 baldų įmonės su 74 darbininkais. Didžiausios baldų įmonės 1895 m. priklausė Leibai Gilelsui ir P. Dovydavičiui⁴¹⁰ su 55 darbininkais⁴¹¹. Tačiau šie duomenys nėra tikslūs, kadangi, kaip minėta, pareigūnai įmones skaičiuodavo skirtingai, į vieną įmonę sujungdavo smulkias dirbtuves ir t. t. Idomu, kad per keletą metų tiek įmonių, tiek darbininkų skaičius augo ir mažėjo labai ženkliai. Tokie skaičiaus šuoliai gali būti aiškinami reiškiniu – pramoninės gamybos – naujumu. Galima spėti, kad dažnu atveju nepavykdavo įsitvirtinti rinkoje, kas lėmė greitą įmonių atsiradimą ir taip pat ne mažiau greitą daugelio jų žlugimą.

Papildomos informacijos apie Vilniuje veikusius fabrikus teikia 1882 m. įkurtos Gubernijų fabrikų valdybos ir naujai įvestų pareigų – fabrikų inspektorių medžiaga. Inspektoriai turėjo teisę bet kuriuo paros metu atlikti patikrinimą fabrike (išskyrus privačius butus). Fabrikų inspektorių išsiaiškinti sanitarinių normų, techniniai ar kiti pažeidimai turėjo būti pašalinti nedelsiant⁴¹². 1901 m. inspektorių medžiagoje nurodyta, kad Vilniaus gubernijoje esančios 49 pramonės įmonės, o tarp naujai įsteigtų 19 įmonių minimas tik Leibos Gilelso lenktųjų baldų fabrikas, turėjęs 20 darbininkų⁴¹³. Į inspektorių priežiūrą pateko Geselio Ginsburgo ir Chonono Saluckio statybos ir baldų

14 darbininkų. *Księga pamiątkowa wystawy urzędzeń mieszkań i ogrodniczey*, p. 86, 88.

408 Vytautas Merkys, *op. cit.*, p. 154.

409 Vytautas Merkys, *Kapitalizmo raida ir amatininkų diferenciacija Vilniaus cechuose XIX a.*, p. 127.

410 Apie P. Dovydavičiaus baldų įmonės veiklą, gamintų baldų pobūdį daugiau informacijos rasti nepavyko.

411 Витаутас Меркис, *Развитие промышленности и формирование пролетариата Литвы в XIX в.*, p. 156.

412 Aelita Ambrulevičiūtė, Tatyana Voronič, Darius Žiemelis, *op. cit.*, p. 158.

413 RVIA, f. 23, ap. 24, b. 1129, l. 25–25v.

fabrikas (*строительно-мебельный фабрик*), veikęs Antakalnio gatvėje. 1912–1913 m. aiškinantis kelių nelaimingų atsitikimų aplinkybes šiame fabrike, nurodytas 20 darbininkų skaičius, fabrikinė-gamyklinė įranga: garinis variklis ir staklės medienos apdirbimui, veikiančios su pavaromis⁴¹⁴. Raporte nėra plačiau užsiminta, kokios rūšies baldai buvo gaminami, tačiau iš užuominų apie medienos apdirbimo stakles bei stalių amatininkų baldų gamybą galima numanyti, jog tai buvo mediniai baldai. Cechų amatininkų sąrašuose šių asmenų neaptikome, matyt, jie buvo pirkliai, investavę į baldų gamybą. Vilniaus informaciniuose leidiniuose Ginsburgo ir Saluckio įmonė įtraukta į baldų fabrikų sąrašą⁴¹⁵, tačiau išsamesnės informacijos apie gamintą produkciją taip pat nėra. Nors pačią įmonę galime vadinti fabriku (dėl darbininkų skaičiaus, įrangos), tačiau kalbėti apie masinės fabrikinės produkcijos gamybą neturime pagrindo.

Tik pradėjus Vilniuje XIX a. 10 dešimtmetyje gaminti lenktuosius baldus, galima kalbėti apie pramoninės baldų gamybos atsiradimą ir plėtrą bei užčiuopti aiškia ribą tarp amatų ir fabrikų pramonės. Lenktieji baldai yra fabrikinės gamybos produktas – dėl technologijų, medžiagų apdirbimo būdų juos buvo sudėtinga pagaminti namudiniu būdu. Ne mažiau svarbu tai, kad lenktųjų baldų fabriką Vilniuje įsteigė pirklys – su cechų sistemos reliktais sąsajų neturintis asmuo. Pirkliai, atliepdami vartotojų poreikius, ne tik importuodavo prekes, tačiau turėdami kapitalo vis labiau įsitraukdavo ir į jų gamybą, greitai reaguodavo į rinkos poreikius. Vėliau, XX a. pradžioje, ėmė rasti daugiau įvairių baldų produkciją gaminusių fabrikų, tačiau įdomu, jog žinynuose atskirai išskiriami tik lenktųjų baldų fabrikai, o likusieji nedetalizuojami.

Pramonei baldų gamybai Vilniaus mieste aptarti ir šios gamybos savitumui bei skirtingumui nuo amatininkų veiklos parodyti pasirinkome tris labiausiai įsitvirtinusias medžiaginiu ir technologiniu aspektu išsiskiriančias baldų rūšis ir jų gamintojus: lenktųjų, metalinių ir bambukinių baldų fabrikus, kurių steigimasis ir produkcija geriausiai iliustruoja to meto baldų pramonės plėtotę ir specifiką mieste.

III.2. Lenktųjų (Vienos) baldų specifiką, fabrikų steigimasis ir jų produkcija

Lenktieji, arba *Vienos*, baldai užima išskirtinę vietą baldų raidos istorijoje, kadangi žymi masinės gamybos pradžią. Tai ryškiausias baldų gamybos proceso modernizacijos produktas, todėl šios baldų grupės analize ir pradedame Vilniaus pramoninių gaminių apžvalgą.

Istoriografijoje šių naujos kartos baldų raida Europoje aptarta įvairiais pjūviais – naujų technologijų įdiegimas, baldų dizainas, industrializacija. Pravartu prisiminti

414 RVIA, f. 23, ap. 20, b. 455, l. 172–174.

415 *Вся Вильна*, 1914, p. 293; 1915, p. 252.

svarbiausius faktus ir atkreipti dėmesį į šių baldų gamybos specifiką. Lenktųjų baldų gamybos pradininku laikomas vokiečių kilmės pramonininkas Michaelis Thonetas (*Michael Thonet*, 1796–1871), kuris pirmąją savo dirbtuvę įkūrė 1819 m. Bopardo mieste (Vokietijoje), o apie 1830 m. pradėjo eksperimentuoti su naujomis medienos lenkimo technikomis. 1842 m. apsigyveno Vienoje, kur 1849 m. įsirengė dirbtuvę. 1853 m. Thonetas perleido kompaniją savo penkiems sūnams ir pavadino ją „Gebrüder Thonet“, t. y. „Broliai Thonetai“⁴¹⁶.

Svarbiausios Thoneto į baldų gamybą įvestos naujosios – lenktos medienos pritaikymas, faneros plokštumų naudojimas vietoje natūralių lentų – tapo pagrindiniu veiksmu pereinant nuo tradicinės amatininkiškosios prie modernios mašininės baldų gamybos su keičiamais komponentais. Tobulindamas technologiją, Thonetas pradėjo naudoti lenktus buko, gausiai išplitusio Vidurio Europos areale, medienos strypus. Išskirtinis sprendimas – lenkimo procesui pritaikytos metalinės juostos ir garinimas, dėl ko padidėjo medienos lenkimo galimybės. Veikiant garams, medienos aliejai ir derva iš dalies pasišalindavo, tad palengvėdavo lenkimo procesas. Didžiausia problema lenkiant medieną – jos skilimas. Šis keblumas buvo išspręstas spaustukais pritvirtinus plokščią metalinę juostą išilgai medienos. Lenkiant medieną metalinė juosta priglusdavo prie išorinio išgaubto paviršiaus ir neleisdavo jai išsitempti. Kietos medžiagos lenkimas į struktūruotą formą leido sutaupyti medžiagų ir darbo laiko, nes vienam baldui reikėjo mažiau dalių⁴¹⁷. Toks gamybos būdas 1856 m. buvo užpatentuotas⁴¹⁸ (95 il.). Vėliau išlenktos dalys buvo montuojamos, jungtos varžtais, pasostės ir atkaltės dekoruotos įvairiais ornamentais. Įvaldžius viso faneros lakšto lankstymą, 1877 m. pasirodė pirmosios faneruotos pasostės, tapusios alternatyva pintoms iš nendrių. Vėliau gamintos kelių tipų pasostės ir atkaltės: lygios, išgręžiotos skylutėmis, su įspaustais, raižytais ir išdegintais („intarsija“) ornamentais. *Intarsijos* terminas šiuo atveju įgavęs kiek kitokią prasmę⁴¹⁹ – juo įvardintas dekoras, kai ant paviršiaus įkaitintu antspaudu buvo išdeginamas raštas. Buvo galima pasirinkti dviejų tipų atspalvius – šviesų ir tamsų – jeigu pasirinktas fonas buvo tamsus, tai raštas deginamas šviesesnis ir atvirkščiai⁴²⁰.

416 *Принцип Тонета*, p. 14–16.

417 Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *Viennese Chairs: A Case Study for Modern Industrialization*, p. 147.

418 *Принцип Тонета*, p. 20.

419 Intarsija [it. *intarsio*] – medžio dirbinių (daug. baldų) dekoravimo technika: į išskaptuotą medžio paviršių įterpiami kitos rūšies, spalvos ir tekstūros medienos gabalėliai bei plokštelės. *Dailės žodynas*, p. 167.

420 Генрих Гацера, *Мебель Тонета. Изделии фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, p. 219.

Ne mažiau nei pati technologija ir faneravimas buvo svarbus pagamintų baldų dalių uniformiškumas (atkalčių, kojų, pasosčių žiedų), leidęs keisti ne tik konkretaus modelio, bet ir daugybės skirtingų modelių dalis. Produkcijos standartizacija leido sumažinti kainą, o nuo pirmojo „*Brolių Thonetų*“ baldų katalogo, pasirodžiusio 1859 m., baldų modelių numeracija leido racionalizuoti gamybą ir platinimo procesus⁴²¹ (96 il.). Žinomiausias ir labiausiai išplitęs įmonės gaminys – kėdės, įgavusios *Thoneto, brolių Thonetų, Vienos ar lenktųjų kėdžių* pavadinimus.

Įmonės gamyba sparčiai plėtėsi – XIX a. viduryje Vidurio Europoje buvo atidaryti penki nauji fabrikai⁴²². Reikšminga, jog 1881 m. „*Brolių Thonetų*“ baldų fabrikas pradėjo veikti Novoradomske (dab. Radomskas, Lenkija)⁴²³. Fabrikas įkurtas šiame Rusijos imperijos mieste, kad nereikėtų mokėti didelių įvežimo muitų, didžioji dalis čia pagamintos produkcijos ir buvo realizuojama Rusijos imperijoje⁴²⁴. Šio gamintojo baldai buvo žymimi įkalais, antspaudais, įdagais ir specialiomis etiketėmis, pradėtomis naudoti apie 1862 metus. Atsižvelgiant į užsienio rinkų poreikius, ant Rusijos imperijos gyventojams skirtų baldų buvo klijuojamos popierinės etiketės, atspausdintos kirilica (97 il.), o sėdimųjų baldų vidiniame ratlankyje naudotas įdagas „*THONET*“⁴²⁵.

Augant lenktųjų baldų populiarumui, „*Brolių Thonetų*“ gamybos monopolui pradėjo kelti grėsmę kiti gamintojai. 1869 m. „*Broliams Thonetams*“ atsisakius medienos lenkimo patento, didžiausia konkurentė tapo tėvo ir sūnaus įmonė „*Jacob & Josef Kohn*“. Savo veiklą jie pradėjo 1850 m. Moravijoje, Vsetino mieste, kur vertėsi medienos pjovimo darbais, vėliau ėmėsi baldų gamybos iš lenktos medienos. Įmonė dirbo sėkmingai, plėtė savo veiklą statydama fabrikus Cešyne, Krokuvoje, Varšuvoje, Poremboje. Vėliau fabrikai įkurti Novoradomske ir Halenkove⁴²⁶. Kadangi „*Jacob & Josef Kohn*“ naudojo „*Brolių Thonetų*“ baldų gamybos technologiją, šių įmonių baldų modeliai buvo labai panašūs.

1870 m. Liublino gubernijoje pradėjo veikti pirmasis Rusijos imperijoje lenktųjų baldų fabrikas „*Wojciechów*“. Jį įkūrė dvarininkas ir pramoninkas Leopoldas Poletylo (*Leopold Poletyło*, 1812–1895), žinomas ekonominėmis pertvarkomis ir reformomis dvaruose Liublino gubernijoje. Viename iš jų, Krašničyno (*Kraśniczyn*) palivarko gyven-

421 Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op. cit.*, p. 147–148.

422 1857 m. pradėjo veikti pirmasis baldų fabrikas Koričane, Moravijoje (dab. Čekija), 1862 m. Bistricoje (dab. Rumunija), 1866 m. Gross-Ugroc (dab. Vengrija), 1867 m. Vsetine (dab. Čekija), 1868 m. Halenkove (dab. Čekija). Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op. cit.*, p. 145.

423 1867 m. Radomsko miestas pervadintas Novoradomsku, o 1919 m. atgavo senąjį pavadinimą.

424 Ираида Ботт, Мария Канева, *Русская мебель. История, стили, мастера*, Санкт-Петербург: Искусство–СПБ, 2003, p. 352.

425 *Принцип Тонета*, p. 127–137; Генрих Гацура, *Мебель Тонета. Издели фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, p. 228–229.

426 Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op. cit.*, p. 145–146.

vietėje Voiciechuve (*Wojciechów*), jis pastatė lentpjūvę, vėliau – fabriką, o apie 1875 m. įsigijo dalį pastatų Varšuvoje, čia įkūrė baldų fabriko filialą. Dvarininkas neatsitiktinai fabriką įkūrė Voiciechuvo kaime – šiose apylinkėse buvo gausu buko giraičių. Fabrike gaminti lenktieji baldai (*meble gięte*), vėliau stalių-lenktieji baldai (*stolarsko-gięte*) – faneruoti, raižyti, paauksuoti, su paminkštinimais. Asortimentas labai gausus – kėdės, krėslai, kanapos, lovos, stalai, pakabos, biuro baldai ir kt. Fabriko produkcija buvo kasdienio naudojimo ir prabangi. Baldai faneruoti beržo, alksnio mediena. Įmonės reklamose skelbiama, jog baldai pagaminti „pagal geriausius lenkiškus ir užsienietiškus modelius“, t. y. daugiausiai gaminti pagal „*Brolių Thonetų*“ ir „*Jacob & Josef Kohn*“ įmonių pavyzdžius⁴²⁷.

XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje Vidurio Europos teritorijoje buvo tankus lenktuosius baldus gaminusių fabrikų tinklas⁴²⁸. Norėdami atlaikyti konkurenciją, gamintojai palaipsniui jungėsi į akcininkų susivienijimus. Žinoma, kad 11 nedidelių įmonių, gaminusių baldus iš lenktos medienos, 1907 m. susijungė į akcinę bendrovę „*Mundus*“. 1922 m. „*Broliai Thonetai*“, „*Jacob & Josef Kohn*“, „*Mundus*“ susijungė, savo veiklą tęsė gamindami lenktuosius baldus iki II pasaulinio karo⁴²⁹.

Šie masinės gamybos pigūs dirbiniai puikiai tiko ne tik privatiems būstams, bet ir erdvėms, kuriose buvo gausiai priimami lankytojai. Lenktosios kėdės puošė begales kavinių, restoranų, teatrų, įvairių salių, viešbučių interjerus. Daugelyje XIX a. II pusės – XX a. pradžios paveikslų, senųjų fotografijų galima jų išvysti. Vilniuje išlikusiuose autentiškuose interjeruose, memorialiniuose namuose-muziejuose taip pat jų gausu. Lenktieji baldai tapo žinomiausiais masinės gamybos baldais, dėl savo minimalistinės formos, pigumo, transportabilumo išplito visame pasaulyje. Jų populiarumas grindžiamas laiko dvasios atitikimu – nesiorientuojama į konkretų užsakovą, kukli kėdė iš buko buvo „subalansuota“ anoniminiam pirkėjui⁴³⁰.

Kaip matome, Vidurio Europos regiono gyventojai buvo gerai susipažinę ir pamėgę šio tipo baldus, todėl natūraliai kyla klausimas, kaip atrodė lenktųjų baldų sklaidos kelias nuo Vienos iki Vilniaus. Analizuojant šį aspektą, galima išskirti du sklaidos lygmenis: pirmasis – Vidurio Europos fabrikų produkcijos importas – jį aptarsime baldų komercijai ir sklaidai skirtoje dalyje; antrasis – vietos gamintojų radimasis, jų siekis įsitvirtinti ir konkuruoti su atvežtine produkcija.

427 Izydor Grzeluk, „*Wojciechów*“ *pierwsza Polska fabryka mebli giętych*, p. 28; Wiesław Tarnas, *Fabryka Mebli Giętych „Wojciechów“ w Wojciechowie w dobrach Kraśniczyn Aureliusza hr. Poletyły*, p. 138–141; Joanna Wojciechowska-Kucięba, *Pierwsze Polskie Fabryki Mebli Giętych*, p. 167–168.

428 Remiantis surinktais duomenimis, vien tik dabartinės Lenkijos teritorijoje XIX a. II pusėje – XX a. I pusėje veikė 53 lenktųjų baldų fabrikai, in: Stefan Mielešzkiewicz, *Wytwórnice mebli giętych działające w Polsce* w XIX i I połowie XX wieku*, p. 1–5.

429 Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op. cit.*, p. 146.

430 Karl Mang, *op. cit.*, p. 16.

Siekiant išsiaiškinti lenktųjų baldų gamybos technologijų diegimo aplinkybes Vilniaus fabrikuose, svarbu suprasti, iš kur Vilniaus pramonininkai perėmė praktikas bei žinias apie šių baldų gamybą. Thoneto baldų tyrėjai teigia, jog lenktųjų baldų gamybos industrijoje buvo sudėtinga ar netgi neįmanoma paslapyje išlaikyti žinių apie naujas technikas ir produktus. Daugeliu atvejų patys produktai teikdavo daug techninės informacijos, kuri galėjo būti lengvai reprodukuojama, o detali informacija apie lenkimo techniką ir lenkimo įrankius bei mašinas buvo publikuota inžinerinėje literatūroje jau 1873 metais. Be to, lenktųjų baldų gamybos metodai nebuvo itin sudėtingi. Ko gero, net nekvalifikuotas darbininkas būtų sugebėjęs juos apibūdinti pakankamai tiksliai ir detalai. Tokie darbuotojai galėjo būti lengvai perviliojami konkurentų, o jų mobilumas tarp įmonių buvo didelis dėl artimos fabrikų geografinės padėties. Taip pat nebuvo neįprasta įgudusiems darbininkams palikti savo darbdavius ir pradėti nuosavą gamybą⁴³¹. Būtent nedideli atstumai leido technologinėms žinioms greitai plisti Vidurio Europos regione. Vilnius – geografiškai nuo šio arealo nutolęs miestas, kurio pramonininkai lenktųjų baldų gamybos praktikas galėjo perimti iš specialių leidinių ar artimesnių vietovių. Verta prisiminti veidrodžių fabriko pavyzdį, kai iš Varšuvos su reikiamais įgūdžiais grįžęs asmuo atidarė savo įmonę Vilniuje. Baldų pramonėje taip pat galėjo būti panašių atvejų, kuomet su gamybos procesais ir technologijomis galėjo būti susipažinta ir kitų miestų fabrikuose, tačiau tokių faktų šaltiniuose aptikti sudėtinga.

Vilniaus atveju, kalbant apie lenktuosius baldus, svarbu dar kartą akcentuoti, jog tai sąlyčio su cechų sistema neturinčios gamybos pradžia. Be to, kaip matysime iš Vilniaus fabrikų apžvalgos, daugelis jų gamino ne visą baldą nuo pradžios iki galo, bet užsiėmė tam tikrų dirbinio detalių gamyba. Toks baldo išskaidymas skirtingose įmonėse buvo galimas tik gaminant standartines detales ir turint gerai išplėtotą logistikos tinklą. Todėl galime iš anksto teigti, kad surinkta medžiaga rodo, jog XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniaus lenktųjų baldų gamintojai buvo ne tik individualūs pramoninio vyksmo veikėjai, bet ir puikiai įsiliejo į platesnį gamybos tinklą. Tiesa, kol kas trūksta duomenų, kokiems kitiems, galbūt stambesniems, fabrikams buvo skirtos Vilniaus fabrikuose gamintos baldų detalės. Dar vienas charakteringas bruožas, pastebimas XX a. 2 dešimtmečio pradžioje, – ilgiausiai išsilaikiusių fabrikų jungimasis į stambesnius vienetus, kas rodo, jog vietos pramonininkai turėjo vienytis ir mažiau konkuruoti tarpusavyje, kad atsilaukytų prieš užsieninės produkcijos importo spaudimą.

Vilniaus fabrikų pristatymą pradėsime nuo tų, kurie gamino visos komplektacijos baldus. Pirmąją lenktuosius baldus gaminusią įmonę galime įvardinti pirklio **Leibos**

431 Pavyzdžiui, Aleksander Fischel, darbininkas, išėjęs iš „*Brolių Thonetų*“ fabriko Koričane, 1870 m. atidarė savo įmonę šiaurės Bohemijoje. Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op. cit.*, p. 158.

Gilelso fabriką. Jis 1895 m. rugsėjo 25 d. Vilniaus miesto gubernijos valdybai pateikė prašymą atidaryti fabriką Vilniuje, kuriame būtų gaminami lenktieji (Vienos) baldai. Gilelsas baldų fabriką su garo katilu (t. y. varikliu, sukančiu mašinas) ir žibalu varomu varikliu norėjo įkurti Šnipiškėse, Chivanskaja gatvėje (dab. Giedraičių), Švelio Mereso name – pristatė fabriko planus ir pranešė, jog akmeninis fabriko pastatas beveik baigtas statyti. 1896 m. pirkliui buvo išduotas leidimas atidaryti įmonę, fabriko pastatų ir teritorijos brėžiniuose bei planuose matyti, jog, atsižvelgiant į šių baldų specifiką, perėmus gamybai reikalingas technologijas, buvo įrengtos atitinkamos medienos apdirbimo patalpos: dvejų dirbtuvės, patalpa, kurioje buvo katilas vandeniui šildyti, skyrius, kur garinama ir lenkiama mediena, džiovykla bei atskira erdvė poliravimui⁴³² (98 il.). Tiesa, šaltiniuose neužsimenama, kokia mediena naudota baldų gamyboje.

Faktas, jog tai pirmasis garo varikliu varomas lenktųjų baldų fabrikas ne tik Vilniuje, bet ir visame Šiaurės Vakarų krašte, buvo nuolat pabrėžiamas ir reklaminiuose skelbimuose⁴³³ (99 il.). Atidarius šį fabriką jau galima kalbėti apie Europoje įsitvirtinusių tendencijų perėmimą, t. y. šalia baldų, kurie anksčiau į Vilnių buvo importuojami iš kitų fabričių, XIX a. pabaigoje atsirado vietinė lenktųjų baldų atmaina. Žinant šių baldų fabričių gausą ir produkcijos paplitimo mastus, susidaro įspūdis, kad Vilniaus gamintojas turėjo patekti į pripildytą rinką. Tarp gamintojų buvus didžiulę konkurenciją liudija 1895 m. pasirodę įmonės „Wojciechów“ atstovų pareiškimai Vilniaus spaudoje. Įdomu tai, jog viešai išreikštoje pozicijoje dėl prekyboje pasirodžiusių gaminių apie juos atsiliepiama neigiamai, siekiant įspėti gyventojus. Baldai esą nekokybiški, nepatvarūs: „kuris laikas pasirodė prekyboje lenkti baldai, vadinamieji „Vienos“: bjaurios apdailos, blogai poliruoti, o svarbiausia, jog nepatvarūs, **nes iš uosio, žalio, be garinimo**“ (paryškinta – E. B.). Pranešama, kad jų (t. y. „Wojciechów“) fabriko gaminami baldai pranašesni: dailiai poliruoti, gaminami vien tik iš bukmedžio, garinto atitinkamoje temperatūroje, o svarbiausia – kiekvienos kėdės pasostės vidinėje dalyje priklijuota speciali balta lentelė su įrašu, patvirtinančiu, jog baldas pagamintas iš „tikro bukmedžio“⁴³⁴. Nežinome, ar ši antireklaminė žinutė, siekiant parodyti gamintojų produkcijos prastumą, buvo skirta Vilniaus gamintojams, ar prekybininkams, importuojantiems ir pardavinėjantiems lenktuosius baldus. Tačiau šio pranešimo pobūdis leidžia nuspėti buvus didelę konkurenciją ir norą sužlugdyti konkurentus ar sumažinti pasitikėjimą jų produkcija.

432 LVIA, f. 382, ap. 1, b. 1629, l. 1–22; f. 938, ap. 4, b. 2808, l. 1–7v.

433 *Виленскій вестникъ*, 1897, Nr. 95, 107, 110; *Вся Вильна*, 1911, skelbimo Nr. 129. Informaciniuose leidiniuose fabriko įkūrimo data dažnai nurodoma 1895 m.

434 *Виленскій вестникъ*, 1895, Nr. 118, 120, 137, 163, 171.

Ar vilniškiai lenktieji baldai galėjo būti gaminti net tik, kaip įprasta, iš buko, bet ir iš uosio – kol kas patvirtinti negalime. Aplinkinėse teritorijose ir gubernijose nebuvo buko medžių masyvų, tad baldų gamintojai turėjo šios rūšies medieną importuoti, o galbūt naudoti vietinę žaliavą, pavyzdžiui, uosio medieną. Žinoma, jog uosis šių baldų gamyboje buvo taikytas. Pavyzdžiui, 1870 m. Sankt Peterburge atidaryta Gegugaidto dirbtuvė (*мастерская Гегугайдта*), o tais pačiais metais ji laimėjo bronzos medalį pasaulinėje parodoje už geros kokybės lenktųjų baldų iš uosio gamybą⁴³⁵. Galbūt baldai iš šios medienos buvo pigesni, tačiau ne tokie kokybiški ir patvarūs.

Kokie buvo Gilelso įmonės gamybos pajėgumai, darbuotojų skaičius? Fabriką inspekcijos duomenimis, 1901 m. Gilelso fabrike dirbo 20 darbuotojų⁴³⁶, 1903 m. nurodytas darbininkų skaičius – 38 (46), metinė gamyba – 16 600 (21 000) rublių⁴³⁷. 1908 m. fabrikas vis dar veikė Šnipiškėse⁴³⁹, o 1909 m. minimas kitas to paties savininko fabriko adresas – Mala Stefanovskaja g. 2⁴⁴⁰ (dab. Šv. Stepono g.), darbuotojų skaičius – 78, metinė apyvarta – už 68 000 rublių⁴⁴¹. 1911 m. nurodyta, jog fabrike dirbo 80 darbuotojų, metinė apyvarta – už 80 000 rublių⁴⁴². Matome nuolatinį fabriko darbininkų skaičiaus didėjimą. Tais pačiais metais fabriką inspekcijos surašytame protokole duomenys šiek tiek skiriasi – nurodyta, jog fabrike buvo žibalinis variklis, visa gamybos įranga, 75 darbininkai, metinė apyvarta – už 56 000 rublių. Užfiksuoti nusižengimai: 6 darbuotojai dirbo ilgiau negu 6 dienas, jiems nebuvo išduotos atsiskaitymo knygtės, tikrinant nebuvo nei savininko, nei vedėjo ar jo pavaduotojo; fabrike buvo atliekami vienetiniai darbai, tačiau niekur nebuvo nurodytų normų; darbininkai neturėjo tinkamo poilsio ir priėjimo pas gydytoją⁴⁴³. Matome ne tik fizinius fabriką

435 Ираида Ботт, Мария Канева, *Русская мебель. История, стили, мастера*, p. 356.

436 RVIA, f. 23, ap. 24, b. 1129, l. 25v.

437 Leidinyje nenurodyta, ką reiškia skaičiai skliaustuose.

438 *Список фабрик и заводов Европейской России СПб, С.-Петербургъ: Типография В. Кириш-баума*, 1903, p. 183.

439 Александр Виноградов, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2-х частях*, p. 5.

440 *Вся Вильна*, 1909, skelbimo Nr. 0152.

441 *Фабрично-Заводскія Предприятия Россійской Имперіи, С.-Петербургъ: составил инженеръ Л. К. Езюранскій*, 1909, nr. 878.

442 *Вся Вильна*, 1911, p. 10.

443 Atsiskaitymo knygtės nebuvo išduotos šiems darbininkams: Antonui Linkevičiui, užsiimančiam kėdžių gamyba ir dirbančiam antrą mėnesį; Domicijonui Ševcovui, užsiimančiam gamyba ir dirbančiam apie metus; Pavlui Taraškevičiui, užsiimančiam gamyba ir dirbančiam apie mėnesį; Adomui Svirskiui, užsiimančiam gamyba ir dirbančiam antrus metus; Eduardui Volodkovičiui, užsiimančiam gamyba ir dirbančiam du mėnesius; Vaclovui Januškevičiui, užsiimančiam gamyba ir dirbančiam antrus metus. Didžioji dalis atsiskaitymo knygučių fabrike buvo vestos neteisingai, be įrašų iš pasų ir su dėmėmis. RVIA, f. 23, ap. 20, b. 445, l. 138–138v.

apibrėžiančius parametrus, išryškėja ir socialiniai – darbininkų gerovė, darbo normos ir poilsis, medicininė priežiūra, kuri šiuo atveju jiems nebuvo teikiama.

1912 m. fabrike dirbo 80 darbininkų, metinė apyvarta – 100 000 rublių⁴⁴⁴. Nors žinome įmonės įplaukas, tačiau kiek baldų fabrike buvo pagaminama per metus – nenurodoma. Pagal darbininkų skaičių fabrikas buvo tikrai nemažas. Tuo tarpu „Wojciechów“ filiale Varšuvoje 1880 m. dirbo 210 darbininkų, po dvejų metų – 400, per savaitę buvo pagaminama 1000 baldų vienetų⁴⁴⁵. Gilelso fabrikas informaciniuose leidiniuose minimas dar 1913 m.⁴⁴⁶, deja, negalime pateikti šiame fabrike gamintų išlikusių baldų pavyzdžių, kadangi žinomi lenktieji baldai neturi šį gamintoją nurodančio ženklino. Kaip minėta, remdamiesi vien tik baldų forma ir dekoru, bet nesant skiriamąjo gamintojo ženklo, negalime pasakyti, kur vienas ar kitas dirbinys galėjo būti pagamintas, nes visų Europos lenktųjų baldų fabrikų produkcijos išvaizda buvo labai panaši.

Toliau besikuriančių fabrikų skaičius rodo, kad Vilniaus rinkoje galėjo išsitemti ir daugiau vietinių gamintojų. Informacinių leidinių duomenimis, **1897 m.** Archangelskaja gatvėje (dab. Vytenio g.) Gurvičo name buvo įkurtas **Joselio Šifelio lenktųjų baldų fabrikas**⁴⁴⁷. 1903 m. nurodytas darbininkų skaičius – 16, metinė apyvarta – 3 400 rublių⁴⁴⁸. Fabrikų inspekcijos protokole užfiksuota, jog 1905 m. dirbo 38 darbininkai rankomis, nes neturėjo mechaninio variklio, metinė apyvarta – iki 16 000 rublių⁴⁴⁹. 1909 m. pastebimas didelis šuolis – fabrike dirbo net 140 darbininkų, metinė apyvarta – 69 400 rublių⁴⁵⁰, 1911–1912 m. buvo 150 darbininkų, o metinė apyvarta – 70 000 rublių⁴⁵¹. Nors darbininkų šiame fabrike buvo beveik dvigubai daugiau negu Gilelso, tačiau apyvarta mažai skyrėsi. Tai lėmė, kad Šifelio fabrike nebuvo mechaninio variklio, o rankų darbas negalėjo prilygti mašiniam. Situacija dviprasmiška – įkurtas naujas fabrikas su didžiuoju darbininkų skaičiumi, tačiau gamyba jame buvo nemechanizuota, nenaudoti energijos šaltiniai (varikliai) – tarsi tarpinis variantas tarp dirbtuvės (rankų gamyba) ir fabriko (pastatas, darbininkų skaičius).

Tačiau išlikusi Šifelio fabrike pagaminta kėdė liudija buvus visapusišką lenktųjų baldų gamybos išmanymą ir perėmimą – technologinį, dizaino, ženklinimo (100 il.).

444 *Вся Вильна*, 1912, p. 11.

445 Izidor Grzeluk, „Wojciechów“ *pierwsza Polska fabryka mebli giętych*, p. 28.

446 *Вся Вильна*, 1913, p. 7.

447 *Вся Вильна*, 1909, p. 99; 1911, p. 10.

448 *Список фабрик и заводов Европейской России СПб.*, p. 183.

449 Fabrikų inspektorius užfiksavo nusižengimus: darbininkams M. Stuckiui ir M. Levinui, pradirbusiems daugiau nei 7 dienas, nebuvo išduotos atsiskaitymo knygutės, nė viename fabriko skyriuje nebuvo paskelbtos atskirų darbų normos. RVIA, f. 23, ap. 20, b. 445, l. 36–36v.

450 *Фабрично-Заводскія Підприємствъ Російской Имперіи*, Nr. 881.

451 *Вся Вильна*, 1911, p. 10; 1912, p. 12.

Rusijoje, Kirilo-Belozerskio vienuolyno muziejaus lenktųjų baldų kolekcijoje, saugoma kėdė, priklausiusi Kazanės soboro šventikui Kirilui Vinogradovui, kartu su kitais baldais į muziejų perduota 1979 metais.⁴⁵² Gamintojas identifiкуotas pagal popierinę etiketę, kėdė datuojama XX a. pradžia⁴⁵³. Šifelio fabriko kėdė – „*Brolių Thonetų*“ įmonės modelio Nr. 14, rinkoje pristatyto 1859 m., kartotė (101 il.). Šis modelis laikomas sėkmingiausiu visų laikų industrinės gamybos produktu – iki 1930 m. jo buvo parduota 50 mln. vienetų⁴⁵⁴. Kėdė Nr. 14 išgrynintų formų, išvengta bet kokių dekoracijų – 6 strypai iš buko, 10 varžtų, 2 veržlės. Tik Šifelio fabriko kėdės variante pridėtos šoninės atramos, pasostė dekoruota įspaustu secesiniu augaliniu ornamentu. Vidiniame ratlankyje priklijuotos popierinės etiketės viduryje išspausdintas gamintojo pavadinimas lotyniškais raidėmis „*SCHIFFEL*“, abiejuose galuose – laivų paveikslėliai su įrašu „*ФАБРИЧ. КЛЕЙМО*“ (102 il.).

Tačiau abiem aptartų fabrikų atvejais liko neaišku dėl gamybai reikalingos medienos, faneros įsigijimo būdų ir tiekėjų. Tam galėjo pasitarnauti išplėtotas geležinkelų tinklas, per Vilnių nutiesta Varšuvos–Sankt Peterburgo atkarpa. Geležinkelio linijų naudojimas užėmė labai svarbią vietą žaliavų ir jau pagamintos produkcijos platinimo procese, pavyzdžiui, „*Brolių Thonetų*“ įmonės baldų kroviniams netgi buvo taikomi specialūs tarifai⁴⁵⁵.

1899 m. Vilniuje buvo įkurtas dar vienas lenktųjų baldų fabrikas „*Bukoviena*“ (*Bukowiena / Буковена*)⁴⁵⁶. 1909 m. jis minimas Didžiosios Poguliankos gatvėje 7⁴⁵⁷ (dab. J. Basanavičiaus g.), apie jo veiklą žinoma iki 1915 metų⁴⁵⁸. Gamintojo reklaminėse žinutėse pranešama, kad fabrike gaminami Vienos – lenktieji, naujausios išvaizdos baldai iš tikro buko, nurodoma, jog fabrikas priklausė Š. A. Lipkovičiaus ir R. A. Nemenčiko prekybos namams⁴⁵⁹ (103 il.). Kiek šiame fabrike dirbo žmonių ir kokie naudoti energijos šaltiniai, duomenų neturime.

Pats fabriko pavadinimas sufleruoja, o išlikę gaminiai ir įrašai etiketėse patvirtina, jog gamyboje buvo naudotas bukas, o šių gaminių pirmavaizdžiai – lenktieji, arba Vienos, baldai. Ypatingai svarbu, jog yra išlikusios trijų skirtingų modelių „*Bukovienos*“

452 Irinos Romanovos, Kirilo-Belozerskio muziejaus medžio kolekcijos saugotojos, pateikta informacija.

453 Ирина Гостинщикова, *Венская мебель в коллекции Кирилло-Белозерского музея-заповедника*, Кириллов, 2015, p. 6. Internetinė prieiga: https://kirmuseum.org/sites/default/files/ebook/2017/628_file.pdf [žiūrėta 2020 11 25].

454 Charlotte & Peter Fiell, *1000 chairs*, Köln: Taschen, 2000 p. 46.

455 Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op. cit.*, p. 154.

456 Įmonės įkūrimo data nurodyta ant kėdžių pasosčių priklijuotose popierinėse etiketėse.

457 *Вся Вильна*, 1909, p. 198.

458 *Вся Вильна*, 1913, p. 241; 1914, p. 224, reklamos Nr. 181, p. 293; *Справочная книжка*, 1915, p. 18, 27.

459 *Вся Вильна*, 1914, p. 224, reklamos Nr. 181.

fabriko kėdės. Viena pagaminta pagal „*Brolių Thonetų*“ modelį Nr. 56, rinkoje pasirodžiusį 1885 metais⁴⁶⁰ (104 il.). Tai paprastų, lakoniškų formų kėdė, kurios atkalnę skaido kilpa išlenkta atrama. „*Bukovienos*“ kėdės pasostė ir po ja esantis žiedas apvalūs, pasostė dekoruota išpaustais augaliniais motyvais (105–106 il.). Originaliame variante šio modelio kėdžių pasostė ir jungiamasis žiedas – trapecijos formos.

Kokiu pavyzdžiu sekta gaminant kitas „*Bukovienos*“ fabriko kėdes (107–108 il.), identifikuoti sudėtingiau, kadangi panašių būta nemažai (pavyzdžiui, „*Brolių Thonetų*“ kėdės Nr. 156, 157, 257). Modelius skiria pasosčių ir atkalčių forma, šoninių atramų (ne)naudojimas. Tačiau trijų „*Bukovienos*“ kėdžių atkaltes ir pasostas puošiantis išdegingtas („intarsija“) augalinis ornamentas (109 il.) beveik identiškai atkartoja „*Brolių Thonetų*“ pasostės modelio Nr. 338 dekorą (110 il.). Tai dar kartą patvirtina, kad varotojas, iš baldų katalogo pasirinkęs skirtingus komponentus, galėjo susikomplektuoti norimos išvaizdos galutinį produktą. Nors šios trys kėdės identiškos, tačiau pagamintos ne vienu metu – tai liudija skirtingos etiketės. Jose patvirtinama, jog kėdės pagamintos iš tikro bukmedžio („*z prawdziwego drzewa bukowego*“ / „*Wyrabe się z prawdziwego drzewa bukowego*“) (111 il.).

Tokios pačios konstrukcijos, tačiau kitokiu – išpaustu augaliniu atkaltes ornamentu puošta dar viena žinoma „*Bukovienos*“ fabriko kėdė (112 il.). Kėdžių dekore naudoti skirtingi raštų išgavimo metodai – išpausti ir išdeginti („intarsija“) ornamentai rodo gamyboje sėkmingai įdiegtas ir taikytas kelias technikas. Tačiau ar būta originalių Vilniaus fabrikuose gamintų lenktųjų baldų dizaino sprendinių, šiuo metu pasakyti negalime, nes per mažai aptikta dirbinių. Ko gero, vyravo žinomų modelių kartotės. Vis dėlto savito dizaino gaminių pasitaikydavo, pavyzdžiui, iš įmonės „*Wojciechów*“ gamintų modelių išsiskiria originalios konstrukcijos krėslas, nefigūravęs kitų gamintojų asortimente⁴⁶¹.

Tai, jog XX a. pradžioje Vilniuje lenktieji baldai nebuvo praradę populiarumo ir paklausos, rodo vis naujų įmonių steigimas. 1905 m. dar vienas Vilniaus miestietis – **Berkas Šimelevičius Develtovas** gubernijos valdybai įteikė **lenktųjų baldų fabriko** su dujiniu motoriniu varikliu statybos Makarjevskaja gatvėje (dab. Aguonų g.)⁴⁶² projektą. Minėta, jog šių baldų gamybos pradžia, liudijanti vietinės fabrikinės baldų produkcijos atsiradimą, neturėjo sąsajų su cechų sistema. Tačiau šis atvejis išskirtinis, kadangi Berko Develtovo pavardė užfiksuota Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho knygoje. Jis 1890 m. buvo pripažintas staliaus amato meistru⁴⁶³. Kadangi cechų

460 *Принцип Тонета*, p. 108; Генрих Гацуря, *Мебель Тонета. Изделии фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, p. 13.

461 Izydor Grzeluk, *op. cit.*, p. 30, 34.

462 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 2808, l. 87–94.

463 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 67, l. 6–6v.

panaikinimą ir fabriko steigimą skiria 12 metų, tad šio atvejo tiesiogine baldų gamybos transformacija iš amatininkiškosios į fabrikinę pavadinti negalime, tačiau galime laikyti tam tikru persikvalifikavimu baldų gamybos srityje. Tikėtina, jog aptartuose fabrikuose galėjo dirbti nemažai buvusių cechų amatininkų, kurie gamyboje galėjo pritaikyti cechinio ugdymo metu įgytas žinias ir kompetencijas.

1909–1914 m. minimas ir Chajos Šmuilovič lenktųjų baldų fabrikas⁴⁶⁴. Tačiau daugiau žinių nei apie šį, nei Develtovo fabriką bei juose gamintą produkciją rasti nepavyko.

1912 m. buvo išduotas leidimas statyti **Gilelso ir Šifelio lenktųjų baldų fabriką** Suzdalskaja gatvėje (dab. T. Ševčenkos g.) pagal pateiktą projektą⁴⁶⁵ (113 il.). Šie asmenys – pirmųjų lenktųjų baldų fabrikų steigėjai Vilniuje⁴⁶⁶. Kodėl abu pramoninkai nusprendė vienytis ir kurti naują bendrą įmonę? Tikriausiai sekant bendromis europinėmis tendencijomis, t. y. esant gausiam fabrikų ir įmonių skaičiui bei didelei konkurencijai, norint sustiprinti savo padėtį rinkoje ir atsilaikyti prieš kitus gamintojus, buvo nuspręsta steigti bendrovę. Tai patvirtina 1913–1915 m. Gilelso ir Šifelio lenktųjų baldų fabriko priklausymas minėtam nedidelių lenktųjų baldų fabrikų susivienijimui „Mundus“. Priklausydami šiai organizacijai, valdytojai galėjo palaikyti ryšius su kitais fabrikais, turėjo daugiau galimybių platinti savo gaminius ir įsitvirtinti rinkoje.

Veikdami atskirai, pagal darbininkų skaičių ir apyvartą jie buvo didžiausi lenktųjų baldų fabrikai Vilniuje. Nors tikslų duomenų, kad atidarius bendrą fabriką pirkliai būtų išlaikę buvusį darbininkų skaičių ir kad įmonės pagamintos produkcijos apimtis būtų smarkiai išaugusi, neturime, tačiau pagrindo taip manyti yra. 1915 m. reklamoje skelbta apie nuosavus sandėlius Petrograde ir Maskvoje, atstovybes visuose didžiuosiuose Rusijos imperijos miestuose (114 il.). Pranešama ir apie lenktos medienos gamybą šiems baldams, amerikietiškus kontoroms skirtus baldus, patentuotus pusinius skriemulius iš lenkto medžio. Įmonė priėmė įvairius užsakymus: visam ir daliniam geležinkelio stočių, valstybinių ir privačių įstaigų apstatymui, taip pat bankų, teatrų, klubų, mokyklų, viešbučių ir ligoninių įrengimui⁴⁶⁷. Iš teiktų paslaugų matyti, jog pagaminamos produkcijos skaičiai turėjo būti dideli, asortimentas platus. Tačiau nei šio, nei aptartų fabrikų reklamose nebuvo užsiminta apie baldų katalogų naudojimą. Taip pat nežinome, ar labiau buvo orientuotasi į sėdimųjų baldų – kėdžių, krėslų, kanapų gamybą, ar gaminti ir įvairesnių tipų baldai – stalai, staliukai, stovai, etažerės, širmos, kabyklos ir kt.

464 *Вся Вильна*, 1909, p. 198; 1914, p. 224.

465 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5645, l. 52, 55.

466 1912 m. šalia Šifelio fabriko Archangelskaja gatvėje jau buvo minimas ir kitas jo turėtas lenktųjų baldų fabrikas Suzdalskaja gatvėje. *Вся Вильна*, 1912, p. 12; 1913 m. minimas Gilelso atskirai turėtas fabrikas ir bendras su Šifeliu, *Вся Вильна*, 1913, p. 7.

467 *Вся Вильна*, 1915, reklama nenumuruota; *Справочная книжка*, 1915, p. 24.

Minėta, jog Vilniuje kūrėsi ir fabrikai, kuriuose buvo gaminamos atskiros lenktiesiems baldams skirtos detalės. Žinia, jog mieste gaminti strypai lenktiesiems baldams, dar labiau padidina susidomėjimą gamyboje naudotomis žaliavomis.

1898 m. Vilniaus gubernijos valdybos Statybos skyriui buvo pranešta, jog Novgorodskaja gatvėje (dab. Naugarduko g.) Leibos Šapiro name veikia fabrikas be leidimo, čia gaminami lenktieji baldai. Kituose bylos dokumentuose neigiama egzistuojant tokį fabriką, tačiau Vilniaus miestietis, antrosios gildijos pirklys **Leizeris Ziskandas-Voldbergas** išreiškė norą atidaryti fabriką⁴⁶⁸. **1898 m.** birželio 10 d. jis įteikė prašymą statyti fabriką, kuriame būtų gaminami strypai (virbai) lenktiesiems baldams gaminti, sklype Naujamiestyje, kurį išsinuomojo iš Judelio Feigelsono⁴⁶⁹ (115 il.). Tačiau nenurodoma, iš kur buvo gaunama mediena strypų gamybai, ar jie buvo realizuojami vietinėje rinkoje, ar eksportuoti ir kitur.

1900 m. rugpjūčio 31 d. Ziskando-Voldbergo pareiškime nurodyta, jog fabriko patalpos labai sunykę ir reikalauja remonto, fabriką nuspręsta uždaryti⁴⁷⁰. Tą pačią dieną į Vilniaus gubernijos statybos skyrių kreipėsi **Feiga Rabinovič** prašydama išduoti leidimą atidaryti lenktųjų baldų įmonę, panašią į Ziskando-Voldbergo. Rabinovič 3 metams iš minėto Judelio Feigelsono išsinuomojo patalpas, kuriose turėjo būti gaminami lenktieji baldai⁴⁷¹. Tai tas pats sklypas ir pastatas Naugarduko g. 621, kurį Feigelsonas buvo išnuomojęs Ziskandui-Voldbergui. Buvo pateiktas perbraižytas fabriko brėžinys (116 il.). Tačiau miestietė išduotu leidimu nepasinaudojo – **1903 m.** į Statybos skyrių pakartotinai kreipėsi jos sūnus Aronas Rabinovičius, norėdamas tame pačiame pastate užsiimti lenktųjų baldų gamyba⁴⁷². 1904 m. fabriką apžiūrėjęs gubernijos architektas turėjo pastabų dėl ne visai racionaliai įrengtos katilo, kuriame deginamas kuras (šaltinyje – *монка*, pakuros) lenktos medienos džiovinimo skyriuje, dalies, kadangi durys buvo iš medienos, o žiežirbos galėjo lengvai sukelti gaisrą⁴⁷³. Byloje minima tai pačių lenktųjų baldų, tai lenktų strypų gamyba (kaip Ziskando-Voldbergo fabriko atveju). Informacija apie tolesnę fabriko veiklą skurdi – 1907–1908 m. nurodyta, jog fabrike dirbo 10 darbininkų⁴⁷⁴. 1909 m. minimas tas pats valdytojas, pateikta ankstesnė fabriko įkūrimo data – 1899 m.⁴⁷⁵, fabrikas dar veikė 1915 metais⁴⁷⁶.

468 LVIA, f. 382, ap. 1, b. 1849, l. 2–3.

469 LVIA, f. 382, ap. 1, b. 1849, l. 5.

470 LVIA, f. 382, ap. 1, b. 1849, l. 31.

471 LVIA, f. 382, ap. 1, b. 2078, l. 1–3v.

472 LVIA, f. 382, ap. 1, b. 2078, l. 16–16v.

473 LVIA, f. 382, ap. 1, b. 2078, l. 23.

474 Адресная книга фабрично-заводской и ремесленной промышленности всей России, под редакцией А. В. Погожева, изд. второе, СПб: Типография К. А. Четврикова, 1907/8, p. 56.

475 Фабрично-Заводскія Предпріятія Россійской Имперіи, № 880.

476 Вся Вильна, 1915, p. 198.

Kitoje byloje rastas 1898 m. gruodžio 8 d. įrašas skatina manyti, jog uždaryto fabriko savininkas **Ziskandas-Voldbergas** galėjo įsteigti dar vieną įmonę strypams lenktiesiems baldams gaminti. Įrašė minimas pirklio noras statyti fabriką, kuriame bus gaminami mediniai strypai lenktiesiems baldams iš Izraelio, ir Menachimo Geršatorovų išsinuotame sklype Orenburgskaja gatvėje (dab. Švitrigailos g.), 1899 m. leidimas buvo išduotas⁴⁷⁷. Apie tęstinę fabriko veiklą liudija vėlesni duomenys – 1902 m. savininkui leista fabrike įrengti žibalu varomą variklį, minima ne strypų, bet visiškai sukomplektuotų lenktųjų baldų gamyba⁴⁷⁸. Tačiau abejonių dėl pačių lenktųjų baldų gamybos kelia 1903 m. žinutė. Joje fabrikas vadintas „lenkykla“ (*гнутарня*), kurioje gaminta lenkta mediena baldams, „pusgaminiai“ (*въ полуобработ виде*), dirbo 12 darbininkų, metinė apyvarta – 11 100 rublių⁴⁷⁹. Apie šio fabriko veiklą žinoma iki 1915 metų⁴⁸⁰. Atkreiptinas dėmesys, jog tiek Rabinovičiaus, tiek šiame fabrike fiksuotas nedidelis darbininkų skaičius. Ko gero, gaminant ne visą produktą, o tik tolesniam baldų gamybos procesui reikalingas dalis, gausesnio darbininkų skaičiaus neprireikė. Trūksta informacijos ir apie taikytą lenkimo procesą – metalinių formų naudojimą, modelius.

Remiantis surinktais duomenimis, XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje buvo įsteigti 6 lenktųjų baldų ir 3 strypus šiems baldams gaminę fabrikai, kurių savininkai buvo žydų tautybės asmenys. Anksčiausiai įsikūrę fabrikai gamino visos komplektacijos baldus, įsikūrę keleriais metais vėliau – tik atskiras detales. Taigi, kai kurių paminėtų Vilniaus gamintojų ženklintos produkcijos ieškoti neverta, nes ta produkcija tapdavo kitų fabrikų gaminių dalimis. Tai žinoti svarbu ateityje bandant identifikuoti vieno ar kito fabriko gaminius.

III.3. Metalinių baldų gamyba ir produkcija

Be medinių lenktųjų, pramoninę baldų srities produkciją atspindi ir *metaliniai* baldai. Jų gamybos priešistorė ilgesnė – antikoje gaminti iš bronzos, viduramžiais – iš geležies ir netgi sidabro. Dėl medžiagos patvarumo bei atsparumo baldai iš metalo – įvairios skrynios, sulankstomi krėslai, staliukai, lovos naudoti kelionėse. Mediniai baldai dėl nuolatinių kraustynių susidėvėdavo, sulūždavo, todėl baldai iš metalo tapo išeitimi. Rusijos imperijoje jau XVIII a. meistriškai pagamintais sulankstomais baldais iš plieno

477 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 2808, l. 47–50.

478 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 2808, l. 77–81.

479 *Список фабрик и заводов Европейской России СПб*, p. 183.

480 Александр Виноградов, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2-х частях*, p. 5; *Вся Вильна*, 1909, p. 198, 252; 1911, p. 10; 1912, p. 12; 1913, p. 23; 1914, p. 293; 1915, p. 198.

garsėjo Tulos ginklininkai⁴⁸¹. Vakarų Europoje po pramoninio perversmo į metalinių baldų gamybą įsitraukė stambios liejimo įmonės.

XIX a. vykusį modernizaciją, technikos pažangą – inžinerinių įrenginių, naujų medžiagų, konstrukcijų įsitvirtinimas ir išplitimas, jų pritaikymas skatino ieškoti ir naujoviškų baldų formų, skirtų įvairioms sritims. Iš metalo gamintų baldų tipų, panaudos galimybių įvairovė buvo plati. Pavyzdžiui, laikui leisti, pramogauti parkuose, soduose, taip pat žiemos soduose – oranžerijose, lauko kavinėse reikėjo specialiai šioms erdvėms tinkamų *lauko / sodo* baldų iš patvarių medžiagų, galėjusių atlaikyti temperatūrų kaitą. Metalas naudotas ir gaminant *specialiuosius sergantiems, neįgaliems* asmenims pritaikytus baldus. Tokių baldų karkasai galėjo būti reguliuojami, o pati metalinė konstrukcija laikyta higieniškesne⁴⁸². Su požiūrio į higieną kaita siejamas ir *metalinių*, kitaip įvardinamų *angliškomis*, lovų išplitimas. Naudoti ir smulkesni dirbiniai – įvairios paskirties *stovai, stoveliai, žardinjerės*⁴⁸³. Dar vienas aptariamu metu išplitęs gaminytis iš metalo – *nedegančios / atsparios ugniai spintos*.

Kalbant apie šių tipų baldus, svarbu pažinti medžiagos – metalo – rūšis ir gamybos technologijas. XVIII a. pabaigoje – XIX amžiuje vykstant industrializacijai sparčiai vystėsi geležies apdirbimo pramonė. Metalas, šimtmečius naudotas kitose srityse, baldų pramonėje pradėtas taikyti tuomet, kai buvo išrastas lydymo procesas, kas žymiai sumažino baldo kainą⁴⁸⁴. Baldų gamyboje buvo naudojama bronzos, ketus (angl. *cast iron*), kaltinė geležis (angl. *wrought iron*). Ketus buvo pigesnis negu kaltinė geležis ar bronzos ir dėl savo tvirtumo, atsparumo rūdims idealiai tiko naudoti lauko sąlygomis⁴⁸⁵. Baldai, kaip ir kiti taikomosios dailės dirbiniai iš ketaus – skulptūros, tvorelės, turėklai, obeliskai, stelos, reikalavo specialių medžiagų apdirbimo ir formavimo būdų, juos tyrinėdama metalinius antkapinius kryžius savo disertacijoje išsamiai aptarė Jurgita Pačkauskienė⁴⁸⁶. Tyrinėtoja išanalizavo iki tol menotyroje mažai pažintą sritį – ketaus gamybos technologiją, kas leidžia geriau suprasti skirtingo metalo gaminių tiek dekorą prigimtį,

481 Ираида Ботт, Мария Канева, *Русская мебель. История, стили, мастера*, p. 118–129.

482 Jau XVI a. baldų kūrėjai projektavo baldus, tenkinančius specialiuosius sergančių, neįgaliųjų asmenų poreikius. Žinomas piešinys, kuriame vaizduojama kėdė, pagaminta Pilypui II, Ispanijos karaliui, kuris, kaip ir daugelis jo amžininkų, kentėjo nuo podagros. Šis kėdės tipas tapo XIX a. Anglijoje neįgaliesiems gamintų baldų prototipu. Edward Lucie-Smith, *A History of Industrial Design*, Phaidon-Oxford, 1983, p. 54.

483 Žardinjerė [pranc. *jardiniere* – sodininkė] – staliukas kambarinėms gėlėms. Plito XVIII a. II p. – XIX a. *Dailės žodynas*, p. 457.

484 Karl Mang, *op. cit.*, p. 36.

485 Judith Miller, *Furniture. World Styles from Classical to Contemporary*, p. 316.

486 Jurgita Pačkauskienė, *Metaliniai antkapiniai kryžiai: reiškinys–dirbinytis–paminklas. Daktaro disertacija* (vadovė dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė), Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2016, p. 24–28.

ties gaminio išlikimo galimybes. Autorė nurodė ketaus liejybos grandis: modelis – įrankis, skirtas liejimo formai išgauti; forma – pasitelkus modelį specialioje birioje medžiagoje suformuota būsimą liejinį atitinkanti tuštuma, į kurią siaurais latakėliais suteka skystas metalas, taip pat gali būti įvardinamas visas įrenginys aplink tą tuštumą, t. y. formadėžės ir jose supresuotos formavimo medžiagos. Formos būna atviros arba uždaros. Sudėtingesniai, vadinamam uždaru, formavimui naudotos dvi ir daugiau tarpusavyje sujungtų formadėžių, tokiu būdu buvo liejami ir metaliniai baldai. Liejus objektus, skirtus stovėti atvira ore, stengiasi apsaugoti nuo rūdžių – jie buvo tepami specialiu laku, vėliau dažomi, bronzuojami, nikeliuojami arba auksuojami⁴⁸⁷. Taigi, metalas buvo liejamas tam tikrose formose, vėliau išlietos dalys sujungiamos išgaunant norimos išvaizdos baldus.

Kaip ir lenktųjų baldų atveju, prieš pradėdami analizuoti vilnietiskąjį metalinių baldų pramonės segmentą ir išlikusius pavyzdžius, pateiksime svarbiausius tokios produkcijos XIX a. Vakarų Europoje ir Rusijos imperijoje gamybos faktus.

XIX amžiuje daugelyje Europos liejyklų buvo gaminami laukui, sodams skirti baldai, tačiau gamybiniais pajėgumais ir didumu XIX a. I pusėje išsiskyrė Karališkosios Prūsijos liejyklos⁴⁸⁸. Vienas garsiausių čia dirbusių architektų ir dailininkų – Karlas Friedrichas Schinkelis (1781–1841) nuo 1820 m. projektavo ir sodams skirtus baldus iš ketaus⁴⁸⁹. Nuo XIX a. vidurio su Prūsija ėmė konkuruoti Didžioji Britanija, metaliniais baldais garsėjo įmonė „Coalbrookdale Company“⁴⁹⁰. Prancūzijoje gaminiais iš metalo pasižymėjo 1835 m. įkurta „Val d’Osne“ liejykla, gaminusi lauko baldus ir kitus įvairius dekoratyvius liejinius iš ketaus⁴⁹¹. 1875 m. išleistame „Coalbrookdale Company“ kataloge⁴⁹² pavaizduoti sodams, parkams skirti baldai – kėdės, suolai, suoliukai, staliukai ir kiti gaminiai buvo įmantrūs, gausiai dekoruoti, puošti augaliniais motyvais, papildyti įvairiomis detalėmis (117 il.). Tačiau XIX a. pabaigoje baldų iš ketaus paklausa smuko, užsidarė daug įmonių. Tai paaiškinama tuo, jog metalas, kaip medžiaga, prarado savo naujumą. Keturi užleido vietą labiau „autentiškai“ kaltinei geležiai. Tačiau daugelyje gamyklų buvo derinami abu metalo apdirbimo būdai, dažnai kartu su spyruoklinio plieno gamyba⁴⁹³.

487 *Ibid.*, p. 24–27.

488 *Ibid.*, p. 54.

489 Martin Steffens, *Schinkel*, Köln: Taschen GmbH, 2016, p. 44–45.

490 Judith Miller, *op. cit.*, p. 316–317.

491 *Val d’Osne Foundry*, internetinė prieiga: <http://www.marcmaison.com/architectural-antiques-resources/val-dosne-foundry-cast-iron-statue-sculpture>. [žiūrėta 2020 11 24].

492 *Coalbrookdale Cast Iron Garden Seat from Coalbrookdale Company Catalogue*, 1875, Ironbridge Gorge Museum Trust, internetinė prieiga: <http://www.darwincountry.org/explore/002566.html>. [žiūrėta 2020 11 24].

493 Karl Mang, *op.cit.*, p. 43.

XIX a. baldų rinkoje pasirodė dar vienas produktas – metalinės lovos, kurių gamyba labiausiai buvo išplėtota Anglijoje. Jau XIX a. 5 dešimtmečio viduryje metalinės lovos ir vaikiškos lovelės Birmingemo mieste buvo gaminamos šimtais tokių įmonių kaip „Peyton“, „Harlow“, „R. W. Winfield“⁴⁹⁴. Šių lovų gamybos apimtis buvo didžiulė – Birmingemo gamykla 1875 m. per savaitę pagamindavo 6 000 vienetų lovų rėmų iš žalvario ir geležies, didžioji dalis jų buvo eksportuojama⁴⁹⁵. Į Rusijos imperijos didesnių miestų sandėlius ir uostamiesčius – Rygą, Odesą, Rostovą prie Dono iš Anglijos buvo importuojamos lovos, pagamintos iš geležinių vamzdžių su poliruotais žalvariniais ornamentais arba visiškai žalvarinės⁴⁹⁶. Išplėtota gamyba, importas ir lėmė *anglišų* lovų pavadinimo išplitimą ir įsitvirtinimą. Pavyzdžiui, analogiškai modernios stiliškos kaimo audiniai buvo vadinami „Ruskinio audeklais“, „angliškais audiniais“⁴⁹⁷.

Rusijos imperijoje, Sankt Peterburge, įvairiais gaminiais iš metalo garsėjo 1853 m. Franco San Galli (*Франц Сан-Галли*, 1824–1908) įkurta metalo apdirbimo dirbtuvė. Vėliau šalia veikusių kalvių, šaltkalvių ir varinių katilų dirbtuvių buvo įsteigta ir ke-
 taus liejykla⁴⁹⁸. Jau 1858 m. sodininkystės draugijos organizuotoje parodoje San Galli demonstravo grakščius sodo baldus⁴⁹⁹, o 1862 m. eksponavo net 22 rūšių dirbinius: nedegančias spintas, židinius, praustuvus, sodų suoliukus, krėslus, stalus ir t. t. 1870 m. už kruopštaus darbo nedegančias spintas, metalinius baldus ir kitus gaminius pelnė aukso medalį⁵⁰⁰. Būtent nedegančios spintos, kurias galime laikyti šiuolaikinių seifų prototipais, su unikaliomis spynomis ir raidiniu kodu įmonei atnešė didžiausią žinomumą. Jų kaina svyravo nuo 200 iki 450 rublių, priklausomai nuo spintos dydžio ir užrakto sudėtingumo (118 il.). XIX a. pabaigoje nemažą asortimento dalį tarp metalinių baldų sudarė lovos medicinos įstaigoms⁵⁰¹. Apie šios įmonės produkcijos naudojimą tarp vilniečių liudija išlikę įmonės gaminiai, pavyzdžiui, Vilniaus universitete galime išvysti šios įmonės nedegančias spintas / seifus (119 il.).

494 Elizabeth Aslin, *Nineteenth Century English Furniture*, London: Faber & Faber, 1962, p. 44.

495 Karl Mang, *op.cit.*, p. 46.

496 *Rocznik VIII Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych oraz Źródła Zakupu WYROBÓW Fabryk Zrzeszonych w P. Z. P. M.*, Warszawa: Nakład Polskiego związku przemysłowców Metalowych, 1929, p. 61.

497 Lijana Šatavičiūtė, *Amatų sąjūdis XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvoje: tautinis aspektas*, p. 93.

498 Виталий Смышляев, *Сан-Галли – человек и завод*, Санкт-Петербург: Нестор, 2007, p. 9.

499 Юрий Никитин, *Промышленные выставки России XIX · начала XX века*, Череповец: Полиграфист, 2014, p. 30.

500 Виталий Смышляев, *op.cit.*, p. 14, 26.

501 *Ibid.*, p. 43–44.

Rygoje metaliniai baldai gaminti 1868 m. įkurtame U. G. Klampmeyerio geležies ir vielos fabrike⁵⁰². Liejyklos dirbinių kataloge⁵⁰³ matome gausų dekoratyvių metalinių baldų asortimentą – kėdes, krėslus, staliukus, suoliukus, įvairius stovus ir lovas (120 il.).

Varšuvoje savo dirbiniais garsėjo Vladislavo Gostynskio (*Władysław Gostyński*, 1849–1935) metalo gaminių fabrikas. 1871 m. Gostynskis įkūrė šaltkalvių dirbtuves, o 1874 m. kartu su partneriais įsteigė fabriką (*Gostyński, Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka*), kuriame gaminti metaliniai baldai, architektūrinės detalės ir kita įranga. 1894 m. nutraukus bendrovės sutartį, įmonė savo veiklą tęsė pasivadinusi „*Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka*“, o Gostynskis įkūrė naują firmą „*Władysław Gostyński i S-ka*“⁵⁰⁴. Įdomu tai, jog, susidūręs su atvežtinės produkcijos – metalinių lovų konkurencija, Gostynskis ištyrė šio tipo baldų gamybą Birmingame ir pradėjo juos gaminti Varšuvoje, o netrukus išstūmė angliškus dirbinius iš Rusijos imperijos rinkos⁵⁰⁵. Per katalogus Vilniaus gyventojai su šios įmonės produkcija taip pat buvo susipažinę. 1910 m. fragmentiškai išlikusiame kataloge matome siūlytą asortimentą – vilniečiai galėjo išsirinkti kelių tipų staliukus bei smulkesnius dirbinius – stovus, karnizus, kabyklas (121 il.). O 1899 m. Sankt Peterburge vykusioje parodoje galime išvysti įmonės „*Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka*“ gausų metalinių lovų asortimentą⁵⁰⁶ (122 il.).

Kaip matome, didžiuosiuose Rusijos imperijos miestuose, kuriuose buvo išvystyta metalurgijos pramonė, veikė nemažai stambių metalo gaminių fabrikų ir liejyklų. Minėta, jog Vilniuje gyvuojant cechams metalinių baldų gamyba buvo priskirta šaltkalviams. Tačiau cechų sistema tobulėjant technologijoms galėjo tapti progreso stabdžiu. Kaip ir lenktųjų baldų atveju, taip ir metalo apdirbimo sričiai reikėjo pirklių ir pramonininkų investicijų. Metalurgijos pramonės išsivystymo lygis, liejyklų, fabrikų skaičius lėmė metalinių baldų gamybos galimybes. Lietuvos ir Vilniaus situacija nuo aptartų miestų skyrėsi – čia metalo apdirbimo įmonės kūrėsi tuo laiku, kai Vakarų Europos ir Rusijos imperijos pramonės centruose ši pramoninės gamybos šaka jau buvo įsigalėjusi. Todėl mūsųose sėkmingiau vystėsi tos įmonės, kurios specializavosi

502 Jurgita Pačauskienė, *op.cit.*, p. 68.

503 Preis – Courant der Eisen – & Drath – Waaren – Fabrik von U. G. Klapmeyer, [Ryga, XIX a. II p.], LUAB MB RRSF, inv. Nr. 22.119. Už nuorodą dėkoju Jurgitai Pačauskienei.

504 Šiame fabrike buvo išlietos Kamenskių šeimos laidojimo koplyčios durys (Lukšiuose, Šakių r.), ant kurių pritvirtinta lentelė su durų gamintojo signatūra. Dalia Vasiliūnienė, Kamenskių šeimos laidojimo koplyčia, in: *Lietuvos sakralinė dailė*, t. 1: *Vilkaviškio vyskupija*, kn. 6: *Šakių dekanatas*, 1 dalis: *Barzdai–Lukšiai*, sud. Regimanta Stankevičienė, Gabija Surdokaitė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006, p. 621–623.

505 *Rocznik VIII Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych oraz Źródła Zakupu Wyrobów Fabryk Zrzeszonych w P. Z. P. M.*, p. 61–62.

506 Ольга Стругова, *Мебель в Русском интерьере конца XIX – начала XX веков*, p. 350.

gaminti tokius plataus vartojimo reikmenis, kurie arba buvo mažiau paplitę to meto Rusijos rinkoje, arba kurių gamyba buvo labiau amatininkiško pobūdžio. Tai daugiausia smulkūs dirbiniai: užraktai, vinys, varžtai, apkaustai, atskiros vielų rūšys ir dalgiai⁵⁰⁷.

Mieste kūrėsi ir didesnės įmonės – 1864 m. prie dujų gamyklos įkurta pirmoji Vilniuje ketaus liejykla, priklausiusi P. Cimermanui⁵⁰⁸, tačiau stambesni fabrikai koncentravosi Kaune. Pavyzdžiui, nuo 1862 m.⁵⁰⁹ veikusiame metalo fabrike „Minerva“, be gausios žemės ūkio technikos, metalinės laiptinių įrangos, dekoratyvinių architektūrinių konstrukcijų, sakralinės ir sepulkralinės paskirties liejinių, buvo liejamos geležinės lovos, stalai ir kėdės. Gaminta ne tik iš ketaus, bet ir iš bronzos, vario ir kitų metalų⁵¹⁰. XIX a. pabaigoje išleistame kataloge pavaizduoti fabrike gaminti sodo baldai⁵¹¹ – staliukas⁵¹² ir kėdė (123 il.).

Anot pramonės tyrėjų, Vilniuje metalo apdirbimo pramonės šaka žymiai išsiplėtė tik paskutinį XIX a. penkmetį, tačiau dauguma įmonių, tarp jų ir stambiosios, neturėjo ryškios specializacijos⁵¹³. XIX a. pabaigoje Šv. Stepono gatvėje veikė grafo Antano Tiškevičiaus (1866–1920) mechaninės dirbtuvės, kalvė ir liejykla⁵¹⁴, tačiau ar jose galėjo būti gaminami metaliniai baldai, duomenų nėra. Fabrikų inspektoriaus protokole platesnių žinių nei apie liejyklos produkciją, nei apie darbininkų skaičių, išskyrus tai, jog kai kurie iš jų buvo mažamečiai, nenurodyta⁵¹⁵. Štai 1897 m. užfiksuota žinutė, jog Pelenų dieną Tiškevičiaus baldų fabrike streikavo darbininkai⁵¹⁶, tačiau omenyje greičiausiai turėti fabrike dirbę staliai, o ne pats baldų fabrikas⁵¹⁷.

507 Kazimieras Meškauskas, Vytautas Puronas, Malvina Meškauskienė, Juozas Jurginis, *op. cit.*, p. 131.

508 Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2000, p. 75.

509 Ant firminių lapų žymima dar ankstesnė – 1860 m. data.

510 Jurgita Pačkauskienė, *op. cit.*, p. 84–85.

511 Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2001, p. 100, 102.

512 Į „Minervos“ fabriko kataloge pavaizduotą staliuką panašus Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejuje esantis metalinis staliukas, kuris, preliminarai teigiant, galėjo būti pagamintas ir „Minervos“ fabrike. Skirtingų įmonių gamintiems baldų modeliams supanašėjus, nustatyti tikrąjį gamintoją geriausiai padėtų fabrikų signatūros, tačiau jos ne visada būdavo išliejamos. Plačiau žr. Eglė Bagušinskaitė, XIX a. antros pusės – XX a. pirmos pusės sodo baldų apžvalga, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 88–89. *Sodai: tradicijos, įvaizdžiai, simboliai Lietuvos kultūroje*, sud. Rūta Janonienė, 2018, p. 171–187.

513 Kazimieras Meškauskas, Vytautas Puronas, Malvina Meškauskienė, Juozas Jurginis, *op. cit.*, p. 193.

514 Aistė Bimbirytė-Mackevičienė, Iš koduoti „Stepono devintuką“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 86–87, 2017, p. 288, 290.

515 RVIA, f. 23, ap. 20, b. 455, l. 125–127.

516 Vytautas Merkys, *Vilniaus darbininkų streikai 1895–1900 metais*, p. 178.

517 Originaliame šaltinyje: „stolarze w fabryce hr. Tyszkiewica“, in: *Robotnik litewski*, 1897, Nr. 2, p. 60.

Žinomas to meto visuomenės veikėjas, inžinierius ir pramonininkas Petras Vileišis (1851–1926) Poltavos gatvėje (dab. Panerių g.) 1897 m. įkūrė metalo dirbinių fabriką⁵¹⁸, kaip jau minėta, 1902 m. parodoje demonstruoti šioje „Mekaniškoje dirbtuvėje“ pagaminti staliukai gėlėms⁵¹⁹. Vileišio rūmuose Antakalnyje išlikę du meniški, kruopštaus darbo, augaliniais motyvais dekoruoti metaliniai stovai gėlėms, dirbtuvėje pagaminti 1907–1910 metais⁵²⁰ (124 il.). Nežinoma, ar tokie dirbiniai buvo nuolatiniam įmonės asortimente, ar gaminti tik proginiiais atvejais, pagal individualius užsakymus. Taip pat neaišku, ar buvo gaminti įvairesnių tipų ir paskirties metaliniai baldai.

Nors veikė kelios didesnės liejyklos, dėl minėtų objektyvių priežasčių metalo apdirbimo pramonė Vilniuje buvo menkai išplėtotą. Tačiau XIX a. pabaigoje metaliniai baldai gaminti ir keliose smulkiose, amatininkiško pobūdžio dirbtuvėse. Pavyzdžiui, 1894 m. minima speciali dirbtuvė, įsikūrusi **Sukenovičiaus** namuose, Didžiojoje g., kurioje didelis lovų ir higienos reikalavimus atitinkančių čiužinių su velinėmis spyruoklėmis pasirinkimas⁵²¹. Tokio paties profilio dirbtuvė veikė ir **Kogano** namuose Didžiojoje g., kur buvo didelė metalinių lovų, kainavusių nuo 3 rublių, pasiūla, taip pat metalinių lovų su plieninėmis spyruoklėmis, kainuojančių nuo 12 rublių, minkštų čiužinių ir plunksnų patalų pasirinkimas, priimami baldų apmušalų užsakymai⁵²². 1896 m. kalinių dirbinių parduotuvėje buvo galima įsigyti metalinių lovų, čiužinių, praustuvų, vaikiškų vežimėlių ir kitų dirbinių⁵²³. 1896 m. minimas šaltkalvio **M. Kaganofabrikas** Zavalnaja gatvėje (dab. Pylimo g.), kuriame gaminti ne tik durų ir langų apkaustai, žibalinų lempų stovai, bet ir skirtingų modelių geležinės lovos⁵²⁴. Taigi, metalinių baldų gamyboje specializavosi su metalo apdirbimu susijusių profesijų atstovai, turintys specialių įgūdžių ir reikiamų žinių.

Nors XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje metalinės lovos buvo gamintos mieste ir naudotos vilniečių namuose, medicinos įstaigose, tačiau išlikusių pavyzdžių žinome tik vienus. Saugomų geležinių lovų muziejuose beveik nėra, nes tai pramoninės, masinės gamybos tiek medžiagine, tiek estetinė prasme ne itin patrauklus eksponatas. Tik Markučių dvare

518 Algimantas Nakas, Valdas Pruskus, *Petras Vileišis: inžinierius, kultūrininkas, verslininkas*, Vilnius: Technika, 2001, p. 78–79.

519 *Каталогъ первой Виленской сельско-хозяйственной и кустарно-промышленной выставки: съ 30 августа по 8 сентября*, p. 105.

520 *Vileišių rūmų ansamblis Vilniuje*, sud. Gytis Vaškelis, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014, p. 92; *Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų sąvadas*, p. 93; Žibutė Vanagienė, *Kultūros vertybės pagrindinis dosjė*, K767P, 2002, KPCA KOSA.

521 *Виленскій вестникъ*, 1894, Nr. 184.

522 *Виленскій вестникъ*, 1894, Nr. 236.

523 *Виленскій вестникъ*, 1896, Nr. 64.

524 *Вся Вильна*, 1896, p. 124.

galime pamatyti autentišką XIX a. pabaigos – XX a. pradžios sulankstomą dvigulę metalinę lovą. Tiesa, negalime pasakyti, ar tai vietinės gamybos, ar importinis dirbiny (125 il.).

Kita Vilniuje gamintų metalinių baldų rūšis – XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje vietinėje spaudoje gausiai reklamuotos nedegančios / ugniai atsparios, arba dar kitaip įvardinamos – pinigų spintos. 1896 m. minima speciali **Mošės Bengiso dirbtuvė**, kurioje buvo parduodamos dvi nedegančios spintos po 65 rublius⁵²⁵. Tačiau remdamiesi šia žinute negalime užtikrintai pasakyti, ar tai vietinės gamybos, ar atvežtinė produkcija. Kartais kokios nors srities gamintojai, be savo gaminių, parduodavo ir paklausią atvežtinę produkciją ir taip papildomai uždirbdavo. Panaši situacija galėjo būti fabrike „*Decadence*“, įsikūrusiame Vilkomirskaja gatvėje (dab. Ukmergės g.). Štai iš 1913 m. reklamos sužinome, jog šio fabriko siūloma produkcija buvo itin gausi: bambukiniai, metaliniai, lenktieji baldai; marmuriniai gaminiai: praustuvai, židiniai, baliustrados ir kt.; teiktos visos apstatymo paslaugos – viešbučių, mokyklų ir ligoninių⁵²⁶ (126 il.). Dėl asortimento gausos ir teiktų paslaugų įvairovės kyla klausimų, ar šiame fabrike galėjo būti gaminta tokia skirtinga produkcija, ar vis dėlto gaminiai buvo importuojami.

Tuo tarpu kituose keliuose fabrikuose nedegančios / ugniai atsparios spintos buvo gaminamos. Iš 1913 m. reklamos sužinome, jog pagal patentą tikras nedegančias ir nepralaidžias spintas Vilniuje gamino fabrikas „*Salamandra*“⁵²⁷ (127 il.). 1914 m. rinkai buvo pristatyta dar viena patentuota didžiausia praktiška naujovė – dvigubos ugniai atsparios spintos (viena spinta kabo kitos viduje). Šios spintos pritvirtinamos prie mūrinių (akmeninių sienų), jų gamintojas – fabrikas „*Arks*“, įsikūręs prie Vilniaus miesto⁵²⁸ (128 il.). Markučių dvare yra išlikusi įdomios išvaizdos nedeganti spinta-seifas (129 il.), o dvaro bibliotekoje esančioje krosnyje – įmontuota (įrengta) spinta-seifas. Galbūt šis objektas panašaus į „*Arks*“ siūlomas spintas.

Šios naujos medžiagos naudojimas praplečia baldų gamybą užsiėmusių gamintojų įvairovę – tai metalo gaminių dirbtuvės, fabrikai, liejyklos ir šaltkalviai. Kaip matome, metalinių baldų gamyboje didelę reikšmę turėjo technologinės gamybos ypatybės, kurias pritaikius buvo galima išgauti skirtingų baldų tipų variantus ir formas. Tačiau dėl neišvystytos metalo apdirbimo pramonės bei gausaus importo iš Rusijos imperijos miestų metalinių baldų gamyba Vilniuje nebuvo išplėtotą. Nedidelėse specialiose dirbtuvėse ir fabrikuose, apie kurių veiklą žinoma mažai, buvo gaminami metaliniai stovai, lovos ir nedegančios / ugniai atsparios spintos.

525 *Виленскій вестникъ*, 1896, Nr. 58.

526 *Вся Вильна*, 1913, reklamos Nr. 7.

527 *Справочная книжка*, 1913, reklama nenumuruota.

528 *Виленскій вестникъ*, 1914, Nr. 3201, Nr. 3205, 3242, 3251, 3263, 3275, 3286; *Справочная книжка*, 1915, p. 5.

III.4. Bambukinių baldų gamyba ir produkcija

Trečioji medžiagine prasme išskirtinė mūsų tyrinėjamo laikotarpio pramoninių baldų grupė – *bambukiniai* baldai. Lietuvoje šių baldų gamyba praktiškai netyrinėta, o ir užsienio autorių tyrimuose apie juos užsimenama labai glaustai, dažniausiai pintųjų baldų gamybos kontekste. Muziejų ekspozicijose ir saugyklose bambukinių baldų taip pat reta.

Šiai XIX a. pabaigos – XX a. pradžios baldų rūšiai geriau pažinti svarbu atkreipti dėmesį į Rytų įtaką Europos kultūrai. Atradus jūros kelius iki Tolimųjų Rytų, Europoje kilo kelios susidomėjimo egzotiškais dirbiniais bangos. Pirmiausia, XVII a. nusistovėjus prekybiniam keliui, diduomenės aplinkoje išplito kiniški dirbiniai. XVIII a. Prancūzijoje pradėtas vartoti terminas *šinuazri* (pranc. *chinois* – kiniškas), skirtas Tolimųjų Rytų, ypač kinų, japonų, stilistikos imitacijai XVII–XIX a. apibūdinti Europos dailėje ir architektūroje⁵²⁹. Antroji banga siejama su XIX a. II pusėje Japonijos izoliacinės politikos, besitęsiosios daugiau kaip du šimtmečius (1638–1853), pabaiga ir uostų atvėrimu prekybai su Vakarais. Europoje kilo didžiulis susidomėjimas japonų menu ir kultūra. 1872 m. prancūzas Philippe'as Burty, kolekcionavęs Japonijos meną, pirmą kartą pavartojo terminą *japonisme*. Kitame savo straipsnyje autorius *japonisme* apibrėžė kaip „Japonijos meno ir dvasios tyrimą“⁵³⁰. Ši samprata keitėsi – dabar šiuo terminu plačiai apibūdinama japonų meno ir amatų įtaka Europos dailei⁵³¹. Didžiausias poveikis pasireiškė tapybos ir grafikos srityse, tačiau neaplenkė ir taikomosios dailės.

Japonizmo mada pasiekė ir Lietuvą. Žinoma, jog lenkų karininkai ir jūreiviai, tarnavę Rusijos imperijos laivyne, lankėsi Japonijoje ir 1857 m. Vilniaus senienų muziejui pasiūlė dovanų, susidedančių iš meno dirbinių ir etnografinių objektų, atsivežtų iš kelionių⁵³². XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje buvo kolekcionuojami japonų meno dirbiniai⁵³³, įtaka pasireiškė ir menininkų kūryboje⁵³⁴.

529 *Dailės žodynas*, p. 81.

530 Watanabe Toshio, What is Japonisme? Terminology and interpretation, in: *Art of Japan, Japonisms and Polish-Japanese Art Relations*, ed. by Agnieszka Kluczevska-Wójcik & Jerzy Malinowski, Polish Institute of World Art Studies & Tako Publishing House, Toruń, 2012, p. 215.

531 *Dailės žodynas*, p. 172.

532 Jerzy Malinowski, *Polish and Japanese painting. Relations and parallels (1853–1939)*, p. 225.

533 Pavyzdžiui, Onos Bagnickaitės japonų graviūrų kolekcija Santeklių dvare. Plačiau žr. Algė Andriulytė, Iš elitinės kultūros palikimo: Santeklių dvaras ir Onos Bagnickaitės japonų graviūrų kolekcija, in: *Viešniai: istorija ir kultūra. Žemaičių praeitis*, t. 16, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2013, p. 751–773.

534 Yumiko Nunokawa, Influence of *Japonisme* on Art of M. K. Čiurlionis and His Contemporaries,

Vakarų Europos visuomenė su japonų kultūros objektais buvo supažindinta tarptautinių parodų metu. 1862 m. Londono parodoje buvo eksponuojama daugiau negu 600 japoniškų dirbinių, tapusių sensacija, ypač tarp menininkų⁵³⁵. Visoje Europoje pradėjo plisti japonų meno formas imituojantys taikomosios dailės kūriniai, kurių išvaizda buvo modifikuota pritaikant europietiškam skoniui. Didžiojoje Britanijoje, siekiant apibūdinti šią samplaiką, stiliui nusakyti pradėtas vartoti *Anglo-Japanese* terminas. Baldų dizaine tai pasireiškė paprasta linijine struktūra, minimaliu dekoru, apsiribojančiu įpjuovomis ir paauskuotomis linijomis ar motyvais ir ypač juodmedžio apdaila⁵³⁶.

Paraleliai plėtojosi ir kita, mums itin aktuali kryptis – neslūgstant susidomėjimui rytietiškais dirbiniais, XIX a. II pusėje Didžiojoje Britanijoje ir JAV pradėti gaminti bambukiniai baldai, kuriems žaliava buvo importuojama⁵³⁷. Baldai iš bambuko turi senas gamybos tradicijas, jie buvo naudojami senovės Indijoje, Kinijoje, Japonijoje. Bambukas – tuščiaaviduris, ištisai ar iš dalies sumedėjęs augalas, labiausiai išplitęs Pietryčių, Rytų Azijoje. Indijoje iš bambuko buvo gaminamos kėdės, panašios į sostus, Kinijoje bambukiniai baldai tradiciškai skirti naudoti lauke. Jie gaminti naudojant specialias technikas – lenkti bambuko ūgliai formuoti augalą ištačius į tam tikrus dėklus. Tradiciniuose japoniškuose balduose bambukas buvo naudojamas retkarčiais, dažniausiai lauko baldams⁵³⁸.

Rusijos imperijoje, Sankt Peterburge, Maskvoje, XIX a. pabaigoje bambukinių baldų gamyba buvo glaudžiai susijusi su pynimo amatu ir išplitusia pintųjų baldų mada. Šalia vietinių medžiagų (gluosnių šakelių, pušų ir eglių šaknų, įvairių rūšių cukranendrių ir nendrių) nuo 1889 m. pradėtos plačiai naudoti atvežtinės medžiagos – rafija, Manilos pluoštas, bambukas ir kt.⁵³⁹. Meistrai pynėjai užsiėmė baldų iš bambukų dirbimu. Tokie baldai plačiai išplito XIX a. pabaigoje. Tai visokiųjų rūšių lentynos, etažerės, širmos, moteriški darbo bei tualetiniai staliukai. Įdomios šių baldų gamybos ypatybės – norint suteikti baldams tvarumo ir formų tvirtumo, bambukinės detalės buvo uždengiamos metaliniais antgaliais, o jų ertmės užpildomos smulkiu persijotu smėliu. Lentynoms dažniausiai buvo naudojamas storas stiklas arba fajansas su spausdintu, o kartais ir ranka tapytu piešiniu. Lengvas ažūrinis šių baldų siluetas XIX a. pabaigos – XX a. pradžios madingiems interjerams suteikė rytietiško atspal-

in: *International Journal of Area Studies* 10:1, 2015, p. 85–99.

535 Olive Checkland, *Japan and Britain after 1859: Creating Cultural Bridges*, p. 20.

536 Widar Halen, *Christopher Dresser, a Pioneer of Modern Design*, Phaidon, 1990, p. 69.

537 Charles Boyce, *The Wordsworth Dictionary of Furniture*, p. 21.

538 *Ibid.*, p. 21.

539 Ольга Стругова, *Мебель в Русском интерьере конца XIX – начала XX веков*, p. 359.

vio⁵⁴⁰. Pavyzdžiui, toks XX a. pradžios bambukinis tualetinis staliukas, kurio dalis dengia metaliniai antgaliai, o stalviršį – porcelianinės plytelės, saugomas Valstybiniame istorijos muziejuje Maskvoje (130 il.).

Panašus išlikęs bambukinis staliukas-etažerė su metaliniais antgaliais ir fajansiniu stalviršiu – XIX a. pabaigos – XX a. pradžios žymių Sankt Peterburgo kolonijinių prekių „D. A. ir G. Dementjevų ir P. V. Vasiljevo ir Ko“ prekybos namų prekė⁵⁴¹ (131 il.). Tačiau informacijos, kokios dirbtuvės, fabrikai Imperijos sostinėje gamino bambukinius baldus, trūksta.

Štai dabartinės Lenkijos teritorijoje XIX a. pabaigoje veikė keli japoniškų bambukinių baldų fabrikai. 1898 m. kalendoriuje savo produkciją – japoniskus bambukinius baldus reklamavo M. Stankiewiczus, Varšuvoje turėjęs fabriką ir parduotuvę⁵⁴² (132 il.), kitas Varšuvos fabrikas vadinosi „Maison Nipon“, o Bendzino mieste veikė S. Rutkiewicziaus bambukinių baldų dirbtuvė⁵⁴³ (133 il.). Šie baldai buvo skirti ne tik naudoti soduose ir verandose, bet ir namų interjere – salonuose, buduaruose ir kabinetuose.

Visoje šioje panoramoje natūralu, kad XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje bambukiniai baldai buvo ne tik naudojami, bet dar svarbiau – ir gaminami Vilniaus mieste. Neaišku, kada Vilnių galėjo pasiekti pirmieji tokie baldai. Pirmasis šaltinis, kuriame užfiksuota iš bambuko pagaminta kėdė, – apie 1898 m. Stanisławo Filiberto-Fleury daryta žmonos Felicijos Fleury fotografija, kurioje ji stovi atsirėmusi į bambukinės kėdės atkaltę (134 il.). Dabartinėmis žiniomis, tuo metu bambukiniai baldai Vilniuje dar nebuvo gaminami, tad šis nuotraukoje užfiksuotas baldas galėjo būti importuotas. Vėlesnėje – 1908 m. minėto fotografo nuotraukoje, vaizduojančioje sutuoktinius Skudzewiczus, aiškiai matome tos pačios kėdės fragmentus, galime įžiūrėti bambuko lazdeles dengiančius metalinius antgalius (135 il.).

Nedaug žinomomis aplinkybėmis XX a. pradžioje įsikūrė keli japoniškų bambukinių baldų fabrikai ir dirbtuvės. 1906 m. Vilniaus spaudoje pasirodė pirmosios žinios apie Sirotskaja (Sieroca) g. 7 (dab. Subačiaus g.) atidarytą japoniškų bambukinių baldų fabriką „Mikado“⁵⁴⁴. Tačiau nenurodyta, kokio dydžio šis fabrikas buvo, kokie energijos šaltiniai naudoti, darbininkų skaičius. Pranešama apie katalogus su 500 modelių, išsiųstus pirmiems pageidavusiems. Vadinas, gamybos apimtis turėjo būti nemaža, o katalogai liudija apie modernius produkcijos platinimo būdus ir galimybę susikomplektuoti norimą baldą.

540 *Ibid.*, p. 360.

541 Internetinė prieiga: <https://coberu.ru/auctions/173282/> [žiūrėta 2020 12 13].

542 *Kalendarz warszawski*, 1898, p. 2.

543 Stanisław Stefan Mieszkiewicz, *Europejskie stolarstwo i meblarstwo przelomu XIX i XX wieku*, p. 372.

544 *Kuryer Litewski*, 1906, Nr. 41, Nr. 51, Nr. 53, Nr. 58; *Gazeta Wilenska*, 1906. Už nuorodas dėkoju dr. Daliai Klajumienei.

Į klausimus, kokie tai baldai, kaip jie atrodė, kaip buvo dekoruoti, vilniečiams atsakymus pateikė patys gamintojai:

1) *Bambukiniams baldams būdingas patvarumas, lengvumas ir tobulumas; jie gali būti lenkti, įprasti, kieti, paminkštinti;*

2) *Gali būti uždengti japonišku kilimėliu, pliušu ir kt. apmušalais; pagražinti japonišku laku su ornamentais ir majolika; jais gali būti prabangiai apstatomi kambariai;*

3) *Galima išsirinkti iš 50 skirtingų tipų; tam tikrus gaminius – iš 1000 rūšių;*

4) *Baldų komplekto kaina – nuo 60 iki 1000 rublių; vasarnamiams – nuo 40 rublių; visas atliekama greitai su specialistų pagalba;*

5) *Gaminami įvairių formų su fabriko porankiais; didmeninė ir mažmeninė prekyba fabrikinėmis kainomis*⁵⁴⁵.

Taigi, bambukiniai baldai galėjo būti įvairių formų, su paminkštinimais ir be jų, apmušti apmušalais, dekoruoti rytiškais ornamentais ir, kaip matėme Maskvos ir Sankt Peterburgo pavyzdžiuose, keraminėmis (majolikos) detalėmis, pritaikyti kambariams apstatyti ir naudoti vasarnamiuose. Tačiau, kaip ir lenktųjų baldų atveju, nežinome, iš kur buvo importuojama žaliava šios rūšies baldų gamybai.

Įdomu, jog 1908 m. žinutėje pirkėjai informuojami apie vėl atidarytą japoniškų bambukinių baldų fabriką „Mikado“ Didžiosios Poguliankos g. 3 (dab. J. Basanavičiaus g.). Galima tik spėlioti, dėl kokių priežasčių fabrikas persikėlė į kitą vietą ir ar jo veikla buvo nutrūkusi. Siūlomas asortimentas ir paslaugos buvo tos pačios kaip ir anksčiau, nurodytos užsakymų priėmimo valandos⁵⁴⁶. 1909 m. „Mikado“ baldus buvo galima įsigyti prie fabriko veikusioje parduotuvėje. Šio baldų fabriko savininku nurodytas M. K. Mošlevskis (*М. К. Мошлевский*)⁵⁴⁷. Vėlesniuose – 1911–1913 m. pranešimuose pabrėžiamas bambukinių baldų elegantiškumas, dailumas, tvirtumas, prieinama kaina⁵⁴⁸ (136 il.).

Reklamos pateiktą fabriko produkcijos apibūdinimą patvirtina išlikęs lengvas, grakščių formų, „Mikado“ fabriko staliukas (137 il.). Stalviršio apačioje išlikusi popierinė fabriko etiketė ne tik leidžia identifikuoti gamintoją, bet ir patikslinti pagaminimo datą. Etiketėje (*„ФАБРИКЪ бамбуковой гнутой МЕБЕЛИ подъ фирмой „МИКАДО“ въ Вильне Сиротская ул. д. № 7.“*) nurodytas senasis fabriko adresas, taigi, staliukas pagamintas tarp 1906–1908 metų (138 il.). Konstrukciją sudarančias tuščiavidures bambuko lazdeles dengia metaliniai antgaliukai, stalviršį – tamsios spalvos jau kiek nusidėvėjęs pliušas. Šių baldų egzotiškumas pasireiškia neįprasta naudotų medžiagų

⁵⁴⁵ *Gazeta Wilenska*, 1906.

⁵⁴⁶ Александр Виноградов, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2-х частях*, p. 5.

⁵⁴⁷ *Вся Вильна*, 1909, reklamos Nr. 0221.

⁵⁴⁸ *Вся Вильна*, 1911, reklamos Nr. 091; 1912, reklamos Nr. 68; *Kalendarz wileński informacyjny*, 1912, p. 109; *Вся Вильна*, 1913, reklama nenumeruota.

kombinacija – bambukas rodo japoniškos kultūros įtaką, tačiau forma byloja apie prisitaikymą prie europietiškų baldų išvaizdos.

Apie sėkmingą bambukinių baldų gamybą bei produkcijos patrauklumą liudija ir parodose gauti apdovanojimai (1906, 1908 m. sidabro, 1911 m. aukso medaliai)⁵⁴⁹ (139 il.). 1914 m. minimas skyrius Policijos skersgatvyje (*Policeiskij pereulok*, dab. Arklių g.) ir naujas fabriko savininkas D. I. Markovskis (*Д. И. Марковский*)⁵⁵⁰. Jo pavardė veda prie kito bambukinių baldų fabriko veiklos Vilniuje.

Markovskio japoniškų bambukinių baldų fabrikas minimas Didžiojoje gatvėje 1909 metais (140 il.). Nurodyta, jog priimami didmeniniai ir mažmeniniai užsakymai, skelbiama, kad kainos 20 proc. mažesnės negu kitų firmų, užsakymai įvykdomi greitai ir kokybiškai. Prie fabriko veikė parduotuvė, kurioje parduodami jau pagaminti baldai, gaminiamis suteikiama garantija⁵⁵¹. 1911 m. reklamoje nurodoma, jog parduotuvėje parduodami bambukinių baldų komplektai, kuriuos sudaro 10 gaminių. Baldai apmušti pliušu, jų kaina – nuo 55 rublių. Skelbiama apie dovanas Kalėdoms – vaikiškus baldus, staliukus, etažeres, lentynas ir kt.⁵⁵² (*žr. 13 priedą*). 1912–1913 m. šio fabriko reklamose pateiktos bambukinių baldų iliustracijos, nurodytas tas pats adresas kaip ir „*Mikado*“ fabriko skyriaus⁵⁵³ (141 il.).

Markovskio japoniškų bambukinių baldų fabrikas veikė iki 1914 m. balandžio mėnesio, kuomet buvo paskelbta apie visų bambukinių baldų išpardavimą dėl fabriko ir parduotuvės likvidacijos⁵⁵⁴, tačiau uždarymo priežastys nenurodytos (*žr. 13 priedą*).

Be aptartų bambukinių baldų fabrikų, veikė ir mažesni gamintojai. 1909 m. Vilniuje vykusioje Būsto reikmenų ir sodininkystės parodoje bambukinius baldus pristatė ir „*Kanopacki i S-ka*“⁵⁵⁵, apie šios bambukinių baldų dirbtuvės veiklą žinoma iki 1911 metų⁵⁵⁶.

Nors fotoateljė nuotraukose galime pamatyti Vilniuje naudotų įvairių bambukinių baldų tipų ir formų (142–143 il.), tačiau išlikusių ir pasiekusių mūsų dienas šių baldų yra nedaug. Tarp jų Signatarų namuose esanti bambukinė širma (144 il.), naudota Jono Basanavičiaus bute Vilniuje, LNM saugomas vienas XX a. I puse datuojamas stalielis, pagamintas iš įvairaus ilgio bambukinių lazdelių, kurių galai apkaustyti metalu (145 il.). Lentynėlė ir stalielio viršus mediniai, gelsvai lakuoti ir išpiešti rytietiškais ornamentais:

549 *Вся Вильна*, 1913, reklama nenumuruota.

550 *Вся Вильна*, 1914, reklama nenumuruota.

551 *Вся Вильна*, 1909, reklamos Nr. 096.

552 *Gazeta codzienna*, 1911, Nr. 52, 53.

553 *Вся Вильна*, 1912, reklama nenumuruota; 1913, reklama nenumuruota.

554 *Виленский вестникъ*, 1914, Nr. 3262, 3264, 3266.

555 *Księga pamiątkowa wystawy urządzeń mieszkań i ogrodniczej*, p. 80; *Каталог выставки устройства жилищ и плодоводства, Вильно 16 авг. – 15 сент. 1909*, p. 4.

556 *Gazeta codzienna*, 1911, Nr. 43, 48, 50.

stalelio viršuje, centre – nusvirusi žydinti orchidėjos šaka ir du egzotiški paukščiai, kampuose – spalvotų lauko gėlių puokštės, lentynėlėje – medžio šaka su uogomis, lapais ir hieroglifas⁵⁵⁷. Baldų kataloge nenurodyta, ar šis stalelis vietinės gamybos, ar importuotas.

Tuo tarpu LNDM saugomą unikalų bambukinių baldų komplektą sugretinus su ikonografinė medžiaga, preliminariai galima teigti, jog šis komplektas galėtų būti vilniškių bambukinių baldų fabriko gamybos (146 il.). Nors ženklinimo ir nuorodų į konkretų gamintoją nėra, tačiau pagrindo šiam pirminiam spėjimui teikia minėtojo Markovskio bambukinių baldų fabriko reklaminiuose skelbimuose pateiktos baldų iliustracijos, išvaizda, konstrukcija bei audiniais primenančios šiuos baldus. Kaip skelbta spaudoje, vilniškiai bambukiniai baldai pagal poreikius galėjo būti dengiami įvairiais apmušalais, tarp jų ir pliušu, pagražinti japonišku laku su ornamentais ir t. t. LNDM bambukinių baldų komplekto stalelis aptrauktas pliušu, o sėdimieji baldai – kėdės, krėslai, taburetė paminkštinti, taip pat dengti žalsvu pliušu su kutais (kutais papuošti baldai vaizduojami Markovskio fabriko reklamoje).

Šiek tiek sudėtingesnės konstrukcijos staliukas su išskleidžiamomis lentynėlėmis taip pat galėtų būti vietinių gamintojų produktas. Staliukas, kuris galėjo būti naudotas kaip stovas gėlėms, dengtas džiuo pluoštu, tuščiaviduriai bambuko galai apkaustyti metaliniais antgaliais (147 il.).

Nors palyginus su lenktaisiais baldais, bambukinių baldų gamyba Vilniuje nebuvo išplėtotą – žinome tik apie kelių fabriko ir dirbtuvės veiklą, tačiau šiuos baldus galima traktuoti kaip išskirtinius dirbinius taikomosios dailės istorijoje. Baldai iš Tolimųjų Rytų kraštams būdingos lengvos medienos – tarpinė produkcija tarp Rytų ir Vakarų, kai rytietiškos medžiagos pritaikomos atsižvelgiant į vietos gyventojų poreikius ir supratimą apie jų išvaizdą. Kokių kitų rūšių ir tipų baldus naudojo vilniečiai, išaiškės apžvelgus baldų komercijos ir sklaidos aspektus.

557 Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 27, 130.

IV. KOMERCIJOS IR SKLAIDOS ASPEKTAI

XIX a. – XX a. pradžios modernizacijos procesai palietė daug kasdieninio gyvenimo sričių, viena jų – prekių įsigijimas, t. y. pakito galimybės jas įsigyti ir pasikeitė jų platinimo būdai. Šiame kontekste aktuali baldų komercijos ir sklaidos analizė, kadangi remiantis ja parodomas XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų rinkos pobūdis Vilniaus mieste – kur, kokiais būdais vilniečiai įsigydavo baldus, ar įsigijimo būdai ir formatai ilgainiui keitėsi, kas tai lėmė. Per prekybos baldais prizmę atskleidžiamas baldų asortimentas mieste, amatininkų ir fabrikinės produkcijos, taip pat vietinės gamybos ir užsienio gamintojų dirbinių santykis. Pasirinkto atvejo – Miesto salės apstatymo baldais konkurso analizė atskleidžia iki tol nepažintus bendradarbiavimo su užsienio ir vietos tiekėjais klausimus, didelės apimties produkcijos įsigijimo aspektus, išryškina mažai žinomas Vilniaus viešųjų įstaigų interjero įrengimo ir apipavidalino aplinkybes.

IV.1. Naudotų baldų pardavimas

Vilniečiai baldus įsigydavo įvairiais būdais. Vienas iš jų – dėvėtų baldų pirkimas arba iš kitų gyventojų, arba įsigijimas iš varžytinių. Nesudėtingą prekybos formą – elementarius sandorius tarp gyventojų apžvelgsime pirmiausiai. Toliau analizuojama medžiaga ne tik parodo šiuos baldų įsigijimo būdus, bet ir atskleidžia įdomios informacijos apie vienu ar kitu laikotarpiu mėgtus baldus, jų pagaminimo vietą, stilistiką, medžiagas ar pritaikymą interjere.

Pagrindinis šaltinis, atskleidžiantis tokios prekybos niuansus, – laikraščių skelbimai, kur dominavo asmeniniai pasiūlymai. Baldus parduodavo privatūs asmenys, o pirkėjai, atėję nurodytu adresu, galėjo juos apžiūrėti ir įsigyti. Daugumoje skelbimų minima, jog baldai parduodami išvykstant ar tiesiog prireikus. Tačiau formuotis aiškesniam vaizdui apie XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje vilniečių būstuose naudotų baldų tipus ir išvaizdą iš gyventojų skelbimų sudėtinga dėl jų glaustumo. Pavyzdžiui, 1857 m. skelbiama, jog Rotkevičiaus namuose parduodami baldai, paveikslai ir kiti daiktai⁵⁵⁸; kitas gyventojas, ruošdamasis išvykti iš miesto, praneša, jog Lenskio name parduodami naujausios mados baldai iš riešutmedžio⁵⁵⁹; 1862 m. Sniadeckio namuose Vilniaus gatvėje parduodami baldai⁵⁶⁰; kunigaikščio Vrublevskio namuose taip pat parduodami baldai, apibūdinami kaip gražūs⁵⁶¹; 1861 m. buvusiuose Bartoševičiaus,

558 *Виленский вестник*, 1857, Nr. 1.

559 *Kurier Wilenski*, 1861, Nr. 70.

560 *Kurier Wilenski*, 1862, Nr. 1.

561 *Kurier Wilenski*, 1862, Nr. 6.

tuo metu Vagnerio namuose, Skapo gatvėje parduodami prieš kelerius metus iš Sankt Peterburgo atsigabenti baldai: kanapa iš raudonmedžio, 6 foteliai ir kėdės su cinkuotomis spyruoklėmis, dengtos šilku, stalas prie kanapos, 2 kortų staliukai⁵⁶²; 1862 m. gyventojams išvykstant iš miesto parduodami gražūs baldai, pagaminti Sankt Peterburge iš palisandro medžio, tinkami svetainei, buduarui, valgomajam, miegamajam ir vaikų kambariams⁵⁶³; 1863 m. pirkęjas pageidauja įsigyti baldus iš palisandro medžio ar riešutmedžio⁵⁶⁴; kiti gyventojai parduoda baldus iš riešutmedžio ir fortepijoną iš palisandro⁵⁶⁵; Kozlovskio namuose – baldus iš riešutmedžio⁵⁶⁶; svetainės baldus iš riešutmedžio, dengtus avietinės spalvos šilkinio štofu⁵⁶⁷, buvo galima apžiūrėti Antakalnyje, pulkininko Olderono bute⁵⁶⁸; 1868 m. Vilniaus depo viršininko parduodamų baldų sąrašė buvo triumfo⁵⁶⁹, rašomasis stalas, 2 minkšti foteliai su sofa, 2 staliukai ir valgomasis stalas su 6 minkštomis kėdėmis⁵⁷⁰. XIX a. viduryje paminėti keli atvejai apie Sankt Peterburge pagamintus baldus rodo, jog Vilniaus gyventojai interjerams apstatyti rinkdavosi ne tik vietinių amatininkų dirbinius, bet atsigabendavo ir iš kitų miestų.

XIX a. pabaigoje skelbimų su žinutėmis apie parduodamus baldus pagausėja. Remiantis jų teikiamomis žiniomis, galima iš dalies rekonstruoti vilniečio būsto vaizdą. Skelbimuose vartojamose formuluotėse apie parduodamus baldus atsispindi funkcinis kambarių skirstymas (svetainė, valgomasis, kabinetas, miegamasis). Didžiausias dėmesys buvo teikiamas reprezentacinėms patalpoms – svetainei, valgomajam, kabinetui, kur buvo priimami svečiai, kiti interesantai, todėl jos apstatomos puošniausiais baldais. Tuo tarpu kiti kambariai – miegamasis, buduaras išlaikė privatumą, jų įrengimas

562 Kuryer Wilenski, 1861, Nr. 70.

563 Kuryer Wilenski, 1862, Nr. 12.

564 Виленский вестникъ, 1863, Nr. 8.

565 Виленский вестникъ, 1863, Nr. 34.

566 Виленский вестникъ, 1863, Nr. 144.

567 Štofas – (vok. *stoff* – medžiaga, materija) brangus, labai tankus šilkinis arba vilnonis vienspalvis arba margintas įvairaus pynimo įvežtinis audinys iš po kelis siūlus susuktų metmenų ir ataudų. Europos šalyse žinomas nuo XVIII a. pradžios, nuo tada minimas ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės inventoriuose. Iki XIX a. 4 dešimtmečio daugiausia naudotas baldams apmušti ir kaip dekoratyvinis audinys, in: Gražina Marija Martinaitienė, *Audiniai ir jų spalvos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriniuose šaltiniuose*, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmai, 2013, p. 105.

568 Виленский вестникъ, 1863, Nr. 79.

569 Triumo [pranc. *trumeau*]: 1. Veidrodis, įtaisytas tarp langų, durų, virš židinio. 2. Aukštas (žmogaus ūgio ar aukštesnis) pastatomas veidrodis staciakampiam, dažn. gausiai dekoruotame (kai kada sulankstomame) rėme, su nedideliu staliuku apačioje. *Dailės žodynas*, p. 430.

570 Виленские губернские ведомости, 1868.

nebuvo afišuojamas, tik keliuose skelbimuose užsimenama apie parduodamus baldus, tinkamus buduarui⁵⁷¹, miegamajam ir vaikų kambariams⁵⁷².

Baldų klasifikavimas pagal minėtą funkciją kambarių suskirstymą suteikia galimybę sužinoti apie to laikotarpio vieno ar kito kambario apstatymą. Pavyzdžiui, 1891 m. buvo parduodami meniški kabineto baldai: rašomasis stalas ir bibliotekos spinta, sofa, 2 krėslai ir 4 kėdės, 2 minkšti krėslai⁵⁷³; 1895 m. parduodami kabineto baldai ir rašomasis stalas iš juodojo ąžuolo⁵⁷⁴. Prie kabineto įrangos priskiriami rašomieji stalai buvo dažna ir pavieniui parduodama prekė⁵⁷⁵. 1896 m. parduodamas kortų lošimo stalas⁵⁷⁶, 1905 m. didelis pušinis stalas⁵⁷⁷; 1895 m. parduodami baldai ir spintos⁵⁷⁸; 1905 m. šalia kitų parduodamų daiktų minimos spinta⁵⁷⁹ ir komoda⁵⁸⁰.

Pabira skelbimų medžiaga tarsi susijungia į vientisą vaizdą žiūrint į to meto interjerų fotografijas, todėl skelbimų žinutes papildysime vaizdine medžiaga. Negausiai turimoje aptariamąjį laikotarpį iliustruojančioje ikonografinėje medžiagoje yra kelios fotografijos, kuriose užfiksuoti kabinetų vaizdai. Iškalbinga Puškino kabineto nuotrauka, kurioje matome centrinę patalpos dalį užimančią masyvų ąžuolinį stalą su anstatu, krėslą, šalia esančius minkštuosius baldus (148 il.). Šis baldų komplektas, kaip išsiaiškinome, pagamintas vietinio meistro dirbtuvėje. Zahorskio kabinetą vaizduojančiose 1894 m. akvarelėje ir 1899 m. fotografijoje matome kuklesnių formų rašomąjį stalą, įdomios išvaizdos drožiniais puoštus krėslus, minkštuosius baldus, knygų lentyną, etažerę (149–150 il.). Petro Vileišio kabinetas taip pat apstatytas šiai erdvei pritaikytais baldais – gilumoje matome knygų spintą su drožiniais, priekyje – kitokio tipo, nei aptartieji, rašomasis stalas, kurio šoninės spintelės su stalčiais remiasi į tvirtas tekintas kojas, šalia krėslas pinta pasoste (151 il.).

Neatsiejama pasiturinčio vilniečio namų interjero dalis buvo minkštieji baldai, tiksliau – svetainės minkštųjų baldų komplektas. Iš interjerų istorijos⁵⁸¹ žinome, kad įvairūs minkštieji baldai interjeruose išplito XVIII amžiuje, o XIX a. pabaigoje į madą

571 *Kuryer Wilenski*, 1862, Nr. 12; *Виленский вестникъ*, 1896, Nr. 178.

572 *Kuryer Wilenski*, 1862, Nr. 12.

573 *Виленский вестникъ*, 1891, Nr. 94.

574 *Виленский вестникъ*, 1895, Nr. 27.

575 *Виленский вестникъ*, 1896, Nr. 196; 1897, Nr. 211.

576 *Виленский вестникъ*, 1896, Nr. 181.

577 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2254.

578 *Виленский вестникъ*, 1895, Nr. 28.

579 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2254.

580 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2261.

581 Praz Mario, *An Illustrated History of Interior Decoration from Pompeii to Art Nouveau*, London: Thames & Hudson, 2008.

sugrįžo Liudviko XV stiliaus pakartojimas, ypač svetainių apipavidalinimuose, lanksčių formų neorokoko stiliaus baldai su paminkštintomis dalimis vėl tapo integralia namų dalimi. Be to, minkštieji baldai interjere derinti su tekstilės gaminiais, kilimais ir ypač įmantriai drapiruotomis portjeromis – čia verta prisiminti apmušėjų-dekoratorių indėlį apipavidalinant interjerus, rūpinantis bendru erdvės vaizdu. Tiek paveldėti iš anksčiau, tiek ir naujai įgyti baldai bei prabangios portjeros kraustantis tapdavo paklausia preke. Pirkėjai dažnai įsigydavo naudotus nežinomų meistrų pagamintus minkštuosius baldus: 1894 m. jie buvo parduodami pulkininko Andrejevo bute⁵⁸², 1895 m. juos pardavinėjo Preobraženskaja gatvėje (dab. Liejyklos g.) esančiame name gyvenantis asmuo⁵⁸³, o 1897 m. parduodami minkštieji baldai, nenurodžius adreso⁵⁸⁴. Tačiau yra ir išsamesnių skelbimų: 1896 m. buvo parduodami baldai iš riešutmedžio, apmušti šilku: sofa, 2 krėslai ir 6 puskrėsliai (*полукресель*)⁵⁸⁵, mažai naudoti minkštieji baldai „su uždangalais“⁵⁸⁶ (nenaudojamuose kambariuose baldai buvo uždangstomi), 2 baldų komplektai iš riešutmedžio, apmušti šilku⁵⁸⁷; 1897 m. parduodami minkštieji baldai: sofa, 2 krėslai ir kėdės⁵⁸⁸. Iš šių skelbimų sužinome, kad minkštiesiems baldams apmušti naudotas šilkas, o vėliau minima odinė sofa⁵⁸⁹, svetainės baldai, dengti raudonu pliušu⁵⁹⁰, raudona gelumbe⁵⁹¹. Dažnai nurodoma, iš kokios medienos padarytos minkštųjų baldų dalys, pavyzdžiui, 1896 m. minimos 6 kėdės ir kušetė iš riešutmedžio⁵⁹²; 1897 m. parduodami juodi baldai svetainei iš riešutmedžio, lova *Empire*⁵⁹³, seni minkštieji baldai iš raudonmedžio: 12 kėdžių, 2 krėslai su sofa⁵⁹⁴.

Kaip atrodė vilniečių svetainių apstatymas, galime pamatyti pažvelgę į Fleury ir Zahorskio namus – juose naudoti jau aptarti istorizmo stiliaus minkštųjų baldų komplektai (71–72 il.). Yra ir žodinės informacijos, pavyzdžiui, Vilniaus fotografo Fleury namo, kurį jis įsigijo apie 1902 m. Rasų priemiestyje, interjerą aprašė rašytojas Józefas Mackiewiczus:

582 *Виленскій вестникъ*, 1894, Nr. 187.

583 *Виленскій вестникъ*, 1895, Nr. 35.

584 *Виленскій вестникъ*, 1897, Nr. 27.

585 *Виленскій вестникъ*, 1896, Nr. 85.

586 *Виленскій вестникъ*, 1896, Nr. 102.

587 *Виленскій вестникъ*, 1896, Nr. 178.

588 *Виленскій вестникъ*, 1897, Nr. 211.

589 *Виленскій вестникъ*, 1896, Nr. 196.

590 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2256.

591 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2261.

592 *Виленскій вестникъ*, 1896, Nr. 181.

593 *Виленскій вестникъ*, 1897, Nr. 61.

594 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2254.

Apačioje tiesiog iš prieškambario durys vedė į salonėlį: žalias pliušas, juodas pianinas, daug paveikslų. Toliau valgomas, kuriame turbūt visada valgymui padengtas stalas. [...] Iš čia durys į „kabinėtą“, kuriame stovėjo didžiulė XIX a. miestietiško stiliaus lova, taip pat didžiulis rašomasis stalas; pasieniais knygų lentynos, virš jų – paveikslai [...]“⁵⁹⁵

XX a. pradžios Vilniaus miestiečio Teplovo buto fotografijose šalia daugybės dekoratyvių dirbinių matyti, kad buvo gausu minkštųjų, įvairių formų baldų – sofų, fotelių, pufų, dekoruotų kutais, atspindinčių to meto baldų madas ir autentišką Vilniaus inteligentijos gyvenamąją aplinką (152 il.).

Skelbimuose taip pat randame žinių apie interjerą praturtinančias detales – užsimenama apie parduodamą paprastą⁵⁹⁶ ir triumo tipo veidrodį⁵⁹⁷; 1885 m. išvykstant parduodami turkiški siuvinėti baldai, veidrodis ir kiti daiktai⁵⁹⁸; 1891 m. parduodamas prancūziškas išsiuvinėtas kilimas, 4 paausuoti staliukai, ąžuolinis keturkampis stalas, minkšta, puikaus darbo su apmušalais sofa, 2 krėslai, kėdės ir taburetės be apdangalų, 2 marmurinės tumbos, 4 portjeros⁵⁹⁹. Kartais tik įvardinamos medžiagos ar baldų pagaminimo vieta: 1896 m. parduodami baldai iš riešutmedžio ir ąžuolo⁶⁰⁰, nauji varšuvietiški baldai⁶⁰¹.

1907 m. skelbime rašoma, kad keičiant butą pigiai parduodami baldai: nauja turkiška otomanė (48×20 cm), raižytas ąžuolinis rašomasis stalas, 6 ąžuoliniai minkšti krėslai, raižyti rusišku stiliumi, stalai ir kiti daiktai puikaus meistro iš Peterburgo, pagaminti pagal užsakymą⁶⁰². Kaip matome iš skelbimų, XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje gyventojų parduodami baldai dažniausiai buvo pagaminti iš riešutmedžio, raudonmedžio ir iš retesnės bei brangesnės medienos – palisandro medžio, augančio Pietų Amerikoje. Be to, XIX a. pabaigoje radosi daiktų, pagamintų iš metalo: 1896 m. buvo parduodama nauja pusantrinė (полупторная) angliška geležinė lova su spyruokliniu čiužiniu⁶⁰³, 1905 m. minimas metalinis lopšys⁶⁰⁴.

Vilniečiai galėdavo įsigyti ir valgomojo baldų: 1895 m. parduodami naudoti ąžuoliniai valgomojo baldai⁶⁰⁵, o 1896 m. Lydos ir Kėdainių gatvių skersgatvyje – 2 ąžuoliniai

595 Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos, sud. Jūratė Gudaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2007, p. 24.

596 Виленскій вестникъ, 1895, Nr. 35.

597 Виленскій вестникъ, 1899, Nr. 63.

598 Виленскій вестникъ, 1885, Nr. 191.

599 Виленскій вестникъ, 1891, Nr. 214.

600 Виленскій вестникъ, 1896, Nr. 80.

601 Виленскій вестникъ, 1896, Nr. 27.

602 Dziennik Wileński, 1907, Nr. 171.

603 Виленскій вестникъ, 1896, Nr. 204.

604 Северо-западное слово, 1905, Nr. 2254.

605 Виленскій вестникъ, 1895, Nr. 75.

bufetai valgomajam. Jie esą meniški, pagaminti meninėse Vilkomirskio dirbtuvėse (*художественная мастерская Вилькомирского*)⁶⁰⁶. Šiame skelbime pirmą kartą aptinkame minimas dirbtuves – sužinome apie vilniečių būstų apstatymą konkretaus vietinio meistro baldais.

Pažvelgę į Zahorskio buto valgomojo interjerą (153 il.), matome šios erdvės apstatymą. Joje centrinę dalį užima didelis stalas – pagrindinis patalpos akcentas, šalia išsidėsčiusios lenktosios kėdės, gilumoje – sofa. Žymiai efektingesnis valgomasis įrengtas Markučių dvare. Jį puošia 4 bufetai, veidrodžiai, šalia stalo esantys išpūdingos išvaizdos 6 Savonarolos tipo krėslai⁶⁰⁷, kurių atkaltes puošia herbai. Teigiama, jog šie krėslai pagaminti Varšuvos meistrų pagal senuosius italų meistrų pavyzdžius XIX amžiuje, tačiau nenurodyta, kokių šaltinių remtasi⁶⁰⁸ (154 il.).

Kaip minėta, Vilniaus miestiečiai reikiamus baldus galėjo įsigyti ir turto išpardavimų iš varžytinių metu. Itin išsamus pirklio Chaimo Chazano kilnojamojo turto, buvusio Kozelio name Rūdininkų gatvėje, 1885 m. išpardavimo atvejis. Minėti šie baldai: mažai naudotas sulankstomas stalas iš uosio su vienu stalčiu; sofa iš uosio su spyruoklėmis, aptraukta amerikietiška klijuote; 6 uosinės kėdės su spyruoklėmis, kurių atkaltės iš raudonmedžio, aptrauktos amerikietiška klijuote; panaudotas alksninis rašomasis stalas, apklijuotas žalia klijuote, su lentyna viršuje; alksninė komoda su keturiais stalčiais, ant jos tokia pat spintelė su keturiais stiklais ir dviem lentynomis viduje; sieninis veidrodis su rėmais iš uosio, stiklas $\frac{3}{4}$ aršinių ilgio ir 10 verškų⁶⁰⁹ pločio; sieninis laikrodis; krėslas su spyruoklėmis iš uosio, o atkaltė iš raudonmedžio, aprauktas amerikietiška klijuote; pakabinama fajansinė žibalinė lempa, papuošta žalvariu; 2 sieninės žibalinės lempos su apvaliais veidrodžiais; alksninis stalas priešais sofą ant vienos kojos, be drožybos; alksninė sofa su spyruoklėmis, poliruota riešutmedžiu, aptraukta vilnone rudos spalvos medžiaga, su kartūniniais baltais uždangalais; 3 tokie patys krėslai su tokiais pat uždangalais, 12 kėdžių su uždangalais; sofa su spyruoklėmis, iš alksnio, poliruota riešutmedžiu, aptraukta žalia vilnone medžiaga, su kartūniniais baltais uždangalais; alksninis rašomasis stalas, dengtas riešutmedžiu, su trimis stalčiais ir dviem spintelėmis, apdengtas žaliu audiniu; raudonmedžio spintelė indams su pakabinamomis 4 stiklų durelėmis, viduje su 4 lentynomis, su raktais ir spynomis;

606 *Виленский вестник*, 1896, Nr. 57.

607 Savonarolos krėslas [it. *sedia Savonarola*] – kietas suglaustinis krėslas su stačiakampe pasoste, žema profiliuota atkalte ir sukryžiuotomis kojomis (sudarytomis iš daugelio lentelių, apačioje sutvirtintų skersiniu), kurios užsibaigia neaukštais ranktūriais. Dekoruotas drožtais akanto lapų motyvais, maskaronais, medalionais ir kt., plito Italijoje renesanso laikotarpiu. *Dailės žodynas*, p. 376.

608 Internetinė prieiga: http://www.vilniausmuziejai.lt/a_puskinas/memorialine_ekspozicija/index.htm [žiūrėta 2021 07 24].

609 1 verškas lygus 4,45 cm.

alksninė etažerė su 4 lentynomis, su kojėlėmis; žmogaus ūgio triumo-veidrodis, su rėmais iš riešutmedžio, su kolonomis šonuose; uosinė drabužių spinta, suverinama, su pakabinamomis durimis, su dviem stalčiais apačioje, su spynomis ir raktais; raudon-medžio spinta su 6 stiklais, skirta baltiniams; spinta iš beržo medienos, skirta knygoms, su 12 mažų stiklų viduje ir 5 lentynomis; 2 uosinės sulankstomos lovos, su varžtais; alksninis lakuotas senas praustuvas; mažas alksninis poliruotas stalas ant vienos kojos; keturkampis alksninis staliukas ant keturių kojų; sofa, faneruota uosio mediena, be spyruoklių, apdengta juodu kartūnu; virtuvinis paprastas stalas ir toks pats suolas. Visas šis išvardintas turtas, įvertintas 894 rubliais⁶¹⁰, parodo itin platų baldų tipų, formų, paskirties, medžiagų, naudotų baldų gamyboje ir apipavidalinime, diapazoną.

Visa ši, kad ir pabira informacija, leidžia susidaryti bent apytikrį vaizdą apie XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje vilniečių naudotus baldus, jų formas ir medžiagas, atskirų kambarių apstatymo baldais madas. Gyventojai parduodavo naudotus, galbūt paveldėtus dažniausiai nežinomų meistrų iš įvairios rūšies medienos pagamintus baldus, tarp kurių pasitaikydavo atvežtų ir iš Sankt Peterburgo ar kitų Rusijos imperijos miestų. Masinės gamybos fabrikiniai dirbiniai, kurie išplito XIX a. pabaigoje, išskyrus kelis atvejus, gyventojų parduodami nebuvo. Šie baldai pardavinėti pasitelkus naujas prekybos formas, jas toliau ir aptarsime.

IV.2. Prekyba ir baldų importas

Miestiečiai įvairius gaminius galėjo nusipirkti ir vykstant proginei prekybai – šimtametės tradicijas turintys miestų turgūs ir mugės suteikdavo galimybę gyventojams apsirūpinti pageidaujamomis prekėmis, praturtindavo jų materialinę gerovę kasdienio naudojimo ir įvairiais egzotiniais dirbiniais. Į Vilniaus katedros aikštėje kasmet gegužės mėnesį rengiamą Šv. Jurgio mugę buvo atgabenami įvairūs gaminiai, tarp jų ir baldai⁶¹¹ iš Maskvos, Sankt Peterburgo, Varšuvos ir užsienio. Žinoma, jog šioje mugėje pardavinėti ir Turkijoje pagaminti baldai⁶¹².

Tačiau, kaip savo tyrime yra atskleidusi Ambrulevičiūtė, XIX amžiuje laipsniškai įsigalint fabrikinei produkcijai tradiciniai turgūs ir mugės ėmė neatitikti rinkos poreikių, tokia prekybos forma prarado savo aktualumą. Fabrikinės gamybos plėtra ir didėjantis gamybos mastas reikalavo naujų prekių pardavimo būdų. Mugių lokalumas ir sezoniskumas visiškai nebeatitiko fabrikinės produkcijos pardavimo reikalavimų. Galima kalbėti apie aptariamojo laikotarpio prekybos struktūros modernėjimą, jos

610 *Виленский вестник*, 1885, Nr. 204.

611 Aelita Ambrulevičiūtė, *Kur ir ką pirkto vilniečiai XIX amžiuje? Pasivaikšiojimas Vokiečių gatve*, p. 14.

612 Jolita Mulevičiūtė, *Keliaujantis žmogus XIX a. II pusės Lietuvoje*, p. 40.

tradicinių formų nykimą ir naujų plitimą⁶¹³. Vienas iš naujų prekių realizavimo būdų – išplėtotas parduotuvinės prekybos tinklas, kuris veikė ir keitė prekybą baldais. Tai per baldų parduotuvių veiklos bei asortimento analizę ir atskleisime.

Kadangi Lietuva buvo priklausoma nuo Rusijos imperijos ekonominės politikos, pirmiausia atkreipsime dėmesį į prekybą, pirklių veiklą, parduotuvių steigimąsi, jose pardavinėtų prekių asortimentą reguliavusius įstatymus, apribojimus ir kaip jie veikė baldų platinimo galimybes. Lietuvos pirklių verslas plėtotas remiantis ta pačia Imperijos teise, bet dėl Vakarų gubernijoms taikytos politikos (sėslumo riba, rusifikacija, muitų tarifai ir pan.) ir vietinės specifikos (verslo etnokonfesinis pasidalijimo) čia pirklių verslas turėjo savitų bruožų⁶¹⁴. Svarbu pažymėti, jog XIX amžiuje Rusijos imperijoje importuotomis ar fabrikinėmis prekėmis buvo leidžiama prekiauti tik pirklių parduotuvėse.

XIX amžiuje buvo dvi parduotuvių kategorijos: gildinės (priklausančios pirkliams) ir smulkios parduotuvės. Prekės buvo griežtai suskirstytos pagal kategorijas. Pirkliams buvo leidžiama prekiauti bet kokiomis prekėmis, o negildinėse parduotuvėse miesto administracija leido prekiauti tik smulkmenomis: „Miestiečiams buvo leidžiama laikyti savo name krautuvę ir prekiauti savo gamybos arba smulkiomis prekėmis, prekiauti vaisiais, daržovėmis ir kitomis smulkmenomis. Miestiečiams buvo draudžiama prekiauti staliaus mediniais gaminiais (**išskyrus baldus**)“⁶¹⁵ (paryškinta – E. B.). Vadinasi, pramoninės produkcijos importuotais baldais prekiauta pirklių parduotuvėse, o vietinės, savo gamybos baldais galėjo prekiauti ir miestiečiai, turintys krautuves.

Tiriant 1801–1861 m. Vilniaus žydų pirklių veiklą išsiaiškinta apie 8 baldų parduotuvių veiklą⁶¹⁶, tačiau nežinomas jose pardavinėtų baldų pobūdis, todėl negalime palyginti XIX a. I pusės baldų asortimento su XIX a. pabaigos – XX a. pradžios baldų produkcija. Neaišku, dėl kokių priežasčių XIX a. 6 dešimtmetyje parduotuvių, prekiausių baldais, buvo visai mažai: iš 464 Vilniuje atvirų parduotuvių (taip vadintos mažmeninės prekybos vietos, t. y. parduotuvės, atviros pirkėjui), surašytų 1857 m. generalinio patikrinimo metu, buvo tik trys, prekiavusios išskirtinai baldais⁶¹⁷.

613 Aelita Ambrulevičiūtė, *Mugės ir jų vaidmuo prekybos struktūroje Vilniaus ir Kauno gubernijose 1861–1914 metais*, p. 25–33.

614 Aelita Ambrulevičiūtė, *Vilniaus pirklių krikščionių dinastijos: socialinės tapatybės stiprinimo veiksnys (XIX a. antroji pusė)*, p. 18.

615 Aelita Ambrulevičiūtė, *Keli epizodai apie prekybą žaislais XIX amžiaus Vilniuje*, internetinė prieiga: <http://literaturairmenas.lt/2015-03-20-nr-3513/2422-chrono/3835-aelita-ambruleviciute-keli-epizodai-apie-prekyba-zaislais-xix-amziaus-vilniuje> [žiūrėta 2020 01 04].

616 Aelita Ambrulevičiūtė, *Vilniaus pirkliai žydai 1801–1861 metai (sąrašas)*, p. 95, 96, 134, 149, 152, 165, 179, 191, 199.

617 Aelita Ambrulevičiūtė, *Kur ir ką pirkto vilniečiai XIX amžiuje? Pasivaikščiojimas Vokiečių gatve*, p. 14.

Augant Vilniaus miestui, sparčiai statant daugiabučius, didėjant gyventojų skaičiui, paskutiniaisiais XIX a. dešimtmečiais pastebimas ženklus prekybos baldais augimas, naujų baldų parduotuvių steigimasis, asortimento gausa ir įvairovė. Stacionarios prekybos įmonių gausėjimą lėmė ir bendrosios tendencijos, atliepusios vartotojų kasdieninių poreikių įvairioms prekėms augimą. Svarbu, jog greta mišraus tipo (ypač pačioje XIX a. pabaigoje) parduotuvių pramoninės gamybos prekėms realizuoti buvo steigiamos ir specializuotos, plėtėsi specializuotų ir gatavų plataus vartojimo prekių parduotuvių tinklas⁶¹⁸. Prekyvietės ir baldų išsigijimo būdus Vilniuje galima suskirstyti į kelias grupes: mieste veikusias baldų parduotuves ir sandėliai, kur prekiauta čionykštės gamybos ir importuotais gaminiais; įvairių Rusijos imperijos miestų ir užsienio baldų įmonės ir fabrikai, vilniečiams siūlę savo produkciją kataloguose, reklaminėse žinutėse vietinėje spaudoje. Surinktos žinios apie Vilniuje veikusias baldų parduotuves chronologine tvarka pateikiamos *13 priede*: nurodomas parduotuvės savininkas (-ai), pavadinimas, žinomi veiklos metai, adresas, prekių asortimentas.

Atkreiptinas dėmesys, jog anksčiausiai veiklą pradėjusios parduotuvės – XIX a. 7–8 dešimtmečiuose priklausė amatininkams apmušėjams-dekoratoriams. O nuo kada galime kalbėti apie prekybą fabrikinės produkcijos baldais, kada pasirodė ankstyviausi gaminiai, kokios rūšies jie buvo, kur jais prekiauta? Aptardami lenktųjų baldų gamybos specifiką ir sklaidos kelią nuo Vienos iki Vilniaus, išskyrėme du sklaidos lygmenis, vienas iš jų – Vidurio Europos fabrikų produkcijos importas. Kada šie baldai pasiekė Vilnių, tiksliai pasakyti negalime⁶¹⁹, tačiau XIX a. 8 dešimtmetyje mieste jie tikrai buvo naudojami. Lenktosios kėdės Nr. 14 užfiksuotos išskirtinėje aplinkoje – Verkių dvaro parke apie 1876 m. dvaro fotografo Johano Hiksos darytoje nuotraukoje (155 il.). Nors negalime pasakyti, kada ir kur baldai buvo įsigyti, šiuo atveju svarbus ne tik pats produktas ir jo naudojimas, tačiau ir terpė, kurioje jis užfiksuotas. Galbūt šių kėdžių

618 Aelita Ambrulevičiūtė, *Mažmeninė prekyba Vilniaus, Kauno ir Gardino gubernijose 1861–1914 m. (tinklas, plėtra, modernėjimas)*, p. 73–74.

619 Vieni ankstyviausių šių kėdžių naudojimo atvejų užfiksuoti XIX a. 7 dešimtmečiu (apie 1863 m.) datuojamose nežinomų fotografų nuotraukose, kuriose įamžinti sukilėliai dvarininkas Gabrielius Ciolkevičius (*Gabriel Colkiewicz*, gyvenimo metai nežinomi) ir dailininkas Mykolas Elvyras Andriolis (*Michał Elwiro Andrioli*, 1836–1893). Pirmojoje fotografijoje užfiksuota lenktoji Thoneto kėdė Nr. 14, o kitoje nuotraukoje galime išvysti jos fragmentus. Tačiau negalime pasakyti tikslios šių fotografijų sukūrimo vietos, datos ir autoriaus. Dauguma sukilėlių nuotraukų darytos 1862–1865 m. fotoateljė Vilniuje, Kaune, Rygoje, Varšuvoje, Minske, Maskvoje ar Sankt Peteburge, tačiau gana didelės nuotraukų dalies kilmės vietos nustatyti nėra galimybių. *1863 metų sukilimas: veidai, vardai, istorijos*, sud. Raimundas Balza, Virginija Šiukščienė, Šiauliai: Šiaulių „Aušros“ muziejus, 2013, p. 61, 247; *Vilniaus fotografai*, sud. Vitalija Jočytė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2005, p. 158.

naudojimą galima sieti su dvarininkų gyvenamosios aplinkos ir gyvenamosios modernėjimu, įsileidus į savo aplinką masinės gamybos, unifikuotus gaminius.

Ankstystviausių faktų apie prekybą lenktaisiais baldais šaltiniuose aptinkame 1878–1879 metais. Nurodytais metais antrajai pirklių gildijai priklausęs baldų parduotuvės, nuo 1873 m. veikusios Vokiečių gatvėje, savininkas Šaja Olkinas Vilniaus miesto policijos valdybos priėmimo kambariui apstatyti parūpino 12 varšuvietiškų lenktųjų kėdžių iš buko už 30 rublių, stalą, kainavusį 12 rublių, ir etažerę už 5 rublius⁶²⁰. 1880 m. pirklio parduotuvėje papildomai užsakyta 12 kėdžių ir 2 krėslai iš buko, veidrodis⁶²¹. Šaltinyje neįvardinta, kurio gamintojo lenktosiomis kėdėmis buvo prekiauta, vėliau, XIX a. pabaigoje, pirklio parduotuvėje buvo galima įsigyti „*Brolių Thonetų*“, „*Jacob & Josef Kohn*“ ir Varšuvos fabrikų baldų iš buko (156 il.).

Surinkti duomenys apie baldų prekyvietes ir jų asortimentą Vilniaus mieste rodo, jog parduotuvinė prekyba baldais XIX a. 9 dešimtmetyje dar buvo vangi (atidarytos tik 2 naujos parduotuvės), o XIX a. 10 dešimtmetyje ji išaugo (žinome apie 7 naujų parduotuvių veiklą), tuomet ir pastebimas užsienio įmonių „*Brolių Thonetų*“, „*Jacob & Josef Kohn*“, „*Wojciechów*“ fabrikinį gaminių įsitvirtinimas rinkoje (157–158 il.). Parduotuvių asortimente neminima vilniškių lenktųjų baldų fabrikų produkcija – tai suprantama, kadangi vietiniai fabrikantai ją patys reklamavo spaudoje, baldus buvo galima užsisakyti ir įsigyti tiesiai iš gamintojų. Tačiau didžiausias suklestėjimas prekyba baldais pastebimas XX a. pradžioje – 1900–1915 m. turime žinių apie 22 naujas įsikūrusias baldų parduotuves ir sandėlius.

Analizuodami baldų parduotuvių asortimentą matome, jog XIX a. pabaigoje ypač išpopuliarėjo ir suklestėjo prekyba metalinėmis (angliškomis) lovomis. Jomis prekiauta daugumoje parduotuvių, o XX a. pradžioje steigėsi specializuotos vien tik metalinių baldų parduotuvės ir fabrikai: M. D. Mandelštamo geležinių lovų, higieniškų amerikietiškų čiužinių parduotuvė ir sandėlis; metalinių baldų parduotuvės „*Konkurencija*“, „*Universal*“ ir kt. Tuo pačiu metu rinkoje pasirodė ir specialiosios paskirties baldai ligoniams, jų slaugai namuose. Pavyzdžiui, 1905 m. buvo pranešta svarbi žinia ligoniams apie parduodamus kambarinius įprastų baldų formos klozetus, kuriuos buvo galima įsigyti „*R. Keler ir Ko*“ parduotuvėje. Įdomu, kad šie kambariniai klozetai buvo įvardinti „įprastų baldų formos“ – tai galima interpretuoti kaip siekį pritraukti pirkėjus, naują pristatant lyg įprastų baldų formų gaminius. 1914 m. Vilniaus amatininkų baldų parduotuvėje „*Bazare*“ taip pat buvo galima įsigyti lovų ligoniams, 1913–1914 m. minimi ligoniams skirti baldai, kurių realizavimu, t. y. ligoninių įrengimu, Vilniuje

620 LVIA, f. 938, ap. 7, b. 421, l. 6, 13.

621 LVIA, f. 938, ap. 7, b. 421, l. 20.

užsiėmė G. A. Piotrovskis ir P. P. Vilnevičius. Svarbu paminėti, jog Vilniuje buvo prekiauta dar vienos rūšies specialios paskirties baldais – žygio (sulankstomomis) lovomis, t. y. baldais kelionėms.

1913 m. nuotraukoje užfiksuota I. Epšteino baldų parduotuvės, veikusios Policijos skersgatvyje (*Policeiskij pereulok*, dab. Arklių g.) iškaba, kurioje pavaizduota metalinė lova ir lenktoji kėdė, puikiai atspindi populiariausias to meto baldų rūšis (159 il.) Štai Trakų gatvėje, kur buvo nemaža parduotuvių koncentracija, galime išvysti restauruotą, apie čia buvusią baldų parduotuvę skelbiantį užrašą, tačiau sudėtinga įvardinti, kas buvo šios parduotuvės savininkas (160 il.).

Parduotuvėse būta nemažo rytietiško stiliaus ir medžiagų baldų pasirinkimo, prekiauta turkiškomis otomanėmis, japoniškais bambukiniais baldais, baldais iš majolikos. XX a. pradžioje šalia „*Mikado*“ ir Markovskio bambukinių baldų fabrikų veikė ir parduotuvės, buvo leidžiami baldų katalogai, rodantys, jog vietiniai gamintojai perėmė modernius baldų produkcijos platinimo būdus.

XX a. pradžioje kai kurie meistrai šalia nuosavų dirbtuvių taip pat turėjo parduotuves, kuriose buvo prekiaujama ir fabrikinės produkcijos gaminiais, pavyzdžiui, staliaus Kšyštofo Rekieco 1914 m. atidarytoje baldų parduotuvėje, be nuosavoje dirbtuvėje pagamintų dirbinių, buvo galima įsigyti ir lenktųjų baldų, anglišku lovų. Galima manyti, jog tokia mišri prekybos forma padėdavo meistrams išsilaikyti rinkoje, kurioje pasiūla buvo tikrai gausi.

Nemažas buvo ir minkštųjų baldų pasirinkimas – prancūziško, turkiško stiliaus, prekiauta baldų apmušalais iš įvairių medžiagų: šilkiniais, pusšilkiniais, pliušo, vilnoniais, gobeleno, odos, kretono, iš džiuoto, plaušinio demblio ir kt. Žvelgiant į skirtingų parduotuvių asortimentą (išskyrus specializuotas metalinių, bambukinių baldų parduotuves), matomas itin platus rūšių, tipų, stilių, medžiagiškumo bei paskirties vietinės gamybos ir importuotų baldų pasirinkimas. Atvežtus gaminius buvo galima nusipirkti ne tik Vilniuje veikusiose parduotuvėse, tačiau ir įsigyti tiesiai iš gamintojo.

Kitų Rusijos imperijos miestų ir užsienio baldų gamintojai bei prekyviai vilniečius apie siūlomą produkciją informuodavo per vietinę spaudą, aktyviausiai savo baldų produkciją reklamavo įmonės, veikusios Varšuvoje (žr. 14 priedą). Palyginus Vilniaus baldų parduotuvių baldų asortimentą su kitų Imperijos miestų įmonių siūlomais gaminiais, matome, jog prekiauta panašiomis prekėmis, o vyravo metalinių, lenktųjų baldų pasiūla. Žinomiausi ir didžiausi savo produkciją siūlę gamintojai – lenktųjų baldų fabrikas „*Wojciechów*“ ir metalinių dirbinių įmonė „*Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka*“. Apie metalinių lovų, pagamintų Varšuvoje, paplitimą ne tik Vilniaus mieste, bet ir platesniame areale liudija įmonės „*Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka*“ sąskaita, 1911 m. išrašyta Mykolui Stanislovui Kosakovskiui perkant šios įmonės metalinę lovą su čiužiniu Lyduoklių dvarui, Ukmergės r. (Vilniaus gubernijoje) (161 il.).

XX a. pradžioje rinkoje atsirado dar viena naujovė – Vilniuje buvo galima įsigyti baldų, skirtų bibliotekoms, biurams, kontoroms. Žymiausia įmonė, kurios gaminiais prekiauta mieste, – amerikiečių kompanija „Derby Desk Company“, įkurta 1872 m. Bostone⁶²². Įmonė išskirtinai orientavosi į kontorų, biurų baldų gamybą, projektavo sudedamąsias bibliotekų spintas, stalus, kėdes bei kortelių sistemas. Įmonės užsienio atstovų dėka šie baldai pasiekdavo ir Rusijos imperijos, tarp jų ir Vilniaus miesto gyventojus. Produkcijai garsinti buvo leidžiami ir nemokamai platinami katalogai, o galimybei išplisti, didelę įtaką turėjo naujos modernios susisiekimo priemonės – traukiniai, transatlantiniai laivai. Žinomiausi šios įmonės gaminiai – stalai biurams ir kontoroms.

Standartiniai XIX a. įstaigos tarnautojo stalai turėjo aukštą atramą su skyreliais ir stalčiukais, kartais su ritiniu viršuje – „antvožu“ (vadinamasis *roll top desk*). Stalo atramos abiejose pusėse taip pat būdavo stalčiai iki pat grindų. *Roll top* stalas tapo amerikietišku biurams skirtų baldų dizaino pavyzdžiu, būtent „Derby Desk Company“ specializavosi gaminti šiuos baldus. XX a. pradžioje siekiant optimizuoti darbo procesą, buvo atkreiptas dėmesys į *roll-top* tipo darbo stalų dizaino trūkumą, mat stalo viršuje esantys stalčiukai ir dėžutės tapo saugyklomis, į kuriuos įdėti dokumentai būdavo užmirštami. Aukštas stalo anstatas taip pat trukdė prasiskverbti šviesai ir orui. Atsižvelgiant į tai, buvo pradėti projektuoti paprastų formų stalai. Stalas daugiau nebebuvo saugykla, bet įrankis kuo našesniai darbui ir greitesnei dokumentų cirkuliacijai. Tokia stalų dizaino kaita taip pat žymėjo ir tarnautojo privačios erdvės išnykimą⁶²³.

Šie baldai, kaip rodo reklamos spaudoje, tarp vilniečių buvo paklausūs. Iš išlikusio 1913 m. „Derby Desk Company“ baldų katalogo žinoma, jog ši įmonė turėjo savo atstovą – Ž. Bloką Maskvoje, skyrius Sankt Peterburge, Kijeve, Odesoje, Taškente, Varšuvoje ir kt. Ši kompanija buvo įsitvirtinusi ir Vilniaus rinkoje, apie jos veiklą mieste žinoma nuo 1905 m., kuomet spaudoje pasirodė reklamos, siūlančios įmonės produkcijos. Žinoma, jog 1905–1909 m. Vilniaus–Minsko gubernijoms atstovavo O. M. Iwanteris, įsikūręs Vilniuje, kur siūlė įsigyti amerikietišku baldų *Derby*⁶²⁴. 1915 m. minimas kitas atstovas Vilniuje – Ch. M. Šinderis, jo reklamuojama įranga biurams – įvairios rašymo mašinėlės ir amerikietiški baldai⁶²⁵.

Kataloge pristatomi baldai gaminti iš ąžuolo, riešutmedžio, raudonmedžio ir kitų rūšių prabangios medienos; *Remington* rašymo mašinėlėms pritaikyti stalai, buvo ir

622 Internetinė prieiga: <https://www.kovels.com/collectors-questions/derby-roll-top-desk> [žiūrėta 2021 07 26].

623 Adrian Forty, *Objects of Desire. Design and society since 1750*, p. 120–133.

624 *Kurier Litewski*, 1905, Nr. 56; *Gazeta Wilenska*, 1906; 1906; *Kalendarz wileński informacyjny*, 1909, p. 31.

625 *Справочная книжка*, 1915, p. 18.

specialių mechaninių stalų kasininkams, buhalteriams, taip pat prekiauta krėslais ir kėdėmis, spintomis – registratoriais *Imperial* (spintelėmis susidėti kortelėmis), besisukančiomis etažerėmis, sudedamomis iš kelių dalių bibliotekų spintomis ir t. t.⁶²⁶

Tai, jog šiais baldais buvo naudotasi Vilniaus mieste, akivaizdžiai liudija išlikę egzemplioriai: Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialiniame bute-muziejuje rašytojo darbo kabinete esantis ąžuolinis rašomasis stalas – garsusis *roll-top* stalo pavyzdys (162–163 il.). Markučių dvare naudotas kito tipo – vadinamasis plokščias, t. y. be viršutinės dalies – „antvožo“ rašomasis stalas (164–165 il.). Sugretinę „*Derby Desk Company*“ katalogo produkciją su išlikusiais dirbiniais, galime nustatyti, kokias modeliais sekta, tačiau kadangi ant šių stalų nėra išlikusių pritvirtintų gamintojo lentelių, negalime tvirtai teigti, jog baldai pagaminti būtent šioje kompanijoje.

Vilniuje prekiauta ir kitų įmonių gaminiais. 1912 m. švedišų-amerikietišų kontoroms skirtų baldų kataloguose siūlyta įsigyti kortelinei sistemai skirtų spintelių, bibliotekoms skirtų iš kelių dalių sudedamų spintų. Šie baldai gaminti pietų Švedijos mieste Otvidaberge, kur veikė baldų fabrikas. Pagrindinis šios įmonės sandėlis, skirtas Rusijos imperijos rinkai, buvo įsikūręs Sankt Peterburge. Galima daryti prielaidą, jog iš čia šie baldai galėjo pasiekti ir Vilnių⁶²⁷.

Dar vienas gamintojas, reklamavęs savo produkciją Vilniaus spaudoje, – A. M. Liuterio mechaninio apdirbimo medžio bendrovė (nuo 1896 m. veikė Revelyje, dab. Talinas), turėjusi savo atstovą L. Ziskandą-Volbergą, 1901 m. siūlė įsigyti amerikietišų baldų: kėdžių, krėslų, sofų, amerikietišų rašomųjų stalų (biurų), įvairių kontoroms skirtų baldų, kurie buvo parduodami parduotuvėse visoje Rusijos imperijoje⁶²⁸ (166 il.). Apie tai, jog šios įmonės gaminiai buvo naudojami Vilniuje, liudija LNDM saugomas šios įmonės stalas (167 il.). Gaminyje tokio paties dizaino ir išvaizdos kaip ir amerikiečių įmonės baldai. Kaip ir lenktųjų baldų atveju, suvienodėjus produkcijai tik remdamiesi nuoroda į gamintoją galime jį tiksliai nurodyti. Išlikę katalogai ir baldų pavyzdžiai rodo, jog XX a. pradžioje Lietuvos gyventojai buvo susipažinę su biurams, kontoroms, bibliotekoms skirtais amerikietiško dizaino baldais.

Ši apžvalga išryškino pramoninės masinės gamybos baldų produkcijos gausėjimą ir būtinybę ją realizuoti. Išplitę fabrikiniai dirbiniai keitė vartojimo įpročius. Pramoninio dizaino baldų plitimas, galimybė juos įsigyti gali būti laikoma vienu iš besikeičiančios visuomenės, jos modernėjimo liudytojų ir dalyvių. Surinkti duomenys rodo, jog daugiausiai baldų į Vilnių buvo importuota iš Varšuvos, lenktųjų baldų įmonių „*Brolių Thonetų*“, „*Jacob & Josef Kohn*“ „*Wojciechów*“. Matome, jog pramoninės, masinės

626 VUB RS, f. 47, b. 259, p. 45–46.

627 VUB RS, f. 47, b. 259, p. 28–29.

628 Aelita Ambrulevičiūtė, *Prabilę namai: XIX a. Vokiečių gatvės eskizai*, p. 154.

gamybos baldų produkcija parduotuvėse dominavo, tačiau šalia išliko ir prekyba tradicinių formų bei medžiagų minkštųjų vietinių meistrų pagamintais baldais, kuriais savo įkurtose parduotuvėse prekiaavo ir buvę cechų amatininkai.

Apibendrinant galima pasakyti, jog miestiečiai interjerams reikiamus baldus paveldėdavo, pirkdavo turguose, mugėse, meistrų dirbtuvėse, įsigydavo iš kitų miesto gyventojų ar varžytinėse. Nuo XIX a. II pusės plintanti pramoninė gamyba reikalavo naujų prekių realizavimo formų, XIX a. paskutiniajame dešimtmetyje, o ypač XX a. pradžioje išsiplėtė parduotuvinės prekybos tinklas, imta prekiauti tiesiai iš baldų dirbtuvių, fabriků ar šalia jų įkurtų sandėlių, užsisakinėti iš baldų katalogų. Gyventojams supažindinti su prekių asortimentu buvo pasitelkti reklaminiai skelbimai laikraščiuose, specializuotuose komerciniuose leidiniuose – to meto modernūs būdai kovoti dėl pirkėjų dėmesio. Čia kalbame apie nedaug – savoms reikmėms skirtos baldų produkcijos, kurios buvo galima įsigyti parduotuvėse ar užsisakius pas įmonės atstovus. Dideliems užsakymams įsigyti ir įgyvendinti buvo pasitelkti dar kiti metodai ir priemonės, kuriuos ir aptarsime analizuodami Miesto salės apstatymo baldais atvejį.

IV.3. Konkursai: Miesto salės atvejis

Baigdami aptarti XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų komercijos ir sklaidos aspektus, norime atskleisti dar vieną atvejį, kuris labai raiškiai iliustruoja pakitusį gamintojo ir vartotojo santykį. Šiuo atveju parodomas vartotojas, kuriam buvo reikalingas didelis produkcijos kiekis. Įvardijami jo pasirinkimo motyvai per naują, anksčiau neaptartą formą – konkursus.

Architektūros tyrinėtojai, tarp jų pirmiausia minėtina Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, yra pastebėję, kad XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje buvo gausiai statomi nauji visuomeninės paskirties pastatai, rūpinamasi jų interjero apdaila. Naujiems statiniams buvo pradėti skelbti architektūros konkursai, o jų nugalėtojai įgyvendindavo savo projektus. Aptariamo laikotarpio architektūra, jų autoriai pristatyti architektūros istorikų darbuose, tačiau pastatų vidaus dekoras, įranga dažniausiai likdavo už šių tyrimų ribų⁶²⁹. Pastarųjų metų interjerų dekorų tyrimai parodė, kad ir vidaus apdailai, apstatymui, reikiamai įrangai įsigyti taip pat buvo skelbiami konkursai, kuriuose dalyvaudavo ne tik vietiniai, bet ir kitų Rusijos imperijos miestų bei užsienio gamintojai. Naujiems pastatams įrengti buvo pasitelkiami įvairių sričių specialistai – nuo šildymo, ventiliacijos ir elektrinio apšvietimo iki lipdybos ir dažymo, grindų, sienų dekoravimo, apstatymo baldais darbų.

629 Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2000; *Lietuvos architektūros istorija*, t. 3: *Nuo XIX a. II-ojo dešimtmečio iki 1918 m.*, Vilnius: Savastis, 2000 ir kt.

Šiame poskyryje apžvelgiant Miesto salės (dab. Lietuvos nacionalinės filharmonijos) interjero įrengimo konkursą įvardinami dalyviai, užsakovo (Vilniaus miesto valdybos) kriterijai renkantis baldus ir apmušalus – skaičius, modeliai, apdaila, audiniai ir kt. Per šio konkretaus atvejo analizę atskleidžiamos kontaktų su gamintojais užmezgimo, užsakymo įgyvendinimo, baldų komplektavimo, transportavimo aplinkybės, parodoma serijinės gamybos baldų sklaida, baldų katalogų reikšmė, atkreipiamas dėmesys ir į vietinių meistrų – stalių, baldų apmušėjų-dekoratorių indėlį prisidedant prie salei skirtų baldų gamybos, taisymo, numeravimo, apmušimo darbų, taip pat apžvelgiami baldų ir audinių parduotuvių pasiūlymai ir asortimentas papildant salės apstatymą pageidaujamais gaminiais ir audiniais.

XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje Vilniuje trūko koncertams ir teatrui skirtos erdvės. 1899–1902 m. pagal architekto Konstantino Korojedovo (1862 – po 1912) projektą pastatyta Miesto salė⁶³⁰. Salės interjero dekoras nuo XX a. pradžios iki šių dienų – puošybos projektai, lipdybos, dekoratyvinės tapybos darbai, juos atlikę meistrai bei vėlesnė kaita išsamiai pristatyti Klajumienės straipsnyje⁶³¹, tačiau autorė nesigilino į XX a. pradžios salės apstatymą baldais.

Miesto salės apstatymo baldais byloje saugomos sąskaitos ir susirašinėjimai atskleidžia, jog Vilniaus miesto valdyba, 1901 m. spalio mėnesį susisiekusi su lenktųjų baldų įmonės „*Jacob & Josef Kohn*“ atstovybe Varšuvoje, užsakė kėdes didžiajai salei apstatyti. Neturime žinių, kodėl pasirinktas būtent šis gamintojas, kodėl nesikreipta į vietinius lenktųjų baldų fabrikus, bet manytina, kad „*Jacob & Josef Kohn*“ pasiūlė mažiausią kainą ir greitą didelio skaičiaus baldų pristatymą. Numatyta įsigyti modelio Nr. 66 780 vienetų kėdžių ir 50 krėslų, raudono medžio [spalvos]. Šis užsakymas turėjo būti įvykdytas iki lapkričio 15 dienos su 30 proc. pristatymo iki Vilniaus geležinkelio stoties nuolaida. 100 iš užsakytų kėdžių turėjo būti su varžtais ir veržlėmis, skirtomis strypams (brusams) pritvirtinti, mokant ne daugiau nei 60 kapeikų už varžtą. Įmonė taip pat siūlė apmušėjo paslaugas, jis pagal pageidavimą galėjo atvykti į Vilnių⁶³². Išrašytoje sąskaitoje matome, jog iš Novorodonsko į Vilniaus geležinkelio stotį buvo pristatyta 780 kėdžių su atramomis ir 50 krėslų. Viena kėdė kainavo 3 rublius ir 50 kapeikų, krėslas – 7 rublius ir 50 kapeikų, priskaičius varžtus ir kitas išlaidas, bendra suma – 2231 rublis ir 50 kapeikų⁶³³. Salei pasirinktos „*Jacob & Josef Kohn*“ įmonės

630 Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *op. cit.*, p. 57.

631 Dalia Klajumienė, Vilniaus miesto salės rūmų (dab. Lietuvos nacionalinė filharmonija) Didžiosios salės apdaila: XX a. pradžios autorinis sprendimas ir vėlesnė kaita, in: *Kultūros paminklai*, t. 22, Vilnius: Savastis, 2018, p. 60–75.

632 LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 2–2v.

633 LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 3–3v.

modelio Nr. 66 kėdės ir krėslai grakščių, lengvų proporcijų, taip pat gana puošnūs – jų pasostės ir atkaltės dekoruotos augaliniais motyvais (168 il.). Kaip šios kėdės atrodė salės interjere, galime pamatyti 1905–1906 m. išleistame atviruke⁶³⁴ (169 il.).

Kaip minėta, šie masinės gamybos dirbiniai puikiai tenkino erdvių, kurios orientavosi į gausų lankytojų skaičių, poreikius. Tokios tendencijos, t. y. didelių erdvių apstatymas lenktaisiais baldais, buvo išplitęs visoje Europoje. Be šių madingų ir ganėtinai pigių kėdžių ir krėslų, kreipusis pas vietinį meistrą, Miesto salei buvo užsakyta ir minkštųjų baldų. 1901–1902 m. buvo kreiptasi į anksčiau ne kartą minėtą baldų apmušėją-dekoratorių Morduchą Kreizą, kuris nuosavoje dirbtuvėje iš savų medžiagų turėjo pagaminti salei užsakytus baldus ir įvairias dekoracijas. Meistras atliko plataus spektro darbus, pradedant įvairių tipų minkštųjų baldų, dengtų skirtingomis medžiagomis, gamyba iki langų ir bendros erdvės apipavidalinimo užuolaidomis ir draperijomis. Šiuo atveju itin vaizdžiai atsiskleidžia apmušėjo-dekoratoriaus veikla – matome visos salės interjero apipavidalinimą, teiktų paslaugų įvairovę⁶³⁵. Galima numanyti, kad galutiniams salės apipavidalinimo darbams buvo paprasčiau kviestis vietinį meistrą ir su juo derinti visas detales.

Nežinia kodėl, bet neilgai trukus Korojedovo istoristine maniera puoštą salę 1907–1912 m. rekonstravo architektas Vaclovas Michnevičius (1866–1947)⁶³⁶ XX a. pradžioje itin išpopuliarėjusiu modernu stiliumi. Atkreiptinas dėmesys, kad rekonstrukcijos darbus pakoregavo 1910 m. įvykęs gaisras⁶³⁷. Po Miesto salės rekonstrukcijos ir likvidavus gaisro padarinius pasikeitė interjero įrangos vaizdinys. Vietoj 1907 m. Michnevičiaus pasiūlyto itin reprezentacinio istoristinio interjero⁶³⁸ po gaisro dėl lėšų trūkumo buvo apsispręsta įgyvendinti demokratiškesnį ir pigesnį variantą.

634 *Vilniaus vaizdų atvirukai*, parengė Dalia Keršytė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2019, p. 526.

635 Apmušėjui-dekoratoriui Morduchui Kreizui buvo pavesta pagaminti: 12 suoliukų vestibuliui, iš beržo, nudažytų balta matine spalva, 3 aršinių ilgio ir 10 verškų pločio, kimštų jūržolėmis, o viršutinė sėdynių dalis dengta [...], su spyruoklėmis, apačioje dengti kolenkoru, o viršus dengtas aukščiausios rūšies mitkalu, kojos kaltos ir drožinės, po 22 rublius ir 80 kapeikų už suoliuką; 4 užuolaidas vestibuliui iš visos drobės, ilgas, langų dydžio su visais priklausiniais už 4 rublius; 4 suoliukus avansalei, su spyruoklėmis, pagal miesto architekto piešinį, su atkaltėmis kaip ir suoliukai vestibulyje, iš beržo medienos, matinius, dažytus balta spalva ir paauksintus, už 34 rublius ir 25 kapeikas; 4 lambrekonus iš pliušo su drožinėtais karnizais ant keturių langų; tiems karnizams pozumentus ir kutus – po 28 rublius už vienetą; 3 užuolaidas avansalei ir t. t. in: LVIA, f. 938, ap. 7, b. 3133, l. 17–17v.

636 Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, „Vilniaus architektai (1850–1914)“, in: *Europos dailė. Lietuviškieji variantai*, Vilnius: Leidybos centras, 1994, p. 246.

637 Dalia Klajumienė, *Vilniaus miesto salės rūmų (dab. Lietuvos nacionalinė filharmonija) Didžiosios salės apdaila: XX a. pradžios autorinis sprendimas ir vėlesnė kaita*, p. 62.

638 Apie interjero vaizdo kaitą žr. Dalia Klajumienė, *Ibid.*, p. 60–75.

Derybos su baldų gamintojais ir apmušėjais-dekoratoriais dėl didžiajai salei reikalingų kėdžių, krėslų ir audinių bei užsakymo įgyvendinimo eiga užfiksuota 1911–1912 m. byloje⁶³⁹, kuri saugoma tarp kitų Miesto salės rekonstrukcijos dokumentų. Skirtingai nei pirmajame salės apstatymo baldais epizode, šiuo atveju dėl salei reikalingų naujų kėdžių buvo tartasi net su keliais lenktųjų baldų gamintojais⁶⁴⁰, o išlikusios po gaisro buvo taisomos.

Numačius, jog Miesto salei apstatyti reikės didelio baldų skaičiaus – apie 500 vietų kėdžių ir 50 krėslų, 1911 m. liepos mėnesį Vilniaus miesto valdyba išsiuntinėjo telegramas su užklausomis „Brolių Thonetų“, „Jacob & Josef Kohn“ ir „Wojciechów“ lenktųjų baldų fabrikams. Į užklausas atsiliepė ir savo pasiūlymus pateikė visi gamintojai, jų turinį pristatysime ir plačiau paanalizuosime.

„Brolių Thonetų“ įmonė išdėstė konkretų pasiūlymą, įvardindama baldų modelius ir kainas⁶⁴¹:

- 1) Už vieną kėdę Nr. 255 riešuto [spalvos] su šoninėmis atramomis, lygiai poliruotomis atkalte ir pasoste, nugaros atkalte paimant iš modelio Nr. 380, susidedančią iš 5-ių fanerų, po 2,70 rublio, o už tuziną (дюжина)⁶⁴² 32,40 rublio.
- 2) Už vieną krėslą Nr. 255 riešuto [spalvos], tokio pat atlikimo kaip ir kėdės, tik be atramų, po 6,45 rublio.
- 3) Už numerius nuo 1 iki 20, ant (atkaltės) nugarinės dalies išgraviruotus ir bronzuotus, po 0,7 rublio už vienetą, o už vieną komplektą nuo 1 iki 20 už 2,17 rublio.
- 4) Šitos kainos galioja kaip neto [t. y. grynoji kaina], perkant vietoje, mūsų fabrike Novoradomske.
- 5) Už atvežimą geležinkeliu iš Novoradomsko iki Vilniaus – 85 kapeikos už pūdą⁶⁴³.
- 6) Už pristatymą iš Vilniaus stoties į paskirtą vietą – po 18 kapeikų už pūdą.
- 7) Visus užsakytus baldus pažadama pristatyti iki 1911 m. spalio 1–14 d.

Papildomas priedas: už tuziną kėdžių su pasostės ir atkaltės reljefu Nr. 223 kaina mažėja 1 rubliu 20 kapeikų, krėslų kaina mažinama 15 kapeikų už vienetą.

Matome, jog produkcijos pristatymas vartotojams pasitelkus katalogus tapo nauja priemone pasiekti kuo didesnę potencialių pirkėjų skaičių bei populiarinti gaminius. Kataloguose naudota baldų numeravimo sistema atspindėjo įmonės pastangas

639 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147.

640 Apie šį Miesto salės apstatymą baldais trumpai buvo užsiminta teksto autorės straipsnyje, tačiau plačiau jis nebuvo analizuotas: Eglė Bagušinskaitė, Baldų gamyba, prekyba ir produkcija Vilniuje XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje, in: *Kultūros paminklai*, t. 19, Vilnius: Savastis, 2015, p. 103.

641 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 2, 2v.

642 1 tuzinas lygus 12 vnt.

643 1 pūdas lygus 16,38 kg.

racionalizuoti baldų produkcijos platinimo procesus ir siekį išlaikyti tą pačią produkcijos liniją bėgant metams, mažinant jau egzistuojančių baldų modelių pokyčius⁶⁴⁴. Todėl ir šiame pasiūlyme gamintojas iš karto konkretizavo kėdžių ir krėslų modelius pagal numerius, tačiau baldą pagal pageidavimą buvo galima susikomplektuoti – atkaltes pasirinkti vieno numerio, pasostes ir reljefus – kito. Tokia praktika buvo įprasta masinės, fabrikinės gamybos dirbiniais. Užsakovas pagal savo poreikius ir finansines galimybes galėjo susikurti norimos išvaizdos gaminį. Galutinė produkto kaina priklausė nuo papildomų detalių, pagražinimų, spalvos pasirinkimo. Tam puikiai pasitarnavo baldų modelių numeracija ir įmonių leidžiami katalogai. Pirkėjui nereikėjo fiziškai vykti į baldų fabriką – užsisakyti ir įsigyti norimus baldų modelius buvo galima naudojantis iliustruotais katalogais, paštu ar telegramomis, per fabrikų atstovybes ar agentus mieste. Norėdama užsakyti didelį baldų skaičių koncertų salei, Vilniaus miesto valdyba kreipėsi tiesiai į gamintoją.

Žinant gaminio numerį, galima matyti, kaip atrodė kėdės ir krėslai, kuriais siūlyta apstatyti Miesto salę (170 il.). Pirmoje iliustracijoje vaizduojama lenktoji kėdė Nr. 254 su šoninėmis atramomis (*съ локотниками*) – šios kėdės konstrukcijos dalies, jungiančios pasostę su atkaltės atrama, kituose pavaizduotose modeliuose nėra, tačiau „*Brolių Thonetų*“ pasiūlymuose (žr. Nr. 1, 2) ši detalė minima. Antroje iliustracijoje kėdės modelis Nr. 255, o trečioje iliustracijoje – fabriko siūlytas kombinuotas variantas – apatinė kėdės dalis iš modelio Nr. 255, o atkaltė paimta iš Nr. 380, su pasostės apačioje priekojų pritvirtintais lankais Nr. 22 (pasiūlyme toks pasirinkimas nenurodytas). Krėslas, pavaizduotas ketvirtoje iliustracijoje, kaip pasiūlyme ir nurodyta, su porankiais, bet be šoninių atramų. Miesto salei siūlytų kėdžių ir krėslų pasosčių ir atkalčių reljefai dekoruoti geometriniu motyvu – apskritimu ir trimis jį kertančiomis tiesėmis – praturtina paprastą baldų išvaizdą, suteikdamas jiems stilingumo ir puošnumo.

Išlikę dokumentai liudija, kokį pasiūlymą pateikė kita lenktųjų baldų įmonė „*Jacob & Josef Kohn*“, su kuria jau buvo bendradarbiauta iki Miesto salės gaisro XX a. pradžioje. Vilniaus miesto valdyba nusiuntė telegramą šiai įmonei dėl koncertų salei reikalingų 500 kėdžių ir 50 krėslų, prašydama nedelsiant atsiųsti iliustruotą katalogą su galutinėmis kainomis, taip pat klausdama, kiek kainuotų išdeginti skaičius nuo 1 iki 20. „*Jacob & Josef Kohn*“ pateikė iliustruotą katalogą su galutine 25 procentų nuolaida nuo kainų, kurios nurodytos kataloge⁶⁴⁵. Įmonė koncertų salei rekomendavo poliruotas kėdes ir krėslus Nr. 241. Kėdės apibūdintos kaip dailios, labai patogios ir užimančios mažai vietos. Kalbant apie numeraciją, rekomenduota vietoj išdeginimo,

644 Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op. cit.*, p. 148.

645 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 3.

kuris greitai nusitrina, rinktis numerių ant atkalčių nugarinės dalies graviravimą ir paausavimą, kuris suteiktų puošnumo ir būtų patvaresnis. Numerius išgraviruoti ant kėdžių kainavo po 10 kapeikų už vienetą. Kainos kataloge nurodytos būtent riešuto, šviesios arba juodos spalvos gaminio. Už raudoną arba ažuolo spalvą reikėjo mokėti 5 procentais, o už žalią arba pilką spalvą – 7 procentais brangiau⁶⁴⁶.

Matome identišką pirmajai situaciją, kuomet gamintojas, siųsdamas iliustruotą katalogą, pasiūlė konkretų baldų modelį. Svarbus aspektas – kėdžių ir krėslų numeracija – būtinas elementas, norint susodinti žiūrovus. Galima pastebėti, jog, priklausomai nuo pasirinkto numeracijos būdo, spalvos galutinė gaminio kaina galėdavo ženkliai kisti. „*Jacob & Josef Kohn*“ fabriko pasiūlytos kėdės ir krėsiai minimalistinio deko, pasosčių ir atkalčių paviršius ritmiškai skaidomas vertikaliomis ir horizontaliomis juostomis, kėdės atkaltės atrama sustiprinta prie pasostės pritvirtintomis šoninėmis atramomis, kojoms stabilumo ir tvirtumo teikė kryžmos formos pakojos. Krėslas dekoras ir konstrukcija tokia pati, tik šoninės atramos keitė lenkti porankiai (171 il.).

Trečiasis dalyvis, siūlęs baldus Miesto salei, – lenktųjų baldų fabrikas „*Wojciechów*“. Kaip ir anksčiau aptarti gamintojai, Vilniaus miesto valdybai atsiuntė savo fabriko baldų katalogą ir kainoraštį su 19 procentų nuolaida gaminiams. Kaina nurodyta be pristatymo, t. y. pakrauto fabriko vagono kaina (*цена указанъ франко вагонъ фабрика*). Už numerių išdeginimą nurodyta kaina – 5 kapeikos už kiekvieną skaitmenį. Minima, jog pridėtuose lapuose kai kurių gaminių kainos nenurodytos – jeigu iš jų norėtų ką nors užsisakyti, reiktų pranešti, o jie atsakydami nurodys kainą. Teigiama, jog „*Wojciechów*“ įmonė turi didelį koncertų salėms tinkamų modelių pasirinkimą ir prašo atkreipti dėmesį į numerius 152, 153, 653, 420, 237, 229 ir kt. Mini, jog savo baldus pristatė į daugybę tuometinių teatrų ir koncertų salių. Įmonė parašė besitikinti, jog bus pagerbta šiuo užsakymu ir lauks atsakymo paštu⁶⁴⁷.

Apžvelgę visus fabrikų pasiūlymus matome bendras tendencijas – baldų katalogų naudojimą ir jų reikšmę supažindinant potencialų užsakovą su savo gaminiais ir kainomis, realizuojant produkciją, parenkant modelius ir juos komplektuojant. Įvertinus visus dalyvius, galutinis susitarimas dėl Miesto salės apstatymo baldais pasiektas su „*Broliais Thonetais*“, kadangi jų siūlomos sąlygos užsakovams pasirodė palankiausios⁶⁴⁸. Įmonė buvo įpareigota pristatyti fabriko gaminius – 43 tuzinus kėdžių ir 4 tuzinus krėslų, t. y. 516 kėdžių ir 48 krėslus⁶⁴⁹. Kėdės turėjo būti iš buko, riešuto spalvos pagal

646 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 3, 3v.

647 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 5, 5v.

648 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15v.

649 Kadangi baldai skirti koncertų salei, ant 500 kėdžių turėjo būti išgraviruoti ir bronzos padengti numeriai, priekinėje atkaltės pusėje nuo skaičiaus 1 iki skaičiaus 20, t. y. ant 25 kėdžių skaičius 1,

1907 m. baldų katalogą. Kėdės Nr. 255 su pasosčių ir atkalčių reljefu, kaip to paties katalogo kėdės Nr. 223, o atkalčių forma kaip kėdės Nr. 380, pasostė turėjo būti sutvirtinta apatinėmis atramomis [*ножками локотниками*], kaip nurodyta tame kataloge Nr. 22. Atkaltė turėjo būti padaryta iš 5-ių fanerų. Taigi, galutinis produktas – kėdės ir krėsiai sukomplektuoti iš keturių skirtingų modelių dalių. Šis konkretus pavyzdys rodo galimas baldų variacijas pagal užsakovo pageidavimus ir skonį. Masinės gamybos baldų atskirų detalių tiražavimas ir unifikavimas leido susikomplektuoti norimą dirbinį. Pagal miesto valdybos reikalavimą pristatymas buvo užsakytas ir iš Vilniaus stoties iki baldų pridavimo vietos⁶⁵⁰.

Susitarimo sąlygos buvo ganėtinai griežtos. Numatytos ir piniginės sankcijos laiku neįvykdžius susitarimo: jeigu užsakymas nebus pristatytas laiku, „*Brolių Thonetų*“ įmonė privalo sumokėti Vilniaus miesto valdyba netesības – 15 rublių už pavėluotą dieną, o jeigu kokią nors dieną iš tų pavėluotų dienų koncertų salė būtų priduota, tai reikalingų baldų nuomą salei turėtų apmokėti fabrikas. Laiku įvykdyto pristatymo ir užsakymo garantija buvo 300 rublių užstatas, kuriuos „*Broliai Thonetai*“ turėjo įnešti į Miesto valdybos kasą⁶⁵¹.

Tačiau, kaip rodo išlikę dokumentai, nepaisant visų išdėstytų sutarties punktų, šis užsakymas nebuvo iki galo įvykdytas. Numatytu laiku nespėjus užbaigti Miesto salės įrengimo ir apdailos darbų, 1911 m. rugsėjo 16 d. Vilniaus miesto valdyba kreipėsi į „*Brolių Thonetų*“ atstovybę su prašymu, kad fabrikas nukeltų baldų pristatymą iki lapkričio 5 dienos⁶⁵². Fabriko atstovas informavo, jog juos laiškas pasiekė per vėlai – 300 vienietų kėdžių jau išsiųsta ir prašoma jas nupirkti, kadangi nėra galimybių prekes užlaikyti. Likusi baldų dalis laikinai saugota sandėlyje⁶⁵³. Gautą baldų siuntą Miesto

ant kitų 25 kėdžių skaičius 2, toliau ant 25 kėdžių skaičius 3, ant 25 kėdžių skaičius 4 ir t. t., kol bus sunumeruotos visos kėdės, tai yra ant paskutinių 25 kėdžių bus skaičius 20, iš viso gaunant 500 vienietų. 16 kėdžių turėjo būti nenumeruotos. Krėsiai turėjo būti to paties medžio, atlikimo ir spalvos, kaip ir kėdės Nr. 255, tik be apatinių porankių. Ant 40 krėslų turėjo būti numeriai nuo 1 iki 20 imtinai priekinėje atkaltės pusėje, o 8 turėjo būti nenumeruoti. Tuzino kėdžių kaina su pristatymu į Vilniaus stotį buvo 35 rubliai, o tuzino krėslų su pristatymu į Vilniaus stotį kaina – 89,80 rublio. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15–15v.

650 Tai turėjo būti pavesta fabrikui, o šiuo atveju Vilniaus miesto valdyba pasižadėjo primokėti po 18 kapeikų už pūdą, t. y. už tuziną kėdžių 54 kapeikas, už tuziną krėslų – 81 kapeiką. Už 16 kėdžių ir 8 krėslus be numerių – po 10 kapeikų pigiau už vienietą, negu už numeruotus. Visi baldai – 516 kėdžių ir 48 krėsiai turėjo būti pristatyti ir perduoti Miesto valdybai ne vėliau kaip 1911 m. spalio 5 dieną. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15.

651 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 15, 15v.

652 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 21.

653 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 22, 22v.

valdyba įpareigojo sudėti Aušros Vartų gatvėje įsikūrusioje parduotuvėje⁶⁵⁴. 1912 m. „*Brolių Thonetų*“ fabrikas Vilniaus miesto valdybai pateikė sąskaitą už visus baldus – 1698,15 rublio⁶⁵⁵. Šią sumą palyginus su Miesto salėje atliktų įvairių dekoravimo darbų kaštais – lipdyba, dekoratyvine tapyba ir kt.⁶⁵⁶, šie buvo žymiai didesni nei salės apstatymas baldais.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad net ir bendraujant su stambiu gamintoju, užsakymas nebuvo iki galo išpildytas, t. y. buvo užsakyta per mažai baldų vienetų. Dėl šios priežasties į sandorį galėjo įsiterpti ir mažesni vietos, t. y. Vilniaus, gamintojai. Baldų modelių kartojimas įvairiuose fabrikuose leido užsakovui pakankamai lanksčiai įgyvendinti savo sumanymus. Taigi, pamačius, kad trūksta tam tikro skaičiaus kėdžių ir krėslų, miesto valdyba kreipėsi ir į vietinį lenktųjų baldų gamintoją Leibą Gilelsą. 1911 m. rugsėjo 7 d. Gilelsas, atsakydamas į užklausą telefonu, pasiūlė kėdes iš buko medienos pagal pateiktą pavyzdį Nr. 57 su kvadratinėmis pasostėmis, po 26 rublius už tuziną ir prašė jam nurodyti pristatymo terminą⁶⁵⁷. 1911 m. spalio 20 d. Gilelsas įsipareigojo pristatyti 12 tuzinų kėdžių (t. y. 144 vnt.) pagal pateiktą pavyzdį, iš buko medienos Nr. 57 su kvadratinėmis pasostėmis ir ant atkalčių nugarų išgraviruotais skaičiais nuo 1 iki 18, po 27 rublius už tuziną, su pristatymu ne vėliau negu gruodžio 15 dieną⁶⁵⁸. 1912 m. Gilelsui už 12 ½ tuzino Vienos kėdžių buvo sumokėta 337,50 rublio⁶⁵⁹. Kaip matome, vietinis gamintojas taip pat buvo perėmęs baldų modelių numeracijos praktiką. Tačiau nežinoma, kas nulėmė, jog dėl viso salės apstatymo nebuvo kreipiamasi į šį fabrikantą. Galbūt asortimente buvo mažiau patrauklių modelių, nepasitikėta jų kokybe, nors vienoje sąskaitoje buvo paminėta, jog Gilelso kėdėms suteikiama 2 metų garantija⁶⁶⁰. Gilelso fabrikas, kaip matėme, buvo pajėgus pagaminti didelį baldų skaičių. Šio fabriko siūloma kaina už kėdžių tuziną (26 rubliai) taip pat buvo mažesnė nei „*Brolių Thonetų*“ (32,40 rublio).

Tai, jog apstatant salę buvo pasirinktas ekonomiškąs variantas ir vis dar trūko baldų, liudija 1911 m. lapkričio 10 d. Gilelso įsipareigojimas sutaisyti ir išvalyti po gaisro

654 1911 m. spalio 13 d. ten buvo saugoma 60 vienetų kėdžių, gautų iš Varšuvos, o spalio 31 d. gauta antra 240-ties vienetų kėdžių siunta. 1911 m. lapkričio 4–17 d. „*Brolių Thonetų*“ įmonė pranešė apie išsištus likusius baldus – 216 kėdžių ir 48 krėslus (iš kurių 16 kėdžių ir 8 krėslai buvo nenumeruoti). Šią informaciją patvirtina prie bylos pridėti trys geležinkelio Varšuva–Vilnius važtaraščiai (60 kėdžių; 240 kėdžių; 216 kėdžių ir 48 krėslai). Visas baldų užsakymas – 516 kėdžių ir 48 krėslai, kaip ir buvo numatyta sutartyje. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 22v, 23, 28, 44, 45, 78.

655 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 75.

656 Žr. Dalia Klajumienė, *op. cit.*, p. 66–69.

657 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 25.

658 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 27.

659 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 105, 106.

660 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 111v.

likusias kėdes. Kreiptasi į šį gamintoją todėl, kad jam buvo žinoma šių baldų specifika, medienos lenkimo ir apdorojimo būdai. Turėjo būti sutaisytos ir kruopščiai išvalytos 99 kėdės, 12 krėslų, 18 kėdžių, 9 krėslai ir 9 taburetės už 96 rublius⁶⁶¹. Galiausiai 1911 m. pabaigoje, kaip rodo Gilelso išrašyta sąskaita, buvo išvalytos ir sutaisytos 108 kėdės ir 13 krėslų už 73,50 rublio⁶⁶². Paaiškėjus, jog koncertų salei dar trūksta baldų, 1912 m. Vilniaus miesto valdyba vėl kreipėsi į Gilelsą, kad šis pagamintų 2 tuzinus (24 vnt.) Vienos kėdžių. Kėdės turėjo būti pagamintos pagal jau pristatytų kėdžių pavyzdį ir su išgraviruotais numeriais ant jų pagal pateiktą skaičiavimą⁶⁶³.

1912 m. vykstant salės įrengimo darbams, nepakakus lenktųjų baldų, buvo pakartotinai kreiptasi į „*Brolių Thonetų*“ bei „*Wojciechów*“ fabrikus. Buvo prašoma atsiųsti kainoraščius su nurodytomis nuolaidomis⁶⁶⁴. „*Wojciechów*“ įmonės atsakyme į užklausą šalia itin didelio teatrums skirtų baldų pasirinkimo paminėta svarbi detalė, liečianti baldų gabenimą geležinkeliu, – nurodytos fabriko kainos su įpakavimu šiauduose (*цены указаны франко сь упаковкой вь соломе*)⁶⁶⁵. Iliustracijoje galime pamatyti kaip atrodė toks baldų įpakavimas (172 il). Išvystytas geležinkelio tinklas buvo labai svarbus faktorius lenktųjų baldų gamybos industrijoje. Stambiausi lenktųjų baldų fabrikai ne tik tiesdavo bėgius, jungiančius miškus ir lentpjūves su baldų fabrikais, bet ir išsirūpindavo specialius tarifus vagonams, kuriuose buvo gabenami baldų kroviniai⁶⁶⁶. 1862 m. per Vilnių nutiesus Varšuvos–Peterburgo geležinkelio atkarpą, miestą galėjo pasiekti gabenamos prekės, smarkiai išsiplėtė jų asortimentas. Pramoninė gamyba užsiimančioms užsienio ir kitų imperijos miestų įmonėms atsivėrė naujos rinkos, jie galėjo platinti didelį savo gaminių skaičių. Kaip matome aptartuose pavyzdžiuose, didelė lenktųjų baldų siunta buvo gabenama geležinkeliu iš Varšuvos iki Vilniaus stoties, o norint apsaugoti baldus nuo tikėtinų pažeidimų, naudoti ir šiaudai.

Nedidelį trūkstamų baldų skaičių Miesto valdyba įsigijo ir iš **Š. E. Vilenkino** užsienietiškų baldų ir veidrodžių parduotuvės (žr. 13 priedą). 1912 m. kovo 7 d. Miesto salė įsigijo iš šios parduotuvės 2 baldų komplektus iš bukmedžio. Pirmasis, raudonos spalvos, turėjo sofą Nr. 635, 2 krėslus ir 6 kėdes (be apmušalų ir pozumentų), staliuką prie sofas Nr. 352. Kitas baldų komplektas taip pat buvo iš buko, pagamintas „*Brolių Thonetų*“ fabrike, riešuto spalvos. Jį sudarė: sofa, 2 krėslai ir 6 kėdės su pasosčių reljefu

661 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 36.

662 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 78, 79.

663 3 kėdės – su 13-tu; 3 kėdės – 14-tu; 3 kėdės – 15-tu; 3 kėdės – 16-tu; 3 kėdės – 17-tu; 3 kėdės – 18-tu; 6 kėdės – 19-tu numeriu. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 108.

664 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 70-73.

665 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 71.

666 Ekaterini Kyriazidou, Martin Pesendorfer, *op.cit.*, p. 154.

Nr. 255. Miesto valdyba įsigijo staliuką Nr. 17 (prie sofas), pagamintą „Wojciechów“ fabrike; taip pat 2 triumo [veidrodžių] rėmus – vieną raudonos, kitą riešuto spalvos, už viską sumokėjo 368 rublius⁶⁶⁷. Kaip matome, dėl kelių baldų komplektų nebuvo kreiptasi į gamintoją, išsirinkta iš parduotuvės asortimento.

Apie XIX a. II pusės – XX a. pradžios Vilniaus viešųjų erdvių įrengimą ir jų apstatymą baldais kol kas turime nedaug žinių, ši plati tema reikalauja išsamesnių tyrimų. Tačiau žiūrint senąsias fotografijas dažnai galima atpažinti lenktąsias – Vienos kėdes, naudotas įvairiose erdvėse. Pavyzdžiui, 1897 m. Vilniaus medicinos draugijos bibliotekos ir 1909 m. posėdžių kambaryje vykusios pirmosios Vilniaus dailės draugijos parodos nuotraukoje matoma nemažai šio tipo sėdimųjų baldų (173–174 il).

Miesto salės apstatymo baldais aptarimas reikšmingas keliais aspektais. Pirmiausia, tai vienas iš retų pavyzdžių, kuomet galima rekonstruoti visą salės interjero įrengimo vaizdą. Kitas svarbus aspektas tyrinėjant pramoniniu būdu gamintų baldų istoriją – atsiveriantis praktinis dėmuo – šių baldų įsigijimo procesas. Atsiskleidžia visa eiga – nuo išsiųstų užklausių gamintojams iki galutinio produkto pristatymo. Išryškėja kelių baldų gamintojų įtraukimas ieškant optimaliausio varianto, katalogų svarba renkantis baldus, jų komplektavimas derinant skirtingų modelių detales, spalvas – nuo jų priklausė galutinė gaminio kaina. Didelio baldų skaičiaus transportavimo ypatumai, trūksta-
mų gaminių įsigijimas pas vietinį gamintoją parodo plačias tiražuotų, supanašėjusių gaminių komplektavimo galimybes.

Baldų Miesto salei XX a. pradžioje įsigijimo atvejis svarbus ir tuo, kad čia galime matyti ir Vilniuje aptariamu laikotarpiu vienu metu vyravusį baldų gamybos dvilypį charakterį, t. y. šalia fabrikinės produkcijos buvo paklausūs ir smulkiųjų gamintojų – amatininkų – dirbiniai. Kaip mums liudija išlikę dokumentai, amfiteatrą buvo numatyta apstatyti aštuonviečiais suolais. 1911 m. rugpjūčio 26 d. pas stalių M. Juknevičių (*М. Юхневичь*), turėjusį dirbtuvę Vilniuje, Aušros Vartų g. 32, buvo užsakytas pavyzdinis pušinis poliruotas, geltonos spalvos aštuonvietis 6 aršinių ir 6 verškų ilgio suolas. Kiekviena vieta buvo 12 verškų ilgio ir įkainota po 3 rublius, iš viso – 24 rubliai už suoliuką⁶⁶⁸. Galiausiai staliaus pagamintas aštuonviečio suoliuko pavyzdys pasirodė nepatogus ir amfiteatrą nuspręsta apstatyti Vienos kėdėmis, tačiau staliui už pagamintą suoliuką sumokėta 20 rublių⁶⁶⁹.

Įrenginėjant Miesto salę labai svarbus buvo ir baldų apmušėjų-dekoratorių vaidmuo. Kaip jau ne kartą įsitikinome, ši amatininkų grupė gana aktyviai reiškėsi XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje tiek atnaujinami senus baldus, tiek apmušalais

667 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 87, 94.

668 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 20.

669 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 6.

pritaikydami baldus prie naujos ar atnaujinamos interjero spalvinės koncepcijos – prie kitų tekstilės gaminių (užuolaidų, kilimų ir kt.). Nors apmušėjai-dekoratoriai veikė kaip atskira amatininkų grupė, tačiau buvo svarbūs baldų gamybos ir pasiūlos grandinėje. Čia galime kalbėti tiek apie pačius baldų apmušėjus-dekoratorius, tiek apie baldų bei audinių parduotuves, kurios taip pat buvo tarpininkai tarp gamintojo ir vartotojo.

Archyvinuose dokumentuose užfiksuota, kad įrenginėjant Miesto salę baldų apmušėjai parinko ir priderino prie interjero baldų apmušalus, portjeras, užuolaidas, kilimus, įvairius audinius ir jų spalvas. Vientisas ir skoningas erdvės apipavidalinimas, detalės, priderintos prie salės dekoru, buvo labai svarbios kuriant bendrą interjero vaizdą. Įvairiems darbams atlikti buvo pasitelkti vietiniai specialistai, o įsigyjant trūkstantiems baldus ir audinius rinktasi ne tik iš Vilniaus parduotuvių, bet ir Varšuvos stilingų baldų fabriko asortimento.

Įvairius dekoravimo darbus salėje atliko **Ivanas Mejeris** (*Иван Мейер*), **Mauša Zakovičius** (*Мовша Заковичъ, Zakowicz*), **Kivelis Aizenštadtas** (*Кивел Айзеништадтъ*). Audiniai, kilimai ir baldai buvo įsigijami iš Vilniuje veikusių **Leibos Zalkindo**, **Š. E. Vilenkino**, **M. J. Gordono** parduotuvių, taip pat iš Varšuvos „**Z. Ščerbinskio ir Ko**“ („*З. Щербинский и Ко*“) stilingų baldų fabriko.

1911 m. apmušėjas-dekoratorius **Ivanas Mejeris** pasižadėjo sutaisyti minkštuosius baldus – 4 sofas su atkaltėmis ir 12 be atkalčių (t. y. minkštasuolių) numatytomis sąlygomis: 1) apmušti Miesto valdybos duotu audiniu; 2) pataisyti spyruokles, o kur reikia, pakeisti naujomis; 3) pataisyti sulaužytas dalis; 4) medines dalis nudažyti aliejiniais dažais tokia spalva, kokia bus nurodyta; 5) medžiaginės juostelės ir drobė – paties meistro (t. y. Mejerio). Už šiuos baldų taisymo darbus numatytas atlygis: už 4 sofas su atkaltėmis – po 5 rublius, o už 12 minkštasuolių – po 3,5 rublio, iš viso – 62 rubliai⁶⁷⁰.

Miesto valdyba šiuos darbus patikėjo Mejeriui, o ne kitam apmušėjui-dekoratoriui **M. Zakovičiui**, kadangi šis sandėris miestui atsiėjo pigiau⁶⁷¹. **Zakovičius** siūlė sutaisyti šiuos baldus atitinkamai už 5 ir 7 rublius⁶⁷². Mejeriui 1912 m. už baldų apmušimo-dekoravimo darbus buvo sumokėta 100 rublių⁶⁷³, vėliau už kitus įvairius darbus ir medžiagas – užuolaidas, pamušalus, pliušą, kutus – 489,65 rublio⁶⁷⁴.

1911 m. rugpjūčio 11 d. Zakovičius miesto valdybai pranešė, kad koncertų salei reikės ne mažiau nei 200 aršinų pliušo⁶⁷⁵. Tais pačiais metais lapkričio mėnesį Zakovičius

670 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 37.

671 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 37v.

672 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 38.

673 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 91-91v., 99.

674 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 101-101v.

675 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 18.

informavo Miesto valdybą, jog pasižada perdaryti ir perdažyti taburetes su atkaltėmis ir be jų, be atkalčių – po 5 rublius, su jomis – po 7 rublius už vieneta⁶⁷⁶.

Dažytojas ir apmušėjas **Kivelis Aizenštadtas**, atlikęs įvairius dekoravimo darbus, įsipareigojo ant visų koncertų salei skirtų kėdžių su aliejiniais dažais užrašyti numerius – po 5 kapeikas už numerį, o ant kai kurių jam nurodytų kėdžių užrašyti žodžius „Рядъ“ ir „Рząd“ – taip pat po 5 kapeikas už šiuos abu žodžius kartu. Šie darbai turėjo būti užbaigti iki 1911 m. gruodžio 15 dienos⁶⁷⁷. Miesto valdybai pateiktoje sąskaitoje smulkiai surašyti Aizenštadto darbai⁶⁷⁸. Taigi, iš viso meistras sunumeravo 647 kėdes ir 13 krėslų. Galima manyti, kad sudėjus visus užsakymus ir senų kėdžių taisymus tai tiksliausias skaičius, pasakantis, kiek salėje galėjo būti lenktųjų kėdžių.

Pas **M. J. Gordoną**, prekiavusį audiniais Vilniaus mieste, 1911 m. lapkričio 7 d. buvo užsakyta 50 aršinių kiliminio audinio (padalinto į 2 gabaliukus) po 2,85 rublio už aršiną; 36 aršinių kreminės spalvos milo (*звардеўскаго сукна*), 2 ritiniai (?) po 2,85 rublio už aršiną; ir 38 aršiniai milo po 1,85 rublio už aršiną, apmušti senoms sofoms. Gordono pristatytas kiliminis audinys turėjo būti patiestas ant praėjimų tarp kėdžių⁶⁷⁹. Skaitant užsakymą, galima matyti Gordono pateiktus žalios, raudonos ir mėlynos spalvos milo pavyzdžius (175 il.). Nors tarp jų nėra kreminės spalvos milo, būtent už 36 aršinus šio audinio Gordonui buvo sumokėta 102 rubliai ir 60 kapeikų⁶⁸⁰.

Audinių Miesto salei buvo įsigyta ir iš **Leibos Zalkindo parduotuvės** (žr. 13 priedą). Zalkindas Miesto valdybai įsipareigojo iki 1911 m. gruodžio 5 d. pristatyti 160 aršinių pliušo tokios spalvos ir kokybės, kaip pagal pavyzdį Nr. 106, po 1,37 rublio už aršiną; taip pat 2 gabaliukus po 80 aršinių arba abu gabaliukus [*neįskaitomas žodis*] po 20 aršinių, už 2,60 rublio, spalvos pagal pavyzdį Nr. 139 (1 aršino ir 9 verškų, arba 1 aršino 10 verškų pločio). Taip pat 300 aršinių ir 14 verškų kalenoro (medvilninio audinio), spalvos pagal pavyzdį Nr. 106, po 13 kapeikų; 25 aršinus milo (*солдатскаво сукна*), spalvos pagal pavyzdį Nr. 100, už 1 rublį ir 23 kapeikas⁶⁸¹. Kaip atrodė audinys Nr. 100, galime matyti prie bylos pridėtuose pavyzdžiuose (176 il.). Sužinome, jog skirtingų spalvų audiniai turėjo savo numerius, pagal kuriuos buvo užsakomi.

676 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 38.

677 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 42–42v.

678 Ant 540 naujų kėdžių parašyta po vieną numerį – po 5 kapeikas; ant 96 senų kėdžių – užrašyta po du numerius, t. y. 192 numeriai po 5 kapeikas; ant 13 senų krėslų – po 2 numerius, t. y. 26 numeriai po 25 kapeikas; ant 11 kėdžių – po du užrašus, t. y. iš viso 22 užrašai po 25 kapeikas. LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 102.

679 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 30.

680 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 109–110.

681 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 32–34.

1911 m. gruodžio 23 d. Leiba Zalkindas informavo Miesto valdybą, jog 60 aršinių audinio pagal jiems atsiųstą pavyzdį gali pristatyti per kelias dienas, po 2,75 rublio už aršiną⁶⁸². Zalkindui 1912 m. už 12¼ aršino pliušo buvo sumokėta 36,75 rublio⁶⁸³.

Dėl audinių buvo kreiptasi ir į Varšuvoje veikusį „Z. Ščerbinskio ir Ko“ **stilinių baldų fabriką** („З. Щербинский и Ко“). Iš jo į Vilnių buvo atsiųsta 20 aršinių pliušo, reikalingo koncertų salei pagal atsiųstus pavyzdžius. Šie skirtingo žalsvo atspalvio pliušo gabaliukai-pavyzdžiai taip pat pridėti prie bylos⁶⁸⁴ (177 il.). Tokios spalvos pliušas buvo labai madingas ir juo dažnai buvo apmušami minkštieji baldai, naudoti Vilniaus miestiečių būstų interjeruose XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje.

Šie smulkūs byloje užfiksuoti faktai leidžia įvardinti XX a. pradžioje Vilniuje dirbusius amatininkus, atskleidžia apmušėjų-dekoratorių darbo ypatumus. Atlikti darbai – senų baldų taisymas, apmušalų ir kitų audinių, jų spalvų parinkimas pagal siūlomus audinių pavyzdžius – rodo amatininkų svarbą apipavidalinant ir dekoruojant Miesto salės interjerą. Tai retas atvejis, kuomet galima atsekti, kaip buvo organizuojami šie darbai, įgyvendinami užsakymai, vizualiai pamatyti naudotų audinių rūšis ir spalvas. Nors salė buvo apstatyta fabrikinės gamybos baldais, tačiau apmušėjų-dekoratorių vaidmuo tebebuvo svarbus.

Miesto salės apstatymo baldais konkurso ir jo eigos pristatymas papildo menkas žinias apie XX a. pradžios viešųjų pastatų interjerų įrengimą. Baldų įsigijimo naujai įrengiamai Miesto salei atvejis gerai parodo ne tik konkretaus pastato įrangos istoriją, bet ir bendrąsias laiko tendencijas – masinės fabrikinės baldų produkcijos įsigalėjimą ir įsitvirtinimą net tik gyventojų būstų interjeruose, bet ir viešosiose erdvėse, taip pat modernios erdvės kūrimą pasirenkant tuo laikotarpiu madingus gaminius.

682 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 49.

683 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 92–93.

684 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 61–62.

IŠVADOS

Atlikus XIX a. II pusės – XX a. pradžios Vilniaus miesto baldų gamybos, amatininkų ugdymo ir jų veiklos, dirbinių realizavimo, importo ir baldų paveldo specifiką atskleidžiantį tyrimą, galima daryti tokias išvadas:

1. XIX amžiaus Europos modernizacijos proceso atgarsiai, inovacijos, diegiamos modernios technologijos ir efektyvesni gamybos būdai, naujų medžiagų pritaikymas ir dizaino naujovės baldų gamyboje Vilniuje ima matytis tik pačioje XIX a. pabaigoje. Baldų gamyba XIX amžiaus Vilniuje buvo sutelkta išskirtinai amatininkų rankose ir tik XIX a. pabaigoje kaip atskira grupė atsirado baldų fabrikų savininkai, kurie buvo kilę iš pirklių sluoksniu, o ne iš cechinių amatininkų.

2. Cechų sistemos gyvavimas lėmė XIX a. baldų meistrų ruošimo tradicijų tęsą. Stalių amato raida, amatininkų ugdymas ir veikla cechuose buvo griežtai struktūruota ir organizuota. Specialybinis (staliai, kėdžių gamintojai, staliai-kėdžių gamintojai, apmušėjai) ir konfesinis (krikščionys ir žydai) cechų narių išsiskaidymas lėmė nuolatinę meistrų tarpusavio konkurenciją, cechų skilimą ir jungimąsi.

3. Amatininkiškosios gamybos dominavimą iki XIX a. pabaigos užtikrino monopolinės gamybos teises ginanti cechų sistema bei menkai išplėtotą pramonę. Amatininkų dirbtuvėse pagaminti dirbiniai kompensavo fabrikinės baldų produkcijos trūkumą. Panaikinus cechus (1893 m.) baldų fabrikų pramonė neišstūmė ir nepanaikino tradicinio amatininkiško baldų gamybos būdo. Amatininkai baldų gamybos netransformavo, nepertvarkė į pramoninę – tai rodo buvusių cechų amatininkų ir jų dirbtuvių veiklos tęstinumas iki I pasaulinio karo. Baldų dirbimu užsiėmę amatininkai dėl kruopštaus rankų darbo reikalavusios gamybos specifikos išliko konkurencingi. Tradicinės išvaizdos ir iš įprastų medžiagų (įvairios rūšies medienos) pagamintų baldų paklausą skatino užsakovų poreikiai bei skonis.

4. Iki XIX a. pabaigos ruošiant amatininkus vyravo cechinis hierarchizuotas ugdymas, laikantis tradicinės (mokiny – pameistrys – meistras) schemos. Patyrinėjus įvairius amatininkų rengimo aspektus, išryškėjo, jog stalių (krikščionių) cechinio švietimo sistemoje nuo XIX a. vidurio iki amžiaus pabaigos jokių didesnių pokyčių, išskyrus objektyvius rodiklius – išaugusį mokinių skaičių, mokslo laiko trumpėjimą, socialinės sudėties kaitą (valstiečių gausėjimą), baldų apmušėjo specializacijos atsiradimą, – neįvyko. Naudoti šaltiniai neatskleidžia, ar pats mokslo procesas kito, ar būta siekių gerinti jo kokybę, į kokius gaminius buvo orientuojamasi. Staliaus amato reikalingumą, dirbinių paklausą ir poreikį tarp gyventojų atspindi į cechą įstojusių mokinių skaičius – jis nuo XIX a. vidurio iki pabaigos siekė beveik 900. Žydų stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų cechų narių ruošimo ir profesinės karjeros vystymasis klostėsi

įprasta tvarka, pagrindinis skirtumas – ankstyvas apmušėjo specializacijos išskyrimas XIX a. viduryje.

5. Būtinybė skatinti amatų ir pramonės plėtrą, siekis modernizuoti gamybą bei kelti produkcijos kokybės lygį lėmė išaugusį kvalifikuotų, estetiškai išsilavinusių amatininkų ir fabrikų darbininkų poreikį, kuriam patenkinti nuo XIX a. vidurio pradėta ieškoti alternatyvių cechiniam ugdymui amatininkų ruošimo formų. Į amatininkų švietimo ir ugdymo procesą įsitraukė naujai steigiamos amatų mokyklos, tikintis, jog absolventai įsilies į naujo tipo daug darbuotojų reikalaujančias pramonės įmones. Tačiau ilgainiui paaiškėjo, kad dėl menkai išvystytos pramonės jų ugdymas nepasiteisino, o perspektyva pritaikyti technines žinias buvo ribota, kadangi tradicinė amatų pramonė iki pat XIX a. pabaigos Vilniuje dominavo, o fabrikų pramonė buvo smulki. Ruošiant amatininkus dėmesys buvo skiriamas ne tik techninei, bet ir meninei mokinių kvalifikacijai, tačiau naujojo tipo mokyklose, įvairiuose kursuose ugdytų mokinių skaičius nebuvo ženklus. Galima manyti, jog Vilniaus ūkiniam gyvenimui užteko dar cechų sistemoje parengtų amatininkų. Be to, XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje profesijai reikalingų praktinių žinių amatininkai galėdavo įgyti tiesiogiai dirbdami užsienio ar vietos įmonėse, fabrikuose.

6. XIX pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusios pramonės ir amatų parodos sudarė sąlygas vietos amatininkams ir pramoninkams viešintis, pristatyti ir reklamuoti savo dirbinius. Nors parodose galėjo pasirodyti tiek amatininkai, tiek pramoninkai, tačiau jose dominavę dalyviai – buvę cechiniai amatininkai, o vietinių baldų srities pramonininkų parodose nebuvo. Tai pagrįsti galima ne tik tuo, jog organizuojant parodas buvo orientuotasi į amatininkystės ir amatininkų dirbinių kokybės gerinimą, bet ir vietinių fabrikantų stoka šioje srityje. Todėl XIX a. pabaigos – XX a. pradžios parodos yra dar vienas įrodymas, kad tuo metu baldų gamyboje Vilniuje vyravo nedidelės dirbtuves turėję amatininkai. Atsižvelgiant į parodose demonstruotų baldų pobūdį, galima teigti, kad tarp Vilniaus visuomenės ir meistrų iki pat XIX–XX a. sandūros paklausiausi buvo įvairių praeities stilių pakartojimai (neobaroko, neorenesanso ir kt.) ir tik 1909 m. paroda iš esmės atspindėjo naujos meno krypties (vokiško, angliško) modernio perėmimą baldų dizaine.

7. XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos istorijos Vilniuje tyrimas išryškino šio laikotarpio išlikusių baldų atribucijos galimybes ir jos sunkumus. Kalbėdami apie amatininkiškąją gamybą ir apie meistrų dirbtuvėse pagamintus baldus, susiduriame su situacija, kai galime įvardinti amatininkus, tačiau sudėtinga atsekti ir identifikuoti jų gaminius. Beveik neturint atributuotų dirbinių, sudėtinga nustatyti autorystę ir priskirti konkrečius baldus vietiniams meistrams. Dėl to negalime detalizuoti, kokiais išskirtiniais bruožais pasižymėjo Vilniuje gaminti baldai. Nors

kai kuriuos baldus pagal konstrukcijas ir formas, dažnai pasikartojančius puošybos elementus hipotetiškai priskyrėme Vilniaus meistrų dirbtuvėms, tačiau kitų šalių muziejuose aptikti analogai rodo, kad panašios išvaizdos baldų gamybos arealas galėjo būti platesnis – neapsiriboti Vilniaus miestu ar gubernija. Tuo tarpu kalbant apie Vilniuje gamintus fabrikinės produkcijos baldus, nors jie savo išvaizda nesiskyrė nuo Vidurio Europos ar kitų Rusijos imperijos miestuose gamintų dirbinių, randamos gamintojų etiketės leidžia šiuos baldus lengvai identifikuoti. Tačiau susiduriame su kita problema – mažai išlikusių dirbinių arba ribotos galimybės juos aptikti. Išsiaiškinta, jog kai kurių paminėtų Vilniaus gamintojų ženklintos produkcijos ieškoti neverta, nes ji tapdavo kitų fabrikų gaminių dalimis.

8. Neišvystyta pramonė lėmė vėlyvą baldų fabrikų steigimąsi. XIX a. pabaigoje baldų fabrikai Vilniuje kūrėsi „nuo nulio“, t. y. nebuvo amatininkų dirbtuvių persiorientavimas ir gamybos reorganizavimas, o pirklių kapitalo nukreipimas į baldų gamybą. Lenktųjų (Vienos) baldų gamybos pradžia brėžia skirtį tarp amatininkiškosios ir fabrikinės gamybos bei produkcijos. Steigdami fabrikus pirkliai diegė naujus gamybos metodus, naudojo mašinas ir energijos šaltinį, samdė didelį darbininkų skaičių. Konkrečiuose fabrikuose pagaminti dirbiniai, jų modeliai, puošybos ornamentai, etiketės liudija apie naujos gamybos technologijos įdiegimą, perimtus įprastus lenktųjų baldų atributus ir jų naudojimą Vilniuje gamintuose balduose.

9. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje abi baldų gamintojų grupės – amatininkai ir fabrikantai egzistavo paraleliai, vieni kitus labiau papildydami, nei konkuruodami, abu gamybos būdus palaikė rinka. Įprastas manymas, jog amatų pramonė virto fabrikų pramone, neatspindi vykusių procesų – galima kalbėti apie šių dviejų pramonės tipų koegzistavimą tenkinant skirtingus vartotojų poreikius. Toks amatų ir fabrikų pramonės egzistavimas tuo pačiu laikotarpiu atspindi mišrų vietinės baldų gamybos pobūdį. Tyrimas koreguoja nusistovėjusį stereotipinį įsivaizdavimą apie visuotinę tradicijos pasikeitimą XIX a. atsiradus naujam gamybinių santykių tipui. Amatininkiškosios ir pramoninės gamybos skirtį galima apčiuopti remiantis objektyviais rodikliais – baldų gamyboje (ne)naudotomis mašinomis, technologijomis, medžiagomis ir jų apdirbimo būdais, darbininkų skaičiumi. Šie parametrai signalizuoja, kuriai kategorijai – amatų ar fabrikų pramonei – galime priskirti tiek pačias įmones, tiek jose gamintus baldus.

10. Prekyba baldais ir baldų importas atskleidė Vilniaus pramonės įmonių mastą platesniame europiniame tokių įmonių kontekste. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniaus mieste veikusių baldų parduotuvių asortimente vyravo Rusijos imperijos ir užsienio baldų įmonių bei fabrikų produkcija. Nors Vilniuje fabrikinė baldų pramonė pasižymėjo gamyboje naudotų medžiagų įvairove (lenkta mediena, metalas, bambukas), tačiau gausus kitų baldų įmonių produkcijos importas bei dideli

produkcijos užsakymai iš kitų gamintojų rodo, jog Vilniaus baldų pramoninkai konkurencinėje kovoje nusileido didesnėms įmonėms, turėjusioms išplėtotą logistikos tinklą, galėjusioms pasiūlyti mažesnę kainą, palankesnes produkcijos įsigijimo bei pristatymo sąlygas. Prekyba baldais ir Miesto salės apstatymo atvejis parodo XIX a. II pusės – XX a. pradžios Vilniuje veikusį išplėtotą baldų importo mechanizmą, kurį galime laikyti vienu iš modernizacijos ženklų. Vietiniams gamintojams konkurenciją sudarė ne tik to paties miesto ar regiono gamintojai, bet ir viso pasaulio pramonės įmonės (pavyzdžiui, amerikietiškos firmų baldai Vilniuje). Tokiai plačiai produkcijos sklaidai didelę įtaką darė ne tik pramoninės gamybos dinamika, bet ir naujos modernios susisiekimo priemonės (traukiniai, transatlantiniai laivai).

SANTRUMPOS

KPCA – Kultūros paveldo centro archyvas

KPC KOSA – Kultūros paveldo centro kilnojamųjų objektų skyriaus archyvas

LMAVB RS – Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius

LNDM – Lietuvos nacionalinis dailės muziejus

LNLM – Lietuvos nacionalinis muziejus

LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas

RVIA – Rusijos valstybės istorijos archyvas

VUB RS – Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Archyviniai šaltiniai

Kultūros paveldo centro archyvas (KPCA)

KPCA, f. 40 – Kultūros ir istorijos vertybių restauravimo dokumentų rinkinys

Kultūros paveldo centro Kilnojamųjų objektų skyriaus archyvas (KPC KOSA)

KPC KOSA, Verksnienė Jadvyga, Kultūros vertybės pagrindinis dosjė, K231KP, 2002.

KPCA KOSA, Verksnienė Jadvyga, Kultūros vertybės pagrindinis dosjė, K1071K, 2007.

KPCA KOSA, Vanagienė Žibutė, Kultūros vertybės pagrindinis dosjė, K767P, 2002.

Lietuvos valstybės istorijos archyvas (LVIA)

LVIA, f. 965 – Vilniaus miesto stalių cechą

LVIA, f. 938 – Vilniaus miesto valdyba

LVIA, f. 939 – Vilniaus bendroji amatų valdyba (1852–1893), Vilniaus supaprastinta amatų valdyba (1893–1903)

LVIA, f. 382 – Vilniaus gubernijos valdybos Statybos skyrius

LVIA, f. 641 – Lietuvos karinės valdybos viršininkas

LVIA, f. 567 – Vilniaus švietimo apygardos valdyba

LVIA, f. 1264 – J. Montvilos labdaros ir visuomeninių įstaigų centrinis sekretoriatas

Rusijos valstybės istorijos archyvas (RVIA)

RVIA, f. 23 – *Министерство торговли и промышленности*

Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (VUB RS)

VUB RS, f. 46 – Vilniaus viešosios bibliotekos ir Senienų muziejaus fondas

VUB RS, f. 47 – Vilniaus viešoji biblioteka

Publikuoti šaltiniai

1. *Akty cechów wileńskich 1495–1759*, zebrał i przygotował do druku Henryk Łowmiański przy współudziale Marii Łowmiańskiej i Stanisława Kościalkowskiego, Poznań: Wydawnictwo Poznańskie, 2006.
2. *Акты издаваемые Виленскою Археологическою Комиссиею. Акты Виленского магистрата и магдебургии*, t. 10, Вильна: Тип. А. Г. Сыркина, 1879.
3. *Каталог предметов Музея древностей, состоящего при Виленской публичной библиотеке*, составил Ф. Добрянский, Вильна: печатано в Типографии О. С. Блюмовича, 1879.
4. Lisowski Stanisław, *Uniwersytecka Biblioteka Publiczna w Wilnie za czasów rosyjskich*, Wilno: Zakłady graficzne „Znicz”, 1932.
5. Macijauskas Antanas, *Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pinamieji daiktai*, Tilžė, 1903.
6. *Отчетъ по бесплатному классу технического рисования и черчения для Виленскихъ ремесленниковъ за 1897 годъ*, Вильна: Типография Вил. Св.-Дух. Братства, 1898.
7. *Отчетъ по бесплатному классу технического рисования и черчения для Виленскихъ ремесленниковъ за 1898 годъ*, Вильна: Типография М. А. Дворжеца, 1899.
8. *Уставъ Виленскаго Общества столяровъ-христианъ*. Вильна: Тип. Znicz, 1907.

Specializuoti informaciniai leidiniai

1. *Адресная книга фабрично-заводской и ремесленной промышленности всей России*, под редакцией А. В. Погожева, изд. второе, СПб: Типография К. А. Четврикова, 1907/8.
2. Виноградов Александр, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2-х частях*, Вильна: Штаб Виленского военного округа, 1904.
3. Виноградов Александр, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям: в 2-х частях*, 2-е изд., Вильна: Книжный магазин А. Д. Ицковича, 1908.
4. *Вся Вильна. Полная адресная книга города Вильны*, Вильна: издание Х. Б. Граца, тип. А. Зака, 1896.
5. *Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1909 годъ*, Вильна: Вся Вильна, 1909.
6. *Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1911 годъ*, Вильна: Вся Вильна, 1911.
7. *Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1912 годъ*, Вильна: Вся Вильна, 1912.
8. *Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1913 годъ*, Вильна: Вся Вильна, 1913.
9. *Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1914 годъ*, Вильна: Вся Вильна, 1914.
10. *Вся Вильна. Адресная и справочная книга на 1915 годъ*, Вильна: Вся Вильна, 1915.
11. *Kalendarz ilustrowany „Kurjera litewskiego“ na rok 1909*, Wilno: nakładem „Kuriera Litewskiego“, 1908.
12. *Kalendarz ilustrowany „Kurjera litewskiego“ na rok 1910*, Wilno: nakładem „Kuriera Litewskiego“, 1909.
13. *Kalendarz wileński informacyjny na rok 1910*, w Wilnie: wydawnictwo księgarni Józefa Zawadzkiego, 1909.
14. *Kalendarz wileński informacyjny na rok 1912*, w Wilnie: wydawnictwo księgarni Józefa Zawadzkiego, 1911.
15. *Kalendarz Warszawski na rok 1898: wieczorem, w południe, rano*, Warszawa: Druk. [Piotr] Noskowski, 1898.
16. *Памятная книжка Виленской губернии на 1913 годъ*, Вильна: Виленская губернская типография, 1913.
17. *Сборник коммерческих объявлений*, Вильна: Типография О. Блюмовича и М. Б. Жирмунского, 1888.
18. *Список фабрик и заводов Европейской России СПб, С.-Петербургъ*: Типография В. Киршбаума, 1903.
19. *Справочная книжка о телефонном сообщении г. Вильны на 1910 год и Иллюстрированный Спутник-справочник по гор. Вильне*, сост. и ред. А. И. Поповым, издание И. И. Луцкевича, Вильно: Типография М. Кухты, 1910.
20. *Справочная книжка о телефонномъ сообщен. г. Вильны и справочникъ на 1911 годъ*, Вильна, 1911.
21. *Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны и справочникъ на 1912 годъ*, Вильна, 1912.
22. *Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны и справочникъ на 1913 годъ*, Вильна, 1913.
23. *Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны на 1915 годъ*, Вильна: Тип. М. А. Дворжеца, 1915.
24. *Торгово-промышленный адресь-календарь Граца на 1894*, Вильна: Типография А. И. Зака, 1893.
25. *Торгово-промышленный адрес-календарь на 1900 високосный годъ*, Вильна: Бр. Д. и Х. Яловцеры, 1899.
26. *Фабрично-Заводскія Предпріятія Россійской Имперіи*, С.-Петербургъ: составилъ инженеръ Л. К. Езіоранскій, 1909.

Parodų katalogai

1. *Каталог выставки в г. Вильне 1895 г.*, Вильна: Тип. А. Г. Сыркин, 1895.
2. *Каталог выставки в г. Вильне 1888 г.*, Вильна: Тип. А. Г. Сыркин, 1888.
3. *Каталог мебели и ткацких изделий на Виленской выставке 1900 года*, Вильна: Тип. Завадский, 1900.
4. *Каталогъ первой Виленской сельскохозяйственной и кустарно-промышленной выставки: съ 30 августа по 8 сентября*, Вильна: 1902.
5. *Księga pamiątkowa wystawy urządzeń mieszkań i ogrodniczej*, Wilno: Drukarnia J. Zawadzkiego, 1909.
6. *Программа Сельско-хозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1889.
7. *Программа Сельско-хозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1891.
8. *Программа Сельско-хозяйственной и кустарной выставки в г. Вильне*, Вильна, 1899.
9. Pirmoji rajoninė Lietuvos ir Gudijos gubernijų smulkiosios pramonės ir liaudies dirbinių 1913 m. paroda Vilniuje = Przedmioty, przyjmowane na 1-ą Krajową Wystawę Przemysłu Drobного i Sztuki Ludowej Litwy i Białej Rusi, Vilnius, 1913.

Baldų katalogai

1. Bibliotekoms tinkamų baldų ir įrangos prekybos reklaminiai katalogai, kainininkai, VUB RS, f. 47, b. 259.
2. *Каталог изделий мастерских класса ручного труда Виленской 1-й гимназии*, Вильна: Типогр. Русскій почин, 1912.
3. *Preis – Courant der Eisen – & Drath – Waaren – Fabrik von U. G. Klapmeyer*, [Ryga, XIX a. II p.], LUAB MB RRSE, inv. Nr. 22. 119.
4. Varšuvos metalinių dirbinių fabriko „Wł. Gostyński i S-ka“ 1910 m. baldų katalogo fragmentas, LVIA, f. 641, ap. 2, b. 30.

Ikonografiniai šaltiniai

Lietuvos nacionalinis dailės muziejus (LNDM)

LNDM, Fi-76 – Leonas Butkovskis, Mironas Butkovskis, Juozapo Montvilos baldų paroda Pranciškonų vienuolyno pastate, 1909.

LNDM, Fi-77 – Leonas Butkovskis, Mironas Butkovskis, Juozapo Montvilos baldų paroda Pranciškonų vienuolyno pastate, 1909

LNDM Fi-48 – Aizikas Cinovecas, Vilniečio Teplovo buto interjeras, XX a. pr.

LNDM Fi-51 – Aizikas Cinovecas, Vilniečio Teplovo buto interjeras, XX a. pr.

Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos rankraščių skyrius (LMAVB RS)

F. 229 – Rankraštiniai planai ir brėžiniai

Periodinė spauda

Gazeta Wileńska

Gazeta codzienna

Dziennik Wileński

Kurier Litewski

Robotnik litewski

Северо-западное слово

LITERATŪRA

1. Adomonis Tadas, Lietuvos taikomoji-dekoratyvinė dailė XIX a. antrojoje pusėje, in: *Menotyra*, t. 4, Vilnius: Mintis, 1973, p. 85–105.
2. Adomonis Tadas, Adomonytė Nijolė, *Lietuvos dailės ir architektūros istorija*, t. 2, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1997.
3. Ambrulevičiūtė Aelita, Mugės ir jų vaidmuo prekybos struktūroje Vilniaus ir Kauno gubernijose 1861–1914 metais, in: *Lietuvos istorijos studijos*, 2007, t. 19, p. 24–40.
4. Ambrulevičiūtė Aelita, Stacionarios mažmeninės prekybos tinklo plėtra Vilniuje ir Vilniaus apskrityje 1861–1904 metais, in: *Lietuvos istorijos studijos*, 2008, t. 22, p. 74–87.
5. Ambrulevičiūtė Aelita, Vidaus prekybos tinklo raida lietuviškose gubernijose 1861–1914 metais: išvežiojami ir išnešiojami prekyba, in: *Lietuvos istorijos studijos*, 2009, t. 24, p. 50–62.
6. Ambrulevičiūtė Aelita, *Mažmeninė prekyba Vilniaus, Kauno ir Gardino gubernijose 1861–1914 m. (tinklas, plėtra, modernėjimas). Dakto disertacija* (vad. dr. Darius Staliūnas), Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2010.
7. Ambrulevičiūtė Aelita, Vilniaus pirklių krikščionių dinastijos: socialinės tapatybės stiprinimo veiksnys (XIX a. antroji pusė), in: *Istorija. Mokslo darbai*, Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2012, Nr. 88, p. 17–31.
8. Ambrulevičiūtė Aelita, *Vilniaus pirkliai žydai 1801–1861 metai (sąrašas)*, Vilnius: Žydų kultūros ir informacijos centras, Vilnius, 2012.
9. Ambrulevičiūtė Aelita, *Prabilę namai: XIX a. Vokiečių gatvės eskizai*, Vilnius: Aukso žuvis, 2015.
10. Ambrulevičiūtė Aelita, *Vilniaus pirkliai XIX amžiuje: statusas, veikla, galimybės*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2016.
11. Ambrulevičiūtė Aelita, Apie keletą XIX a. Vilniaus pirklių, in: *Krantai*, 2017, Nr. 1, p. 74–45.
12. Ambrulevičiūtė Aelita, Voronich Tatyana, Žiemelis Darius, *Modernėjantys Vilnius, Kaunas, Gardinas. Miestų plėtra ir sanitarinės infrastruktūros pokyčiai 1870–1914 metais*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019.
13. Andriulytė Algė, Iš elitinės kultūros palikimo: Santeklių dvaras ir Onos Bagnickaitės japonų graviūrų kolekcija, in: *Viešniai: istorija ir kultūra. Žemaičių praeitis*, t. 16, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2013, p. 751–773.
14. Aslin Elizabeth, *Nineteenth Century English Furniture*, London: Faber & Faber, 1962.
15. Bagušinskaitė Eglė, Baldų gamyba, prekyba ir produkcija Vilniuje XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje, in: *Kultūros paminklai*, Vilnius: Savastis, 2015, Nr. 19, p. 93–118.
16. Bagušinskaitė Eglė, Vilniaus baldininkystė XIX a. II pusėje – XX a. pr.: ugdymas ir parodos, in: *Menotyra*, 2017, t. 24, Nr. 1, p. 55–78.
17. Bagušinskaitė Eglė, XIX a. antros pusės – XX a. pirmos pusės sodo baldų apžvalga, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 88-89. *Sodai: tradicijos, įvaizdžiai, simboliai Lietuvos kultūroje*, sud. Rūta Janonienė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2018, p. 171–187.
18. Balaišytė Lina, Drožėjai XVIII a. Vilniaus bendruomenėje, in: *Menotyra*, 1999, Nr. 4 (17), p. 14–18.
19. Baltranas Dalius, Senujų baldų paroda, in: *Lietuvos dailės muziejus. Metraštinis*, t. 5, Vilnius, 2002, p. 453–481.

20. Bairašauskaitė Tamara, Medišauskienė Zita, Miknys Rimantas, *Lietuvos istorija. Devynioliktas amžius: visuomenė ir valdžia*, t. 8, d. 1, Vilnius: Baltos lankos, 2011.
21. Bairašauskaitė Tamara, Luominės paradigmos konfigūracija: buvusi šlėkta Vilniuje (1832–1873 m.), in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2017, t. 1, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2008, p. 21–46.
22. *Bent Wood and Metal Furniture: 1850–1946*, ed. by Derek E. Ostergard, New York: The American Federation of Arts, 1987.
23. *Bialskie Fabryki Mebli w Białej Podlaskiej 1869–1989 (Historia, tradycje, współczesność)*, Biała Podlaska: BFM, 1989.
24. Bimbirytė-Mackevičienė Aistė, *Klementina Tiškevičienė iš Potockių: viešas ir privatus aristokratės gyvenimas XIX a. II p. – XX a. pr. (Vilniaus rezidencijos atvejis)*. Baigiamasis darbas menotyros magistro laipsniui įgyti, Vilnius, 2012.
25. Bimbirytė-Mackevičienė Aistė, Iš koduoti „Stepono devintuką“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 86–87, sud. Rasa Butvilaitė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2017, p. 279–299.
26. Boyce Charles, *The Wordsworth Dictionary of Furniture*, Hertfordshire: Wordsworth, 1996.
27. Bulhak Jan, *Vilnius: II knyga*, sud. Jūratė Gudaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2013.
28. Checkland Olive, *Japan and Britain after 1859: Creating Cultural Bridges*, Routledge, 2002.
29. Cibulskas Valentinas, Bydermejerio stiliaus baldai Lietuvoje, in: *Menotyra*, t. 15, Vilnius: Mintis, 1987, p. 138–153.
30. *Dailės žodynas*, red. Jolita Mulevičiūtė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1999.
31. Dąbrowska Anna, Ostapczuk Jerzy, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku, Białymstok*: Muzeum Podlaskie w Białymstoku, 2018.
32. Dičkalnytė Aistė, *Baldininkystė Lietuvoje 1918–1940 m.: unikalaus ir pramoninio dizaino sąveika. Daktaro disertacija* (vadovė dr. Dalia Klajumienė), Vilnius: Vilniaus dailės akademija, Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Lietuvos muzikos ir teatro akademija, 2018.
33. Drėma Vladas, *Vilniaus amatininkai XVI–XIX a.*, sud. A. Mickevičius, Vilnius: „Versus Aureus“ leidykla, 2015.
34. Drėmaitė Marija, Estetikos klausimas XIX a. pramonės architektūroje, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis, Istorinis naratyvas: problemos ir tyrinėjimai*, t. 30, sud. Neringa Markauskaitė, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003, p. 217–235.
35. Endzinas Arnoldas, Amatų mokymo klausimai Lietuvoje XIX a. viduryje, in: *MAD*, 1964, p. 95–108.
36. Endzinas Arnoldas, *Specialiojo mokslo raidos Lietuvoje bruožai*, Vilnius: Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1974.
37. Feliks Anna, *Meble plecione w Polsce 1864–1939*, Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 2018.
38. Fiell Peter & Charlotte, *1000 chairs*, Köln: Taschen, 2000.
39. Forty Adrian, *Objects of Desire. Design and Society Since 1750*, London: Thames and Hudson, 1995.
40. Gaidelytė Giedrė, Meninė kalvystė ir/ar šaltkalvystė XVI–XIX a. Lietuvoje. Terminijos tikslinimas Vilniaus amatininkų veiklos ir produkcijos pavyzdžiu, in: *Kultūros paminklai*, t. 16, Vilnius: Savastis, 2011, p. 46–65.
41. Grzeluk Izidor, *Słownik terminologiczny mebli*, Warszawa: Wydaw. Nauk. PWN, 2000.
42. Grzeluk Izidor, „Wojciechów“ pierwsza Polska fabryka mebli giętych, in: *Design: wiadomości Instytutu Wzornictwa Przemysłowego*, 1992, Nr. 4, p. 28–36.

43. Grzeluk Izidor, Narębskiego Stefana, „Uwagi o meblarstwie wileńskim“, in: *Kwartalnik historii kultury materialnej*, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1996, Nr. 4, p. 415–429.
44. Gučas Rimantas, Apie baroko laikotarpio vargondirbystę Lietuvoje: instrumentas ir prospektas, in: *Menotyra*, t. 24, Nr. 3, 2017, p. 167–189.
45. Gudzevičius Alfonsas, *Senovinių baldų restauratoriaus įžvalgos*, Vilnius: DABA EXPO, 2009.
46. Halen Widar, *Christopher Dresser, a Pioneer of Modern Design*, Phaidon, 1990.
47. Jurginis Juozas, Merkys Vytautas, Tautavičius Adolfas, *Vilniaus miesto istorija nuo seniausių laikų iki Spalio revoliucijos*, Vilnius: Mintis, 1968.
48. Karolczak Waldemar, Poznańskie magazyny mebli i ich oferta na przełomie XIX/XX wieku, in: *Kronika Miasta Poznania: Dawne domy i mieszkania*, t. 4, Poznań: KMP, 1999, p. 76–92.
49. Klajumienė Dalia, *Vilniaus gyvenamųjų namų interjerų dekoru elementai nuo klasicizmo iki moderno*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2015.
50. Klajumienė Dalia, Koklių pasiūla ir gamintojai Klaipėdos krašte XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pirmojoje pusėje, in: *Archeologia urbana*, Klaipėdos universitetas, 2021, [rengiama spaudai].
51. Klajumienė Dalia, Istoriniai duomenys apie koklių gamintojus šiaurinėje Rytų Prūsijoje XIX a. – XX a. pirmojoje pusėje, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 104: *Architektūrinė keramika: apdailos medžiagos, funkcinė įranga, meno kūriniai*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2022, [rengiama spaudai].
52. Klajumienė Dalia, Vilniaus miesto salės rūmų (dab. Lietuvos nacionalinė filharmonija) Didžiojo salės apdaila: XX a. pradžios autorinis sprendimas ir vėlesnė kaita, in: *Kultūros paminklai*, t. 22, Vilnius: Savastis, 2018, p. 60–75.
53. Klotzke Zbigniew, *100-lecie Gościńskiej Fabryki Mebli*, Gościcino: KLOSE, 1999.
54. Kyriazidou Ekaterini, Pesendorfer Martin, Viennese Chairs: A Case Study for Modern Industrialization, in: *The Journal of Economic History*, t. 59, Nr. 1 (Mar., 1999), p. 143–166.
55. Lapėnaitė Laima, Trobesių statytojų įrankių rinkinys Lietuvos nacionaliniame muziejuje, in: *Etnografija: metraštis*, 4–10, sud. Birutė Kulnytė, Elvyda Lazauskienė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2003, p. 6–35.
56. Laučkaitė Laima, *Vilniaus dailė XX a. pradžioje*, Vilnius: Baltos lankos, 2002.
57. Laučkaitė Laima, Vilniaus mecenatas Juozapas Montvila, in: *Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis*, sud. Alma Lapinskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001, p. 146–151.
58. *Lietuvos dailės istorija*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2002.
59. *Lietuvos dailininkų žodynas*, t. 2: 1795–1918, sud. Jolanta Širkaitė, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012.
60. *Lietuvos sakralinė dailė*, t. 1: *Vilkaviškio vyskupija*, kn. 6: *Šakių dekanatas*, 1 dalis: *Barzdai–Lukšiai*, sud. Regimanta Stankevičienė, Gabija Surdokaitė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006.
61. *Lietuvos sentikiai: istorija, kultūra, dailė*, sud. Grigorijus Potašenko, Nadežda Morozova, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2011.
62. *Lietuvos TSR istorijos ir kultūros Paminklų sąvadas*, t. 1. Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1988.
63. Lucie-Smith Edward, *A History of Industrial Design*, Phaidon-Oxford, 1983.
64. Lucie-Smith Edward, *Furniture: A Concise History*, London: Thames & Hudson, 2005.
65. Lukšionytė-Tolvaišienė Nijolė, Vilniaus architektai (1850–1914), in: *Europos dailė. Lietuviškieji variantai*, Vilnius: Leidybos centras, 1994, p. 227–269.

66. Lukšionytė-Tolvaišienė Nijolė, *Istorizmas ir modernas Vilniaus architektūroje*, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2000.
67. Lukšionytė-Tolvaišienė Nijolė, *Lietuvos architektūros istorija*, t. 3: *Nuo XIX a. II-ojo dešimtmečio iki 1918 m.*, Vilnius: Savastis, 2000.
68. Lukšionytė-Tolvaišienė Nijolė, *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2001.
69. Malinowski Jerzy, *Polish and Japanese painting. Relations and parallels (1853–1939)*, in: *Art of Japan, Japanism and Polish-Japanese Art Relations*, sud. Agnieszka Kluczevska-Wójcik, Jerzy Malinowski, Warszawa: Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, 2012, p. 225–234.
70. Mang Karl, *History of Modern Furniture*, New York: Harry N. Abrams, Inc., Publishers, 1979.
71. *Marijos ir Jurgio Šlapelių archyvas*, parengė Vladas Žukas, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006.
72. *Marijos ir Jurgio Šlapelių palikimo perdavimo aktas Marijos ir Jurgio Šlapelių namui-muziejui*, sud. Ona Mažeikienė, Vilnius, 1993.
73. Martinaitienė Gražina Marija, *Audiniai ir jų spalvos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriniuose šaltiniuose*, Vilnius: Nacionalinis muziejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Valdovų rūmai, 2013.
74. Mastianica Olga, Profesinis lavinimas Lietuvoje XX a. pradžioje: tarp visuomenės poreikių ir žmogaus galimybių, in: *Istorija*, 2016, t. 101, Nr. 1, p. 48–68.
75. Mažeikienė Ona, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*. LTSR istorijos ir etnografijos muziejaus leidinys, Vilnius, 1986.
76. Merkys Vytautas, Vilniaus fabrikinė bei amatų pramonė ir prekyba 1900–1904 metais, in: *MAD*, serija A, t. 1, 1958, p. 149–170.
77. Merkys Vytautas, Vilniaus darbininkų streikai 1895–1900 metais, in: *MAD*, serija A, t. 1 (6), 1959, p. 169–190.
78. Merkys Vytautas, Vilniaus amatininkų cechų skaičiaus dinamika XIX amžiuje, in: *Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai (toliau – MAD)*, serija A, t. 1 (10), 1961, p. 49–59.
79. Merkys Vytautas, Vilniaus cechų amatininkų skaičius ir jų kilmė 1795–1893 metais, in: *MAD*, serija A, t. 2 (11), 1961, p. 145–167.
80. Merkys Vytautas, Vilniaus amatininkų cechai ir stambusis kapitalas XIX a., in: *MAD*, serija A, t. 1 (12), 1962, p. 115–131.
81. Merkys Vytautas, Kapitalizmo raida ir amatininkų diferenciacija Vilniaus cechuose XIX a., in: *MAD*, serija A, t. 1 (14), 1963, p. 115–132.
82. Meškauskas Kazimieras, Purnas Vytautas, Meškauskienė Malvina, Juozas Jurginis, *Lietuvos pramonė ikisocialistiniu laikotarpiu*, Vilnius: Mintis, 1976.
83. Mieszkiewicz Stefan, Europejskie stolarstwo i meblarstwo przełomu XIX i XX wieku, in: *Pamiętnik Sztuk Pięknych / Fine Arts Diary: Fin Se Siècle Odnaleziony Mozaika Przełomu Wieków / Fin de Siècle Rediscovered a Mosaic of the turn of the Century*, Toruń, 2015, p. 371–381.
84. Mieszkiewicz Stefan, Polskie fabryki mebli giętych z drewna i rur stalowych, in: *Design: wiadomości Instytutu Wzornictwa Przemysłowego*, 1992, Nr. 3, p. 16–22.
85. Mieszkiewicz Stefan, Wytwórnice mebli giętych działające w Polsce* w XIX i I połowie XX wieku, in: *Przemysł drzewny*, Warszawa, 1996, Nr. 3, p. 1–5.
86. Mieszkiewicz Stefan, Vilniaus baldai, in: *Vilniaus klasicizmas: parodos katalogas*, Vilnius: Baltos lankos, 2000, p. 300–313.

87. Mielechiewicz Stefan, Między Warszawą, Wilnem a Petersburgem. Krześlarnstwo na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej pod zaborem rosyjskim w 1. Połowie XIX wieku, in: *W kręgu sztuki przedmiotu: studia ofiarowane profesor Irenie Huml przez przyjaciół, kolegów i uczniów*, Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk, 2011, p. 88–110.
88. Miller Judith, *Furniture. World Styles from Classical to Contemporary*, London: Dorling Kindersley, 2010.
89. Mulevičiūtė Jolita, Moderniojo amatininko idėja pobaudžiavinėje Lietuvoje, in: *Kultūrologija*, kn. 9, Lietuvos menas permainų laikais, sud. Aleksandra Aleksandravičiūtė, Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2002, p. 226–252.
90. Mulevičiūtė Jolita, *Keliaujantis žmogus XIX a. II pusės Lietuvoje*, in: Menotyra, 2003, Nr. 2 (31), p. 39–44.
91. Mulevičiūtė Jolita, *Besotis žvilgsnis: Lietuvos dailė ir vizualioji kultūra 1865–1914*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2012.
92. Mulevičiūtė Jolita, Piešimo mokymas ir socialinė Rusijos imperijos politika: Lietuvos atvejis, in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2018, t. 1, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2018, p. 49–78.
93. Nakas Algimantas, Pruskus Valdas, *Petras Vileišis: inžinierius, kultūrininkas, verslininkas*, Vilnius: Technika, 2001.
94. *Nalšios muziejaus gaunamų eksponatų knyga, 1973–1975*.
95. Nunokawa Yumiko, Influence of Japonisme on Art of M. K. Čiurlionis and His Contemporaries, in: *International Journal of Area Studies* 10:1, 2015, p. 85–99.
96. Pačauskienė Jurgita, *Metaliniai antkapiniai kryžiai: reiškinybės–dirbinybės–paminklas. Daktaro disertacija* (vadovė dr. Skirmantė Smilingytė-Žeimienė), Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2016.
97. Praz Mario, *An Illustrated History of Interior Decoration from Pompeii to Art Nouveau*, London: Thames & Hudson, 2008.
98. Pugačiauskas Virgilijus, Vilniaus „krikščionių“ medžio apdirbimo cechai XIX a. I pusėje: organizacinė struktūra, gamybos pobūdis, kolektyvinė biografija, in: *Lituanistica*, t. 54, Nr. 3 (75), Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla, 2008, p. 12–26.
99. Pugačiauskas Virgilijus, Vilniaus amatininkų cechų „biurokratija“ XIX a.: struktūra, funkcijos, tradicijos, in: *Lietuvos istorijos metraštis*, 2014, t. 1, Vilnius: Lietuvos istorijos instituto leidykla, 2015, p. 47–66.
100. Raizman David, *History of Modern Design*, New Jersey: Prentice Hall Inc., 2004.
101. Ryliskis Rimgaudas, *Grigorijus ir Varvara Puškinai*, Vilnius: IN VIA, 2-asis leidimas, 2009.
102. *Rocznik VIII Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych oraz Źródła Zakupu Wyrobów Fabryk Zrzeszonych w P. Z. P. M.*, Warszawa: Nakład Polskiego związku przemysłowców Metalowych, 1929.
103. Rutkauskienė Rima, Nemokamos techninio piešimo ir braižybos klasės Vilniuje, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 29: Vilnius kaip dailės mokymo ir sklaidos centras, sud. Vidmantas Jankauskas, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003, p. 85–94.
104. Salwiński Jacek, Fabryczna produkcja mebli w Krakowie od końca XIX do połowy XX wieku, in: *Krzysztofory: zeszyty naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*, red. Józef Mitkowski, Kraków: Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, t. 18, 1991, p. 111–124.
105. Samalavičius Stasys, Vilniaus miestiečio buto atributika XVII–XVIII amžių šaltiniuose, in: *Architektūros paminklai*, t. 5, Vilnius: Mokslas, 1979, p. 3–18.

106. Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos, sud. Jūratė Gudaitė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016.
107. Steffens Martin, *Schinkel*, Köln: Taschen GmbH, 2016.
108. Stravinskas Antanas, Kalvystės mokymasis Lietuvoje (XIX a. antroji pusė – XX a. ketvirtasis dešimtmetis), in: *Lietuvos istorijos metraštis. 1976 metai*, Vilnius: Mokslas, 1977, p. 53–66.
109. Šatavičiūtė Lijana, Amatų sąjūdis XIX a. pabaigos – XX a. pradžios Lietuvoje: tautinis aspektas, in: *Meno istorija ir kritika. Menas ir tapatumas*, t. 4, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2008, Nr. 4, p. 88–100.
110. Širkaitė Jolanta, *Vilniaus piešimo mokykla 1866–1915*, Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2018.
111. Štamcar Maja Lozar, Bentwood Furniture Manufacture in Slovenia, in: *Furniture History*, t. 28 (1992), p. 188–199.
112. Tadas Vrublevskis. *Mintys ir darbai*, sud. Bronislava Kisielienė, Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2012.
113. Tarnas Wiesław, Fabryka Mebli Giętych „Wojciechów“ w Wojciechowie w dobrach Kraśniczyn Aureliusza hr. Poletyły, in: *Rocznik Chełmski*, t. 7, Chełm, 2002, p. 133–142.
114. *Tarptautinių žodžių žodynas*, Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1985.
115. Tyla Antanas, Lietuvos pramonės buržuazijos formavimosi XIX a. antroje pusėje klausimu, in: *MAD*, serija A, t. 2 (9), 1960, p. 105–117.
116. Užuoatė Indrė, *Veidrodis XVII a.–XX a. pradžios Lietuvoje – kultūros istorijos šaltinis. Daktaro disertacija* (vadovė dr. Dalia Klajumienė). Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2016.
117. *Vileišių rūmų ansamblis Vilniuje*, sud. Gytis Vaškelis, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014.
118. *Vilniaus fotografai*, sud. Vitalija Jočytė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2005.
119. *Vilniaus fotografija, 1858–1915*, sud. Margarita Matulytė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2001.
120. *Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis*, sud. Alma Lapinskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001.
121. *Vilniaus vaizdų atvirukai*, parengė Dalia Keršytė, Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2019.
122. Watanabe Toshio, What is Japonisme? Terminology and interpretation, in: *Art of Japan, Japanisms and Polish-Japanese Art Relations*, ed. by Agnieszka Kluczevska-Wójcik & Jerzy Malinowski, Polish Institute of World Art Studies & Tako Publishing House, Toruń, 2012, p. 215–218.
123. Wojciechowska-Kucięba Joanna, Pierwsze Polskie Fabryki Mebli Giętych, in: *Kresy Południowo-Wschodnie: rocznik Przemyskiego Centrum Kultury i Nauki „Zamek“*, Rok III/IV, sąs. 1, 2005/6, p. 167–172.
124. Wojciechowska-Kucięba Joanna, *Polskie meble gięte*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 2012.
125. *1863 metų sukilimas: veidai, vardai, istorijos*, sud. Raimundas Balza, Virginija Šiuksčienė, Šiauliai: Šiaulių „Aušros“ muziejus, 2013.
126. *100-lecie przemysłu mebli giętych w Radomsku*, Radomsko: Zakłady Przemysłu Meblarskiego, 1984.
127. *125 lat Bydgoskie Meble*, Bydgoszcz: Agencja Promocyjno-Wydawnicza Unigraf, 2009.
128. *100 lat Fabryk Mebli Giętych w Jasienicy*, Jasienica: BFM, 1985.
129. Ботт Ираида, Канева Мария, *Русская мебель. История, стили, мастера*, Санкт-Петербург: Искусство-СПБ, 2003.

130. Ботт Ираида, *Петербургская мебель эпохи историзма. К вопросу о неостиях*, in: Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена, 2008, № 76-1, p. 66–76.
131. Гацур Генрих, *Мебель Тонета. Издели фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, Москва, 2001.
132. Гацур Генрих, *Венская мебель Якова & Иосифа Конъ. История известнейшей фирмы эпохи модерна и каталог ее изделий поставлявшихся на рынок Царской России*, Москва, 2008.
133. Гусева Наталья, *Русская мебель в стиле «второго» и «третьего» рококо*, Москва: Трилистник, 2003.
134. *История Эрмитажа в зеркале витрин*, каталог выставки Т. Б. Семенова, Санкт-Петербург: Издательство Государственного Эрмитажа, 2014.
135. Меркис Витаутас, *Развитие промышленности и формирование пролетариата Литвы в XIX в.*, Вильнюс, 1969.
136. Никитин Юрий, *Промышленные выставки России XIX · начала XX века*, Череповец: Полиграфист, 2014.
137. *Петербургский модерн: из собрания Государственного музея истории Санкт-Петербурга: альбом-каталог*, Санкт-Петербург: ГМИ, 2012.
138. *Принцип Тонета: мебель из гнутой древесины и стальных трубок: всероссийский музей декоративно-прикладного и народного искусства*, Москва. Составители каталога: Клаус Пезе, Урсула Петерс, Nurnberg: Verlagdes Germanischen National museums, 1991.
139. Смышляев Виталий, *Сан-Галли – человек и завод*, Санкт-Петербург: Нестор, 2007.
140. Стругова Ольга, *Мебель в Русском интерьере конца XIX – начала XX веков*, Москва: Издательский Дом Руденцовых, 2005.

Internetinės priedais:

1. *This is Not A Chair, by her Tangible Things Teaching Fellows*, <https://projects.iq.harvard.edu/laurelx/not-chair-her-tangible-things-teaching-fellows> [žiūrėta 2021 03 10].
2. Aelita Ambrulevičiūtė, *Kur ir ką pirkto vilniečiai XIX amžiuje? Pasivaikščiojimas Vokiečių gatve*, <http://jewishcenter.lt/informacijos-centras/vilnius-kur-ir-ka-pirko-vilniečiai-xix-amziuje-pasivaiksciojimas-vokieciu-gatve/> [žiūrėta 2020 01 06].
3. *Oblių rūšys*, <https://rolexforum.ru/lt/vidy-i-sekrety-samostoyatelного-izgotovleniya-ruchnogo-rubanka.html> [žiūrėta 2021 03 01].
4. *Literatūrinio Aleksandro Puškino muziejaus memorialinė ekspozicija*, www.vilniausmuziejai.lt/a_puskinas/memorialine_ekspozicija/index.htm [žiūrėta 2020 03 23].
5. *Kėdė, Varšuvos nacionalinis muziejus*, <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/katalog/459437> [žiūrėta 2021 07 15].
6. *LVIA paieškos sistema*, eais-pub.archyvai.lt/eais/faces/pages/forms/search/F3001.jspx [žiūrėta 2021 07 22].
7. Aelita Ambrulevičiūtė, *Vartotojų visuomenės užuomazgos Lietuvoje (XIX a. antra pusė–XX a. pradžia)*, in: *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2013/2(33), <http://www.zurnalai.vu.lt/sociologija-mintis-ir-veiksmas/article/viewFile/3806/2674> [žiūrėta 2020 09 05].
8. *1909 m. Čenstachovoje vykusi pramonės ir amatų paroda*, http://www.wystawa1909.pl/?menu=pawilony&pawilon=pawilon_glowny [žiūrėta 2020 11 22]

9. Ирина Гостинщикова, *Венская мебель в коллекции Кирилло-Белозерского музея-заповедника*, https://kirmuseum.org/sites/default/files/ebook/2017/628_file.pdf [žiūrėta 2020 11 25].
10. *Val d'Osne Foundry*, <http://www.marcmaison.com/architectural-antiques-resources/val-dosne-foundry-cast-iron-statue-sculpture> [žiūrėta 2020 11 24].
11. *Coalbrookdale Cast Iron Garden Seat from Coalbrookdale Company Catalogue, 1875. Ironbridge Gorge Museum Trust*, <http://www.darwincountry.org/explore/002566.html> [žiūrėta 2020 11 24].
12. *Derby Desk Company*, <https://www.kovels.com/collectors-questions/derby-roll-top-desk> [žiūrėta 2021 07 26].
13. *Bambukinis staliukas*, <https://coberu.ru/auctions/173282/> [žiūrėta 2020 12 13].
14. Aelita Ambrulevičiūtė, *Keli epizodai apie prekybą žaislais XIX amžiaus Vilniuje*, <http://literaturai-rmenas.lt/2015-03-20-nr-3513/2422-chrono/3835-aelita-ambruleviciute-keli-epizodai-apie-prekyba-zaislais-xix-amziaus-vilniuje> [žiūrėta 2020 01 04].
15. *Buvusio Markučių dvaro sodybos gyvenamojo namo verandos interjeras*, http://www.limis.lt/paieska/perziura//exhibit/preview/9171289?s_id=Rk7U2iQdncojWaOW&s_ind=291&valuable_type=EKSPONATAS [žiūrėta 2021 08 06].
16. *Privataus būsto interjeras Mielagėnų gatvėje, Vilniuje*, <https://www.kampas.lt/butai-vilniuje> [žiūrėta 2017 10 23].
17. *Vito Luckaus buto interjeras*, <https://www.moteris.lt/lt/veidai/g-40300-tragisko-likimo-legendinis-fotografas-v-luckus-kure-lietuviska-tvin-pykxa> [žiūrėta 2020 10 23].
18. *Privataus būsto interjeras, Baldai%20senose%20nuotraukose.html* [žiūrėta 2017 10 23].
19. *Vrublevskių bibliotekos interjeras*, <http://www.mab.lt/Biblioteka100/3/012-9.jpg> [žiūrėta 2020 03 23].
20. *Vrublevskių bibliotekos interjeras*, <http://www.mab.lt/Biblioteka100/3/012-1.jpg> [žiūrėta 2020 10 11].
21. *V. Zahorskio svetainės interjeras*, <https://polona.pl/item/wnetrze-mieszkania-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,NTU2NzUoNg/o/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29].
22. *G. Puškino kabineto interjeras*, https://www.limis.lt/greitapaieska/perziura//exhibit/preview/9034294?s_id=mId6ph6bkvK3BZp3&s_ind=94&valuable_type=EKSPONATAS [žiūrėta 2021 08 06].
23. *V. Zahorskio kabineto interjeras*, <https://polona.pl/item/mieszkanie-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,MzIxNTU1NTI/o/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29].
24. *V. Zahorskio kabineto interjeras*, <https://polona.pl/item/wnetrze-mieszkania-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,NTU2NzUoNQ/o/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29].
25. *V. Zahorskio valgomojo interjeras*, <https://polona.pl/item/mieszkanie-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,MzIxNTU1NTI/o/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29].
26. *Markučių dvaro valgomojo interjeras*, https://www.limis.lt/greitapaieska/perziura//exhibit/preview/9071578?s_id=RWnctD38QIZ5SmeU&s_ind=203&valuable_type=EKSPONATAS [žiūrėta 2021 07 29].
27. *Kosakovskių šeimos archyvas*, <http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10001194385> [žiūrėta 2020 01 12].
28. *Vilniaus medicinos draugijos bibliotekos ir posėdžių kambarys, 1897*, https://kolekcijos.biblioteka.vu.lt/islandora/object/kolekcijos%3AVUB01_000742651 [žiūrėta 2020 01 18].

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho antspaudas, 1888, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 7
2. Vilniaus kėdžių gamintojų (krikščionių) cecho antspaudas, 1887, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 36, l. 13v
3. vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho antspaudas, 1857, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 153
4. Vilniaus stalių-kėdžių dirbėjų ir apmušėjų (žydų) cecho antspaudas, 1885, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 114
5. Vilniaus apmušėjų cecho antspaudas, 1885, LVIA, f. 939, ap. 2, b. 193, l. 470
6. Baldų gaminių pameistro Maušos Berzoikos atestatas, 1879, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. 197
7. Staliaus-kėdžių gamintojo pameistro Jankelio Sarachano atestatas, 1885, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 80, l. (nenumeruotas)
8. Pintas krėslas ir kanapa, in: Antanas Macijauskas, *Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pinamieji daiktai*, p. 37
9. Pintieji baldai Markučių dvaro verandoje, fot. autorius nežinomas, XIX a. pab. – XX a. I p. (iki 1935), internetinė prieiga: http://www.limis.lt/paieska/perziura/-/exhibit/preview/9171289?s_id=Rk7U2iQdnc0jWaOW&xs_ind=291&valuable_type=EKSPONATAS [žiūrėta 2021 08 06]
10. Supamasis krėslas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2013
11. Vilniaus viešosios bibliotekos skaityklos interjeras, fot. S. F. Fleury, 1904, VUB RS, f. 47–30
12. Vilniaus viešosios bibliotekos skaityklos baldų komplektas, fot. autorius nežinomas, 1889, VUB RS, f. 47–31
13. Pranciškaus Smuglevičiaus salės kėdė ir krėslas, fot. E. Bagušinskaitė, 2018; S. Plātūkis, 2002
14. Vilniaus senienų muziejaus ekspozicijos dalis, fot. S. F. Fleury, XIX a. pab., VUB RS, f. 46–57
15. Senienų muziejaus vitrina, Vilniaus universiteto Geologijos muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
16. Senienų muziejaus vitrinos, LNM, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
17. Boguslavskio dirbtuvėje pagamintos spintos ir veidrodis, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
18. Rašomasis stalas su anstatu, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

19. Lentynėlė, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
20. Krėslas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
21. Etažerė, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
22. Stalas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
23. Laikrodis, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
24. Baldų detalių fragmentai, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
25. Veidrodžiai, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
26. Staliukas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
27. Stalas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
28. Fotelis, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
29. Sofa, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
30. Foteliai, apie 1860–1880, Balstogės Palenkės muziejus, in: Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 74
31. Spinta, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
32. Suolas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
33. Kėdė, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
34. Knygų spinta, pagaminta Teofilio Juodvalkio, Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
35. Teofilio Juodvalkio signatūra, Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
36. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje esanti spinta, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
37. Spinta, dekoruota liūtų galvomis, Nalšios muziejus, inv. nr. IE-608, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
38. Spinta privačiuose namuose Mielagėnų g., Vilniuje, internetinė prieiga: <https://www.kampas.lt/butai-vilniuje> [žiūrėta 2017 10 23]
39. Spinta Vito Luckaus bute A. Jakšto g., Vilniuje, 1980, internetinė prieiga: <https://www.moteris.lt/lt/veidai/g-40300-tragisko-likimo-legendinis-fotografas-v-luckus-kure-lie-tuviska-tvin-pykksa> [žiūrėta 2020 10 23]
40. Spinta privačiuose namuose, fot. autorius nežinomas, internetinė prieiga: [Baldai%20senose%20nuotraukose.html](https://www.baldai20senose20nuotraukose.html) [žiūrėta 2017 10 23]
41. Lauko durų drožybės fragmentas J. Basanavičiaus g. 31, Vilniuje, fot. E. Bagušinskaitė, 2020
42. Spinta, puošta mokslo simboliais, Nalšios muziejus, inv. nr. IE-606, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

43. Mokslo simboliais puošta spinta, LNDM, inv. nr. TD-4463, fot. T. Kapočius, 2021
44. Spintelės fragmentas, LNDM, inv. nr. TD-4464, fot. T. Kapočius, 2021
45. Spintų eskizai, LMAVB RS, f. 229, b. 192, 193
46. Baldų komplektas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
47. Kėdė ir suolas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
48. Baldų komplekto dalis Vrublevskių bibliotekos vestibulyje, fot. J. Buľhak, XX a. pr., internetinė prieiga: <http://www.mab.lt/Biblioteka100/3/012-9.jpg> [žiūrėta 2020 03 23]
49. Baldų komplekto dalis, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 24, 121
50. Kanapa su kankorėžiais ir briedžio ragu puoštas krėslas Tado Vrublevskio bute, fot. J. Buľhak, 1912, in: *Tadas Vrublevskis. Mintys ir darbai*, (puslapis nenumeruotas)
51. Baldų komplektas Vrublevskių bibliotekos fundatoriaus salėje, fot. J. Buľhak, 1932, internetinė prieiga: <http://www.mab.lt/Biblioteka100/3/012-1.jpg> [žiūrėta 2020 10 11]
52. Sofa ir jos drožinių fragmentas Skaisčiausios Dievo Motinos cerkvėje Vilniuje, fot. A. Valtaitė-Gagač, 2019
53. Ažuolinė kėdė su pinta pasoste ir atkalte, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 23, 117
54. Kėdė su tekintomis kolonėlėmis, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 23, 118
55. Kėdė su nendrių tinklu išpintomis pasoste ir atkalte, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 23, 115
56. Kėdė su drožinėtu bareljefu-herbu, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 23, 118
57. Kėdė su rotango tinklu išpinta pasoste ir atkalte, Varšuvos nacionalinis muziejus, inv. nr. SZMb 2917/1-3, internetinė prieiga: <https://cyfrowe.mnw.art.pl/pl/katalog/459437> [žiūrėta 2021 07 15]
58. Kėdė su tinklu iš rotango, XIX a. pab., Balstogės Palenkės muziejus, in: Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 102
59. Minkšta kėdė su tekintomis kolonėlėmis, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 23–24, 119
60. Minkšta kėdė su drožinėtais augaliniais motyvais, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 23, 117
61. Kėdė su Tiškevičių herbu „Leliva“, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 117, 118

62. Staliukas ir jo kojų fragmentas, Tado Ivanausko Obelynės sodyba-memorialinis muziejus, fot. A. Petrašiūnas, 2007, KPC KOSA
63. Kortų staliukas, LNM Signatarų namai, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
64. Kortų staliukas, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 20, 104
65. Minkštųjų baldų komplektas, M. K. Čiurlionio namai-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2020
66. Minkštųjų baldų komplektas, XIX a. pab., Balstogės Palenkės muziejus, in: Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 101
67. Geridonai ir staliukas, XIX a. pab., Balstogės Palenkės muziejus, in: Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 101
68. Staliukas su tekintu bokšteliu, LNDM, inv. nr. ApTD-40278, fot. T. Kapočius, 2021
69. Staliukas su pakojomis ir tekintu bokšteliu, privati nuosavybė, in: Alfonsas Gudzevičius, *Senovinių baldų restauratoriaus įžvalgos*, p. 171
70. Staliukas su tekintu bokšteliu, Nalšios muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
71. S. F. Fleury namų interjeras, fot. S. F. Fleury, XX a. I deš., in: *Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos*, p. 24
72. V. Zahorskio buto interjeras, fot. V. Zahorskis (?), 1898, internetinė prieiga: <https://polona.pl/item/wnetrze-mieszkania-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,NTU2N-zU0Ng/0/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29]
73. Staliukas su dvigubomis pakojomis ir bokšteliais, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
74. Staliukas su bokšteliu, XIX a. vid., Valstybinis Sankt Peterburgo istorijos muziejus, in: Наталья Гусева, *Русская мебель в стиле «второго» и «третьего» рококо*, p. 38
75. Staliukas, pagamintas staliaus Turo dirbtuvėse, Sankt Peterburgas, Nalšios muziejus, inv. nr. IE-806, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
76. Staliukas, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 26, 127
77. Staliukas, Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinis butas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2016
78. Staliukas, Balstogės Palenkės muziejus, in: Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 55
79. Morducho Kreizo baldų apmušalų ir dekoracijų parduotuvės bei dirbtuvės reklama, in: *Вся Вильна*, 1896, p. 102

80. Apmušėjo ir dekoratoriaus Bencelio Gruntvagio paslaugų reklama, in: *Вся Вильна*, 1896, p. 123
81. Maušos Zakovičiaus baldų parduotuvės reklama, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. (nenumeruotas)
82. Ksaverijaus Sadvoskio baldų parduotuvės reklamos, 1888, 1893, in: *Сборник коммерческих объявлений*, p. 45; *Торгово-промышленный адрес-календарь Грасса на 1894*, reklama nenumeruota
83. Apmušėjo-dekoratoriaus Ignatijaus Skrendzevskio paslaugų reklama, in: *Вся Вильна*, 1896, p. 20
84. Sofa ir autentiškų apmušalų su įrašu fragmentas, Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
85. Pintieji baldai Vilniaus žemės ūkio ir amatų parodoje, fot. S. F. Fleury, 1902, in: *Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos*, p. 352
86. Pintieji baldai iš Maskvos gubernijos amatų ir pramonės parodoje Sankt Peterburge, 1902, in: Ольга Стругова, *Мебель в Русском интерьере конца XIX – начала XX веков*, p. 356–357
87. Būsto įrengimo parodoje demonstruotų baldų dizainas, LNDM, inv. nr. Fi-76, Fi-77, fot. L. ir M. Butkovskiai, 1909
88. Moderno stiliaus bufeto fragmentai, XX a. pr., Vilnius, LNDM, inv. nr. TD-4448, fot. T. Kapočius, 2021
89. Moderno stiliaus knygų spinta, M. K. Čiurlionio namai-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2020
90. Moderno stiliaus knygų spinta ir drožybos fragmentas, LNM Signatarų namai, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
91. Moderno stiliaus bufetas, XX a. pr., Balstogės Palenkės muziejus, in: Anna Dąbrowska, Jerzy Ostapczuk, *Meble stylowe ze zbiorów muzeum podlaskiego Białymstoku*, p. 55
92. Moderno stiliaus bufetas, apie 1900, Valstybinis Sankt Peterburgo miesto istorijos muziejus, in: *Петербургский модерн: из собрания Государственного музея истории Санкт-Петербурга: альбом-каталог*, p. 65
93. Moderno stiliaus bufetas, apie 1900, Valstybinis Sankt Peterburgo miesto istorijos muziejus, in: *Петербургский модерн: из собрания Государственного музея истории Санкт-Петербурга: альбом-каталог*, p. 67
94. Bufetas, pagamintas Ašmenos meistro apie 1900, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 25, 125
95. Lenkimo formos ir konstrukcijų brėžiniai, 1893, in: *Принцип Тонета*, p. 20
96. „Brolių Thonetų“ baldų katalogas, 1859, in: *Принцип Тонета*, p. 128

97. „Brolių Thonetų“ įmonės etiketės, žyminčios Rusijos imperijos rinkai skirtus baldus, in: Генрих Гацура, *Мебель Тонета. Издели фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, p. 229
98. Leibos Gilelso lenktųjų baldų fabriko brėžiniai, 1896, LVIA, f. 382, ap. 1, b. 1629, l. (nenumeruotas)
99. Gilelso lenktųjų baldų fabriko reklama, 1909, in: *Вся Вильна*, 1909, skelbimo Nr. 1052
100. Šifelio lenktųjų baldų fabriko kėdė, XX a. pr., Kirilo-Belozerskio vienuolyno muziejaus nuotrauka, 2020
101. „Brolių Thonetų“ fabriko kėdė Nr. 14, in: *Принцип Тонета*, p. 200
102. Šifelio lenktųjų baldų fabriko kėdės pasostė ir etiketė, XX a. pr., Kirilo-Belozerskio vienuolyno muziejaus nuotrauka, 2020.
103. Lenktųjų baldų fabriko „Bukoviena“ reklamos, in: *Справочная книжка*, 1915, reklama nenumeruota; *Вся Вильна*, 1914, skelbimo Nr. 181
104. „Brolių Thonetų“ kėdės modelis Nr. 56, in: Генрих Гацура, *Мебель Тонета. Издели фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, p. 13
105. „Bukovienos“ fabriko kėdė, fot. S. Mieleszkiewicz, 2018
106. „Bukovienos“ fabriko kėdės pasostė ir etiketė, fot. S. Mieleszkiewicz, 2018
107. „Bukovienos“ fabriko kėdė, fot. D. Klajumienė, 2013
108. „Bukovienos“ fabriko kėdės, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
109. „Bukovienos“ fabriko kėdės atkaltės ir pasostės ornamentai, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
110. „Brolių Thonetų“ pasostės modelio Nr. 338 ornamentas, in: Генрих Гацура, *Мебель Тонета. Издели фирмы „Братья Тонет“ мебельном рынке Царской России*, p. 225
111. „Bukovienos“ fabriko etiketės, fot. D. Klajumienė, 2013; E. Bagušinskaitė, 2021
112. „Bukovienos“ fabriko kėdė ir atkaltės ornamentas, fot. R. Anulytė, 2021
113. Gilelso ir Šifelio lenktųjų baldų fabriko projektas, 1912, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5645, l. (nenumeruotas)
114. Gilelso ir Šifelio lenktųjų baldų fabriko, priklausiusio „Mundus“ susivienijimui, reklamos, in: *Вся Вильна*, 1915, reklama nenumeruota; *Справочная книжка*, 1915, p. 24
115. Leizerio Ziskando-Voldbergo fabriko projektas, 1898, LVIA, f. 382, ap. 1, b. 1849, l. (nenumeruotas)
116. Feigos Rabinovič lenktųjų baldų fabriko projektas, 1900, LVIA, f. 382, ap. 1, b. 2078, l. (nenumeruotas)
117. Metalinis sodo suoliukas „Ažuolas ir gebenė“, in: *Coalbrookdale Cast Iron Garden Seat from Coalbrookdale Company Catalogue*, 1875, internetinė prieiga: <http://www.darwincountry.org/explore/002566.html> [žiūrėta 2020 02 10]
118. Nedeganti spinta-seifas, Franco San Galli metalo apdirbimo įmonės reklama, in: Виталий Смышляев, *Сан-Галли – человек и завод*, p. 30

119. Franco San Galli įmonės nedeganti spinta-seifas, Vilniaus universitetas, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
120. U. G. Klampmeyerio geležies ir vielos fabriko dirbinių katalogas, XIX a. II p., in: LUAB MB RRSF, inv. nr. 22. 119
121. Metalinių dirbinių įmonės „Władysław Gostyński i S-ka“ katalogo fragmentas, 1910, LVIA, f. 641, ap. 2, b. 30, (viršelis)
122. Metalinių dirbinių įmonės „Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka“ ekspozicija parodoje Sankt Peterburge, 1899, in: Ольга Стругова, *Мебель в Русском интерьере конца XIX – начала XX веков*, p. 350
123. Lieti sodo baldai „Minervos“ fabriko kataloge XIX a. pab., in: Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė, *Gubernijos laikotarpis Kauno architektūroje*, p. 102
124. Metaliniai stovai gėlėms, Petro Vileišio rūmai (dab. Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas), fot. A. Petrašiūnas, 2002, KPC KOSA
125. Metalinė lova, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
126. Fabriko „Decadence“ reklama, in: *Вся Вильна*, 1913, reklamos Nr. 7
127. Fabriko „Salamandra“ reklama, in: *Памятная книжка*, 1913, reklama nenumuruota
128. Fabriko „Arks“ reklama, in: *Справочная книжка*, 1915, p. 5
129. Nedeganti spinta-seifas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
130. Bambukinis staliukas, XX a. pr., Valstybinis istorijos muziejus Maskvoje, in: Ольга Стругова, *Мебель в Русском интерьере конца XIX – начала XX веков*, p. 358
131. Bambukinis staliukas-etažerė ir prekybos namų ženklukas, XIX a. pab. – XX a. pr., Sankt Peterburgas, internetinė prieiga <https://coberu.ru/auctions/173282/> [žiūrėta 2020 12 13]
132. M. Stankiewicziaus japoniškų bambukinių baldų reklama, in: *Kalendarz warszawski*, 1898, p. 2
133. S. Rutkiewicziaus dirbtuvėje pagaminti bambukiniai baldai ir etiketė, XIX a. pab. – 1914 (?), Varšuvos nacionalinis muziejus, inv. nr. szmb2827, szmb2826
134. Bambukinės kėdės fragmentai, fot. S. F. Fleury, apie 1898, in: *Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos*, p. 390
135. Bambukinės kėdės fragmentai, fot. S. F. Fleury, 1908, in: *Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos*, p. 475
136. Bambukinių baldų fabriko „Mikado“ reklamos, in: *Вся Вильна*, 1909, reklamos Nr. 0221; 1911, reklamos Nr. 091; 1912, reklamos Nr. 68
137. Bambukinių baldų fabriko „Mikado“ staliukas, 1906–1908, M. K. Čiurlionio namai-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2020
138. „Mikado“ fabriko etiketė, fot. E. Bagušinskaitė, 2020

139. Bambukinių baldų fabriko „Mikado“ reklamos su apdovanojimais, in: *Вся Вильна*, 1913, reklama nenumeruota; 1914, reklama nenumeruota
140. D. I. Markovskio japoniškų bambukinių baldų fabriko reklama, in: *Вся Вильна*, 1909, reklamos Nr. 096
141. Markovskio bambukinių baldų fabriko reklamos su baldų pavyzdžiais, in: *Вся Вильна*, 1912, reklama nenumeruota; 1913, reklama nenumeruota; *Памятная книжка*, 1913, reklama nenumeruota
142. Bambukinis staliukas, fot. S. F. Fleury, 1899, in: *Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos*, p. 393
143. Bambukinė kėdė, fot. autorius nežinomas, 1913, in: *Lietuvos sentikiai: istorija, kultūra, dailė*, p. 92
144. Bambukinė širma, naudota Jono Basanavičiaus bute Vilniuje, LNM Signatarų namai, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
145. Bambukinis staliukas, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986, in: Ona Mažeikienė, *XVII–XX a. I p. baldai. Katalogas*, p. 27, 130
146. Bambukinių baldų komplektas, LNDM, inv. nr. MPM-1162-3, MPM-1162-4, MPM-1162-1, MPM-1162-8, fot. T. Kapočius, 2014
147. Bambukinis staliukas su lentynėlėmis, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
148. G. Puškino kabinetas, fot. autorius nežinomas, XIX a. pab. – XX a. I p. (iki 1935), internetinė prieiga: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/9034294?s_id=mI-d6ph6bkvK3BZp3&s_ind=94&valuable_type=EKSPONATAS [žiūrėta 2021 08 06]
149. V. Zahorskio kabineto interjeras, V. Zahorskis, 1894, internetinė prieiga: <https://polona.pl/item/mieszkanie-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,MzIxNTU1N-TI/0/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29]
150. V. Zahorskio kabineto interjeras, fot. V. Zahorskis (?), 1899, internetinė prieiga: <https://polona.pl/item/wnetrze-mieszkania-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,NTU2N-zU0NQ/0/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29]
151. Petro Vileišio kabinetas, fot. autorius nežinomas, 1922 (?), in: *Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis*, p. (nenumeruotas)
152. Vilniečio Teplovo buto interjeras, LNDM, inv. nr. Fi-48, Fi-51, fot. A. Cinovecas, XX a. pr.
153. V. Zahorskio valgomojo interjeras, V. Zahorskis, 1894, internetinė prieiga: <https://polona.pl/item/mieszkanie-wladyslawa-zahorskiego-w-wilnie,MzIxNTU1NTI/0/#info:metadata> [žiūrėta 2021 07 29]
154. Markučių dvaro valgomojo interjeras, fot. autorius nežinomas, XIX a. pab. – XX a. I p. (iki 1935), internetinė prieiga: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/9071578?s_id=RWnctD38QIZ5SmeU&s_ind=203&valuable_type=EKSPONATAS [žiūrėta 2021 07 29]

155. Lenktosios kėdės Verkių dvare, fot. J. Hiksa, apie 1876, in: *Vilniaus fotografija, 1858–1915*, p. 239
156. Pirklių Olkinų parduotuvės reklama, 1900, in: Aelita Ambrulevičiūtė, *Prabilę namai: XIX a. Vokiečių gatvės eskizai*, p. 152
157. Š. E. Vilenkino užsienietiškų baldų ir veidrodžių parduotuvės reklama, 1893, in: *Торгово-промышленный адрес-календарь Граца на 1894*, reklama nenumuruota
158. O. Šmuklerio ir I. Vaizbordo Sankt Peterbugo baldų, veidrodžių ir apmušalų, dekoracijų parduotuvės reklama, 1904, in: Александр Виноградов, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям*, p. 27
159. I. Epšteino baldų parduotuvės iškaba, fot. J. Buļhak, 1913, in: Jan Buļhak, *Vilnius: II knyga*, sud. Jūratė Gudaitė, p. 13
160. Restauruotas baldų parduotuvės užrašas Trakų gatvėje, fot. E. Bagušinskaitė, 2021
161. Metalinių dirbinių įmonės „Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka“ sąskaita, išrašyta Mykolui Stanislovui Kosakovskui, 1911, internetinė prieiga: <http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C10001194385> [žiūrėta 2020 01 12]
162. Roll-top stalas V. Krėvės-Mickevičiaus bute-muziejuje, fot. E. Bagušinskaitė, 2013
163. Derby Roll-top stalas, in: VUB RS, f. 47, b. 259, p. 47
164. Markučių dvare naudotas plokščiasis rašomasis stalas, fot. E. Bagušinskaitė, 2017
165. Plokščiasis Derby stalas, in: VUB RS, f. 47, b. 259, p. 50
166. A. M. Liuterio amerikietiškų rašomųjų stalų, biuro baldų reklama, 1901, in: Aelita Ambrulevičiūtė, *Prabilę namai: XIX a. Vokiečių gatvės eskizai*, p. 154
167. Roll-top rašomasis stalas, A. M. Liuterio mechaninio apdirbimo medžio bendrovė, LNDM, inv. nr. ApTD-40833, fot. T. Kapočius, 2021
168. „Jacob & Josef Kohn“ įmonės lenktosios kėdės ir krėslas Nr. 66 pavyzdžiai, in: Генрих Гацупа, *Венская мебель Якова & Иосифа Конъ. История известнейшей фирмы эпохи модерна и каталог ее изделий поставлявшихся на рынок Царской России*, p. 54
169. Vilniaus miesto salės vaizdas, fot. L. ir M. Butkovskiai, 1905–1906, in: *Vilniaus vaizdų atvirukai*, p. 526.
170. „Brolių Thonetų“ kėdžių modelių Nr. 254, 255, 255/380 ir krėslas Nr. 255 pavyzdžiai, in: Генрих Гацупа, *Мебель Тонета. Изделия фирмы „Братья Тонет“ мебельноом рынке Царской России*, p. 60
171. „Jacob & Josef Kohn“ įmonės lenktosios kėdės ir krėslas Nr. 241 pavyzdžiai, in: Генрих Гацупа, *Венская мебель Якова & Иосифа Конъ. История известнейшей фирмы эпохи модерна и каталог ее изделий поставлявшихся на рынок Царской России*, p. 67
172. Šiauduose įpakuotos lenktosios kėdės, XX a. 2–3 deš., in: Wojciechowska-Kucięba Joanna, *Polskie meble gięte*, p. 70

173. Vilniaus medicinos draugijos bibliotekos ir posėdžių kambarys, fot. V. Zahorskis, 1897, internetinė prieiga: https://kolekcijos.biblioteka.vu.lt/islandora/object/kolekcijos%3AVUB01_000742651 [žiūrėta 2020 01 18]
174. Pirmoji Vilniaus dailės draugijos paroda, fot. S. F. Fleury, 1909, in: *Stanisław Filibert Fleury, 1858–1915: fotografijos*, p. 26
175. M. J. Gordono audinių pavyzdžiai, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 31 (prikabinta)
176. Audinių pavyzdžiai iš Leibos Zalkindo parduotuvės, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 34 (pritvirtinta)
177. „Z. Ščerbinskio ir Ko“ fabriko pliušo pavyzdžiai, 1911, LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, l. 49 (pritvirtinta)

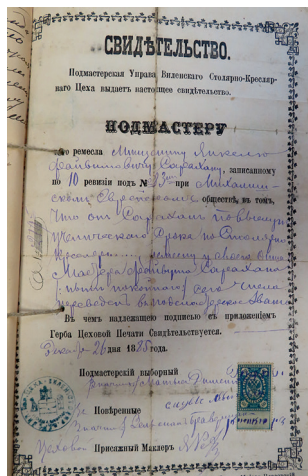
ILIUSTRACIJOS

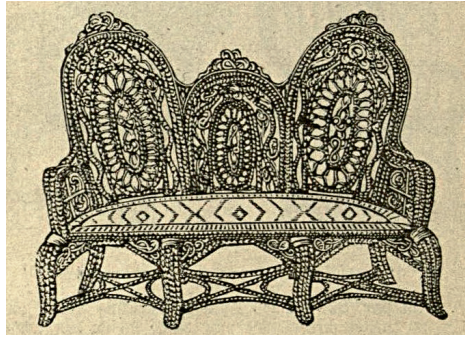
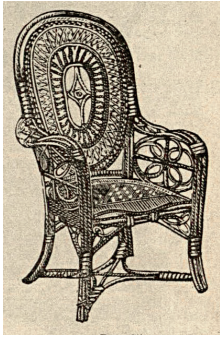
1. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho antspaudas, 1888
2. Vilniaus kėdžių gamintojų (krikščionių) cecho antspaudas, 1887
3. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho antspaudas, 1857

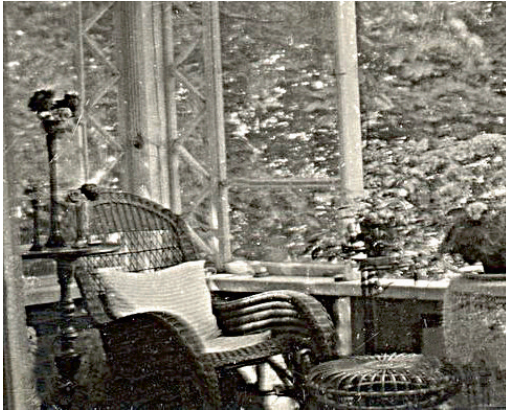
4. Vilniaus stalių-kėdžių dirbėjų ir apmušėjų (žydų) cecho antspaudas, 1885
5. Vilniaus apmušėjų cecho antspaudas, 1885

6. Baldų gaminių pameistro Maušos Berzoikos atestatas, 1879
7. Staliaus-kėdžių gamintojo pameistro Jankelio Sarachano atestatas, 1885

8. Pintas krėslas ir kanapa, in: Antanas Macijauskas, *Kaip reikia pinti rėškos, baldai ir kiti pinamieji daiktai*, p. 37

9. Pintieji baldai Markučių dvaro verandoje, fot. autorius nežinomas, XIX a. pab. – XX a. I p. (iki 1935)

10. Supamasis krėslas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2013

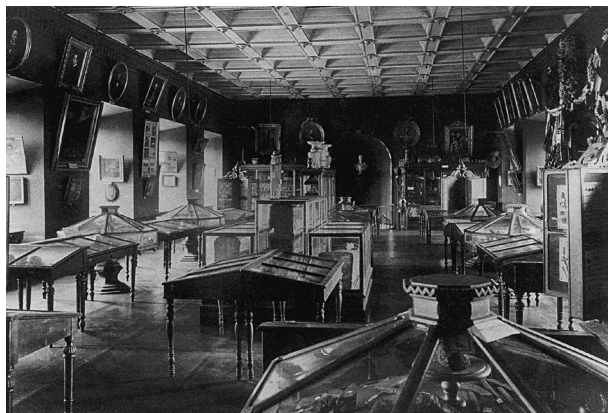

11. Vilniaus viešosios bibliotekos skaityklos interjeras, fot. S. F. Fleury, 1904, VUB RS, f. 47–30

12. Vilniaus viešosios bibliotekos skaityklos baldų komplektas, fot. autorius nežinomas, 1889, VUB RS, f. 47–31

13. Pranciškaus Smuglevičiaus salės kėdė ir krėslas,
fot. E. Bagušinskaitė, 2018; S. Platūkis, 2002

14. Vilniaus senienų muziejaus ekspozicijos dalis, fot. S. F. Fleury, XIX a. pab., VUB RS, f. 46-57

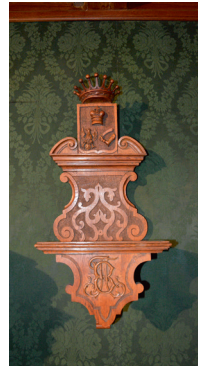

15. Senienų muziejaus vitrina, Vilniaus universiteto Geologijos muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

16. Senienų muziejaus vitrinos, LNM, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

17. Boguslavskio dirbtuvėje pagamintos spintos ir veidrodis, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

18. Rašomasis stalas su anstatu, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
19. Lentynėlė, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

20. Krėslas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019
21. Etažerė, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

22. Stalas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

23. Laikrodis, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

24. Baldų detalių fragmentai, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

25. Veidrodžiai, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

26. Staliukas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

27. Stalas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

28. Fotelis, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

29. Sofa, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

30. Foteliai, apie 1860–1880, Balstogės Palenkės muziejus

31. Spinta, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

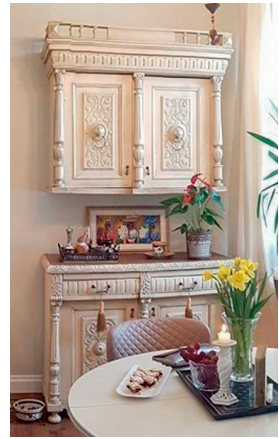
32. Suolas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

33. Kėdė, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

34. Knygų spinta, pagaminta Teofilio Juodvalkio, Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

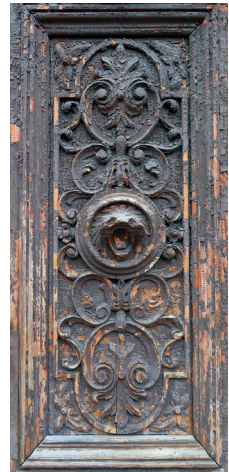
35. Teofilio Juodvalkio signatūra, Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

36. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje esanti spinta, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

37. Spinta, dekoruota liūtų galvomis, Nalšios muziejus, inv. nr. IE-608, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

38. Spinta privačiuose namuose Mielagėnų g., Vilniuje

39. Spinta Vito Luckaus bute A. Jakšto g., Vilniuje, 1980

40. Spinta privačiuose namuose, fot. autorius nežinomas

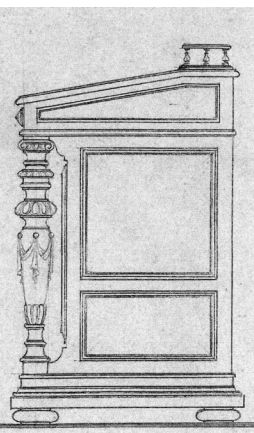
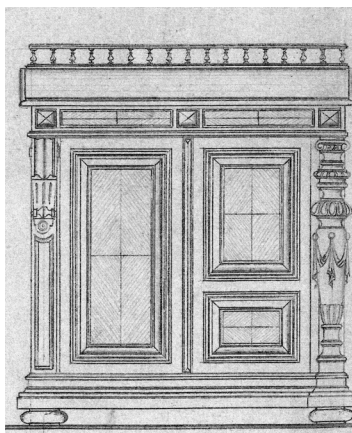
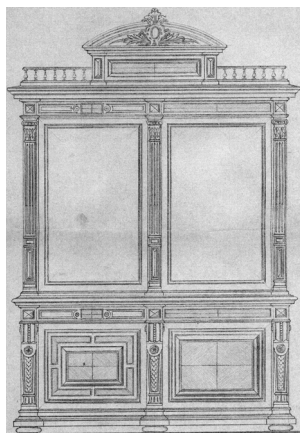
41. Lauko durų drožybės fragmentas J. Basanavičiaus g. 31, Vilniuje, fot. E. Bagušinskaitė, 2020

42. Spinta, puošta mokslo simboliais, Nalšios muziejus, inv. nr. IE-606, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

43. Mokslo simboliais puošta spinta, LNDM, inv. nr. TD-4463, fot. T. Kapočius, 2021

44. Spintelės fragmentas, LNDM, inv. nr. TD-4464, fot. T. Kapočius, 2021

45. Spintų eskizai, LMAVB RS, f. 229, b. 192, 193

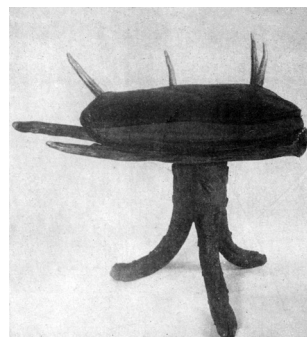
46. Baldų komplektas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

47. Kėdė ir suolas Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

48. Baldų komplekto dalis Vrublevskių bibliotekos vestibulyje, fot. J. Buļhak, XX a. pr.

49. Baldų komplekto dalis, fot. V. Bortkevičius, 1986

50. Kanapa su kankorėžiais ir briedžio ragu puoštas krėslas Tado Vrublevskio bute, fot. J. Buļhak, 1912

51. Baldų komplektas Vrublevskių bibliotekos fundatoriaus salėje, fot. J. Buļhak, 1932

52. Sofa ir jos drožinių fragmentas Skaisčiausios Dievo Motinos cerkvėje Vilniuje, fot. A. Valtaitė-Gagač, 2019

53. Ažuolinė kėdė su pinta pasoste ir atkalte, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

54. Kėdė su tekintomis kolonėlėmis, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

55. Kėdė su nendrių tinklu išpintomis pasoste ir atkalte, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

56. Kėdė su drožinėtu bareljefu-herbu, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

57. Kėdė su rotango tinklu išpinta pasoste ir atkalte, Varšuvos nacionalinis muziejus, inv. nr. SZMb 2917/1-3

58. Kėdė su tinklu iš rotango, XIX a. pab., Balstogės Palenkės muziejus

59. Minkšta kėdė su tekintomis kolonėlėmis, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

60. Minkšta kėdė su drožinėtais augaliniais motyvais, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

61. Kėdė su Tiškevičių herbu „Leliva“, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

62. Staliukas ir jo kojų fragmentas, Tado Ivanausko Obelynės sodyba-memorialinis muziejus, fot. A. Petrašiūnas, 2007

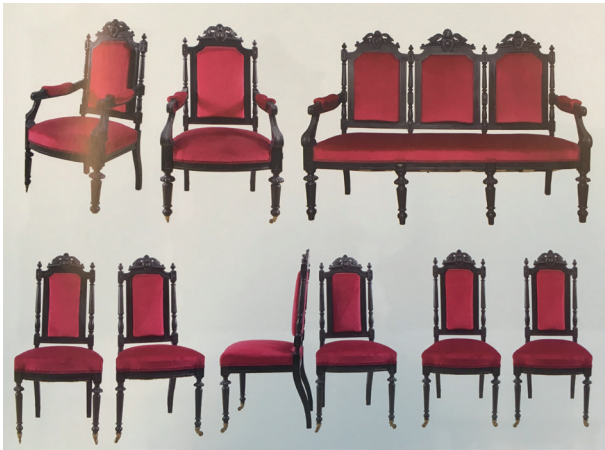

63. Kortų staliukas, LNM Signatarų namai, fot. E. Bagušinskaitė, 2019.

64. Kortų staliukas, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

65. Minkštųjų baldų komplektas, M. K. Čiurlionio namai-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2020

66. Minkštųjų baldų komplektas, XIX a. pab., Balstogės Palenkės muziejus

67. Geridonai ir staliukas, XIX a. pab., Balstogės Palenkės muziejus

68. Staliukas su tekintu bokšteliu, LNDM, inv. nr. ApTD-40278, fot. T. Kapočius, 2021

69. Staliukas su pakojomis ir tekintu bokšteliu, privati nuosavybė

70. Staliukas su tekintu bokšteliu, Nalšios muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

71. S. F. Fleury namų interjeras, fot. S. F. Fleury, XX a. I deš.

72. V. Zahorskio buto interjeras, fot. V. Zahorskis (?), 1898

73. Staliukas su dvigubomis pakojomis ir bokšteliais, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

74. Staliukas su bokšteliu, XIX a. vid., Valstybinis Sankt Peterburgo istorijos muziejus

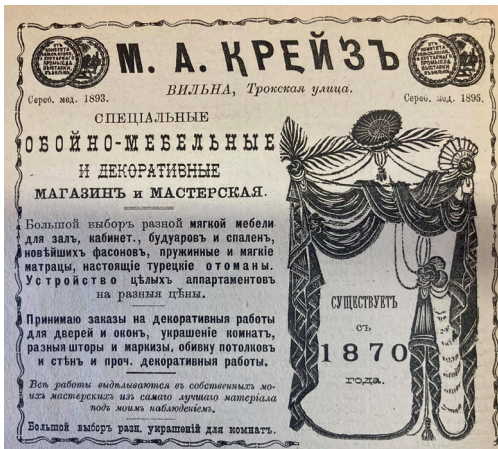
75. Staliukas, pagamintas staliaus Turo dirbtuvėse, Sankt Peterburgas, Nalšios muziejus, inv. nr. IE-806, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

76. Staliukas, LNM, fot. V. Bortkevičius

77. Staliukas, Vinco Krėvės-Mickevičiaus memorialinis butas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2016

78. Staliukas, Balstogės Palenkės muziejus

79. Morducho Kreizo baldų apmušalų ir dekoracijų parduotuvės bei dirbtuvės reklama, 1896

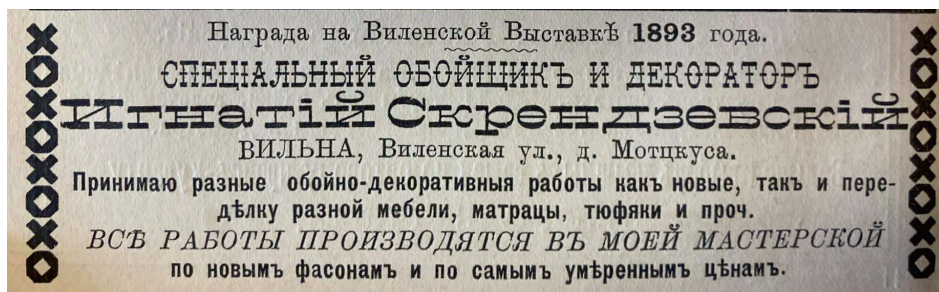
80. Apmušėjo ir dekoratoriaus Bencelio Gruntvagino paslaugų reklama, 1896

81. Maušos Zakovičiaus baldų parduotuvės reklama, 1911

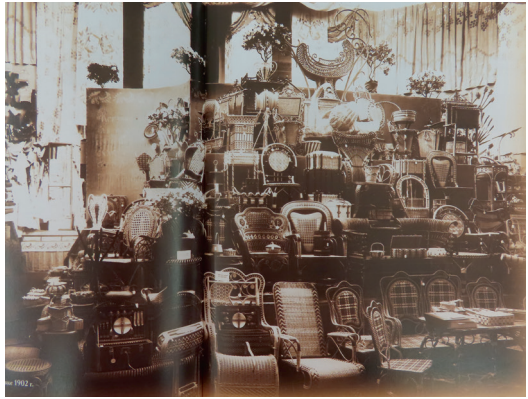
82. Ksaverijaus Sadovskio baldų parduojuvės reklamos, 1888, 1893

83. Apmušėjo-dekuratoriaus Ignatijaus Skrendzevskio paslaugų reklama, 1896

84. Sofa ir autentiškų apmušalų su įrašų fragmentas, Marijos ir Jurgio Šlapelių namas-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

85. Pintieji baldai Vilniaus žemės ūkio ir amatų parodoje, fot. S. F. Fleury, 1902

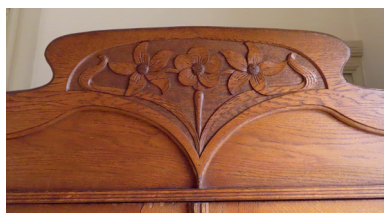
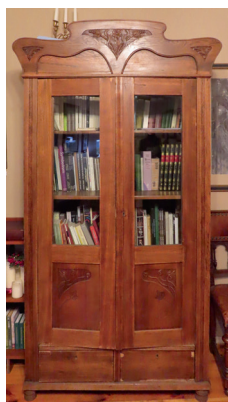
86. Pintieji baldai iš Maskvos gubernijos amatų ir pramonės parodoje Sankt Peterburge, 1902

87. Būsto įrengimo parodoje demonstruotų baldų dizainas, LNDM, inv. nr. Fi-76, Fi-77, fot. L. ir M. Butkovskiai, 1909

88. Moderno stiliaus bufeto fragmentai, XX a. pr., Vilnius, LNDM, inv. nr. TD-4448, fot. T. Kapočius, 2021

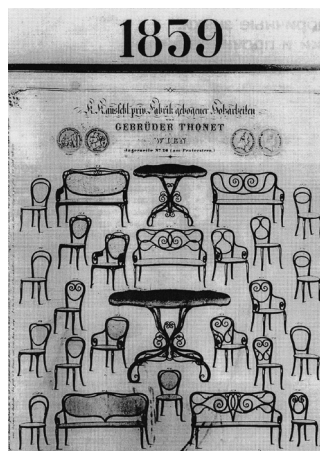
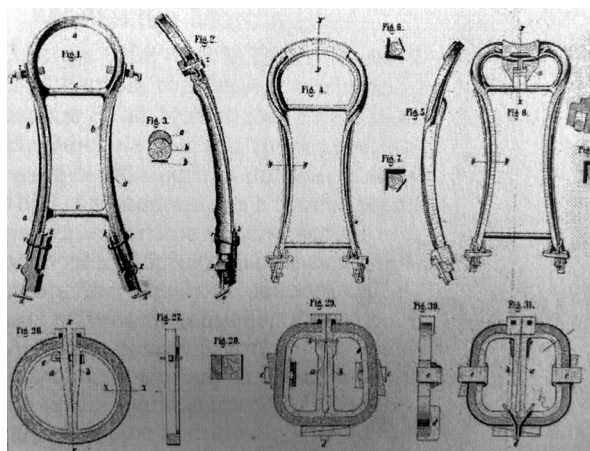
89. Moderno stiliaus knygų spinta, M. K. Čiurlionio namai-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2020
 90. Moderno stiliaus knygų spinta ir drožybės fragmentas, LNM Signatarų namai, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

91. Moderno stiliaus bufetas, XX a. pr., Balstogės Palenkės muziejus
 92. Moderno stiliaus bufetas, apie 1900, Valstybinis Sankt Peterburgo miesto istorijos muziejus

93. Moderno stiliaus bufetas, apie 1900, Valstybinis Sankt Peterburgo miesto istorijos muziejus
 94. Bufetas, pagamintas Ašmenos meistro apie 1900, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

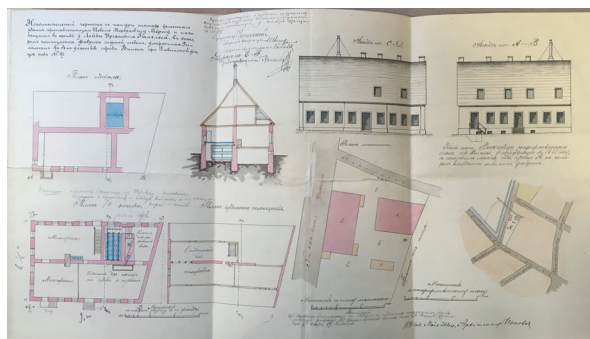

95. Lenkimo formos ir konstrukcijų brėžiniai, 1893

96. „Brolių Thonetų“ baldų katalogas, 1859

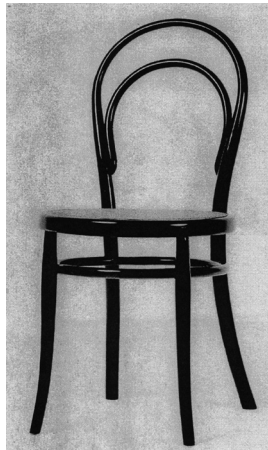

97. „Brolių Thonetų“ įmonės etiketės, žyminčios Rusijos imperijos rinkai skirtus baldus

98. Leibo Gilelso lenktųjų baldų fabriko brėžiniai, 1896

99. Gilelso lenktųjų baldų fabriko reklama, 1909

100. Šifelio lenktųjų baldų fabriko kėdė, XX a. pr., Kirilo-Belozerskio vienuolyno muziejaus nuotrauka, 2020

101. „Brolių Thonet“ fabriko kėdė Nr. 14

102. Šifelio lenktųjų baldų fabriko kėdės pasostė ir etiketė, XX a. pr., Kirilo-Belozerskio vienuolyno muziejaus nuotrauka, 2020.

103. Lenktųjų baldų fabriko „Bukoviena“ reklamos, 1915, 1914

104. „Brolių Thonetų“ kėdės modelis Nr. 56

105. „Bukovienos“ fabriko kėdė, fot. S. Mieleszkiewicz, 2018

106. „Bukovienos“ fabriko kėdės pasostė ir etiketė, fot. S. Mieleszkiewicz, 2018

107. „Bukovienos“ fabriko kėdė, fot. D. Klajumienė, 2013

108. „Bukovienos“ fabriko kėdės, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

109. „Bukovienos“ fabriko kėdės atkaltės ir pasostės ornamentai, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

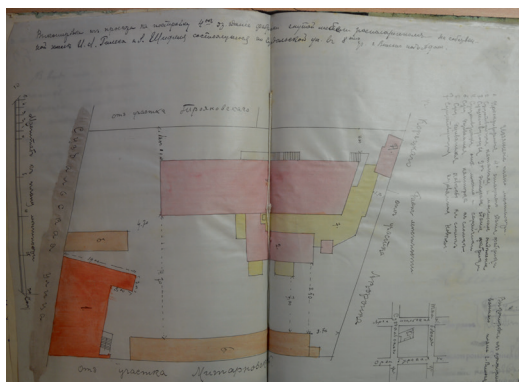
110. „*Brolių Thonetų*“ pasostės modelio Nr. 338 ornamentas

111. „Bukovienos“ fabriko etiketės, fot. D. Klajumienė, 2013; E. Bagušinskaitė, 2021

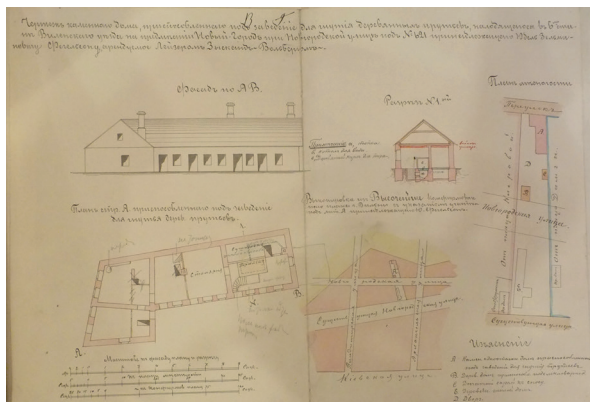
112. „Bukovienos“ fabriko kėdė ir atkaltės ornamentas, fot. R. Anulytė, 2021

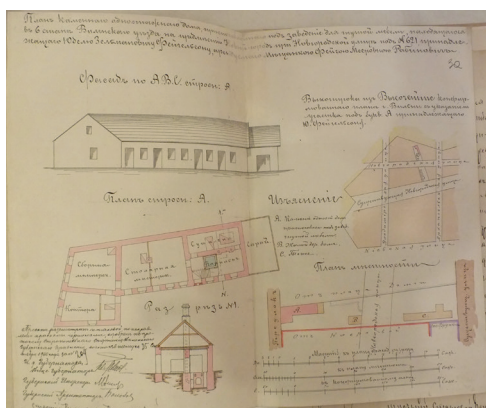
113. Gilelso ir Šifelio lenktųjų baldų fabriko projektas, 1912

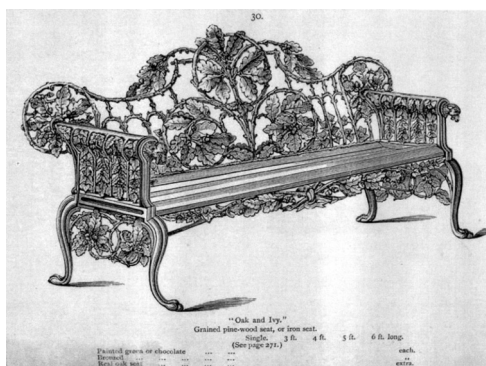
114. Gilelso ir Šifelio lenktųjų baldų fabriko, priklausiusio „Mundus“ susivienijimui, reklamos, 1915

115. Leizerio Ziskando-Voldbergo fabriko projektas, 1898

116. Feigos Rabinovič lenktųjų baldų fabriko projektas, 1900

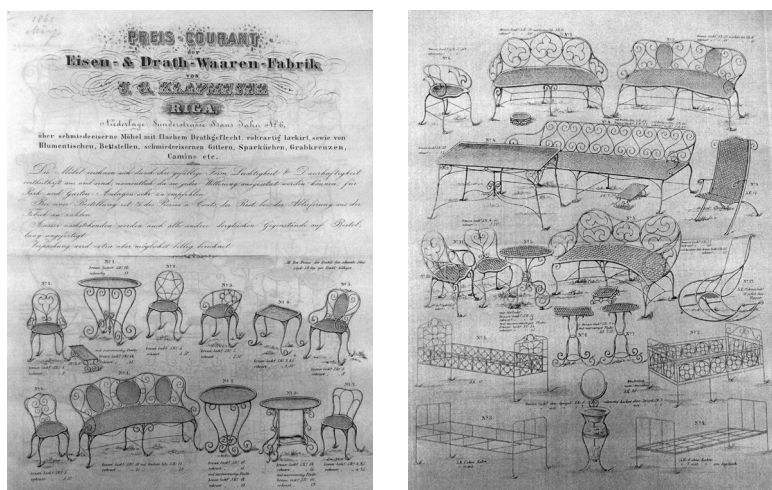

117. Metalinis sodo suoliukas „Ąžuolas ir gebenė“, 1875

118. Nedeganti spinta-seifas, Franco San Galli metalo apdirbimo įmonės reklama

119. Franco San Galli įmonės nedeganti spinta-seifas, Vilniaus universitetas, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

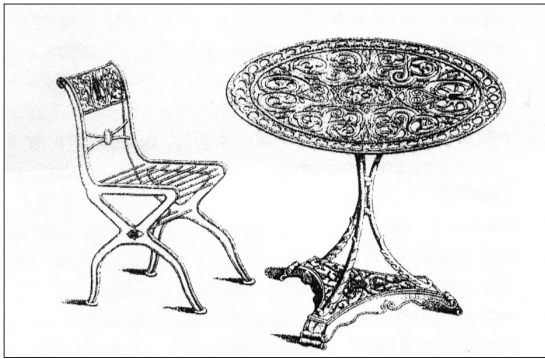
120. U. G. Klampmeyerio geležies ir vielos fabriko dirbinių katalogas, XIX a. II p.

121. Metalinių dirbinių įmonės „Władysław Gostyński i S-ka“ katalogo fragmentas, 1910

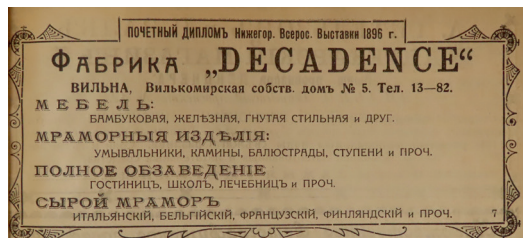
122. Metalinių dirbinių įmonės „Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka“ ekspozicija parodoje Sankt Peterburge, 1899

123. Lieti sodo baldai „Minervos“ fabriko kataloge XIX a. pab.

124. Metaliniai stovai gėlėms, Petro Vileišio rūmai, fot. A. Petrašiūnas, 2002

125. Metalinė lova, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

126. Fabriko „Decadence“ reklama, 1913

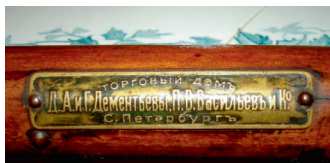
127. Fabrika „Salamandra“ reklama, 1913

128. Fabrika „Arks“ reklama, 1915

129. Nedeganti spinta-seifas, Literatūrinis Aleksandro Puškino muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

130. Bambukinis staliukas, XX a. pr., Valstybinis istorijos muziejus Maskvoje

131. Bambukinis staliukas-etažerė ir prekybos namų ženklukas, XIX a. pab. – XX a. pr., Sankt Peterburgas

132. M. Stankiewicziaus japoniškų bambukinių baldų reklama, 1898

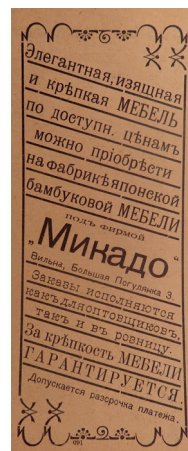
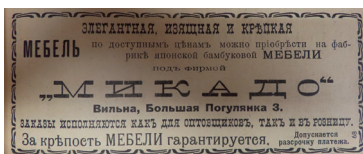

133. S. Rutkiewicziaus dirbtuvėje pagaminti bambukiniai baldai ir etiketė, XIX a. pab. – 1914 (?), Varšuvos nacionalinis muziejus, inv. nr. szmb2827, szmb2826

134. Bambukinės kėdės fragmentai, fot. S. F. Fleury, apie 1898

135. Bambukinės kėdės fragmentai, fot. S. F. Fleury, 1908

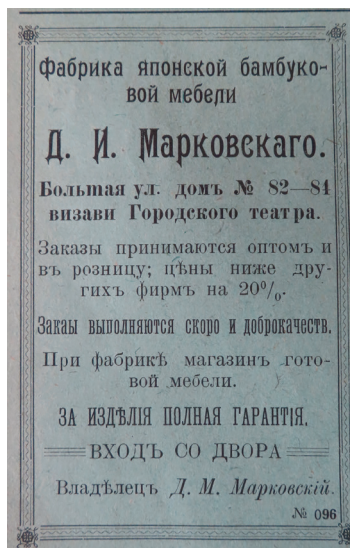
136. Bambukinių baldų fabriko „Mikado“ reklamos, 1909–1912

137. Bambukinių baldų fabriko „Mikado“ staliukas, 1906–1908, M. K. Čiurlionio namai-muziejus, fot. E. Bagušinskaitė, 2020

138. „Mikado“ fabriko etiketė, fot. E. Bagušinskaitė, 2020

139. Bambukinių baldų fabriko „Mikado“ reklamos su apdovanojimais, 1913–1914

140. D. I. Markovskio japoniškų bambukinių baldų fabriko reklama, 1909

141. Markovskio bambukinių baldų fabriko reklamos su baldų pavyzdžiais, 1912–1913

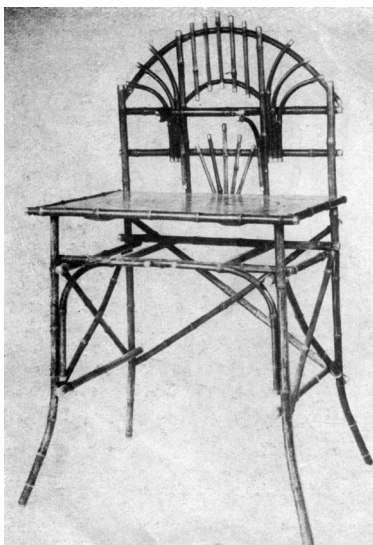
142. Bambukinis staliukas, fot. S. F. Fleury, 1899

143. Bambukinė kėdė, fot. autorius nežinomas, 1913

144. Bambukinė širma, naudota Jono Basanavičiaus bute Vilniuje, LNM Signatarų namai, fot. E. Bagušinskaitė, 2019

145. Bambukinis staliukas, LNM, fot. V. Bortkevičius, 1986

146. Bambukinių baldų komplektas, LNDM, inv. nr. MPM-1162-3, MPM-1162-4, MPM-1162-1, MPM-1162-8, fot. T. Kapočius, 2014

147. Bambukinis staliukas su lentynėlėmis, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

148. G. Puškino kabinetas, fot. autorius nežinomas, XIX a. pab. – XX a. I p. (iki 1935)

149. V. Zahorskio kabineto interjeras, V. Zahorskis, 1894

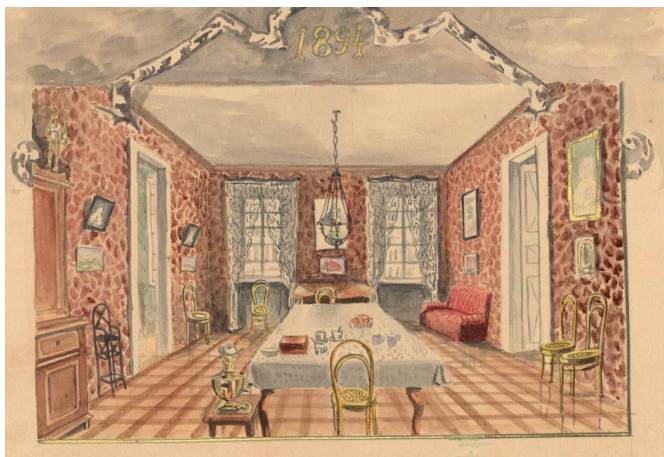
150. V. Zahorskio kabineto interjeras, fot. V. Zahorskis (?), 1899

151. Petro Vileišio kabinetas, fot. autorius nežinomas, 1922 (?)

152. Vilniečio Teplovo buto interjeras, LNDM, inv. nr. Fi-48, Fi-51, fot. A. Cinovecas, XX a. pr.

153. V. Zahorskio valgomojo interjeras, V. Zahorskis, 1894

154. Markučių dvaro valgomojo interjeras, fot. autorius nežinomas, XIX a. pab. – XX a. I p. (iki 1935)

155. Lenktosios kėdės Verkių dvare, fot. J. Hiksa, apie 1876

156. Pirklių Olkinų parduotuvės reklama, 1900

157. Š. E. Vilenkino užsienietišių baldų ir veidrodžių parduotuvės reklama, 1893

158. O. Šmuklerio ir I. Vaizbordo Sankt Peterbugo baldų, veidrodžių ir apmušalų, dekoracijų parduotuvės reklama

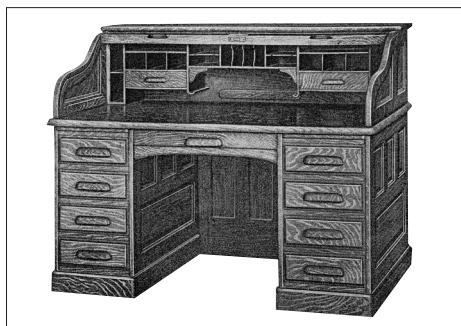

159. I. Epšteino baldų parduotuvės iškaba, fot. J. Bułhak, 1913

160. Restauruotas baldų parduotuvės užrašas Trakų gatvėje, fot. E. Bagušinskaitė, 2021

161. Metalinių dirbinių įmonės „Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka“ sąskaita, išrašyta Mykolui Stanislovui Kosakovskui, 1911

162. Roll-top stalias V. Krėvės-Mickevičiaus bute-muziejuje, fot. E. Bagušinskaitė, 2013

163. Derby Roll-top stalias, VUB RS, f. 47, b. 259, p. 47

164. Markučių dvare naudotas plokščiasis rašomasis stalias, fot. E. Bagušinskaitė, 2017

165. Plokščiasis Derby stalias, VUB RS, f. 47, b. 259, p. 50

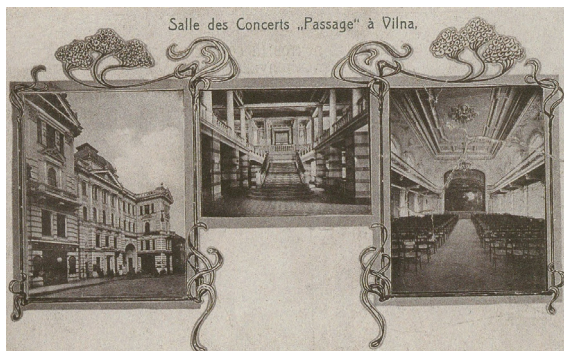

166. A. M. Liuterio amerikietišų rašomųjų stalų, biuro baldų reklama, 1901

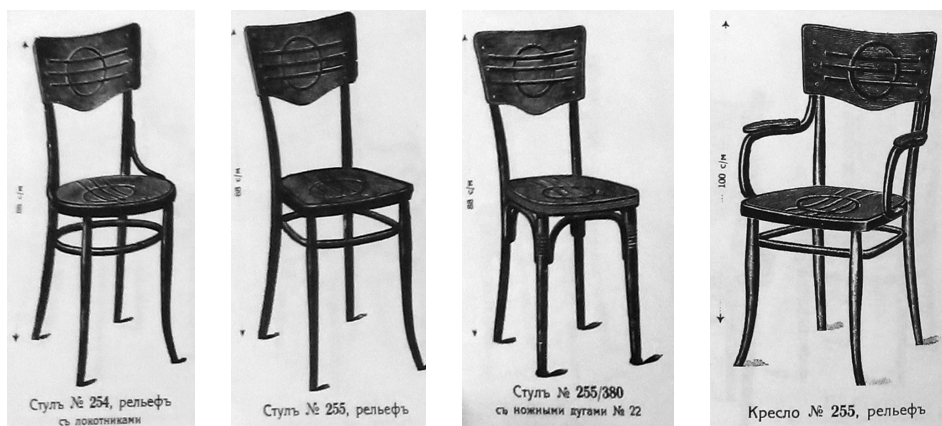
167. Roll-top rašomasis stalas, A. M. Liuterio mechaninio apdirbimo medžio bendrovė, LNDM, inv. nr. ApTD-40833, fot. T. Kapočius, 2021

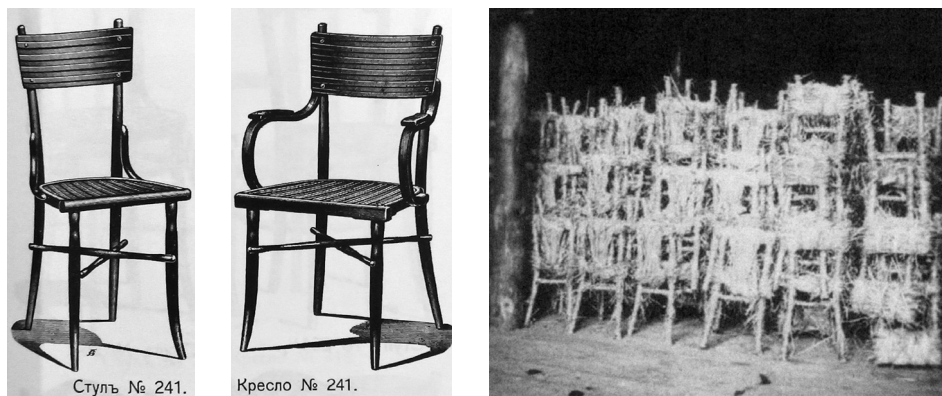
168. „Jacob & Josef Kohn“ įmonės lenktosios kėdės ir kėslas Nr. 66 pavyzdžiai

169. Vilniaus miesto salės vaizdas, fot. L. ir M. Butkovskiai, 1905–1906

170. „Brolių Thonetų“ kėdžių modelių Nr. 254, 255, 255/380 ir kėdės Nr. 255 pavyzdžiai

171. „Jacob & Josef Kohn“ įmonės lenktosios kėdės ir kėdės Nr. 241 pavyzdžiai

172. Šiauduose įpakuotos lenktosios kėdės, XX a. 2–3 deš.

173. Vilniaus medicinos draugijos bibliotekos ir posėdžių kambarys, fot. V. Zahorskis, 1897

174. Pirmoji Vilniaus dailės draugijos paroda, fot. S. F. Fleury, 1909

175. M. J. Gordono audinių pavyzdžiai, 1911

176. Audinių pavyzdžiai iš Leibos Zalkindo parduotuvės, 1911

177. „Z. Ščerbinskio ir Ko“ fabriko pliušo pavyzdžiai, 1911

PRIEDAI IR JŲ SUDARYMO PRINCIPAI

Vilniaus stalių (krikščionių), stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų (žydų) mokinių, pameistrių, meistrų sąrašuose (1–12 priedai) pateikiama disertacijos temai svarbi informacija, tačiau nepatekusi arba tik iš dalies atspindėta pagrindiniame tekste. Priedų medžiaga aktuali ne tik šiam darbui, bet ir tolesnei temos plėtotei. Informacija surinkta LVIA peržiūrėjus cechų, susijusių su baldų gamyba, mokinių, pameistrių ir meistrų knygas.

Iš XIX a. II pusės – XX a. pradžios leidinių (periodinės spaudos, kalendorių, adresų knygų, vadovų po Vilniaus miestą) surinktos žinios ir apie XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje Vilniuje veikusias baldų parduotuves (13 priedas), taip pat informacija apie Rusijos imperijos ir užsienio baldų fabričių produkcijos pasiūlą Vilniaus mieste (14 priedas). Tai svarbi informacija, parodanti baldų asortimentą mieste, amatininkų ir fabrikinės produkcijos, taip pat vietinės gamybos ir užsienio gamintojų dirbinių santykį.

Vilniaus stalių (krikščionių) cecho mokinių sąrašuose (1 priedas. 1849–1873 m. *Vilniaus stalių (krikščionių) cecho mokinių sutarčių su meistrais sąrašas*, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23; 2 priedas. 1873–1893 m. *Vilniaus stalių (krikščionių) cecho mokinių sutarčių su meistrais sąrašas*, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a) duomenys pateikiami remiantis šiais principais: mokinių pavardės surašytos chronologine tvarka pagal sutarties surašymo datą; antroje grafoje pateikiamas mokinio vardas (-ai), pavardė, skliausteliuose – originali asmenvardžių rašyba, o jeigu šaltinyje pavardės rašyba įvairuoja, atskyrus pasviruoju brūkšniu pateikiami užfiksuoti skirtingi variantai (pvz., Karolis Šmilginis / Smilginis (*Карль Шмилъгин* / *Karol Smilgin*)). Jeigu asmenvardžiai, vietovardžiai neįskaitomi arba nevisiškai įskaitomi, rašomi laužtiniai skliaustai (pvz., [...] Šostakas (... *Шостак*); Stanislovas Kole[...] (*Станислав Коле...*); Trakų apskrities [...] valsčiaus valstietis). Abejojant, ar teisingai asmenvardis, vietovardis perskaitytas ar atlikta jo transkripcija, rašomas klaustukas. Tėvavardžių sąrašuose atsisakyta, tačiau nurodyti giminystės ryšiai. Prie mokinio vardo ir pavardės retais atvejais, kai įrašyta dokumentuose, nurodomas mokinio amžius. Trečiojoje grafoje nurodoma mokinio kilmė, mokslo trukmė, o jeigu tokios informacijos nėra, rašomas brūkšnys. 2 priedo trečiojoje grafoje papildomai nurodoma specializacija (jeigu yra šaltinyje). Ketvirtojoje grafoje nurodomi tapimo mokiniu metai, meistras ir kita papildoma informacija.

1 priedas. 1849–1873 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho mokinių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23

Nr.	Mokinio vardas, pavardė	Kilmė, mokslo trukmė	Tapimo mokiniu metai, meistras
1.	Josifas Piotrovskis (<i>Иосиф Пиотровский</i>)	–	1849 m., Pavelas Golšuchas
2.	Kajėtanas Ignatijus Žukovskis (<i>Каётан Игнатий Жуковский</i>)	–	1849 m., Antanas Kučinskis. 1852 m. įrašytas į pameistrius
3.	Valerijanas Mikoška (<i>Валериян Микошка</i>)	Gelvonų vienkieminkas (<i>одиндворецъ</i>), 3 m. ir 6 mėn.	1849 m., Ivanas Urbanovičius
4.	Antonas Lukaševičius (<i>Антон Лукашевич</i>)	Bajoras, 4 m.	1850 m., Ivanas Šliakas
5.	Josifas Karčmarževskis (<i>Иосиф Карчмаржевский</i>)	Bajoras, 5 m.	1850 m., Jurijus Maškovskis
6.	Romualdas Karčmarževskis (<i>Ромуалд Карчмаржевский</i>)	Bajoras, 7 m.	1850 m., Jurijus Maškovskis. 1855 m. perėjo pas meistrą Ivaną Karpušką, pas kurį turėjo mokintis 3 m.
7.	Adamas Sekinas (<i>Адам Секин</i>)	Užsienietis (pagal pasą), 7 m.	1850 m., Vikentijus Sakovičius
8.	Antonas Tomkevičius (<i>Антон Томкевич</i>)	Pilietis (<i>гражданинъ</i>), 4½ m.	1850 m., Adomas Turskis, 1854 m. įrašytas į pameistrius
9.	Dominykas Kulikovskis (<i>Доминик Куликовский</i>)	Pilietis, 5 m.	1850 m., Francas Rodzevičius. 1853 m. dėl nesutarimų perėjo pas meistrą Francą Vertušinskį 2 metams. Po to turėjo sugrįžti ir pusę metų pabūti gizeliu pas pirmąjį meistrą, kad būtų pakeltas į pameistrius
10.	Frydrichas Lorcas (<i>Фридрих Лъорц</i>)	–, 4 m. prasimokė	1850 m., nuo 1838 m. mokėsi pas Juozapą Kučinskį, nuo 1846 m. pas Ivaną Urbanovičių
11.	Aleksandras Jurevičius (<i>Александр Юревич</i>)	Bajoras, 5 m.	1850 m., Ivanas Urbanovičius
12.	Konstantinas Rosachockis Boreiša (<i>Константин Росахоцкий Борейша</i>)	Bajoras, 6 m.	1850 m., Francas Rodzevičius
13.	Dominykas Jablonskis Zakževskis (<i>Доминик Яблонский Закжевский</i>)	Pilietis, 5 m. ir 6 mėn.	1850 m., Francas Rodzevičius
14.	Ivanas Sabolevskis (<i>Иван Соболевский</i>)	Miestietis, 9 m.	1850 m., Antanas Poplavskis
15.	Kazimiras Michailas Borovskis (<i>Казимир Михайль Боровский</i>)	Vienkieminkas, 5 m.	1850 m., Andrėjus Adamovičius. 1847 m. buvo sudaryta sutartis, mokiniu išbuvo 3 m. ir 3 mėn., likęs laikas – 1 m. ir 9 mėn.
16.	Josifas Malevskis (<i>Иосиф Малевский</i>)	Bajoras, 1 m. ir 3 mėn.	1850 m., Vikentijus Liachovičius
17.	[...] Bortkevičius (... <i>Борткевич</i>)	Pilietis, 6 m. ir 5 mėn.	1850 m., Ivanas Urbanovičius

18.	Adolfas Leonardas Doviata (Адольф Леонард Довято)	Pilietis, 6 m.	1850 m., Adomas Turskis
19.	Vikentijus Borodzičius (Викентий Бородзич)	Pilietis, 8 m.	1850 m., Adomas Turskis
20.	Ferdinandas Rudzinskis (Фердинанд Рудзинский)	Pilietis, 8 m.	1850 m., Adomas Turskis
21.	Vasilijus Blagoveščanskis (Василий Благовещанский)	~, 3 m. ir 7 mėn.	1850 m., meistro Andrėjaus Adamovičiaus našlė Ana Adamovičienė
22.	Kazimiras Stanislasvas Novickis (Казимир Станислав Новицкий)	Vienkiemininkas, 8 m.	1851 m., Vikentijus Sakovičius
23.	Stanislasvas Mikoša (Станислав Микоша)	Bajoras, 7 m.	1851 m., Pavelas Golšuchas
24.	Antonas Žukovskis (Антон Жуковский)	Pilietis, 7 m.	1851 m., Antanas Kučinskis
25.	Nikolajus Drugalevas (Николай Другалев)	Bajoras, 6 m.	1851 m., Francas Rodzevičius
26.	Ivanas Zubovičius (Иван Зубович)	~, 5 m.	1851 m., Antanas Poplavskis
27.	Liudvikas Rogovskis (Людвик Роговский)	Vienkiemininkas, 6 m.	1851 m., Ivanas Karpuška
28.	Ignatijus Aleksandras Ruseckis (Игнатий Александр Русецкий)	~, 7 m.	1851 m., Antanas Poplavskis
29.	Piotras Komarovskis (Петр Комаровский)	Bajoras, 2 m. ir 8 mėn.	1851 m., Juozapas Kučinskis
30.	Lukašas Bankovskis (Лукаш Банковский)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1851 m., Juozapas Kučinskis
31.	Francas Mercas (Франц Мерц)	Vilniaus miestietis, 10 m.	1851 m., Ivanas Urbanovičius
32.	Kazimiras Jeržis Maškovskis (Казимир Ержи Машковский)	Bajoras, 8 m.	1851 m., meistro Jurijaus Maškovskio našlė
33.	Jakobas Izidorius Ivaškevičius (Яков Изидор Ивашкевич)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 1 mėn.	1852 m., Antanas Poplavskis
34.	Boleslavas Klosovskis (Болеслав Клосовский)	Molėtų vienkiemininkas, 8 m.	1852 m., Vikentijus Sakovičius
35.	Mateušas Pleskevičius (Матеуш Плескевич)	Bajoras, 8 m.	1852 m., Vikentijus Sakovičius
36.	Julijanas Jastržembskis (Юльян Ястржембский)	Bajoras, 5 m.	1852 m., Michailas Vasilevskis
37.	Mateušas Pesliakas (Матеуш Песляк)	Bajoras, 6 m.	1852 m., meistro Jurijaus Maškovskio našlė
38.	Stėpanas Ivanas Tržeciakas (Степан Иван Тржецяк)	Vilniaus miestietis, 8 m.	1852 m., Ivanas Rakšėvičius
39.	Mamertas Rokas Mickovskis (Мамерт Рох Мицковский)	Vienkiemininkas, 5 m. ir 6 mėn.	1852 m., Antanas Kučinskis
40.	Ivanas Višnevskis (Иван Вишневский)	Bajoras, 1 m. ir 6 sav. (jau išmanė staliaus amatą)	1852 m., Juozapas Kučinskis
41.	Francas Griškevičius (Франц Гришкевич)	Bajoras, 7 m.	1852 m., Antanas Poplavskis
42.	Kazimiras Višnevskis (Казимир Вишневский)	Bajoras, 6 m.	1852 m., Ivanas Šliakas
43.	Michailas Kališka (Михаиль Калишко)	Bajoras, 6 m.	1852 m., Vikentijus Sakovičius

44.	Zigmontas Maculevičius (Зигмонт Мацулевич)	Bajoras, 5 m.	1852 m., Leopoldas Korkucis
45.	Kazimiras Grinevičius (Казимир Гриневич)	Bajoras, 4 m.	1852 m., Juozapas Kučinskis
46.	Antonas Songinas (Антон Сонгин)	Bajoras, 1 m. ir 6 sav.	1852 m., Ivanas Karpuška
47.	Dominykas Buzickis (Доминик Бузицкий)	Vienkiemininkas, ¼ m., t. y. 3 mėn.	1852 m., Ivanas Rakševičius, 1853 m. įrašytas į pameistrius
48.	Ferdinandas Antonianus (Фердинанд Антонян)	Vilniaus miestietis, minima, jog mokėsi nuo 1844 m., nustatytas laikas – iki 1853 m. balandžio 23 d.	1852 m., Vikentijus Liachovičius
49.	Kazimiras Žebrovskis (Казимир Жебровский)	Vilniaus pilietis, 8 m.	1852 m., Vikentijus Liachovičius
50.	Francas Vo[...] (Франц Во...)	–, 4 m.	1852 m., Martynas Mileris
51.	Jeronimas Ramazevičius (Героним Рамазевич), 23 m.	Miestietis, 1 m. ir 6 sav. jau prasimokė, įrašytas į pameistrius	1852 m., Martynas Mileris
52.	Francas Voleišis (Франц Волейш)	Bajoras, 5 m.	1852 m., našlė Teresa Podgaiska
53.	Norbertas Chmelevskis (Норберт Хмелевский)	Bajoras, 8 m.	1852 m., našlė Teresa Podgaiska
54.	Konstantinas Valockis (Константин Валоцкий), 18 m.	–, 7 m.	1852 m., Nikolajus Zenkevičius (Zinkevičius)
55.	Ferdinandas Adamovičius (Фердинанд Адмович)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1852 m., Nikolajus Zenkevičius
56.	Osip Grojavskis (Осип Гроявский)	Vilniaus pilietis, 8 m.	1853 m., Ivanas Karpuška
57.	Vladislavas Jastržembskis (Владислав Ястржембский)	Bajoras, 7 m.	1853 m., Ivanas Karpuška
58.	[....]	Bajoras, 5 m. ir 4 mėn.	1853 m., Antanas Poplavskis
59.	Ferdinanadas Buzickis (Фердинанд Бузицкий)	Vienkiemininkas, 2 m.	1853 m., Francas Karpas, 1854 m. įrašytas į pameistrius
60.	Vladislavas Guščius (Владислав Гуц)	Bajoras, 5 m. ir 2 mėn.	1853 m., Juozapas Kučinskis
61.	Ivanas Narkevičius (Иван Наркевич)	Bajoras, 4 m. ir 7 mėn.	1853 m., Ivanas Undrevičius
62.	Aleksandras Lipnickis (Александр Липницкий)	Bajoras, 7 m. ir 8 mėn.	1853 m., Ivanas Undrevičius
63.	Josifas Viktoras Malachovskis (Иосиф Виктор Малаховский)	Bajoras, 8 m.	1853 m., Juozapas Kučinskis
64.	Stanislavas Revkovskis (Станислав Ревковский)	Bajoras, 5 m.	1853 m., Antanas Kučinskis
65.	Dionisijus Pašk[...] (Дионизий Пашк...)	–, 1 m. ir 6 sav.	1853 m., Francas Vertušinskis
66.	Adolfas Juškevičius (Адольф Юшкевич)	Bajoras, 5 m.	1853 m., Martynas Mileris
67.	Dominykas Kulikovskis (Доминик Куликовский)	–, 1 m. ir 6 sav.	1853 m., Juozapas Kučinskis
68.	Dominykas Kulickis (Доминик Кулицкий) (?)	Vilniaus pilietis, 10 m.	1853 m., Semionas Tumalovičius

69.	Tadeušas Piotras Babianskis (Тадеуш Петр Бабянский), 14 m.	Bajoras, 6 m.	1853 m., Francas Karpas
70.	Konstantinas Vitkevičius (Константин Виткевич)	Bajoras, 8 m.	1853 m., Juozapas Kučinskis
71.	Konstantinas Pržitulskis (Константин Пржитульский), 22 m.	Bajoras, 5 m.	1853 m., Juozapas Kučinskis
72.	Feliksas Kozlovskis (Феликс Козловский)	Bajoras, 8 m.	1854 m., Francas Karpas
73.	Josifas Jankevičius (Иосиф Янкевич)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1854 m., Ivanas Rakševičius
74.	Konstantinas Grinevičius (Константин Гриневич)	Bajoras, 6 m.	1854 m., našlė Teofilija Zaborovska
75.	Ivanas Lorcas (Иван Лорц)	–, 8 m.	1854 m., Francas Radzevičius
76.	Antonas Urbanovičius (Антон Урбанович)	Ašmenos apskrities bajoras, 5 m.	1854 m., Pavelas Golšuchas
77.	Liudvikas Nedbalovskis (Людвик Недбаловский)	Miestietis, 4 m.	1854 m., Leopoldas Korkucis, tais pačiais metais perėjo pas meistrą Ivaną Rakševičių
78.	Nikolajus Vapštas (Николай Вапшт)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1854 m., Karolis Mosakas
79.	Aleksandras Žebrovskis (Александр Жебровский), 28 m.	Bajoras, 2 m.	1854 m., Ivanas Karpuška, tais pačiais metais perėjo pas meistrą Konstantiną Ramazevičių
80.	Ivanas Razdusmavas (Иван Радзусмав)	Vilniaus miestietis, 7 ½ m.	1854 m., Vikentijus Liachovičius
81.	Ferdinandas Undrevičius (Фердинанд Ундревич), meistro Ignoto Undrevičiaus brolis	Vilniaus miestietis, 4 m.	1854 m., Ignatijus Undrevičius, 1855 m. įrašytas pameistriui
82.	Osipas Pogovskis (Осип Поговский)	Lydos miestietis, 7 m.	1854 m., Konstantinas Romazevičius
83.	Valerijanas Sevrukas (Валериян Севрук)	Bajoras, 1 m. ir 6 sav.	1854 m., Juozapas Kučinskis
84.	Antonas Aramovičius (Антон Арамович)	Bajoras, 4½ m.	1855 m., Antanas Kučinskis
85.	Josifas Karčmarževskis (Иосиф Карчмаржевский)	Bajoras, 1 m. ir 6 sav.	1855 m., Ivanas Rakševičius, 1850 m. buvo sudaręs 5 m. sutartį su meistru Jurijum Maškovskiu
86.	Antanos Bušinskis (Антон Бушинский)	Miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1855 m., Vikentijus Liachovičius
87.	Konstantinas Markevičius (Константин Маркевич)	Bajoras, 4 m. ir 2 mėn.	1855 m., Antanas Poplavskis
88.	Vikentijus Jurevičius (Викентий Юрович)	Bajoras, 2 ½ m.	1855 m., Ivanas Rakševičius
89.	Stanislavas Janovičius (Станислав Янович)	Miestietis, 3 mėn.	1855 m., Juozapas Kučinskis, Michailas Vasilevskis. Pasimokęs pas pirmąjį meistrą mokslus turėjo pratęsti, 1856 m. įrašytas į pameistrius
90.	Josifas Urbanovičius (Иосиф Урбанович)	Bajoras, 3 m.	1855 m., Francas Karpas

91.	Antonas Červinskis (Антон Червинский)	Miestietis, 5 m. ir 6 mėn.	1855 m., Ivanas Rakševičius
92.	Josifas Lokacevskis (Иосиф Локацевский)	Vilniaus miesto dūmos mokiny, 7 m.	1856 m., Leopoldas Korkucis
93.	Kazimiras Ivanovskis (Казимир Ивановский)	Trakų miestietis, 6 m.	1856 m., Karolis Mosakas
94.	Adamas Žebrovskis (Адам Жебровский) (mokinio Kazimiro Žebrovskio brolis)	Piliėtis, 4 m.	1856 m., Teresa Podgaiska (globėjas meistras Juozapas Kučinskis), 1860 m. įrašytas į pameistrius
95.	Julijanas Lesnikovskis (Юльян Лесниковский)	Vilniaus miestietis, 5 m. ir 4 mėn.	1856 m., Vikentijus Sakovičius
96.	Foma Socholnikas (Фома Сохольник)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1856 m., Ignatijus Undrevičius
97.	Adamas Glinskis (Адам Глинский)	Ašmenos apskrities vienkieminkas, 3 m. ir 8 mėn.	1856 m., Ignatijus Undrevičius
98.	Adolfas Krživecas (Адольф Крживец)	Vilniaus miestietis, 9 m.	1856 m., Konstantinas Ramazevičius
99.	Karolis Šmilginis / Smilginis (Карль Шмилгин / Karol Smilgin)	Bajoras, 6 m.	1856 m., Juozapas Kučinskis
100.	Anupras Voicechovskis (Ануфр Войцеховский)	Bajoras, 3 m. ir 4 mėn.	1856 m., Ivanas Karpuška
101.	Michailas Čaplinskis (Михаиль Чаплинский)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1856 m., Ignatijus Undrevičius
102.	Bonifacas Marcinkevičius (Бонифац Марцинкевич)	Bajoras, 5 m.	1856 m., Antanas Kučinskis, 1861 m. įrašytas į pameistrius
103.	Vladislavas Butkevičius (Владислав Буткевич)	Bajoras, 5 m.	1856 m., Pavelas Golšuchas
104.	Stanislavas Godlevskis (Станислав Годлевский)	Piliėtis, 1 m. ir 6 mėn.	1856 m., Leopoldas Korkucis
105.	Vikentijus Uzorka / Ozorka (Викентий Узорко / Озорко)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 3 mėn.	1856 m., Leopoldas Korkucis
106.	Aleksandras Jacinas (Александр Яцин)	Vilniaus miestietis, 7 m. ir 6 mėn.	1857 m., Karolis Mosakas
107.	Bonifacas Juškevičius (Бонифац Юшкевич)	Bajoras, 6 m.	1857 m., Konstantinas Ramazevičius
108.	Antonas Žebrovskis (Антон Жебровский)	Bajoras, 6 m. ir 9 mėn.	1857 m., Vikentijus Sakovičius
109.	Augustinas Urbanovičius (Августин Урбанович)	Bajoras, 11 mėn., vėliau turėjo pasilikti pas meistrą dar 4 m. ir 6 mėn.	1857 m., Pavelas Golšuchas
110.	Eustachijus Legovičius (Еустахий Легович)	–, 6 m. ir 3 mėn.	1857 m., Nikolajus Zenkevičius
111.	Feliksas Marinovskis (Феликс Мариновский)	Bajoras, 5 m.	1857 m., Pavelas Golšuchas
112.	Adolfas Benkunskis (Адольф Бенкунский)	Bajoras, 1 m.	1857 m., Juozapas Kučinskis, 1856 m. buvo užsirašęs 5 m. mokslui pas meistrą Martyną Milerį
113.	Konstantinas Juškevičius (Константин Юшкевич)	Vilniaus piliėtis, 1 m.	1857 m., Juozapas Kučinskis, 5 m. jau prasimokęs meistrą Martyną Milerį

114.	Ignatijus Dambrovskis (Игнатиј Дамбровский)	Vilniaus pilietis, 1 m. (jau prasimokęs 6 m.)	1857 m., Pavelas Golšuchas
115.	Justinas Kučinskis (Устин Кучинский)	Berniukas, 2 m.	1857 m., Antanas Kučinskis
116.	Vikentijus / Juozapas Pitovskis (Викентий Питовский / Józef Pytowski)	Radomo gubernijos gyventojas, 5 m.	1857 m., Andrėjus Skurčinskis
117.	Martynas Gruzдовskis (Мартин Грудзовский)	Vienkiemininkas, 6 m.	1857 m., Antanas Polavskis
118.	Ipolitas Zenkevičius (Иполит Зенкевич)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1857 m., Juozapas Kučinskis
119.	Karlas Kozakevičius (Карл Козакевич)	Vienkiemininkas, 1½ m.	1857 m., našlė Teresa Podgaiska
120.	Dionisijus Butkevičius (Дионизий Буткевич)	Bajoras, 4½ m.	1857 m., Andrėjus Skurčinskis
121.	Boleslavas Lomanovičius (Болеслав Ломанович)	Vilniaus miestietis, 8 m.	1857 m., Vikentijus Sakovičius
122.	Feliksas Koliska (Феликс Колиско)	Vienkiemininkas, 6 m.	1857 m., Pavelas Golšuchas
123.	Josifas Verzbickis (Иосиф Вербицкий)	Bajoras, 5 m.	1858 m., Ignatijus Undrevičius
124.	Michailas Tamaševičius (Михаиль Тамашевич)	Miestietis, 4 m.	1858 m., Ignatijus Undrevičius
125.	Ipolitas Osmieciniskis (Иполит / Hipolit Osmieciniski)	Vienkiemininkas, berniukas, 7 m.	1858 m., Konstantinas Ramazevičius
126.	Mečislovas Šostakas (Мечислав Шостак / Szostak)	Bajoras, berniukas, 5 m.	1858 m., Konstantinas Ramazevičius
127.	Ivanas Ladackis (Иван Ладацкий)	~, 9 m.	1858 m., Vikenkijus Sakovičius
128.	Aleksandras Nigolis (Александр Ниголь)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1858 m., našlė Liachovičienė, meistras Ivanas Urbanovičius
129.	Antonas Konopackis (Антон Конопцкий) (?)	Bajoras, 7 m.	1858 m., Konstantinas Ramazevičius
130.	Konstantinas Rokickis (Константин Рокицкий / Rokicki)	Bajoras, 8 mėn.	1858 m., Juozapas Kučinskis
131.	Dominykas Stankevičius (Доминик Станкевич)	~, 5 ½ m.	1858 m., Ivanas Šliakas
132.	Julijanas Ignatovičius (Юльян Игнатович)	Trakų vienkiemininkas, 2 m.	1858 m., Nikalojus Zenkevičius
133.	Antonas Sabolevskis (Антон Саболеский)	Bajoras, 7 m.	1858 m., Francas Radzevičius
134.	Liucijanas Krasnoburskis (Луциан Краснобурский)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1858 m., Vladislavas Bodzevičius
135.	Valerijanas Stanislavskis (Валериян Станиславский)	Bajoras, 6 m.	1858 m., Karolis Mosakas
136.	Julijanas Veržchnickis (Юльян Вержхницкий)	Vilniaus bajoras, 8 m.	1858 m., Antanas Poplavskis
137.	Kastanas Glebovičius (Кастан Глебович)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1858 m., Antanas Poplavskis
138.	Vladislavas Žilinskis (Владислав Жилинский)	Vilniaus miestietis, 6 mėn.	1858 m., Semionas Tumalovičius
139.	Ferdinandas Polonskis (Фердинанд Полонский)	Vilniaus bajoras, 2½ m.	1858 m., Ivanas Karpuška
140.	Aloyzas Bakšanskis (Алоиз Бакишанский)	Vilniaus bajoras, 4 m. ir 4 sav.	1858 m., Ivanas Karpuška

141.	Josifas Burdinovskis (Иосиф Бурдиновский)	Vilniaus pilietis, 4 m.	1858 m., Ivanas Karpuška
142.	Liudvikas Krušinskis (Людвик Крушинский)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1858 m., Ivanas Karpuška
143.	Karlas Peisachovičius (Карл Пейсакович)	–, 1½ m.	1858 m., Juozapas Kučinskis
144.	Eduardas Jurevičius (Эдуард Юревич)	Bajoras, 8 m.	1858 m., Vladislavas Rodzevičius
145.	Michailas Borkovskis (Михаиль Борковский)	–, 6 m. ir 6 mėn.	1859 m., Vikentijus Sakovičius
146.	Teodoras Malinovskis (Теодор Малиновский)	–, 7 m.	1859 m., Leopoldas Korkucis
147.	Josifas Rogožinskis (Иосиф Рогожинский)	–, 5 m.	1859 m., Leopoldas Korkucis
148.	Izidorius Sukenikovas (Изидор Сукеников)	Vilniaus miestietis, 1 m. ir 6 sav.	1859 m., Nikolajus Zenkevičius
149.	Liudvikas Tomaševičius (Людвик Томашевич)	Bajoras, 5 m. ir 6 mėn.	1859 m., Vikentijus Sakovičius
150.	Feliksas Zdanovičius (Феликс Зданович)	–, 8 m. ir 6 mėn.	1859 m., Vikentijus Sakovičius
151.	Adolfas Kondratas (Адольф Кондрат)	Miestietis, 5 m.	1859 m., Karolis Mosakas
152.	Ivanas Žuromskis (Иван Журомский)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1859 m., Nikolajus Zenkevičius
153.	Ferdinandas Matulevičius (Фердинанд Матулевич)	Vilniaus vienkieminkas, 8 m.	1859 m., Nikolajus Zenkevičius
154.	Ivanas Malčikas (Иван Мальчик)	[...] miestietis, 5 m. ir 3 mėn.	1859 m., Ivanas Urbanovičius
155.	Osipas Petrikas (Осип Петрик)	[...] miestietis, 6 m.	1859 m., Leopoldas Korkucis
156.	[...] Šostakas (... Шостак)	[...] miestietis, 5 m.	1859 m., Antonas Poplavskis
157.	Ivanas Agevskis (Иван Агевский)	Kauno gubernijos bajoras, 6 m.	1859 m., Ivanas Urbanovičius
158.	Aleksandras Kojakovskis (Александр Кожаковский)	Vienkieminkas, 5 m.	1859 m., Francas Radzevičius
159.	Josifas Gelvanovskis (Иосиф Гельвановский)	Vienkieminkas, 5 m.	1859 m., Ivanas Šliakas
160.	Vikentijus Rinkevičius (Викентий Ринкевич)	Vilniaus miestietis, 4½ m.	1859 m., našlė Liachovičienė, meistras Ivanas Urbanovičius
161.	Kleopas Alachimovičius (Клиоф Алахимович)	Miestietis, 3 m.	1859 m., Ivanas Karpuška
162.	Eustachijus Ščekovičius (Эфстахий Щекович)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1859 m., Andrėjus Skurčinskis
163.	Ivanas Dukšinskis (Иван Дукинский)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1859 m., Andrėjus Skurčinskis
164.	Tomašas Stroinovskis (Томаш Строиновский)	Semeliškių valsčiaus valstietis, 7 m.	1859 m., Foma Jurilovičius
165.	Boleslavas Jurevičius (Болеслав Юревич)	Vilniaus miestietis, 1 m.	1859 m., Ivanas Urbanovičius
166.	Antonas Veržbickis (Антон Вержицкий)	Bajoras, ¼ m.	1859 m., Juozapas Kučinskis
167.	Bronislavas Časnickis (Бронислав Часницкий)	Ašmenos apskrities bajoras, 6 m.	1859 m., Nikolajus Zenkevičius

168.	Josifas Ivanovskis (<i>Иосиф Ивановский</i>)	Vilniaus pilietis, 7 m. ir 9 mėn.	1859 m., Ivanas Urbanovičius
169.	Ivanas Gurskis (<i>Иван Гурский</i>)	Vilniaus pilietis, 8 m.	1859 m., Ivanas Šliakas
170.	Feliksas Rozvodovskis (<i>Феликс Розводовский</i>)	Bajoras, 6 m. ir 2 mėn.	1859 m., Ivanas Šliakas
171.	Kazimieras Borovskis (<i>Казимир Боровский</i>)	Vilniaus miestietis, 1½ m.	1859 m., Ignatijus Undrevičius, 1860 m. įrašytas į pameistrus
172.	Aleksandras Borševskis (<i>Александр Боршевский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1859 m., Ivanas Rakševičius
173.	Aleksandras Dzimitrovičius (<i>Александр Дзмитрович</i>)	Bajoras, 5 m.	1859 m., Ivanas Urbanovičius
174.	Michailas Volkovickis (<i>Михаиль Вольковицкий</i>)	Vilniaus pilietis, 6 m.	1859 m., našlė Liachovičienė, meistras Ivanas Urbanovičius
175.	Leopoldas Sakovičius (<i>Леопольд Сакович</i>)	Bajoras, 2 m.	1859 m., Vikentijus Sakovičius
176.	Piotras Pirogovičius (<i>Петр Пирогович</i>)	Vilniaus miestietis, 7 m. ir 3 mėn.	1859 m., Vikentijus Sakovičius
177.	Valerijanas Šachovskis (<i>Валериян Шаховский</i>)	Vilniaus vienkieminkas, 4 m.	1859 m., Kazimieras Ramazevičius
178.	Stanislavas Kole[...] (<i>Станислав Коле...</i>)	Vilniaus bajoras 1 m. ir 6 mėn.	1859 m., Antonas Poplavskis
179.	Adamus Ušakas (<i>Адам Ушак</i>)	Ašmenos miestietis, 4 m.	1859 m., Antonas Poplavskis
180.	Ivanas Polonskis (<i>Иван Полонский</i>)	Vilniaus miestietis, 6 m. ir 2 mėn.	1859 m., Antonas Poplavskis
181.	Antonas Malevskis (<i>Антон Малевский</i>)	~, 7 m.	1859 m., našlė Teresa Podgaiska, meistras Juozapas Kučinskis
182.	Michailas Novickis (<i>Михаиль Новицкий</i>)	Vienkieminkas, 3 m. ir 8 mėn.	1859 m., Juozapas Kučinskis
183.	Ivanas Vasiljevas (<i>Иван Васильев</i>)	Kareivio sūnus, 6 m. ir 2 mėn.	1859 m., našlė Teresa Podgaiska, meistras Juozapas Kučinskis
184.	Ivanas Bara[...] (<i>Иван Бара...</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1859 m., Ignatijus Undrevičius
185.	Ipolitas Kviatkovskis (<i>Иполит Квятковский</i>)	Vilniaus pilietis, 6 m.	1859 m., Ignatijus Undrevičius
186.	Marcelijanas Vilgošas (<i>Марцелян Вильгош</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1859 m., Ignatijus Undrevičius
187.	Romualdas Krasovskis (<i>Ромуалд Красовский</i>)	1 m. ir 6 mėn. (jau prasimokęs 4½ m.)	1859 m., Andrėjus Skurčinskis
188.	Martynas Buinickis (<i>Мартин Буйницкий</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1859 m., Andrėjus Skurčinskis
189.	Aleksandras Fedorovičius (<i>Александр Федорович</i>), mažametis	Vilniaus miestietis, 7 m. (2 m. maitinimui, 5 m. mokymuisi)	1859 m., Foma Jurilovičius
190.	Ivanas Juškevičius (<i>Иван Юшкевич</i>), mažametis	Vilniaus miestietis, 7½ m. (2½ m. iš malonės, 5 m. mokymuisi)	1859 m., Foma Jurilovičius
191.	Adolfas Ignatovičius (<i>Адольф Игнатович</i>)	Vienkieminkas, 4 m. ir 5 mėn.	1859 m., Nikolajus Zenkevičius
192.	Ivanas, nežinomos kilmės mažametis (<i>Иван...</i>)	Vilniaus miestietis, 7 m.	1860 m., Leopoldas Korkucis
193.	Stanislavas Lubnevičius (<i>Станислав Лубневич</i>)	~, 7 m.	1860 m., Leopoldas Korkucis
194.	Maciejus Korlovskis (<i>Мацей Корловский</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1860 m., Aleksandras Žebrovskis

195.	Dionisijus Snarskis (<i>Дионизий Снарский</i>)	Bajoras, 8 m.	1860 m., Vladislavas Rodzevičius
196.	Julijanas Voitkevičius (<i>Юльян Войткевич</i>)	Bajoras, 5 m.	1860 m., Vladislavas Rodzevičius
197.	Osipas Čermanas (<i>Осип Черман</i>)	Bajoras, 7 m.	1860 m., Godfridas Arbčas
198.	Janas Runcas (<i>Иан Рунц</i>)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1860 m., Godfridas Arbčas
199.	Josifas Drabovičius (<i>Иосиф Дрбович</i>)	–, 7 m.	1860 m., Karolis Mosakas
200.	Michailas Konstantinas Lukacevskis (<i>Михаиль Константин Лукацевский</i>)	Ašmenos apskrities bajoras, 1 m. ir 3 mėn.	1860 m., Leopoldas Korkucis
201.	Francas Doviata (<i>Франц Довьято</i>)	Piliėtis, 1 m.	1860 m., Adomas Turskis
202.	Jurijus [...] (<i>Юрий ...</i>)	Vilniaus gubernijos Trakų apskrities bajoras, 5 m.	1860 m., Adomas Turskis
203.	Konstantinas Kybortas (<i>Константин Киборт</i>)	–, 6 m.	1861 m., Antonas Poplavskis
204.	Alfonsas Bondarčikas (<i>Альфонс Бондарчик</i>)	Kareivio vaikas, 7 m.	1861 m., Vikentijus Sakovičius
205.	Francas Majevskis (<i>Франц Маиевский</i>)	Bajoras, 4 m. ir 9 mėn.	1861 m., Vikentijus Sakovičius, 1865 m. įrašytas į pameistrus
206.	Stanislavas Jašuldas (<i>Станислав Яшульд</i>)	Vilniaus miestietis, 8 m. (3 m. maitinimas, 5 m. mokymas)	1861 m., Antonas Poplavskis
207.	Josifas Krasovskis (<i>Иосиф Красовский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 8 mėn.	1861 m., Izidorius Ankudovičius
208.	Narcizas Fronas (<i>Нарциз Фрон</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1861 m., Juozapas Kučinskis
209.	Ivanas Rožickis (<i>Иван Рожницкий</i>)	–, 5 m. ir 1 mėn.	1861 m., Martynas Mileris
210.	Stepanas Bomanovskis (<i>Степан Бомановский</i>) (?)	Kareivio vaikas, 6 m. ir 3 mėn.	1861 m., Francas Rodzevičius
211.	Mauricijus Valkovickis (<i>Мавриций Вальковицкий</i>)	Vilniaus piliėtis, 8 m. ir 6 mėn.	1861 m., Francas Rodzevičius
212.	Aleksandras Mareckis (<i>Александр Марецкий</i>)	Bajoras, 4 m.	1861 m., Konstantinas Ramazevičius
213.	Antonas Bronevičius (<i>Антон Броневич</i>)	Piliėtis, 7 m.	1861 m., Aleksandras Žebrovskis
214.	Pavelas Podgaiskis (<i>Павель Подгайский</i>), našlės Teresos Podgaiskos sūnus	Vilniaus miestietis, 4 sav.	1861 m., našlė Teresa Podgaiska
215.	Vikentijus Marinovskis (<i>Викентий Мариновский</i>)	Bajoras, 3 m. ir 8 mėn.	1862 m., Pavelas Golšuchas
216.	Josifas Volkoviskis (<i>Иосиф Волковиский</i>)	Vilniaus piliėtis, 4 m.	1862 m., Adomas Turskis
217.	Kazimiras Olševskis (<i>Казимир Ольшевский</i>)	Bajoras, 8 m.	1862 m., Vikentijus Sakovičius
218.	Valerijanas Staniševskis (<i>Валериян Станишевский</i>)	Bajoras, 8 mėn.	1862 m., Juozapas Kučinskis
219.	Francas Koliška (<i>Франц Колишко</i>)	Miestietis, 5 m.	1862 m., Ignatijus Undrevičius
220.	Stepanas Daškevičius (<i>Степан Дашкевич</i>)	Vilniaus vienkieminkas, 3 m.	1862 m., Vikentijus Sakovičius
221.	Eustachijus Legovičius (<i>Ефстахий Легович</i>)	Vilniaus piliėtis, 1 m.	1862 m., Adomas Turskis
222.	Vikentijus Černevskis (<i>Викентий Черневский</i>)	Augustavo gubernijos gyventojas, 2 m. ir 3 mėn.	1862 m., Konstantinas Ramazevičius

223.	Laurentijus Stanovičius (Лаврентий Станович)	Trakų apskrities [...] valsčiaus valstietis, 4 m.	1862 m., Konstantinas Ramazevičius
224.	Ignatijus Rogovskis (Игнатий Роговский)	Valstietis, 3 m.	1862 m., Pavelas Golsuchas
225.	Vikentijus Buinovskis (Викентий Буйновский)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1863 m., Francas Rodzevičius
226.	Antonas Jagėla (Антон Ягело)	-, 1 m. ir 6 mėn.	1863 m., Ivanas Rakševičius
227.	Francas Bozevičius (Франц Бозевич)	Trakų miestietis, berniukas, 1 m. ir 4 mėn.	1863 m., Adomas Turskis
228.	Aleksandras Olšanskis (Александр Олышанский)	Bajoras, 1 m.	1863 m., Ignatijus Undrevičius
229.	Foma Marcinkevičius (Фома Марцинкевич)	Bajoras, 2 m.	1863 m., Antanas Kučinskis
230.	Michailas Lebedziovos (Михаиль Лебедзиов)	Trakų apskrities, Varėnos kaimo valstietis, 3 m.	1863 m., Antanas Kučinskis
231.	Kazimiras Adamovičius (Казимир Адамович)	Valstietis, 1 m. ir 6 sav.	1863 m., Nikolajus Zenkevičius
232.	Josifas Drabovičius (Иосиф Драбович)	-, 1 m.	1863 m., Ignatijus Undrevičius, anksčiau buvo meistro Karolio Mosako mokinys
233.	Josifas Grinevičius (Иосиф Гриневич)	Bajoras, 6 mėn. (anksčiau mokėsi keletą metų)	1863 m., Ignatijus Undrevičius
234.	Josifas Krasovskis (Иосиф Красовский)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1863 m., Ivanas Rakševičius
235.	Aleksandras Glezeris (Александр Глезер)	Varšuvos miestietis, 3 m.	1863 m., Karolis Mosakas
236.	Michailas Golovačas (Михаиль Головач)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1863 m., Undrevičius
237.	Vikentijus Tomaševskis (Викентий Томашевский)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1863 m., Foma Jurilovičius
238.	Ivanas Martiševskis (Иван Мартишевский)	Bajoras, 3 m. ir 3 mėn.	1863 m., Foma Jurilovičius
239.	Josifas Milkomonovičius (Иосиф Милькомонович)	Bajoras, 6 m.	1863 m., Nikolajus Zenkevičius
240.	Adolfas Gibrovskis (Адольф Гибровский)	Bajoras, 5 m.	1863 m., Nikolajus Zenkevičius
241.	Adamas Pleskačius (Адам Плескач)	Kauno gubernijos miestietis, 4 m.	1864 m., Juozapas Kučinskis
242.	Aleksandras Ramazevičius (Александр Рамазевич)	Vilniaus miestietis, 8 sav.	1864 m., Konstantinas Ramazevičius
243.	Foma Marcinkevičius (Фома Марцинкевич)	-, 1 m.	1864 m., Aleksandras Žebrovskis
244.	Vikentijus Adamovičius (Викентий Адамович)	1 m. ir 10 mėn. (mokėsi anksčiau)	1864 m., Ivanas Adamovičius
245.	Jurijus Juchna (Юрий Юхно)	Valstietis, 3 mėn. (mokėsi anksčiau)	1864 m., Leopoldas Korkucis
246.	Nikolajus Zavadskis (Николай Завадский)	Vilniaus miestietis, 10 m.	1864 m., Martynas Mileris
247.	Bonifacas Juškevičius (Бонифац Юшкевич)	Bajoras, [...]	1865 m., Aleksandras Žebrovskis
248.	Ivanas Tomaševičius (Иван Томашевич)	Vilniaus miestietis, 1 m.	1865 m., Aleksandras Žebrovskis

249.	Konstantinas Kybortas (Константин Киборт)	Bajoras, 1 m. (mokėsi anksčiau)	1865 m., Konstantinas Ramazevičius
250.	Kiprijanas Monkevičius (Киприян Монкевич)	Bajoras, 9 mėn.	1865 m., Karolis Arcimovičius
251.	Foma Marinovskis (Фома Мариновский)	Miestietis, 6 m. (prasi- mokęs), 6 mėn. (likę)	1865 m., Josifas Petrovskis
252.	Eduardas Jurevičius (Эдуард Юревич)	Bajoras iš Trakų apskrities, įrašytas į pameistrius	1865 m., Leopoldas Korkucis
253.	Osipas Kozakas (Осип Козак)	Ašmenos apskrities valstietis, 3 m. ir 7 mėn.	1865 m., Leopoldas Korkucis
254.	Ivanas Dereginiskis (Иван Дерегинский)	Miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1865 m., Karolis Arcimovičius
255.	Aleksandras Mažeika (Александр Можейко)	Ašmenos apskrities vienkiemininkas, 4 m.	1865 m., Konstantinas Ramazevičius
256.	Konstantinas Lisovskis (Константин Лисовский)	Valstietis, 5 m.	1865 m., Konstantinas Ramazevičius
257.	Antonas Bereznickis (Антон Березницкий)	Bajoras, 9 m.	1865 m., Konstantinas Ramazevičius
258.	Kazimiras Geselis (Казимир Гесель)	Vilniaus miestietis, 7 m.	1866 m., Konstantinas Ramazevičius
259.	Stepanas Kapusta (Степан Капуста) (?)	Valstietis, 2 m.	1866 m., Vikentijus Sakovičius
260.	Michailas Vojevoda (Михаиль Воевода)	Valstietis, 6 m.	1866 m., Ignatijus Undrevičius
261.	Justinas Jančevskis (Юстин Янчевский)	Kauno apskrities bajoras, 1 m. ir 1 mėn.	1866 m., Josifas Petrovskis
262.	Semionas Gerburtas (Семен Гербурт)	Berniukas, 2 m.	1866 m., Ivanas Šliakas
263.	Liudvikas Petrovičius (Людвик Петрович)	–, 3 mėn.	1866 m., Ivanas Urbanovičius
264.	Georgijus Minkovskis (Георгий Минковский)	–, 6 m. ir 9 mėn.	1866 m., Vikentijus Sakovičius
265.	Vladislavas Juchnevičius (Владислав Юхневич)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 2 mėn.	1866 m., Ignatijus Undrevičius
266.	Henrichas Gesas (Генрих Гесс)	Vilniaus miestietis, 5 m. ir 10 mėn.	1866 m., Ignatijus Undrevičius
267.	Ignatijus Kirpilovskis (Игнатий Кирпиловский)	Trakų apskrities bajoras, 6 m. ir 6 mėn.	1866 m., Ignatijus Undrevičius
268.	Michailas Nemirovskis (Михаиль Немировский)	Bajoras, 2 m. ir 9 mėn.	1866 m., Ivanas Adamovičius
269.	Josifas Naruševičius (Иосиф Нарушевич)	Vilniaus miestietis, 2 m. ir 5 mėn.	1866 m., Ignatijus Undrevičius
270.	Vladislavas Kubickis (Владислав Кубицкий)	Valstietis, 3 m. ir 5 mėn.	1866 m., Leopoldas Korkucis
271.	Vikentijus Karpuška (Викентий Карпушко)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1866 m., Ignatijus Undrevičius
272.	Ivanas Brzezovskis (Иван Бржезовский)	Valstietis, 4 m. ir 5 mėn.	1866 m., Leopoldas Korkucis
273.	Aleksandras Juchnevičius (Александр Юхневич)	Bajoras, 9 mėn.	1866 m., Ignatijus Undrevičius

274.	Benediktas Orlovskis (<i>Бенедикт Орловский</i>)	–, 4 m.	1866 m., Piotras Radzilevskis
275.	Konstantinas Adamovičius (<i>Константин Адамович</i>)	Vilniaus miestietis, 3 mėn.	1867 m., Leopoldas Korkucis
276.	Viktoras Garasimovičius (<i>Виктор Гарасимович</i>)	Nuo 1867 m. sausio 15 d. iki vasario 2 d.	1867 m., Ivanas Urbanovičius
277.	Antonas Zacharevičius (<i>Антон Захаревич</i>)	Nuo 1867 m. sausio 15 d. iki balandžio 23 d.	1867 m., Nikolajus Zenkevičius
278.	Stanislavas Ivanovskis (<i>Станислав Ивановский</i>)	–, 5 m.	1867 m., Antonas Poplavskis
279.	Adolfas Goranas (<i>Адольф Гопан</i>) (?)	–, 5 m.	1867 m., Vikentijus Sakovičius
280.	Aleksandras Sabatkovskis (<i>Александр Сабатковский</i>)	Vilniaus gubernijos valstietis, 3 m. ir 8 mėn.	1867 m., Leopoldas Korkucis
281.	Ivanas Banevičius (<i>Иван Баневич</i>)	–, 3 mėn.	1867 m., Pavelas Golšuchas
282.	Eduardas Žitkevičius (<i>Эдуард Житкевич</i>)	Ašmenos apskritys bajoras, 3 mėn.	1867 m., Aleksandras Žebrovskis
283.	Andrėjus Dmitrijevas (<i>Андрей Дмитриев</i>)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1867 m., Piotras Raciševskis (kitur Radziševskis)
284.	Ivanas Urbanovičius (<i>Иван Урбанович</i>)	–, 5 m.	1867 m., Antonas Poplavskis
285.	Anastazas Jankovskis (<i>Аностаз Янковский</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m. (jeigu gerai elgsis, mokslai bus sutrumpinti 4 mėn.)	1867 m., Ignatijus Undrevičius
286.	Aleksandras Voščerovičius (<i>Александр Вощерович</i>)	Bajoras, 5 m.	1867 m., Ignatijus Undrevičius
287.	Ivanas Der[...] (<i>Иван Дер...</i>)	Ašmenos miestietis, 1 m.	1867 m., Piotras Raciševskis
288.	Vladislavas Majeuskis (<i>Владислав Маевский</i>)	Vilniaus miestietis, 1 mėn. (7 m. jau prasimokė)	1867 m., našlė Teresa Podgaiska
289.	Josifas Baranovskis (<i>Иосиф Барановский</i>)	Valstietis, nuo 1868 m. sausio 20 d. iki liepos 24 d.	1868 m., Stanislavas [...]
290.	Adamas Zavackis (<i>Адам Завацкий</i>)	–, 5 m.	1868 m., Vikentijus Sakovičius
291.	Mauricijus Vilkovickis (<i>Мавриций Вильковицкий</i>)	Nuo 1868 m. gegužės 11 d. iki birželio 24 d.	1868 m., Vikentijus Kudlovskis
292.	Michailas Šablevičius (<i>Михаиль Шаблевич</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 2 mėn.	1868 m., Vikentijus Kudlovskis
293.	Michailas Mažeika (<i>Михаиль Можейко</i>)	Berniukas, 3 m. ir 2 mėn.	1868 m., Vikentijus Kudlovskis
294.	Ignatijus Savickis (<i>Игнатий Савицкий</i>)	Bajoras, 3 mėn.	1868 m., Aleksandras Žebrovskis, 1869 m. įrašytas į pameistrius
295.	Vladislavas Sedlickis (<i>Владислав Седлицкий</i>)	Valstietis, berniukas, 2 m. ir 6 mėn.	1868 m., Leopoldas Korkucis
296.	Stanislavas [...] (<i>Станислав...</i>)	Vilniaus pilietis, berniukas, 4 m.	1869 m., Foma Jurilovičius
297.	Konstantinas Januškevičius (<i>Константин Янушкевич</i>)	Vilniaus miestietis, berniukas, 4 m.	1869 m., Vikentijus Kudlovskis
298.	Osipas [...] (<i>Осип ...</i>)	Valstietis, 4 m. ir 6 mėn.	1869 m., Ivanas Ramazevičius
299.	Jurijus Medzveckis (<i>Юрий Медзвецкий</i>)	Vilniaus pilietis, 5 m.	1869 m., Ivanas Ramazevičius

300.	Florijanas Derečinskis (Флориян Деречинский)	Ašmenos miestietis, 7 m.	1869 m., Karolis Arcimovičius
301.	Feliksas Zemickis (Феликс Земицкий)	Vilniaus miestietis, berniukas, 3 mėn.	1869 m., Aleksandras Žebrovskis
302.	Ivanas Bačanskis (Иван Бачанский)	Bajoras, berniukas, 2 m.	1869 m., Aleksandras Žebrovskis
303.	[...]	Vilniaus miestietis, berniukas, 1 m. ir 6 mėn.	1869 m., Pavelas Golšuchas
304.	Stanislavas Malachovskis (Станислав Малаховский)	Bajoras, nuo 1869 m. vasario 3 d. iki 1870 m. balandžio 1 d.	1870 m., Ivanas Adamovičius
305.	Josifas Smilčikas (Иосиф Смильчик)	Valstietis, 3 m.	1870 m., Jeronimas Ramazevičius
306.	Josifas Rachlickis (Иосиф Рахлицкий)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1870 m., Jeronimas Ramazevičius
307.	Gregorijus Kulika (Грегориј Кулико)	Miestietis, ¼ m.	1870 m., Nikolajus Zenkevičius
308.	Julijanas [...] (Юльян...)	[...]	1870 m., Aleksandras Žebrovskis
309.	Josifas Murza (Иосиф Мурза)	Valstietis, 5 m.	1870 m., Vikentijus Sakovičius
310.	[...]	[...]	1870 m., [...]
311.	Ivanas Gercevičius (Иван Герцевич)	-, 6 mėn.	1870 m., Aleksandras Žebrovskis
312.	Piotras Sacevičius (Петр Сацевич) (?)	-, 8 m.	1870 m., Aleksandras Žebrovskis
313.	Kazmiras Petrovskis (Казимир Петровский)	-, 5 m.	1870 m., [...]
314.	Matvejus Kalinovskis (Матвей Куликовский)	-, 4 m.	1870 m., Ignatijus Undrevičius
315.	Ivanas Rinkevičius (Иван Ринкевич)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1871 m., Nikolajus Zenkevičius
316.	Ivanas Justinovičius (Иван Юстинович)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 9 mėn.	1871 m., Ivanas Adamovičius
317.	Adamas Stefanovičius (Адам Стефанович)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1871 m., Ivanas Adamovičius
318.	Vladislavas Andržejevskis (Владислав Андржеевский)	Vilniaus miestietis, 5 m. ir 9 mėn.	1871 m., Vikentijus Kudlovskis
319.	Aleksandras Juškevičius (Александр Юшкевич)	Lydos miestietis, 1 m. ir 6 sav.	1871 m., Piotras Radziševskis
320.	Romualdas Ušakas (Ромуалд Ушак)	Ašmenos miestietis, 6 m.	1871 m., Antonas Poplavskis
321.	Adamas Borisevičius (Адам Борисевич)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1871 m., Konstantinas Ramazevičius
322.	Semionas Navrockis (Семен Навроцкий)	-, 5 m.	1871 m., Ivanas Adamovičius
323.	Boleslavas Višomirskis (Болеслав Вишомирский)	-, 3 m.	1871 m., Ivanas Adamovičius
324.	Osipus B[...] (Осип Б...)	-, 5 m.	1871 m., Ferdinandas Undrevičius
325.	Vladislavas Borisovas (Владислав Борисов)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1872 m., Konstantinas Grinevičius
326.	Michailas Lukaševičius (Михаиль Лукашевич)	Valstietis, 1 m. ir 6 sav.	1872 m., Ivanas Dzvilas

327.	Semionas Drutkovskis (<i>Семен Друтковский</i>)	Vilniaus piliėtis, 6 m.	1872 m., Jeronimas Ramazevičius
328.	Kazimiras Novokunskis (<i>Казимир Новокунский</i>)	–, 7 m.	1872 m., Karolis Arcimovičius
329.	Ivanas Betkovskis (<i>Иван Бетковский</i>)	–, 4 m.	1872 m., Vikentijus Sakovičius
330.	Zigmundas Bilinskis (<i>Зигмунд Билинский</i>)	–, 5 m.	1872 m., Vikentijus Sakovičius
331.	Konstantinas Danilovičius (<i>Константин Данилович</i>)	–, 5 m.	1872 m., Petras Raciševskis
332.	Konstantinas Zaborovskis (<i>Константин Заборовский</i>), našlės Zaborovskos sūnus (?)	–	1872 m., našlė Zaborovska (?)
333.	Ivanas Guščius (<i>Иван Гуц</i>)	–, 7 m.	1872 m., Antonas Poplavskis
334.	Vladislavas Jaruševičius (<i>Владислав Ярушевич</i>)	–, 1 m.	1872 m., Karolis Arcimovičius
335.	Vladislavas Mackevičius (<i>Владислав Мацкевич</i>)	–, 4 m.	1872 m., Vikentijus Sakovičius
336.	Eufronijus Savickis (<i>Эфрений Савицкий</i>)	–, –	1872 m., Pavelas Golšuchas
337.	Henrikas Brenneris (<i>Генрик Бренер</i>)	Bajoras, –	1873 m., Konstantinas Ramazevičius
338.	Semionas Januševičius (<i>Семен Янушевич</i>)	–, 1 m. ir 3 mėn.	1873 m., Vikentijus Kudlovskis
339.	Adamas Pelnovskis (<i>Адам Пельносский</i>)	–, 4 m. ir 9 mėn.	1873 m., Vikentijus Kudlovskis
340.	Liudvikas Feiferas (<i>Людвик Фейфер</i>) (?)	–, 2 m. ir 6 mėn.	1873 m., Ferdinandas Undrevičius
341.	Aleksandras Jalovičius (<i>Александр Ялович</i>)	–, 6 m.	1873 m., Konstantinas Grinevičius
342.	Julijanas Arcimovičius (<i>Юльян Арцимович</i>)	–, 5 mėn.	1873 m., Tadeušas Arcimovičius
343.	Antonas Prižitulskis / Pritulskis (<i>Антон Прижитульский / Притульский</i>)	Bajoras, 3 m. ir 5 sav.	1873 m., Ivanas Adamovičius
344.	Kazimiras Vitkovskis (<i>Казимир Витковский</i>)	Bajoras, 1 mėn.	1873 m., Leopoldas Korkucis
345.	Kazimiras Mackevičius (<i>Казимир Мацкевич</i>)	Bajoras, 3m.	1873 m., Konstantinas Ramazevičius
346.	Aleksandras Čaplinskis (<i>Александр Чаплинский</i>)	Vilniaus miestietis, 6 mėn.	1873 m., Ivanas Adamovičius
347.	Ivanas Bogdanovičius (<i>Иван Богданович</i>)	Lenkijos karalystės gyventojas, 4 m. ir 5 mėn.	1873 m., Jeronimas Ramazevičius
348.	Aleksandras Stroinovas (<i>Александр Строинов</i>)	Vilniaus miestietis, 4 mėn.	1873 m., Antonas Moisejevas

2 priedas. 1873–1893 m. Vilniaus stalių (kriekšionių) cecho mokinių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 45a

Nr.	Mokinio vardas, pavardė	Kilmė, mokslo trukmė, specializacija	Tapimo mokiniu metai, meistras
1.	Valdemaras Adolfas (<i>Вальдемар Адольф</i>)	Miestietis, 3 m.	1873 m., Konstantinas Ramazevičius
2.	Julijanas Bilinskis (<i>Юльян Билинский</i>)	Bajoras, 5 m.	1873 m., Leopoldas Korkucis
3.	Vladislavas Adruškevičius (<i>Владислав Андрушкевич</i>)	Bajoras, 2 m. ir 6 mėn.	1873 m., Piotras Radziševskis
4.	Ivanas Romančiukas (<i>Иван Романчук</i>)	Lenkijos gyventojas, 3 m.	1873 m., Piotras Radziševskis
5.	Osip Melcichas (<i>Осип Мельчих</i>)	Miestietis, 3 mėn.	1873 m., Vladislavas Žilinskis
6.	Francas Girklevskis (<i>Франц Гирклевский</i>)	Bajoras, 4 m.	1874 m., Ferdinandas Undrevičius
7.	Dominykas Kučinskis (<i>Доминик Кучинский</i>)	Valstietis, 4 m.	1874 m., Ferdinandas Undrevičius
8.	Matvėjus Gumovskis (<i>Матвей Гумовский</i>)	Miestietis, 4 m. 6 mėn.	1874 m., Ferdinandas Undrevičius
9.	Konstantinas Kodzas (<i>Константин Кодз</i>)	Bajoras, 3 mėn.	1874 m., Ignatijus Undrevičius
10.	Nikolajus Krukovskis (<i>Николай Круковский</i>)	Miestietis, 2 m. ir 8 mėn.	1874 m., Ignatijus Undrevičius
11.	Konstantinas Lisovskis (<i>Константин Лисовский</i>)	Valstietis, 3 mėn.	1874 m., Stanislavas Novickis
12.	Ivanas Poludzinskis (<i>Иван Полудзинский</i>)	Valstietis, 4 m. ir 1 mėn.	1874 m., Konstantinas Ramazevičius
13.	Bronislavas Druškovskis (<i>Бронислав Друшковский</i>)	–, 1 m.	1874 m., Antonas Moisejevas
14.	Aleksandras Valudzkis (<i>Александр Валудзкий</i>)	Bajoras, 6 m.	1874 m., Konstantinas Grinevičius
15.	Aleksandras Gladkovas (<i>Александр Гладков</i>)	Bajoras, 3 mėn.	1874 m., Konstantinas Ramazevičius
16.	Ivanas Vilčinskis (<i>Иван Вильчинский / Jan Wilczynski</i>)	Miestietis, 3 mėn.	1874 m., Vikentijus Sakovičius
17.	Ivanas Volkas (<i>Иван Волк</i>)	Valstietis, baigė mokymosi laiką	1874 m., Konstantinas Ramazevičius
18.	Maurikijus Savickis (<i>Маврикий Савицкий</i>)	Bajoras, 3 mėn.	1874 m., Vikentijus Kudlovskis
19.	Aleksandras Jacunskis (<i>Александр Яцунский</i>)	Vilniaus bajoras, 5 m.	1874 m., Vikentijus Sakovičius
20.	Francas Apanovičius (<i>Франц Апанович</i>)	Vilniaus miestietis, berniukas, 1 m. ir 6 mėn.	1874 m., Ferdinandas Undrevičius
21.	[...] Rodzevičius (... <i>Родзевиц</i>)	[...]	1875 m., Ivanas Adamovičius
22.	Henrikas Šulcas (<i>Генрик Шульц</i>)	–, 7 m.	1875 m., Vladislavas Žilinskis
23.	[...] Neviadomskis (... <i>Невядомский</i>)	–, 7 mėn.	1875 m., Ivanas Adamovičius
24.	Adamas Dobrovolskis (<i>Адам Добровольский</i>)	–, 3 m.	1875 m., Ivanas Adamovičius

25.	Henrikas Boguslavskis (<i>Генрик Богуславский</i>)	–, 2 m.	1875 m., Ivanas Adamovičius
26.	Pavelas Žurkevičius (<i>Павель Журкевич</i>)	–, 4 m.	1875 m., Justinas Jančevskis
27.	Bronislavas Dederka (<i>Бронислав Дедерко</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 1 mėn.	1875 m., Konstantinas Ramazevičius
28.	Antonas Po[...] (<i>Антон По...</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1875 m., Konstantinas Ramazevičius
29.	Ivanas Žolondzevskis (<i>Иван Жолондзевский</i>)	Vilniaus miestietis, 10 mėn.	1877 m., Kazimiras Ivanovskis
30.	Aleksandras Ambrosas (<i>Александр Амброс</i>)	Vilkmergės apskrities valstietis, 5 m.	1877 m., Kazimiras Ivanovskis
31.	Antonas Ambrosas (<i>Антон Амброс</i>)	Vilkmergės apskrities valstietis, 3 m.	1877 m., Kazimiras Ivanovskis
32.	Josifas Neverovskis (<i>Иосиф Неверовский</i>)	Kauno miestietis, 5 m.	1877 m., Kazimiras Ivanovskis
33.	Bronislavas Plavskis (<i>Бронислав Плавский</i>)	Bajoras, baigė mokymosi laiką	1877 m., Vladislavas Žilinskis
34.	Bronislavas Molodeckis (<i>Бронислав Молодецкий</i>)	Lydos bajoras, mokymosi laikas baigsis 1881 m. sausio 1 d.	1877 m., Vladislavas Žilinskis, 1880 m. perėjo mokytis pas meistrą Konstantiną Ramazevičių, 1881 m. įrašytas į pameistrius
35.	Ivanas Ivanovas (<i>Иван Иванов</i>)	Vilniaus miestietis, baigė mokymosi laiką	1877 m., Narcizas Fronas / Franas
36.	Piotras Kirklevskis (<i>Петр Кирклевский</i>)	Vilniaus bajoras, 3 m. ir 6 mėn.	1877 m., Ferdinandas Undrevičius
37.	Vladislavas Diakonskis (<i>Владислав Дяконский</i>)	Kareivio sūnus, 4 m.	1877 m., Ferdinandas Undrevičius
38.	Joachimas Pačkovskis (<i>Иоахим Пачковский</i>)	Vilniaus bajoras, 5 m.	1877 m., Ferdinandas Undrevičius
39.	Pavelas Petrovičius (<i>Павель Петрович</i>)	Vilniaus miestietis, 1 m.	1877 m., Ferdinandas Undrevičius
40.	Alfonas Žilinskis (<i>Альфонс Жилинский</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1877 m., Antonas Moisejevas
41.	Vladislavas Rodzevičius (<i>Владислав Родзевич</i>)	Vilniaus bajoras, 3 mėn.	1877 m., Vladislavas Žilinskis
42.	Michailas Narovskis (<i>Михаиль Наровский</i>)	Širvintų valsčiaus valstietis, 2 m.	1877 m., Jurius Juchnevičius
43.	Josifas Čekaičikas (<i>Иосиф Чекайчик</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1877 m., Ignatijus Undrevičius
44.	Osipas Filipovičius (<i>Осип Филипович</i>)	Valstietis, 6 m. (jau prasimokė 3 m. ir 8 mėn.)	1877 m., Ignatijus Undrevičius
45.	Antonas Ruseckis (<i>Антон Русецкий</i>)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1877 m., Ignatijus Undrevičius
46.	Barnabas Čartninas (<i>Варнава Чартнин</i>)	Pronsko miestietis, 6 m. (jau prasimokė 3 m. ir 6 mėn.)	1877 m., Ignatijus Undrevičius
47.	Antonas Rakovskis (<i>Антон Раковский</i>)	Vilniaus bajoras, –	1877 m., Ignatijus Undrevičius
48.	Osipas Zujevskis (<i>Осип Зувевский</i>)	Ašmenos apskrities, Grauziškių valsčiaus valstietis, pasimokė 1 mėn.	1877 m., Kazimiras Olševskis

49.	Stanislavas Germanovičius (Станислав Германович)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus valstietis, 1 m. ir 6 sav.	1878 m., Ivanas Adamovičius
50.	Silvestras Romazevičius (Сельвестр Ромазевич)	Vilniaus miestietis, baigė mokymosi laiką	1878 m., Aleksandras Žebrovskis
51.	Konstantinas Bilinskis (Константин Билинский)	–, baigė mokymosi laiką	1878 m., Leopoldas Sakovičius
52.	Kazimiras Kochanovskis (Казимир Кохановский)	Bajoras, baigė 4 m. mokymosi laiką	1878 m., Kazimiras Olševskis
53.	Piotras Slavinskis (Петр Славинский)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1878 m., Kazimiras Olševskis
54.	Adamas Šaltenis (Адам Шалтенис)	Vilniaus miestietis, 5 m. (4 m. jau prasimokė, liko 1 m.)	1878 m., Kazimiras Olševskis
55.	Alfonsas Francas Mickevičius (Альфонс Франц Мицкевич)	Bajoras, nuo 1878 m. spalio 15 d. iki lapkričio 1 d.	1878 m., Antonas Moisejevas
56.	Liudvikas Drževickis (Людвик Држевицкий)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1878 m., Aloyzas Bokšaninis
57.	Josifas Jacunskis (Иосиф Яцунский)	Vilniaus bajoras, 5 m.	1878 m., Ferdinandas Undrevičius
58.	Lukašas Bonišeuskis (Лукаш Бонишевский)	Iš Suvalkų gubernijos, 5 m.	1878 m., Ferdinandas Undrevičius
59.	Antonas Rakovskis (Антон Раковский)	Vilniaus bajoras, 8 mėn.	1878 m., Ignatijus Undrevičius
60.	Piotras Tarančiukas (Петр Таранчук)	Vilniaus miestietis, 1 m. ir 6 mėn.	1878 m., Ignatijus Undrevičius
61.	Antonas Birklichas (Антон Бирклих)	Austrijos pavaldinys, 2 m. ir 8 mėn.	1878 m., Ignatijus Undrevičius
62.	Augustinas Janovičius (Августин Янович)	Vilniaus miestietis, 2 m. ir 7 mėn.	1878 m., Ignatijus Undrevičius
63.	Konstantinas Jakubovskis (Константин Якубовский)	Kauno bajoras, 4 m.	1878 m., Leopoldas Korkucis
64.	Konstantinas Liachovičius (Константин Ляхович)	Nemenčinės valsčiaus valstietis, 3 m.	1878 m., Ferdinandas Undrevičius
65.	Karolis Bedikanis / Badikanis (Карль Бадиканис / Бедиканис)	Širvintų valsčiaus valstietis, 4 m. prasimokė, liko 1 m.	1878 m., Jurijus Juchnevičius
66.	Viktoras Korkucis (Виктор Коркуц)	Kareivio sūnus, 7 m.	1878 m., Ferdinandas Undrevičius
67.	Konstantinas Valentinovičius (Константин Валентинович)	Bajoras, 1 m.	1878 m., Konstantinas Ramazevičius
68.	Josifas Vitkevičius / Vitkovskis (Иосиф Виткевич / Витковский)	Baigė 2 mėn. mokymosi laiką	1879 m., Ivanas Adamovičius
69.	Kazimiras Zigmontovičius (Казимир Зигмонтович)	Riešės valsčiaus valstietis, 1 mėn.	1879 m., Tadeušas Arcimovičius
70.	Vaclavas Semenovičius (Вацлав Семенович)	Vilniaus bajoras, 1 m.	1879 m., Leopoldas Sakovičius
71.	Osip Rinkevičius (Осип Ринкевич)	Varšuvos miestietis, 9 mėn. ir 10 d.	1879 m., Ivanas Adamovičius
72.	Adolfas Višnianskis (Адольф Вишнянский), 19 m.	Bajoras, 3 m. ir 8 mėn.	1879 m., Ivanas Adamovičius
73.	Antonas Urbanovičius (Антон Урбанович)	Bajoras, 1 m. ir 6 sav.	1879 m., Ignatijus Undrevičius

74.	Michailas Volkovskis (<i>Михаиль Вольковский</i>)	Širvintų valsčiaus valstietis, 1 sav.	1879 m., Aleksandras Žebrovskis
75.	Jakobas Franckevičius (<i>Якоб Францкевич</i>)	–, 2 m.	1879 m., Konstantinas Grinevičius
76.	Boleslavas Ramazevičius (<i>Болеслав Рамазевич</i>)	–, baigė mokymosi laiką	1879 m., Pavelas Golšuchas
77.	Michailas Sofronovas (<i>Михаиль Софронов</i>)	–, 4 mėn.	1879 m., Leopoldas Korkucis
78.	Pavelas Tarančiukas (<i>Павель Таранчук</i>)	–, 4 mėn.	1879 m., Leopoldas Korkucis
79.	Boleslavas Voronovičius (<i>Болеслав Воронович</i>)	–, 4 m.	1879 m., Leopoldas Korkucis
80.	Feliksas Kinburas (<i>Феликс Кинбур</i>)	–, 2 m.	1879 m., našlė Teklė Ramazevičienė
81.	Josifas Mikelevičius (<i>Иосиф Микелевич</i>)	Nemenčinės valsčiaus valstietis, 2 m.	1879 m., Antonas Moisejevas
82.	Piotras Stadciukevichius (<i>Петр Стадцюкевич</i>)	Lydos apskrities, Eišiškių valsčiaus valstietis, 5 m.	1879 m., Antonas Moisejevas
83.	Josifas Paludzinskis (<i>Иосиф Палудзинский</i>)	Nemenčinės valsčiaus valstietis, 4 m.	1879 m., Konstantinas Ramazevičius
84.	Vikentijus (Vladislovas) Prenskis (<i>Викентий (Владислав) Пренский</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m. ir 6 mėn.	1879 m., Antonas Moisejevas
85.	Nikolajus Lozovskis (<i>Николай Лозовский</i>)	Miestietis, 1 mėn.	1879 m., Antonas Moisejevas
86.	Vikentijus Lukaševičius (<i>Викентий Лукашевич</i>)	–, baigė mokymosi laiką	1879 m., Kazimiras Ivanovskis
87.	Bernardas Karolevičius (<i>Бернард Каролевич</i>)	Vilniaus miestietis, 1 m.	1879 m., Antonas Moisejevas
88.	Michailas Lukaševičius (<i>Михаиль Лукашевич</i>)	Švenčionių apskrities Aleksandrovsko valsčiaus valstietis, nuo 1879 m. rugsėjo 5 d. iki 1880 m. birželio 1 d.	1879 m., Antonas Moisejevas
89.	Justinas Bortkevichius (<i>Юстин Борткевич</i>)	–, 1 m.	1879 m., Aloyzas Bakšaninis
90.	Piotras Stubida / Stobida (<i>Петр Стубидо / Стобидо</i>)	Valstietis, 2½ m.	1879 m., Ferdinandas Undrevičius
91.	Pavelas Koška (<i>Павель Кошко</i>)	Valstietis, 1 m. ir 6 sav.	1879 m., Ivanas Adamovičius
92.	Antonas Adamovičius (<i>Антон Адамович</i>)	Valstietis, 1 m. ir 6 sav.	1879 m., Ivanas Adamovičius
93.	Francas Jankovskis (<i>Франц Янковский</i>)	Miestietis, 2 m.	1879 m., Tadeušas Arcimovičius
94.	Ignatijus Lozovskis (<i>Игнатий Лозовский</i>)	Valstietis, 4 m.	1880 m., Jurijus Juchnevičius
95.	Michailas Jackunis (<i>Михаиль Яцкунис</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1880 m., Jurijus Juchnevičius
96.	Izidorius Perednikas (<i>Изидор Передник</i>)	Valstietis, 5 m.	1880 m., Jurijus Juchnevičius
97.	Ivanas Jakubovičius (<i>Иван Якубович</i>)	Valstietis, 5½ m.	1880 m., Jurijus Juchnevičius
98.	Tadeušas Mokžeskis / Mokrzeckis (<i>Тадеш Мокжецкий / Мокржецкий</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1880 m., Ferdinandas Undrevičius

99.	Jochimas Vildentas (<i>Иохим Вильдент</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1880 m., Norbertas Veržnickis / Veržchnickis
100.	Nikolajus Doroševskis (<i>Николай Дорощевский</i>)	Diakonas, 2 m. ir 6 mėn.	1880 m., Vikentijus Kudlovskis
101.	Aleksandras Zavadskis (<i>Александр Завадский</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Vaitkuškio valsčiaus valstietis, 3 m.	1880 m., Kazimiras Ivanovskis
102.	Nikolajus Naumovas / Numovas (<i>Николай Наумов / Нумов</i>)	Vilniaus miestietis, nuo 1880 m. sausio 20 d. iki rugsėjo 29 d.	1880 m., Kazimiras Olševskis
103.	Ignatijus Geceviskis (<i>Игнатий Гецевский</i>)	Kauno miestietis, 4½ mėn.	1880 m., Aleksandras Žebrovskis
104.	Vladislavas Juškevičius (<i>Владислав Юшкевич</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1880 m., Ferdinandas Undrevičius
105.	Leonardas Eduardas Ruseckis (<i>Леонард Эдуард Русецкий</i>)	Bajoras, 2 m. ir 7 mėn.	1880 m., Vikentijus Zinkevičius
106.	Osipas Pavlovskis (<i>Осип Павловский</i>)	Miestietis, 2 m.	1880 m., Vikentijus Zinkevičius
107.	Stanislavas Kononovičius (<i>Станислав Кононович</i>)	Vilniaus miestietis, 2 sav.	1880 m., Aleksandras Žebrovskis
108.	Francas Sevrukas (<i>Франц Севрук</i>)	–, nuo 1880 m. gegužės 4 d. iki 1881 m. sausio 19 d.	1880 m., –
109.	Augustinas Šumkovskis (<i>Августин Шумковский</i>)	–, 1 m. ir 2 sav.	1880 m., našlė Antanina Navrocka
110.	Vladislavas Kosakovskis (<i>Владислав Косаковский</i>)	Miestietis, 3 m.	1880 m., Liudvikas Olechnovičius
111.	Stefanas Tomaševičius (<i>Стефан Тамашевич</i>)	Bajoras, 3 m.	1880 m., Liudvikas Olechnovičius
112.	Ignatijus [...] (<i>Игнатий ...</i>)	–, –	1880 m., Aleksandras Juškevičius
113.	Ivanas Voitkevičius (<i>Иван Войткевич</i>)	–, 3 m.	1880 m., Kazimiras Ivanovskis
114.	Adamas Baronas (<i>Адам Баран</i>)	Giedraičių valsčiaus valstietis, 3 m.	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
115.	Edvardas / Eduardas Maciejevskis (<i>Эдвард / Эдуард Мацеевский</i>)	–, 6 m. (1 m. auklėjimas, 5 m. mokymas)	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
116.	Liudvikas Voleišis (<i>Людвик Волейш</i>)	Miestietis, 2 mėn.	1880 m., Konstantinas Grinevičius
117.	Ignatijus Pasternackis (<i>Игнатий Пастернацкий</i>)	Prūsijos pavaldinys, 1½ m.	1880 m., Ivanas Adamovičius
118.	Leonardas Korkucis (<i>Леонард Коркуц</i>)	Bajoras, 3 mėn.	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
119.	Stanislavas Tracevskis (<i>Станислав Трацевский</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1880 m., Aleksandras Žebrovskis
120.	Antonas Voleišis (<i>Антон Волейш</i>)	Bajoras, 4 m.	1880 m., Ivanas Adamovičius
121.	Robertas [...] (<i>Роберт ...</i>)	Prūsijos pavaldinys, 4 m. ir 6 mėn.	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
122.	Romualdas Rakševičius (<i>Ромуальд Ракшевич</i>)	Miestietis, 7 mėn.	1880 m., Vikentijus Zinkevičius
123.	Antonas Janovičius (<i>Антон Янович</i>)	Bajoras, baigė mokymosi laiką	1880 m., Stanislas Novickis
124.	Kazimiras Kondratovičius (<i>Казимир Кондратович</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Tauragnų valsčiaus valstietis, 3 m.	1880 m., Stanislas Novickis

125.	Konstantinas Jozefovičius / Juzefovičius (<i>Константин Иозефович / Юзефович</i>)	Bajoras, 3 m.	1880 m., Vikentijus Zinkevičius
126.	Aleksandras Zaka[...] (<i>Александр Зака...</i>)	Vilniaus Vaikelio Jėzaus auklėjimo namų auklėtinis, 4 m.	1881 m., Ivanas Adamovičius
127.	Michailas Grochovskis (<i>Михаиль Гроховский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 ½ m.	1881 m., Ivanas Adamovičius
128.	Česlavas Gintautas (<i>Чеслав Гинтовт</i>)	Bajoras, 5 m.	1881 m., Aleksandras Juškevičius
129.	Gabrielius Raudanovičius (<i>Гавриель Рaudанович</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1881 m., Aleksandras Juškevičius
130.	Ivanas Volkovičius (<i>Иван Волькович</i>)	Mikališkių miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1881 m., Aleksandras Juškevičius
131.	Michailas Juchnevičius (<i>Михаиль Юхневич</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1881 m., Norbertas Veržchnickis
132.	Adolfas Gesė (<i>Адольф Гессе</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 3 mėn.	1881 m., Konstantinas Ramazevičius
133.	Josifas Zaicevas (<i>Иосиф Зайцевъ</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1881 m., Aleksandras Žebrovskis
134.	Antonas Voitechovičius (<i>Антон Войтехович</i>)	Švenčionių apskrities Vaistamo valsčiaus valstietis, 4 m.	1881 m., Adamas Pleskačius
135.	Ivanas Jakubonis (<i>Иван Якубонис</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities valstietis, 3 m.	1881 m., Kazimiras Ivanovskis
136.	Liudvikas Drževickis (<i>Людвик Држевицкий</i>)	Vilniaus miestietis, nuo 1881 m. kovo 6 d. iki Šv. Jono, t. y. birželio 24 d.	1881 m., meistro Aloyzo Bakšanino našlė Sofija
137.	Aleksandras Baliukonis (<i>Александр Балиуконис</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Debeikių valsčiaus valstietis, 1 m. ir 1 mėn.	1881 m., meistro Aloyzo Bakšanino našlė Sofija
138.	Piotras Borovskis (<i>Петр Боровский</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities miestietis, 2 m.	1881 m., Kazimiras Ivanovskis
139.	Osipas Šimkevičius (<i>Осип Шимкевич</i>)	Lydos miestietis, baigė 1 sav. mokslus	1881 m., Aleksandras Juchnevičius
140.	Ivanas Imenenskis (<i>Иван Имененский</i>)	Vilniaus miestietis, pabaigė mokymosi laiką	1881 m., Piotras Kondratovičius
141.	Vikentijus Andruškevičius (<i>Викентий Андрушкевич</i>)	Vilniaus miestietis, pabaigė mokymosi laiką	1881 m., Piotras Kondratovičius
142.	Ričardas Gapševičius (<i>Ришард Гапшевич</i>)	–, 4 m.	1881 m., Stanislas Novickis
143.	Vladislavas Jachimovičius (<i>Владислав Яхимович</i>)	Bajoras, 6 m.	1881 m., Ignatijus Undrevičius
144.	Josifas Zagorskis (<i>Иосиф Загорский</i>)	Vilniaus miestietis, 1 m. ir 6 sav.	1881 m., Ivanas Adamovičius
145.	Gustavas Gesneris (<i>Густав Геснер</i>), 16 m.	Prūsijos pavaldinys, 4 m. ir 4 mėn.	1881 m., Konstantinas Ramazevičius
146.	Henrikas Paraftjanovičius (<i>Генрик Парафтианович</i>), 16 m.	Bajoras, 4 m. ir 4 mėn.	1881 m., Konstantinas Ramazevičius
147.	Ivanas Bremeris (<i>Иван Бремер</i>)	Valstietis, atliko praktiką pas meistrą, mokinsis dar 1 m.	1881 m., Antonas Moisejevas
148.	Fiodoras Peisachovičius (<i>Федор Пейсачович</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1881 m., Adamas Pleskačius

149.	Vaclavas Ožarovskis (<i>Вацлав Ожаровский</i>)	Bajoras, 3 m.	1881 m., Narcizas Fronas / Franas
150.	Antonas Brodovskis (<i>Антон Бродовский</i>)	Kareivio sūnus, 3 m. ir 3 mėn.	1881 m., Leopoldas Sakovičius
151.	Michailas Gedroicas (<i>Михаилъ Гедройц</i>)	Bajoras, berniukas, 5 m.	1881 m., Leopoldas Sakovičius
152.	Stanislavas Krulikovskis (<i>Станислав Круликовский</i>)	Vilniaus miestietis, berniukas, 3 m.	1881 m., Piotras Kondratovičius
153.	Edvardas Stankevičius (<i>Эдвард Станкевич</i>)	Suvalkų gubernijos valstietis, berniukas, 5 m.	1881 m., Leonardas Sakovičius
154.	Stanislavas Jankevičius (<i>Станислав Янкевич</i>)	–, baigė mokymosi laiką	1881 m., Stanislas Novickis
155.	Leonas Budeika (<i>Леон Будейко</i>)	Kareivio sūnus, 4 m. ir 2 mėn.	1881 m., Ferdinandas Undrevičius
156.	Vaclavas Jacunskis (<i>Вацлав Яцунский</i>)	–, 4 m. ir 6 mėn.	1881 m., Stanislas Novickis
157.	Feliksas Konbergas (<i>Феликс Конберге</i>)	Bajoras, 1 sav.	1882 m., našlė Teklė Ramazevičienė
158.	Aleksandras Leščevskis (<i>Александр Лещевский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1882 m., našlė Teklė Ramazevičienė
159.	Aleksandras Kliačka (<i>Александр Клячко</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1882 m., Kazimiras Ivanovskis
160.	Kazimiras Leškevičius (<i>Казимир Лешкевич</i>)	Bajoras, 2 m.	1882 m., Aleksandras Juškevičius
161.	Pavelas Taranovičius (<i>Павелъ Таранович</i>)	Šventiko sūnus, 4 m.	1882 m., Aleksandras Juškevičius
162.	Antonas Młodzianovskis (<i>Антон Млодзяновский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1882 m., Ferdinandas Undrevičius
163.	Stanislavas Bokščanis (<i>Станислав Бокщаниц</i>)	Vilniaus miestietis, 6 m.	1882 m., Norbertas Veržnickis
164.	Andrėjus Gifneris (<i>Андрей Гифнер</i>)	–, 4 m.	1882 m., Vikentijus Kudlovskis
165.	Stanislavas Matarevičius (<i>Станислав Матаревич</i>)	Valstietis, 3 m.	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
166.	Viktoras Juodka (<i>Виктор Иодко</i>)	Miestietis, baigė mokymosi laiką	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
167.	Česlavas Kulėša (<i>Чеслав Кулешо</i>)	Bajoras, baigė mokymosi laiką	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
168.	Stanislavas Vilkinas (<i>Станислав Вилькин</i>)	Lydos miestietis, baigė mokymosi laiką	1882 m., Aleksandras Juškevičius
169.	Josifas Volkas (<i>Иосиф Волк</i>)	Ašmenos apskrities Salų valstietis, nuo 1880 m. kovo 1 d. iki 1885 m. kovo 1 d.	1882 m., Aleksandras Juškevičius
170.	Ivanas Kliarevas (<i>Иван Клярев</i>)	Miestietis, nuo 1882 m. gegužės 23 d. iki 1883 m. balandžio 22 d.	1882 m. Mateušas Kalinovskis
171.	Osipas Germanas (<i>Осип Герман</i>)	Bajoras, nuo 1882 m. gegužės 23 d. iki 1884 m. kovo 7 d.	1882 m. Mateušas Kalinovskis
172.	Osipas Sosnovskis (<i>Осип Сосновский</i>)	Miestietis, 4 m.	1882 m., Pavlas Golščuchas
173.	Prochofijus Chochlovas (<i>Прохофий Хохлов</i>)	Vilniaus miestietis, 7 m.	1882 m., Aleksandras Juchnevičius
174.	Klaudijus Piotrovskis (<i>Клавдий Пиотровский</i>)	Bajoras, 4 m.	1882 m., Adamas Pleskačius

175.	Eduardas Vilkovskis (Эдуард Вильковский), 21 m.	Ašmenos miestietis, 4 m.	1882 m., Ferdinandas Undrevičius
176.	Dimitrijus Rozdolinas (Дмитрий Роздолин)	[...], 5 m.	1882 m., Aleksandras Juškevičius
177.	Ignatijus Skrendzevskis (Игнатий Скрендзевский)	Rukainių valsčiaus valstietis, 5 m., apmušėjas	1882 m., Ksaverijus Sadovskis
178.	Marijanas Rudamina (Марьян Рудомино)	Bajoras, 4 ½ m., apmušėjas	1882 m., Ksaverijus Sadovskis
179.	Piotras Urliukas (Петр Урлюк)	Trakų apskrities Liudvinavo valsčiaus valstietis, 5 m., apmušėjas	1882 m., Ksaverijus Sadovskis
180.	Vladislavas Stankevičius (Владислав Станкевич)	Vilniaus miestietis	1882 m., Konstantinas Grinevičius
181.	Piotras Mažeika (Петр Можейко)	Berniukas, 4 m.	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
182.	Josifas Jermalovas (Иосиф Ермалов)	Berniukas, 3 m.	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
183.	Adolfas Semaška (Адольф Семашко)	Berniukas, 2 m. ir 2 mėn.	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
184.	Piotras Dauberas (Петр Даубер)	Bajoras, 2 m.	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
185.	Francas Novickis (Франц Новицкий)	Bajoras, nuo 1882 m. lapkričio 7 d. iki 1883 m. balandžio 23 d.	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
186.	Piotras Korpinas (Петр Корпин)	Miestietis, 5 m.	1882 m., Jurijus Juchna
187.	Antonas Višnevskis (Антон Вишнеvский)	Vilniaus miestietis, baigė mokymosi laiką	1882 m., Kazimiras Ivanovskis
188.	Dominykas Ščelikas (Доминик Щелик)	Lydos apskrities Aleksandrovo valsčiaus valstietis, 1 m.	1883 m., Ivanas Adamovičius
189.	Aleksandras Makrackis (Александр Макрацкий)	Bajoras, nuo 1883 m. sausio 23 d. iki 1883 m. balandžio 23 d.	1883 m., Konstantinas Grinevičius
190.	Konstantinas Šimanovskis (Константин Шимановский)	Miestietis, 5 m.	1883 m., Kazimiras Ivanovskis
191.	Stanislavas Buzis (Станислав Бузис)	Valstietis, 4 m.	1883 m., Kazimiras Ivanovskis
192.	Jurijus Ožūnas (Юрий Ожунас)	Valstietis, 4 m.	1883 m., Kazimiras Ivanovskis
193.	Stanislavas Andžejevskis (Станислав Анджеевский)	Miestietis, 4 m.	1883 m., Kazimiras Ivanovskis
194.	Vikentijus Adamovičius (Викентий Адамович)	Valstietis, 3 m.	1883 m., Ivanas Tamaševičius
195.	Ivanas Kovzonas (Иван Ковзон)	Bajoras, 5 m.	1883 m., Leopoldas Korkucis. 1884 m. užsirašė mokiniu pas Norbertą Veržbickį, tačiau sutartis laikyta negaliojančia.
196.	Dominykas Jundzila (Доминик Юндзило)	Bajoras, 1 m. ir 6 sav.	1883 m., Ivanas Adamovičius
197.	Boleslavas Dauboras (Боеслав Даубор)	Bajoras, 1 m.	1883 m., Aleksandras Žebrovskis
198.	Aleksandras Šepelevas (Александр Шепелев)	Kareivio sūnus, 2 m.	1883 m., Konstantinas Ramazevičius
199.	Michailas Romanovskis (Михаилъ Романовский)	Kareivio sūnus, 3 mėn.	1883 m., Adamas Šulevičius
200.	Ivanas Petrovskis (Иван Петровский)	Miestietis, 1 m.	1883 m., Vikentijus Zinkevičius

201.	Antonas Šemiakas (<i>Антон Шемяк</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1883 m., Vikentijus Zinkevičius
202.	Martynas Malinovskis (<i>Мартин Малиновский</i>)	Vilniaus miestietis, 1 sav.	1883 m., Ignatijus Undrevičius
203.	Romualdas Obronkevičius (<i>Ромуальд Обронкевич</i>)	Miestietis, 7 mėn.	1883 m., Ignatijus Undrevičius
204.	Aleksandras Guliajevas (<i>Александр Гуляев</i>)	Lydos miestietis, nuo 1883 m. gegužės 22 d. iki 1883 m. birželio 22 d.	1883 m., Aleksandras Juchnevičius
205.	Zenonas Misevičius (<i>Зенон Мисевич</i>)	Bajoras, nuo 1883 m. gegužės 22 d. iki 1884 m. gegužės 22 d.	1883 m., Liudvikas Olechnovičius
206.	Michailas Tomaševičius (<i>Михаиль Томашевич</i>)	Lydos apskrities valstietis, nuo 1883 m. gegužės 22 d. iki 1885 m. gegužės 22 d.	1883 m., Liudvikas Olechnovičius
207.	Adamus Minka (<i>Адам Минко</i>)	–, nuo 1883 m. gegužės 22 d. iki 1883 m. gruodžio 10 d.	1883 m., Liudvikas Olechnovičius
208.	Ivanas Kiselis (<i>Иван Кисель</i>) (?)	Širvintų apskrities valstietis, 4 m.	1883 m., Konstantinas Ramazevičius
209.	Piotras Lukianovas (<i>Петр Лукянов</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1883 m., Leopoldas Korkucis
210.	Julijus Geidingeris (<i>Юлиус Гейдингер</i>)	Mitavos miestietis, 1 m. ir 6 sav., apmušėjas	1883 m., Albertas Kogutas
211.	Vikentijus Beganskis (<i>Викентий Беганский</i>)	Ašmenos apskrities Subatninkų valsčiaus valstietis, 1 m., apmušėjas	1883 m., Albertas Kogutas
212.	Michailas Tamaševičius (<i>Михаиль Тамашевич</i>), 22 m.	Lydos apskrities valstietis, 3 m.	1883 m., Aleksandras Juškevičius
213.	Petras Rimša (<i>Петр Римша</i>)	Švenčionių apskrities valstietis, 5 m.	1883 m., Aleksandras Juškevičius
214.	Ivanas Michalovskis (<i>Иван Михаловский</i>)	Borisovo apskrities valstietis, 1 m.	1883 m., Leopoldas Sakovičius
215.	Piotras Golšuchas (<i>Петр Гольшух</i>), meistro Pavelo Golšucho sūnus	Vilniaus miestietis, 1 sav.	1883 m., Leopoldas Sakovičius
216.	Boleslavas Savickis (<i>Болеслав Савицкий</i>)	Žaslių valsčiaus valstietis, 2 ½ m.	1883 m., Ivanas Adamovičius
217.	Konstantinas Mironovskis (<i>Константин Мироновский</i>)	Maišiagalos valsčiaus valstietis, 3 m. ir 3 mėn.	1883 m., Leopoldas Sakovičius
218.	Adolfas Šimkevičius (<i>Адольф Шимкевич</i>)	Miestietis, 5 m.	1883 m., Konstantinas Ramazevičius
219.	Ivanas Kozakovskis (<i>Иван Козаковский</i>)	[...] valsčiaus valstietis, 4½ m.	1883 m., Ivanas Adamovičius
220.	Antonas Ivaškevičius (<i>Антон Ивашкевич</i>), meistro Anupro Ivaškevičiaus sūnus	Vilniaus miestietis, 3 mėn.	1883 m., Anupras Ivaškevičius
221.	Vaclavas Kirkilas (<i>Вацлав Киркиль</i>)	Vilniaus miestietis, 1 mėn.	1883 m., Pavelas Golšuchas
222.	Vladislavas Golšuchas (<i>Владислав Гольшух</i>), meistro Pavelo Golšucho sūnus	Vilniaus miestietis, amato mokėsi nuo mažų dienų	1883 m., Pavelas Golšuchas
223.	Stanislavas Jasinskis (<i>Станислав Ясинский</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1883 m., Piotras Kondratovičius

224.	Benediktas Jackevičius (Бенедикт Яцкевич)	Valstietis, 3 m.	1883 m., Ferdinandas Undrevičius
225.	Mironas Klimaševskis (Мирон Климашевский)	Vilniaus miestietis, 3 mėn.	1883 m., Aleksandras Juchnevičius
226.	Stanislavas Bartoševičius (Станислав Бартошевич)	Kareivio sūnus, 3 m.	1883 m., Ferdinandas Undrevičius
227.	Ivanas Kozlovskis (Иван Козловский)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1883 m., Leopoldas Korkucis
228.	Ignatijus Milevskis (Игнатий Милевский)	Bajoras, ½ m.	1883 m., Konstantinas Grinevičius
229.	Florijonas Bremeris (Флориян Бремер)	Valstietis, 5 m.	1883 m., Jokūbas Ivaškevičius
230.	Kazimieras Petrovskis (Казимир Петровский)	Bajoras, 2 sav. (5 m. jau prasimokė)	1883 m., Narcizas Fronas / Franas
231.	Vikentijus Ramazevičius (Викентий Рамазевич), meistro Konstantino Ramazevičiaus sūnus	Vilniaus miestietis, 1 mėn.	1884 m., Ivanas Adamovičius
232.	Ksaveras Ciolkevičius (Ксавер Цюлкевич)	Kauno gubernijos valstietis, 1 m.	1884 m., Anupras Ivaškevičius
233.	Antonas Stubeda (Антон Стубедо)	Dubičių valsčiaus valstietis, 1 m.	1884 m., Ignatijus Undrevičius
234.	Valenijuss Čaikovskis (Валентий Чайковский)	Vileikos apskrities valstietis, 1 m. ir 4 mėn.	1884 m., Ignatijus Undrevičius
235.	Justinas Paliukas (Устин Палюкас)	Širvintų valsčiaus valstietis, 1 m. ir 2 sav.	1884 m., Jurijus Juchna
236.	Michailas Nagorskis (Михаилъ Нагорский)	Vilniaus gubernijos miestietis, 1 m. ir 2 sav.	1884 m., Jurijus Juchna
237.	Raifailas Moisejevas (Рафаиль Мойсеев)	Vilniaus apskrities miestietis, 1 m. ir 6 mėn.	1884 m., Mateušas Kalinovskis
238.	Kazimiras Minkovskis (Казимир Минковский)	Vilniaus apskrities valstietis, 3 m.	1884 m., Mateušas Kalinovskis
239.	Vladislavas Šatrovskis (Владислав Шатровский)	Bajoras, 3 mėn.	1884 m., Leopoldas Sakovičius
240.	Osipas Korsakas (Осип Корсак)	Bajoras, nuo 1884 m. balandžio 23 d. iki 1885 m. sausio 1 d.	1884 m., Adamas Šulevičius
241.	Vilhelmas Pichleris (Вильгельм Пихлер)	Slucko miestietis, 1 m.	1884 m., Adamas Šulevičius
242.	Stanislavas Šumkovskis (Станислав Шумковский)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1884 m., Ivanas Adamovičius
243.	Jeronimas Glebovičius (Героним Глебович)	Ašmenos apskrities valstietis, 3 m.	1884 m., Ivanas Adamovičius
244.	Aleksandras Gurskis (Александр Гурский)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1884 m., Ivanas Adamovičius
245.	Liudvikas Šneideris (Людвик Шнейдер)	Prūsijos pavaldinys, 5 m.	1884 m., Anupras Ivaškevičius, nuo 1887 m. Aleksandras Juchnevičius
246.	Feliksas Slodziniskis (Феликс Слодзинский)	Valstietis, 4½ m.	1884 m., Ivanas Adamovičius
247.	Antonas Voitekūnas (Антон Войтекун)	Valstietis, 4 m. (nuo 1881 m.)	1884 m., Ivanas Adamovičius
248.	Fiodoras Kozlovskis (Федор Козловский)	Miestietis, 2 m.	1884 m., Ivanas Adamovičius

249.	Hilarijus Obronkevičius (Гиларий Обронкевич)	Miestietis, [...]	1884 m., Aleksandras Žebrovskis, tais pačiais metais nuo liepos 2 d. iki 29 d. užsirašė pas meistrą Narcizą Froną
250.	Ivanas Klikovičius (Иван Кликович)	Lydos miestietis, 1 m.	1884 m., Aleksandras Juchnevičius
251.	Michailas Skrebiala (Михаилъ Скребяло)	Giedraičių valsčiaus valstietis, 1½ m.	1884 m., Aleksandras Juchnevičius
252.	Stanislavas Lozovskis (Станислав Лозовский)	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m. (nuo 1881 m.)	1884 m., Aleksandras Juchnevičius
253.	Antonas Narovskis (Антон Наровский)	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1884 m., Jurijus Juchna
254.	Vladislavas Višnevskis (Владислав Вишневский)	Bajoras, baigė mokymosi laiką	1884 m., Liudvikas Olechnovičius
255.	Osipas Glovinskis (Осип Гловинский)	Vilniaus Vaikelio Jėzaus auklėjimo namų auklėtinis, 5 m. (nuo 1880 m.)	1884 m., Ivanas Adamovičius
256.	Ivanas Laukaitis (Иван Ловкайтис)	Trakų apskrities Butrimonių valsčiaus valstietis, 4 m. (nuo 1880 m.)	1884 m., Ivanas Adamovičius
257.	Stepanas Nedzveckis (Степан Недзвецкий)	[...]. 3 mėn.	1884 m., Aleksandras Žebrovskis
258.	Kazimiras Simonovičius (Казимир Симонович)	Vilniaus miestietis, 3 mėn.	1884 m., Aleksandras Žebrovskis (anksčiau mokėsi pas velionį meistrą Milerį)
259.	Antonas Rimšus (Антон Римшус)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities valstietis, 5 m. (nuo 1881 m.)	1884 m., Jurijus Juchna
260.	Stanislavas Palukas (Станислав Палукас)	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m. (nuo 1883 m.)	1884 m., Jurijus Juchna
261.	Vladislavas Fritenbergas (Владислав Фритенберг)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1884 m., Vikentijus Zinkevičius
262.	Aleksandras Ivaškevičius (Александр Ивашкевич), meistro Anupro Ivaškevičiaus sūnus	Vilniaus miestietis, užsirašė žiniai, nes pas tėvą mokėsi nuo mažumės	1884 m., Anupras Ivaškevičius
263.	Ivanas Klimaševskis (Иван Климашевский), 20 m.	Vilniaus gubernijos Paberžės valsčiaus Glinciškių valstietis, 4 m. (liko 1 m. ir 4 mėn., jau prasimokė 2 m. ir 8 mėn.)	1884 m., Vikentijus Zinkevičius
264.	Julijanas Piotrovskis (Юльян Пиотровский)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1884 m., Vikentijus Zinkevičius
265.	Aleksandras Žukas (Александр Жук)	Švenčionių apskrities Vyšniavo valsčiaus valstietis, 2 m.	1884 m., Ivanas Adamovičius
266.	Michailas [...] (Михаилъ ...)	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1884 m., Jurijus Juchna
267.	Vitoldas Voinickis (Витольд Войницкий)	Bajoras, 4 m.	1884 m., Jurijus Juchna
268.	Osipas Lužinskis (Осип Лужинский)	Ašmenos apskrities Vyšniavo valsčiaus valstietis, 4 m.	1884 m., Stanislavas Novickis
269.	Ivanas Šulcas (Иван Шульц)	Kauno gubernijos Panevėžio apskrities valstietis, iki 1885 m. sausio 1 d.	1884 m., Boleslavas Višimirskis

270.	Liudvikas Petrovičius (<i>Людвик Петрович</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Tauragnų valsčiaus valstietis, 5 m.	1884 m., Jurijus Juchna
271.	Viktoras Novickis (<i>Виктор Новицкий</i>)	Vilniaus miestietis, 7 m. (3 m. auklėjimui, 4 m. mokymui)	1884 m., Stanislas Novickis
272.	Vladislavas Grinevičius (<i>Владислав Гриневич</i>)	–, 3 mėn.	1884 m., Aleksandras Žebrovskis
273.	Osipas Voronka (<i>Осип Воронко</i>)	Totorių bendruomenės, Borkovščinos kaimo valstietis, 4 m.	1884 m., našlė Grinevičienė
274.	Liudvikas Svetlikas (<i>Людвик Светлик</i>)	Bajoras, 4 m.	1884 m., našlė Grinevičienė
275.	Aleksandras Novickis (<i>Александр Новицкий</i>)	Miestietis, 3 m. ir 3 mėn.	1884 m., Stanislas Novickis
276.	Aleksandras Giminovas (<i>Александр Гиминов</i>)	Kareivio sūnus, 3 m. ir 6 mėn.	1884 m., Stanislas Novickis
277.	Kazimiras Novickis (<i>Казимир Новицкий</i>), meistro Stanislavo Novickio sūnus	Užrašytas žiniai, kadangi amato mokėsi nuo mažumės	1884 m., Stanislas Novickis
278.	Stanislavas Skibinskis (<i>Станислав Скидинский</i>)	Iš Suvalkų gubernijos, 4½ m.	1885 m., Jokūbas Ivaškevičius
279.	Boleslavas Butrimovičius (<i>Болеслав Бутримович</i>)	Riešės valsčiaus valstietis, 4 m.	1885 m., Piotras Kondratovičius
280.	Liudvikas Diumonas / Diumondas, (<i>Людвик Дюмон / Дюмонд</i>), 17 m.	Prancūzijos pavaldinys, 3 m., apmušėjas	1885 m., Adalbertas (Albertas) Kogutas
281.	Matvėjus Krugelis (<i>Матвей Кругель</i>)	Suvalkų gubernijos Seinų apskrities Metelių gminos valstietis, 2 m.	1885 m., Adomas Šulevičius
282.	Aleksandras Zavadzki (<i>Александр Завадзкий</i>)	Bajoras, 8 mėn.	1885 m., Ignatijus Undrevičius
283.	Matvėjus Šostakas (<i>Матвей Шостак</i>)	Vilniaus gubernijos valstietis, 9 mėn.	1885 m., Ignatijus Undrevičius
284.	Eduardas Sokolovskis (<i>Эдуард Соколовский</i>)	Bajoras, 10 mėn.	1885 m., Ignatijus Undrevičius
285.	Kazimiras Petrovskis (<i>Казимир Петровский</i>)	Vilniaus miestietis, 3 mėn.	1885 m., Ivanas Tamaševičius
286.	Karolis Gecevičius (<i>Карлс Гецевич</i>)	Trakų miestietis, nuo 1885 m. gegužės 26 d. iki lapkričio 1 d.	1885 m., Adamas Šulevičius
287.	Ivanas Stira (<i>Иван Стиро</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities valstietis, 3 m.	1885 m., Kazimiras Ivanovskis
288.	Vikentijus Božičas (<i>Викентий Божич</i>)	Vilniaus bajoras, 4½ m.	1885 m., Anupras Ivaškevičius
289.	Kazimiras Joachimčikas (<i>Казимир Иоахимчик</i>)	–, 1 m. ir 6 sav.	1885 m., Ivanas Adamovičius
290.	Piotras Kalickis (<i>Петр Калицкий</i>)	Bajoras, 5 m.	1885 m., Anupras Ivaškevičius
291.	Vikentijus Borovskis (<i>Викентий Боровский</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m. ir 8 mėn.	1885 m., Ivanas Ramazevičius

292.	Konstantinas Sadovičius (Константин Садович)	Trakų miestietis, ½ m.	1885 m., Kazimiras [...]
293.	Stanislavas Zagurskis (Станислав Загурский)	Miestietis, 6 m.	1885 m., Jurijus Juchna
294.	Kazimiras Badakanis (Казимир Бадаканис)	Širvintų apskrities Šešuolių valsčiaus valstietis, 5 m.	1885 m., Jurijus Juchna
295.	Vladislavas Fadejevas (Владислав Фадеев)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1885 m., Jokūbas Ivaškevičius
296.	Vladislavas Kaplanas (Владислав Каплан)	Vilniaus miestietis, 2 m. 2 mėn. ir 15 dienų	1885 m., Ivanas Adamovičius
297.	Arkadijus Kolneris (Аркадий Кольнер)	–, 1 m. ir 8 mėn.	1885 m., Ivanas Adamovičius
298.	Albinas Žukovskis (Альбин Жуковский)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1885 m., Ivanas Adamovičius
299.	Vladislavas Baranovas (Владислав Баранов)	Valstietis, 2 m. ir 3 mėn.	1885 m., Ivanas Adamovičius
300.	Aleksandras Gordejevas (Александр Гордеев)	Vilniaus miestietis, 1 m. 7½ mėn.	1885 m., Ivanas Adamovičius
301.	Stanislavas Lozovskis (Станислав Лозовский)	Bajoras, 2 m.	1886 m., Adomas Šulevičius
302.	Matvėjus Kovalevskis (Матвей Ковалевский)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1886 m., Adomas Šulevičius
303.	Ivanas Visockis (Иван Висоцкий)	Bajoras, 4 m.	1886 m., Pavelas Golšuchas
304.	Antonas Sapka (Антон Сапка)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, 7 mėn.	1886 m., našlė Apolonija Olechnovičienė
305.	Jurijus Petruša (Юрий Петруш)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities valstietis, 3 m.	1886 m., našlė Apolonija Olechnovičienė
306.	Stanislavas Koniuševskis (Станислав Конюшевский)	Vilniaus miestietis, ½ m.	1886 m., Apolonija Olechnovičienė
307.	Antonas Kulickis (Антон Кулицкий)	Vilniaus gubernijos Vilniaus apskrities miestelis, 1 m. ir 4 mėn.	1886 m., Narcizas Fronas / Franas
308.	Antonas Baliukevičius (Антон Балукевич)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Dubingių valstietis, 2 m. ir 5 mėn.	1886 m., Narcizas Fronas / Franas
309.	Leonas Zalevskis (Леон Залевский)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1886 m., Norbertas Veržchnickis
310.	Osipas Lubnevičius (Осип Лубневич), 23 m.	Vilniaus miestietis, 3 m.	1886 m., Norbertas Veržchnickis
311.	Stanislavas Lubnevičius (Станислав Лубневич), 17 m.	Vilniaus miestietis, 3 m.	1886 m., Norbertas Veržchnickis
312.	Andrėjus Lopacinskis (Андрей Лопацинский), 19 m.	Kolegijos asesoriaus sūnus, nuo 1886 m. gegužės 8 d. iki rugsėjo 29 d.	1886 m., Ferdinandas Undrevičius
313.	Karolis Turkevičius (Карл Туркевич), 18 m.	Bajoras, 1 m. ir 6 mėn.	1886 m., Aleksandras Juškevičius
314.	Antonas Kabakas (Антон Кабак), 19 m.	Vilniaus apskrities Paberžės valsčiaus valstietis, nuo 1886 m. gegužės 18 d. iki spalio 1 d.	1886 m., Aleksandras Juškevičius

315.	Vitoldas Malachovskis (<i>Витольд Малаховский</i>), 17 m.	Vilniaus bajoras, 2 m.	1886 m., Kazimiras Joachimčikas
316.	Ivanas Dervickis (<i>Иван Дервицкий</i>), 16 m.	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1886 m., Jurijus Juchna
317.	Viačeslavas Černeckis (<i>Вячеслав Чарнецки</i>), 12 m.	Vilniaus gubernijos Vileikos apskrities valstietis, 5 m.	1886 m., Jurijus Juchna
318.	Julijanas Veržbickis (<i>Юльян Вержбицкий</i>)	Vilniaus miestietis, nuo 1885 m. balandžio 23 d. iki 1887 m. balandžio 23 d.	1886 m., Aleksandras Žebrovskis
319.	Antonas Pekarskis (<i>Антон Пекарский</i>) 22 m.	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Debeikių valsčiaus valstietis, 3 m.	1886 m., Adamas Šulevičius
320.	Piotras Undrevičius (<i>Петр Ундревич</i>), 18 m., meistro Ferdinando Undrevičiaus sūnus	Vilniaus miestietis, 4 m.	1886 m., Jurijus Juchna
321.	Viktoras Voronovičius (<i>Виктор Воронович</i>), 17 m.	Trakų apskrities valstietis, 1 m. ir 6 sav.	1886 m., Pavelas Golšuchas
322.	Adamas Malinovskis (<i>Адам Малиновский</i>), 17 m.	Vilniaus miestietis, 2½ m.	1886 m., Piotras Kondratovičius
323.	Stepanas Charitanovičius (<i>Степан Хаританович</i>), 14 m.	Ašmenos apskrities miestietis, 4 m. ir 4 mėn.	1886 m., Piotras Kondratovičius
324.	Julijanas Krulikovskis (<i>Юльян Круликовский</i>) 14 m.	Vilniaus miestietis, 5 m.	1886 m., Piotras Kondratovičius
325.	Stanislavas Badakanis, 13 m. (<i>Бадаканис</i>)	Vilniaus apskrities Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1886 m., Karolis Bedikanis
326.	Zigmundas Vaskiala (<i>Сигизмунд Васкяло</i>), 14 m.	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1886 m., Karolis Bedikanis
327.	Stanislavas Stundis (<i>Станислав Стундис</i>), 13 m.	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1886 m., Karolis Bedikanis
328.	Foma Machnačas (<i>Фома Махнач</i>), 15 m.	Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, 3 m.	1886 m., našlė Apolonija Olechnovičienė
329.	Jakūbas Buivis (<i>Якуб Буйвис</i>), 23 m.	Kauno gubernijos Šiaulių apskrities valstietis, 3 m.	1886 m., Aleksandras Juchnevičius
330.	Konstantinas Sabovičius (<i>Константин Сабович</i>), 18 m.	Trakų miestietis, 2 m.	1886 m., Aleksandras Juchnevičius
331.	Ivanas Kiškis (<i>Иван Кишкис</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Pandėlio valsčiaus valstietis, 3 m.	1887 m., Kazimiras Ivanovskis
332.	Kazimiras Sosnovskis (<i>Казимир Сосновский</i>), 23 m.	Vilniaus apskrities Maišiagalos valsčiaus valstietis, 3 m.	1887 m., Kazimiras Ivanovskis
333.	Antonas Lipnickis (<i>Антон Литницкий</i>), 15 m.	Vilniaus miestietis, 4 m.	1887 m., Ivanas Drukteinis
334.	Aleksandras Šumovskis (<i>Александр Шумовский</i>), 14 m.	Trakų apskrities valstietis, 3 m. ir 4 mėn.	1887 m., Aleksandras Žebrovskis
335.	Boleslavas Suška (<i>Болеслав Сушко</i>), 24 m.	Lydos apskrities valstietis, 1 m. ir 8 mėn.	1887 m., Aleksandras Žebrovskis
336.	Kazimiras Subočius (<i>Казимир Субоч</i>), 21 m.	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities Dieveniškų valsčiaus valstietis, 1 m. ir 1 mėn.	1887 m., Anupras Ivaškevičius
337.	Josifas Kazimieras Soroka (<i>Иосиф Казимир Сорока</i>), 15 m.	Vilniaus gubernijos bajoras, 4 m. ir 1 mėn.	1887 m., Aleksandras Žebrovskis

338.	Antonas Malachovskis (<i>Антон Малаховский</i>)	Vilniaus gubernijos bajoras, 4 m.	1887 m., Kazimiras Joachimčikas
339.	Vikentijus Saulevičius (<i>Викентий Савлевич</i>)	Kareivio sūnus, 4½ m.	1887 m., Kazimiras Joachimčikas
340.	Jakovas Saulevičius (<i>Яков Савлевич</i>)	Kareivio sūnus, 4½ m.	1887 m., Kazimiras Joachimčikas
341.	Ignatijus Kondratovičius (<i>Игнатий Кондратович</i>)	–, 1 m.	1887 m., Jokūbas Ivaškevičius
342.	Stepanas Žilinskis (<i>Степан Жилинский</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Skapiškio valsčiaus valstietis, 3 m.	1887 m., Stanislavas Novickis
343.	Ivanas Ivanovas (<i>Иван Иванов</i>)	Vilniaus gubernijos Nemenčinės valsčiaus valstietis, 5 m.	1887 m., Silvestras Ramazevičius
344.	Adamas Davidovas (<i>Адам Давидов</i>)	Vilniaus gubernijos Vileikos apskrities Dolginavos valsčiaus valstietis, 1 m. ir 4 mėn.	1887 m., Mateušas Kalinovskis
345.	Liudvikas Selickis (<i>Людвик Селицкий</i>)	Vilniaus gubernijos Vileikos apskrities Dolginavos valsčiaus valstietis, 1 m. ir 4 mėn.	1887 m., Mateušas Kalinovskis
346.	Osipas Abramčikas / Abramovičius (<i>Осип Абрамчик / Абрамович</i>)	Vilniaus gubernijos Vileikos apskrities Radaškonių valsčiaus valstietis, 4 m. ir 10 mėn.	1887 m., Mateušas Kalinovskis
347.	Nikiforas Grinevičius (<i>Никифор Гриневич</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1887 m., Mateušas Kalinovskis
348.	Michailas Kališka (<i>Михаилъ Калишко</i>)	Vilniaus miestietis, 1 m. ir 1 sav.	1887 m., Ferdinandas Undrevičius
349.	Ivanas Kadis (<i>Иван Кадис</i>)	Iš Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities, 3 m.	1887 m., Stanislavas Novickis
350.	Augustinas Stankevičius (<i>Августин Станкевич</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 8 mėn.	1887 m., Ivanas Drukteinis
351.	Mečislavas Voinickis (<i>Мечислав Войницкий</i>), 17 m.	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities miestietis, 4 m.	1887 m., Ivanas Drukteinis
352.	Ričardas Ruseckis (<i>Ришард Русецкий</i>)	Vilniaus bajoras, 2 m.	1887 m., Vikentijus Zinkevičius
353.	Ivanas Henrikas Višemirskis (<i>Иван Генрик Вишемирский</i>)	Vilniaus bajoras, 2 m.	1887 m., Michailas Mažeika
354.	Ignatijus Ulinda (<i>Игнатий Улиндо</i>)	Vilniaus gubernijos Gelvonų valsčiaus valstietis, 3 m.	1887 m., Vikentijus Zinkevičius
355.	Romualdas Dauberas (<i>Ромуальд Довбер</i>), 19 m.	Vilniaus gubernijos bajoras, 3 m.	1887 m., Ignatijus Undrevičius
356.	Bronislavas Malachovskis (<i>Бронислав Малаховский</i>)	Bajoras, 2 m.	1887 m., Ignatijus Undrevičius
357.	Aleksandras Merkulovas (<i>Александр Меркулов</i>)	Miestietis, 5 m.	1887 m., Ignatijus Undrevičius
358.	Antonas Slavinskis (<i>Антон Славинский</i>)	Bajoras, 2 m.	1887 m., Ignatijus Undrevičius
359.	Osipas Vidavskis (<i>Осип Видавский</i>)	Vilniaus miestietis, 1 m.	1887 m., Vikentijus Kudlovskis
360.	Michailas Šadzevičius (<i>Михаилъ Шадзевич</i>), 18 m.	Valstietis, 3½ m.	1887 m., Norbertas Veržchnickis

361.	Aleksandras Kučkovas (Александр Кучков), 12 m.	[...], 6 m.	1887 m., Jokūbas Ivaškevičius
362.	Jakobas Šveidovičius (Якоб Швейдович)	[...], 5 m.	1887 m., Jokūbas Ivaškevičius
363.	Stanislavas Rud[...] (Станислав Руд...)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Rodūnios valsčiaus valstietis, 4 m.	1887 m., Anupras Ivaškevičius
364.	Josifas Ostrovskis (Иосиф Островский), 14 m.	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 2 mėn.	1887 m., Vikentijus Zinkevičius
365.	Adolfas Žukovskis (Адольф Жуковский), 16 m.	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 2 mėn.	1887 m., Vikentijus Zinkevičius
366.	Feliksas Stemikovskis (Феликс Стемиковский) (?)	Musninkų valsčiaus valstietis, 5 m.	1887 m., Aleksandras Žebrovskis
367.	Josifas Jastržembskis (Иосиф Ястржембский)	Valstietis, 4 m.	1887 m., Aleksandras Žebrovskis
368.	Piotras Dmukovskis (Петр Дмуковский), 17 m.	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Kavarsko valsčiaus valstietis, 2 m.	1887 m., Boleslavas Višimirskis
369.	Nikolajus Bogdzevičius (Николай Богдзевич), 18 m.	Miestietis, 6 mėn.	1887 m., Boleslavas Višimirskis
370.	Josifas Gilevičius (Иосиф Гилевич)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1887 m., Adamas Kozela
371.	Vaclavas Voicechovskis (Вацлав Войцеховский)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1887 m., Adamas Kozela
372.	Feliksas Gedroicas (Феликс Гедройц)	Vilniaus miestietis, 2 m. ir 6 mėn.	1887 m., Ignatijus Lakis
373.	Vikentijus Gordzevičius (Викентий Гордзевич)	Valstietis, 2 m. ir 6 mėn.	1887 m., Ignatijus Lakis
374.	Jakobas Zajenčkovskis (Якоб Заенчковский)	Bajoras, 3 m. ir 8 mėn.	1887 m., Ignatijus Lakis
375.	Francas Ulindas (Франц Улинд)	Vilniaus apskrities Gelvonų valsčiaus valstietis, 4 m.	1888 m., Anupras Ivaškevičius
376.	Boleslavas Jozefovičius (Болеслав Иозефович)	Švenčionių miestietis, 3 m.	1888 m., Jokūbas Ivaškevičius
377.	Stefanas Stanevičius (Стефан Станевич)	Polocko miestietis, 1 m. ir 6 sav.	1888 m., Vikentijus Zinkevičius
378.	Francas Aukštolis (Франц Аукитолис)	Trakų apskrities Valkininkų valsčiaus valstietis, 1 m. ir 2 mėn.	1888 m., Vikentijus Zinkevičius
379.	Teofilis Perminas (Теофиль Пермин)	Trakų apskrities Žaslių valsčiaus valstietis, 2 m.	1888 m., Antonas Urbanovičius
380.	Silvestras Ždanovskis (Сельвестр Ждановский)	Vilniaus gubernijos valstietis, 4 m.	1888 m., Aleksandras Juchnevičius, vėliau perėjo pas meistrą Norbertą Veržchnickį
381.	Ignatijus Zelskis (Игнатий Залеский)	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities Smurgainių valsčiaus valstietis, 6 m.	1888 m., Ivanas Drukteinis
382.	Adamus Voitkūnas (Адам Войткун)	Vilniaus gubernijos Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1888 m., Jurijus Juchna
383.	Josifas Čaplinskis (Иосиф Чаплинский)	Vilniaus miestietis, 1 m. ir 6 mėn.	1888 m., Norbertas Veržchnickis
384.	Vikentijus Lozovskis (Викентий Лозовский)	Trakų miestietis, 5 m.	1888 m., Aleksandras Žebrovskis

385.	Osipas Avgevičius (<i>Осип Авгевич</i>)	Kauno gubernijos valstietis, 2½ m.	1888 m., Ivanas Adamovičius
386.	Petras Davydėnas (<i>Петр Давиденас</i>)	Kauno gubernijos valstietis, 2½ m.	1888 m., Ivanas Adamovičius
387.	Eduardas Kondratovičius (<i>Эдуард Кондратович</i>)	Švenčionių miestietis, 4½ m.	1888 m., Kazimiras Joachimčikas
388.	Osip Stankevičius (<i>Осип Станкевич</i>)	Paberžės valsčiaus valstietis, 4 m.	1888 m., Michailas Mažeika
389.	Kajetanas Soroka (<i>Каetan Сороко</i>)	Vilniaus gubernijos bajoras, 4 m. ir 8 mėn.	1888 m., Kazimiras Ivanovskis
390.	Kalikstas Tumilovičius (<i>Каликтс Тумилович</i>)	Slucko apskrities bajoras, 4 m.	1888 m., Aleksandras Žebrovskis
391.	Michailas Cibulskis (<i>Михаиль Цибульский</i>), 18 m.	Vilniaus miestietis, 1 m.	1888 m., Mateušas Kalinovskis
392.	Osipas Poznanskis (<i>Осип Познанский</i>), 21 m.	Bajoras, 2 m.	1888 m., Boleslavas Višemirskis
393.	Nikolajus Banaitis (<i>Николай Банайтис</i>)	Kauno gubernijos valstietis, 4 m.	1888 m., Aleksandras Žebrovskis
394.	Kazimiras Lukaševičius (<i>Казимир Лукашевич</i>), 14 m.	Vilniaus miestietis, 4 m.	1888 m., Leopoldas Korkucis
395.	Ignatijus [...] (<i>Игнатий ...</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1888 m., Aleksandras Žebrovskis
396.	Piotras Strachovas (<i>Петр Страхов</i>), 17 m.	Krėvos valsčiaus valstietis, 4 m.	1888 m., Ivanas Adamovičius
397.	Leonas Dombrovskis (<i>Леон Домбровский</i>), 25 m.	Bajoras, 1 m. ir 6 sav.	1888 m., Ivanas Adamovičius
398.	Kazimiras Punkevičius (<i>Казимир Пункевич</i>), 18 m.	Vilniaus Vaikelio Jėzaus auklėjimo namų auklėtinis, 1 m. ir 6 sav.	1888 m., Ivanas Adamovičius
399.	Valerijanas Osipovičius (<i>Валериян Осипович</i>)	Vilniaus Vaikelio Jėzaus auklėjimo namų auklėtinis, 3 m.	1889 m., Mateušas Kalinovskis
400.	Ignatijus Urbanskis (<i>Игнатий Урбанский</i>)	–, 3 m. ir 7 m.	1889 m., Mateušas Kalinovskis
401.	Boleslavas Boreika (<i>Болеслав Борейко</i>)	Švenčionių miestietis, 10 mėn. (jau prasimokė 2 m.)	1889 m., Ignatijus Undrevičius
402.	Piotras Zagurskis (<i>Петр Загурский</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1889 m., Norbertas Veržchnickis
403.	Kazimiras Mančunskis (<i>Казимир Манчунский</i>)	–, 3 mėn. (jau prasimokė 3 m.)	1889 m., Norbertas Veržchnickis
404.	Feliksas Veržchnickis (<i>Феликс Вержхницкий</i>), meistro Norberto Veržchnickio sūnus	Vilniaus miestietis, ½ m.	1889 m., Norbertas Veržchnickis
405.	Augustas Merten[...] (<i>Август Мертен...</i>)	Vilniaus miestietis, 7 m. (2 m. auklėjimui, 5 m. mokymui)	1889 m., Stanislavas Novickis
406.	Kristoforas Rekecas (<i>Криштоф / Христафор Рекец</i>)	Vilniaus gubernijos Švenčionių apskrities Mielagėnų valsčiaus valstietis, 2 m. (1 m. jau prasimokė)	1889 m., Kazimiras Ivanovskis
407.	Piotras Lisovskis (<i>Петр Лисовский</i>)	Vilniaus apskrities Riešės valsčiaus valstietis, 3 m.	1889 m., Kazimiras Ivanovskis
408.	Antonas Vir[...] (<i>Антон Вир...</i>)	Bajoras, 1 m.	1889 m., Antonas Urbanovičius
409.	Francas Olechnovičius (<i>Франц Олехнович</i>)	Lydos miestietis, 3 m.	1889 m., Adomas Kozela

410.	Ivanas Pačkovskis (<i>Иван Пачковский</i>)	Trakų apskrities valstietis, 3 m.	1889 m., Adomas Kozela
411.	Francas Bagdanovičius (<i>Франц Багданович</i>)	Suvalkų gubernijos Kalvarijos apskrities Raudenio gminos valstietis, 3 m.	1889 m., Antonas Urbanovičius
412.	Orelikas Černišenka (<i>Орелик Чернишенко</i>)	Rudaminos valsčiaus valstietis, 4 m. ir 5 mėn.	1889 m., Anupras Ivaškevičius
413.	Augustinas Koračelis (<i>Августин Корачель</i>)	Lydos valsčiaus valstietis, 3 m.	1889 m., Osipas Gorelikas
414.	Vikentijus Tamaševičius (<i>Викентий Томашевич</i>)	Lydos valsčiaus valstietis, 2 m.	1889 m., Osipas Gorelikas
415.	Vasilijus Ivanovas (<i>Василий Иванов</i>)	Švenčionių apskrities Kiemeliškių valsčiaus valstietis, 5 m.	1889 m., Stanislavas Novickis
416.	Lazaras Leonovičius (<i>Лазар Леонович</i>)	Minsko gubernijos [...] valsčiaus valstietis, 4 m.	1889 m., Ivanas Drukteinis
417.	Ivanas Micuta (<i>Иван Мицута</i>)	Bajoras, 4 m.	1889 m., Norbertas Veržchnickis
418.	Antonas Mašovskis (<i>Антон Машовский</i>)	Vilniaus miestietis, 9 mėn.	1889 m., Aleksandras Žebrovskis (anksčiau 3 m. prasimokė pas meistrą Ferdinandą Undrevičių)
419.	Valerijonas Levitovas (<i>Валериан Левитов</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m. (1 m. jau prasimokė)	1889 m., Adamas Šulevičius
420.	Michailas [...] (<i>Михаиль...</i>)	Miestietis, 2 m. ir 6 mėn. (6 mėn. jau prasimokė)	1889 m., Adamas Šulevičius
421.	Julijanas Mackoicis (<i>Юльян Мацкойц</i>)	Ašmenos miestietis, 3 m.	1889 m., Adamas Šulevičius
422.	Antonas Baltrūnas (<i>Антон Балтрун</i>)	Švenčionių apskrities valstietis, 1 m. ir 7 mėn. (1 m. ir 5 mėn. jau prasimokė)	1889 m., Kazimiras Ivanovskis
423.	Karolis Kliukovskis (<i>Карль Клюковский</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1889 m., Ivanas Adamovičius
424.	Josifas Ostanuvka (<i>Иосиф Останувка</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1889 m., Ivanas Adamovičius
425.	Izidorius Gelvanovskis (<i>Изидор Гелвановский</i>)	Trakų apskrities valstietis, 3 m.	1889 m., Ivanas Adamovičius
426.	Vitoldas Mikoša (<i>Витолдъ Микош</i>)	Bajoras, 4 m.	1889 m., Ivanas Adamovičius
427.	Josifas Čamanas (<i>Иосиф Чаман</i>)	Kurliandijos gubernijos valstietis, 3 m.	1889 m., Ivanas Adamovičius
428.	Antonas Chondzinskis (<i>Антон Хондзинский</i>)	Valstietis, 1 m. (2 m. jau prasimokė)	1890 m., Ignatijus Mackevičius
429.	Kazimiras Brukštus (<i>Казимир Брукштус</i>)	Vilniaus gubernijos Švenčionių apskrities valstietis, 3 m.	1890 m., našlė Paulina Ivaškevičienė
430.	Vasilijus Trubačius (<i>Василий Трубач</i>)	Vilniaus gubernijos Vileikos apskrities valstietis, 4½ m.	1890 m., Mateušas Kalinovskis
431.	Aleksandras Stefanovičius (<i>Александр Стефанович</i>)	[...] valsčiaus valstietis, 4½ m.	1890 m., Ivanas Adamovičius
432.	Nikolajus Lobanas (<i>Николай Лобан</i>)	Dysnos apskrities Gluboko valsčiaus valstietis, 3 m.	1890 m., Ivanas Adamovičius
433.	Karolis Buračevskis (<i>Карль Бурачевский</i>)	Ašmenos apskrities Jurotiškių valsčiaus valstietis, 3 m.	1890 m., Ivanas Adamovičius
434.	Kazimiras Sakovičius (<i>Казимир Сакович</i>)	Vilniaus apskrities Gelvonų valsčiaus valstietis, 3 m.	1890 m., Ivanas Adamovičius

435.	Osipas Markūnas (<i>Осип Маркун</i>)	Žaslių valsčiaus valstietis, 2 m.	1890 m., Adamas Kozela
436.	Stanislavas Lokucevskis (<i>Станислав Локуцевский</i>)	Bajoras, 4 m.	1890 m., Ignatijus Undrevičius
437.	Ivanas Marozovskis (<i>Иван Марозовский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1890 m., Ignatijus Undrevičius
438.	Michailas Ambroževičius (<i>Михаилъ Амброжевич</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1890 m., Ignatijus Undrevičius
439.	Antonas Orlovskis (<i>Антон Орловский</i>)	Trakų apskrities valstietis, 4 m.	1890 m., Ferdinandas Undrevičius
440.	Nikolajus Sidorovas (<i>Николай Сидоров</i>)	Kareivio sūnus, 5 m. (mokymosi laikas skaičiuojamas nuo 1887 m.)	1890 m., Ferdinandas Undrevičius
441.	Narcizas Raudanovičius (<i>Нарцис Равданович</i>)	Varnionių valsčiaus valstietis, 5 m. (mokymosi laikas skaičiuojamas nuo 1887 m.)	1890 m., Ferdinandas Undrevičius
442.	Ivanas Kolesnikas (<i>Иван Колесник</i>)	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m. (mokymosi laikas skaičiuojamas nuo 1888 m.)	1890 m., Karolis Bedikanis
443.	Ivanas Savickis (<i>Иван Савицкий</i>)	Bajoras, 1 m. ir 9 mėn.	1890 m., Karolis Bedikanis (anksčiau 3 m. prasimokė pas meistrą Aleksandrą Juškevičių)
444.	Michailas Stapovičius (<i>Михаилъ Стапович</i>)	Miestietis, 5 m. (mokymosi laikas skaičiuojamas nuo 1888 m.)	1890 m., Jurijus Juchna
445.	Osipas Petrovičius (<i>Осип Петрович</i>)	[...] valsčiaus valstietis, 4½ m.	1890 m., Jurijus Juchna
446.	Justinas Vaskala (<i>Юстин Васкало</i>)	Širvintų valsčiaus valstietis, 5 m.	1890 m., Jurijus Juchna
447.	Anupras Čebatorovičius (<i>Онуфрий Чебаторович</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1890 m., Vikentijus Zinkevičius
448.	Eustafijus Fronas / Franas (<i>Австафий Фрон</i>), meistro Narcizo Frono sūnus	Vilniaus miestietis, 6 mėn. (4 m. jau prasimokė)	1890 m., Narcizas Fronas / Franas
449.	Osipas Fronas / Franas (<i>Осип Фрон / Фран</i>), meistro Narcizo Frono sūnus	Vilniaus miestietis, 1 m. (4 m. jau prasimokė)	1890 m., Narcizas Fronas / Franas
450.	Vilhelmas Volosevičius (<i>Вильгельм Волосевич</i>)	Švenčionių apskrities Kiemeliškių valsčiaus valstietis, 3 mėn. (4 m. ir 3 mėn. jau prasimokė)	1890 m., Konstantinas Ramazevičius
451.	Vaclavas Jurilevičius (<i>Вацлав Юрилевичъ</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 6 mėn. (mokymosi laikas skaičiuojamas nuo 1887 m.)	1890 m., Narcizas Fronas / Franas
452.	Naumas Gerasimovičius (<i>Наум Герасимович</i>)	Naugarduko apskrities Liubčios valsčiaus valstietis, 4 m.	1890 m., Ivanas Drukteinis
453.	Josifas Karpovičius (<i>Иосиф Карпович</i>)	Bajoras, 1 m. ir 6 sav.	1890 m., Antonas Urbanovičius
454.	Marijanas Julijanas Borkovskis (<i>Марян Юльян Ворковский</i>)	[...] valsčiaus valstietis, 3 m. ir 6 mėn.	1890 m., Henrikas Boguslavskis
455.	Ivanas Girinas (<i>Иван Гирин</i>)	Bajoras, 3 m. ir 6 mėn. (mokymosi laikas skaičiuojamas nuo 1889 m.)	1890 m., Henrikas Boguslavskis

456.	Romualdas Svetlikovskis (Ромуальд Светликовский)	Bajoras, 3 m. ir 10 mėn.	1890 m., Kazimieras Joachimčikas, 1890 m. sausio 27 d., nauja sutartis 3 m.
457.	Kazimieras Eismontas (Казимир Эйсмонт)	Bajoras, 4 m. ir 2 mėn.	1890 m., Kazimieras Joachimčikas
458.	Josifas Janovičius (Иосиф Янович)	Bistryčios apskrities Buivydžių valsčiaus valstietis, atsargos kareivis, 1 m. (2 m. jau prasimokė)	1890 m., Ignatijus Lakis
459.	Boleslavas Jankovskis (Болеслав Янковский)	Benekainių valsčiaus valstietis, 2 m.	1890 m., Aleksandras Juchnevičius
460.	Aleksandras Doraševskis (Александр Дорашевский)	–, 2 mėn. (jau prasimokė 4 m. ir 10 mėn.)	1890 m., Aleksandras Juchnevičius
461.	Vladislavas Dzedzevičius (Владислав Дзедзевич)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1890 m., Jokūbas Ivaškevičius
462.	Petras Kirilovičius (Петр Кирилович)	Berniukas, 5 m.	1890 m., Kazimiras Novickis
463.	Justinas Mulis (Устин Мулис)	Vilkmergės apskrities Leonpolio kaimo valstietis, 1 m. ir 8 mėn.	1890 m., Kazimiras Novickis
464.	Stanislavas [...]	Bajoras, 3 m.	1890 m., Piotras Kondratovičius
465.	Romualdas Bukovskis (Ромуальд Буковский)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1890 m., Henrikas Boguslavskis
466.	Adolfas Bukovskis (Адольф Буковский)	Vilniaus miestietis, –	1890 m., Henrikas Boguslavskis
467.	Feliksas Jalipskis (Феликс Ялипский)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1890 m., Stanislavas Novickis
468.	Michailas Podgoinis (Михаилъ Родгойний)	Lydos apskrities Lydos valsčiaus valstietis, 3 m.	1890 m., Osipas Gorelikas
469.	Karolis Tvardovskis (Карль Твардовский)	Bajoras, 3 m. ir 6 mėn.	1890 m., Stanislavas Novickis
470.	Ivanas Šimkevičius (Иван Шимкевич)	[...], 1 m.	1890 m., Aleksandras Žebrovskis
471.	Osipas Minkovskis (Осип Минковский)	Vilniaus apskrities valstietis, 2 m. ir 3 mėn. (9 mėn. jau prasimokė)	1890 m., Mateušas Kalinovskis
472.	Josifas Gamatas (Иосиф Гамат)	Austrijos pavaldinys, 3 mėn. (4 m. jau prasimokė)	1890 m., Feliksas Beimas
473.	Konstantinas Subotkovskis (Константин Суботковский)	Vilniaus apskrities, Riešės valsčiaus valstietis, 3 m.	1891 m., Stanislavas Matarevičius
474.	Konstantinas Svitlikovskis (Константин Свитликовский)	Vilniaus apskrities bajoras, 3 m.	1891 m., Kazimieras Joachimčikas
475.	Baltramiejus Siciūnas (Балтромей Сицюн)	–, 3 m.	1891 m., Kazimieras Joachimčikas
476.	Konstantinas Pesliakas (Константин Песляк)	–, 3 m.	1891 m., Kazimieras Joachimčikas
477.	Semionas Čurila (Семен Чурило)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, 3 m.	1891 m., Norbertas Veržchnickis
478.	Kazimieras Sriudas (Казимир Срюдас)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Debeikių valsčiaus valstietis, 3 m.	1891 m., Michailas Mažeika
479.	Leonas Ivaškevičius (Леон Ивашкевич), meistro Jokūbo Ivaškevičiaus sūnus	–, 5 m.	1891 m., Jokūbas Ivaškevičius

480.	Sergėjus Fedotovas (<i>Сергей Федотов</i>)	–, 3 m.	1891 m., Jokūbas Ivaškevičius
481.	Jėgoras Daniševskis (<i>Егор Данишевский</i>)	Vilniaus apskrities Rukainių valsčiaus valstietis, 3 m.	1891 m., Piotras Kondratovičius
482.	Anastazijus Gadis (<i>Анастазий Гадис</i>)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, 2 m. ir 6 mėn.	1891 m., Osipas Gorelikas
483.	Vikentijus Mateikinas (<i>Викентий Матейкин</i>)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, 2 m. ir 6 mėn.	1891 m., Osipas Gorelikas
484.	Dominykas Sapka (<i>Доминик Сарко</i>)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, 3 m.	1891 m., Osipas Gorelikas
485.	Samuilas Lebedenka (<i>Самуиль Лебеденко</i>)	Podolės gubernijos Braclavo apskrities miestietis, 4 ½ m. (nuo 1888 m.)	1891 m., Ignatijus Lakis
486.	Francas Žilinskis (<i>Франц Жилинский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 6 mėn. (nuo 1889 m.)	1891 m., Ignatijus Lakis
487.	Matvėjus Butkevičius (<i>Матвей Буткевич</i>)	Vilniaus gubernijos Bistryčios apskrities valstietis, 4 m. (nuo 1890 m.)	1891 m., Ignatijus Lakis
488.	Stanislavas Čimbaras (<i>Станислав Чимбар</i>)	Vilniaus gubernijos Molėtų valsčiaus valstietis, 4 m. (nuo 1890 m.)	1891 m., Ignatijus Lakis
489.	Boleslovas [...] (<i>Болеслав ...</i>)	Bajoras, 4 m.	1891 m., Kazimiras Novickis
490.	Ivanas Malinovskis (<i>Иван Малиновский</i>)	Miestietis, 4 m.	1891 m., Kazimiras Novickis
491.	Erazmas Julijanas Stankevičius (<i>Эразм Юльян Станкевич</i>)	Bajoras, 3 m. ir 2 mėn.	1891 m., Stanislavas Matarevičius
492.	Aleksandras Glebovičius (<i>Александр Глебович</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1891 m., Ignatijus Undrevičius
493.	Vilhelmas Malachovskis (<i>Вильгельм Малаховский</i>)	Bajoras, 4 m. (nuo 1888 m.)	1891 m., Ignatijus Undrevičius
494.	Johanas Pesliakas (<i>Иоган Песляк</i>)	Bajoras, 2 m. ir 4 mėn. (2 m. jau prasimokė)	1891 m., Adamas Šulevičius
495.	Kazimiras Kozlovskis (<i>Казимир Козловский</i>)	Vilniaus miestietis, 1 m. ir 6 sav.	1891 m., Henrikas Boguslavskis
496.	Martynas Ramazevičius (<i>Мартин Рамазевич</i>)	Vilniaus miestietis, 8 mėn.	1891 m., Konstantinas Ramazevičius
497.	Kazimiras Kačkovskis (<i>Казимир Качковский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1891 m., Konstantinas Ramazevičius
498.	Aleksandras Zaleskis (<i>Александр Залеский</i>), 17 m.	Vilniaus miestietis, 4 m. (2 m. jau prasimokė)	1891 m., Ignatijus Mackevičius
499.	Boleslavas Judickis (<i>Болеслав Юдицкий</i>)	Trakų apskrities Aleksandrovo valsčiaus valstietis, 3 m.	1891 m., Ivanas Drukteinis
500.	Kazimiras Klimaševskis (<i>Казимир Климашевский</i>), 16 m.	Paberžės valsčiaus valstietis, 3 m. ir 6 mėn.	1891 m., Adamas Pelkovskis
501.	Aleksandras Kušelevskis (<i>Александр Кушелевский</i>)	Vilniaus gubernijos Švenčionių apskrities Daugėlišio valsčiaus valstietis, 3 m. ir 7 mėn.	1891 m., Adamas Šulevičius
502.	Osipas Gaidukevičius (<i>Осип Гайдукевич</i>), 18 m.	Rukainių valsčiaus valstietis, 3 m.	1891 m., Piotras Kondratovičius

503.	Pavelas Piechota (<i>Павелъ Пехотта / Pawel Piechotto</i>)	Prūsijos pavaldinys, 2 m. jau prasimokė	1891 m., Vikentijus Kudlovskis
504.	Osipas Grincevičius (<i>Осип Гринцевич</i>)	[...] valsčiaus valstietis, 4 m. ir 6 mėn.	1891 m., Kazimiras Joachimčikas
505.	Michailas Balcovas (<i>Михаилъ Балцовъ</i>), 19 m.	Miestietis, 3 m.	1891 m., Anupras Čebatorovičius
506.	Adolfas Olševskis (<i>Адольф Ольшевский</i>)	Bajoras, 1 m. ir 3 mėn. (2 m. ir 9 mėn. jau prasimokė)	1891 m., Ignatijus Undrevičius
507.	Osipas Čepelevskis (<i>Осип Чепелевский</i>)	–, 4 m. ir 2 mėn.	1891 m., Ignatijus Undrevičius
508.	Osipas Mozalevskis (<i>Осип Мозалевский</i>)	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities Poliansko valsčiaus valstietis, 7 mėn.	1891 m., Kazimiras Simonovičius
509.	Francas Matejūnas (<i>Франц Матеюнас</i>)	Vilniaus gubernijos Gelvonų valsčiaus valstietis, 3 m. ir 5 mėn.	1891 m., Adamas Šulevičius
510.	Antonas Reksas (<i>Антон Рекс</i>)	Minsko miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1892 m., Norbertas Veržchnickis
511.	Michailas Šostakas (<i>Михаилъ Шостак</i>)	Bajoras, 3 m.	1892 m., Vikentijus Kudlovskis
512.	Kazimiras Mirikovskis (<i>Казимир Мириковский</i>)	Vilniaus apskrities Maišiagalos valsčiaus valstietis, 3 m. ir 6 mėn.	1892 m., Stanislas Mataravičius
513.	Osipas Petuchas (<i>Осип Петух</i>)	Švenčionių apskrities valstietis, 3 m.	1892 m., našlė Paulina Ivaškevičienė
514.	Francas Kuševskis (<i>Франц Кушелевский</i>)	Švenčionių apskrities Daugėliškio valsčiaus valstietis, 4 m.	1892 m., našlė Paulina Ivaškevičienė
515.	Piotras Elisejevas (<i>Петр Елисеев</i>)	Miestietis, 5 m.	1892 m., Ivanas Adamovičius
516.	Stanislavas Pokultinis (<i>Станислав Покультинис</i>)	Vilniaus apskrities Molėtų valsčiaus valstietis, 4 m. ir 6 mėn.	1892 m., Ivanas Adamovičius
517.	Jokūbas Dobrovolskis (<i>Якуб Добровольский</i>)	Trakų apskrities Valkininkų valsčiaus valstietis, 4 m.	1892 m., Ivanas Adamovičius
518.	Aleksandras [...] (<i>Александр ...</i>)	Miestietis, 4 m.	1892 m., Ivanas Adamovičius
519.	Stanislavas Rogovskis (<i>Станислав Роговский</i>)	Miestietis, 3 m.	1892 m., Ivanas Adamovičius
520.	Francas Jackovičius (<i>Франц Яцковский</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1892 m., našlė Jekaterina Grinevičienė
521.	Josifas Dominykas Zonikovas (<i>Осип Доминик Зоников</i>)	[...], 5 m.	1892 m., Ivanas Drukeinis
522.	Karolis Bolka (<i>Казимир Болько</i>)	Naugarduko apskrities [...] valsčiaus valstietis, 3 m.	1892 m., Vladislavas Šatrovskis
523.	Antonas Poplavskis (<i>Антон Поплавский</i>)	Bajoras, 2 m. ir 3 mėn.	1892 m., Aleksandras Juškevičius
524.	Zacharijus Golina (<i>Захарий Голино</i>)	Minsko gubernijos Slucko apskrities Nesvyžiaus miestietis, 8 mėn. (2 m. ir 4 mėn. jau prasimokė)	1892 m., Aleksandras Juškevičius
525.	Michailas Leščevskis (<i>Михаилъ Лещевский</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1892 m., Kazimiras Joachimčikas
526.	Michailas Ošurka (<i>Михаилъ Ошурко</i>)	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities valstietis, 5 m. (nuo 1890 m. spalio 16 d. iki 1895 m. spalio 16 d.)	1892 m., Jurijus Juchna

527.	Teofilis Juodvalkis (<i>Теофилий Иодвалкис</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Tauragnų valsčiaus valstietis, 4 m. (nuo 1892 m. sausio 10 d. iki 1896 m. sausio 10 d.)	1892 m., Jurijus Juchna
528.	Ignatijus Salikas (<i>Игнатий Саликас</i>)	Vilniaus gubernijos Širvintų apskrities Šešuolių valsčiaus valstietis, 2 m. ir 6 mėn. (1 m. jau prasimokė) (nuo 1892 m. sausio 5 d. iki 1896 m. liepos 5 d.)	1892 m., Jurijus Juchna
529.	Aleksandras Andržejevskis (<i>Александр Андржеевский</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1892 m., Kazimiras Joachimčikas
530.	Vaclavas Petraševičius (<i>Вацлав Петрашевич</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1892 m., Aleksandras Žebrovskis
531.	Steponas Patašnikovas (<i>Стефан Паташиников</i>)	Vilniaus Vaikelio Jėzaus auklėjimo namų auklėtinis, 1 mėn.	1892 m., Aleksandras Juchnevičius
532.	Ivanas Gorelikas (<i>Иван Горелик</i>)	–, 1 sav.	1892 m., Osipas Gorelikas
533.	Ivanas Samovičius (<i>Иван Самович</i>)	Vilniaus gubernijos Vileikos apskrities valstietis, 4 m.	1892 m., Aleksandras Novickis
534.	Antonas Zenkevičius (<i>Антон Зенкевич</i>)	Vilniaus apskrities Gelvonų valsčiaus valstietis, 3 m.	1893 m., Ivanas Adamovičius
535.	Antonas Piotrovskis (<i>Антон Пиотровский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1893 m., Ivanas Adamovičius
536.	Josifas Kondratovičius (<i>Иосиф Кондратович</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1893 m., našlė Jekaterina Grinevičienė
537.	Francas Voitkevičius (<i>Франц Войткевич</i>)	Ašmenos apskrities valstietis, 3 m.	1893 m., Stanislavas Novickis
538.	Vikentijus Meilūnas (<i>Викентий Мейлун</i>)	Vilniaus apskrities Giedraičių valsčiaus valstietis, 3 m. ir 6 mėn.	1893 m., Ignatijus Mackevičius
539.	Viktoras Sarnackis (<i>Виктор Сарнацкий</i>)	Bajoras, 3 m.	1893 m., Adamas Pelkovskis
540.	Piotras Kazimiras Gorskis (<i>Петр Казимир Горский</i>)	Bajoras, 4 m.	1893 m., Adamas Pelkovskis
541.	Karolis Vegneris (<i>Карль Вегнер</i>)	Miestietis, 3 m. ir 6 mėn.	1893 m., Stanislavas Matarevičius
542.	Kazimiras Bulka (<i>Казимир Булько</i>)	Paberžės valsčiaus valstietis, 4 m.	1893 m., Kazimiras Joachimčikas
543.	Adomas Gudanas (<i>Адам Гудан</i>)	Paberžės valsčiaus valstietis, 3 m.	1893 m., Kazimiras Joachimčikas
544.	Dorofėjus Sakevičius (<i>Дорофей Сакевич</i>)	Minsko gubernijos Naugarduko apskrities Liubčios valsčiaus valstietis, 4 m.	1893 m., Ivanas Drukteinis
545.	Karolis Baltrūnas (<i>Карль Балтрун</i>)	Vilniaus gubernijos Švenčionių apskrities Strūnaičio kaimo valstietis, 3 m.	1893 m., Adamas Šulevičius
546.	Piotras Petrovičius (<i>Петр Петрович</i>)	Vilniaus gubernijos Ašmenos miestietis, 3 m.	1893 m., Adamas Šulevičius
547.	Boleslavas Ščeverdovičius (<i>Болезлав Щеве́рдович</i>)	Trakų miestietis, 3 m. ir 4 mėn.	1893 m., Narcizas Franas / Fronas
548.	Ivanas Bališas / Balašas (<i>Иван Балиш / Балаш</i>)	Vilniaus gubernijos Švenčionių apskrities valstietis, 3 m.	1893 m., Aleksandras Juchnevičius
549.	Aleksandras Tirsonskis (<i>Александр Тирсонский</i>)	Bajoras, 3 m.	1893 m., Adamas Šulevičius

Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sąrašai (3 priedas. 1875–1893 m. *Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 48; 4 priedas. 1880–1892 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62; 5 priedas. 1892–1893 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 88)* sudaryti pagal tuos pačius principus kaip mokinių sąrašai. Pameistrių pavardės surašytos chronologine tvarka pagal sutarties surašymo datą; antrojoje grafoje pateikiamas pameistro vardas (-ai), pavardė, skliausteliuose – originali rašyba šaltiniuose, retais atvejais, kai įrašyta dokumentuose, nurodomas pameistro amžius. Trečiojoje grafoje nurodoma pameistro kilmės vieta, meistrams pristatytas gaminys (oblių rūšių nurodoma originali rašyba šaltiniuose). Jeigu duomenų apie gaminį nėra, rašomas brūkšnys. Ketvirtojoje grafoje nurodomi tapimo pameistriu metai, meistras. Jeigu asmenvardžiai, vietovardžiai neįskaitomi arba nevysiškai įskaitomi, rašomi laužtiniai skliaustai su daugtaškiu, o abejojant ar jie teisingai perskaityti ar atlikta jo transkripcija, rašomas klaustukas.

3 priedas. 1875–1893 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 48

Nr.	Pameistro vardas, pavardė	Kilmė, pristatytas gaminys	Tapimo pameistriu metai, meistras
1.	Ivanas Volkas (<i>Иван Волк</i>)	Valstietis, pristatė du oblius (<i>два гебля</i>)	1875 m., Konstantinas Ramazevičius
2.	Konstantinas Lisovskis (<i>Константин Лисовский</i>)	Trakų miestietis, pristatė du oblius (<i>два гебля</i>)	1875 m., Stanislas Novickis
3.	Adamus Šulevičius (<i>Адам Шулевич</i>)	Kareivio sūnus, –	1877 m., Aleksandras Žebrovskis
4.	Piotras Sacevičius (<i>Петр Сацевич</i>)	Bajoras, –	1877 m., Aleksandras Žebrovskis
5.	Adamus Kozela (<i>Адам Козелло</i>)	Vilniaus miestietis, –	1877 m., Vikentijus Kudlovskis
6.	Ivanas Guščius (<i>Иван Гушч</i>)	Vilniaus miestietis, –	1877 m., Antonas Poplavskis
7.	Antonas Godlevskis (<i>Антон Годлевский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1877 m., Pavelas Golšuchas
8.	Vikentijus Golšuchas (<i>Викентий Гольшух</i>)	Vilniaus miestietis, –	1877 m., Antonas Poplavskis
9.	Ivanas Ivanovas (<i>Иван Иванов</i>)	Vilniaus miestietis, –	1877 m., Narcizas Fronas (Franas)
10.	Josifas Čekaičikas (<i>Иосиф Чекайчик</i>)	Vilniaus miestietis, –	1877 m., Ignatijus Undrevičius
11.	Vladislavas Radzevičius (<i>Владислав Радзевич</i>)	Bajoras, –	1878 m., Vladislavas Žilinskis
12.	Osipus Zujevskis (<i>Осип Зуевский</i>)	Ašmenos apskrities Grauziškių valsčiaus valstietis, –	1878 m., Kazimiras Olševskis
13.	Ivanas Drukteinis (<i>Иван Друктейн</i>)	Bajoras, –	1878 m., Adamas Pleskačius

14.	Feliksas Dvilisas (Феликс Двилис)	-, -	1878 m., Aleksandras Žebrovskis
15.	Adamas Dobrovolskis (Адам Добровольский)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., Ivanas Adamovičius
16.	Francas Kirklevskis (Франц Кирклевский)	Vilniaus bajoras, -	1878 m., Ferdinandas Undrevičius
17.	Silvestras Romazevičius (Сельвестр Ромазевич)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., Aleksandras Žebrovskis
18.	Foma Jurošas (Фома Юрош)	Vilniaus apskrities Dieveniškų valsčiaus valstietis, -	1878 m., Ivanas Adamovičius
19.	Bronislavas Dederka (Бронислав Дедерко)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., Konstantinas Ramazevičius
20.	Konstantinas Bilinskis (Константин Вилинский)	Bajoras, -	1878 m., Leopoldas Sakovičius
21.	Kazimiras Kochanovskis (Казимир Кохановский)	Bajoras, -	1878 m., Kazimiras Olševskis
22.	Ivanas Žolondzevskis (Иван Жолондзевский)	-, -	1878 m., Kazimiras Ivanovskis
23.	Aleksandras Jalovikas (Александр Яловик)	-, -	1878 m., Konstantinas Grinevičius
24.	Alfonsas Francas Mickevičius (Альфонс Франц Мицкевич)	Vilniaus bajoras, -	1878 m., Antonas Moisejevas
25.	Boleslavas Romualdas Bžostovičius (Болеслав Ромуалд Бжостович)	Valstietis, -	1878 m., Konstantinas Ramazevičius
26.	Stanislavas Novickis (Станислав Новицкий)	-, -	1879 m., Konstantinas Ramazevičius
27.	Tadeušas Rabačevskis (Тадеуш Рабачевский)	-, -	1879 m., Konstantinas Ramazevičius
28.	Josifas Vitkevičius / Vitkovskis (Иосиф Виткевич / Витковский)	-, -	1879 m. Ivanas Adamovičius
29.	Pavlas Petrovičius (Павль Петрович)	-, -	1879 m., Ferdinandas Undrevičius
30.	Kazimiras Zigmuntovičius / Zigmontovičius (Казимир Зигмунтович / Зигмонтович)	Riešės valsčiaus valstietis, -	1879 m., Tadeušas Arcimovičius
31.	Antonas Urbanavičius (Антон Урбанович)	Kauno gubernijos bajoras, -	1879 m., Ignatijus Undrevičius
32.	Vydas Kolosovskis (Вид Колосовский)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., našlė Teklė Ramazevičienė
33.	Stanislavas Germanovičius (Станислав Германович)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus valstietis, -	1879 m., Ivanas Adamovičius
34.	Adamas Voisiata (Адам Войсята)	-, -	1879 m., Ivanas Adamovičius
35.	Michailas Volkovskis (Михаиль Вольковский)	-, -	1879 m. Aleksandras Žebrovskis
36.	Pavelas Žurkevičius (Павель Журкевич)	-, -	1879 m., Justinas Jančevskis
37.	Boleslavas Ramazevičius (Болеслав Рамазевич)	-, -	1879 m., Pavelas Golšuchas

38.	Antonas Rakovskis (<i>Антон Раковский</i>)	Vilniaus bajoras, -	1879 m., Ignatijus Undrevičius
39.	Vikentijus Lukaševičius (<i>Викентий Лукашевич</i>)	-, -	1879 m., Kazimiras Ivanovskis
40.	Osipas Rinkevičius (<i>Осип Ринкевич</i>)	Varšuvos miestietis, -	1879 m., Ivanas Adamovičius
41.	Piotras Kirklevskis (<i>Петр Кирклевский</i>)	-, -	1879 m., Ferdinandas Undrevičius
42.	Osipas Filipovičius (<i>Осип Филипович</i>)	Valstietis, -	1879 m., Ignatijus Undrevičius
43.	Osipas Neviarovičius (<i>Осип Невярович</i>)	-, -	1879 m., Kazimiras Ivanovskis
44.	Adamas Šaltenis (<i>Адам Шалтенис</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., Tadeušas Arcimovičius, vėliau Kazimiras Olševskis
45.	Lukas Bonaševskis (<i>Лук Бонашевский</i>)	-, -	1879 m., Ferdinandas Undrevičius
46.	Ivanas Koževnikovas (<i>Иван Кожевников</i>)	-, -	1879 m., Antonas [...]
47.	Alfonsas Žilinskis (<i>Алфонс Жилинский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1882 m., Antonas Moisejevas
48.	Stanislavas Andžejevskis (<i>Станислав Анджеевский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė didelį oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1887 m., Kazimiras Ivanovskis
49.	Jurijus Ožūnas (<i>Юрий Ожунас</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės apkritys Vaitkuškio valsčiaus valstietis, pristatė mažąjį oblių (<i>рубанок</i>)	1887 m., Kazimiras Ivanovskis
50.	Konstantinas Šimanovskis (<i>Константин Шимановский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė mažąjį oblių (<i>рубанок</i>)	1887 m., Kazimiras Ivanovskis
51.	Ivanas Gorelikas (<i>Иван Горелик</i>)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Lydos valsčiaus Šeibokų kaimo valstietis, -	1893 m., Osipas Gorelikas

4 priedas. 1880–1892 m. Vilniaus stalių (kriekšionių) cecho pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 62

Nr.	Pameistrio vardas, pavardė	Kilmė, pristatytas gaminys	Tapimo pameistrių metai, meistras
1.	Konstantinas Valentinovičius (Константин Валентинович)	Bajoras, –	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
2.	Julijanas Linkevičius (Юльян Линкевич)	Miestietis, –	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
3.	Karolis Badikanis (Карль Бадиканис)	Širvintų valsčiaus valstietis, –	1880 m., Jurius Juchnevičius
4.	Michailas Žarovskis (Михаилъ Жаровский)	–, –	1880 m., Jurius Juchnevičius
5.	Bernardas Karolevičius (Бернард Каролевич)	Vilniaus miestietis, –	1880 m., Antonas Moisejevas
6.	Mečislovas Sevrukas (Мечислав Севрук)	Bajoras, –	1880 m., Stanislasas Jašuldas
7.	Joachimas Pačkovskis (Иоахим Пачковский)	Bajoras, –	1880 m., Ferdinandas Undrevičius
8.	Piotras Stubida / Stobida (Петр Стубидо / Стобидо)	[...] valsčiaus valstietis, –	1880 m., Ferdinandas Undrevičius
9.	Vladislavas Diakonskis (Владислав Дяконский)	Vilniaus miestietis, –	1880 m., Ferdinandas Undrevičius
10.	Antonas Potrzebskis (Антон Потrzebsкий)	–, –	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
11.	Stanislavas Kononovičius (Станислав Кононович)	Vilniaus miestietis, –	1880 m., Aleksandras Žebrovskis
12.	Pavelas Koška (Павель Кошко)	Valstietis, –	1880 m., Ivanas Adamovičius
13.	Antonas Adamovičius (Антон Адамович)	Valstietis, –	1880 m., Ivanas Adamovičius
14.	Leonardas Korkucis (Леонард Коркуц), meistro Leopoldo Korkucio sūnus	Bajoras, pristatė naktinę spintelę iš ąžuolo medienos	1880 m., Konstantinas Ramazevičius
15.	Aloyzas Jakukobskis (Алоиз Якубовский)	–, pristatė moterišką staliuką iš riešutmedžio	1880 m., Leopoldas Korkucis
16.	Augustinas Šumkovskis (Августин Шумковский)	–, –	1880 m., našlė Navrocka
17.	Stanislavas Tracevskis (Станислав Трацевский)	Vilniaus miestietis, –	1880 m., Aleksandras Žebrovskis
18.	Liudvikas Voleišis (Людвик Волейш)	Miestietis, –	1880 m., Konstantinas Grinevičius
19.	Ignatijus Geceviskis (Игнатий Гецевский)	Kauno gubernijos valstietis, –	1880 m., Aleksandras Žebrovskis
20.	Vaclavas Semenovičius (Вацлав Семенович)	Vilniaus bajoras, pristatė drabužių spintą iš uosio medienos	1880 m., Leopoldas Sakovičius
21.	Francas Sevrukas (Франц Севрук)	–, pristatė dėžutę iš riešutmedžio	1880 m., Stanislasas Novickis
22.	Justinas Bortkevičius / Bartkevičius (Юстин Борткевич / Justyn Bartkiewicz)	Valstietis, pristatė cukrinę, puoštą riešutmedžiu	1880 m., Aloyzas Bokšaninis
23.	Josifas Savaškevičius (Иосиф Савашкевич)	Bajoras, [...]	1880 m., Ignatijus Undrevičius

24.	Piotras Tarančiukas (<i>Пётр Таранчук</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė karnizą	1880 m., Ignatijus Undrevičius
25.	Arnoldas Putramentas (<i>Арнольд Путрамент</i>)	Bajoras, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1880 m., Ignatijus Undrevičius
26.	Michailas Bržozovskis (<i>Михаилъ Бржозовский</i>)	Miestietis, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1880 m., Ignatijus Undrevičius
27.	Antonas Janovičius (<i>Антон Янович</i>)	Bajoras, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1880 m., Stanislas Novickis
28.	Aleksandras Malinovskis (<i>Александр Малиновский</i>)	Bajoras, pristatė naktinę spintelę, puošią riešutmedžiu	1880 m., Leopoldas Korkucis
29.	Jakobas Franckevičius (<i>Якоб Францевич</i>)	–, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1881 m., Konstantinas Grinevičius
30.	Ivanas Gedikas (<i>Иван Гедик</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė kortų staliuką	1881 m., Ivanas Adamovičius
31.	Josifas Zaicevas (<i>Иосиф Зайцевъ</i>)	Vilniaus miestietis, [...]	1881 m., Aleksandras Žebrovskis
32.	Antonas Voleišis (<i>Антон Волейш</i>)	Bajoras, pristatė stalčių knygomis	1881 m., Ivanas Adamovičius
33.	Adolfas Višnianskis (<i>Адольф Вишнянский</i>)	Bajoras, pristatė du gulsčius (<i>рейсмус / рейсмас</i>)	1881 m., Ivanas Adamovičius
34.	Ivanas Imenenskis (<i>Иван Имененский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė oblių (<i>рубанок</i>)	1881 m., Piotras Kondratovičius
35.	Vikentijus Andruškevičius (<i>Викентий Андрушкевич</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė tualetą	1881 m., Piotras Kondratovičius
36.	Antonas Voitechovičius / Voitechovičius (<i>Антон Войцехович / Войтехович</i>)	Švenčionių apskritys Vaistamo valsčiaus valstietis, pristatė oblių (<i>рубанок</i>)	1881 m., Adamas Pleskačius
37.	Osipas Šimkevičius (<i>Осип Шимкевич</i>)	Lydos miestietis, pristatė tualetą, puošią riešutmedžiu	1881 m., Aleksandras Juchnevičius
38.	Nikolajus Bagdanovičius (<i>Николай Багданович</i>)	Vilniaus miestietis, –	1881 m., Ivanas Adamovičius
39.	Vladislavas Jachimovičius (<i>Владислав Яхимович</i>)	Bajoras, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1881 m., Ignatijus Undrevičius
40.	Josifas Mikelevičius (<i>Иосиф Микелевич</i>)	Nemenčinės valsčiaus valstietis, –	1881 m., Antonas Moisejevas
41.	Ivanas Bremeris (<i>Иван Бремер</i>)	Bristricos valsčiaus valstietis, –	1881 m., Antonas Moisejevas
42.	Adamus Šulfickis (<i>Адам Шульфицкий</i>)	Valstietis, pristatė cukrinę iš raudonmedžio	1881 m., Ivanas Adamovičius
43.	Konstantinas Liachovičius (<i>Константин Ляхович</i>)	Nemenčinės valsčiaus valstietis, –	1881 m., Ferdinandas Undrevičius
44.	Liudvikas Drživickis (<i>Людвик Држивицкий</i>)	Vilniaus miestietis, –	1881 m., Leopoldas Korkucis
45.	Stanislavas Jankevičius (<i>Станислав Янкевич</i>)	–, –	1881 m., Stanislas Novickis
46.	Ivanas Voitechovskis (<i>Иван Войцеховский</i>)	Bajoras, –	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
47.	Feliksas Konbergas (<i>Феликс Конберг</i>)	Bajoras, –	1882 m., Našlė Ramazevičienė
48.	Adamus Penkovskis (<i>Адам Пенковский</i>)	Miestietis, –	1882 m., Vikentijus Kudlovskis
49.	Osipas Sosnovskis (<i>Осип Сосновский</i>)	Miestietis, –	1882 m., Pavelas Golšuchas
50.	Aleksandras Baliukevičius (<i>Александр Балиукевич</i>)	Valstietis, –	1882 m., Leopoldas Korkucis

51.	Romualdas Rakševičius (<i>Ромуальд Ракиевич</i>)	Miestietis, -	1882 m., Vikentijus Zinkevičius
52.	Osipas Pavlovskis (<i>Осип Павловский</i>)	Miestietis, -	1882 m., Vikentijus Zinkevičius
53.	Česlavas Kuleša (<i>Чеслав Кулешо</i>)	Bajoras, -	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
54.	Viktoras Aleksandrovičius (<i>Виктор Александрович</i>)	Miestietis, -	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
55.	Antonas Juodka (<i>Антон Иодко</i>)	Vilniaus miestietis, -	1882 m., Aleksandras Žebrovskis
56.	Vikentijus Prenskis (<i>Викентий Пренский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1882 m., Antonas Moisejevas
57.	Prokofijus Chochlovas (<i>Прохофий Хохлов</i>)	Vilniaus miestietis, -	1882 m., Aleksandras Juchnevičius
58.	Klaudijus Piotrovskis (<i>Клавдий Пиотровский</i>)	Bajoras, -	1882 m., Adamas Pleskačius
59.	Vladislavas Kosakovskis (<i>Владислав Косаковский</i>)	Miestietis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1882 m., Liudvikas Olechnovičius
60.	Valerijanas Albinas Leškevičius (<i>Валериян Альбин Лешкевич</i>)	Bajoras, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1882 m., Aleksandras Juškevičius
61.	Stanislavas Vilkinas (<i>Станислав Вилькин</i>)	Lydos miestietis, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1882 m., Aleksandras Juškevičius
62.	Leonardas Ruseckis (<i>Леонард Русецкий</i>)	Bajoras, -	1882 m., Vikentijus Zinkevičius
63.	Vladislavas Stankevičius (<i>Владислав Станкевич</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė du mažus oblius (<i>рубанок</i>)	1882 m., Konstantinas Grinevičius
64.	Ignatijus Lozovskis (<i>Игнатий Лозовский</i>)	Valstietis, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1882 m., Jurijus Juchna
65.	Antonas Višnevskis (<i>Антон Вишнеvский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1882 m., Kazimiras Ivanovskis
66.	Michailas Jackunis (<i>Михаиль Яцкунис</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m., Jurijus Juchna
67.	Izidorius Perednikas (<i>Изидор Передник</i>)	Vilniaus apskrities valstietis, -	1883 m., Jurijus Juchna
68.	Vladislavas Juškevičius (<i>Владислав Юшкевич</i>)	Vilniaus miestietis, [...]	1883 m., Ferdinandas Undrevičius
69.	Dominykas Ščelikas (<i>Доминик Щелик</i>)	Lydos apskrities Aleksandrovo valsčiaus valstietis, -	1883 m., Ivanas Adamovičius
70.	Aleksandras Zavackis (<i>Александр Завацкий</i>)	Kauno gubernijos Vilkmėgės apskrities Vaitkuškio valsčiaus valstietis, -	1883 m., Kazimiras Ivanovskis
71.	Konstantinas Juzefovičius (<i>Константин Юзефович</i>)	Bajoras, pristatė mažą komodą	1883 m., Vikentijus Zinkevičius
72.	Frančas Novickis (<i>Франц Новицкий</i>)	Bajoras, -	1883 m., Aleksandras Žebrovskis
73.	Dominykas Jundzila (<i>Доминик Юндзило</i>)	Bajoras, -	1883 m., Ivanas Adamovičius
74.	Ivanas Klaras (<i>Иван Клар</i>)	-, -	1883 m., Mateušas Kalinovskis
75.	Martynas Malinovskis (<i>Мартин Малиновский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m., Ignatijus Undrevičius
76.	Adamas Baranas (<i>Адам Баран</i>)	[...] valsčiaus valstietis, -	1883 m., Konstantinas Ramazevičius
77.	Ivanas Voitkevičius (<i>Иван Войткевич</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovo apskrities Papilio valsčiaus valstietis, -	1883 m., Kazimiras Ivanovskis

78.	Stefanas Tomaševičius (<i>Стефан Тамашевич</i>)	Bajoras, -	1883 m., Liudvikas Olechnovičius
79.	Michailas Olechnevičius (<i>Михаиль Олехневич</i>)	Lydos valsčiaus valstietis, -	1883 m., Liudvikas Olechnovičius
80.	Michailas Romanovskis (<i>Михаиль Романовский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m., Adamas Šulevičius
81.	Česlavas Gintautas (<i>Чеслав Гинтовт</i>)	Bajoras, -	1883 m., Aleksandras Juškevičius
82.	Ivanas Volkovičius (<i>Иван Волькович</i>)	Mikališkių miestietis, -	1883 m., Aleksandras Juškevičius
83.	Piotras Golšuchas (<i>Петр Голыух</i>), meistro Pavelo Golšucho sūnus	Miestietis, -	1883 m., Leopoldas Sakovičius
84.	Aleksandras Vozniakovas (<i>Александр Возняков</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m., našlė Ramazevičienė
85.	Josifas Paludzinskis (<i>Иосиф Палудзинский</i>)	Nemenčinės valsčiaus valstietis, -	1883 m., Konstantinas Ramazevičius
86.	Aleksandras Guliajevas (<i>Александр Гуляев</i>)	Lydos miestietis, -	1883 m., Aleksandras Juchnevičius
87.	Vladislavas Golšuchas (<i>Владислав Голыух</i>), meistro Pavelo Golšucho sūnus	-, -	1883 m., Pavelas Golšuchas
88.	Aleksandras Makrackis (<i>Александр Макрацкий</i>)	Bajoras, -	1883 m., Konstantinas Grinevičius
89.	Antonas Ivaškevičius (<i>Антон Ивашкевич</i>), meistro Anupro Ivaškevičiaus sūnus	Vilniaus miestietis, -	1883 m., Anupras Ivaškevičius
90.	Kazimiras Adamas Minka (<i>Казимир Адам Минко</i>)	-, -	1883 m., Liudvikas Olechnovičius
91.	Kazimiras Petrovskis (<i>Казимир Петровский</i>)	Bajoras, pristatė didelį oblių (<i>рубанок</i>)	1883 m., Narcizas Fronas (Franas)
92.	Vaclovas Kirkilas (<i>Вацлав Киркиль</i>)	-, pristatė du trumpus oblius (<i>рубанок</i>)	1883 m., Pavelas Golšuchas
93.	Boleslavas Voronovičius (<i>Болеслав Воронович</i>)	-, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1883 m., Leopoldas Korkucis
94.	Adolfas Šimkevičius (<i>Адольф Шимкевич</i>)	Miestietis, -	1884 m., Konstantinas Ramazevičius
95.	Romualdas Obronevičius (<i>Ромуальд Обронкевич</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė karnizą	1884 m., Ignatijus Undrevičius
96.	Ivanas Michailovskis (<i>Иван Михайловский</i>)	Borisovo apskrities valstietis, -	1884 m., Leopoldas Sakovičius
97.	Vikentijus Ramazevičius (<i>Викентий Рамазевич</i>)	Vilniaus miestietis, -	1884 m., Ivanas Adamovičius
98.	Michailas Juchnevičius (<i>Михаиль Юхневич</i>)	Bajoras, -	1884 m., Norbertas Veržchnickis
99.	Mironas Klimaševskis (<i>Мирон Климашевский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1884 m., Aleksandras Juchnevičius
100.	Gabrielius Raudalovičius (<i>Гавриель Раудалович</i>)	Vilniaus miestietis, -	1884 m., Aleksandras Juškevičius
101.	Michailas Grochovskis (<i>Михаиль Гроховский</i>)	Miestietis, -	1884 m., Ivanas Adamovičius
102.	Vladislavas Šatrovskis (<i>Владислав Шатровский</i>)	Bajoras, -	1884 m., Leopoldas Sakovičius

103.	Stanislavas Matarevičius (<i>Станислав Матаревич</i>)	Valstietis, -	1884 m., Aleksandras Žebrovskis
104.	Vladislavas Višnevskis (<i>Владислав Вишневецкий</i>)	Bajoras, -	1884 m., Liudvikas Olechnovičius
105.	Osipas Garelikas (<i>Осип Гарелик</i>)	Valstietis, -	1884 m., Liudvikas Olechnovičius
106.	Zenopas Misevičius (<i>Зенон Мисевич</i>)	Bajoras, -	1884 m., Liudvikas Olechnovičius
107.	Hilarijus Obronkevičius (<i>Гиларий Обронкевич</i>)	Miestietis, -	1884 m., Narcizas Fronas
108.	Ivanas Klikovičius (<i>Иван Кликович</i>)	Miestietis, -	1884 m., Aleksandras Juchnevičius
109.	Ivanas Petrovskis (<i>Иван Петровский</i>)	Miestietis, -	1884 m., Vikentijus Zinkevičius
110.	Aleksandras Ivaškevičius (<i>Александр Ивашкевич</i>), meistro Anupro Ivaškevičiaus sūnus	Vilniaus miestietis, -	1884 m., Anupras Ivaškevičius
111.	Ksaveras Ciolkevičius (<i>Ксавер Циолкевич</i>)	Valstietis, -	1884 m., Anupras Ivaškevičius
112.	Stepanas Nedzveckis (<i>Степан Недзвецкий</i>)	-, pristatė tris oblius (<i>рубанок</i>)	1884 m., Aleksandras Žebrovskis
113.	Tadeušas Mokrzeckis (<i>Тадеуш Мокржецкий</i>)	Vilniaus miestietis, -	1884 m., Ferdinandas Undrevičius
114.	Fiodoras Kozlovskis (<i>Федор Козловский</i>)	Miestietis, -	1884 m., Ivanas Adamovičius
115.	Vaclavas Ožarovskis (<i>Вацлав Ожаровский</i>)	Bajoras, -	1884 m., Narcizas Fronas
116.	Petras Krulikovskis (<i>Петр Круликовский</i>)	Miestietis, -	1884 m., Piotras Kondratovičius
117.	Ivanas Laukaitis (<i>Иван Ловкайтис</i>)	Trakų apskrities Butrimonių valsčiaus valstietis, -	1884 m., Ivanas Adamovičius
118.	Kazimiras Simonovičius (<i>Казимир Симонович</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė trumpą oblių (<i>рубанок</i>)	1884 m., Aleksandras Žebrovskis
119.	Kazimiras Novickis (<i>Казимир Новицкий</i>), meistro Stanislavo Novickio sūnus	-, pristatė sulankstomą piupitrą	1884 m., Stanislas Novickis
120.	Jurijus Neviadomskis (<i>Юрий Невядомский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1884 m., Ivanas Adamovičius
121.	Stanislavas Semaška (<i>Станислав Семашко</i>)	-, -	1885 m., Aleksandras Žebrovskis
122.	Petras Dauberas (<i>Петр Даубер</i>)	Bajoras, -	1885 m., Aleksandras Žebrovskis
123.	Adamas Milevskis (<i>Адам Милевский</i>)	Bajoras, -	1885 m., našlė Jekaterina Grinevičienė
124.	Justinas Paliukas (<i>Устин Палюкас</i>)	Valstietis, -	1885 m., Jurijus Juchna
125.	Michailas Nagorskis (<i>Михаилъ Нагорский</i>)	Miestietis, -	1885 m., Jurijus Juchna
126.	Vladislavas Grinevičius (<i>Владислав Гриневич</i>)	-, -	1885 m., Aleksandras Žebrovskis
127.	Pavelas Taranovičius (<i>Павелъ Таранович</i>)	Šventiko sūnus, -	1885 m., Aleksandras Juškevičius
128.	Ivanas Šulcas (<i>Иван Шульц</i>)	-, pristatė ažuolinį staliuką	1885 m., Boleslavas Višimirskis

129.	Ivanas Kozakovskis (<i>Иван Козаковский</i>)	Valstietis, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
130.	Jeronimas Glebovičius (<i>Героним Глебович</i>)	Valstietis, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
131.	Feliksas Slodzinskis (<i>Феликс Слodziński</i>)	Valstietis, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
132.	Osipas Korsakas (<i>Осип Корсак</i>)	Bajoras, -	1885 m., Adamas Šulevičius
133.	Aleksandras Gurskis (<i>Александр Гурский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
134.	Antonas Stubeda (<i>Антон Стубедо</i>)	Dubičių valsčiaus valstietis, -	1885 m., Ignatijus Undrevičius
135.	Osipas Glovinskis (<i>Осип Гловинский</i>)	Vilniaus Vaikelio Jėzaus auklėjimo namų auklėtinis, pristatė mažą spintą	1885 m., Ivanas Adamovičius
136.	Michailas Tamoševičius (<i>Михаилъ Тamoшевич</i>)	Valstietis, -	1885 m., Liudvikas Olechnovičius
137.	Antonas Voitekūnas (<i>Антон Войтекун</i>)	Valstietis, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
138.	Kazimiras Joachimčikas (<i>Казимир Иоахимчик</i>)	-, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
139.	Antonas Młodzianovskis (<i>Антон Млодзяновский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1885 m., Ferdinandas Undrevičius
140.	Aleksandras Žukas (<i>Александр Жук</i>)	Švenčionių apskrities Vyšniavo valsčiaus valstietis, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
141.	Henrikas Parafijanovičius (<i>Генрик Парафианович</i>)	Bajoras, -	1885 m., Konstantinas Ramazevičius
142.	Fiodoras Peisachovičius (<i>Федор Пейсакович</i>)	Vilniaus miestietis, -	1885 m., Ivanas Adamovičius
143.	Michailas Skrebiala (<i>Михаилъ Скребяло</i>)	Giedraičių valsčiaus valstietis, -	1885 m., Aleksandras Juchnevičius
144.	Benediktas Jasiukevičius (<i>Бенедикт Ясюкевич</i>)	Borisovo apskrities valstietis, -	1885 m., Ferdinandas Undrevičius
145.	Antonas Narovskis (<i>Антон Наровский</i>)	Širvintų valsčiaus valstietis, -	1885 m., Jurijus Juchna
146.	Leonas Budeika (<i>Леон Будейко</i>)	Kareivio sūnus, -	1886 m., Ferdinandas Undrevičius
147.	Josifas Jermalovas (<i>Иосиф Ермалов</i>)	Vilniaus miestietis, -	1886 m., Aleksandras Žebrovskis
148.	Valentas Čaikovskis (<i>Валентий Чайковский</i>)	Vileikos apskrities valstietis, -	1886 m., Ignatijus Undrevičius
149.	Aleksandras Zavadzskis (<i>Александр Завадзкий</i>)	Bajoras, -	1886 m., Ignatijus Undrevičius
150.	Karolis Gecevičius (<i>Карлъ Гецевич</i>)	Trakų miestietis, -	1886 m., Adamas Šulevičius
151.	Vilhelmas Pichleris (<i>Вильгельм Пихлер</i>)	Slucko miestietis, -	1886 m., Adamas Šulevičius
152.	Ivanas Vilockis (<i>Иван Вилоцкий</i>)	-, -	1886 m., Pavelas Golščuchas
153.	Kazimiras Minčikovas (<i>Казимир Минчиков</i>)	Vileikos apskrities valstietis, -	1886 m., Mateušas Kalinovskis
154.	Stanislavas Lozovskis (<i>Станислав Лозовский</i>)	Širvintų apskrities šešuolių valsčiaus valstietis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1886 m., Aleksandras Juchnevičius

155.	Stanislavas Šumkovskis (<i>Станислав Шумковский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė nedidelį moterišką sulankstomą rašomąjį staliuką	1886 m., Ivanas Adamovičius
156.	Ivanas Klimaševskis (<i>Иван Климашевский</i>), 20 m.	Vilniaus gubernijos Paberžės valsčiaus valstietis, pristatė du mažus oblius (<i>рубанок</i>)	1886 m., Vikentijus Zinkevičius
157.	Vikentijus Borovskis (<i>Викентий Боровский</i>), 20 m.	Vilniaus miestietis, pristatė du didelius oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1886 m., Ivanas Ramazevičius
158.	Matvėjus Šostakas (<i>Матвей Шостак</i>), 22 m.	Vilniaus apskrities, Varnionių valsčiaus valstietis, pristatė stalių įrankį karnizų gamybai	1886 m., Ignatijus Undrevičius
159.	Eduardas Sokolovskis (<i>Эдуард Соколовский</i>)	Bajoras, pristatė cukrinę	1886 m., Ignatijus Undrevičius
160.	Gustavas Gesneris (<i>Густав Геснер</i>), 21 m.	Prūsijos pavaldinys, pristatė mažą oblių (<i>рубанок</i>)	1886 m., Konstantinas Ramazevičius
161.	Antanas Rimšus (<i>Антон Римшус</i>), 20 m.	Kauno gubernijos Vilkmargės apskrities Žemaitkiemio valsčiaus valstietis, pristatė poliruotą rašomąjį stalą ant spintelės	1886 m., Jurijus Juchna
162.	Antonas Sapka (<i>Антон Сапка</i>), 25 m.	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1886 m., našlė Apolonija Olechnovičienė
163.	Antonas Šemiakas (<i>Антон Шемяк</i>), 21 m.	Vilniaus miestietis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1886 m., Vikentijus Zinkevičius
164.	Piotras Undrevičius (<i>Петр Ундревич</i>), 18 m., meistro Ferdinando Undrevičiaus sūnus	Vilniaus miestietis, pristatė dėžutę cukrui	1886 m., Ferdinandas Undrevičius
165.	Andrėjus Lopacinskis (<i>Андрей Лопацинский</i>)	Kolegijos asesoriaus sūnus, pristatė stalių oblių (<i>столярный рубанок</i>)	1886 m., Ferdinandas Undrevičius
166.	Stanislavas Bartoševičius (<i>Станислав Бартошевич</i>)	Kareivio sūnus, pristatė stalių oblių (<i>столярный рубанок</i>)	1886 m., Ferdinandas Undrevičius
167.	Antonas Kabakas (<i>Антон Кабак</i>), 19 m.	Paberžės valsčiaus valstietis, pristatė kortų staliuką	1886 m., Aleksandras Juškevičius
168.	Stanislavas Buzis (<i>Станислав Бузис</i>), 21 m.	Kauno gubernijos Vilkmargės apskrities Vaitkuškio valsčiaus valstietis, pristatė didelį oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1886 m., Kazimiras Ivanovskis
169.	Viktoras Voronovičius (<i>Виктор Воронович</i>)	Trakų apskrities valstietis, pristatė didelį oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1886 m., Pavelas Golšuchas
170.	Matvėjus Krugelis (<i>Матвей Кругель</i>)	Suvalkų gubernijos Seinų apskrities Metelių gminės valstietis, pristatė moterišką staliuką iš riešutmedžio	1887 m., Adamas Šulevičius
171.	Josifas Turkevičius (<i>Иосиф Туркевич</i>), 20 m.	Vilniaus bajoras, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1887 m., Aleksandras Juškevičius

172.	Stanislavas Koniushevskis (<i>Станислав Конюшевский</i>), 19 m.	Vilniaus miestietis, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1887 m., Stanislavas Novickis
173.	Arkadijus Kolneris (<i>Аркадий Кольнер</i>)	Lietuvos dvasinės konsistorijos narys (?), –	1887 m., Ivanas Adamovičius
174.	Julijanas Veržbickis (<i>Юльян Вержбицкий</i>)	Vilniaus miestietis, –	1887 m., Aleksandras Žebrovskis
175.	Piotras Mažeika (<i>Петр Можейко</i>)	Vilniaus miestietis, –	1887 m., Aleksandras Žebrovskis
176.	Boleslavas Dauboras (<i>Болезлав Даубор</i>)	Bajoras, –	1887 m., Aleksandras Žebrovskis
177.	Stanislavas Jasinskis (<i>Станислав Ясинский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1887 m., Piotras Kondratovičius
178.	Michailas Kališka (<i>Михаилъ Калишко</i>), 19 m.	Vilniaus miestietis, –	1887 m., Ferdinandas Undrevičius
179.	Antonas Kulickis (<i>Антон Кулицкий</i>), 23 m.	Vilniaus gubernijos Vileikos apskrities miestietis, pristatė dvigubą oblių (<i>двойной рубанок</i>)	1887 m., Narcizas Fronas
180.	Osipas Lužinskis (<i>Осип Лузинский</i>), 21 m.	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities valstietis, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1887 m., Stanislavas Novickis
181.	Ivanas Šostakas (<i>Иван Шостак</i>), 20 m.	Vilniaus apskrities Mickūnų valsčiaus valstietis, pristatė cukrinę iš riešutmedžio	1887 m., Ignatijus Undrevičius
182.	Ivanas Kl[...] (<i>Иван Кл ...</i>)	Vilniaus gubernijos Širvintų apskrities valstietis, –	1887 m., Silvestras Ramazevičius
183.	Osipas Vidavskis (<i>Осип Видавский</i>)	Miestietis, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1887 m., Vikentijus Kudlovskis
184.	Antonas Baliukevičius (<i>Антон Балюкевич</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities valstietis, pristatė dvigubą oblių (<i>двойной рубанок</i>)	1887 m., Narcizas Fronas
185.	Adolfas Gesė (<i>Адольф Гессе</i>)	Vilniaus miestietis, –	1887 m., Konstantinas Ramazevičius
186.	Aleksandras Gordejevas (<i>Александр Гордеев</i>)	Vilniaus miestietis, –	1888 m., Ivanas Adamovičius
187.	Osipas Sentiabrevas (<i>Осип Сентябрев</i>)	Vilniaus miestietis, –	1888 m., Ivanas Adamovičius
188.	Stanislavas Lozovskis (<i>Станислав Лозовский</i>)	Širvintų apskrities valstietis, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1888 m., Adamas Šulevičius
189.	Dimitrijus Razdalinas (<i>Димитрий Раздалин</i>)	–, pristatė du mažus oblius (<i>рубанок</i>)	1888 m., Aleksandras Juškevičius
190.	Ivanas Stira (<i>Иван Стиро</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovo apskrities valstietis	1888 m., Kazimieras Ivanovskis
191.	Julijanas Petrovskis (<i>Юльян Петровский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1888 m., Vikentijus Zinkevičius
192.	Antonas Slavinskis (<i>Антон Славинский</i>)	Bajoras, pristatė apvalų arbatai skirtą staliuką	1888 m., Ignatijus Undrevičius
193.	Romualdas Dauberis (<i>Ромуальд Довбер</i>)	Vilniaus gubernijos bajoras, pristatė juodą pjedestalą laikrodžiui	1888 m., Ignatijus Undrevičius

194.	Aleksandras Novickis (Александр Новицкий)	–, pristatė oblių šlichtubelį (илихт губель / илихтубель)	1888 m., Stanislas Novickis
195.	Vladislavas Baranovas (Владислав Баранов)	Valstietis, pristatė lovą iš riešutmedžio	1888 m., Ivanas Adamovičius
196.	Osip Juchnevičius (Осип Юхневич)	Valstietis, pristatė karnizą	1888 m., Ivanas Adamovičius
197.	Konstantinas Sabovičius (Константин Сабович)	Trakų miestietis, pristatė du oblius-leistuvus (фуганок)	1888 m., Aleksandras Juchnevičius
198.	Nikolajus Bogdzevičius (Николай Богдзевич)	Miestietis, pristatė du mažus oblius (рубанок)	1888 m., Boleslavas Višimirskis
199.	Antonas Pekariskis (Антон Пекарский)	Valstietis, pristatė apvalų kortų staliuką iš riešutmedžio	1888 m., Adamas Šulevičius
200.	Antonas Karvackis (Антон Карвацкий)	Valstietis, pristatė oblių zenzubelį (зензубель)	1888 m., Aleksandras Juškevičius
201.	Andrėjus Keliavskis (Андрей Келявский)	Valstietis, pristatė du gulsčiukus	1888 m., Aleksandras Juškevičius
202.	Ričardas Ruseckis (Ришард Русецкий)	Vilniaus bajoras, –	1888 m., Vikentijus Zinkevičius
203.	Matvėjus Žukas (Матвей Жук)	Valstietis, pristatė kortų staliuką iš riešutmedžio	1888 m., Ivanas Adamovičius
204.	Liudvikas Petrovičius (Людвик Петрович)	Kauno gubernijos valstietis, pristatė oblių zenzubelį (зензубель)	1888 m., Jurijus Juchna
205.	Vitoldas Malachovskis (Витольд Малаховский)	Bajoras, pristatė pjedestalą su figūra	1888 m., Kazimiras Joachimovičius
206.	Josifas Gilevičius (Иосиф Гилевич)	Miestietis, pristatė moterišką tualetą	1888 m., Adamas Kozela
207.	Teofilis Perminas (Теофилъ Пермин)	Trakų apskrities Žaslių valsčiaus valstietis, pristatė cukrinę iš riešutmedžio	1888 m., Antonas Urbanovičius
208.	Piotras Stefanovičius (Петр Стефанович)	Miestietis, pristatė du gulsčiukus	1888 m., Leopoldas Korkucis
209.	Ivanas Kozlovskis (Иван Козловский)	Miestietis, padarė du karnizus	1888 m., Leopoldas Korkucis
210.	Bronislavas Malachovskis (Бронислав Малаховский)	Bajoras, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1889 m., Ignatijus Undrevičius
211.	Aleksandras Merkulovas (Александр Меркулов)	Miestietis, pristatė du mažus oblius (рубанок)	1889 m., Ignatijus Undrevičius
212.	Adamus Selickis (Адам Селицкий)	–, pristatė du oblius (рубанок)	1889 m., Mateušas Kalinovskis
213.	Kalikstas Tumilovičius (Каликт Тумилович)	Bajoras, pristatė krėslą, padengtą riešutmedžiu	1889 m., Aleksandras Žebrovskis
214.	Ignatijus Kondratovičius (Игнатий Кондратович)	–, pristatė ilgą oblių-leistuvą (фуганок)	1889 m., Jokūbas Ivaškevičius
215.	Boleslavas Butrimovičius (Болеслав Бутримович)	Riešės valsčiaus valstietis, pristatė ilgą oblių-leistuvą (фуганок)	1889 m., Piotras Kondratovičius
216.	Aleksandras Šneideris (Александр Шнейдер)	Prūsijos pavaldinys, pristatė spintelę su stalčiais	1889 m., Aleksandras Juchnevičius
217.	Ivanas Kiškis (Иван Кишкис)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities valstietis, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1889 m., Kazimiras Ivanovskis

218.	Kazimiras Mančunskis (<i>Казимир Манчунский</i>)	–, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1889 m., Norbertas Veržnickis
219.	Jakubas Buivis (<i>Якуб Буйвис</i>)	Kauno gubernijos Šiaulių apskrities valstietis, pristatė gulsčiuką	1889 m., Aleksandras Juchnevičius
220.	Stanislavas Bakštanis (<i>Станислав Бакитанис</i>)	Vilniaus miestietis, –	1889 m., Norbertas Veržnickis (<i>Veržchnickis</i>)
221.	Feliksas Veržchnickis (<i>Феликс Вержницкий</i>), meistro Norberto Veržchnickio sūnus	–, pristatė tualetą	1889 m., Norbertas Veržchnickis
222.	Osipas Voronka (<i>Осип Воронко</i>)	Vilniaus apskrities Rudaminos valsčiaus valstietis, –	1889 m., našlė Grinevičienė
223.	Osipas Šuleikovas (<i>Осип Шулейков</i>)	Lydos apskrities Bielyčos valsčiaus valstietis, –	1889 m., Ivanas Adamovičius
224.	Leonas Dombrovskis (<i>Леон Домбровский</i>)	Bajoras, –	1889 m., Ivanas Adamovičius
225.	Kazimiras Punkevičius (<i>Казимир Пункевич</i>)	Vilniaus miestietis, –	1889 m., Ivanas Adamovičius
226.	Antonas Viršupis (<i>Антон Вириуп</i>)	Bajoras, –	1889 m., Antonas Urbanovičius
227.	Ivanas Mamševskis (<i>Иван Мамиевский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė tualetą iš riešutmedžio	1889 m., Piotras Kondratovičius
228.	Boleslavas Suška (<i>Болеслав Сушко</i>)	Lydos apskrities valstietis, [...]	1889 m., Aleksas Mirovskis
229.	Kazimiras Mironovskis (<i>Казимир Мироновский</i>)	Vilniaus apskrities Maišiagalos valsčiaus valstietis, pristatė sulankstomą stalą	1889 m., Ivanas Adamovičius
230.	Stanislavas Skibinskis (<i>Станислав Скидинский</i>)	Iš Suvalkų gubernijos, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1889 m., Jokūbas Ivaškevičius
231.	Stefanas Stanevičius (<i>Стефан Станевич</i>)	Polocko miestietis, –	1889 m., Vikentijus Zinkevičius
232.	Francas Aukštolis (<i>Франц Аукитолис</i>)	Trakų apskrities Valkininkų valsčiaus valstietis, –	1889 m., Vikentijus Zinkevičius
233.	Vitoldas Voinickis (<i>Витольд Войницкий</i>)	Bajoras, –	1889 m., Stanislavas Novickis
234.	Osipas Machnačas (<i>Осип Махнач</i>)	Lydos apskrities Kaniavos valsčiaus valstietis, pristatė porą mažų oblių-leistuvų (<i>фуганок</i>)	1889 m., Osipas Gorelikas
235.	Matvėjus Kovalevskis (<i>Матвей Ковалевский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė du didelius oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1889 m., Adamas Šulevičius
236.	Boleslavas Boreika (<i>Болеслав Борейко</i>)	Švenčionių miestietis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1889 m., Ignatijus Undrevičius
237.	Nikiforas Grinevičius (<i>Никифор Гриневич</i>)	Vilniaus miestietis, padarė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1889 m., Mateušas Kalinovskis
238.	Stanislavas Cerpitskis (<i>Станислав Церпитский</i>)	Vilniaus miestietis, [...]	1889 m., Kazimiras Ivanovskis
239.	Henrikas Višemirskis (<i>Генрик Вишемирский</i>)	Bajoras, pristatė dvigubą oblių (<i>двойной рубанок</i>)	1889 m., Michailas Mažeika
240.	Vladimiras Želudkevičius (<i>Владимир Желудкевич</i>)	Vilniaus miestietis, –	1889 m., Ferdinandas Undrevičius
241.	Antonas Maslovskis (<i>Антон Масловский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė du oblius zenzubelius (<i>зензубель</i>)	1889 m., Aleksandras Žebrovskis

242.	Nikolajus Banaitis (<i>Николай Банайтис</i>)	Kauno gubernijos valstietis, pristatė gulsčiuką	1889 m., Aleksandras Žebrovskis
243.	Osipas Olechnovičius (<i>Осип Олехнович</i>)	Kauno gubernijos valstietis, pristatė sulankstomą kėdę	1889 m., Ivanas Adamovičius
244.	Osipas Veržbickis (<i>Осип Вержбицкий</i>)	Vilniaus miestietis, –	1890 m., Ignatijus Undrevičius
245.	Petras Reluchovskis (<i>Петр Релуховский</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities valstietis, pristatė du mažus oblius (<i>рубанок</i>)	1890 m., Boleslavas Višemirskis
246.	Osipas Poznanskis (<i>Осип Познанский</i>)	Bajoras, pristatė rėmą telefonui iš raudonmedžio	1890 m., Boleslavas Višemirskis
247.	Vaclavas Voicechovskis (<i>Вацлав Войцеховский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1890 m., Adamas Kozela
248.	Kazimiras Badakanis (<i>Казимир Бадаканис</i>)	Širvintų apskrities valstietis, pristatė oblių zenzubelį (<i>зензубель</i>)	1890 m., Jurijus Juchna
249.	Stanislavas Lokučevskis (<i>Станислав Локуцевский</i>)	Bajoras, pristatė karnizą	1890 m., Ignatijus Undrevičius
250.	Piotras Davidovičius (<i>Петр Давидович</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Pandėlio valsčiaus valstietis, –	1890 m., Ivanas Adamovičius
251.	Antonas Šidlovskis (<i>Антон Шидловский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1890 m., Ivanas Adamovičius
252.	Osipas Osvecimskis (<i>Осип Освецимский</i>)	Bajoras, –	1890 m., Ivanas Adamovičius
253.	Stanislavas Bedikanis (<i>Станислав Бедиканис</i>)	Širvintų apskrities valstietis, pristatė du oblius zenzubelius (<i>зензубель</i>)	1890 m., Karolis Bedikanis
254.	Anupras Čebatorovičius (<i>Онуприй Чебаторович</i>)	Vilniaus miestietis, –	1890 m., Vikentijus Zinkevičius
255.	Osipas Ludnevičius (<i>Осип Лудневич</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1890 m., Norbertas Veržchnickis (Veržnickis)
256.	Adamus Ludnevičius (<i>Адам Лудневич</i>), Osipo Ludnevičiaus brolis	Vilniaus miestietis, pristatė du oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1890 m., Norbertas Veržchnickis
257.	Jurijus Petruša (<i>Юрий Петруш</i>)	Valstietis, pristatė du mažus oblius-leistuvus (<i>фуганок</i>)	1890 m., Osipas Gorelikas
258.	Stepanas Žilinskis (<i>Степан Жилинский</i>)	Kauno gubernijos Novoaleksandrovsko apskrities Skapiškio valsčiaus valstietis, –	1890 m., Stanislovas Novickis
259.	Piotras Kalickis (<i>Петр Калицкий</i>)	Bajoras, –	1890 m., našlė Paulina Ivaškevičienė
260.	Ignatijus Ulinda (<i>Игнатий Улиндо</i>)	Vilniaus gubernijos Gelvonų valsčiaus valstietis, –	1890 m., Vikentijus Zinkevičius
261.	Vilhelmas Volosevičius (<i>Вильгельм Волосевич</i>)	Švenčionių apskrities Kiemeliškių valsčiaus valstietis, pristatė karnizui skirtą oblių	1890 m., Konstantinas Ramazevičius
262.	Albertas Kovalevskis (<i>Альберт Ковалевский</i>)	Vilniaus apskrities Maišiagalos valsčiaus valstietis, –	1890 m., Pavelas Golščuchas
263.	Kristoforas Rekecas (<i>Криштоф Рекец</i>)	Vilniaus gubernijos Švenčionių apskrities Mielagėnų valsčiaus valstietis, –	1890 m., Kazimiras Ivanovskis

264.	Josifas Janovičius (Иосиф Янович)	Bistryčios apskrities Buivydžių valsčiaus valstietis, atsargos kareivis, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1890 m., Ignatijus Lakis
265.	Aleksandras Šumovskis (Александр Шумовский)	Trakų apskrities valstietis, pristatė oblių zenzubelį (зензубель)	1891 m., Aleksandras Žebrovskis
266.	Aleksandras Adamovičius (Александр Адамович)	Miestietis, pristatė cukrinę	1891 m., Ivanas Adamovičius
267.	Antonas Chondzinskis (Антон Хондзинский)	Vilniaus gubernijos Trakų apskrities valstietis, pristatė mažą oblių (рубанок)	1891 m., Ignatijus Mackevičius
268.	Kazimiras Brukštus (Казимир Брукштус)	Vilniaus gubernijos Švenčionių apskrities valstietis, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1891 m., našlė Paulina Ivaškevičienė
269.	Boleslavas Suchockis (Болезлав Сухоцкий)	Valstietis, pristatė etažerę iš keturių lentų	1891 m., Ivanas Adamovičius
270.	Josifas Gamatas (Иосиф Гамат)	[...] pavaldinys, pristatė kėdę iš juodmedžio	1891 m., cecho seniūnas Narcizas Fronas
271.	Nikolajus Doraševskis (Николай Дорашевский)	Gardino gubernijos Kobrinsko apskrities Motolsko cerkvės diakono sūnus, pristatė didelį oblių-leistuvą (фуганок)	1891 m., Vikentijus Kudlovskis
272.	Ivanas Savickis (Иван Савицкий)	Vilniaus apskrities bajoras, pristatė mažą oblių (рубанок)	1891 m., Karolis Bedikanis
273.	Eustafijus Fronas (Эустафий Фрон), meistro Narcizo Frono sūnus	Vilniaus miestietis, pristatė poli-ruotą cukrinę iš raudonmedžio	1891 m., Narcizas Fronas
274.	Stepanas Charitanovičius (Степан Хаританович)	Ašmenos apskrities miestietis, pristatė didelį oblių-leistuvą (фуганок)	1891 m., Piotras Kondratovičius
275.	Vladislavas Fadejevas (Владислав Фадеев)	–, pristatė cukrinę	1891 m., Jokūbas Ivaškevičius
276.	Kazimiras Balcevičius (Казимир Бальцевич)	–, pristatė oblių	1891 m., Osipas Gorelis
277.	Ivanas Šimkevičius (Иван Шимкевич)	Atsargos kareivis, pristatė oblių zenzubelį (зензубель)	1891 m., Aleksandras Žebrovskis
278.	Benediktas Račkovskis (Бенедикт Рачковский)	Valstietis, pristatė dvigubą oblių (двойной рубанок)	1891 m., Adamas Kozela
279.	Osipas Karpovičius (Осип Карпович)	Bajoras, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1891 m., Antonas Urbanovičius
280.	Antonas Lipnickis (Антон Липницкий)	Vilniaus miestietis, pristatė dvigubą oblių (двойной рубанок)	1891 m., Ivanas Drukeinis
281.	Antanas Baltrūnas (Антон Балтрун)	Švenčionių apskrities valstietis, pristatė komodą	1891 m., Kazimiras Ivanovskis
282.	Mečislavas Voinickis (Мечислав Войницкий)	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities miestietis, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1891 m., Ivanas Drukeinis
283.	Vaclovas Julijanas Jurilevičius (Вацлав Юльян Юрилевич)	Vilniaus miestietis, [...]	1891 m., Narcizas Fronas
284.	Sigizmundas Stundys (Сигизмунд Стундис)	–, pristatė oblių zenzubelį (зензубель)	1891 m., Karolis Bedikanis

285.	Michailas Ambroževičius (Михаилъ Амброжевич)	Vilniaus miestietis, pristatė oblių zenzubelį (зензубель)	1891 m., Ignatijus Undrevičius
286.	Aleksandras Kučka (Александр Кучко)	–, pristatė kortų stalą	1891 m., Jokūbas Ivaškevičius
287.	Vikentijus Saulevičius (Викентий Савлевич)	Kareivio sūnus, pristatė rašomąjį stalą	1891 m., Kazimiras Joachimčikas
288.	Ignatijus Ujūnas (Игнатий Уюн)	–, –	1891 m., Aleksandras Žebrovskis
289.	Feliksas Stemikovskis (Феликс Стемиковский) (?)	Musninkų valsčiaus valstietis, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1892 m., Aleksandras Žebrovskis
290.	Piotras Strachas (Петр Страх)	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities Krėvos valsčiaus, Ma- levičių kaimo valstietis, padarė moterišką stalą	1892 m., Ivanas Adamovičius
291.	Valerijonas Levitovas (Валериан Левитов)	Vilniaus miestietis, pristatė karnizą	1892 m., Adamas Šulevičius
292.	Julijanas Krulikovskis (Юльян Круликовский)	–, pristatė dvigubą oblių (двойной рубанок)	1892 m., Piotras Kondratovičius
293.	Josifas Ostrovskis (Иосиф Островский)	Vilniaus miestietis, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1892 m., Adamas Kozela
294.	Jakobas Saulevičius (Яков Савлевич)	Kareivio sūnus, pristatė oblių-leistuvą (фуганок)	1892 m., Kazimiras Joachimčikas
295.	Josifas Fronas / Franas (Иосиф Фрон / Фран), meistro Narcizo Frono sūnus	–, pristatė spintą iš riešutmedžio	1892 m., Narcizas Fronas
296.	Kazimiras Kazlovskis (Казимир Казловский)	Vilniaus miestietis, pristatė karnizą	1892 m., Henrikas Boguslavskis
297.	Francas Ulindas (Франц Улинд)	Valstietis, pristatė dvigubą oblių (двойной рубанок)	1892 m., našlė Paulina Ivaškevičienė
298.	Osipas Stankevičius (Осип Станкевич)	Vilniaus gubernijos Paberžės valsčiaus valstietis, pristatė oblių šlichtubelį (шlichtубель)	1892 m., Michailas Mažeika
299.	Bronislavas Semaška (Бронислав Семашко)	Vilniaus miestietis, pristatė du oblius (рубанок)	1892 m., Aleksandras Juškevičius
300.	Ivanas Pacevičius (Иван Пацевич)	Lydos miestietis, pristatė mažą ažuolinę spintelę	1892 m., Leopoldas Korkucis
301.	Konstantinas Tomaševičius (Константин Томашевич)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities Lydos valsčiaus Šeibokų kaimo valstietis, pristatė du oblius (рубанок)	1892 m., Osipas Gorelikas
302.	Martynas Ramazevičius (Мартин Рамазевич)	Vilniaus miestietis, –	1892 m., Konstantinas Ramazevičius
303.	Augustinas Stankevičius (Августин Станкевич)	Vilniaus miestietis, –	1892 m., Ivanas Drukteinis
304.	Kazimiras Polonskis (Казимир Полонский)	Vilniaus miestietis, –	1892 m., Adamas Šulevičius
305.	Izidorius Gelvanovskis (Изидор Гелвановский)	Vilniaus gubernijos Trakų apskrities valstietis, pristatė rašomąjį stalą	1892 m., Ivanas Adamovičius
306.	Piotras Zagurskis (Петр Загурский)	Vilniaus miestietis, pristatė didelį oblių-leistuvą (фуганок)	1892 m., Norbertas Veržchnickis

5 priedas. 1892–1893 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 88

Nr.	Pameistrio vardas, pavardė	Kilmė, pristatytas gaminys	Tapimo pameistrių metai, meistras
1.	Nikolajus Sidorovas (<i>Николай Сидоров</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė oblių zenzubelį (<i>зензубель</i>)	1892 m., Ferdinandas Undrevičius
2.	Viačeslavas Čarneckis (<i>Вячеслав Чарнецкий</i>)	Vileikos apskrities [...] valsčiaus valstietis, pristatė oblių zenzubelį (<i>зензубель</i>)	1892 m., Jurijus Juchna
3.	Karolis Kilokovskis (<i>Карль Килоковский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė kortų stalą	1892 m., Ivanas Adamovičius
4.	Julijanas Mackoicis (<i>Юльян Мацкойц</i>)	Ašmenos miestietis, –	1892 m., Adamas Šulevičius
5.	Michailas Šotas (<i>Михаиль Шот</i>)	Vilniaus gubernijos Lydos apskrities valstietis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1892 m., Osipas Gorelikas
6.	Stefanas Potašnikovas (<i>Стефан Поташиников</i>)	Vilniaus Vaikelio Jėzaus auklėjimo namų auklėtinis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1892 m., Aleksandras Juchnevičius
7.	Ivanas Marozovskis (<i>Иван Марозовский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė karnizą	1892 m., Ignatijus Undrevičius
8.	Vilhelmas Malachovskis (<i>Вильгельм Малаховский</i>)	Bajoras, pristatė dvigubą oblių-leistuvą (<i>двойной фуганок</i>)	1892 m., Ignatijus Undrevičius
9.	Pavelas Piechota (<i>Павель Пехотта</i> / <i>Pawel Piechotto</i>)	Prūsijos pavaldinys, pristatė du nedidelius oblius (<i>рубанок</i>)	1892 m., Vikentijus Kudlovskis
10.	Karolis Buračevskis (<i>Карль Бурачевский</i>)	Ašmenos apskrities Jurotiškių valsčiaus Margovičių kaimo valstietis, pristatė moterišką tualetą	1893 m., Ivanas Adamovičius
11.	Francas Jackovskis (<i>Франц Яцковский</i>)	Vilniaus miestietis, pristatė oblių-leistuvą (<i>фуганок</i>)	1893 m., našlė Jekaterina Grinevičienė
12.	Narcizas Raudanovičius (<i>Нарциз Равданович</i>)	Varnionių valsčiaus valstietis, pristatė dvigubą oblių-leistuvą (<i>двойной фуганок</i>)	1893 m., Ferdinandas Undrevičius
13.	Ivanas Girinas (<i>Иван Гирин</i>)	Bajoras, pristatė dvigubą oblių-leistuvą (<i>двойной фуганок</i>)	1893 m., Henrikas Boguslavskis
14.	Osipas Mozalevskis (<i>Осип Мозалевский</i>)	Vilniaus gubernijos Ašmenos apskrities Poliansko valsčiaus valstietis, pristatė ažuolinę kėdę	1893 m., Kazimiras Simonovičius
15.	Boleslavas Jankovskis (<i>Болеслав Янковский</i>)	Benekainių valsčiaus valstietis, pristatė du oblius (<i>рубанок</i>)	1893 m., Aleksandras Juchnevičius
16.	Kazimiras Sakovičius (<i>Казимир Сакович</i>)	Vilniaus apskrities Gelvonų valsčiaus valstietis, pristatė ažuolinę kėdę	1893 m., Ivanas Adamovičius
17.	Vitoldas Mikoša arba Kozakovskis (<i>Витолдъ Микош или Козаковский</i>)	Bajoras, –	1893 m., Ivanas Adamovičius
18.	Aleksandras Stefanovičius (<i>Александр Стефанович</i>)	–, –	1893 m., Ivanas Adamovičius
19.	Ivanas Ivanovas (<i>Иван Иванов</i>)	Vilniaus gubernijos Nemenčinės valsčiaus valstietis, pristatė karnizą	1893 m., Silvestras Ramazevičius

Vilniaus stalių (krikščionių) cecho meistrų sąrašas (6 priedas. 1844–1875 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho meistrų sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47) duomenys pateikiami remiantis 1875 m. sąrašu, kuriame pateiktos 34 meistrų pavardės chronologine tvarka pagal jų tapimo meistrais metus nuo 1844 iki 1875 m. (pirmųjų dviejų amatininkų meistrais tapimo metai nenurodyti). Antroje grafoje pateikiamas meistro vardas, pavardė, skliausteliuose – originali asmenvardžių rašyba, šaltiniuose pavardės rašybai įvairuojant, atskyrus pasviruoju brūkšniu pateikiami užfiksuoti skirtingi variantai, jeigu žinoma, nurodoma meistro kilmė. Siekiant parodyti amatininko kelią nuo mokinio iki meistro, įvestos papildomos grafos – trečiojoje nurodyti tapimo mokiniu metai, mokslo trukmė, meistras, o jeigu informacijos neturime, rašomas brūkšnys. Ketvirtojoje grafoje nurodomi tapimo pameistrių metai, meistras, pristatytas gaminys, o jeigu informacijos neturime, rašomas brūkšnys. Trečiojoje ir ketvirtojoje grafose pateikiamos nuorodos į šaltinius. Penktojoje grafoje nurodyti 1875 m. sąrašė užfiksuoti tapimo meistrų metai.

6 priedas. 1844–1875 m. Vilniaus stalių (krikščionių) cecho meistrų sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 47

Nr.	Meistro vardas, pavardė, kilmė	Tapimo mokiniu metai, mokslo trukmė, meistras	Tapimo pameistrių metai, meistras, pristatytas gaminys	Tapimo meistrų metai
1.	Antonas Poplavskis (Антон Поплавский), –	–	–	–
2.	Vikentijus Sakovičius (Викентий Сакович), –	–	–	–
3.	Pavelas Golšuchas (Павелъ Гольшух), –	–	–	1844 m.
4.	Konstantinas Ramazevičius (Константин Рамазевич), –	–	–	1850 m.
5.	Leopoldas Korkucis (Леопольд Коркуц), –	–	–	1850 m.
6.	Ignatijus Undrevičius (Игнатий Ундревич), –	–	–	1851 m.
7.	Izidorius Ankudovičius (Изидор Анкудович), –	–	–	1852 m.
8.	Andrėjus Skurčinskis (Андрей Скурчинский), –	–	–	1853 m.
9.	Ivanas Ramazevičius (Иван Рамазевич), –	–	–	1859 m.
10.	Ivanas Dzvillo (Иван Дзвилло), –	–	–	1859 m.
11.	Aleksandras Žebrovskis (Александр Жебровский), bajoras	1854 m., 2 m. priimtas pas meistrą Ivaną Karpušką, tais pačiais metais perėjo pas meistrą Konstantiną Ramazevičių ¹	1856 m., Konstantinas Ramazevičius, pristatė 3 rūšių oblius (шрубзгбель, илихтгбель, дубельтгбель) ²	1859 m.

¹ LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 23.

² LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 10.

12.	Aleksandras Rokickis (Александр Рокицкий), –	–	–	1860 m.
13.	Joafimas Markevičius (Иоафим Маркевич), –	–	–	1861 m.
14.	Romualdas Karčmaževskis (Ромуальд Карчмажевский), bajoras	1850 m., 7 m., meistras Jurijus Maškovskis, nuo 1855 m. tęsė savo mokslus pas meistrą Ivaną Karpušką, o po 3 m. turėjo būti perkeltas į pameistrius ³	1858 m., Ivanas Karpuška ⁴ , –	1862 m.
15.	Ivanas Adamovičius (Иван Адамович), –	–	–	1862 m.
16.	Jeronimas Ramazevičius (Героним Рамазевич), –	1852 m., 1 m. ir 6 sav. (jau prasimokė), meistras Martynas Mileris ⁵	1852 m., Martynas Mileris ⁶ , –	1862 m.
17.	Karolis Arcimovičius (Карль Арцимович), –	–	–	1863 m.
18.	Vikentijus Kudlovskis (Викентий Кудловский), –	–	–	1866 m.
19.	Ferdinandas Undrevičius (Фердинанд Ундревич), Vilniaus miestietis	1854 m., 1 m., meistras brolis Ignatijus Undrevičius ⁷	1855 m., Ignatijus Undrevičius, pristatė oblius (гебли под названием рубанки) ⁸	1867 m.
20.	Vladislavas Žilinskis (Владислав Жилинский), Vilniaus miestietis	1858 m., 6 mėn., meistras Semionas Tumalovičius ⁹	1859 m., Semionas Tumalovičius ¹⁰ , –	1868 m.
21.	Konstantinas Grinevičius (Константин Гриневиць), bajoras	1854 m., 6 m., meistro našlė Teofilija Zaborovska ¹¹	1870 m., meistro našlė Zaborovska ¹² , –	1870 m.
22.	Antanas Moisejevas (Антон Мойсеев), Vilniaus miestietis, kanonistas	–	1863 m., Antanas Kučinskis ¹³ , –	1872 m.
23.	Justinas Jančevskis (Устин Янчевский), Kauno apskrities bajoras	1866 m. 1 m. ir 1 mėn., meistras Ignatijus Undrevičius ¹⁴	1867 m., Josifas Petrovskis ¹⁵ , –	1872 m.
24.	Leopoldas Sakovičius (Леопольд Саковичъ), bajoras	1859 m., 2 m., meistras Vikentijus Sakovičius ¹⁶	1861 m., Vikentijus Sakovičius ¹⁷ , –	1873 m.

3 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 3.

4 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 15v.

5 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 14.

6 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 1v.

7 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 23v.

8 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 8v.

9 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 37v.

10 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 17.

11 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 21v.

12 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 62.

13 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 30, 30v.

14 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 68.

15 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 49.

16 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 46.

17 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 23v, 24.

25.	Tadeušas Arcimovičius (Тадеуш Арцимович), –	–	1865 m., Karolis Arcimovičius ¹⁸ , –	1873 m.
26.	Stanislavas Novickis (Станислав Новицкий), –	–	–	1873 m.
27.	Stanislavas Jašoldas / Jašoldas (Станислав Яшольд / Яшульд), Vilniaus miestietis	1861 m., 8 m. (3 m. maitinimas, 5 m. mokymas), meistras Antonas Poplavskis ¹⁹	1869 m., Antonas Poplavskis ²⁰ , –	1873 m.
28.	Jurijus Juchnevičius (Юрий Юхневич), –	–	–	1873 m.
29.	Piotras Veržbickis (Петр Вержицкий), –	–	–	1873 m.
30.	Kazimiras Ivanovskis (Казимир Ивановский), Trakų miestietis	1856 m., 6 m., meistras Karolis Mosakas ²¹	1863 m., Karolis Mosakas, pristatė moterišką staliuką ²²	1873 m.
31.	Kazimiras Olševskis (Казимир Ольшевский), bajoras	Nuo 1861 iki 1869 m., meistras Vikentijus Sakovičius ²³	1869 m., Vikentijus Sakovičius ²⁴ , –	1873 m.
32.	Aleksandras Malinskis (Александр Малинский), –	–	1864 m., Francas Rodzevičius ²⁵ , –	1874 m.
33.	Ignatijus Lipinskis (Игнатий Липинский), –	–	–	1875 m.
34.	Adamas Pleskačius / Pliaskačius (Адам Плескач / Пляскач), Kauno gubernijos miestietis	1864 m., 4 m., meistras Juozapas Kučinskis ²⁶	1864 m., Juozapas Kučinskis ²⁷ , –	1875 m.

18 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 41, 41v.

19 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 52v.

20 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 58.

21 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 26v.

22 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 28.

23 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 55v.

24 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 57v.

25 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 33.

26 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 23, l. 62.

27 LVIA, f. 965, ap. 1, b. 31, l. 31v.

Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho meistrų sąrašuose (7 priedas. 1850–1881 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho meistrų sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24; 8 priedas. 1882–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho meistrų sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 67) duomenys pateikiami remiantis šiais principais: antroje grafoje pateikiamas meistro vardas (-ai), pavardė, skliausteliuose – originali asmenvardžių rašyba, šaltinyje pavardės rašybai įvairuojant, atskyrus pasviruoju brūkšniu pateikiami užfiksuoti skirtingi variantai. Jeigu asmenvardžiai, vietovardžiai neįskaitomi arba nevysiškai įskaitomi, rašomi laužtiniai skliaustai su daugtaškiu ([...]). Abejojant ar teisingai asmenvardis, vietovardis perskaitytas ar atlikta jo transkripcija, rašomas klausukas. Tėvavardžių sąrašuose atsisakyta, tačiau nurodyti giminystės ryšiai. Trečiojoje grafoje nurodoma meistro kilmė, amžius, o jeigu tokios informacijos nėra, rašomas brūkšnys. Ketvirtojoje grafoje nurodomi tapimo meistrų ir mirties (jeigu užfiksuota) metai, atskirai pažymima apmušėjo specializacija (jeigu užfiksuota). 7 priedo 1–28 pozicijose pateikiama dviguba tapimo meistrų data (pvz., 1847/1850 m.): pirmieji – tapimo meistrų, antrieji – meistro perrašymo į naują knygą metai.

7 priedas. 1850–1881 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) meistrų sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 24

Nr.	Vardas, pavardė	Kilmė, amžius	Tapimo meistrų metai, specializacija
1.	Girša Slepas (<i>Гирша Слен</i>)	Trakų miestietis, 42 m.	1847/1850 m.
2.	Elijašas Bražovskis / Brazovskis (<i>Ельяш Бражовский / Бразовский</i>)	Vilniaus miestietis, 42 m.	1834/1850 m.
3.	Benjamins Lubičius (<i>Беньямин Лубич</i>)	Vilniaus miestietis, 33 m.	1849/1850 m.
4.	Leizeris Gordonas (<i>Лейзер Гордон</i>)	Vilniaus miestietis, 67 m.	1834/1850 m.
5.	Jochelis Gordonas (<i>Иохель Гордон</i> Leizerio Gordono sūnus)	Vilniaus miestietis, 37 m.	1834/1850 m.
6.	Davidas Nemzeris (<i>Давид Немзер</i>)	Vilniaus miestietis, 52 m.	1834/1850 m.
7.	Leiba Čukernikas (<i>Лейба Чукерник</i>)	Vilniaus miestietis, -	1836/1850 m.
8.	Šaja Baketis (<i>Шая Бакет</i>)	Vilniaus miestietis, 42 m.	1835/1850 m.
9.	Jankelis Šlioma Stoliaris (<i>Янкель Шлюма Столяр</i>)	Vilniaus miestietis, 50 m.	1835/1850 m.
10.	Abraomas Mauša Stoliaris (<i>Абрам Моуша Столяр</i> , Jankelio Šliomos Stoliario sūnus)	Vilniaus miestietis, 32 m.	1835/1850 m.
11.	Vulfas Gondesas / Gindesas (<i>Вульф Гондес / Гиндес</i>)	Vilniaus miestietis, 41 m.	1843/1850 m. (mirė 1870 m.)
12.	Abelis Vizunas (<i>Абель Визун</i>)	Vilniaus miestietis, 47 m.	1834/1850 m. (mirė 1865 m.)
13.	Mauša Siniukas (<i>Моуша Синюк</i>)	Vilniaus miestietis, 29 m.	1850 m. (mirė 1864 m.)
14.	Abraomas Stulmacheris (<i>Абрам Стульмахер</i>)	Vilniaus miestietis, 43 m.	1834/1850 m.

15.	Abraomas Grodzenskis (<i>Абрам Гродзенский</i>)	Vilniaus miestietis, 41 m.	1835/1850 m.
16.	Leiba Orelsas (<i>Лейба Орельс</i>)	Vilniaus miestietis, 34 m.	1843/1850 m.
17.	Šešelėis Ivianas (<i>Шебешель Ивян</i>)	Vilniaus miestietis, 49 m.	1835/1850 m. (mirė 1860 m.)
18.	Mauša Čukermanas / Čukermanas (<i>Мовша Чукерман / Цукерман</i>)	Vilniaus miestietis, 33 m.	1835/1850 m.
19.	Chaimas Benjamins Pupkė / Pupkinas (<i>Хайм Бенъямин Пупке / Пупкин</i>)	Lydos miestietis, 43 m.	1849/1850 m.
20.	Morduchas Šapiro (<i>Мордух Шапиро</i>)	Vilniaus miestietis, 50 m.	1848/1850 m.
21.	Morduchas Mejeris Gozmanas / Glazmanas (<i>Мордух Меер Гозман / Глазман</i>)	Vilniaus miestietis, 29 m.	1849/1850 m.
22.	Morduchas Chackelsas (<i>Мордух Хацкельс</i>)	Vilniaus miestietis, 51 m.	1850 m.
23.	Berkas Dišleris (<i>Берко Дышлер</i>)	Vilniaus miestietis, 45 m.	1843/1850 m.
24.	Joselis Feldblomas (<i>Иосель Фельдблом</i>)	Vilniaus miestietis, 41 m.	1843/1850 m.
25.	Leiba Levišas (<i>Лейба Левиш</i>)	Vilniaus miestietis, 32 m.	1849/1850 m. (mirė 1860 m.)
26.	Šolomas Lonas (<i>Шолом Лон</i>)	Ašmenos miestietis, -	1850 m. (mirė 1865 m.)
27.	Vulfas Bretas (<i>Вульф Брет</i>)	Vilniaus miestietis, -	1850 m.
28.	Šolomas Krecmeris (<i>Шолом Крецмер</i>)	Vilniaus miestietis, 29 m.	1845/1850 m.
29.	Judelis Morocnikas (<i>Юдель Мороцник</i>)	Vilniaus miestietis, 23 m.	1855 m., buvo egzaminuotas stalių krikščionių ceche
30.	Mejeris Chaimas Celiaris (<i>Меер Хайм Целяр</i>)	Mikališkių miestietis, 34 m.	1856 m., buvo egzaminuotas stalių krikščionių ceche
31.	Leiba Koganas (<i>Лейба Коган</i>)	Molėtų miestietis, -	1856 m.
32.	Šmaiko Elija Malachas (<i>Шмайко Елья Малах</i>)	Žaslių miestietis, 26 m.	1856 m.
33.	Šmuelis Kacas Polockis (<i>Шмуель Кацъ Полоцкий</i>)	Gelvonų miestietis, -	1857 m.
34.	Joselis Vizunas (<i>Иосель Визун</i>)	Vilniaus miestietis, 23 m.	1857 m.
35.	Abraomas Simianskis (<i>Абрам Симянский</i>)	Vilniaus miestietis, 29 m.	1857 m., buvo egzaminuotas stalių krikščionių ceche
36.	Leiba Viniskis (<i>Лейба Виниский</i>)	Vilniaus miestietis, 31 m.	1857 m.
37.	Mauša Vaineris (<i>Мовша Вайнер</i>)	Vilniaus miestietis, -	1857 m.
38.	Abraomas Boueris (<i>Абрам Боуер</i>)	Stakliškių miestietis, 24 m.	1857 m.
39.	Leiba Grodzenskis (<i>Лейба Гродзенский</i>)	Vilniaus miestietis, 25 m.	1857 m.
40.	Elijašas Girša Antovilis (<i>Ельяш Гириша Антоவில்</i>)	Antakalnio miestietis, 25 m.	1858 m.
41.	Jankelis Panaras (<i>Янкель Панар</i>)	Vilniaus miestietis, -	1858 m.
42.	Mejeris Pružanas (<i>Меер Пружан</i>)	Vilniaus miestietis, 24 m.	1858 m.
43.	Aronas Sakeris (<i>Арон Сакер</i>)	Mikališkių miestietis, -	1858 m.
44.	Michelis Ceslė (<i>Михель Цесле</i>)	Mikališkių miestietis, -	1858 m.
45.	Leizeris Tatarskis (<i>Лейзер Татарский</i>)	Paberžės miestietis (?), -	1858 m., apmušėjas
46.	Aronas Radzulskis (<i>Арон Радзульский</i>)	Mikališkių miestietis, 28 m.	1858 m.
47.	Šimelis Gaselnikas (<i>Шимель Гасельник</i>)	Vilniaus miestietis, 31 m.	1858 m.
48.	Mejeris Lichtmacheris (<i>Меер Лихтмахер</i>)	Vilniaus miestietis, 24 m.	1858 m.
49.	Abraomas Kotlovičius (<i>Абрам Котлович</i>)	Lydos apskrities Arlios miestietis, -	1858 m.
50.	Berkas Mejeris Dubovskis (<i>Берко Меер Дубовский</i>)	Gelvonų miestietis, -	1858 m.

51.	Icka Koganas (<i>Ицко Коган</i>)	Molėtų miestietis, –	1858 m.
52.	Šmuelis Baksas (<i>Шмуель Бакс</i>)	Naugarduko miestietis, –	1858 m., apmušėjas
53.	Chaimas Rušackis (<i>Хайм Рушацкий</i>)	Svyrių miestietis, –	1858 m., apmušėjas
54.	Chlavno Ševelis Abramzonas (<i>Хлавно Шевель Абрамзон</i>)	Krėvos miestietis, –	1858 m. (mirė 1869 m.)
55.	Abraomas Elijašas Levišas (<i>Абрам Ельяш Левиш</i>)	Vilniaus miestietis, –	1859 m.
56.	Gecelis Gordonas (<i>Гецель Гордон</i>)	Molėtų miestietis, 32 m.	1860 m.
57.	Morduchas Imbrickis (<i>Мордуч Имбрицкий</i>)	Lydos apskrities Ščiutino miestietis, 33 m.	1860 m.
58.	Lipmanas Michelis Stoliaris (<i>Липман Михель Столяр</i>)	Vilniaus miestietis, 45 m.	1861 m. (mirė 1873 m.)
59.	Lipmanas Kličas (<i>Липман Клиз</i>)	Vilniaus miestietis, –	1861 m.
60.	Izraelis Gordonas (<i>Израель Гордон</i>)	Vilniaus miestietis, 27 m.	1861 m.
61.	Ševelis Gordonas (<i>Шевель Гордон</i> , Izraelio Gordono brolis)	Vilniaus miestietis, 24 m.	1861 m.
62.	Leiba Avadešas (<i>Лейба Авадяш</i>)	Vilniaus miestietis, 26 m.	1864 m.
63.	[...] Bencelis Kresbergas (<i>... Бенцель Кресберг</i>)	Vilniaus miestietis, 35 m.	1861 m.
64.	Mendelis Dachoveris (<i>Мендель Даховкер</i>)	Vilniaus miestietis, –	1862 m.
65.	Abraomas Pricas (<i>Абрам Приц</i>)	Trakų apskrities miestietis, 23 m.	1864 m.
66.	Mauša Šliozbergas (<i>Мовиша Шлиозберг</i>)	–	1864 m., apmušėjas (mirė 1871 m.)
67.	Abraomas Abelis Salakas (<i>Абрам Абель Салак</i>)	Vilniaus miestietis, 25 m.	1864 m.
68.	Abraomas Aronas Simernickis (<i>Абрам Арон Симерницкий</i>)	Gelvonų miestietis, 23 m.	1864 m.
69.	Morduchas Giguzas (<i>Мордуч Гигуз</i>)	Musninkų miestietis, 24 m.	1864 m.
70.	Morduchas Ickermanas (<i>Мордуч Ицкерман</i>)	Naugarduko miestietis, 21 m.	1864 m.
71.	Girša Zdaninas (<i>Гириша Зданий</i>)	Naugarduko miestietis, –	1864 m., apmušėjas
72.	Davidas Meitesas (<i>Давид Мейтес</i>)	Vilniaus miestietis, 32 m.	1864 m.
73.	Rachmielis Milperas (<i>Рахмиель Мильпер</i>)	Vilniaus miestietis, 29 m.	1864 m.
74.	Judelis Saloveičikas (<i>Юдель Соловейчик</i>)	Čiobiškio miestietis, 37 m.	1865 m.
75.	Mendelis Kaganas (<i>Мендель Каган</i>)	Vilniaus miestietis, 21 m.	1866 m.
76.	Icka Gelferis (<i>Ицко Гельфер</i>)	Vilniaus miestietis, 26 m.	1866 m.
77.	Jochananas Zablockis (<i>Иоханан Заблоцкий</i>)	Vilniaus miestietis, 31 m.	1866 m.
78.	Chaimas Goldšteinas (<i>Хайм Гольдштейн</i>)	Antakalnio miestietis, 28 m.	1866 m.
79.	Joselis Koltunas (<i>Иосель Кольтун</i>)	Vilniaus miestietis, 24 m.	1866 m.
80.	Girša Zelteris (<i>Гириша Зельцер</i>)	Svyrių miestietis, 27 m.	1867 m.
81.	Gecelis Gordonas (<i>Гецель Гордон</i>)	Molėtų miestietis, 40 m.	1868 m.
82.	Mejeris Gurvičius (<i>Меер Гурвич</i>)	–	1872 m.
83.	Icka Dor [...] (<i>Ицко ...</i>)	–	1872 m.
84.	Rubinas Evrovičius (<i>Рубин Еврович</i>)	–	1874 m.
85.	Aronas Voloronskis (<i>Арон Волоронский</i>)	[...] miestietis, –	1874 m.
86.	Vulfas Malamedas (<i>Вульф Маламед</i>)	Vilniaus miestietis, –	1874 m.

87.	Mauša Giguzas (<i>Мовиша Гигуз</i>)	Musninkų miestietis, -	1874 m.
88.	Faivišas Germanovičius (<i>Файвиш Германович</i>)	Vilniaus miestietis, -	1875 m.
89.	Davidas Rubinas (<i>Давид Рубин</i>)	Kobylniko miestietis, -	1875 m.
90.	Morduchas Laševičius (<i>Мордуч Лашевич</i>)	Vilniaus miestietis, -	1875 m.
91.	Leiba Šlosbergas (<i>Лейба Шлосберг</i>) (?)	Vilniaus miestietis, -	1875 m.
92.	Judelis Antovilis (<i>Юдель Антофиль</i>)	Vilniaus miestietis, -	1875 m.
93.	Mauša Galinas (<i>Мовиша Галин</i>)	Anykščių miestietis, -	1875 m., apmušėjas
94.	Libermanas Adovičius (<i>Либерман Адович</i>)	Žaslių miestietis, -	1875 m.
95.	Jankelis Cukermanas (<i>Янкель Цукерман</i>)	Vilniaus miestietis, -	1876 m.
96.	Girša Kotlovičius (<i>Гирша Котлович, Abraomo Kotlovičiaus sūnus</i>)	Arlios miestietis, -	1876 m.
97.	Icka Kavarskis (<i>Ицко Каварский</i>)	Švenčionių miestietis, -	1876 m.
98.	Abraomas Rudaševskis (<i>Абрам Рудашевский</i>)	Molėtų miestietis, -	1876 m.
99.	Zalmanas Raušbordas (<i>Зальман Раушборд</i>) (?)	Vilniaus miestietis, -	1876 m.
100.	Abraomas Zasel[...] (<i>Абрам Засель...</i>)	Vilniaus miestietis, -	1876 m.
101.	Ševelis Asas (<i>Шевель Асс</i>)	Vilniaus miestietis, -	1877 m.
102.	Elijašas [...] (<i>Ельиш ...</i>)	[...] miestietis, -	1877 m.
103.	Aizikas Broidesas (<i>Айзик Бройдес</i>)	Vilniaus miestietis, -	1877 m., apmušėjas
104.	Samuelis Efenbugas (<i>Самуель Эфенбуг</i>)	Kurliandijos gubernijos Gruobinio miestietis, -	1878 m.
105.	[...] Koziol (... <i>Козиоль</i>)	Valkininkų miestietis, -	1878 m.
106.	Chonka Glunskis (<i>Хонка Гунский</i>) (?)	Jiezno miestietis, -	1878 m.
107.	Mauša Zakovičius (<i>Мовиша Закович</i>)	Čiobiškio miestietis, -	1878 m., apmušėjas
108.	Ševelis Šarkanas (<i>Шевель Шаркан</i>)	Valkininkų miestietis, -	1879 m.
109.	Berkas Darovas (<i>Берко Даров</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m.
110.	Šlioma Duseckis (<i>Шлиома Дусецкий</i>)	Paberžės miestietis, -	1879 m., apmušėjas
111.	Moisiejus Slabadkinas (<i>Мойсей Слабадкин</i>)	Minsko miestietis, -	1879 m., apmušėjas
112.	Elijašas Turinskis (<i>Ельиш Туринский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m.
113.	Aronas Bengisas (<i>Арон Бенгис</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, -	1879 m., apmušėjas
114.	Izraelis Borgas (<i>Израель Борг</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., apmušėjas
115.	Zalmanas [...] (<i>Зальман...</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1879 m., apmušėjas
116.	Icka Šneidmanas (<i>Ицко Шнейдман</i>)	Smurgainių miestietis, -	1879 m.
117.	Vulfas Kemachas (<i>Вульф Кемах</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, -	1879 m.
118.	Zusmanas Elkesas (<i>Зусман Элькес</i>)	Vilniaus miestietis, 26 m.	1879 m., apmušėjas
119.	Abraomas Buivedziskis (<i>Абрам Буйведзиский</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, 31 m.	1879 m.
120.	Niselis Peskeris (<i>Нисель Пескер</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m.
121.	Icka Levinas (<i>Ицко Левин</i>)	Širvintų miestietis, -	1880 m.
122.	Šmuila Abraomas Chackelevičius (<i>Шмуила Абрам Хацкелевич</i>)	Minsko gubernijos Naugarduko miestietis, -	1880 m.
123.	[...] Stulmanas (... <i>Стульман</i>)	Musninkų miestietis, -	1880 m.
124.	Leiba Zandaras (<i>Лейба Зандар</i>)	Valkininkų miestietis, -	1880 m.

125.	Abelis Disleris (<i>Абель Дислер</i>) (?)	Vilniaus miestietis, -	1881 m.
126.	Šmuelis Šopekovskis (<i>Шмуель Шопековский</i>)	Vilniaus miestietis, 22 m.	1881 m.
127.	Abraomas Glazmanas (<i>Абрам Глазман</i>)	Vilniaus miestietis, 33 m.	1881 m.
128.	Berkas Šmuelis Ceslė (<i>Берко Шмуель Цесле</i> , Michelio Ceslės sūnus)	Mikališkių miestietis, -	1881 m.
129.	Jankelis [..rbergas] (<i>Янкель ..бергс</i>)	Varėnos miestietis, -	1881 m.
130.	Notelis Vaisbordas (<i>Нотель Вайсборд</i>)	Vilniaus miestietis, -	1881 m., apmušėjas
131.	Morduchas Kreizas (<i>Мордух Крейз</i>)	Trakų apskrities Varėnos miestietis, -	1881 m., apmušėjas
132.	Aronas Fankas Bangesas (<i>Арон Фанк Бангес</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, -	1881 m., apmušėjas
133.	Chonelis Sucheviskis (<i>Хонель Сухевский</i>)	Gelvonų miestietis, 22 m.	1881 m., apmušėjas
134.	Chaimas Slosbergas (<i>Хайм Слосберг</i>)	-	1881 m., apmušėjas
135.	Šmuelis Bengenas (<i>Шмуель Бенген</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis	1881 m.
136.	Joselis Šapiro (<i>Иосель Шапиро</i>)	Ašmenos apskrities Salų miestietis, -	1881 m.

8 priedas. 1882–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho meistrų sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 67

Nr.	Vardas, pavardė	Kilmė, amžius	Tapimo meistrų metai
1.	Abraomas Sviadoščius (<i>Абрам Свядоц</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, 23 m.	1882 m., apmušėjas
2.	Efroimas Šapiro (<i>Эфроим Шапиро</i>)	Paberžės miestietis, 40 m.	1882 m.
3.	Mejeris Goldovskis (<i>Меер Гольдовский</i>)	Paberžės miestietis, 32 m.	1882 m.
4.	Šlioma Taicas (<i>Шлиома Тайц</i>)	Širvintų miestietis, 34 m.	1882 m.
5.	Icka Armanovskis (<i>Ицко Армановский</i>)	Čiobiškio miestietis, -	1882 m., apmušėjas
6.	Mejeris Pilnikas (<i>Меер Пилник</i>)	Vilniaus miestietis, -	1882 m.
7.	Davidas Galambas (<i>Давид Галамб</i>)	Musninkų miestietis, -	1882 m.
8.	Noachas Fainas (<i>Ноах Файн</i>)	Čiobiškio miestietis, -	1883 m.
9.	Šlioma Mendkovičius (<i>Шлиома Мендкович</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m.
10.	Jankelis Turgelis (<i>Янкель Тургель</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m., apmušėjas
11.	Icka Bakštas (<i>Ицко Бахшт</i>)	Vilniaus (Naujamiesčio dalies) miestietis, -	1883 m., apmušėjas
12.	Mauša Druškenikas (<i>Мовиша Друшкеник</i>)	Musninkų miestietis, -	1883 m., apmušėjas
13.	Šlioma Bastackis (<i>Шлиома Бастацкий</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m.
14.	Šmuelis Giršovičius (<i>Шмуель Гиришович</i>)	Vilniaus miestietis, -	1883 m.
15.	Icka Stocikas (<i>Ицко Стоцик</i>)	Vilniaus miestietis, -	1884 m.
16.	Michelis Karabanas (<i>Михель Карабан</i>)	Butrimonių miestietis, -	1884 m.
17.	Peisachas Šepskovskis (<i>Пейсах Шепсковский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1884 m.
18.	Abraomas Jankelis Kozelis (<i>Абрам Янкель Козель</i>)	Valkininkų miestietis, -	1884 m.
19.	Elijašas Salitas (<i>Ельяш Салит</i>)	Molėtų miestietis, -	1885 m.
20.	Mauša Braudesas (<i>Мовиша Браудес</i>)	Čiobiškio miestietis, -	1885 m.
21.	Zelikas Mordukovičius (<i>Зелик Мордукович</i>)	Karelinsko miestietis, -	1885 m.
22.	Šmuelis Dogilskis (<i>Шмуель Догильский</i>)	Marijampolės miestietis, -	1885 m.
23.	Gercas Šulianskis (<i>Герц Шулянский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1885 m.
24.	Calkas Šapiršteinas (<i>Цалко Шапириштейн</i>)	[...] miestietis, -	1885 m., apmušėjas
25.	Leiba Lubičius (<i>Лейба Лубич</i>)	-	1885 m.
26.	Jankelis Rit[vo] (<i>Янкель Рит(во)</i>)	[...] miestietis, -	1885 m.
27.	Jankelis Jankelovičius (<i>Янкель Янkelович</i>)	Molėtų miestietis, -	1889 m.
28.	Elijašas Dukatas (<i>Ельяш Дукат</i>)	Vilniaus miestietis, -	1889 m.
29.	Šmuelis Areliukas (<i>Шмуель Арелюк</i>)	Ašmenos miestietis, -	1890 m.
30.	Jankelis Dobromišlianskis (<i>Янкель Добрмышлянский</i>)	-	1890 m.
31.	Chonelis Kuliakovskis (<i>Хонель Куляковский</i>)	Ašmenos apskritys, Trobų miestietis, -	1890 m.
32.	Icka Šilapskis (<i>Ицко Шилапский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1890 m.
33.	Berkas Devaltovas (<i>Берко Девальтов</i>)	[...] miestietis, -	1890 m.
34.	Bencelis Sapiro (<i>Бенцель Сапиро</i>)	-	1890 m.
35.	Ovseris Sapiro (<i>Овсер Сапиро</i>)	Paberžės miestietis, -	1890 m.
36.	Mauša Pasmanas (<i>Мовиша Пасман</i>)	Vilniaus miestietis, -	1890 m.
37.	Gercas Stamas (<i>Герц Стам</i>)	Vilniaus miestietis, -	1890 m.
38.	Gercas Natanzonas (<i>Герц Натанзон</i>)	Gelvonų miestietis, -	1890 m.
39.	Vulfas Leizeris (<i>Вульф Лейзер</i>)	Molėtų miestietis, -	1890 m.
40.	Davidas Zapšainas (<i>Давид Запшайн</i>)	Gelvonų miestietis, -	1890 m.
41.	Jankelis Sacharanas (<i>Янкель Сарахан</i>)	Gelvonų miestietis, -	1890 m.

42.	Faivušas Kemachas (<i>Файвуш Кемах</i>)	[...] miestietis, -	1890 m.
43.	Davidas Palikonskis (<i>Давид Паликонский</i>)	-	1890 m.
44.	Mauša Ancelevičius (<i>Мовиша Анцелевич</i>)	-	1890 m.
45.	Jankelis Šeskinas (<i>Янкель Шескин</i>)	Vilniaus miestietis, -	1891 m.
46.	Abraomas Pušneris (<i>Абрам Пушкин</i>)	Vilniaus (Šnapiškių) miestietis, -	1891 m.
47.	Chonelis Ceplevičius (<i>Хонель Цеплевич</i>)	Dynos apskrities Pastovių miestietis, -	1891 m.
48.	Joselis Icka Tatarskis (<i>Иосель Ицко Татарский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1891 m.
49.	Jankelis Fanvizinskis (<i>Янкель Фанвизинский</i>)	Naugarduko miestietis, -	1891 m.
50.	Abraomas Soloveičikas (<i>Абрам Соловейчик</i>)	Švenčionių apskrities Daugėliško miestietis, -	1891 m.
51.	Morchukas Vaineris (<i>Мордұх Вайнер</i>)	Vilniaus (Šnapiškių) miestietis, -	1891 m.
52.	Šaja Šelepąs (<i>Шая Шелен</i>)	[...] miestietis, -	1891 m.
53.	Girša Dneleris (<i>Гирша Днелер</i>)	Mikališkių miestietis, -	1891 m.
54.	Samsonas Plotnikas (<i>Шамсон Плотник</i>)	Paberžės miestietis, -	1892 m.
55.	Mauša Koltunas (<i>Мовиша Кольтун</i>)	Šešuolių miestietis, -	1892 m.
56.	Calkas Montviliškis (<i>Цалько Монтвилишский</i>)	Eišiškių miestietis, -	1892 m.
57.	Ševelis Koganas (<i>Шевель Коган</i>)	Molėtų miestietis, -	1892 m.
58.	Šlioma Baranas (<i>Шлиома Баран</i>)	Mikališkių miestietis, -	1892 m.
59.	Leiba Krezbergas (<i>Лейба Крезберг</i>)	Vilniaus miestietis, -	1892 m.
60.	Davidas Stolas (<i>Давид Столов</i>)	Širvintų miestietis, -	1892 m.
61.	Icka Pacas (<i>Ицко Пац</i>)	Bagaslaviškio miestietis, -	1892 m.
62.	Zaruchas Rudinas (<i>Зарух Рудин</i>)	Čiobiškio miestietis, -	1892 m.
63.	Chaimas Odninskis (<i>Хайм Однинский</i>)	Švenčionių miestietis, -	1892 m.
64.	Joselis Mendelis Dachovkeris (<i>Иосель Мендель Даховкер</i>)	Vilniaus miestietis, -	1892 m.
65.	Zarukas Galinas (<i>Зарук Галин</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės apskrities Anykščių miestietis, -	1893 m., apmušėjas
66.	Kušelis Jackovičius (<i>Кушель Яцкович</i>)	Nemenčinės miestietis, -	1893 m.
67.	[...] Amluckis (... <i>Амлуцкий</i>)	Vilniaus miestietis, -	1893 m.

Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho mokinių sąrašas (9 priedas. 1889–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho mokinių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 85) sudarytas pagal tuos pačius principus kaip meistrų sąrašai. Antrojoje grafoje pateikiamas mokinio vardas (-ai), pavardė, skliausteliuose – originali rašyba šaltiniuose. Trečiojoje grafoje nurodoma mokinio kilmės vieta, mokslo trukmė, o jeigu duomenų nėra, rašomas brūkšnyas. Ketvirtojoje grafoje nurodomi tapimo mokiniu metai, meistras, giminystės ryšiai. Jeigu asmenvardžiai, vietovardžiai neįskaitomi arba nevisiškai įskaitomi, rašomi laužtiniai skliaustai, abejojant ar teisingai perskaityta ar atlikta transkripcija, rašomas klausukas.

9 priedas. 1889–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho mokinių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 85

Nr.	Mokinio vardas, pavardė	Kilmė, mokslo trukmė	Tapimo mokiniu metai, meistras
1.	Jankelis Orliukas (<i>Янкель Орлюк</i>)	Ašmenos apskrities Trobų miestietis, 4 m.	1889 m., Joselis Šostanas
2.	Davidas Trockis (<i>Давид Троцкий</i>)	Vilniaus apskrities Rudaminos valsčius, 3 m. ir 9 mėn.	1889 m., Michelis Ceslė
3.	Šmuelis Davidas Aronsas (<i>Шмуель Давид Аронс</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m. ir 11 mėn.	1889 m., Gercas Šulianskis
4.	Chaimas Buškenecas (<i>Хайм Бушкенец</i>)	Švenčionių miestietis, 4 m.	1889 m., Icka Liubicas
5.	Matesas Strazas (<i>Матес Страз</i>)	Žiezmarų (?) miestietis, 5 m.	1889 m., Mauša Vaineris
6.	Šolomas Pernikas (<i>Шолом Перник</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1889 m., Noachas Fainas
7.	Geršonas Malevanskis (<i>Гершон Малеванский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 10 mėn.	1889 m., Girša Goldbergas
8.	Judelis Ožengercas (<i>Юдельн Оженгерц</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1889 m., Joselis Šapiro
9.	Leiba Melnikas (<i>Лейба Мельник</i>)	Kauno gubernijos Vilkmergės miestietis, 3 m.	1889 m., Šlioma Mendkovičius
10.	Joselis Icka Kalatuchinas (<i>Иосель Ицко Калатухин</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1889 m., Šlioma Mendkovičius
11.	Davidas Jackevičius (<i>Давид Яцкевич</i>)	Mikališkių miestietis, 4 m. ir 10 mėn.	1889 m., Peisachas Šepskovskis
12.	Rafalas Golandas (<i>Рафаль Голанд</i>)	Gelvonų miestietis, 3 m.	1889 m., Michelis Ceslė
13.	Abraomas Urichsonas (<i>Абрам Урихсон</i>)	Čiobiškio miestietis, 4 m. ir 2 mėn.	1889 m., [...] Kozel
14.	Izaokas Uriasonas (<i>Исаак Урясон</i>)	Čiobiškio miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1889 m., Leizeris Lipelesas
15.	Chackelis Biksonas (<i>Хацкель Биксон</i>)	Molėtų miestietis, 3 m.	1889 m., Leiba Viniskis
16.	Ovsejus Zaktregeris (<i>Овсей Зактрегер</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1889 m., Cholemas Punkskis

17.	Abraomas Sapiro (<i>Абрам Сapiro</i>)	Ašmenos miestietis, 3 m.	1889 m., Šlioma Bastonskis
18.	Girša Leiba Vulfovičius (<i>Гирша Лейба Вульфович</i>)	Molėtų (?) miestietis, 3 m.	1889 m., Noachas Fainas
19.	Šmuila Fainas (<i>Шмуила Файн</i>)	Čiobiškio miestietis, 5 m.	1889 m., Noachas Fainas, mokinio tėvas
20.	Ilja Gordonas (<i>Илья Гордон</i>)	Molėtų miestietis, 5 m.	1889 m., Abraomas Leiba Natansonas
21.	Mejeris Izraelis Apatovas (<i>Меер Израель Апатов</i>)	Nemenčinės miestietis, 4 m.	1890 m., Šlioma Mendkovičius
22.	Icka Svirskis (<i>Ицко Свирский</i>)	Ašmenos miestietis, 4 m.	1890 m., Lezeris Lipelesas
23.	Dovydas Lifšicas (<i>Довид Лифшиц</i>)	Dunilovičių miestietis, 5 m.	1890 m., Mejeris Pilnikas
24.	Izraelis Levensonas (<i>Израель Левенсон</i>)	Mikališkių miestietis, 5 m.	1890 m., Elijašas Kaganas
25.	Rachmielis Gordonas (<i>Рахмель Гордон</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1890 m., Icka Gelferis
26.	Abraomas Arkinas (<i>Абрам Аркин</i>)	Lydos apskrities Žaludko miestietis, 5 m.	1890 m., Michelis Ceslė
27.	Mauša Levkovičius (<i>Мовша Левкович</i>)	Varanavo miestietis, 2 m. ir 6 mėn.	1890 m., Michelis Ceslė
28.	Abraomas Rubinšteinas (<i>Абрам Рубинштейн</i>)	Svyrių miestietis, 3 m.	1890 m., Gercas Šulianskis
29.	Zelmanas Chodosas (<i>Зельман Ходос</i>)	Vileikos apskrities Medilo miestietis, 5 m.	1890 m., Abraomas Kozalas
30.	Šalomas Gernikas (<i>Шолом Герник</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1890 m., Šmuelis Šepskovskis, anksčiau mokėsi pas Noachą Fainą
31.	Šimelis Nemzeris (<i>Шимель Немзер</i>)	Trakų apskrities miestietis, 5 m.	1890 m., Šmuelis Šepskovskis, anksčiau mokėsi pas Noachą Fainą
32.	Aronas Virgaftas (<i>Арон Виргафт</i>)	Vitebsko gubernijos miestietis, 5 m.	1890 m., Šalomas Pilnakas
33.	Benjamins Bakas (<i>Беньямин Бак</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1890 m., Bencelis Krizbergas
34.	Izraelis Goldmanas (<i>Израель Гольдман</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m. (1 m. jau prasimokė)	1890 m., Elijašas Dukštas
35.	Davidas Alperovičius (<i>Давид Альперович</i>)	Vileikos apskrities Kureneco miestietis, 4 m.	1890 m., Šmuelis Štulmanas (kitur Stulmanas)
36.	Jankelis Levinas (<i>Янкель Левин</i>)	Gelvonų miestietis, 5 m.	1890 m., Elijašas Malachas
37.	Judelis Vilšontskis (<i>Идель Вильшонтский</i>)	Lydos miestietis, 2 m.	1890 m., Jankelis Dobramislianskis (kitur Dobramišlianskis)
38.	Joselis Kolotuchesas (<i>Иосель Колотухес</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1890 m., Leiba Kolotuchesas, mokinio tėvas
39.	Kalmanas Cofnas (<i>Кальман Цофнас</i>)	Valkininkų miestietis, 5 m.	1890 m., Elijašas Kaganas
40.	Mauša Broido (<i>Мовша Бройдо</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1890 m., Šmuelis Šepskovskis
41.	Zelikas Azrgelsas (<i>Зелик Азргельс</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1891 m., Šlioma Medkovičius
42.	Izraelis Vainerovičius (<i>Израель Войнерович</i>)	Gelvonų miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1891 m., Abraomas Kozalas

43.	Jakovas Kamenmacheris (<i>Яков Каменмахер</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1891 m., Bencelis Sapiro
44.	Mauša Daniševskis (<i>Мовиша Данишевский</i>)	Margionių miestietis, 3 m.	1891 m., Mejeris Goldovskis
45.	Jankelis Purkinas (<i>Янкель Пуркин</i>)	Vilniaus miestietis, 10 mėn. (3 m. jau prasimokė)	1891 m., Ovzeris Šapiro
46.	Šilichas Labanas (<i>Силих Лабан</i>)	Antakalnio miestietis, 1 m. (2½ m. prasimokė)	1891 m., Jankelis Ponarskas, našlė Chaja Ponarska perleido meistrui Šulianskiui
47.	Abraomas Soroka (<i>Абрам Сорока</i>)	Švenčionių miestietis, 4 m.	1891 m., Leiba Viniskis
48.	Leiba Rapoportas (<i>Лейба Рапопорт</i>) (?)	Trakų apskrities, [...] miestietis, 4 m. ir 2 mėn.	1891 m., Abraomas Kotlovičius
49.	Šlioma Zaslanskis (<i>Шлиома Засланский</i>)	Lydos apskrities miestietis, 2 m.	1891 m., Ovzeris Sapiro
50.	Mauša Lipkovičius (<i>Мовиша Липкович</i>)	–, 3 m. ir 7 mėn.	1891 m., Girša Goldbergas
51.	Šmaja Šmidas (<i>Шмая Шмид</i>)	Ašmenos apskrities Dieveniškų miestietis, 4 m.	1891 m., Leiba Zandiras
52.	Mejeris Zalkindas (<i>Меер Залькинд</i>)	Valkininkų miestietis, 4 m. ir 3 mėn.	1891 m., Michelis Karabanas
53.	Mauša Azaras (<i>Мовиша Азар</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1891 m., Šlioma Mendkovičius
54.	Girša Rudinas (<i>Гирша Рудин</i>)	–, 4 m.	1891 m., Joselis Šapiro, suteikė mokiniui leidimą pereiti pas kitą meistrą
55.	Mauša Aronovičius (<i>Мовиша Аронович</i>)	Paberžės miestietis, 5 m.	1891 m., Mauša Pasmanas
56.	Elčikas Laveteras (<i>Эльчик Лаветер</i>)	Trakų miestietis, 4 m. ir 10 mėn.	1891 m., Faivisas Rabinas
57.	Jankelis Kurliandas (<i>Янкель Курльянд</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1891 m., Faivisas Rabinas
58.	Šimelis Nemzeris (<i>Шимель Немзер</i>)	–, 4 m. ir 6 mėn.	1891 m., Samuilas Šepskovskis, mokinį perleido meistrui Ickai Gelferiui
59.	Rubinas Cukermanas (<i>Рубин Цукерман</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1892 m., Michelis Ceslė
60.	Mauša Jankelis Verskainas (<i>Мовиша Янкель Верскайн</i>)	Vilkmargės miestietis, 2 m.	1892 m., Šlioma Mendkovičius
61.	Šlioma Biksonas (<i>Шлиома Биксон</i>)	Molėtų miestietis, 3 m.	1892 m., Rachmielis Maizelis
62.	Abraomas Morduchas Trachttembergas (<i>Абрам Мордух Трахтемберг</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1892 m., Samuelis Arliukas
63.	Izraelis Segalis (<i>Израель Сегаль</i>)	Ašmenos apskrities Krėvos miestietis, 5 m.	1892 m., Izaokas Dorguzianskis
64.	Chaimas Školnikas (<i>Хайм Школьник</i>)	Punsko miestietis, 3 m.	1892 m., Šlioma Taicas
65.	Girša Elijašas Aidinbertas (<i>Гирша Ельяш Айдинберт</i>)	[...] miestietis, 4 m. 6 mėn.	1892 m., Icka Šulianskis
66.	Chaimas Šapiro (<i>Хайм Шапиро</i>)	[...] miestietis, 5 m.	1892 m., Faivisas Rabinas
67.	Ovsejus Dvoracas (<i>Овсей Дворац</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1892 m., Faivisas Rabinas

68.	Leiba Tatarskis (<i>Лейба Татарский</i>)	Vilniaus miestietis, 2 m.	1892 m., Icka Pacas
69.	Davidas Grodno (<i>Давид Гродно</i>)	Širvintų miestietis, 5 m.	1892 m., Švelis Kaganas
70.	Morduchas Drukas (<i>Мордуч Друк</i>)	Vilkmergės miestietis, 1 m. (2 m. jau prasimokė)	1892 m., Davidas Polikanskis
71.	Leiba Zaslanskis (<i>Лейба Засланский</i>)	Trakų apskrities Butrimonių miestietis, 5 m.	1892 m., Davidas Polikanskis
72.	Isaokas Borovskis (<i>Исаак Боровский</i>)	Vilniaus apskrities Rudaminos miestietis, 3 m.	1892 m., Šimelis Gurvičius
73.	Danielis Burakišskis (<i>Даниель Буракишский</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1892 m., Michelis Ceslė
74.	Chononas Efronas (<i>Хонон Эфрон</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1892 m., Zacharas Rudinas
75.	Abraomas Margolis (<i>Абрам Марголис</i>)	Molėtų miestietis, 5 m.	1892 m., Abraomas Kozelas
76.	Izraelis Rabinovičius (<i>Израель Рабинович</i>)	Gardino gubernijos miestietis, 4 m.	1893 m., Noachas Fainas
77.	Abraomas Taicas (<i>Абрам Тайц</i>)	Švenčionių miestietis, 1 m. ir 9 sav.	1893 m., Šlioma Mendkovičius
78.	Ošeris Kačergiskis (<i>Ошер Качергиский</i>)	Kauno gubernijos Aleksandrovsko apskrities Vidžių miestietis, 4 m.	1893 m., Šlioma Taicas
79.	Chononas Gurvičius (<i>Хонон Гурвич</i>)	Ašmenos apskrities Salų miestietis, 4 m. ir 6 mėn.	1893 m., Kušelis Jackovičius
80.	Aizikas Charmacas (<i>Айзик Хармац</i>)	Švenčionių miestietis, 3 m. ir 7 mėn.	1893 m., Rachielis Maizelis

Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho pameistrių sąrašai (10 priedas. 1852–1886 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 26; 11 priedas. 1881–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 68; 12 priedas. 1883–1892 m. Vilniaus apmušėjų (žydų ir krikščionių) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 70) sudaryti pagal tuos pačius principus kaip meistrų ir mokinių sąrašai. Antroje grafoje pateikiamas pameistro vardas (-ai), pavardė, skliausteliuose – originali rašyba šaltiniuose. Trečiojoje grafoje nurodoma pameistro kilmės vieta, mokslo trukmė, o jeigu duomenų nėra, rašomas brūkšny. Ketvirtojoje grafoje nurodomi tapimo pameistrių metai, meistras, giminytės ryšiai, 11 ir 12 prieduose atskirai pažymima apmušėjo specializacija (jeigu užfiksuota). Jeigu asmenvardžiai, vietovardžiai neįskaitomi arba nevisiškai įskaitomi, rašomi laužtiniai skliaustai, o abejojant, ar teisingai perskaityta ar atlikta transkripcija, rašomas klausukas.

10 priedas. 1852–1886 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho pameistrių sutarčių su meistras sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 26

Nr.	Pameistro vardas, pavardė	Kilmė, amžius	Tapimo pameistrių metai, meistras, specializacija
1.	Vulfas Zaidmneris (<i>Вульф Зайдмнер</i>)	Vilniaus miestietis, -	1852 m., Abelis Vizunas
2.	Zelmanas Šapiršteinas (<i>Зельман Шапирштейн</i>)	Paberžės miestietis, -	1852 m., Chaimas Punkinas
3.	Notelis Bliacheris (<i>Нотель Бляхер</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1852 m., Abraomas Vizunas
4.	Mauša Zaidenborgas (<i>Мовша Зайденборг</i>)	Vilniaus miestietis, 27 m.	1852 m., Leizeris Gordonas
5.	Jonašas Šeskinas (<i>Ионаш Шескин</i>)	Vilniaus miestietis, 23 m.	1852 m., Jankelis Šlioma Stoliaris
6.	Icka Levutas (<i>Ицко Левут</i>)	-	1861 m., Benjaminas Lubinas
7.	Izraelis Bogašas (<i>Израиль Богаш</i>)	-	1862 m., -
8.	Izraelis Begešas (<i>Израиль Беgeh</i>)	-	1862 m., -
9.	Jankelis Ponarskas (<i>Янкель Понарск</i>)	-	1862 m., -
10.	Šmuelis Peisachas Barišnikas (<i>Шмуель Пейсах Барышник</i>)	-	1862 m., -
11.	Todrisas Kurumanas (<i>Тодрис Куруман</i>)	-	1862 m., -
12.	Efroimas Elijašas Cvilnigas (<i>Ефроим Ельяш Цвилниг</i>)	-	1863 m., -
13.	Chaimas Elijašas Kopelovičius (<i>Хайм Ельяш Копелович</i>)	-	1863 m., -
14.	Mauša Kaganas (<i>Мовша Казан</i>)	-	1864 m., -
15.	Icka Michelis Ivanteris (<i>Ицко Михель Ивантер</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, -	1864 m., Jankelis Rubinšteinas

16.	Mauša Elijašas Goldšteinas (<i>Мовиша Ельяш Гольдштейн</i>)	-	1865 m., -
17.	Jankelis Gercas Viniskis (<i>Янкель Герц Виниский</i>)	-	1865 m., -
18.	Noachas Fainas (<i>Ноах Файн</i>)	-	1865 m., -
19.	Leiba Zetelis (<i>Лейба Зетель</i>)	-	1865 m., -
20.	Boruchas Icka Sapiro (<i>Борух Ицко Сапиро</i>)	-	1865 m., -
21.	Faivišas Geršanovičius (<i>Файвиш Гершанович</i>)	-	1865 m., -
22.	Kuselis Rubinas Skurkinas (<i>Кусель Рубин Скуркин</i>)	-	1865 m., -
23.	Abelis Morduchas Skorbankis (<i>Абель Мордух Скорбанский</i>)	-	1865 m., -
24.	Emašas Raičukas (<i>Емаш Райчук</i>)	-	1865 m., -
25.	Mendelis Kadas (<i>Мендель Кад</i>)	-	1865 m., -
26.	Leiba Azralsas (<i>Лейба Азралс</i>)	-	1866 m., -
27.	Tanchelis Mailiasas (<i>Танхель Майляс</i>)	-	1866 m., -
28.	Šimelis Benderas (<i>Шимель Бендер</i>)	-	1866 m., -
29.	Morduchas Goldebergas (<i>Мордух Голдеберг</i>)	-	1866 m., -
30.	Icka Boruchas Barchinovičius (<i>Ицко Борух Бархинович</i>)	-	1867 m., -
31.	Jankelis Stočikas (<i>Янкель Сточик</i>)	-	1867 m., -
32.	Icka Melamedas (<i>Ицко Меламед</i>)	-	1867 m., -
33.	Zelmanas Braveršanas (<i>Зельман Бравершан</i>)	-	1867 m., -
34.	Pinchosas Briuchanskis (<i>Пинхос Брюханский</i>)	-	1867 m., -
35.	Mauša Goldmanas (<i>Мовиша Голдман</i>)	-	1868 m., -
36.	Chaimas Genachas Zalkindas (<i>Хайм Генах Залькинд</i>)	-	1868 m., -
37.	Joselis Tabakšteizeris (<i>Иосель Табакиштейзер</i>)	Vilniaus miestietis, -	1870 m., -
38.	Jankelis Mauša Levinas (<i>Янкель Мовиша Левин</i>)	Molėtų miestietis, -	1871 m., -
39.	Kasrielis Pružanas (<i>Касриель Пружан</i>)	-	1871 m., -
40.	Chaimas Vulfas Aronsas (<i>Хайм Вульф Аронс</i>)	-	1871 m., -
41.	Joselis Elionskis (<i>Иосель Елионский</i>)	Žiežmarių miestietis, -	1873 m., -
42.	Icka Ceikinskis (<i>Ицка Цейкинский</i>)	Švenčionių miestietis, -	1873 m., -
43.	Abraomas Šebskovskis (<i>Абрам Шебсковский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1873 m., -
44.	Jankelis Dobromislianskis (<i>Янкель Добромыслянский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1873 m., -
45.	Abraomas Mauša Glazmanas (<i>Абрам Мовиша Глазман</i>)	Vilniaus miestietis, -	1874 m., -
46.	Zusmanas Voineris (<i>Зусман Войнер</i>)	Vilniaus (Šnipiškį) miestietis, -	1874 m., -
47.	Abraomas Elijašas Soloveičikas (<i>Абрам Ельяш Соловейчик</i>)	Švenčionių miestietis, -	1874 m., -
48.	Berkas Nirkas (<i>Берко Нирск</i>)	Vilniaus miestietis, -	1874 m., -

49.	Abraomas Natanzonas (Абрам Натанзон)	Gelvonų miestietis, -	1874 m., -
50.	Jankelis Epšteinas (Янкель Эпштейн)	Paberžės miestietis	1875 m., -
51.	Icka Jofa (Ицко Иофа)	Vilkmergės miestietis, -	1875 m., -
52.	Berkas Voinskis (Берко Войнский)	-	1875 m., -
53.	Jankelis Šikinas (Янкель Шикин)	Vilniaus miestietis, -	1875 m., -
54.	Šlioma Mendelis Bisteckis (Шлиома Мендель Бистецкий)	Vilniaus miestietis, -	1875 m., -
55.	Noselis Šapiro (Носель Шапиро)	Salų miestietis, -	1876 m., -
56.	Davidas Kacevas (Давид Кацев)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1876 m., -
57.	Joselis Icka Tatarskis (Иосель Ицко Татарский)	Vilniaus miestietis, -	1876 m., -
58.	Icka Portnoj (Ицко Портной)	Gelvonų miestietis, -	1876 m., -
59.	Vulfas Godesas (Вульф Годес)	Vilniaus miestietis, -	1876 m., -
60.	Chaimas Judelis Novogrudskis (Хайм Юдель Новогрудский)	Vilniaus miestietis, -	1876 m., -
61.	Joselis Dachoveris (Иосель Даховкер)	Vilniaus miestietis, -	1876 m., -
62.	Davidas Seiferas (Давид Сейфер)	Butrimonių miestietis, -	1876 m., -
63.	Chaimas Izraelis Sakeras (Хайм Израиль Сакер)	Mikališkių miestietis, -	1877 m., -
64.	Chaimas Melamedas (Хайм Меламед)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1877 m., -
65.	Davidas Kaufmanas (Давид Кауфман)	Švenčionių miestietis, -	1877 m., -
66.	Ševelis Briuchanskis (Шевель Брюханский)	Vilniaus miestietis, -	1877 m., -
67.	Jankelis Dvorčanas (Янкель Дворчан)	Valkininkų miestietis, -	1877 m., -
68.	Berkas Česlė (Берко Чесле)	Mikališkių miestietis, -	1878 m., -
69.	Girša Voineris (Гирша Войнер)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1878 m., -
70.	Abelis Kurenis (Абель Курян)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1878 m., -
71.	Izraelis Icka Kleipmanas (Израиль Ицко Клейпман)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., -
72.	Arbaomas Koziolas (Абрам Козиол)	Valkininkų miestietis, -	1878 m., -
73.	Aronas Falkas Bengisas (Арон Фалк Бенгис)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, -	1878 m., -, apmušėjas
74.	Chaimas Levinas (Хайм Левин)	Gelvonų miestietis, -	1878 m., -
75.	Girša Mesičanskis (Гирша Месичанский)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., -
76.	Chononas Mejeris Broidesas (Хонон Меер Бройдес)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., -
77.	Leiba Bruneris (Лейба Брунер)	Kauno miestietis, -	1878 m., -
78.	Faivisas Kemachas (Файвис Кемах)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., -
79.	Benjamins Draznikas (Беньямин Дразник)	Lydos apskrities Ostrinos miestietis, -	1878 m., -
80.	Faivišas Rabinovičius (Файвиш Рабинович)	Širvintų miestietis, -	1878 m., -
81.	Notelis Vaisbordas (Нотель Вайсборд)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., -
82.	Šlioma Mendkovičius (Шлиома Мендкович)	Vilniaus miestietis, -	1878 m., -
83.	Mauša Braudesas (Мовша Браудес)	Čiobiškio miestietis, -	1878 m., -

84.	Elijašas Salitas (<i>Ельяш Салит</i>)	Molėtų miestietis, -	1879 m., -
85.	Šlioma Joselis Tacas (<i>Шлиома Иосель Тац</i>)	Gelvonų miestietis, -	1879 m., -
86.	Šmuelis Icka Arliukas (<i>Шмуель Ицко Арлюк</i>)	Ašmenos miestietis, -	1879 m., -
87.	Davidas Golozibas (<i>Давид Голозиб</i>)	Musninkų miestietis, -	1879 m., -
88.	Mauša Berzoiko (<i>Мовиша Берзойко</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., -
89.	Zelikas Lipešas (<i>Зелик Липелес</i>)	-	1879 m., -
90.	Leizeris Nemzeris (<i>Лейзер Немзер</i>)	-	1879 m., -
91.	Mejeris Arliukas (<i>Меер Арлюк</i>)	Ašmenos miestietis, -	1879 m., -
92.	Abraomas Icka Segalis (<i>Абрам Ицко Сегаль</i>)	Anykščių miestietis, -	1879 m., -
93.	Leiba Icka Antovilis (<i>Лейба Ицко Антовиль</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1879 m., -
94.	Leiba Icka Labudas (<i>Лейба Ицко Лабуд</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., -
95.	Ševelis Kaganas (<i>Шевель Каган</i>)	Molėtų miestietis, -	1879 m., -
96.	Icka Valkas (<i>Ицко Валк</i>)	[...] miestietis	1879 m., -
97.	Jankelis Norbergas (<i>Янкель Норберг</i>)	Varėnos miestietis, -	1879 m., -
98.	Leiba Druzkenikas (<i>Лейба Друзкеник</i>)	Musninkų miestietis, -	1879 m., -
99.	Gercas Brukas (<i>Герц Брук</i>)	Naugarduko miestietis, -	1879 m., -
100.	Berkas Glezeris (<i>Берко Глезер</i>)	Smurgainių miestietis, -	1879 m., -
101.	Aronas Šapiršteinas (<i>Арон Шапириштейн</i>)	Paberžės miestietis, -	1879 m., -
102.	Abraomas Belicas (<i>Абрам Белиц</i>)	Vilniaus miestietis, 58 m.	1879 m., Vulfas Gindesas
103.	Ruvelis Šapiro (<i>Рувель Шапиро</i>)	Molėtų miestietis, 39 m.	1879 m., Mejeris Lichtmacheris
104.	Zelmanas Izraelis Tiktinis (<i>Зельман Израель Тиктин</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., Faivišas Rabinas
105.	Calkas Šapiršteinas (<i>Цалко Шапириштейн</i>)	Poberžės miestietis, -	1879 m., Rubinas Iverovičius, minimas baldų gamybos amatas
106.	Berkas Girša Kasevas (<i>Берко Гириша Кацев</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1879 m., Benjaminas Lubičius
107.	Abraomas Šukstulskis (<i>Абрам Шукстольский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., Abraomas Londonas
108.	Mauša Varuchas Gurvičas (<i>Мовиша Барух Гурвич</i>)	Antakalnio miestietis, -	1879 m., Elijašas Brolovskis
109.	Beirachas Zalkindas (<i>Бейрах Залкинд</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1879 m., Izraelis Gordonas
110.	Mejeris Glezeris (<i>Меер Глезер</i>)	Ašmenos miestietis, -	1879 m., Michaelis Ceslė
111.	Leizeris Glezeris (<i>Лейзер Глезер, Межеро Глезеро brolis</i>)	Ašmenos miestietis, -	1879 m., Abraomas Kotlovičius
112.	Šlioma Kosaras (<i>Шлиома Косар</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1879 m., Judelis Antovilis
113.	Bencelis Broeris (<i>Бенцель Броер</i>)	Pakruojo miestietis, -	1879 m., Samuilas Efenbuchas
114.	Leiba Grilichesas (<i>Лейба Грилихес</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., Abraomas Stoliaris
115.	Icka Reznikovičius (<i>Ицко Резникович</i>)	Trakų miestietis, -	1879 m., Abraomas Kotlovičius
116.	Zelmanas Šapiro (<i>Зельман Шапиро</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1879 m., -

117.	Abraomas Boruchas Šmuelis Mendkovičius (<i>Абрам Борух Шмуель Мендкович</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., -
118.	Girša Emesas (<i>Гириша Эмес</i>)	Musninkų miestietis, -	1879 m., Mendelis Kaganas
119.	Izraelis Peskeris (<i>Израель Пескер</i>)	Vilniaus miestietis, -	1879 m., -
120.	Davidas Icka Kreingelis (<i>Давид Ицко Крейнгель</i>)	Širvintų miestietis, -	1879 m., Mejeris Glazmanas
121.	Šeššelis Teipovičius (<i>Шебишель Тейпович</i>)	Musninkų miestietis, -	1879 m., Leizeris Školnikas
122.	Abelis Galberštatas (<i>Абель Гальберштат</i>)	Stakliškių miestietis, -	1879 m., -
123.	Zelmanas Krusanskis (<i>Зельман Крусанский</i>)	Paberžės miestietis, -	1879 m., -
124.	Icka Levinas (<i>Ицко Левин</i>)	Širvintų miestietis, -	1880 m., -
125.	Mendelis Varševeras (<i>Мендель Варшвер</i>)	Vilniaus miestietis, -	1880 m., Michaelis Ceslė
126.	Chononas Jofė (<i>Хонон Иофе</i>)	Vilkmargės miestietis, -	1880 m., Leiba Šliozbergas (kitur Šlosbergas)
127.	Abraomas Šapiršeinas (<i>Абрам Шапириштейн</i>)	Paberžės miestietis, -	1880 m., Elijašas Malachas
128.	Judelis Leizeris Beigelis (<i>Юдель Лейзер Бейгель</i>)	Vilniaus miestietis, -	1880 m., Michaelis Ceslė
129.	Eizeris Popelenskis (<i>Эйзер Попеленский</i>)	Pabradės miestietis, -	1880 m., Morduchas Šapiro
130.	Perecas Geleras (<i>Перац Гелер</i>)	Širvintų miestietis, 29 m.	1880 m., Aronas Volodinskis
131.	Leiba Krezbergas (<i>Лейба Крезберг</i>)	Vilniaus miestietis, 19 m.	1880 m., Bencelis Krezbergas, pameistrio tėvas
132.	Orelis Šliozbergas (<i>Орель Шлиозберг</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, 23 m.	1880 m., Elijašas Malachas
133.	Mortchelis Kreizas (<i>Мортхель Крейз</i>)	Trakų apskrities Varėnos miestietis, 29 m.	1880 m., Icka Ostrinbergas, apmušėjas
134.	Chaimas Gutmanas (<i>Хайм Гутман</i>)	Pabradės miestietis, -	1880 m., Leiba Vinitskis
135.	Davidas Zapšainas (<i>Давид Запшайн</i>)	Čiobiškio miestietis, -	1880 m., Abraomas Joselsonas
136.	Calkas Montviliškis (<i>Цалко Монтвилишский</i>)	Lydos apskrities Eišiškių miestietis, 26 m.	1880 m., Abraomas Stoliaris
137.	Vulfas Koranskis (<i>Вульф Коранский</i>)	Vilniaus miestietis, 18 m.	1880 m., Abraomas Stoliaris
138.	Abraomas Mejeris Veveris (<i>Абрам Меер Вевер</i>)	Musninkų miestietis, 22 m.	1880 m., Chaimas Ruseckis
139.	Abraomas Šamovičius (<i>Абрам Шамович</i>)	Lydos apskrities Varanavo miestietis, -	1880m., Berkas Dubovskis
140.	Leiba Fridbergas (<i>Лейба Фридберг</i>)	Bagaslaviškio miestietis, -	1880 m., Elijašas Bezprozvanas
141.	Jankelis Jankeliovičius (<i>Янкель Янкелиович</i>)	Molėtų miestietis, 31 m.	1880 m., -
142.	Joselis Drodnicas (<i>Иосель Дродниц</i>)	Vilniaus miestietis, 19 m.	1880 m., Zachelis Zablackis
143.	Chaimas Langbortas (<i>Хайм Лангборт</i>)	Gardino gubernijos Valkavisko apskrities Izabelino miestietis, 16 m.	1880 m., Danielius Kozelas

144.	Zelikas Marduchovičius (<i>Зелик Мордохович</i>)	Naugarduko apskrities Karelių miestietis, 26 m.	1880 m., Elijašas Bezprozvanas
145.	Faivušas Malčikas (<i>Файвиш Мальчик</i>)	Kauno gubernijos [...] miestietis, 22 m.	1880 m., -
146.	Benjamins Glazšteinas (<i>Беньямин Глазштейн</i>)	Vilniaus miestietis, 21 m.	1880 m., Girša Karpalovskis, apmušėjas
147.	Chackelis Losanskis / Lošanskis (<i>Хацкель Лосанский / Лошанский</i>)	Vilniaus miestietis, 21 m.	1881 m., Zachelis Zablackis
148.	Šlioma Baranas (<i>Шлиома Баран</i>)	Mikališkių miestietis, 23 m.	1881 m., Morduchas Rubinšteinas
149.	Šebšelis Kopeliovičius (<i>Шебшель Копелиович</i>)	Švenčionių miestietis, -	1881 m., Zachelis Zablackis
150.	Jankelis Šmuelis Turgelis (<i>Янкель Шмуель Тургель</i>)	Vilniaus miestietis, 20 m.	1881 m., Girša Karpalovskis, apmušėjas
151.	Jankelis Peliowski (<i>Янкель Пелиовский</i>)	Lydos apskrities Ostrinos miestietis, 24 m.	1881 m., Rubinas Iverovičius
152.	Šmuelis Šepkovskis (<i>Шмуель Шепковский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1881 m.,
153.	Abraomas Mauša Glazmanas (<i>Абрам Мовша Глазман</i>)	Vilniaus miestietis, -	1881 m., -
154.	Abraomas Sviadoščius (<i>Абрам Свядош</i>)	Vilniaus miestietis, -	1881 m., Michaelis Ceslė
155.	[...] Genachas Labanas (... <i>Генах Лабан</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1881 m., Faivišas Sarachanas
156.	Šmuelis Berkas Ceslė (<i>Шмуель Берко Цесле / Чеيلة</i>)	Mikališkių miestietis, -	1881 m., Michaelis Ceslė, pameistrio tėvas
157.	Jankelis Belicas (<i>Янкель Белиц</i>)	-	1881 m., Michaelis Ceslė
158.	Mauša Druskenikas (<i>Мовша Друскеник</i>)	Musninkų miestietis, 20 m.	1881 m., Girša Karpelovskis, apmušėjas
159.	Judelis Baltunskis (<i>Юдель Балтунский</i>)	Vilniaus miestietis, 18 m.	1881 m., meistro našlė Lėja Broides
160.	Abraomas Lapidesas (<i>Абрам Липидес</i>)	Paberžės miestietis, 18 m.	1881 m., Šmuelis Bakštas
161.	Leiba Nachumzonas (<i>Лейба Нахумзон</i>)	Vilniaus miestietis, 26 m.	1881 m., Icka Astrinbergas
162.	Arielis Leiba Urvičius (<i>Ариел Лейба Урвич</i>)	-	1881 m., Elijašas Malachas
163.	Jankelis Šulmanas (<i>Янкель Шульман</i>)	-	1881 m., Icka Kavarskis
164.	Leiba Lemgė (<i>Лейба Лемге</i>)	Trakų apskrities Žiežmarių miestietis, 21 m.	1881 m., Abelis Šalakas / Salakas
165.	Chaimas Ožinskis (<i>Хайм Ожинский</i>)	Švenčionių miestietis, 20 m.	1881 m., Elijašas Bezprozvanas
166.	Zelikas Levinas (<i>Зелик Левин</i>)	Širvintų miestietis, -	1881 m., Elijašas Bezprozvanas
167.	Peisachas Armanovskis (<i>Пейсах Армановский</i>)	Čiobiškio miestietis, 30 m.	1881 m., -
168.	Jankelis Abraomas Levušas (<i>Янкель Абрам Левуш</i>)	Vilniaus miestietis, -	1881 m., Mendelis Kaganas
169.	Gercas Šulanskis (<i>Герц Шуланский</i>)	Vilniaus miestietis, 21 m.	1881 m., Abraomas Šulanskis, pameistrio tėvas
170.	Mauša Mejeris Narveras (<i>Мовша Меер Нарвер</i>)	-, 25 m.	1881 m., Abraomas Stoliaris

171.	Jenkelis Leiba Eingelcas (<i>Янкель Лейба Эйнгельц</i>)	Pabradės miestietis, –	1881 m., Leizeris Orelis
172.	Šmuelis Girša Šusteris (<i>Шмуель Гириша Шустер</i>)	Stakliškių miestietis, 20 m.	1881 m., Michaelis Ceslė
173.	Abraomas Šusteris (<i>Абрам Шустер</i>)	Stakliškių miestietis, –	1881 m., Abraomas Kotlovičius
174.	Jankelis Niselis Dušicas (<i>Янкель Нисель Душиц</i>)	Vilniaus miestietis, 20 m.	1881 m., –
175.	Noachas Grodzenas (<i>Ноах Гродзен</i>)	Valkininkų miestietis, 22 m.	1881 m., –
176.	Abraomas Levinas (<i>Абрам Левин</i>)	Ašmenos miestietis, 22 m.	1881 m., Abraomas Kotlovičius
177.	Paltielis Amulskis (<i>Пальтиел Амудский</i>)	Vilniaus miestietis, 19 m.	1881 m., Chaimas Punkinas
178.	Gercas Britaniškis (<i>Герц Британишский</i>)	Čiobiškio miestietis, –	1882 m., Chaimas Ruseckis, apmušėjas
179.	Izraelis Malachas (<i>Израель Малах</i>)	[...] miestietis, –	1882 m., Šmuelis Bakštas, apmušėjas
180.	Bencelis Duelis (<i>Бенцель Дуель</i>)	Ašmenos miestietis, –	1882 m., –
181.	Mejeris Goldovskis (<i>Меер Гольдовский</i>)	Pabradės miestietis, 32 m.	1882 m., Abraomas Kotlovičius
182.	Ošeris Baravikas (<i>Ошер Баравик</i>)	Pabradės miestietis, 22 m.	1882 m., Abraomas Kotlovičius
183.	Girša Frankas (<i>Гириш Франк</i>)	Vilniaus miestietis, 31 m.	1882 m., Abraomas Kotlovičius
184.	Mauša Voineris (<i>Мовиша Войнер</i>)	Mikališkių miestietis, 42 m. (prieš 22 m. įrašytas į pameistrius, prašo išduoti naują pažymėjimą)	1882 m., –
185.	Rubinas Oguzas (<i>Рубин Огуз</i>)	Pabradės miestietis, 18 m.	1882 m., Zachelis Zablockis
186.	Šlioma Taicas (<i>Шлиома Тайц</i>)	Širvintų miestietis, 34 m.	1882 m., pameistris nuo 1879 m., prašo įrašyti į knygą, –
187.	Leiba Berkas Antovilis (<i>Лейба Берко Антовиль</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, –	1882 m., Chaimas Šliosbergas, apmušėjas , prašė išduoti pameistrio pažymėjimą
188.	Faivišas Glezeris (<i>Файвиш Глезер</i>)	Musninkų miestietis, 21 m.	1882 m., Faivišas Rabinas
189.	Icka Aršanovskis (<i>Ицко Аришановский</i>)	Čiobiškio miestietis, –	1882 m., –, apmušėjas
190.	Bencelis Rabinovičius (<i>Бенцель Рабинович</i>)	Pabradės miestietis, –	1882 m., Abraomas Kotlovičius
191.	Abraomas Mauša Nemzeris (<i>Абрам Мовиша Немзер</i>)	Gelvonų miestietis, –	1882 m., Chaimas Šliosbergas, apmušėjas
192.	Mejeris Pilnikas (<i>Меер Пильник</i>)	Vilniaus miestietis, –	1882 m., Icka Gelferis
193.	Judelis Kacas (<i>Юдель Кац</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, –	1882 m., Girša Goldbergas
194.	Ovsejus Oveliovičius (<i>Овсей Овелиович</i>)	Lydos apskrities [...] miestietis, 31 m.	1882 m., Šmuelis Šepkovskis
195.	Mauša Girša Begamas (<i>Мовиша Гириш Бегам</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Chaimas Ruseckis, apmušėjas
196.	Šmuelis Zablackis (<i>Шмуель Заблацкий</i>)	Vilniaus miestietis, 18 m.	1883 m., Zachelis Zablackis, pameistrio tėvas
197.	Abraomas Chaitonas (<i>Абрам Хайтон</i>)	Žiežmarių miestietis, 17 m.	1883 m., Girša Karpalovskis, –

198.	Abraomas Mauša Sidrišokas (<i>Абрам Моуша Сидришок</i>)	Mikališkių miestietis, 23 m.	1883 m., Šmuelis Češlė (Ceslė)
199.	Jankelis Faivilinskis (<i>Янкель Файвилинский</i>)	Naugarduko miestietis, 23 m.	1883 m., Abelis Solokas
200.	Girša Gričanskis (<i>Гирш ричанский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Mauša Zakovičius, apmušėjas
201.	Leiba Tunkelis (<i>Лейба Тункель</i>)	Širvintų miestietis, –	1883 m., Zachelis Zablackis
202.	Chonka Salomzonas (<i>Хонка Саломзон</i>)	Trakų miestietis, 21 m.	1883 m., Leizeris Orelis
203.	Davidas Jadlovkeris (<i>Давид Ядловкер</i>)	Vilniaus miestietis, 22 m.	1883 m., Morduchas Kreizas, apmušėjas
204.	Icka Šliosbergas (<i>Ицко Шлиосберг</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, 19 m.	1883 m., Zachelis Zablackis
205.	Zelmanas Cipmanas (<i>Зельман Ципман</i>)	Vitebsko gubernijos Lepelio apskrities Čašnikų miestietis, 24 m.	1883 m., Girša Karpalovskis, apmušėjas
206.	Michelis Karabanas (<i>Михель Карабан</i>)	Trakų apskrities miestietis, –	1884 m., prieš 18 m. baigė mokymosi laiką pas meistrą Joselį Feldblomą
207.	Icka Stočikas (<i>Ицко Сточик</i>)	Vilniaus miestietis, 39 m.	1884 m., pripažintas meistru, į pameistrių knygą įrašytas 1867 m.
208.	Gilelis Maciukovskis (<i>Гилель Мацюковский</i>)	Lydos apskrities [...] miestietis, 21 m.	1884 m., Abraomas Kotlovičius
209.	Chonelis Davidas Blochas (<i>Хонель Давид Блох</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, 22 m.	1884 m., Abraomas Buividziskis
210.	Bencelis Sapiro (<i>Бенцель Сапиро</i>)	Paberžės miestietis, –	1884 m., Jankelis Sapiro
211.	Benjaminsas Orluchovskis (<i>Беньямин Орлуховский</i>)	Paberžės miestietis, –	1884 m., Aronas Volodinskis
212.	Peisachas Šepškovskis (<i>Пейсах Шепиковский</i>)	Vilniaus miestietis, 24 m.	1884 m., (pameistras nuo 1878 m., prašo išduoti liudijimą)
213.	Genachas Eliovskis (<i>Генах Елиовский</i>)	Minsko gubernijos Naugarduko apskrities [...] miestietis, 17 m.	1884 m., Rachmielis Maizelis
214.	Leizeris Saloveičikas (<i>Лейзер Соловейчик</i>)	[...] miestietis, 21 m.	1884 m., Zachelis Zablackis
215.	Aronas Morduchas Glazmanas (<i>Арон Мордух Глазман</i>)	Vilniaus miestietis, 22 m.	1885 m., Morduchas Glazmanas, pameistrio tėvas
216.	Chaimas Genachas Strachovičius (<i>Хайм Генах Страхович</i>)	Vilniaus miestietis, –	1885 m., –
217.	Abraomas Pušneris (<i>Абрам Пушнер</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, –	1885 m., Mejeris Glazmanas
218.	Berkas Tatarskis (<i>Берко Татарский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1885 m., Davidas Rubinas
219.	Jankelis Ritvo (<i>Янкель Ритво</i>)	Trakų miestietis, 47 m.	1885 m., (1874 m. buvo įrašytas į pameistrius), Joselis Vizunas
220.	Leizeris Lipešas (<i>Лейзер Липелес</i>)	Vilniaus miestietis, 24	1885 m., Faivišas Rabinas
221.	Germanas Kulbekas (<i>Герман Кульбек</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, 26 m.	1885 m., Leiba Avadusas

222.	Davidas Leiba Beilenzonas (<i>Давид Лейба Бейлензон</i>)	Paberžės miestietis, -	1885 m., Elijašas Birzovskis
223.	Girša Levušas (<i>Гирш Левуш</i>)	[...] miestietis, -	1885 m., Leiba Grodzenskis
224.	Lipmanas Furmanas (<i>Липман Фурман</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, -	1885 m., Šmuelis Gaselnikas
225.	Ošeris Patanzonas (<i>Ошер Патанзон</i>)	Gelvonų miestietis, -	1885 m., Šmuelis Gaselnikas
226.	Mauša Šneideris (<i>Мовша Шнейдер</i>)	[...] miestietis, -	1885 m., Berkas Ceslė
227.	Notelis Vizunas (<i>Нотель Визун</i>)	Kareivio sūnus, -	1885 m. Faivušas Sarachanas
228.	Jankelis Sarachanas (<i>Янкель Сарахан</i>)	Mikališkių miestietis, -	1885 m., Rachmielis Milperas, Faivušas Sacharanas – pameistrio tėvas, pas jį mokėsi iki jo mirties
229.	Mauša Kaltunas (<i>Мовша Калтун</i>)	Vilniaus miestietis, -	1885 m., [...]
230.	Davidas Geleris (<i>Давид Гелер</i>)	Vilniaus apskrities Rudaminos miestietis, -	1885 m., Šolomas Pilnikas
231.	Mauša Boruchas Belicas (<i>Мовша Борух Белиц</i>)	Čiobiškio miestietis, -	1885 m., Jankelis Jurborgas
232.	Judelis Volovičius (<i>Юдель Волович</i>)	Paberžės miestietis, -	1885 m., Benjaminas Lubičius
233.	Gercas Mauša Stanas (<i>Герц Мовша Стан</i>)	Vilniaus miestietis, -	1885 m., Girša Goldbergas
234.	Abraomas Ošeris Gitelis (<i>Абрам Ошер Гитель</i>)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, -	1886 m., Faivišas Rabinas
235.	Šmuila Jačinskis (<i>Шмуילו Ячинский</i>)	Vilniaus miestietis, -	1886 m., Benjaminas Lubičius
236.	Abraomas Godesas (<i>Абрам Годес</i>)	Vilniaus miestietis, 22 m.	1886 m., Abraomas Volodinskis
237.	Jankelis Kotonas (<i>Янкель Котон</i>)	Vilniaus miestietis, 18 m.	1886 m., Mejeris Glazmanas
238.	Icka Upteršacas (<i>Ицко Унтериш</i>)	Vilniaus miestietis, 20 m.	1886 m., Elijašas Kaganas

**11 priedas. 1881–1893 m. Vilniaus stalių-kėdžių gamintojų (žydų) cecho
pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 68**

Nr.	Pameistrio vardas, pavardė	Kilmė, mokymosi laikas	Tapimo pameistriu metai, meistras, specializacija
1.	Berkas Geleras (<i>Берк Гелер</i>)	–, –	1881 m., Rachmielis Maizelis
2.	Gercas Stamavas (<i>Герц Стамав</i>)	–, –	1882 m., Girša Gozbergas
3.	Gercas Britaniškis (<i>Герц Британишский</i>)	Čiobiškio miestietis, –	1882 m., Chaimas Ruseckis, apmušėjas
4.	Izraelis Malachas (<i>Израель Малах</i>)	Žaslių miestietis, –	1882 m., Šmuila Bakštas, apmušėjas
5.	Mendelis Šabadas (<i>Мендель Шабад</i>)	Vilniaus miestietis, –	1882 m., Šlioma Duseckis, apmušėjas
6.	Bencelis Zanas (<i>Бенцель Занас</i>)	–, –	1884 m., Icka Gelferas
7.	Kušelis Jackovičius (<i>Кушель Яцкович</i>)	–, –	1884 m., Icka Gelferas
8.	Chaimas Genachas Strachovičius (<i>Хайм Генас Страхович</i>)	Vilniaus miestietis, –	1885 m., Šalomas Pilnakas
9.	Šabselis Medik[...] (<i>Шабсель Медик...</i>)	[...] miestietis, –	1885 m., Leiba Šliosbergas
10.	Berkas Tatarskis (<i>Берк Татарский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1885 m., Davidas Rubinas
11.	Leizeris Lipešas (<i>Лейзер Липелес</i>)	Vilniaus miestietis, –	1885 m., Faivušas Rabinas
12.	Rubinas Kopilovičius (<i>Рубин Копилович</i>)	Valkininkų miestietis, –	1887 m., Aronas Rad[...]
13.	Zarachas Rudinas (<i>Зарах Рудин</i>)	Čiobiškio miestietis, –	1887 m., Šmaja Malachas
14.	Leizeris Kuperas (<i>Лейзер Купер</i>)	Mielagėnų (?) miestietis, –	1887 m., Rachmielis Maizelis
15.	Benjamins Blochas (<i>Бенямин Блох</i>)	Vilniaus miestietis, 3 m.	1889 m., Danielius Kozelas
16.	Jona Šaja Gurvičas (<i>Иона Шая Гурвич</i>)	Dieveniškų miestietis, –	1889 m., Noachas Fainas
17.	Abraomas Rubnikas (<i>Абрам Рубник</i>)	Ašmenos apskrities Trobų miestietis, 4 m.	1890 m., Leizeris Orelis
18.	Abraomas Gurdus (<i>Абрам Гурдус</i>)	Trakų apskrities Valkininkų miestietis, –	1890 m., Abraomas Kotlovičius
19.	Eizeris Klemenas (<i>Ейзер Клемен</i>)	Trakų apskrities Žaslių miestietis, 3 m.	1890 m., Abraomas Kotlovičius
20.	Jankelis Vaineris (<i>Янкель Вайнер</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m. ir 9 mėn.	1890 m., Šmuelis [...]
21.	Zelmanas Ponarskis (<i>Зельман Понарский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1890 m., amato nuo 15 m. mokėsi pas savo tėvą, cecho meistrą Jankelį Ponarskį
22.	Šolomas Emesas (<i>Шолом Эмес</i>)	Musninkų miestietis, 6 m.	1891 m., Punkskis
23.	Girša Leiba Barišanskis (<i>Гириша Лейба Баришанский</i>)	Gardino gubernijos Slanino apskrities [...] miestietis, –	1891 m., Abraomas Kotlovičius
24.	Icka Berkas Katlovkeris (<i>Ицка Берк Катловкер</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1891 m., Abraomas Kotlovičius
25.	Šolomas Levinas (<i>Шолом Левин</i>)	Paberžės miestietis, –	1891 m., Leizeris Orelis
26.	Notelis Leiba Klepas (<i>Нотель Лейба Клеп</i>)	Molėtų miestietis, –	1891 m., Mejeris Goldovskis
27.	Vulfas Jankelis Gelmanas (<i>Вульф Янкель Гельман</i>)	Molėtų miestietis, 4 m.	1891 m., Girša Goldbergas
28.	Aizikas Sacharovičius (<i>Айзик Сахарович</i>)	Vilniaus miestietis, 5 m.	1892 m., Rachmielis Maizelis
29.	Leiba [...] (<i>Лейба ...</i>)	[...] miestietis, –	1892 m., –
30.	Abraomas Icka Zuskinas (<i>Абрам Ицка Зускин</i>)	Panevėžio miestietis, –	1892 m., –
31.	Judelis [...] (<i>Юдель ...</i>)	Vilniaus miestietis, –	1892 m., –
32.	Abraomas Jankelis Par [...] (<i>Абрам Янкель ...</i>)	Švenčionių miestietis, –	1892 m., –
33.	Girša Leiba Vulfovičius (<i>Гириша Лейба Вульфович</i>)	Molėtų miestietis, –	1893 m., –

12 priedas. 1883–1892 m. Vilniaus apmušėjų (žydų) cecho pameistrių sutarčių su meistrais sąrašas, LVIA, f. 965, ap. 1, b. 70

Nr.	Pameistrio vardas, pavardė	Kilmė, mokymosi trukmė	Tapimo pameistrių metai, meistras
1.	Elimelechas Baranikas (<i>Элимелех Бараник</i>)	Vilniaus miestietis, 4 m.	1883 m., Izraelis Borgas
2.	Zaruchas Galinas (<i>Зарух Галин</i>)	Kauno gubernijos Vilkmėgės apskrities Anykščių miestietis, 5 m.	1883 m., Šlioma Duseckis
3.	Izraelis Vaisbordas (<i>Израиль Вайсборд</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Notelis Vaisbordas
4.	Izraelis Baltunskis (<i>Израиль Балтунский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Morduchas Kreizas
5.	Julianas Osipovičius Sadovskis (<i>Юльян Осипович Садовский</i>)	Bajoras, –	1883 m., –
6.	Abraomas Šeicheris (<i>Абрам Шейхер</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Girša Karpalovskis
7.	Jankelis Joelis Broido (<i>Янкель Иоель Бройдо</i>) (?)	Vilniaus (Šnipiškių) miestietis, –	1883 m., Chonė Šuchovskis
8.	Berkas Dikeras (<i>Берко Дикер</i>)	Vilniaus (Antakalnio) miestietis, –	1883 m., Aronas Bengisas
9.	Evno Pinchonsonas (<i>Евно Пинхонсон</i>)	Ašmenos miestietis, –	1883 m., Mauša Dercinas (kitur Derčinas)
10.	Bencelis Vaineris (<i>Бенцель Вайнер</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Chonė Suchovskis (kitur Šukovskis)
11.	Davidas Jadlovkeris / Jedlovkinas (<i>Давид Ядловкер / Едловкин</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., –
12.	Jankelis Elijašas Velkindsas (<i>Янкель Эльяш Велькиндс</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Chaimas Šlosbergas
13.	Berkas Icka Raizas (<i>Берко Ицко Райз</i>)	Molėtų miestietis (?)	1883 m., Notelis Vaisbordas
14.	Mordchelis Šimevičius (<i>Мордхель Шимявич</i>)	Bagaslaviškio miestietis, –	1883 m., Girša Karpalovskis
15.	Šolomas Margolis (<i>Шолом Марголис</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Chaimas Ruseckis
16.	Vulfas Asas (<i>Вульф Асс</i>)	Vilniaus miestietis, –	1883 m., Chaimas Šlosbergas
17.	Mendelis Šabadas (<i>Мендель Шабад</i>)	Vilniaus miestietis, –	1884 m., Šlioma Duseckis
18.	[...] Girša Landmanas (<i>Гирш Ландман</i>)	Paberžės miestietis, –	1884 m., Chaimas Ruseckis
19.	Morduchas Mandelbroitas (<i>Мордуч Мандельбройт</i>)	Vilniaus miestietis, –	1884 m., Mauša Derčinas
20.	Zarachas Barkuskis (<i>Зарах Баркусский</i>)	Vilniaus miestietis, –	1884 m., Chaimas Šlosbergas
21.	Bencelis Jankelis Grundvagas / Gruntvagas (<i>Бенцель Янкель Грундваг / Грунтваг</i>)	Naugarduko miestietis, –	1886 m., Morduchas Kreizas
22.	Mauša Portnoj (<i>Мовша Портной</i>)	Vilniaus miestietis, –	1886 m., Chonė Suchovskis
23.	Mejeris Elijašas Golandas (<i>Меер Эльяш Голанд</i>)	Musninkų miestietis, –	1886 m., Girša Karpalovskis
24.	Petras Urliukas (<i>Петр Урлюк</i>)	Trakų apskrities valstietis, –	1887 m., –
25.	Ignatijus Skrendzerskis (<i>Игнатий Скрендерский</i>)	Vilniaus gubernijos valstietis, –	1887 m., –
26.	Marijanas Rudamina (<i>Марьян Рудомино</i>)	Vilniaus gubernijos bajoras, –	1887 m., –

27.	Šmuila Menakeris (<i>Шмуйла Менакер</i>)	Vilniaus miestietis, –	1889 m., –
28.	Julijanas Skrobko (<i>Юльян Скробко</i>)	–	1890 m., –
29.	Gustavas Vsiger (<i>Густав Всигер</i>)	–	1890 m., –
30.	Ignatijus Moškevičius (<i>Игнатий Мошкевич</i>)	–	1891 m., –
31.	Notelis Baltunskis (<i>Нотель Бальтунский</i>)	–	1891 m., –
32.	Genachas Gurvičius (<i>Генах Гурвич</i>)	–	1891 m., –
33.	Nochelis Derčinas (<i>Нохиель Дерчин</i>)	Vilniaus miestietis, –	1891 m., –
34.	Vikentijus Beganskis (<i>Викентий Беганский</i>)	Ašmenos apskrities Subatninkų valsčiaus valstietis, –	1892 m., –

Iš įvairių leidinių surinktos žinios apie baldų parduotuves ir jų parduodamų baldų pasiūlą XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje Vilniuje (**13 priedas. XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų parduotuvės Vilniuje**) pateikiamos chronologine tvarka, atsižvelgiant į parduotuvių veikimo metus, nurodomas parduotuvės savininkas (-ai), pavadinimas, žinomi veiklos metai, adresas, prekių asortimentas. Analogiška tvarka pateikiama informacija apie **Rusijos imperijos ir užsienio baldų fabrikų produkcijos pasiūlą** Vilniaus mieste (**14 priedas. XIX a. II pusės – XX a. pradžios Rusijos imperijos ir užsienio baldų fabrikų produkcijos pasiūla Vilniuje**).

13 priedas. XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų parduotuvės Vilniuje

Nr.	Savininko (-ų) pavardė(s), parduotuvės (kt. įmonės) pavadinimas	Veiklos metai, adresas	Prekės
1.	A. Williamso Fahntos (kitur Tahntos) apmušalų parduotuvė ¹	1861 m., Didžioji gatvė, Puslovskių namas	Skelbiamas audinių ir kreslų, vadinamų <i>Prince of Wales</i> išpardavimas; skelbime kreslai įvardinti kaip visų pamėgti, už vieną prašant 12 rublių, o skelbimo paskelbimo dieną, t. y. lapkričio 3-ąją, po 8 rublius už kreslą ² .
2.	Morducho Kreizo apmušalų-baldų ir dekoracijų parduotuvė ir dirbtuvė	Apie parduotuvės veiklą pranešama nuo 1870 m., 1915 m. parduotuvė veikė Trakų g. 4 ³	1896 m. skelbiama apie didelį įvairių naujausio modelio minkštų baldų, skirtų svetainei, kabinetui, buduarui, miegamajam, pasirinkimą, spyruoklinius ir minkštus čiužinius ir tikras turkiškas otomanes ⁴ .
3.	Šajos Olkino ⁵ baldų parduotuvė (nuo 1892 m. verslą perėmė jo sūnus Icikas)	1873 ⁶ –1915 m., Vokiečių g. 3 ⁷	1878–1879 m. Vilniaus miesto policijos valdybos priėmimo kambariui pirktų baldų, užsakytų pas pirklį Olkiną, byloje esančiame kvite minima 12 varšuvietišų lenktųjų kėdžių iš buko už 30 rublių, stalas – 12 rublių ir etažerė už 5 rublius ⁸ . 1880 m. užsakyta 12 kėdžių ir 2 kreslai iš buko, veidrodiai ⁹ . 1893 m. parduotuvėje buvo gausus baldų ir veidrodžių pasirinkimas iš Sankt Peterburgo, Varšuvos ir užsienio.

1 Kuryer Wilenski, 1861, Nr. 576.

2 Kuryer Wilenski, 1861, Nr. 86.

3 Вся Вильна, 1915, p. 253.

4 Вся Вильна, 1896, p. 102.

5 Nuo 1873 m. buvo įrašytas į antrąją pirklų gildiją. Aelita Ambrulevičiūtė, *Vilniaus pirkliai XIX amžiuje: statusas, veikla, galimybės*, p. 250, 318.

6 1885 m. parduotuvės metinė apyvarta – 40 000 rublių, pelnas – 1 500 rublių, 1898 m. dviejų parduotuvių metinė apyvarta siekė 36 000 rublių, pelnas – 3 600 rublių. Aelita Ambrulevičiūtė, *Prabilę namai: XIX a. Vokiečių gatvės eskizai*, p. 151–152, 155.

7 Вся Вильна, 1915, p. 253.

8 LVIA, f. 938, ap. 7, b. 421, l. 6, 13.

9 LVIA, f. 938, ap. 7, b. 421, l. 20.

			Baldai iš bukmedžio – „ <i>Brolių Thonetų</i> “, „ <i>Jacob & Josef Kohn</i> “ ir Varšuvos fabrikų; metalinės lovos – iš įvairių fabrikų ¹⁰ . 1900 m. prekiaavo įvairiausių stilių baldais iš rusiškų ir užsienietiškų fabrikų ¹¹ . 1913 m. dėl remonto mažiausiomis kainomis buvo išparduodami valgomajam, svetainei, miegamajam, kabinetui skirti baldai; didelis anglišių lovų ir Vienos baldų pasirinkimas ¹² .
4.	Apmušėjo ir dekoratoriaus Maušos Zakovičiaus baldų parduotuvė	Minima, jog parduotuvė egzistuoja nuo 1975 m., 1911 m. veikė Vilniaus g.	1911 m. gausus baldų pasirinkimas, dekoravimo ir apmušimo darbai, baldų pakavimo paslaugos ¹³ .
5.	1886 m. Ksavero Sadovskio ir Konopackio baldų ir apmušalų parduotuvė ¹⁴ , 1888 m. įvardinama Varšuvos baldų ir apmušalų parduotuvė , minimas savininkas tik K. Sadovskis ¹⁵	Veiklą pradėjo 1886 m. <i>Ivanovskaja</i> g. (dab. Šv. Jono g.) Vėberio name, 1888 m. persikėlė į <i>Dvorcovaja</i> 2 (dab. Universiteto g.), ten veikė iki 1911 metų. Paskutinį kartą Sadovskis minimas 1912 m. <i>Blagoveščenskaja</i> 16 ¹⁶ (dab. Dominikonų g.)	1886 m. Sodovskio ir Konopackio parduotuvėje buvo prekiaujama baldais ir apmušalais iš Sankt Peterburgo, Varšuvos ir užsienio, teikiamos ir baldų apmušalų atnaujinimo paslaugos. 1893 m. Sadovskio Varšuvos baldų ir apmušalų parduotuvės paslaugų spektras išsiplėtęs – pranešama apie nuosavas stalių, tekinimo, raizymo ir apmušalų dirbtuves. Skelbiama apie išskirtinai naują prancūziško stiliaus minkštųjų ir pusiau minkštųjų baldų, turkiško stiliaus minkštųjų baldų, šezlongų ir čiužinių gamybą, prekybą lenktųjų baldų fabrikio „ <i>Wojciechów</i> “ gaminiais. Siūlomos kėdės iš buko, supamosios kėdės, sofos, taburetės, vaikiški vežimėliai, geležinės lovos, veidrodžiai, triumo – tualetiniai ir miegamojo. Prekiaujama baldų apmušalais – šilkiniais, pusiau šilkiniais, iš džiuto, vilnoniais ir popieriniais ¹⁷ . 1896 m. buvo skelbiamas visiškas popierinių apmušalų ir apvadų, įvairaus tipo baldų, veidrodžių, geležinių lovų, portjerų ir baldų apmušalų išpardavimas ¹⁸ . 1900 m. parduotuvė atnaujino savo veiklą ir buvo siūlomos tokios pačios prekės kaip 1893 m. ¹⁹
6.	J. Turgelio baldų ir veidrodžių parduotuvė	1886 m. atidaryta Vilniaus g. Popovos name ²⁰ ; 1909–1915 m. veikė Trakų g. ²¹	Priimami čiužinių užsakymai, atliekami baldų apmušimo ir įvairūs dekoravimo darbai. Siūloma baldų pakavimo paslauga.

10 *Торгово-промышленный адрес-календарь Грца на 1894, 1893* (reklama nenumėruota).

11 *Северо-западный голос*, 1900.

12 *Gazeta codzienna*, 1913, Nr. 49.

13 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, (puslapis nenumėruotas).

14 *Виленский вестникъ*, 1886, Nr. 79.

15 *Спрос и предложение. Частныя объявленія и справки*, Типографія О. Бекмовича, Рудницкая улица, Вильна, 1888, p. 13.

16 *Вся Вильна*, 1912, p. 177.

17 *Торгово-промышленный адрес-календарь Грца на 1894, Вильна, 1893*, (reklama nenumėruota).

18 *Виленский вестникъ*, 1896, Nr. 79.

19 *Торгово-промышленный адрес-календарь на Вильна*, p. 18.

20 *Виленский вестникъ*, 1886, Nr. 94.

21 *Вся Вильна*, 1909, p. 69; *Kalendarz wileński informacyjny*, 1909, p. 85; *Вся Вильна*, 1915, p. 253.

7.	1891 m. Vilniaus amatininkų dirbinių mugė / parduotuvė, nuo 1893 m. – baldų parduotuvė „Bazaras“	1891 m. Vilniaus g. Valeršteino name ²² ; 1893 m. Šv. Jurgio prospekte ²³ , apie veiklą žinoma iki 1915 m. ²⁴	1909 m. gausi pagamintų baldų pasiūla, priimami užsakymai staliaus, apmušėjo ir dekoratoriaus darbams ²⁵ . 1912 m. siūloma įsigyti staliaus darbo baldų ²⁶ . 1914 m. skelbiama apie liginiams gaminamas lovas, staliukus, spintas ²⁷ .
8.	Pirklio Samuilo Aso baldų ir veidrodžių parduotuvė ir sandėlis	Žinoma veikla 1893–1896 m. <i>Blagoveščenskaja g.</i> (dab. Dominikonų g.).	1893 m. siūloma įsigyti „ <i>Brolių Thonetų</i> “, „ <i>Jacob & Josef Kohn</i> “ Vienos baldų, priimami užsakymai baldų apmušimo ir stalių darbams. Sandėlyje (priešais parduotuvę) buvo vietinės gamybos baldų. Iš Sankt Peterburgo ir užsienio – metalinių lovų, varšuvietiškų ir Vienos lenktųjų baldų ²⁸ .
9.	Š. E. Vilenkino užsienietiškų baldų ir veidrodžių parduotuvė (Rubino Geguzino parduotuvės, įkurtos 1843 m., perėmėjas)	1893–1895 m. veikė Vokiečių gatvėje ²⁹ . 1909 m. pranešama apie garinį fabriką <i>Zawalna g.</i> (dab. Pylimo g.) ir fabrikinį baldų sandėlį Vilenkino prekybos namuose Vokiečių gatvėje. Apie šios parduotuvės veiklą žinoma iki 1915 m. ³⁰ .	1893 m. skelbiama apie parduodamus užsienietiškus baldus ir veidrodžius; lovas, čiužinius, nedegancias (ugniai atsparias) spintas; „ <i>Brolių Thonetų</i> “ fabriko Vienos kėdės iš bukmedžio ³¹ . 1896 m. pardavinėjo japoniškas širmas, dengtas aksomui ir šilku, pranešama apie gausų įvairių stilių baldų pasirinkimą ³² . 1904 m. šalia įvairių stilių baldų parduodami modernio ir angliško stiliaus baldai ³³ . 1905 m. parduotuvėje buvo galima įsigyti angliškų lovų, valgomojo, svetainės ir buduaro baldų ³⁴ . 1909 m. vykusioje parodoje Vilenkinas pristatė įrengtus valgomojo ir miegamojo kambarius ³⁵ . 1909 m. gausus valgomojo, miegamojo, svetainės ir kabineto naujausio stiliaus baldų pasirinkimus. Priima užsakymus pagal modelius. Viešbučių, viešųjų ir valstybinių institucijų apstatymo baldais paslaugos ³⁶ .

10 *Торгово-промышленный адресь-календарь Граца на 1894, 1893* (reklama nenumeruota).

11 *Северо-западный голос*, 1900.

12 *Gazeta codzienna*, 1913, Nr. 49.

13 LVIA, f. 938, ap. 4, b. 5147, (puslapis nenumeruotas).

14 *Виленский вестникъ*, 1886, Nr. 79.

15 *Спрос и предложение. Частныя объявленія и справки*, Типографія О. Бекмовича, Рудницкая улица, Вильна, 1888, p. 13.

16 *Вся Вильна*, 1912, p. 177.

17 *Торгово-промышленный адресь-календарь Граца на 1894, Вильна, 1893*, (reklama nenumeruota).

18 *Виленский вестникъ*, 1896, Nr. 79.

19 *Торгово-промышленный адрес-календарь на Вильна*, p. 18.

20 *Виленский вестникъ*, 1886, Nr. 94.

21 *Вся Вильна*, 1909, p. 69; *Kalendarz wileński informacyjny*, 1909, p. 85; *Вся Вильна*, 1915, p. 253.

22 Jolita Mulevičiūtė, *Moderniojo amatininko idėja pobaudžiavineje Lietuvoje*, p. 232.

23 Laima Laučkaitė, Vilniaus mecenatas Juozapas Montvila, in: *Vilniaus kultūrinis gyvenimas ir Petras Vileišis*, p. 139.

24 *Вся Вильна*, 1915, p. 253.

25 *Kuryer Litewski*, 1909, Nr. 59.

26 *Gazeta codzienna*, 1912, Nr. 270.

27 *Виленский вестникъ*, 1914, Nr. 3433.

28 *Торгово-промышленный адресь-календарь Граца на 1894, Вильна, 1893*, (reklama nenumeruota).

29 *Виленский вестникъ*, 1895, Nr. 225.

30 *Справочная книжка о телефонномъ сообщеніи г. Вильны на 1915 годъ и иллюстрированный спутникъ-справочникъ по г. Вильны*, p. 18.

31 *Торгово-промышленный адресь-календарь Граца на 1894, 1893*, (reklama nenumeruota).

32 *Виленский вестникъ*, 1896, Nr. 279.

33 *Северо-западное слово*, 1904.

34 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 84.

35 *Księga pamiątkowa wystawy urządzeń mieszkań i ogrodniczej*, 1909 p. 82.

36 *Kalendarz ilustrowany „Kurjera litewskiego”*, 1909, p. 31.

			1912 m. reklamuojamas Vilenkino prekybos namų garinis stilingų baldų fabrikas, skelbiama apie stilingų, taip pat Vienos, „Brolių Thonetų“ baldų, lovų su čiužiniais pasirinkimą ³⁷ .
10.	Abelio Perevozkinio baldų parduotuvė ³⁸	1894 m., Vokiečių g.	–
11.	M. D. Mandelštamo geležinių lovų, higieniškų amerikietiš- kų čiužinių parduotuvė ir sandėlis	Atidaryta 1895 m. Trakų gatvėje. Paskutinis šios parduotuvės paminėjimas – 1899 m. ³⁹ .	1895 m. buvo galima įsigyti geležinių lovų, amerikietiš- kų čiužinių ir kt. kalinių dirbinių ⁴⁰ . 1896 m. parduotuvėje pardavinėti metaliniai kalinių dirbiniai – lovos, čiužiniai, praustuvai ir kt. ⁴¹ 1899 m. parduodamos lovos, čiužiniai, įvairūs baldai, audiniai, kilimai, gobelenai ir kt. ⁴² .
12.	Leibos Zalkindo parduotuvė	1895–1915 m., Didžioji g.	1899 m. gausus baldų apmušalų iš šilko, pliušo, gobeleno, odos ir kt. pasirinkimas ⁴³ . 1911 m. minima, jog parduodami kontoroms skirti baldai, apmušalai baldams ⁴⁴ . 1912 m. parduodami baldai kontoroms ⁴⁵ , 1913–1914 m. – baldų apmušalai ⁴⁶ .
13.	B. Mazelio parduotuvė	1899 m., Vokiečių g.	1899 m. gausus baldų medžiagų pasirinkimas: pliušas, kretonas ⁴⁷ , plaušinis demblys, gobelenas, šilkas, portjeros ir kt. ⁴⁸
14.	Pirmasis geležinių baldų ir čiužinių fab- rikas Šiaurės Vakarų krašte ir parduotuvė, valdytojas Ch. Šapira	1900 m., Trakų g. ⁴⁹	1900 m. geležiniai baldai ir čiužiniai mažmeninei prekybai fabrikinėmis kainomis.
15.	O. Šmuklerio ir I. Vaizbordo Sankt Peterbugo baldų, veidrodžių ir apmušalų, dekoracijų parduotuvė	1902–1914 m., Trakų g.	1902 m. prekiauta baldais, veidrodžiais, Vienos kėdėmis, angliškomis metalinėmis lovomis, čiužiniais su spyruoklėmis, marmuriniai praustuvai, įvairiais bambukiniais ir baldais iš majolikos ⁵⁰ . 1904 m. būta tokio paties asortimento, papildyta, jog prekiaujama „Brolių Thonetų“ Vienos kėdėmis ⁵¹ . 1905 m. prekiau- ta įvairaus stiliaus baldais ⁵² .

37 Kalendarz wileński informacyjny, 1912, p. 18.

38 Metinė parduotuvės apyvarta – 5000 rublių, pelnas – 500 rublių. Aelita Ambrulevičiūtė, *Kur ir ką pirko vilniečiai XIX amžiuje? Pasivaikščiojimas Vokiečių gatve*, p. 12.

39 Виленский вестник, Nr. 27.

40 Виленский вестник, 1895, Nr. 256.

41 Виленский вестник, 1896, Nr. 64.

42 Виленский вестник, 1899, Nr. 1.

43 Виленский вестник, 1899, Nr. 190.

44 Вся Вильна, 1911, p. 58, (reklama nenumeruota).

45 Вся Вильна, 1912, p. 176; Вильна в кармане, 1912, p. 169.

46 Вся Вильна, 1913, p. 242; Вся Вильна, 1914, p. 295.

47 Plonas medvilninis arba patvarus lininių ir kanapinių verpalų dvynio pynimo audinys, skirtas moterų drabužiams, lovų skalbiniams, patalynei, baldų ir sienų apmušalams. Gražina Marija Martinaitienė, *Audiniai ir jų spalvos Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriniuose šaltiniuose*, p. 75.

48 Северо-западное слово, 1899.

49 Северо-западное слово, 1900.

50 Каталогъ первой Виленской сельско-хозяйственной кустарно-промышленной выставки: съ 30 августа по 8 сентября, 1902.

51 Александр Виноградов, Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям, 1904, p. 27.

52 Северо-западное слово, 1905, Nr. 2244.

16.	Metalinų baldų parduotuvė „Konkurencija“	Atidaryta 1904 m. Vilniaus g.; 1909–1915 m. veikė Trakų g. 15 ⁵³	1904 m. parduodamos lovos, čiužiniai, vaikiški vežimėliai, dviračiai, praustuvai ir kt., priimami baldų apmušimo užsakymai ⁵⁴ .
17.	Baldų parduotuvė „Universal“	1905 m., Trakų g.	1905 m. žygio (sulankstomos) ir angliškos lovos, čiužiniai, baldai, priimami baldų apmušimo užsakymai ⁵⁵ .
18.	K. Ryndziūno baldų parduotuvė	1905 m., Vokiečių g.	1905 m. skelbiamas galutinis įvairių valgomų, svetainės ir miegamojo baldų išpardavimas ⁵⁶ .
19.	M. Štrasūno baldų parduotuvė	1905 m., Vokiečių g.	1905 m. parduodami įvairūs baldai ir angliškos lovos ⁵⁷ .
20.	R. Keler ir Ko parduotuvė	1905 m.	1905 m. skelbiama svarbi žinia ligoniams apie parduodamus kambarinius įprastų baldų formos klozetus ⁵⁸ .
21.	Japoniškų bambukinių baldų fabrikas ir parduotuvė „Mikado“, valdytojas M. K. Mošlevskis	Atidarytas 1906 m. <i>Sieroca g. 7</i> , 1908 m. veikė <i>B. Pogulianka g. 3</i> (dab. J. Basanavičiaus g.)	1906 m. pranešama apie 500 egzempliorių katalogus, kurie siunčiami pirmiems pageidaujantiems ⁵⁹ . 1908 m. pranešama pirkėjams, kad priimami užsakymai tiek lenktiems, tiek nelenktiems baldams, baldai apkalti, apmušti tvirtu japonišku bambuku, išsiskiriančiu dailumu, lengvumu ir tvirtumu. Iliustruotame kataloge galima rasti daugiau nei 500 pavyzdžių. Baldų komplektų kaina – nuo 60 iki 1000 rublių ⁶⁰ . 1909 m. užsakymai priimami didmenai ir mažmenai, prie fabriko veikė pagamintų gaminių parduotuvė ⁶¹ . 1911–1912 m. pristatomi elegantiški, dailūs, tvirti baldai prieinamomis kainomis. Užsakymai įvykdomi ir didmenininkams, ir mažmenininkams ⁶² .
22.	D. M. Markovskio japoniškų bambukinių baldų fabrikas ir parduotuvė	1909–1914 m., 1912 m. <i>róg zaulka Policyjnego Nr. 10</i> (dab. Arklių g. skersgatvis). 1914 m. parduotuvė likviduota.	1909 m. priimami didmeniniai ir mažmeniniai užsakymai, kainos 20 proc. mažesnės negu kitų firmų, užsakymai įvykdomi greitai ir kokybiškai, prie fabriko veikusioje parduotuvėje parduodami jau pagaminti baldai, gaminiais suteikiama garantija ⁶³ . 1911 m. parduodami bambukinių baldų komplektai, kuriuos sudaro 10 gaminių. Baldai apmušti pliušu, jų kaina – nuo 55 rublių. Skelbiama apie dovanas Kalėdoms – vaikiškus baldus, staliukus, etažeres, lentynas ir kt. ⁶⁴ . 1912 m. didžiulė bambukinių baldų įvairovė, parduodama su didelėmis nuolaidomis. Siūlomi baldai vasarnamiams ⁶⁵ .

53 *Вся Вильна*, 1909, p. 69; *Kalendarz wileński informacyjny*, 1909, p. 85; *Вся Вильна*, 1914, p. 293.

54 Александр Виноградов, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям*, 1904, p. 36.

55 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 85.

56 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2214.

57 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2295; *Вся Вильна*, 1915, p. 253.

58 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2301.

59 *Gazeta Wileńska*, 1906.

60 Александр Виноградов, *Путеводитель по городу Вильне и его окрестностям*, 1908, p. 5.

61 *Вся Вильна*, 1909, reklamos Nr. 0221; *Kalendarz wileński informacyjny*, 1912, p. 109.

62 *Вся Вильна*, 1909, reklamos Nr. 091; *Вся Вильна*, 1912, reklamos Nr. 68.

63 *Вся Вильна*, 1909, reklamos Nr. 096.

64 *Gazeta codzienna*, 1911, Nr. 52; Nr. 53.

65 *Gazeta codzienna*, 1912, Nr. 117.

			1913 m. siūloma įsigyti japoniškų bambukinių baldų iš fabriko ir sandėlio, jame visada yra pagamintų baldų, 1911 m. įmonė buvo apdovanota auksiniu medaliu. Taip pat priimami berniukai mokintis ⁶⁶ . 1913 m. plačiau pristatomi parduodami baldai: minkšti ir kieti baldų komplektai, kušetės, ekranai, etažerės, įvairūs staliukai – gramofonams, albumams ir kt.; atramos gėlėms, lentynos, baldai vaikams; japoniški kilimėliai, pliusas ir kt. ⁶⁷ 1914 m. uždarančią parduotuvę skelbiamas bambukinių baldų išpardavimas ⁶⁸ .
23.	Konopackio bambukinių baldų dirbtuvė-parduotuvė	1909 m. minima <i>Garbarska 7</i> (dab. Odminių g.), 1911 m. <i>Skopovka</i> g. 11 (dab. Skapo g.)	1909 m. Vilniuje vykusioje parodoje pristatė bambukinius baldus ⁶⁹ . 1911 m. reklamuojama bambukinių baldų dirbtuvė, kurioje didelis baldų pasirinkimas ⁷⁰ .
24.	Jastržembskio ir Zenkovičiaus baldų parduotuvė (buvusi Sadovskio) ⁷¹	1909–1915 m. <i>Dvorcovaja 2</i> ⁷² (dab. Universiteto g.)	1912 m. prekiauta stilingais ir įmantriais baldais, metalinėmis lovomis ir čiužiniais ⁷³ . 1913 m. siūlyta įsigyti otomanių, apmuštų minkštais kilimais, turkiškų kanapų, fotelių, aptrauktų oda, metalinių lovų ir kt. ⁷⁴ 1914–1915 m. gausus stilingų ir įmantrių baldų, anglišių lovų, čiužinių, baldų, dengtų oda, turkiškų sofų ir kt. pasirinkimas ⁷⁵ .
25.	Labdaringos draugijos „Santūrumas ir darbas“ baldų parduotuvė	1909–1915 m., Vilniaus g.	1909 m. priimami užsakymai stilingiems stalių darbo ir pintiems baldams ⁷⁶ . 1912–1915 m. priimami užsakymai baldams, spintoms, pintiems sodo baldams ⁷⁷ .
26.	I. Epšteino baldų parduotuvė	1909–1915 m. <i>Policeiskij per. 5</i> (dab. Arklių g.) ⁷⁸	–
27.	B. Mołodeckio ir Ko baldų parduotuvė	1910 m., Šv. Jurgio pr. ⁷⁹ ; 1912–1915 m.. Vilniaus g. ⁸⁰	1910–1912 m. priėmė užsakymus baldų apmušimo-dekoratyviniams darbams, turėjo didelį baldų pasirinkimą nedidelėmis kainomis ⁸¹ . 1914 m. turėjo didelį anglišių lovų, minkštųjų baldų, naujausios mados odinių fotelių pasirinkimą ⁸² .

66 *Gazeta codzienna*, 1913, Nr. 155.

67 *Gazeta codzienna*, 1913, Nr. 324.

68 *Gazeta codzienna*, 1914, Nr. 99; *Виленский вестникъ*, 1914, Nr. 3262.

69 *Księga pamiątkowa wystawy urządzeń mieszkań i ogrodniczej*, 1909, p. 80; *Каталог выставки устройства жилищ и плодородства*, Вильно 16 авг. – 15 сент. 1909, 1909, p. 4.

70 *Gazeta codzienna*, Nr. 43.

71 *Каталог выставки устройства жилищ и плодородства*, Вильно 16 авг. – 15 сент. 1909. Вильно: тип. Завадский, 1909, p. 8.

72 *Справочная книжка о телефонном сообщении г. Вильны на 1915 годъ и иллюстрированный спутникъ-справочникъ по г. Вильны*, p.18.

73 *Kalendarz wileński informacyjny*, 1912, p. 16; *Gazeta Codzienna*, 1912, Nr. 338.

74 *Gazeta codzienna*, 1913, Nr. 65, 102.

75 *Виленский вестникъ*, 1914, Nr. 3207, p. 4; *Виленский вестникъ*, 1914, Nr. 3219.

76 *Вся Вильна*, 1909, skelbimo Nr. 123.

77 *Gazeta codzienna*, 1912, Nr. 123; *Вся Вильна*, 1915, reklamos Nr. 123.

78 *Вся Вильна*, 1909, p. 69; *Вся Вильна*, 1915, p. 253.

79 *Kuryer Wileński*, 1910, Nr. 5.

80 *Виленский вестникъ*, 1912, Nr. 2846; 1914, Nr. 3264, p. 4; *Вся Вильна*, 1915, p. 253.

81 *Gazeta codzienna*, 1912, Nr. 104; *Gazeta codzienna*, 1912, Nr. 61.

82 *Gazeta codzienna*, 1914, Nr. 102, Nr. 319.

28.	D. Levinkagano parduotuvė	1911–1912 m., Šv. Jurgio pr.	1911 m. buvo parduodamos angliškos lovos su čiužiniais ir nedegančios (ugniai atsparios) spintos ⁸³ . 1912 m. skelbiama apie vienintelės apsaugotas nuo stipriausio gaisro ir nepralaužiamas vagims, atsparias ugniai spintas „Salamandra“ ⁸⁴ . Turėjo savo mechaninę dirbtuvę, rekomendavo geležines ir plienines kasas, spintas, kasetes ⁸⁴ .
29.	Centrinis M. Ceslos ir M. Ancelevičiaus baldų sandėlis	1912 m., Vokiečių g.	Milžiniškas stilingų baldų, anglišių lovų, čiužinių, Vienos kėdžių ir kt. pasirinkimas ⁸⁵ .
30.	S. Bastackio baldų parduotuvė	1912 m., Vilniaus g.	1912 m. specialus kitokių – nikeliuotų, pusiau nikeliuotų anglišių lovų su spyruoklėmis ir minkštų čiužinių pardavimas, padėvėtų lovų keitimas naujomis ⁸⁶ .
31.	Baldų ir veidrodžių parduotuvė „Doverija“, valdytojas B. L. Kaplanas	1912 m., Trakų g.	1912 m. parduodami ir nuomojami įvairūs baldai. Didelis anglišių lovų pasirinkimas ⁸⁷ .
32.	Kristoforo Rekiec⁸⁸ baldų parduotuvė	Atidaryta 1914 m. Vilniaus g.	1914 m. nuolatinis didelis baldų iš nuosavos dirbtuvės pasirinkimas, taip pat didelė lenktųjų baldų ir anglišių lovų pasiūla ⁸⁹ .
33.	Jono Klaro baldų (iš nuosavos dirbtuvės) parduotuvė	1914 m., Vilniaus g.	1914 m. parduotuvėje buvo galima prieinamomis kainomis įsigyti solidaus darbo salono, miegamojo (iš raudonmedžio ir ąžuolo) ir kabineto baldų ⁹⁰ .
34.	Angliška I. E. Senevaldo parduotuvė	1914 m., <i>Filja zauł. Policyjny</i> 14 (dab. Arklių g. skersgatvis)	1914 m. siūloma įsigyti metalinių lovų su patentuotais čiužiniais iš geriausių užsienio fabričių ir kambarinių šaldytuvų ⁹¹ .
35.	Malinovskio baldų parduotuvė	1915 m., Vilniaus g.	1915 m. teikiama baldų saugojimo ir pakavimo paslauga ⁹² .

83 *Вся Вильна*, 1911, (reklama nenumuota).

84 *Вся Вильна*, 1912, p. 176

85 *Gazeta codzienna*, 1912, Nr. 61.

86 *Ibid.*.

87 *Вся Вильна*, 1912, reklamos Nr. 187

88 *Księga pamiątkowa wystawy urzędzeń mieszkań i ogrodniczej*, 1909, p. 86; *Каталог выставки устройства жилищ и плодоводства*, Вильно 16 авг. – 15 сент. 1909, p. 5.

89 *Gazeta codzienna*, 1914, Nr. 180; *Виленский вестник*, 1914, Nr. 3328.

90 *Gazeta codzienna*, 1914, Nr. 279.

91 *Виленский вестник*, 1914, Nr. 3256; *Gazeta codzienna*, 1914, Nr. 92.

92 *Gazeta codzienna*, 1915, Nr. 230.

14 priedas. XIX a. II pusės – XX a. pradžios Rusijos imperijos ir užsienio baldų fabrikų produkcijos pasiūla Vilniuje

Nr.	Savininko (-ų) pavardė(s), fabriko (kt. įmonės) pavadinimas	Veiklos metai, adresas	Prekės
1.	Lenktųjų baldų fabrikas „Wojciechów“	Įkurtas 1870 m. Liublino gubernijoje. Parduotuves turėjo Varšuvoje, Maskvoje.	1895 m. reklamuojami lenktieji fabriko baldai – dailiai poliruoti, gaminami vien tik iš buko medžio, garinami tam tikroje temperatūroje. Išdegintas fabriko įspaudas kiekvienos kėdės pasostės apačioje ir dar priklijuojama kortelė, patvirtinanti, kad kėdė iš tikro bukmedžio ¹ . 1905 m. reklamuojamas didelis Vienos baldų, įmantrių baldų pasirinkimas; stilingas teatrų, koncertinių salių ir restoranų įrengimas. Siūlomi kasdieninio naudojimo baldai – svetainei, buduarui, kabinetui įrengti, taip pat baldai vaikams ir sodui ² .
2.	Amerikiečių įmonė „Derby Desk Company“	Įkurta Bostone 1870 m., 1880 m. persikėlė į Somervilį.	1905 m. siūloma įsigyti amerikietišų kontoroms skirtų baldų, „Derby“ įmonės biurus, sudedamas bibliotekos spintas ir kt. ³ 1905 m. atidarytas amerikietišų baldų Derby sandėlis ⁴ . 1915 m. reklamuojama įranga biurams – įvairios rašymo mašinėlės ir amerikietiški baldai ⁵ . 1905 ⁶ –1909 ⁷ m. Vilniaus ir Minsko gubernijoms atstovavo O. M. Iwanter, įsikūręs Vilniuje, 1915 m. minimas kitas atstovas Vilniui – Ch. M. Šinderis ⁸ .
3.	Metalinių dirbinių įmonė „Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka“	1874 m. Varšuvoje įsteigta metalinių dirbinių įmonė „Gostyński, Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka“. 1894 m. savo veiklą tęsė pasivadinsi „Konrad, Jarnuszkiewicz i S-ka“	1909 m. didelis metalinių, žalvarinių, nikeliuotų lovų su čiužiniais ir be jų pasirinkimas, lopšiai, praustuvai, foteliai ligoniams, žardinjerės ir kt. ⁹ 1910 m. metalinės, nikeliuotos lovos su čiužiniais, įvairūs baldai namams, taip pat sodo baldai. Lovos miegoti, sanatorijoms, ligoninėms, gydykloms. Metaliniai įvairių formų foteliai ant ratukų ligoniams vežioti ¹⁰ .
4.	Jozefo Savickio staliaus gaminių fabrikas	Apie veiklą žinoma 1874–1907 m.	1907 m. rekomenduoja įsigyti stilingų baldų ¹¹ .
5.	Stalių susivienijimo baldų parduotuvė	1885–1909 m., Varšuva	1909 m. didžiulis svetainės baldų pasirinkimas, baldai miegamajam, valgomajam, kabinetui, įvairūs paminkštinti baldai iš nuosavos dirbtuvės ¹² .

1 Виленский Вестникъ, Вторникъ, 6-го июня, 1895 г. Но 118, p. 4.

2 Kurjer Litewski, Wilno, niedziela, dnia 23 października (5 listopada) 1905 roku № 39–45, p. 6.

3 Северо-западное слово, 1905, Nr. 2376.

4 Kurjer Litewski, 1905, Nr. 56.

5 Справочная книжка, 1915, p. 18.

6 Kurjer Litewski, 1905, Nr. 56.

7 Gazeta Wileńska, 1906; 1906; Kalendarz wileński informacyjny, 1909, p. 31.

8 Справочная книжка, 1915, p. 18.

9 Kalendarz Ilustrowany „Kurjera Litewskiego“, 1909, p. 379.

10 Kalendarz Ilustrowany „Kurjera Litewskiego“, 1910, p. 30.

11 Kurjer Litewski, Wilno, niedziela, dnia 10 czerwca 1907 roku № 127, p. 6.

12 Kalendarz Ilustrowany „Kurjera Litewskiego“, 1909, p. 164.

6.	C. Buršteino metalinių baldų fabrikas	1893 m., Varšuva	1893 m. reklamuojamos lovos, kėdės, čiužiniai ir kt. ¹³
7.	Pildino centrinė Maskvos baldų parduotuvė	1893 m., Minskas	1893 m. siūloma įsigyti baldų ¹⁴ .
8.	A. M. Liuterio mechaninio apdirbimo medžio bendrovė	Įsikūrė 1896 m. Revelyje (dab. Talinas). 1900 m. Paryžiuje pelnė <i>Grand Prix</i> apdovanojimą.	1901 m. siūloma įsigyti amerikietišų baldų: kėdžių, krėslų, sofų, amerikietišų rašomųjų stalų (biurų), įvairių kontoroms skirtų baldų, kurie parduodami parduotuvėse visoje Rusijos imperijoje. Atstovas Vilniuje – L. Ziskandas-Volbergas ¹⁵ .
9.	Franco Štaudeno pinigų spintų (seifų) fabrikas	1900 m. Ryga	1900 m. skelbėsi esantis vienintelis fabrikas Rusijos imperijoje, gaminantis pinigų spintas iš vieno lenkto geležies gabalo. Nedegančios ir apsaugančios nuo vagių spintos kaina nuo 35 rublių ir brangiau ¹⁶ .
10.	Kazimiro Trenerovskio nuosavos staliaus dirbtuvės ir stilingų baldų sandėlis	1903–1910 m., Varšuva	1907 m. siūloma įsigyti sandėlyje esančius pagamintus baldus. Atliekami visokie stalių darbai, rankomis – be mašinų pagalbos, sandėlyje didelis baldų pasirinkimas ¹⁷ . 1909–1910 m. siūlomi ištaigingi įvairių stilių baldai, taip pat dengti oda ¹⁸ .
11.	P. Lisino kaukazietišų gaminių parduotuvė	1905 m., Varšuva	1905 m. gausus rytietišų baldų ir kilimų pasirinkimas ¹⁹ .
12.	Varšuvos įmonė „Biuro Ungra“	1905 m., Varšuva	1905 m. siūlomi nauji ir padėvėti baldai: ąžuoliniai ir iš riešutmedžio bibliotekoms, vyriški ir moteriški staliukai, kredensai iš ąžuolo ir riešutmedžio, ąžuoliniai ir lenkti krėslai, lovos, otomanės ir kt. ²⁰
13.	Liudviko Orthveino dekoravimo įmonė	1908 m.	Siūlomos butų įrengimo paslaugos nuo kukliausio iki ištaingiausio ²¹ .
14.	V. Š. Malavskio baldų parduotuvė	1909 m., <i>Mińsk Litewski</i> (dab. Minskas)	1909 m. reklamuojami naujausio modelio atvežti iš užsienio įmantrūs baldai, specialūs baldai svetainei, lenktieji Vienos baldai ir kt. ²²
15.	Garinių fabrių ir medžio darbų bendrovė „Karmanski i S-ka“	1909 m., Varšuva	Siūlo baldus nuo pačių paprasčiausių iki pačių elegantiškiausių. Siūlomas mokyklų, viešbučių, geležinkelio stočių apstatymas baldais ²³ .
16.	Stanislawo Dymmeko Varšuvos stilingų baldų fabrikas	1909 m., Varšuva	1909 m. reklamuojami stilingi baldai ²⁴ .

13 *Торгово-промышленный адрес-календарь Грца на 1894, 1893* (reklama nenumeruota).

14 *Ibid.*.

15 *Северо-западное слово*, 1901.

16 *Торгово-промышленный адрес-календарь на Вильна*, Бр. Д. и Х. Яловцеры, 1900, p. 2

17 *Kuryer Litewski*, 1907, Nr. 57.

18 *Kalendarz Ilustrowany „Kurjera Litewskiego“*, 1909, p. 63; *Kalendarz Ilustrowany „Kurjera Litewskiego“*, 1910, p. 56.

19 *Северо-западное слово*, 1905, Nr. 2289.

20 *Kuryer Litewski*, 1905, Nr. 1.

21 *Kuryer Litewski*, 1908, Nr. 230.

22 *Kuryer Litewski*, 1909, Nr. 149.

23 *Księga pamiątkowa wystawy urzędzeń mieszkań i ogrodniczej*, p. 75

24 *Ibid.*, p. 77.

17.	Jono Berezinskio baldų sandėlis	1910 m., Varšuva	1910 m. siūlo įsigyti įvairių stilių solidaus darbo baldų ²⁵ .
18.	Baldų įmonė „Stanisław“	1909 m., Varšuva	1909 m. įvairūs solidaus darbo baldai ²⁶
19.	I. Hermano specializuotos fabrikas ir sandėlis	1909 m., Balstogė	1909 m. reklamuojamos metalinės kasos, kambariniai šaldytuvai, metaliniai baldai ir čiužiniai. Sandėlyje didelis metalinių lovų, Vienos ir bambukinių baldų, baldų vasarnamiams pasirinkimas. Pageidaujantiems išsiunčiami nemokami kainoraščiai ²⁷ .
20.	I. Mlyneko patalynės parduotuvė ir fabrikas	1909 m., Varšuva	1909 m. antklodės, čiužiniai, metalinės lovos ir kt. ²⁸
21.		1912 m., Sankt Petruburgas	1912 m. sulankstomi / sudedami amerikietiški lošimo stalai (ломберные столы). Naujausios konstrukcijos, pirmos klasės stalių darbo ²⁹ .
22.	M. Viešinskio metalinių dirbinių fabrikas	1912 m., Varšuva	1912 m. angliškos metalinės nikeliuotos lovos, čiužiniai su spyruoklėmis, gausus bambukinių baldų pasirinkimas ³⁰ .

25 Kuryer Litewski, 1910, Nr. 215.

26 Kalendarz Ilustrowany „Kurjera Litewskiego“, 1909, p. 165.

27 Ibid., p. 185.

28 Ibid., p. 389.

29 Северо-западный голос, 1912.

30 Gazeta Codzienna, 1912, Nr. 123; Виленский вестникъ, 1912, Nr. 2846.

SUMMARY

THE FURNITURE CRAFT IN VILNIUS IN THE SECOND HALF OF THE 19TH – EARLY 20TH CENTURY: BETWEEN CRAFTS AND INDUSTRY

Relevance and problem of the dissertation

A video created by material culture researchers, which shows a wide range of interpretations of the work from the tree to the symbol of power, begins with a provocative statement, 'this is not a chair'. In the strictest sense, we can treat the furniture as performing a practical function, i.e., as utilitarian objects that meet our needs: sit down, lie down, put things, clothes, etc. However, in the broadest sense, we can look at the furniture as a reflection of a specific epoch, the prevailing world outlook on revealing the aspects of the society's development, craft and industrial evolution, and the emergence of new technologies showing the social status of the owners, its property, lifestyle habits, and aesthetic taste.

In order to shed more light on these phenomena, we need to be familiar with the objects and the context, i.e., the environment and conditions in which such an object could have been created. However, wares and their context were not studied in the production of furniture in Vilnius in the second half of the 19th – early 20th century.

Attribution is considered the starting point for investigation on works of applied art; however, we have almost no attributed works. In order to identify and attribute the wares to a particular manufacturer, we must first lay the foundation, i.e., to find out the possibilities and principles of the production process and factors that caused them. In the period mentioned above, we are confronted with different types of production, artisanal and industrial, which have led to a different final furniture product. In the study, I want to reveal the duality of artisanal and industrial furniture development, their differences, and their interrelationships. We could formulate the topic itself on such a question: do the needs of the modernising society and technological progress in the second half of the 19th century have led to a transition from manual to industrial production? That is, whether the craftsmen themselves eventually set up larger companies, which could no longer be called workshops but factories? Or maybe the furniture industry developed on other bases, and two separate industries coexisted?

The study on furniture production is relevant in the context of Lithuanian historiography because it expands the knowledge about processes of the development and modernisation of crafts in the second half of the 19th – early 20th century, the origin

and spread of factory products, reveals the impact of economic and social changes, modernisation on the production, and design of furniture. The applied art heritage of the period in question, especially the industrial one, has not been considered an object of art historical research for a long time. As a result, the mass-produced wares have not been valued artistically, and many of them have been irretrievably lost. In general, only a few works have survived. Therefore, the study becomes relevant for its factual novelty. In addition, from a cultural point of view, it enriches the research of the Vilnius city, the daily life and living environment of the wider region.

Chronological limits

The dissertation analyses the second half of the 19th – early 20th century. Accordingly, 1861 is considered the first and 1914 the last year of the study. Reforms carried out by the Tsarist administration to accelerate the economic development of the Russian Empire, and the abolished serfdom in 1861 led to the development of capitalist relations, intensive production, growth of industry and trade, and higher demand for industrial goods. During this period, the aim was also to modernise handicrafts, focusing on the education of a modern, sophisticated craftsman. 1914 is the last year of the studied period because the actions of World War I, which reached the territory of Lithuania, interrupted the development of industry, crafts, and production processes.

Geographical boundaries

In the dissertation, I have chosen to disclose the development of furniture production in Vilnius because it was the largest centre in the Western governorates of the Russian Empire and the most significant economic, administrative and trade centre, where crafts and industry were most developed with the visible influence of modernisation. Based on the analysis of Vilnius, more general processes of craft and industrial development can be thoroughly illustrated in Vilnius and Kaunas governorates.

The work was aimed to study furniture production development, distinguishing the segments of artisanal and industrial production in Vilnius in the second half of the 19th – early 20 century.

Goals:

1. To find out how furniture production developed in Vilnius, on what basis the furniture crafts and industry were established, and what criteria can identify and distinguish them.
2. To study the furniture production within the pale of crafts, name the craftsmen who produced furniture, their education and acquisition of professional know-

- wledge, activities, participation in exhibitions, and manufactured furniture.
3. To present the rise and development of the furniture industry: the establishment of factories, adopted practices, the nature of the furniture produced, the volume of production, and surviving examples of furniture.
 4. To analyse the furniture trade and its methods in Vilnius, wares of craftsmen and factories from fairs to shop trade, to discuss the import of furniture, their types, and the trade-in of used furniture among Vilnius residents.

Dissertation statements proposed for defence:

1. The development and intensity of furniture production can be divided into two parts: from abolishing serfdom to the withdrawal of guilds (1861–1893) and after the withdrawal of the guild system (1893–1914). In the first stage, artisanal production dominated, and in the second, the artisanal and factory furniture industry were developed together.
2. In the education and training of craftsmen who made furniture until the late 19th century, the system of guilds prevailed, and only a small part of craftsmen acquired professional skills in various courses and craft schools. However, the training was based on the advanced education system, and this indirectly changed the approach to furniture production and encouraged its renewal.
3. In the late 19th century, the furniture factories in Vilnius developed from scratch. It was not a reorientation of craftsmen's guilds or reorganisation of production. New industrial factories were built, established by merchants, taking over the European furniture manufacturing experience. The bentwood (Viennese-type) furniture is the most notable example of local industrial production.

Methods

The complex of methods was applied in the dissertation. The social history of art was used to identify and analyse the economic and social factors that determined the origination of different types of furniture and their functioning in society. This method discloses the social status of craftsmen, relations with customers, peculiarities of the furniture market, fashions and their spread, and the development of institutions and organisations regulating the activities of craftsmen and factories.

Theoretical reconstruction was used to analyse the information about furniture in written and iconographic sources. The collection and analysis of empirical data are also important. Stylistic and attributive analysis was applied to identify the furniture authors, the craftsmen and factories who made the furniture and specify the time and place of furniture creation. The prosopography was partially applied when showing

the collective biography of craftsmen who made furniture, their professional careers, social and territorial origins, and reveal mutual kinship relations.

The novelty of the work

The dissertation is the first scientific work dedicated to the detailed study of furniture manufacturing history, covering artisanal and industrial production in Vilnius in the second half of the 19th – early 20th century. Until now, there has been no detailed and consistent study in Lithuanian historiography analysing the activities and education of craftsmen who have made furniture, their wares, and the origination and nature of local industrial furniture production. It is noteworthy that research on the history of interiors is still lacking. From the methodological point of view, the study is important because furniture production is studied in a complex way, and furniture is analysed as a part of a broader phenomenon of material culture. The study reveals unanalysed aspects of commerce (trade and import), describes the product types, and introduces newly identified and attributed wares. The text of the dissertation and the appendices contain much new factual material. The abundance of empirical material and the factuality of the text is a purposeful choice because much data is published for the first time. Hence, finding and processing the material required much work. The data selected from the collected facts and presented in the study become visual illustrations that demonstrate the author's interpretive insights. For the empirical data not to become a point of view of the author's alone, most of them are included in the appendices of the work, which allow seeing a diverse panorama of the analysed topic. The phenomena analysed in the text are based and illustrated with new facts, and they become a basis for forthcoming studies on this topic.

Sources

Archival sources. In the dissertation, I have used various sources to illustrate the nature of multidimensional furniture production in Vilnius. The development of the furniture craft, guilds of craftsmen, their organisational structure, activities, and members until the late 19th century (1893) reveal the books of the Guild of Cabinetmakers in Vilnius (f. 965) kept in the Lithuanian State Historical Archives (thereinafter LVIA). They list the masters, learners, and apprentices (Christians and Jews) of cabinetmakers, chairmakers, and upholsterers. The source allows us to identify the craftsmen who made the furniture, find out their origin, social status, and kinship, show their professional path from the learner to the master and determine the years of activity. The material is supplemented by documents stored in the Fund of the Simplified Crafts Board of Vilnius (f. 939), which testify to the establishment and operation of guilds,

disagreements between craftsmen, violations of regulations, various penalties, cases of non-fulfilled orders and furniture damage.

The material of the Construction Division of the Governorate Board in Vilnius (f. 382) and the Vilnius City Board (f. 938) kept by LVIA reveal the circumstances of the establishment of furniture factories in Vilnius in the late 19th – early 20th century. The files record the factories' documentation, such as requests for the set up of factories, their drawings, and correspondence on various issues. Information on the activities of furniture factories is supplemented by the material of the Factories' Inspectorate of the Vilnius governorate kept in the Russian State Historical Archives in St. Petersburg (thereinafter RVIA) (f. 23), which records the factories operating in the governorate, their energy sources, production capacity, number of employees, and work violations. This important material discloses the internal structure of the factories, the organisation of labour relations, and violations of the current order.

Data on equipment and furniture orders required by the library and the craftsmen who produced them were found among various documents in the Vilnius Public Library and Museum of Antiquities fund (f. 46) at the Department of Manuscripts of the Vilnius University Library (thereinafter VUB RS). The furniture restoration passports from the archive of the Lithuanian Cultural Heritage Centre (thereinafter KPCA) (f. 40) provide important information about the wares of a particular master in Vilnius and their marking.

Published sources. Periodicals, calendars, address books, and Vilnius city guides of the second half of the 19th – early 20th century are the most important sources. Based on the various types of advertisements in the publications mentioned above, it is possible to determine when one or another type of furniture appeared and became popular in Vilnius, trace the years of operation of stores, their localisation, and owners. Information about furniture sold by Vilnius residents is also found in individual personal advertisements published in newspapers about the property for sale and auction marts. The messages are concise but quite informational, describing the purpose of the furniture, the place of production, and the used materials. These are sources of a specific nature, in which the recorded information conveys an authentic picture of the furniture used in the houses of Vilnius citizens. In addition, they reveal what furniture was used to furnish the different spaces of the house.

Knowledge about the craft of furniture weaving, suitable raw materials and their processing is presented in the textbook by Antanas Macijauskas 'Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pinamieji daiktai' published in 1903.

Iconographic sources, such as photographs of interiors, exhibitions and furniture captured in photo studios, were also used to reconstruct the past face. Based on the

photographs, the dates of the origin of some furniture in Vilnius have been specified, and the tendencies of the furnishing of different spaces have been shown.

It is noteworthy to single out material sources—furniture of the second half of the 19th – early 20th century found in museums, public, and private spaces. Although not very abundant, the heritage of survived furniture complements the information provided by written sources.

Catalogues. The catalogues of different manufacturers, both local and foreign, circulating in Vilnius are also important for investigating the furniture spread. Unfortunately, we have only a few surviving examples of them. Sometimes they are found entirely by accident. For example, in one LVIA file, not related to furniture production, a fragment of the furniture catalogue of 1910 of one of the most famous and largest Warsaw metal products factory ‘Wł. Gostyński i S-ka’ showing the types of metal furniture was used as a folder. VU RS holds an advertising catalogue for 1912–1913 of furniture and equipment sales by the US Company Derby of suitable for offices and libraries. By comparing the furniture illustrations from the catalogue with the surviving examples, it is possible to specify attributions and expand the geography of imported furniture. The catalogue for the year 1912 with the price list of orders by learners of turning and cabinetmaker classes in Vilnius shows the range of products made by local craftsmen and the importance of catalogues in presenting the factory and handicraft products to local consumers.

Another group are publications of exhibitions held in Vilnius in the late 19th – early 20th century. It is an informative source presenting the exhibitors and the nature of the furniture they produce.

References. Many publications are dedicated to the history of furniture. Traditional publications usually include original furniture in a specific country, period, style, and wares made by individual craftsmen. Many integrated works briefly discuss the history of furniture from ancient times to the present day. Significant works that introduce the collection of furniture kept in museums and the publications presenting the history of interiors.

However, when speaking about the development aspects of furniture production and design in the second half of the 19th – early 20th century, relevant works shed light on the broader picture—socio-cultural and economic context, mechanisation, unification, scientific management implemented in production, the establishment of mass production, and commercialisation. Epoch-making shifts and new processes are outlined by architectural historian Adrian Forty, which examine the reflections of industrialisation, the transition from manual to machine work, production standardisation, changes in society, and their impact on furniture production and design.

The monograph by Karl Mang highlights the parallels between the development of furniture, architecture, and technology. The furniture is understood as an indicator of social changes in society. David Raizman in 'The History of Modern Design' reveals the growth of the importance of applied art in the second half of the 19th century, the involvement of the art and crafts movement, architects, and artists in the creation of interior design, emphasising the integration of applied and visual arts, and intention to promote the mass-produced furniture and trade to the middle class in those days.

Specific publications for mass-produced furniture historiography focused on bentwood, otherwise known as Viennese furniture. On the contrary, publications briefly present wares from other materials and their products. From the factories of bent furniture in the former Russian Empire, the rise, production, and trade of factories in Poland were analysed most comprehensively. In addition, occasional publications were released to commemorate the establishment of factories.

It is worth mentioning the monograph by Anna Feliks devoted to the woven wares, another type of furniture, which presents the development, examples, and functioning of this furniture in Poland. Woven furniture during the study period experienced a certain renaissance. Therefore, the production analysis reveals the actualities of the specific type of furniture production and shows a broader socio-economic context.

Research situation in Lithuania. Although the fine arts in the second half of the 19th century, according to the researchers, may be disappointing at first glance in its scope and aesthetic value, it has already attracted the attention of art historians, and there is still a significant gap in the study of its features, survival, and investigation when speaking about the applied art of this period. Tadas Adomonis, who was interested in the wares of the second half of the 19th century, wrote in 1973 that the applied arts were underestimated abroad and in our country. This observation is still relevant in our days. The lack of interest was probably due to the long-held view that artistic expression is absent in the typical and widespread mass-produced wares of that time. Due to the repetition of styles and eclecticism, the handicrafts did not receive much interest either.

When looking for starting points, attention should be paid to the general state of furniture research in Vilnius. They are fragmentary, and so far, there are no integral works in this area. Few publications focus on earlier periods and are often limited to a discussion of furniture in museums, with preference given to the oldest exhibits. However, the furniture production of craftsmen in Vilnius has already earlier attracted the attention of researchers because of its distinctive features. Stefan Narebski (1892–1966), a professor at the Stephen Bathory University, examined the features of the so-called Vilnius school furniture, named the reflections of local furniture traditions in Vilnius

in the 18th – first half of the 19th century, made furniture drawings, and their decoration details. The researcher's follower Stefan Mieleszkiewicz, who studied classicism and Biedermeier-style furniture, also went into the problem of attributing the Vilnius furniture. The term *Vilnius school furniture* so far has not been precisely defined and clarified. The authors mentioned above use the name of Vilnius for stylistic exclusivity because the geography of 'Vilnius-type' furniture production was more expansive, covering not only the city and governorate of Vilnius but also the governorates of Grodno and Minsk. Classicism-style furniture is briefly presented in the volume of Lithuanian art history. Biedermeier's furniture and its features in Lithuania, including the wares made by the masters of the Guild of Cabinetmakers in Vilnius, are discussed in the article by Valentinas Cibulskas.

Based on the research mentioned above, it is possible to form at least a fragmentary picture of the furniture production development in Vilnius in the former period. However, furniture of the second half of the 19th – early 20th century is an almost unexplored topic. The development of furniture craft, in general, is discussed in the article by Tadas Adomonis mentioned above and in the synthesis of Lithuanian art history. It is also worth mentioning the review article of the dissertation's author, based on the master's thesis. In order to reveal a more comprehensive picture of furniture production, including both craft and industrial development, functioning of guilds system, the rise of new technologies, commercialisation, and aspects of modernisation of living environment, I used the works of scientists from different fields (historians, art historians, and culturologists), which discuss different aspects of the problem.

Indeed, only the organisational structure of Vilnius 'Christian' cabinetmakers who made furniture in the first half of the 19th century was examined in more detail in the historiography of the activities of craftsmen, which reveals the elements of the collective biography, such as religious and social life, professional career, social, family status, provenance, etc. The composition of other guilds and their craftsmen (both Christian and Jewish) in furniture production in the 19th century has not been studied.

The general situation of the guild's system in the 19th century was briefly discussed in publications of Vilnius city and Lithuanian history. From the mid-19th century, the administration of guilds was fully integrated into the legal system of the Russian Empire. A publication by Virgilijus Pugačiauskas addresses the relevant issues of the 'bureaucracy' of guilds, such as the influence of the laws of the Russian Empire that changed the old privileges and statutes of guilds on everyday life, the dynamics of guilds self-government, and changes in economical functioning.

The series of articles by historian Vytautas Merkys dedicated to guilds development in Vilnius in the 19th century discuss the less investigated topics relevant to the

dissertation. These include the dynamics of guild's numbers, the reasons that led to the disappearance of old guilds and the creation of new ones, the number of craftsmen in the guilds and their origin, conflicts between guilds and capitalist industrial enterprises, the development of capitalism, and the differentiation of craftsmen in the guilds of Vilnius in the 19th century. However, the problematic intersections of craftsmen and industrial production raised in the publications and the aspects of competitive struggle did not receive more attention from scientists and were not developed.

The issues directly related to the research, the transformation of the organisation of production, the development of capitalist relations, the growth of industry and trade, and the distribution of products were also not in the focus of researchers. In the study, I also referred to the collective monograph published during the Soviet era, which sheds light on Lithuanian industrial development and works by Vytautas Merkys dedicated to the factory and craft industry and workers' strikes in Vilnius in the early 20th century. Antanas Tyla investigated the formation of the Lithuanian industrial bourgeoisie, the role of merchants establishing new companies, and moving trade capital to the industry. An alternative to the works mentioned above published during the Soviet era is a monograph by Aelita Ambrulevičiūtė, which provides a detailed picture of merchants' activities, changes in the regulating laws and their influence on choosing business activities, merchants' contribution to industrial development and society modernisation.

The realities of Lithuanian crafts in the second half of the 19th century, political, social, and economic preconditions for the modernisation of crafts revealed in the works by Jolita Mulevičiūtė and Lijana Šatavičiūtė are also important topics for the dissertation. The social policy of the Russian Empire, the aesthetic education of craftsmen, the desire to improve technical skills, raise the quality of products and implement modern principles of craft training are shown in the background of *Vilnius Drawing School* through the prism of drawing teaching. After this school turned to visual art education, studies of crafts and special education by Arnoldas Endzinas, Olga Mastianica, and Rima Rutkauskienė analysed the issues interesting for the dissertation's author.

Laima Laučkaitė has investigated the artistic life of Vilnius in the early 20th century and discussed exhibitions and modern-style manifestations of local furniture. A monograph by Dalia Klajumienė presented exhibitions of arts, crafts, and industrial works in Vilnius. In addition, the author's article discusses the exhibit of furniture in the expositions.

The works by Aelita Ambrulevičiūtė were used to discuss furniture spread and trade methods. They present details of the trade organisation, business development, merchants' economic activity, shop trade in various products, and the beginnings of consumer society in Lithuania in the second half of the 19th – early 20th century.

The publications of catalogues enrich the knowledge on the survived wares in museums. Individual furniture or sets are described in several publications. The furniture catalogue compiled by Ona Mažeikienė presents the exhibits with illustrations of the 17th – first half of the 20th century kept in the National Museum of Lithuania (thereinafter LNM). Dalius Baltranas introduced furniture stored in the collections of the Lithuanian National Museum of Art (thereinafter LNDM).

In addition, art and special furniture dictionaries were used.

Work structure

The dissertation consists of an introduction, main text divided into four parts, conclusions and appendices. The work is illustrated with furniture examples and iconographic material.

The first part analyses the development of the furniture craft in Vilnius from the mid-19th to the early 20th century. In the beginning, the establishing of guilds that were involved in the furniture production process is discussed, followed by their development, acquiring professional skills required for furniture production and improvement. It names cabinet-makers, chairmakers, and upholsterers (Christians and Jews) engaged in the production and decoration of furniture and discuss the involvement and encouragement of Vilnius residents to engage in crafts, their education, education of students in schools and courses.

After tracing the beginning of the activities of the guild's members, the second part shows the continuation of their career in the early 20th century. Examples of furniture made in Vilnius are presented together with problems of their identification and authorship. In addition, exhibitions held in Vilnius in the late 19th – early 20th century are analysed together with the participation of local producers in exhibits, the nature of the furniture on exhibit and materials used in production.

The third part reveals the rise of industrial furniture production in Vilnius in the late 19th – early 20th century. The text discusses the development of the furniture industry, the establishment of factories, their activities, manufactured wares, materials used in the production of furniture, and new processing technologies. In addition, it shows the influence of new materials on furniture design and production, such as trends, impacts, and peculiarities. The surviving examples are presented altogether with provided iconographic material.

The fourth part outlines how the trade-in furniture developed under the influence of modernisation processes, what determined the organisation of trade, how the trade changed, and what the purchased goods testify to the needs and opportunities of the population. In addition, the last part reviews furniture markets and trade among Vilnius city residents, import, assortment, and fashion. The analysis of the furnishing of

the City Hall (at present, the Philharmonic) reveals the circumstances of establishing contacts with the manufacturers of factory-made furniture, implementing the order, complementing the furniture, and transportation circumstances. The distribution of mass-produced furniture and the importance of furniture catalogues are shown.

I. DEVELOPMENT OF THE CABINETMAKERS CRAFT, THEIR EDUCATION, AND PRODUCTS

The first part, which consists of three subsections, analyses the development of the furniture craft in Vilnius in the mid-19th – early 20th century. The text provides an overview of the establishment and development of guilds involved in furniture production and the procedure for acquiring required professional skills. In addition, alternative ways of craftsmen training, education of learners in craft schools, courses, activities of public organisations and societies, and contribution to the education of craftsmen are discussed.

I.1. Specifics of the guilds system and internal competition

The first subsection presents the most important historical facts of the development and composition of the cabinetmakers guild in the second half of the 16th – late 19th century. The text discusses provisions regulating everyday economic and social life—monopoly production, trade rights, and division of activities—approved in the guild's statutes in the first half of the 18th century. In addition, it analyses the production of furniture in Vilnius, including the structure, activity, and production of craftsmen cabinetmakers (Christian), chairmakers (Christian), cabinet-chairmakers (Jewish), and upholsterers (Jewish) guilds, which were multi-layered and complex, engaged in the decoration of furniture. The internal competition of the masters, the consolidation and fragmentation of the guilds, and the reasons for this are shown.

I.2. Training of craftsmen in guilds in the mid 19th century – 1893

This section analyses how furniture production specialists were trained in the guilds: what skills were acquired, how long the education lasted, and do they later specialised in a narrower field after acquiring the basic knowledge of the craft. Based on the books of cabinetmakers (Christian), cabinet-chairmakers and upholsterers (Jewish) learners, apprentices, and masters, the procedure of acquiring professional skills, craft learning, and professional career development are discussed following the principle of educational gradation (learner-apprentice-master). The information is provided on the guilds members' number dynamics, duration of education, territorial origin,

social status, kinship relations, and professional dynasties. Changes in the training of craftsmen in guilds from the middle to the late 19th century are shown. In addition, the similarities and differences in educating Christian and Jewish craftsmen are revealed.

I.3. Education of craftsmen outside guilds in the mid-19th century – 1914

Although the training of craftsmen in the guilds system was well-established, already in the mid-19th century, the search for alternative ways of education outside the guilds began. The subsection reviews the innovations of vocational training of craftsmen, including education in craft schools, various courses and care for professional education by representatives of city self-government, public organisations, intelligentsia, and bourgeoisie. Jewish societies and Christian organisations that contributed to the training of craftsmen are identified and discussed. Attention is drawn to specialised publications that have educated and encouraged the development of crafts in new conditions little related to the old system of guilds. New ways of promoting crafts are introduced in furniture production and work as an educational tool by introducing craft workshops in prisons. The acquisition of knowledge and qualification of furniture manufacturers and practical knowledge necessary for the profession by working directly in foreign or local companies and factories is discussed.

II. ACTIVITIES OF CABINETMAKERS CRAFTSMEN AND DIVERSITY OF THEIR PRODUCTS

The second part of the dissertation, which consists of three subsections, delves into the activities of craftsmen who have produced furniture, the variety of products, and their services. Examples of furniture made by masters in Vilnius are presented together with problems of their identification and authorship. Activities of upholsterers-decorators are discussed, and the most famous masters are named. In addition, exhibitions held in Vilnius in the late 19th – early 20th century are analysed together with the participation of local producers in exhibits and the nature of the furniture.

II.1. Cabinetmakers and chairmakers: their activities and products

Investigating furniture production in the second half of the 19th – early 20th century, we faced a considerable challenge. Although we can name the craftsmen in Vilnius, it is difficult to trace and identify their products. In this subsection, the issues of furniture authorship are explained utilising complex access, comparing the information provided by written sources with the surviving wares. In an attempt to identify

more products and to recognise the characteristic features of the furniture used and (or) manufactured in Vilnius, the products that have survived in different museums are compared. Structural parts, décor elements, and details that allow talking about the local origin of the products are named. The attributed furniture with the signatures of the masters who worked in Vilnius is presented and discussed in more detail.

II.2. Activities of upholsterers-decorators

Little is known about the activities of upholsterers-decorators in Vilnius, and historiography did not notice them. The subsection discusses the development of the speciality, the naming of upholsterers-decorators in the sources, and the nature of the services provided. In addition, the activities of the most famous masters are presented, and a wide range of interior design services provided by upholsterers-decorators is shown. These are different interior decoration services for urban housing, from upholstering of furniture and choosing upholstery to the overall composition of the room, combining colours and material textures, including windows, doors, and walls. It was found that such multi-functional nature of the activity allowed the upholsterers-decorators to survive in the market.

II.3. Wares of craftsmen at industrial and craft exhibitions

The analysis of exhibitions organised in Vilnius is presented based on the catalogues of the late 19th – early 20th century. Furniture manufacturers, their displayed products, trends, distribution of participants, and nature of products are presented. Whether individual craftsmen and their works predominated or local representatives of furniture factories production and their products are discussed. The participant's number dynamics is revealed (from the introduction of just three masters in 1888 to the fifteen cabinetmakers in 1895, nineteen in 1900, and twenty-four in 1909), which shows that craftsmen in the last decades of the 19th century have felt increasing competition and realised the importance of publicising products and its workshops. It was found out that most of the furniture manufacturers who participated in the exhibitions were former workshop craftsmen who continued the traditions of 'modernised' guild's crafts.

III. EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF THE FURNITURE INDUSTRY IN THE LATE 19TH – EARLY 20TH CENTURY

The third part of the dissertation consists of four subsections and reveals the beginnings of industrial furniture production in Vilnius in the late 19th – early 20th century. The

part discusses the establishment of furniture factories, their activities, and production. Industrial furniture production in Vilnius is revealed through the three most established types of furniture and their manufacturers, which differ in the material and technological aspects: bentwood, metal, and bamboo furniture factories.

III.1. The beginnings of industrial furniture production in Vilnius

The first part raises questions about the onset of industrial furniture production, examining whether the craftsmen set up larger companies or the factory furniture industry developed differently, and two separate industries survived. The study aims to identify when a clear divide between artisanal and industrial production appeared and factors connecting and distinguishing these two areas. The documents review regulation of the business opportunities of merchants, present examples of confrontation between merchants and craftsmen on the right to engage in production, and analyse differences and advantages between merchants' factories and workshops owned by craftsmen.

III.2. Specifics of bentwood (*Viennese*) furniture, the establishment of factories, and their production

Bentwood, or so-called *Viennese* furniture, occupies a unique place in the history of furniture development marking the beginning of mass production. It is the unique product of the modernisation of furniture production. Therefore, the review of industrial products in Vilnius begins with the analysis of this furniture group. Attention is paid to the production specifics of the bentwood furniture, design solutions, and the most important European companies and factories that have produced the furniture. The discussion follows the establishment of local producers, their desire to establish themselves and compete with imported products. Introduction to the Vilnius factories starts from those which produced the whole set of furniture. Then, the factories made only individual parts (wooden rods) for bentwood furniture are discussed. Surviving examples are shown, which testify to the comprehensive knowledge and takeover of technology, design, and marking for the production of bentwood furniture.

III.3. Manufacture and production of metal furniture

In order to acknowledge the type of furniture in the late 19th – early 20th century, attention was paid to the influence of the East on European culture and applied arts. This section presents the types of furniture made of metal, namely, outdoor/garden furniture, special furniture adapted for the sick or disabled, and metal beds, also called English. As well as smaller wares, such as stands for various purposes, jardinières, and

fire-resistant cabinets made of metal. The new material expands the diversity of furniture manufacturers from metal workshops, factories and foundries to metalworkers.

III.4. Manufacture and production of bamboo furniture

The bamboo furniture forms the third distinctive group of industrial furniture of the investigated period. In Lithuania, the production of bamboo furniture has been practically not studied, and the works of foreign authors only briefly mention them. In order to better understand the type of furniture of the late 19th – early 20th century, the first attention is paid to the influence of the East on European culture and applied arts. Besides, the section discusses the features, influences, and peculiarities of bamboo furniture production. The circumstances of establishing Japanese bamboo furniture factories and workshops in Vilnius at the beginning of the 20th century are presented with the surviving examples.

IV. COMMERCIAL AND DISTRIBUTION ASPECTS

The fourth part, which consists of three subsections, presents an analysis of the commerce and distribution of furniture. It shows the nature of the furniture market in Vilnius in the second half of the 19th – early 20th century and answers questions of where and how Vilnius residents bought furniture, whether the methods and format of purchase changed over time, and which circumstances determined it. The prism of furniture trade reveals an assortment of furniture in the city, the relationship between artisanal and factory products, and local production and foreign manufacturers. The discussion of the competition for furnishing the City Hall reveals the issues of cooperation with foreign and local suppliers and aspects of purchasing large-scale products. In addition, it highlights the less-known circumstances of the design and installation of public institutions' interiors in Vilnius.

IV.1. Sale of used furniture

The section discusses the purchase of second-hand furniture from other residents and auction marts. Newspaper ads, where the personal offers dominated, were the primary source to reveal the nuances of the trade. The material shows the favourite furniture in a specific period, their place of production, style, materials, and application in the interior. Based on the information of the advertisements supplemented with visual material, interior photographs of the period in question, the representation of the resident's home in Vilnius is partially reconstructed.

IV. 2. Trade and import of furniture

With the gradual establishment of factory production in the 19th century, new selling methods were sought. The section shows the modernisation of the trade structure, the decline of its traditional forms, and the spread of new ones. The analysis of the activity and assortment of furniture stores revealed when one or another type of furniture appeared and became popular in Vilnius, the operation years of the stores, their localisation, and owners. Market places and the ways of furniture purchase in Vilnius are divided into several groups. The first group includes furniture stores and warehouses in the city, which traded locally produced and imported products. The second group includes furniture companies and factories from different cities of the Russian Empire offering their products to Vilnius residents in catalogues and advertising messages in the local press. The last group encompasses representatives of foreign companies who introduced new products to the market by distributing catalogues.

IV.3. Competitions: the case of the City Hall

The section reviews the interior design competition of the City Hall (the Lithuanian National Philharmonic), names the participants, the customer's (Vilnius City Board) criteria for choosing furniture and upholstery, such as the number, models, decoration, fabrics, etc. The case analysis revealed the circumstances of establishing contacts with manufacturers, order implementation, set making of furniture, transportation situation, the distribution of mass-produced furniture, and the importance of furniture catalogues. In addition, attention is paid to the contribution of local cabinetmakers, upholsterers-decorators to the furniture manufacture, repair, numbering, and upholstery works indented for the Hall. The offers and assortment of furniture and fabric stores supplementing the furnishing of the Hall with the desired products and fabrics are also reviewed.

CONCLUSIONS

A study on the furniture production, craftsmen's education and their activities, sale of products, import, and specifics of furniture heritage in Vilnius in the second half of the 19th – early 20th century revealed the following conclusions:

1. The reflections of the European modernisation process, innovations, introduction of modern technologies and efficient production methods, application of new materials and design in furniture production in Vilnius begin to be felt only in the late 19th century. Furniture production in Vilnius in the 19th century was concentrated

exclusively in the hands of craftsmen, and only in the late 19th century, the owners of furniture factories, who originated from the merchant class rather than the guilds' craftsmen, emerged as a separate group.

2. The existence of the guilds system led to the continuation of craftsmen education traditions in the 19th century. The development of cabinetmakers' craft, education of craftsmen, and activities in the guilds were strictly structured and organised. However, speciality-based (cabinetmakers, chairmakers, cabinet-chairmakers, upholsterers) and confessional (Christian and Jews) polarisation of guild members has led to the continuing competition between masters, fragmentation and consolidation of guilds.

3. The guilds system that protected the monopoly production rights and the poorly-developed industry warranted the dominance of artisanal production until the late 19th century. Wares made by craftsmen workshops compensated lack of furniture factory production. After abolishing guilds in 1893, the furniture factories' industry did not push out and withdraw the traditional artisanal furniture production method. This is confirmed by the continuation of the activity of former guilds' craftsmen and their workshops until World War I. Craftsmen engaged in furniture production remained competitive due to careful handmade manufacturing specifics. In addition, the needs and tastes of customers promoted the demand for furniture made by traditional appearance and from conventional materials (various types of timber).

4. Hierarchised guilds' education following the traditional (learner – apprentice – master) structure prevailed in the training of furniture craftsmen up to the late 19th century. The study on various aspects of craftsmen's training revealed that no significant changes other than objective indicators—the increased number of learners, the shortening of study time, the change in social composition (an increase of peasants), the emergence of furniture upholstery specialisation—did not happen in the cabinetmakers (Christian) guilds education system during the second half of the 19th century. The used sources do not reveal whether the education process changed, the aspirations to improve its quality, and which products have been orientated. The number of students that joined the guild (almost 900 during the second half of the 19th century) reflects the need for the cabinetmakers' craft and demand for wares among the population. The education and professional career of Jewish cabinet-chairmakers and upholsterers guilds developed in the usual course. The early separation of the upholsterer specialisation in the mid-19th century was the main difference.

5. The need to promote the development of crafts and industry, the desire to modernise production and raise product quality has led to an increased need for skilled, aesthetically educated craftsmen and factory workers. The search for alternative forms of guilds education and training of artisans began from the mid-19th century to meet

this need. Newly established craft schools have become involved in educating and training craftsmen, hoping that graduates will enter a new type of labour-intensive industry. However, eventually, it became clear that their education did not stand up because of underdeveloped industries. Moreover, the prospect of applying technical knowledge was limited, as the traditional 'craft industry' predominated in Vilnius until the late 19th century and prevented expanding the 'factory industry'. When training craftsmen, attention was paid not only to the technology but also to the artistic qualification of the students. The number of students educated in the new-type schools and various courses was not significant. Therefore, it can be assumed that the number of craftsmen educated in the guilds' system was sufficient for the economic activity in Vilnius. In addition, in the late 19th – early 20th century, craftsmen could acquire the practical knowledge required for the profession by working directly in foreign or local companies and factories.

6. Both craftsmen and industrialists could present themselves at Vilnius's industrial and craft exhibitions in the late 19th – early 20th century. However, the analysis demonstrates that the dominant participants were former guilds' craftsmen, and there were no local furniture industrialists in the exhibits. It can be explained not only by the fact that the organisation of exhibitions focused on improving the quality of craftsmen and handicrafts but also by the lack of local industrial manufacturers in this area. Therefore, exhibitions in the late 19th – early 20th century prove that craftsmen who had small workshops predominated in the furniture production in Vilnius at that time. Furthermore, based on the nature of the furniture displayed in the exhibitions, it can be stated that repetitions of various past styles (neo-Baroque, neo-Renaissance, etc.) were in great request among Vilnius society and furniture makers until the transition of the 19th–20th century. However, the exhibition in 1909 reflects the adoption of a new art trend, German and English modern-style in furniture design.

7. The research of the history of furniture making in the 19th centuries 2nd half – the beginning of the 20th century Vilnius, cleared up the possibilities of the attribution of the surviving furniture alongside some challenges. Concerning the craftsmanship and the furniture made in the shops of various craftsmen, we encounter a peculiar situation, when a craftsmen can be identified, but it is much more difficult to track down all of his individual works. Having almost none attributed works it becomes increasingly hard to track and identify the works of these craftsmen. For this very reason, we cannot detail by what specific traits were the furniture made in Vilnius different. Although, some of the furniture of the era has been, hypothetically, attributed to the workshops of Vilnius craftsmen, differentiating them by their construction, form and often repeating adorning patterns. However, similar pieces found in museums

abroad indicate that the area for similarly looking furniture could have been much greater and not bounded by Vilnius city or province. On the other hand, the furniture produced in Vilnius' factories is easily identifiable due to the surviving labels of their makers. These pieces do not differ, in any remarkable way, to the furniture of Central Europe and furniture made in other cities of the Russian Empire. However, another issue arises – the lack of surviving pieces or the possibility of finding them. It has been revealed that it is pointless to search for the pieces of certain labels, because they had become spare parts for the production of other factories later on.

8. The undeveloped industry led to the late establishment of furniture factories. In the late 19th century, the furniture factories in Vilnius developed from scratch. It was not a reorientation of craftsmen's guilds and reorganisation of production but moving trade capital to the industry. The rise of bentwood 'Viennese' furniture separates artisanal and industrial production. Merchants introduced new production methods, used machinery and energy sources, and hired many workers when setting up factories. Products made in specific factories, their models, decorative ornaments, and labels testify to the introduction of new production technology, the adoption of bentwood furniture's usual attributes, and their use in furniture produced in Vilnius.

9. In the late 19th – early 20th century, craftsmen and furniture manufacturers coexisted, complementing rather than competing, and the market supported both production methods. The common belief that the craft industry has evolved into a factory industry does not reflect the processes that have taken place. Instead, we can speak of the coexistence of these two industries meeting different consumer needs. The coexistence of craft and factory industry during the same period reflects the diverse nature of local furniture production. The study revises the well-established stereotypical notion of a universal change in tradition with the emergence of a new type of industrial relationships in the 19th century. The differences of craft-made and factory-made furniture can be easily grasped by employing objective data – the usage (or lack thereof) of machinery in production, technological solutions, materials and the ways of processing them, the amount of workers. These parameters signal to which category – craft-made or factory-made production – a company and its furniture could be assigned.

10. The trade of furniture and the import of furniture has revealed the true size of industry in Vilnius and its place in a wider context of European companies of the era. At the end of the 19th century and the beginning of the 20th the production of foreign companies and those of the Russian Empire dominated the market of Vilnius city furniture shops. Even though, the fabric-made production of Vilnius city was notable for the variety of materials it used – bentwood, metal, bamboo, etc. – it couldn't

compete against the vast amounts of imported furniture from other countries and other manufacturers. This shows us that Vilnius city manufacturers eventually lost to their competitors who had larger logistical networks, could offer lower prices and had better conditions for purchasing their production and its delivery. The trade of furniture and the furnishing of the Town Hall shows that the Vilnius of the 2nd half of the 19th century – the beginning of the 20th had a functional and sophisticated mechanism of furniture import, which could be considered a sign of modernization. For the locals it meant that their competition would not be limited to the craftsmen of the same city or region, but also companies from all over the world. For example, American furniture in Vilnius. Such a vast distribution of produced goods was affected not only by the dynamics of industrial production, but also by modern means of transportation, such as trains and trans-Atlantic ships.

SANTRAUKA

BALDŲ GAMYBA VILNIUJE XIX A. II PUSĖJE – XX A. PRADŽIOJE: TARP AMATŲ IR PRAMONĖS

Disertacijos aktualumas ir problema

„*Tai ne kėdė*“ – provokuojančiu teiginiu prasideda materialiosios kultūros tyrėjų sukurtas vaizdo įrašas, kuriame rodomos plačios dirbinio interpretacijų galimybės – nuo medžio iki galios simbolio. Iš tiesų, į baldus galime žvelgti per keletą prizmių: kaip į utilitarious objektus, tenkinančius mūsų poreikius – atsisėsti, atsigulti, pasidėti daiktus, drabužius, t. y. juos suvokti siaurąja prasme – tik kaip atliekančius praktinę funkciją, ir plačiąja prasme – kaip į kūrinius, atspindinčius konkrečią epochą, joje vyra-vusią pasaulėžiūrą, atskleidžiančius visuomenės raidos, amatų ir pramonės vystymosi, naujų technologijų atsiradimo aspektus, rodančius savininkų socialinį statusą, turtinę padėtį, gyvensenos įpročius, estetinę skonį. Kad galėtume šiuos reiškinius plačiau nušviesti, turime būti susipažinę tiek su pačiais dirbiniais, tiek su kontekstu – aplinka ir sąlygomis, kuriose toks daiktas ar jo modelis galėjo būti sukurtas ar pagamintas. Tačiau, kalbant apie XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybą Vilniuje, nė vienas iš minėtų dėmenų faktiškai netyrinėtas.

Taikomosios dailės kūrinių tyrimų atskaitos tašku laikoma atribucija, tačiau atributuotų dirbinių beveik neturime. Norint dirbinius atpažinti ir priskirti konkrečiam gamintojui, pirmiausia turime pasikloti pamatą, t. y. išsiaiškinti paties gamybos proceso galimybes ir principus, juos sąlygojusius veiksnus. Aptariamam laikui susiduriame su skirtingu gamybos organizavimu – amatininkiškuoju ir pramoniniu, kurie lėmė skirtingo galutinio produkto – baldo – atsiradimą. Būtent šiame dvilypume ir glūdi problema – amatininkiškosios ir pramoninės baldų gamybos raida, jų skirtis ir tarpusavio santykis, – ją savo moksliniame darbe ir noriu atskleisti. Pačią temos problemą galėtume suformuluoti tokiu klausimu: ar atliepian XIX a. II pusės modernėjančios visuomenės poreikius, technologinę pažangą buvo persiorientuota nuo rankų darbu paremtos gamybos į pramoninę, t. y. ar patys amatininkai ilgainiui ėmėsi steigti didesnes įmones, kurias galima būtų įvardinti nebe dirbtuvėmis, bet fabrikais, o gal fabrikinė baldų pramonė kūrėsi kitais pagrindais ir lygia greta egzistavo dvi atskiros pramonės rūšys?

Lietuvos istoriografijos kontekste šis baldų gamybos tyrimas aktualus, kadangi išplečia žinias apie XIX a. II pusės – XX a. pradžios amatų vystymosi ir jų modernėjimo procesus, fabrikinės produkcijos atsiradimą ir plitimą, atskleidžia ekonominių

ir socialinių pokyčių, modernizacijos įtaką baldų gamybai ir dizainui. Aptariamojo laikotarpio taikomosios dailės paveldas, ypač pramoninis, ilgą laiką nebuvo laikomas dailės istorijos tyrimo objektu, masiniai dirbiniai nebuvo vertinami ir meniniu požiūriu, daugelis iš jų negrįžtamai prarasti – išlikusių dirbinių žinome nedaug. Tad darbas tampa aktualus ne tik faktiniu naujumu, bet ir kultūrologiniu aspektu, praturtina ne tik Vilniaus miesto, bet ir platesnio regiono kasdieninio gyvenimo, gyvenamosios aplinkos tyrimus.

Chronologinės ribos

Disertacijoje nagrinėjamas XIX a. II pusės – XX a. pradžios laikotarpis, 1861–1914 m. laikomi atskaitos metais. Caro administracijos vykdytos reformos, siekiant paspartinti Rusijos imperijos ekonominę raidą, baudžios panaikinimas 1861 m. lėmė kapitalistinių santykių spartėjimą, intensyvesnę gamybą, pramonės ir prekybos apimtį augimą, didesnę pramoninių prekių paklausą. Šiuo laikotarpiu taip pat siekta modernizuoti amatininkystę, orientuotasi į modernaus, išsilavinusio, savo darbą išmanančio amatininko ugdymą. Tyrimas baigiamas 1914 m., kai Lietuvos teritoriją pasiekę I pasaulinio karo veiksmai nutraukė pramonės ir amatų vystymąsi, gamybos procesus.

Geografinės ribos

Disertacijoje pasirinkta aptarti baldų gamybos raidą Vilniuje, kadangi tai buvo didžiausias Rusijos imperijos Vakarų gubernijų centras, stambiausias ekonominis, administracinis ir prekybos centras, kuriame amatai ir pramonė buvo labiausiai išvystyti, ryškiausiai matoma modernizacijos įtaka. Remiantis Vilniaus analize geriausiai galima parodyti ir bendresnius amatų ir pramonės vystymosi procesus Vilniaus ir Kauno gubernijose.

Darbo tikslas – ištirti XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos raidą Vilniaus mieste, išskiriant amatininkiškosios ir pramoninės gamybos segmentus.

Uždaviniai:

1. Išsiaiškinti, kaip vystėsi baldų gamyba Vilniaus mieste, kokiais pagrindais kūrėsi baldų amatų ir fabričių pramonė, kokiais kriterijais remiantis galima jas identifikuoti ir atskirti.
2. Ištirti baldų gamybą amatininkystės rėmuose, įvardinti baldus gaminusius amatininkus, jų ugdymą ir profesinių žinių įgijimą, veiklą, dalyvavimą parodose, gamintus baldus.

3. Pristatyti baldų pramonės atsiradimą ir plėtrą: fabrikų steigimąsi, perimtas praktikas, gamintų baldų pobūdį, gamybos apimtį, išlikusius baldų pavyzdžius.
4. Išanalizuoti baldų prekybą ir jos būdus Vilniaus mieste: amatininkų ir fabrikų gaminius nuo mugių iki parduotuvinės prekybos, aptarti baldų importą, jų rūšis, taip pat prekybą naudotais baldais tarp vilniečių.

Ginamieji disertacijos teiginiai

1. Baldų gamybos plėtrą ir intensyvumą galima skirti į dvi dalis – nuo baudžiosvos iki cechų panaikinimo (1861–1893 m.) ir po cechų sistemos panaikinimo (1893–1914 m.). Pirmajame etape dominavo amatininkiškoji gamyba, antrajame lygiagrečiai buvo plėtojama amatininkiškoji ir fabrikinė baldų pramonė.
2. Baldus gaminusių amatininkų švietime ir ugdyme iki XIX a. pabaigos vyravo cechų sistema, o amatų mokyklose, įvairiuose kursuose profesinių įgūdžių įgydavo tik nedidelė amatininkų dalis. Tačiau jie rengti pagal tuo laiku pažangią ugdymo sistemą, o tai, kad ir netiesiogiai, leido keisti požiūrį į baldų gamybą, skatino jos atsinaujinimą.
3. XIX a. pabaigoje baldų fabrikai Vilniuje kūrėsi „nuo nulio“ – tai nebuvo amatininkų dirbtuvių persiorientavimas ir gamybos reorganizavimas. Buvo statomos naujos pramonės įmonės, kurias steigė pirkliai, perimdami europines baldų gamybos patirtis. Ryškiausias vietinės fabrikinės produkcijos pavyzdys – lenktieji (Vienos) baldai.

Tyrimo metodai

Disertacijoje taikytas metodų kompleksas. Socialinė meno istorija pasitelkta siekiant nustatyti ir išanalizuoti ekonominius, socialinius veiksnius, lėmusius skirtingų baldų tipų atsiradimą ir jų funkcionavimą visuomenėje. Remiantis šiuo metodu parodomas baldus gaminusių amatininkų socialinis statusas, ryšiai su užsakovais, baldų rinkos ypatumai, mados ir jų plitimas, amatininkų ir fabrikų veiklą reguliuojančių institucijų bei organizacijų raida.

Nagrinėjant informaciją apie baldus rašytiniuose ir ikonografiniuose šaltiniuose, pasitelkta teorinė rekonstrukcija. Itin svarbus empirinių duomenų rinkimas ir analizavimas. Formalioji analizė taikyta nustatant baldų autorius – identifikuojant baldus pagaminusius amatininkus ir fabrikus, patikslinant baldų sukūrimo laiką ir vietovę. Lyginamasis metodas naudotas gretinant skirtingų fabrikų, dirbtuvių produkciją tiek Europoje, tiek Lietuvoje. Parodant kolektyvinę baldus gaminusių amatininkų biografiją – profesinę karjerą, socialinę, teritorinę kilmę, atskleidžiant tarpusavio giminystės ryšius, iš dalies taikomas prozopografinis metodas.

Darbo naujumas

Ši disertacija – pirmasis mokslinis darbas, skirtas išsamiam XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos istorijos tyrimui, apimančiam amatininkų ir pramoninę gamybą Vilniaus mieste. Lietuvos istoriografijoje iki šiol nebuvo detalaus ir nuoseklaus žvilgsnio, analizuojančio baldus gaminusių amatininkų veiklą, ugdymą, jų dirbinius bei vietinės fabrikinės baldų produkcijos atsiradimą ir pobūdį. Pastebėtina, kad vis dar trūksta interjerų istorijos tyrimų. Metodologine prasme darbas reikšmingas tuo, jog baldų gamyba tiriama kompleksiskai, baldai analizuojami kaip platesnio materialiosios kultūros reiškinių dalis. Tyrime atskleidžiami iki šiol nenagrinėti komercijos – prekybos ir importo aspektai, apibūdinamos gaminių rūšys, pristatomi naujai identifikuoti ir atributuoti dirbiniai. Disertacijos tekste ir prieduose pateikiama daug naujos faktografinės medžiagos. Reikia paminėti, jog dėl faktinės medžiagos apie Vilniaus baldų gamintojus gausos, darbe nebus skiriama dėmesio vilniškių meistrų darbo lyginimui su kitų Rusijos imperijos miestų ar regionų meistrais. Išsamesnė kontekstinė medžiaga bus pateikta tik kalbant apie fabrikinę gamybą, ypač apie lenktuosius (Vienos) baldus.

Empirinės medžiagos gausa, teksto faktografiškumas – sąmoningas pasirinkimas, kadangi nemažai duomenų skelbiama pirmą kartą, o jiems surasti ir apdoroti reikėjo įdėti nemažai darbo. Iš surinktų faktų gausos atrinkti ir darbe pateikti duomenys tampa vaizdžiomis iliustracijomis, kurios parodo autorės interpretacines išvalgas. Tam, kad empiriniai duomenys netaptų vien disertantės požiūrio išraiška, didžioji jų dalis sudėta į gausius darbo priedus, leidžiančius pamatyti įvairialypę analizuojamos temos panoramą. Remiantis naujais faktais pagrindžiami ir iliustruojami ne tik tekste analizuojami reiškiniai, tačiau ir padedamas pagrindas tolesniems šios temos tyrimams.

Šaltiniai

Archyviniai šaltiniai. Siekiant parodyti daugiabriaunį Vilniaus baldų gamybos pobūdį, pasitelktos skirtingos šaltinių grupės. Baldininkystės amato vystymąsi, baldų gamyba užsiėmusių amatininkų cechus, jų organizacinę struktūrą, veiklą, narius iki XIX a. pabaigos (1893 m.) atskleidžia Lietuvos valstybės istorijos archyve (toliau LVIA) saugomos Vilniaus miesto stalių cecho knygos (f. 965). Jose surašyti stalių, stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų cechų meistrai, pameistrai ir mokiniai (krikščionys ir žydai). Šis šaltinis leidžia įvardyti baldus gaminusius amatininkus, sužinoti jų kilmę, socialinę padėtį, giminystės ryšius, parodyti profesinį kelią nuo mokinio iki meistro, nustatyti veiklos metus. Medžiagą papildė Vilniaus supaprastintos amatų valdybos fonde (f. 939) saugomi dokumentai, liudijantys apie cechų įsteigimą ir veiklą, nesutarimus tarp amatininkų, nuostatų pažeidimus, įvairias nuobaudas, užsakymų neįvykdymo, baldų sugadinimo bylos.

XIX a. pabaigos – XX a. pradžios baldų fabrikų kūrimosi aplinkybes Vilniuje atskleidžia LVIA saugoma Vilniaus gubernijos valdybos Statybos skyriaus (f. 382) ir Vilniaus miesto valdybos (f. 938) medžiaga. Bylose užfiksuota fabrikų steigimosi dokumentacija – prašymai įkurti fabrikus, jų brėžiniai, susirašinėjimai įvairiais klausimais. Informaciją apie baldų fabrikų veiklą papildė Rusijos valstybės istorijos archyve Sankt Peterburge (toliau RVIA) (f. 23) esanti Vilniaus gubernijos fabrikų inspekcijos medžiaga, kurioje užfiksuoti gubernijoje veikę fabrikai, jų energijos šaltiniai, gamybos pajėgumai, darbuotojų skaičius, darbo pažeidimai. Ši svarbi medžiaga parodo vidinę fabrikų struktūrą – darbo santykių organizavimą, nusižengimus galiojančiai tvarkai.

Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje (toliau VUB RS) Vilniaus viešosios bibliotekos ir senienų muziejaus fonde (f. 46) tarp įvairių dokumentų rasta duomenų apie bibliotekai reikalingos įrangos ir baldų užsakymus, juos gaminusius amatininkus. Kultūros paveldo centro archyve (toliau KPCA) (f. 40) esantys baldų restauravimo pasai suteikia svarbios informacijos apie konkretaus Vilniaus meistro dirbinius, jų ženklimą.

Publikuoti šaltiniai. Svarbiausias ištekliai – XIX a. II pusės – XX a. pradžios leidiniai: periodinė spauda, kalendoriai, adresų knygos, vadovai po Vilniaus miestą. Remiantis juose paskelbtomis įvairaus pobūdžio reklamomis, galima sužinoti, kokių metu Vilniuje atsirado ir išpopuliarėjo vieno ar kito tipo baldai, atsekti parduotuvių veiklos metus, jų lokalizaciją, savininkus. Žinių apie vilniečių parduodamus baldus taip pat randama laikraščiuose išspausdintuose pavieniuose asmeniniuose skelbimuose apie parduodamą turtą ir varžytines. Žinutės lakoniškos, tačiau gana iškalbingos, nusakančios baldų paskirtį, pagaminimo vietą, naudotas medžiagas. Tai specifinio pobūdžio šaltiniai, kuriuose užfiksuota informacija perteikia autentišką Vilniaus miestiečių būstuose naudotų baldų vaizdą, sužinoma, kokiais baldais buvo apstatomos skirtingos namų erdvės.

Žinios apie baldų pynimo amatą, tam tinkamas žaliavas, jų apdorojimą pateikiamos 1903 m. išleistoje Antano Macijausko mokomojoje knygutėje „Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir kiti pinamieji daiktai“.

Praeities vaizdo rekonstrukcijai pasitelkti ir ikonografiniai šaltiniai – interjerų, parodų vaizdai, užfiksuoti fotoateljė baldai. Remiantis fotografijomis, patikslintas kai kurių baldų atsiradimo Vilniuje datavimas, parodomas skirtingų erdvių apstatymo baldais tendencijas.

Kaip atskirą grupę būtina išskirti daiktinius šaltinius – muziejuose, viešosiose ir privačiose erdvėse esančius XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldus. Nors ir ne itin gausūs, išlikęs šio laikotarpio baldų paveldas papildė rašytinių šaltinių teikiamą informaciją.

Katalogai. Baldų sklaidai itin svarbūs įvairių gamintojų – tiek vietos, tiek užsienio – katalogai cirkuliavo ir Vilniaus mieste. Deja, turime nedaug išlikusių jų pavyzdžių. Kartais jie randami visiškai atsitiktinai. Pavyzdžiui, vienoje su baldų gamyba nesusijusioje LVIA byloje kaip aplankalas panaudotas vienos garsiausių ir didžiausių Varšuvos metalinių dirbinių fabriko „Wł. Gostyński i S-ka“ 1910 m. baldų katalogo fragmentas, rodantis metalinių baldų tipus. VU RS saugomas JAV įmonės „Derby“ 1912–1913 m. kontoroms, bibliotekoms tinkamų baldų ir įrangos prekybos reklaminis katalogas, kuriame pateiktas baldų iliustracijas lyginant su išlikusiais pavyzdžiais galima patikslinti jų atribucijas, išplėsti importuotų baldų geografiją. 1912 m. Vilniuje veikusių tekinimo-staliaus darbų klasių mokinių priimamų užsakymų katalogas su kainininku rodo vietinių amatininkų gamintų dirbinių asortimentą, katalogų svarbą vietiniams vartotojams pristatant ne tik fabrikinius, bet ir amatininkų dirbinius.

Kita grupė – XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusių parodų leidiniai. Tai informatyvus šaltinis, pristatantis parodų dalyvius bei jų gamintų baldų pobūdį.

Literatūra. Baldininkystės istorijai skirtų publikacijų gausu. Tradiciniai leidiniai dažniausiai apima konkrečios šalies, laikotarpio ar stiliaus, taip pat pavienių kūrėjų autorinius baldus. Nemaža koncentruotų darbų, kuriuose glaustai aptariama baldų istorija nuo seniausių laikų iki mūsų dienų. Reikšmingi įvairiuose muziejuose sukaupytų baldų kolekcijoms, eksponatams pristatyti bei interjerų istoriją paliečiantys veikalai.

Tačiau kalbant apie XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos ir dizaino raidos aspektus, aktualūs platesnį vaizdą – sociokultūrinį ir ekonominį kontekstą, mechanizacijos, unifikacijos, gamyboje diegtos mokslinės vadybos, masinės produkcijos išsigalėjimo, komercializacijos reiškinius nušviečiantys darbai. Epochines slinktis ir naujus procesus nubrėžia architektūros istoriko Adriano Forty veikalas, kuriame nagrinėjami industrializacijos, perėjimo nuo rankinio prie mašininio darbo, gamybos standartizacijos, visuomenės raidos pokyčių atspindžiai ir įtaka baldų gamybai bei jų dizainui.

Karlo Mango monografijoje vedamos paralelės tarp baldų raidos ir architektūros bei technologijų vystymosi, baldai suprantami kaip indikatorius, rodantis socialinius pokyčius visuomenėje. Davidas Raizmanas *Modernaus dizaino istorijoje* atskleidžia taikomosios dailės svarbos augimą XIX a. II pusėje, meno ir amatų judėjimo, architektų ir dailininkų įsitraukimą į interjero dizaino kūrimą, akcentuodamas taikomosios ir vizualiosios dailės integraciją, to meto siekį skatinti į viduriniąją klasę orientuotų masinės produkcijos dirbinių gamybą ir prekybą.

Kalbant apie konkrečius masinės gamybos baldams skirtus leidinius, istoriografijoje daugiausiai dėmesio skirta lenktiesiems, kitaip dar vadinamiems *Vienos* baldams, o baldai iš kitų medžiagų ir jų gamyba pristatomi lakoniškai. Iš buvusioje Rusijos

imperijoje įkurtų lenktųjų baldų fabrikų išsamiausiai analizuotas dabartinės Lenkijos teritorijoje veikusių baldų fabrikų kūrimasis, jų produkcija ir prekyba, leisti ir proginiai leidiniai, skirti baldų fabrikų įkūrimo jubiliejams paminėti.

Būtina išskirti dar vienam baldų tipui – pintiems baldams skirtą Annos Feliks monografiją, kurioje išsamiai pristatoma šių baldų gamybos raida, pavyzdžiai ir funkcionavimas Lenkijoje. Pinti baldai tyrinėjamu laikotarpiu išgyveno savotišką renesansą, todėl jų gamybos analizė atskleidžia ne tik konkrečios baldų rūšies gamybos aktualijas, bet ir parodo platesnį socioekonominį kontekstą.

Tyrimų situacija Lietuvoje. Nors XIX a. II pusės vaizduojamoji dailė, anot ją tyrinėjančių mokslininkų, iš pirmo žvilgsnio savo apimtimi ir estetinė verte gali nuvilti, tačiau jau sulaukė dailėtyrininkų dėmesio, o kalbant apie šio laikotarpio taikomąją dailę, jos ypatybes, išlikimo ir ištirtumo laipsnį, vis dar išlieka ryški spraga. Tadas Adomonis, domėjęsis XIX a. II pusės dirbiniais, dar 1973 m. rašė, kad to meto taikomoji dailė svetur ir pas mus mažai vertinta, – šis pastebėjimas tebeaktualus ir mūsų dienomis. Greičiausiai tokią intereso stoką lėmė ilgai vyraavęs požiūris, jog išplitę masinės produkcijos gaminiai – tipiniai to meto kūriniai, stokojantys meninės raiškos. Rankų darbo dirbiniai dėl stilių kartojimo, eklektiškumo didesnio susidomėjimo taip pat nesulaukė.

Ieškant atspirties taškų, pirmiausiai atkreiptinas dėmesys į bendrą Vilniaus baldininkystės tyrimų būklę. Jie fragmentiški, iki šiol nėra integralių šios srities darbų. Negausiose publikacijose orientuojamasi į ankstyvesnius laikotarpius, taip pat dažnai apsiribojama muziejuose esančių baldų aptarimu, pirmenybę teikiant seniausiems eksponatams. Visgi Vilniaus amatininkų gaminti baldai dėl savitų bruožų jau anksčiau yra patraukę mokslininkų dėmesį. Šių tyrimų pradininku laikomas Stepono Batoro universiteto profesorius Stefanas Narėmbuskis (1892–1966), nagrinėjęs vadinamosios Vilniaus mokyklos baldų bruožus, įvardinęs XVIII–XIX a. I pusės vilniškiams baldams būdingus vietos tradicijų atspindžius, pateikęs baldų, jų puošybos detalių piešinių. Mokslininko pasekėjas Stefanas Mieleszkiewiczus, tyręs klasicizmo ir bydermejerio stiliaus baldus, taip pat gilinosi į vilniškių baldų atributavimo problemas. Terminas *Vilniaus mokyklos baldai* iki šių dienų nėra tiksliai apibrėžtas ir išaiškintas. Minėti autoriai Vilniaus vardą pasitelkia stilistinio išskirtinumo tikslais, kadangi „Vilniaus tipo“ baldų gamybos geografija buvo platesnė, apėmė ne tik Vilniaus miestą ir guberniją, bet ir Gardino, Minsko gubernijas. Klasicizmo stiliaus baldai glaustai pristatomi ir Lietuvos dailės istorijos tome, bydermejerio baldai bei jų savitumai Lietuvoje, tarp jų ir Vilniaus stalių cecho meistrų gaminti dirbiniai aptarti Valentino Cibulsko straipsnyje.

Remiantis minėtais tyrimais galima susidaryti bent fragmentišką vaizdą apie ankstesnio laikotarpio baldų gamybos plėtotę Vilniuje, o XIX a. II pusės – XX a. pradžios

baldai beveik netyrinėti. Baldininkystės raida bendrais bruožais aptarta minėtame Adomonio straipsnyje ir Lietuvos dailės istorijos sintezėje. Taip pat galima paminėti apžvalginį šios disertacijos autorės straipsnį, parengtą magistro baigiamojo darbo pagrindu. Todėl norint atkleisti visapusiškesnį baldų gamybos vaizdą, apimant tiek amatų, tiek pramonės vystymosi, cechų sistemos funkcionavimo, naujų technologijų atsiradimo, komercializacijos, gyvenamosios aplinkos modernėjimo aspektus, remtasi skirtingų sričių mokslininkų – istorikų, dailėtyrininkų, kultūrologų darbais, kuriuose analizuojami skirtingi problemos aspektai.

Iš baldus gaminusių amatininkų veiklos istoriografijoje plačiau nagrinėta tik XIX a. I pusės Vilniaus „krikščionių“ stalių organizacinė struktūra, kurioje atskleidžiami kolektyvinės biografijos elementai – religinis ir visuomeninis gyvenimas, profesinė karjera, socialinė, šeiminė padėtis, teritorinė kilmė ir kt. Kitų XIX amžiuje baldų gamyba užsiėmusių cechų ir jų amatininkų (tiek krikščionių, tiek žydų) veikla, narių sudėtis netyrinėta.

Bendra cechų sistemos padėtis XIX amžiuje glaustai aptarta Vilniaus miesto ir Lietuvos istorijos leidiniuose. Nuo XIX a. vidurio cechų valdymą visiškai integravus į Rusijos imperijos teisinę sistemą, aktualūs cechų „biurokratijos“ klausimai – senąsias cechų privilegijas ir statusus pakeitusių Rusijos imperijos įstatymų, reglamentuojančių amatininkų cechų veikimą, įtaka kasdieniam gyvenimui, cechų savivaldos dinamika, ūkinio funkcionavimo kaita – išsamiai pristatomi Virgilijaus Pugačiausko straipsnyje.

Istoriko Vytauto Merkio straipsnių serijoje, skirtoje Vilniaus cechų raidai XIX amžiuje, paliečiami disertacijos temai labai aktualūs, tačiau mažai tyrinėti klausimai – cechų skaičiaus dinamika, priežastys, lėmusios senųjų cechų nykimą ir naujų kūrimąsi; cechų amatininkų skaičius ir jų kilmė; cechų ir kapitalistinių pramonės įmonių susidūrimai; kapitalizmo raida ir amatininkų diferenciacija Vilniaus cechuose XIX amžiuje. Tačiau publikacijose iškelti probleminiai amatininkų ir pramoninės gamybos sandūros, konkurencinių kovų aspektai didesnio mokslininkų dėmesio nesulaukė ir nebuvo išplėtoti.

Su tyrimu tiesiogiai susiję gamybos organizavimo transformacijos, kapitalistinių santykių vystymosi, pramonės ir prekybos apimčių augimo, produkcijos platinimo klausimai taip pat nefigūruoja tyrėjų akirtyje. Remtasi Lietuvos pramonės raidos klausimus nušviečiančia sovietmečiu išleista kolektyvine monografija, Merkio darbais, skirtais XX a. pradžios Vilniaus fabrikinei bei amatų pramonei, Vilniaus darbininkų streikams. Antanas Tyla nagrinėjo Lietuvos pramonės buržuazijos formavimosi klausimus, pirklių vaidmenį steigiant naujas įmones – prekybinio kapitalo nukreipimą į pramonę. Alternatyva minėtiems sovietmečiu publikuotiems darbams – Aelitos Ambrulevičiūtės monografija, kurioje pateikiamas išsamus pirklių veiklos vaizdas,

įstatymų, reglamentuojančių šią veiklą, kaita ir įtaka renkantis verslo veiklos kryptis, pirklių indėlis pramonės vystymuisi ir visuomenės modernėjimui.

Ne mažiau darbui svarbios temos – XIX a. II pusės lietuviškosios amatininkystės realijos, politinės, socialinės ir ekonominės prielaidos amatų modernizacijai – atskleistos Jolitos Mulevičiūtės, Lijanos Šatavičiūtės darbuose. Per piešimo mokymo prizmę vykdyta Rusijos imperijos socialinė politika, estetiškas būsimų amatininkų lavinimas, siekis gerinti techninius įgūdžius, kelti dirbinių kokybę, diegiant modernius amatininkų rengimo principus parodomas *Vilniaus piešimo mokyklos* veiklos fone. Šiai mokyklai pasukus vizualiosios dailės ugdymo keliu, šios disertacijos autorei rūpimi amatų ir specialiojo mokymo klausimai nagrinėti Arnoldo Endzino, Olgos Mastianicos, Rimos Rutkauskienės darbuose.

Laimos Laučkaitės tyrimuose, skirtuose XX a. pradžios Vilniaus meniniam gyvenimui, aptariamos mieste vykusios parodos, modernio apraiškos vietinėje baldininkystėje. Meno, amatų ir pramonės dirbinių parodos Vilniuje pristatomos Dalios Klajumienės monografijoje, o baldų eksponavimas jose nagrinėtas disertacijos autorės straipsnyje.

Aptariant baldų sklaidos, prekybos būdus, naudotasi Ambrulevičiūtės darbais, kuriuose išsamiai pristatomas prekybos organizavimas, verslo raida, pirklių ekonominė veikla, parduotuvinė prekyba įvairiais gaminiais, vartotojiškos visuomenės užuomazgos Lietuvoje XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje.

Žinias apie išlikusius dirbinius muziejuose praturtina išleisti įvairaus pobūdžio katalogai. Pavieniai baldai ar jų rinkiniai aprašyti keliuose leidiniuose: Lietuvos nacionaliniame muziejuje (toliau LNM) saugomi eksponatai, pateikiant jų iliustracijas, aptarti Onos Mažeikienės sudarytame XVII–XX a. I pusės baldų kataloge, Dalius Baltranas aprašė baldus, saugomus Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus (toliau LNDM) rinkiniuose.

Taip pat naudotasi dailės ir specialiais baldų žodynais.

Darbo struktūra

Disertaciją sudaro įvadas, keturios dėstymo dalys, išvados ir priedai, darbas iliustruotas baldų pavyzdžiais, ikonografinė medžiaga.

Pirmojoje dalyje analizuojamas baldų gamybos amato vystymasis Vilniaus mieste nuo XIX a. vidurio iki XX a. pradžios. Pradedama nuo bendros baldų gamybos procese dalyvavusių cechų įsteigimo ir jų raidos apžvalgos, baldų gamybai reikalingų profesinių įgūdžių įgijimo ir jų tobulinimo. Įvardijami baldų gamyba ir dekoravimu vertęsi asmenys – staliai, staliai-kėdžių gamintojai, baldų apmušėjai (krikščionys ir žydai). Aptariamas vilniečių įtraukimas ir skatinimas užsiimti amatais, jų švietimas, mokinių ugdymas mokyklose, kursuose.

Antrojoje dalyje parodoma baldininkų amatininkų veikla ir jų gaminių įvairovė, pristatomi Vilniuje gaminti baldų pavyzdžiai, keliamos jų identifikavimo ir autorystės problemos. Aptariama baldų apmušėjų-dekoratorių veikla, jų teiktos paslaugos, įvardijami žymiausi meistrai. Pateikiama XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusių parodų analizė, vietinių gamintojų dalyvavimas jose, demonstruotų baldų pobūdis.

Trečiojoje dalyje atskleidžiamos pramoninės baldų gamybos užuomazgos Vilniaus mieste XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Pristatomas baldų pramonės vystymasis – fabrikų steigimasis, jų veikla, gaminta produkcija. Aptariamos baldų gamyboje naudotos medžiagos, įdiegtos naujos apdirbimo technologijos. Parodomas naujų medžiagų poveikis baldų dizainui ir gamybai – tendencijos, įtakos, savitumai. Pristatoma išlikusių pavyzdžių, pateikiama ikonografinė medžiaga.

Ketvirtojoje dalyje nagrinėjama, kaip veikiama modernizacijos procesų vystėsi prekyba baldais, kas sąlygojo prekybos organizavimą, kaip ji keitėsi, ką apie gyventojų poreikius ir galimybes liudija įsigytos prekės. Apžvelgiamos baldų prekyvietės, prekyba baldais tarp Vilniaus miesto gyventojų, importas, asortimentas, mados. Per Miesto salei (dab. Filharmonija) skirtų baldų apstatymo analizę atskleidžiamos kontaktų su fabrikinės produkcijos baldų gamintojais užmezgimo, užsakymo įgyvendinimo, baldų komplektavimo, transportavimo aplinkybės. Parodoma serijinės gamybos baldų sklaida, baldų katalogų reikšmė.

I. STALIŲ AMATO RAIDĄ, JŲ UGDYMAS IR GAMINIAI

Pirmojoje dalyje, kurią sudaro trys poskyriai, analizuojamas baldų gamybos amato vystymasis Vilniaus mieste nuo XIX a. vidurio iki XX a. pradžios. Pateikiama baldų gamybos procese dalyvavusių cechų įsteigimo ir jų raidos apžvalga, baldų gamybai reikalingų profesinių įgūdžių įgijimo tvarka. Aptariami alternatyvūs amatininkų rengimo būdai, mokinių ugdymas amatų mokyklose, kursuose, visuomeninių organizacijų ir draugijų veikla bei indėlis amatininkų ruošime.

I.1. Cechų sistemos specifika ir vidinė konkurencija

Pirmajame poskyryje pateikiami svarbiausi stalių cecho raidos ir sudėties istoriniai faktai nuo XVI a. II pusės iki XIX a. pabaigos. Aptariamos XVIII a. I pusės cecho statutuose patvirtintos kasdieninį ūkinį ir visuomeninį gyvenimą reguliuojančios nuostatos – monopolinės gamybos ir prekybos teisės, darbų pasidalijimas. Analizuojama Vilniaus mieste baldų gamyba, jų dekoravimu užsiėmusių amatininkų – stalių (krikščionių), kėdžių gamintojų (krikščionių), stalių-kėdžių gamintojų (žydų), baldų

apmušėjų (žydų) cechų struktūra, veikla ir produkcija, kuri buvo daugiasluoksnė ir sudėtinga. Parodoma vidinė meistrų konkurencija, cechų jungimasis ir skilimas, to priežastys.

I.2. Amatininkų rengimas cechuose XIX a. viduryje – 1893 m.

Šiame poskyryje analizuojama kaip cechuose buvo ugdomi baldų gamybos specialistai: kokių igūdžių igydavo, kiek laiko trukdavo mokslai, ar igijus bazinių amato žinių vėliau buvo specializuojamasi siauresnėje srityje. Remiantis stalių (krikščionių), stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų (žydų) cechų mokinių, pameistrių ir meistrų knygomis, parodoma profesinių igūdžių igijimo tvarka, amato mokymosi ir profesinės karjeros vystymo schemos, kurios aptariamos laikantis ugdymo pakopiškumo principo – mokiny – pameistris – meistras. Pateikiama informacija apie cechų narių skaičiaus dinamiką, mokslo trukmę, teritorinę kilmę, socialinę padėtį, giminystės ryšius, profesines dinastijas. Parodomi amatininkų rengimo pokyčiai cechuose nuo XIX a. vidurio iki amžiaus pabaigos, atskleidžiami krikščionių ir žydų amatininkų ugdymo proceso panašumai ir skirtumai.

I.3. Amatininkų ugdymas už cechų ribų XIX a. viduryje – 1914 m.

Nors amatininkų rengimas cechų sistemoje buvo nusistovėjęs, tačiau jau XIX a. viduryje pradėta ieškoti alternatyvių švietimo būdų už cechų ribų. Poskyryje apžvelgiamos amatininkų profesinio lavinimo naujovės – būsimų amatininkų ugdymas amatų mokyklose, įvairiuose kursuose, miestų savivaldos institucijų, visuomeninių organizacijų, inteligentijos, buržuazijos atstovų rūpinimasis profesiniu lavinimu. Įvardinamos ir aptariamos prie amatininkų ruošimo prisidėjusios žydų draugijos ir krikščioniškos organizacijos. Atkreipiamas dėmesys į specializuotus leidinius, kurie švietė ir skatino plėtoti amatus naujomis sąlygomis, mažai besusijusiomis su senąja cechų sistema. Pristatomi nauji skatinimo užsiimti amatais būdai, susiję tiek su baldų gamybos mokymu, tiek su darbu, kaip auklėjamosios priemonės, taikymu per amatų dirbtuvių diegimą įkalinimo įstaigos. Aptariamas baldų gamintojų žinių ir kvalifikacijos igijimo, profesijai reikalingų praktinių žinių gavimas tiesiogiai dirbant užsienio ar vietos įmonėse, fabrikuose.

II. BALDININKŲ AMATININKŲ VEIKLA IR JŲ GAMINIŲ ĮVAIROVĖ

Antrojoje disertacijos dalyje, kurią sudaro trys poskyriai, gilinamasi į baldus gaminusių amatininkų veiklą, jų gamintų dirbinių ir teiktų paslaugų įvairovę. Pristatomi Vilniaus

meistrų baldų pavyzdžiai, keliamos jų identifikavimo ir autorystės problemos. Aptariama baldų apmušėjų-dekoratorių veikla, įvardijami žymiausi meistrai. Pateikiama XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusių parodų analizė, vietinių gamintojų dalyvavimas jose, demonstruotų baldų pobūdis.

II.1. Staliai, staliai-kėdžių gamintojai, jų veikla ir gaminiai

Tiriant XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybą, susidurta su nemenku iššūkiu – nors galime įvardinti Vilniuje dirbusius amatininkus, tačiau sudėtinga atsekti ir identifikuoti jų gaminius. Šiame poskyryje, pasitelkus kompleksinę priegą – rašytinių šaltinių teikiamą informaciją gretinant su išlikusiais dirbiniais, aiškinamasi baldų autorystės klausimai. Mėginant identifikuoti daugiau gaminių bei atpažinti Vilniuje naudotiems ir (ar) gamintiems baldams būdingus bruožus, lyginami skirtinguose muziejuose išlikę dirbiniai. Įvardinamos konstrukcinės dalys, dekoru elementai, detalės leidžiančios kalbėti apie vietinę dirbinių kilmę. Plačiau pristatomi ir aptariami atributuoti, su Vilniuje dirbusių meistrų signatūromis užfiksuoti baldai.

II.2. Baldų apmušėjų-dekoratorių veikla

Apie baldų apmušėjų-dekoratorių veiklą Vilniuje žinoma nedaug, istoriografijoje jiems dėmesio nebuvo skirta. Poskyryje aptariama šios specialybės raida, apmušėjų-dekoratorių įvardijimas šaltiniuose, teiktų paslaugų pobūdis. Pristatoma žinomiausių meistrų veikla, parodomas platus apmušėjų-dekoratorių teiktų, interjero apipavidalinimo paslaugų spektras. Tai įvairios miestietiško būsto interjero dekoravimo paslaugos – nuo baldų apmušimo, apmušalų parinkimo iki bendro patalpos vaizdo komponavimo, spalvų ir medžiagų faktūrų derinimo, apimant langus, duris ir sienas. Nustatyta, jog toks veiklos keliafunkciškumas leido apmušėjams-dekoratoriams išsilaikyti rinkoje.

II.3. Amatininkų dirbiniai pramonės ir amatų parodose

Remiantis XIX a. pabaigos – XX a. pradžios parodų katalogais poskyryje pateikiama Vilniuje organizuotų parodų analizė. Pristatomi baldų gamintojai, jų rodyti dirbiniai, tendencijos, dalyvių pasiskirstymas ir gaminių pobūdis. Aiškinamasi ar vyravo pavieniai amatininkai ir jų autoriniai darbai, ar būta ir vietinių fabrikinės baldų gamybos atstovų ir jų produkcijos. Atskleista dalyvių skaičiaus dinamika (nuo vos trijų meistrų prisistatymo 1888 m. iki 15-os stalių 1895 m., 19-os 1900 m. ir 24-ių 1909 m.) rodanti, kad amatininkai XIX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais pajuto vis didėjančią konkurenciją ir suprato produkcijos ir savo dirbtuvių viešinimo svarbą. Išsiaiškinta, jog dauguma parodose dalyvavusių baldų gamintojų – buvę cechų amatininkai, tęsę „sumodernintos“ cechinės amatininkystės tradicijas.

III. BALDŲ PRAMONĖS ATSIKIDIMAS IR PLĖTRA XIX A. PABAIGOJE – XX A. PRADŽIOJE

Trečiojoje disertacijos dalyje, kurią sudaro keturi poskyriai, parodomos pramoninės baldų gamybos užuomazgos Vilniaus mieste XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje. Pirstatomas baldų fabrikų steigimasis, jų veikla, gaminta produkcija. Pramoninė baldų gamyba Vilniaus mieste atsleidžiama per tris labiausiai įsitvirtinusias, medžiaginiu ir technologiniu aspektu išsiskiriančias baldų rūšis ir jų gamintojus: lenktųjų, metalinių ir bambukinių baldų fabrikus.

III.1. Pramoninės baldų gamybos užuomazgos Vilniuje

Pirmajame poskyryje keliama klausimai apie pramoninės baldų gamybos pradžia, nagrinėjama ar patys amatininkai ėmėsi steigti didesnes įmones, ar fabrikinė baldų pramonė kūrėsi kitais pagrindais ir išliko dvi atskiros pramonės rūšys. Siekiama nustatyti, kada atsirado aiški takoskyra tarp amatininkiškosios ir pramoninės gamybos, kokie veiksniai šias dvi sritis jungė, o kokie skyrė. Apžvelgiami pirklių verslo veiklos galimybes reguliavę dokumentai, pateikiami pirklių ir amatininkų konfrontacijos dėl teisės užsiimti gamyba, pavyzdžiai, pirklių įmonių skirtumai ir pranašumai lyginant su amatininkų turėtomis dirbtuvėmis.

III.2. Lenktųjų (Vienos) baldų specifika, fabrikų steigimasis ir jų produkcija

Lenktieji, arba *Vienos*, baldai užima išskirtinę vietą baldų raidos istorijoje, kadangi žymi masinės gamybos pradžia. Tai ryškiausias baldų gamybos proceso modernizacijos produktas, todėl šios baldų grupės analize pradedama Vilniaus pramoninių gaminių apžvalga. Atkreipiamas dėmesys į šių baldų gamybos specifika, dizaino sprendinius, pristatomos svarbiausios šiuos baldus gaminusios Europos įmonės ir fabrikai. Tuomet aptariamas vietos gamintojų radimasis, jų siekis įsitvirtinti ir konkuruoti su atvežtine produkcija. Vilniaus fabrikų pristatymas pradedamas nuo tų, kurie gamino visos komplektacijos baldus, vėliau pereinama prie tų, kurie gamino tik atskiras detales – strypus (virbus) lenktiesiems baldams. Parodomi išlikę pavyzdžiai, kurie liudija visapusišką lenktųjų baldų gamybos išmanymą ir perėmimą – technologinį, dizaino, ženklavimo.

III.3. Metalinių baldų gamyba ir produkcija

XIX a. vykusio modernizacija, technikos pažanga – inžinerinių įrenginių, naujų medžiagų, konstrukcijų įsitvirtinimas ir išplitimas, jų pritaikymas skatino ieškoti ir naujoviškų baldų formų, skirtų įvairioms sritims. Šiame poskyryje pristatomi iš metalo gamintų baldų tipai – lauko / sodo baldai, specialieji sergantiems, neigaliems

asmenims pritaikyti baldai, metalinės, dar kitaip įvardinamos angliškomis, lovos. Taip pat smulkesni dirbiniai – įvairios paskirties stovai, žardinjerės bei dar vienas išplitęs gaminys iš metalo – nedegančios / atsparios ugniai spintos. Šios naujos medžiagos naudojimas praplečia baldų gamybą užsiėmusių gamintojų įvairovę – nuo metalo gaminių dirbtuvių, fabrikų ir liejyklų iki šaltkalvių.

III.4. Bambukinių baldų gamyba ir produkcija

Trečioji medžiagine prasme išskirtinė aptariamo laikotarpio pramoninių baldų grupė – bambukiniai baldai. Lietuvoje šių baldų gamyba praktiškai netyrinėta, o ir užsienio autorių tyrimuose apie juos užsimenama labai glaustai. Šiai XIX a. pabaigos – XX a. pradžios baldų rūšiai geriau pažinti, pirmiausiai dėmesys atkreipiamas į Rytų įtaką Europos kultūrai ir taikomajai dailei. Aptariamos bambukinių baldų gamybos ypatybės, įtakos ir savitumai. Aiškinamasi XX a. pradžioje Vilniuje veikusių japoniškų bambukinių baldų fabrikų ir dirbtuvių įsikūrimo aplinkybės, aptariami išlikę pavyzdžiai.

IV. KOMERCIJOS IR SKLAIDOS ASPEKTAI

Ketvirtojoje dalyje, kurią sudaro trys poskyriai, pateikiama baldų komercijos ir sklaidos analizė, kuria remiantis parodomas XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų rinkos pobūdis Vilniaus mieste – kur, kokiais būdais vilniečiai įsigydavo baldus, ar įsigijimo būdai ir formatai ilgainiui keitėsi, kas tai lėmė. Per prekybos baldaus prizmę atskleidžiamas baldų asortimentas mieste, amatininkų ir fabrikinės produkcijos, taip pat vietinės gamybos ir užsienio gamintojų dirbinių santykis. Miesto salės apstatymo baldaus konkurso aptarimas atskleidžia bendradarbiavimo su užsienio ir vietos tiekėjais klausimus, didelės apimties produkcijos įsigijimo aspektus, išryškina mažai žinomas Vilniaus viešųjų įstaigų interjero įrengimo ir apipavidalino aplinkybes.

IV.1. Naudotų baldų pardavimas

Šiame poskyryje aptariamas dėvėtų baldų pirkimas iš kitų gyventojų bei įsigijimas iš varžytinių. Pagrindinis naudotas šaltinis, atskleidžiantis tokios prekybos niuansus – laikraščių skelbimai, kur dominavo asmeniniai pasiūlymai. Ši medžiaga parodo vienu ar kitu laikotarpiu mėgtus baldus, jų pagaminimo vietą, stilistiką, medžiagas ir pritaikymą interjere. Remiantis skelbimų teikiamomis žiniomis, kurios papildytos vaizdine medžiaga – aptariamo laikotarpio interjerų fotografijomis, iš dalies rekonstruojamas vilniečio būsto vaizdas.

IV. 2. Prekyba ir baldų importas

XIX amžiuje laipsniškai įsigalėjus fabrikinėi produkcijai, ieškota naujų prekių pardavimo būdų. Šiame poskyryje parodomas prekybos struktūros modernėjimas, jos tradicinių formų nykimas ir naujų plitimas. Per baldų parduotuvių veiklos bei asortimento analizę atskleidžiama, koku metu Vilniuje atsiranda ir išpopuliarėja vieno ar kito tipo baldai, nustatyti parduotuvių veiklos metai, jų lokalizacija, savininkai. Prekyvietės ir baldų įsigijimo būdai Vilniuje suskirstyti į kelias grupes: mieste veikusias baldų parduotuves ir sandėlius, kur prekiauta čionykštės gamybos ir importuotais gaminiais; įvairių Rusijos imperijos miestų ir užsienio baldų įmonės ir fabrikai, vilniečiams siūlę savo produkciją kataloguose, reklaminėse žinutėse vietinėje spaudoje.

IV.3. Konkursai: Miesto salės atvejis

Šiame poskyryje apžvelgiant Miesto salės (dab. Lietuvos nacionalinės filharmonijos) interjero įrengimo konkursą įvardinami dalyviai, užsakovo (Vilniaus miesto valdybos) kriterijai renkantis baldus ir apmušalus – skaičius, modeliai, apdaila, audiniai ir kt. Per šio konkretaus atvejo analizę atskleidžiamos kontaktų su gamintojais užmezgimo, užsakymo įgyvendinimo, baldų komplektavimo, transportavimo aplinkybės, parodoma serijinės gamybos baldų sklaida, baldų katalogų reikšmė, atkreipiamas dėmesys į ir vietinių meistrų – stalių, baldų apmušėjų-dekoratorių indėlį prisidedant prie salei skirtų baldų gamybos, taisymo, numeravimo, apmušimo darbų. Taip pat apžvelgiami baldų ir audinių parduotuvių pasiūlymai ir asortimentas papildant salės apstatymą pageidaujamais gaminiais ir audiniais.

IŠVADOS

Atlikus XIX a. II pusės – XX a. pradžios Vilniaus miesto baldų gamybos, amatininkų ugdymo ir jų veiklos, dirbinių realizavimo, importo ir baldų paveldo specifiką atskleidžiantį tyrimą, galima daryti tokias išvadas:

1. XIX amžiaus Europos modernizacijos proceso atgarsiai, inovacijos, diegiamos modernios technologijos ir efektyvesni gamybos būdai, naujų medžiagų pritaikymas ir dizaino naujovės baldų gamyboje Vilniuje ima matytis tik pačioje XIX a. pabaigoje. Baldų gamyba XIX amžiaus Vilniuje buvo sutelkta išskirtinai amatininkų rankose ir tik XIX a. pabaigoje kaip atskira grupė atsirado baldų fabrikų savininkai, kurie buvo kilę iš pirklių sluoksniu, o ne iš cechinių amatininkų.

2. Cechų sistemos gyvavimas lėmė XIX a. baldų meistrų ruošimo tradicijų tęsą. Stalių amato raida, amatininkų ugdymas ir veikla cechuose buvo griežtai struktūruota

ir organizuota. Specialybinis (staliai, kėdžių gamintojai, staliai-kėdžių gamintojai, apmušėjai) ir konfesinis (krikščionys ir žydai) cechų narių išsiskaidymas lėmė nuolatinę meistrų tarpusavio konkurenciją, cechų skilimą ir jungimąsi.

3. Amatininkiškosios gamybos dominavimą iki XIX a. pabaigos užtikrino monopolinės gamybos teises ginanti cechų sistema bei menkai išplėtotą pramonę. Amatininkų dirbtuvėse pagaminti dirbiniai kompensavo fabrikinės baldų produkcijos trūkumą. Panaikinus cechus (1893 m.) baldų fabrikų pramonė neištūmė ir nepanaikino tradicinio amatininkiško baldų gamybos būdo. Amatininkai baldų gamybos netransformavo, nepertvarkė į pramoninę – tai rodo buvusių cechų amatininkų ir jų dirbtuvių veiklos tęstinumas iki I pasaulinio karo. Baldų dirbimu užsiėmę amatininkai dėl kruopštaus rankų darbo reikalavusios gamybos specifikos išliko konkurencingi. Tradicinės išvaizdos ir iš įprastų medžiagų (įvairios rūšies medienos) pagamintų baldų paklausą skatino užsakovų poreikiai bei skonis.

4. Iki XIX a. pabaigos ruošiant amatininkus vyravo cechinis hierarchizuotas ugdymas, laikantis tradicinės (mokinys – pameistrys – meistras) schemas. Patyrinėjus įvairius amatininkų rengimo aspektus, išryškėjo, jog stalių (krikščionių) cechinio švietimo sistemoje nuo XIX a. vidurio iki amžiaus pabaigos jokių didesnių pokyčių, išskyrus objektyvius rodiklius – išaugusį mokinių skaičių, mokslo laiko trumpėjimą, socialinės sudėties kaitą (valstiečių gausėjimą), baldų apmušėjo specializacijos atsiradimą, – neįvyko. Naudoti šaltiniai neatskleidžia, ar pats mokslo procesas kito, ar būta siekių gerinti jo kokybę, į kokius gaminius buvo orientuojamasi. Staliaus amato reikalingumą, dirbinių paklausą ir poreikį tarp gyventojų atspindi į cechą įstojusių mokinių skaičius – jis nuo XIX a. vidurio iki pabaigos siekė beveik 900. Žydų stalių-kėdžių gamintojų ir apmušėjų cechų narių ruošimo ir profesinės karjeros vystymasis klostėsi įprasta tvarka, pagrindinis skirtumas – ankstyvas apmušėjo specializacijos išskyrimas XIX a. viduryje.

5. Būtinybė skatinti amatų ir pramonės plėtrą, siekis modernizuoti gamybą bei kelti produkcijos kokybės lygį lėmė išaugusį kvalifikuotų, estetiškai išsilavinusių amatininkų ir fabrikų darbininkų poreikį, kuriam patenkinti nuo XIX a. vidurio pradėta ieškoti alternatyvių cechiniui ugdymui amatininkų ruošimo formų. Į amatininkų švietimo ir ugdymo procesą įsitraukė naujai steigiamos amatų mokyklos, tikintis, jog absolytantai įsilies į naujo tipo daug darbuotojų reikalaujančias pramonės įmones. Tačiau ilgainiui paaiškėjo, kad dėl menkai išvystytos pramonės jų ugdymas nepasiteisino, o perspektyva pritaikyti technines žinias buvo ribota, kadangi tradicinė amatų pramonė iki pat XIX a. pabaigos Vilniuje dominavo, o fabrikų pramonė buvo smulki. Ruošiant amatininkus dėmesys buvo skiriamas ne tik techninei, bet ir meninei mokinių kvalifikacijai, tačiau naujojo tipo mokyklose, įvairiuose kursuose ugdytų mokinių skaičius

nebuvo ženklus. Galima manyti, jog Vilniaus ūkiniam gyvenimui užteko dar cechų sistemoje parengtų amatininkų. Be to, XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje profesijai reikalingų praktinių žinių amatininkai galėdavo įgyti tiesiogiai dirbdami užsienio ar vietos įmonėse, fabrikuose.

6. XIX pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniuje vykusios pramonės ir amatų parodos sudarė sąlygas vietos amatininkams ir pramoninkams viešintis, pristatyti ir reklamuoti savo dirbinius. Nors parodose galėjo pasirodyti tiek amatininkai, tiek pramoninkai, tačiau jose dominavę dalyviai – buvę cechiniai amatininkai, o vietinių baldų srities pramonininkų parodose nebuvo. Tai pagrįsti galima ne tik tuo, jog organizuojant parodas buvo orientuotasi į amatininkystės ir amatininkų dirbinių kokybės gerinimą, bet ir vietinių fabrikantų stoka šioje srityje. Todėl XIX a. pabaigos – XX a. pradžios parodos yra dar vienas įrodymas, kad tuo metu baldų gamyboje Vilniuje vyravo nedidelės dirbtuves turėję amatininkai. Atsižvelgiant į parodose demonstruotų baldų pobūdį, galima teigti, kad tarp Vilniaus visuomenės ir meistrų iki pat XIX–XX a. sandūros paklausiausi buvo įvairių praeities stilių pakartojimai (neobaroko, neorenesanso ir kt.) ir tik 1909 m. paroda iš esmės atspindėjo naujos meno krypties (vokiško, angliško) moderno prėmimą baldų dizaine.

7. XIX a. II pusės – XX a. pradžios baldų gamybos istorijos Vilniuje tyrimas išryškino šio laikotarpio išlikusių baldų atribucijos galimybes ir jos sunkumus. Kalbėdami apie amatininkiškąją gamybą ir apie meistrų dirbtuvėse pagamintus baldus, susiduriame su situacija, kai galime įvardinti amatininkus, tačiau sudėtinga atsekti ir identifikuoti jų gaminius. Beveik neturint atributuotų dirbinių, sudėtinga nustatyti autorystę ir priskirti konkrečius baldus vietiniams meistrams. Dėl to negalime detalizuoti, kokiais išskirtiniais bruožais pasižymėjo Vilniuje gaminti baldai. Nors kai kuriuos baldus pagal konstrukcijas ir formas, dažnai pasikartojančius puošybos elementus hipotetiškai priskyrėme Vilniaus meistrų dirbtuvėms, tačiau kitų šalių muziejuose aptikti analogai rodo, kad panašios išvaizdos baldų gamybos arealas galėjo būti platesnis – neapsiriboti Vilniaus miestu ar gubernija. Tuo tarpu kalbant apie Vilniuje gamintus fabrikinės produkcijos baldus, nors jie savo išvaizda nesiskyrė nuo Vidurio Europos ar kitų Rusijos imperijos miestuose gamintų dirbinių, randamos gamintojų etiketės leidžia šiuos baldus lengvai identifikuoti. Tačiau susiduriame su kita problema – mažai išlikusių dirbinių arba ribotos galimybės juos aptikti. Išsiaiškinta, jog kai kurių paminėtų Vilniaus gamintojų ženklintos produkcijos ieškoti neverta, nes ji tapdavo kitų fabrikų gaminių dalimis.

8. Neišvystyta pramonė lėmė vėlyvą baldų fabrikų steigimąsi. XIX a. pabaigoje baldų fabrikai Vilniuje kūrėsi „nuo nulio“, t. y. nebuvo amatininkų dirbtuvių persiorientavimas ir gamybos reorganizavimas, o pirklių kapitalo nukreipimas į baldų gamybą.

Lenktųjų (Vienos) baldų gamybos pradžia brėžia skirtį tarp amatininkiškosios ir fabrikinės gamybos bei produkcijos. Steigdami fabrikus pirkliai diegė naujus gamybos metodus, naudojo mašinas ir energijos šaltinį, samdė didelį darbininkų skaičių. Konkrečiuose fabrikuose pagaminti dirbiniai, jų modeliai, puošybos ornamentai, etiketės liudija apie naujos gamybos technologijos įdiegimą, perimtus įprastus lenktųjų baldų atributus ir jų naudojimą Vilniuje gamintuose balduose.

9. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje abi baldų gamintojų grupės – amatininkai ir fabrikantai egzistavo paraleliai, vieni kitus labiau papildydami, nei konkuruodami, abu gamybos būdus palaikė rinka. Įprastas manymas, jog amatų pramonė virto fabrikų pramone, neatspindi vykusių procesų – galima kalbėti apie šių dviejų pramonės tipų koegzistavimą tenkinant skirtingus vartotojų poreikius. Toks amatų ir fabrikų pramonės egzistavimas tuo pačiu laikotarpiu atspindi mišrų vietinės baldų gamybos pobūdį. Tyrimas koreguoja nusistovėjusį stereotipinį įsivaizdavimą apie visuotinę tradicijos pasikeitimą XIX a. atsiradus naujam gamybinių santykių tipui. Amatininkiškosios ir pramoninės gamybos skirtį galima apčiuopti remiantis objektyviais rodikliais – baldų gamyboje (ne)naudotomis mašinomis, technologijomis, medžiagomis ir jų apdirbimo būdais, darbininkų skaičiumi. Šie parametrai signalizuoja, kuriai kategorijai – amatų ar fabrikų pramonei – galime priskirti tiek pačias įmones, tiek jose gamintus baldus.

10. Prekyba baldais ir baldų importas atskleidė Vilniaus pramonės įmonių mastą platesniame europiniame tokių įmonių kontekste. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniaus mieste veikusių baldų parduotuvių asortimente vyravo Rusijos imperijos ir užsienio baldų įmonių bei fabrikų produkcija. Nors Vilniuje fabrikinė baldų pramonė pasižymėjo gamyboje naudotų medžiagų įvairove (lenkta mediena, metalas, bambukas), tačiau gausus kitų baldų įmonių produkcijos importas bei dideli produkcijos užsakymai iš kitų gamintojų rodo, jog Vilniaus baldų pramoninkai konkurencinėje kovoje nusileido didesnėms įmonėms, turėjusioms išplėtotą logistikos tinklą, galėjusioms pasiūlyti mažesnę kainą, palankesnes produkcijos įsigijimo bei pristatymo sąlygas. Prekyba baldais ir Miesto salės apstatymo atvejis parodo XIX a. II pusės – XX a. pradžios Vilniuje veikusį išplėtotą baldų importo mechanizmą, kurį galime laikyti vienu iš modernizacijos ženklų. Vietiniams gamintojams konkurenciją sudarė ne tik to paties miesto ar regiono gamintojai, bet ir viso pasaulio pramonės įmonės (pavyzdžiui, amerikietišκών firmų baldai Vilniuje). Tokiai plačiai produkcijos sklaidai didelę įtaką darė ne tik pramoninės gamybos dinamika, bet ir naujos modernios susisiekimo priemonės (traukiniai, transatlantiniai laivai).

MOKSLINIŲ DARBŲ SĄRAŠAS

1. Eglė Bagušinskaitė, Baldų gamyba, prekyba ir produkcija Vilniuje XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje, in: *Kultūros paminklai*, Vilnius: Savastis, 2015, Nr. 19, p. 93–118.
2. Eglė Bagušinskaitė, *Baldai privačioje XX a. pr. vilniečio aplinkoje: socialinio ir kultūrinio statuso išraiška*, in: *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis Vilniuje*, str. rinkinys, sud. Nida Gaidauskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2016, p. 187–204.
3. Eglė Bagušinskaitė, Vilniaus baldininkystė XIX a. II pusėje – XX a. pr.: ugdymas ir parodos, in: *Menotyra*, 2017, T. 24, Nr. 1, p. 55–78.
4. Eglė Bagušinskaitė, XIX a. antros pusės – XX a. pirmos pusės sodo baldų apžvalga, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, t. 88–89. *Sodai: tradicijos, įvaizdžiai, simboliai Lietuvos kultūroje*, sud. Rūta Janonienė, 2018, p. 171–187.
5. Eglė Bagušinskaitė, Specialiosios paskirties baldai XIX a. antroje pusėje – XX a. pradžioje, in: *el. leidinys JMK „Pramonės inžinerija 2018“*, ats. red. Visvaldas Varžinskas, Kaunas: KTU leidykla „Technologija“, 2018, p. 23–29.

MOKSLINĖS KONFERENCIJOS

1. **Tarptautinė mokslinė konferencija** „Mikalojus Konstantinas Čiurlionis Vilniuje“, Vilnius, 2015 m. balandžio 24 d. Skaitytas pranešimas – „*Baldai privačioje XX a. pr. vilniečio aplinkoje: socialinio ir kultūrinio statuso išraiška*“.
2. **Mokslinė konferencija** – „Sodai: tradicijos, įvaizdžiai, simboliai Lietuvos kultūroje“, Vilnius, 2017 m. gegužės 12 d. Skaitytas pranešimas – „*XIX a. antrosios pusės – XX a. pradžios sodo baldai: gamyba ir formos / tipai*“.
3. **Jaunųjų mokslininkų konferencija** „Pramonės inžinerija 2018“, Kaunas, 2018 m. gegužės 10 d. Skaitytas pranešimas – „*Specialiosios paskirties baldai XIX a. II pusėje – XX a. pradžioje*“.
4. **Tarptautinė mokslinė konferencija** „Routes and Contact Zones. Artistic Mobility and Exchange in Central Eastern and North Eastern Europe“ Miunchenas, Vokietija, 2018 m. spalio 13 d. Pristatytas standinis pranešimas – „*Mass-produced furniture production and spread in the Central Europe – from Vienna to Vilnius in second half of the 19th – beginning of the 20th century*“.
5. **Tarptautinis doktorantų forumas** „VI International Forum for Doctoral Candidates in East European Art History“, Berlynas, Vokietija, 2019 m. gegužės 3 d. Pranešimas – „*The Influence of Industrial Revolution on Furniture Development in Vilnius City in the Second Half of 19th – the Beginning of the 20th Century*“.

MOKSLINĖS STAŽUOTĖS:

1. **Mokslinė stažuotė Varšuvos dailės akademijoje** (*Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie*) (Lenkija, Varšuva 2018 09 01 – 2018 09 30)
2. **Mokslinė stažuotė Sankt Peterburgo A. L. Štiglico valstybinėje menų ir dizaino akademijoje** (*Санкт-Петербургская государственная художественно-промышленная академия имени А. Л. Штиглица*) (Rusija, Sankt Peterburgas, 2019 09 15 – 2019 09 29).

LIST OF RESEARCH WORKS

1. Eglė Bagušinskaitė, Manufacture, trade, and furniture production in Vilnius in the second half of the 19th – early 20th century, in: *Kultūros paminklai*, Vilnius: Savastis, 2015, No. 19, p. 93–118.
2. Eglė Bagušinskaitė, *Furniture in the private environment of Čiurlionis and his contemporaries in Vilnius: early twentieth century furnishings as an indicator of social and cultural status*, in: *Mikalojus Konstantinas Čiurlionis in Vilnius*, collection of articles, ed. Nida Gaidauskienė, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2016, p. 187–204.
3. Eglė Bagušinskaitė, Furniture craft in Vilnius in the second half of the 19th – early 20th century: development and exhibitions, in: *Menotyra*, 2017, Vol. 24, No. 1, p. 55–78.
4. Eglė Bagušinskaitė, Overview of garden furniture from the second half of the nineteenth to the first half of the twentieth century, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, vol. 88–89. *Gardens: traditions, images, and symbols in Lithuanian culture*, ed. Rūta Janonienė, 2018, p. 171–187.
5. Eglė Bagušinskaitė, Special-purpose furniture in the second half of the 19th – early 20th century, in: *Conference of the young scientists 'Industrial Engineering 2018'*, ed. Visvaldas Varžinskas, Kaunas: Technologija, 2018, p. 23–29.

SCIENTIFIC CONFERENCES

1. **International Scientific Conference** 'Mikalojus Konstantinas Čiurlionis in Vilnius', Vilnius, 24 April 2015. Presentation 'Furniture in the private environment of the residents in Vilnius in the early twentieth century: an indicator of social and cultural status'.
2. **Scientific Conference** 'Gardens: Traditions, Images, and Symbols in Lithuanian Culture', Vilnius, 12 May 2017. Presentation 'Garden furniture in the second half of the 19th – early 20th century: production and forms/types'.
3. **Conference of Young Scientists** 'Industrial Engineering 2018', Kaunas, 10 May 2018. Presentation 'Special-purpose furniture in the second half of the 19th – early 20th century'.
4. **International Scientific Conference** 'Routes and Contact Zones. Artistic Mobility and Exchange in Central Eastern and North Eastern Europe' Munich, Germany, 13 October 2018. Poster presentation 'Mass-produced furniture production and spread in the Central Europe – from Vienna to Vilnius in second half of the 19th – beginning of the 20th century'.
5. **VI International Forum for Doctoral Candidates in East European Art History**, Berlin, Germany, 3 May 2019. Presentation 'The influence of industrial revolution on furniture development in Vilnius city in the second half of the 19th – beginning of the 20th century'.

RESEARCH STAYS:

1. **Research stay at the Academy of Fine Arts in Warsaw** (*Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie*) (Poland, Warsaw 01.09.2018–30.09.2018)
2. **Research stay at the Saint Petersburg Stieglitz State Academy of Art and Design** (*Санкт-Петербургская государственная художественно промышленная академия имени А. Л. Штиглица*) (Russia, Sankt Petersburg, 15.09.2019–29.09.2019).

APIE AUTORE

Eglė Bagušinskaitė

IŠSILAVINIMAS

2008–2012 m. Istorijos bakalauro studijos, Vilniaus universitetas

2012–2014 m. Paveldosaugos magistro studijos, Vilniaus universitetas

2016–2020 m. Menotyros doktorantūros studijos, Vilniaus dailės akademija

Nuo 2013 m. dirba Kultūros paveldo centre, Kilnojamųjų objektų skyriuje

ON THE AUTHOR

Eglė Bagušinskaitė

EDUCATION

From 2008 to 2012 – Bachelor studies in History, Vilnius University

From 2012 to 2014 – Master studies in Heritage Preservation, Vilnius University

From 2016 to 2020 – PhD studies in Art History, Vilnius Academy of Arts

From 2013, Eglė Bagušinskaitė works in the Center of Culture Preservation

Redaktorė – Margarita Gaubytė
Maketuotoja – Skaistė Ašmenavičiūtė

Tiražas 50 egz.

Išleido Vilniaus dailės akademija,
Maironio g. 6, LT-01124, Vilnius